

זאב בראנדי

ס פ ר

זאב בראנדי

ט י ב ק י ד ו ש י ז

הועתק והוכנס לאינטרנט
www.hebrewbooks.org
ע"י חיים תשס"ט

יבול המשה עשר פרטים וכל פרט יחלק לסעיפים

מבאר ומבדר „טיב קידושי רות הגורגית”
עפ"י הש"ס והפוסקים ראשונים ואחרונים בעומק
הלכה ומבאיר לארכה ולרחבה בכל פרטיה
ודמהיקיה עפ"י הגבית עדות שניעשה בפני
כהלכה

הועתק והוכנס לאינטרנט
www.hebrewbooks.org

כל אלה חנן **עלהנן לראש דעת אורי הצעיר לבית הלוי**

יוסף צבי הלוי

בעהמ"ס „בכורי ציון” ו„הוראות שעה”
ראב"ד זמ"צ פעה"ק יפו תובב"א

שנת כל שאינו יודע במיב גיטין וקידושין לא יהא לו עסק עמהם לפ"ק
בדפוס שלמה, ירושלים, שרידולו בירושלים תובב"א

בהשתי שמוחה מכל אזהבי ושוחרי תורה שיש לאל ידם להיות עושים או מעשים להמציא האפשרות לתוציא מחשבתי מכח אל הפועל והוא את השני הספרים הללו. השקפה לברכה, תורת ציון, אשר ידי נמיהה להוציאם לאור בעזה"ת בהזדמנות האפשרית הראשונה אקוה כי יהיו לתועלת גדולה לאזהבי תורה והמשתוקקים להתנחל בארצנו הקדושה עפי' דרך התורה הקדושה כי תכניתם ויסודם בעניני מצות התלויות בארץ וגדל חיוב קיומם על אדמת הקודש. כל יודען ומכירי יעידו כי אין מחשבתי חזו לעשות להם קרדום לחפור בה רק לאהבת התורה וארצנו הקדושה וגדל החיוב לחדש חידושים באורייתא ולבררן לעלמא.

השמטה ותיקון

בפרק א' סעיף יי באר"ה והנה כו' וממ"נ כו' ומהא דהכחשה מיהא הויה איכא להוכיח בין אם נפרש החידוש דמאי חזית דציית להני כו' הוא הענין שמאמינים לכה השני' לגמרי ואינם נחשבים לתרי כתי עדים המכחישים וא"ו ובין אם נפרש החידוש במה שגם כת השני' אינה נפסלת לרב חסרא דאמר בהרי סהרי שקרי ליל דהא יש דוחין ע"כ ס"ל בהריב"ש בהזמה שלא בפניו הכחשה מיהא הויה ונפסלין לעדות דאליכ כלא"ה ליכא הוכחה מהכחשה שלא בפניו דאיכא למימר דקבלת עדות שלא בפניו אפי' בדיעבד לא מהני והזמה שלא בפניו דהכחשה מיהא הויה שאני דאין בה שום צד חובה להעדים, איכ אם החי' הוא במה דקמאי נפסלין לגמרי הו"ל למימר דדוקא בפנידים אבל ש"ב אוקמי אדינא ולא נפסלו לגמרי אלא ודאי דגם בענין ממונות דעלמא שלא בפניו כפניו דמי היכא דקבלו בדיעבד ואם נפרש החידוש במה שכת השני' אינה נפסלת ג"כ הרי החידוש ממעט פסולות ואיך יתכן לומר הטעם דהכחשה מיהא הויה ממעט חידוש הא ארבה הו"ל למימר דאם בעלמא אמינא דלא מהני הקבלה כ"ש בהזמה דחידוש הוא וצריך למעט בפסלותוואפ ניכא הסברא להיפך כיון דחדשה התורה שלא לפסול לכת השני' הרי האלימה כת השני' שעדותה תהי' בתקפה הולכך סברא הוא דאפי' שלא בפניו בדיעבד מהני עדות לפסול לראשונה משא"כ בעלמא לא מהני שלא כבע"ד הא איכא להוכיח מהזמה עצמה אמאי לא מהני בדיעבד שלא בפניו הניזומין הא כת השני' יותר אלים ויותר תקיפה אם לאו משום דקעשלבע"ד לא מהני כלל אפילו בדיעבד בכל מקום.

הקדמה

אמר המחבר מטרת ספרי הנוכחי הוא לכאר וללכך טעמי ונימוקי בדבריו הפסק שיצא ממני ע"ד דות, עיקרו ושורשו ויסודו למען לעודר את לבית נאוני זמננו ולורז את ראשי אלפי ישראל שיעמדו כולם יחד לתקן את הפירצה שנפרצה בכרם ישראל אשר כמוהו לא נשמע בכל הפוצות ישראל.

הנה קראתי שם הספר „טיב קידושין“ כשמו כן הוא מנלה כל מסתרו טיב וענין הקידו' של רות והנכשלו בה היתה מפני אי ידעו טיב וענין הקידושין לאמיתו כמאמרו של רב יהודה אמר שמואל בקידושין (ו.) (ו"ג.) כל שאינו יודע בטיב גימין וקידושין לא יהא לו עסק עמהם וכתב רש"י ז"ל (ו.) בר"ה לא יהא לו כו' וז"ל: להיות דיון בדבר שמא יהיר איסור ערוה וזהו עיוות שאינו יכול לתקן עכ"ל. ויש לדקדק בהלשון שאמר, טיב קידושין ומפרש רש"י (שם) בר"ה בטיב גימין וז"ל: בהלכותיהן עכ"ל, א"כ קשה אמאי לא אמר כל שאינו יודע „בהלכות“ גו"ק לא יהא לו עסק עמהם כמו שאמר רב יהודה אמר רב שמואל עצמו בחולין (ט.) : כל טבח שאינו יודע הלכות שהיטה אסור לאכול משחיטתו ע"ש. ועיין בבית אפרים ח"ג אה"ע סי' פ"ד מה שהעיר בזה והמהרש"א מדקדק למה מקדים גימין לקידושין הא טרם קידושין ליכא גימין ע"ש. עוד יש לדקדק אמאי לא אמר טיב גימין וטיב קידושין? וכדי להבין כל זה איכא להסביר דחילוק גדול יש ע"ד הורונו בדיעות הנחוצות לדיון ומורה שידע בענין הלכות גו"ק להדיעות הנחוצות להשוות שידע בהלכות שהיטה ובאמת בכל דבר הזקוק להוראה וידיעות בהלכה החיוב לידע טיב, הענין אחת שהיא שתיים ידיעת המעשה איך נעשה בפועל וידיעת ההלכה ובענין חיוב הדיעות בכללות שניהם שיים ישניהם מהחיובים לידע אלו שתי ידיעות יחד כי זו בלא זו דומה כגוף בלא נשמה כי אם ידע איך היתה המעשה בפועל ולא ידע ההלכה או שידע ההלכה ולא ידע המעשה בפועל איך היתה הרי הוא נחשב כמו שאינו יודע כלל כי מה לנו ולידיעתן אם אין לו ידיעה מכפפת להורות למעשה, אבל בענין הורונו אינו דומה שוחט למורה כי להמורה צריכין לורונו על אלו שתי ידיעות הן בדיעות המעשיות והן בדיעות ההוראה בבקאות הלכה למעשה כי המורה אינו עומד במקום המעשה ועליו לחקור ולדרוש מוולתם לכן צריכין לורונו על אלו השתי ידיעות משא"כ להשוחט שהוא בעל המעשה עצמו שהוא בעצמו שוחט וידוע לו במה שחט ואיך שחט הילכך אין לנו לורונו רק בדיעת הלכה לבד שעליו לידע בורור הלכה כפרטי דינים הנוגעים להשוחט כמכיר בש"ע והילכך במורה הוראה אמר כל שאינו יודע „בטיב“ גו"ק כי הלשון טיב הוא שם הכולל כל הידיעות הנחוצות למען לידע טיב הענין על בוריה הן הנוגע בדיעת המעשה והן הנוגע בהלכה יחד הו"ל דבר שלם ונקרא „טיב“ וכל זמן שאינו יודע המורה כל אלו הידיעות עלול הוא להתיר איסור ערוה כי אפי' אם יודע כל פרטי הלכות גו"ק אך יחסר לו ידיעות המעשיות איך נעשה הקידושין בפועל מי קידש למי יבמה קידש מי המה העדים כשרים או פסולים ויהטב כי קידש איתה בפני עדים פסולים או שישאל ממנה אם נתקדשה או לא ויאמינה ולא יחקור ולא ידרוש היטב אם אמת נכון הדבר הרי יתירה לה להנשא לאיש אחר בלא ג"פ מהראשון הרי מחמת הסרון ידיעת טיב הקידושין של הראשון על בוריה ויחסר לו אפי' ידיעת המעשה בפועל ועוסק בה להתירה לעלמא בלא ג"פ הרי עבירה גוררת עבירה ועולה בירו הרבה עבירות כב"א דכיון דלא ידע טיב הקידו' הראשון ממילא לא ידע טיב הגימין שצריך להעשות אחר הקידושין של הראשון ויתירה לעלמא בלא ג"פ והעולם יהיו נכשלים באיסור עריות וממורות ונודדת עבירות לאין מספר דאותו המורה שלא ידע בטיב הקידושין של הראשון ועבר והתירה לעלמא בלא ג"פ יעבור עוד להתירה להתקשר לאחר ויחוק הקידושי שני לקידושין ודאין וזה יגרום אם אה"ב יגרש

הקדמה

יגרש אותה הראשון ותקבל קידושין מאחר הרי מצד הדין הקידושין שקבלה מהשלישי קידושי קיים יען שקידושי השני אינם חלין כלל רבישעה שנידש אותה השני כבר היתה מקודשת לראשון והקידושין השלישי הרי נעשה בשעה שנידש אותה הראשון והמורה שלא ידע מטיב הקידושין של הראשון והחזיק לקידושי השני לקידושי קיים נרם לבטל קידושי שלישי יככה תהי' הרבה פעמים הרי כשכיל שלא ידע המורה טיב הקידושין של הראשון גורם הוא שאינו יודע בטיב „גיטין וקידושין“ רבים מפני שע"י העלם טיב הקידושין הראשון גורם שלא יודע בטיב הרבה גיטין והרבה קידושין שיהי' אח"כ ויעשה שלא כד"ן וע"ז אמר שמואל כל שאינו יודע כו' ה"פ אם המורה אינו יודע בטיב הקידו' הראשון שע"י הסרון ידיעה זו יגרום להיות שאינו יודע בטיב גיטין הרבה וקידושין הרבה שיהי' אח"כ לא יהא לו עוסק עמהם מפני שזהו עיוות שאינו יכול לתקן שמרבה ממורים בישראל וכדאמרין בחגיגה (ט). רבי שמעון בן מנסיא אומר איזה מעוות שאינו יכול להתקן זה הבא על הערוה והוליד ממנה ממזר ע"ש והלכך שפיר אמר הלשון „טיב“ נו"ק וכן שפיר הקדים גיטין לקידושין שתחילת הקלקול של הדיין הוא במה שהתיר אותה בלא גט והלכך שפיר אמר טיב נו"ק ולא טיב גיטין וטיב קידושין מפני שמונה והולך החטאים של המורה שלא ידע בטיב הקידושין ועסק בענין הקידושין שנגרר ספעולה זו עינות של גיטין וקידושין הרבה בבת אחת שאינו יודע בטיבם ונורמים להרבות ממורים בישראל ובשכיל זה אמר רב אסי אמר ר' יוחנן בקידושין (י"ג.) וז"ל וקשין לעולם יותר מדור המבול שנאמר (הושע ד') אלה וכחש ורצוח יגנוב וגאוף פרצו ודמים כדמים נגעו מאי משמע כדמתרגם רב יוסף מולדין בנין מנשי חבריהון חובין על חובין מסיפין וכתוב ע"ב תאכל הארץ ואומלל כל יושב בה כחית השדה ובעוף השמים וגם דגי הים יאספו ואלו בדור המבול לא נגזרה גזירה על דגים שבים שנאמר (בראשית ז') מכל אשר בהרבה מתו ולא דגים שבים ואילו הבא אפי' דגים שבים עכ"ל. וכתב רש"י ב"ר"ה הדר יתבי וז"ל: קשים לעולם דיינים המורים הוראה בעריות ואינם בקיין יותר מדור המבול עכ"ל. וטעמא דקשין יותר מדור המבול כתב מהרש"א בה"א (שם) משום דאעפ"י דבדור המבול היו נכשלים כדאי א"א רבני נח נצטוו מ"מ זה קשה יותר דבני נח אין בו פסול ממזרות אבל בישרי שיש בהן פסול ממזרות מא"א עכירה גוררת עכירה כי העולם יטעו שהקי' גמורים היו והבנים כשרים וזה בעצמו כוונת המתרגם דמולדין בנין מנשי חבריהון חובין על חובין מוספים דהיינו פסול ממזרות וביא לעולם בגיטין וקידושין שאינן כהלכתן עכ"ל. וכ"כ ג"כ הפני יהושע (שם) ולענין דכריהם תמוהים דהא לפי דכריהם בווית התרגום שאמר רובין על חובין מוספים היינו ע"כ משום שמולדין ממורים ומכשילים בזה הנושאם באיסור ממזרות וקשה הא אמרינן ביבמות (ע"ח): : שאלו את רבי אליעזר ממזרת לאחר עשרה דרי מהו אמר להם מי יתן לי דור שלישי ואטהרנו אלמא קסבר ממזרא לא חיי וכן אמר רב הונא ממזרא לא חיי (ופריך) והא אנו תנן ממזרין אסורין ואיסורן איסור עולם אמר רבי לדידי מפרשא לי מיניה דרב יהודה דידיע חיי דלא ידיע לא חיי דידיע ולא ידיע עד תלתא דרא חיי מפי לא חיי ההוא דהוי בשבכותיה דר' אמי אכרין עליה דממזרא הוה כבי ואזיל אמר ליה חיים נתתי לך ע"ש. ובירושלמי יבמות פ"ח ה"ג ובקידושין פ"ג ה"ב ופ"ד ה"א איתא דאמר רבי בא רב הונא בשם רב אין ממזר חיה יותר משלשים יום אימתי בזמן שאינו מפורסם אבל אם הו' מפורסם חיה הוא ע"ש. ומדרש ויקרא פרשה ל"ב איתא: : אמר רב לעולם אין ממזר חי יותר על ל' יום ע"ש. ומסתמא ג"כ כוונתו דרב הכי דמיירי בממזר דלא ידיע כן הובא (שם) המאמר דר' חנינא אחת לם' לע' שנה הקב"ה מביא דבר בעולם ומכלה את הממזרים ונוטל עמהן כשרים שלא לפרסם לחטאים ע"ש. ועיין בבית שמואל סי' א' ס"ק י"א א"כ מאי הילוק דור המבול למי שא"י בטנו"ק הא בין בדור המבול ובין ע"י שאיבטנו"ק לא יגיע מכשול להעולם באיסור ממזרות דהא הממזר הבא ע"י המורים שאינם יודעים בטנו"ק לא ידוע הוא וממזר דלא ידוע אינו חי יותר משלשים יום ומ"ש דבבבן נח ליכא פסול ממזרות יש להעיר בזה מדברי המדרש ויקרא (שם) על הפסוק והוא בן איש מצרי ח"ל: רבנן אמרי

אמרי אעפ"י שלא היו ממזרין באותה שעה הוא היו' ממזר ר' לוי אמר ממזר ברוד היו' כיצד נוגשין היו מצרים ושומרים היו ישראל כו' חד זמן קדם נוגש גבי שוטר א"ל זיל כנוש לי חבורהך כיון שנכנס שחקה לו אשתו כו' כיון שיצא בעלה נכנס וקלקל עמה ע"ש: ואם נימא דקודם מתן תורה לא היו חשש ממזרות איך אמרי רבנן יהי לוי דבן איש מצרי ממזר היו' הא במצרים קודם מתן תורה היו' ולמ"ד דבני יעקב קודם מתן תודה דין ישראל היו' להם איכא למימר דס"ל דנכרי ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר: ואפי' לפימ"ש התוס' יבמות (ט"ז:): ד"ה קסבר דמנכרי אינו ממזר אלא מדרבנן ע"ש. היינו דוקא בפנוי' משא"כ באי' לכ"ע ממזר דאודיותא היו' אבל בדור המבול דלא היו' מכני יעקב וגם קודם מתן תורה שפיר כתב דאין בהם חשש ממזרות, ולענ"ד נראה לפרש הטעם דקשין לעולם יותר מדור המבול באופן אחר עפ"י מה דיש לדקדק בכוננת הפסוק: דמים בדמים נגעו להתרנים שמתרגם חובין על חובין מוסיפין מדוע מכנה הפסוק להחובין שהוא העבירות בלשון דמים ומה היא הכוונה במ"ש "נגעו" איזה נגיעה שייך על העבירות שנוגעים להדרי והגמרי' בגימין (נ"ז:): מפרש דמים בדמים נגעו דמים בדמים ממש ונגיעה ממש דאיתא (שם) וז"ל: אמר רבי יהושע בן קרחה מה לי זקן אחד מאנשי ירושלם בכקעה זו הרג נבזודאדן רב טבחים מאתים ואחת עשרה רבוא ובירושלם הרג תשעים וארבע רבוא על אבן אחת עד שהלך דמן ונגע בדמו של זכריה לקיים מה שנאמר ודמים בדמים נגעו עכ"ל. אבל להתרנים שמפרש כוונת דמים בדמים היינו חובין על חובין מאי שייך נגיעה בהם עוד צריכין להבין הא דאיתא בקידושין (שם) וז"ל ואימא עד דעביד לכולהו (ומשני) לא סלקא דעתך דכתיב (ירמיה כ"ג) כי מפני אלה אכלה הארץ (הדר פריך) ואימא אלה לחוד והנך לחודיהון (ומשני) מי כנויב ופרצו פרצו כתיב וכתב רש"י וז"ל בר"ה מי כתיב כו' וז"ל: דמוסיף על ענין ראשון דניקי על כן אכולא מילתא: פרצו כתיב. ומילתא באפי' נפשח היא ועיה לחידה כתיב על כן תאכל עכ"ל. וע"כ מ"ש: ועלה לחידה כתיב היינו רק לענין דבעין דפרצו לחודה ואפי' לא עברו בשאר עבירות גנוב ורצוח נמי הייבין בעונש דע"כ תאכל לאפוקי בעבירה דרצוח לחודיה או גנוב לחודיה או גאוף לחודיה אינם חייבין בעונש דעיב תאכל וגו' דהא כתיב ורצוח וגנוב וגאוף דווי מוסיף על ענין ראשון א"כ לויב עבירה דחייבין עליה לחודה רק כמורה שא"י במגו"ק ועוסק עמהם מדכתיב פרצו בלא ווי מוסיף על ענין ראשון ועין דאלה מדכתיב מפני אלה אכלה הארץ וכן משמע מתוכ' דשביעות (ל"ט). ד"ה שנאמר נבי הא דאיתא התם בבביותא דכל עבירות שבתורה נפרעין ממנו ובשבעת שקר נפרעין ממנו ומכל העולם שנאמר אלה וכחש וכתבו התוס' וז"ל: כל עבירות שבתורה לאו דוקא אלא בלומר הנך דלא הוו כיוצא בשבעה דהא מוכח בפ"ק קידושין דמשום עריות לחודיה אכלה הארץ עכ"ל הרי מדכתיב דמשום עריות לחודיה אכלה הארץ ולא כתבו דאיכא עוד עבירות שנפרעים ממנו ומכל העולם אפי' בלחודיהו דהיינו רצוח גנוב מוכח ודאי דדוקא עריות לחודיה הוא דאכלה הארץ משום פרצו ולא כתיב ופרצו בווי מוסיף על ענין ראשון וכדמתרגם רב יוסף דמירי בעריות דמולדין בנין כנשי חבורהון.

והנה ראיתי למהרש"א בחידושי הלכות לקידושין (שם) שהביא דברי רש"י בקידושין הנ"ל וכתב עליו וז"ל: ויש לדקדק מההיא דפרק שבועת הדינין כל עבירות שבתורה נפרעין ממנו ובאלה ממנו ומכל העולם שנאמר אלה וכחש וכתב ע"כ תאכל הארץ וגו' והבא מוכח דלא קאי רק אפרצו בלחוד מדכתיב פרצו בלא ווי וייל דלא קאמר דקאי אפרצו לחוד ולא אינך דכתיבי בקרא אלא דקאי אפרצו בלחוד והיה אכל תדא וחדא מנייהו אלא דהיק אילו הוה כתיב ופרצו הו"א דאכולהו ביהד קאי וכן נראה לפרש מדברי התוס' שם ובהכי נראה דלא קאמר אלא מי כתיב ופרצו דודאי תירוץ קמא דא"ה לחוד נמי קאי ע"ש. הרי ס"ל למהרש"א דלא דוקא אלה ופרצו בלחודיהו קאי קרא דע"כ תאכל הארץ אלא גם בשאר העבירות שנוכדים בפסוק בלחודיהו קאי קרא דע"כ. אמנם לענ"ד אינו נראה כן ומה שהוכיח לדבריו מדלא קאמר אלא לענ"ד לא מוכח

מוכח מידי דהא כתב הרשב"ם לכ"ב (מ"ד:) ר"ה לא צריכא דלא קאמר אלא רק היכא שאמורא תירץ קודם אבל בסתם גמר' לא קאמר אלא אבל בלא"ה ליכא למימר דהדד ביה סתירץ קמא דהא קרא קאמר והפסוק ליכא לפרש באופן אחר ואעפ"כ אינו ראי' מאלה דמפרש ביה קרא בהדיא לשאריו עבירות דיש לדקדק מקרא להיפך דבעינן כו' להו' יחד מדכתיבי בוויין דמוסיף על ענין ראשון ומ"ש וכן נראה לפרש מדברי התוס' שם דבריו תמוהים דהא מהתוס' דשבו' מוכח להדיא להיפך כדהוכחתי מלשון התוס' לעיל ואפשר לומר דכונת מהרש"א שמדקדק מדברי התוס' דשבועות דעל חרא וחדא קאי היינו משום דהוקשה ליה לשון התוס' דכתבו דמשום עריות לחודיה הוא אכלה הארץ ובשם עריות נכלל נמי עבירה אחת משאריו עבירות דכתיב בווי' דהיינו ונאוף דהוא עריות כדכתיב ואיש אשר ינאף את אשת איש ואם איתא דליכא עבירה דקאי קרא דע"כ בלחודיה אלא בהני תרתי אלה ופרצו לבר אעפ"י דפרצו הוא ג"כ מעבירה דעריות מ"מ לא הו"ל להתוס' לכתוב עריות סתם דהא נאוף ג"כ עבירה דעריות הוא ונאוף לחוריה לא קאי ע"כ ולא נפרעין פמנו ומכל אדם ומחמת דקרוק זה הבין מהרש"א להוכיח דהתוס' מ"ל דעל כן קאי על כל חרא וחדא אבל לענ"ד ראי' משום דקרוק זה לא מוכח מידי דאיכא למימר דהתוס' כתבו לרמו' העבירה דפרצו בלשון קצרה דאם הוה פדמו' העבירה דפרצו בפירוש הצריכו להאריך בלשונם ולכתוב העבירה דא"י בטיב גו"ק ועוסק עמהם הילכך אחזו בלשון קצרה וכתבו סתם משום עריות ומחמת שלא למעות ולומר דכוננתם גם בעבירה דנאוף לא הצריכו לפרש בפירוש דס"ל דבלא"ה לא יטעי כלל דהא אדרבה איכא להוכיח להיפך דרוקא הני תרתי ולא אהרת מרלא הביאו אלא עבירה דעריות ולא שארי עבירות שנזכרים בפסוק א"כ ע"כ ס"ל דהעבירות דכתיבו בווי' לא קאי בלחודיה וה"ה העבירה דנאוף נמי דכתיב בווי' ע"כ הוי' מוסיף על ענין ראשון ובלחודיה לא קאי קרא דע"כ הרי מביאר דליכא עבירה דקאי בלחודיה קרא דע"כ תאבל הארץ אלא הני תרתי אלה ופרצו ותו לא, אמנם צריכין לחבין במאי חמורה העבירה דפרצו יותר מהשלשה עבירות דהיינו רצוח וגנוב ונאוף דלא קאי בלחודיהו אלא בכל השלשה יחד הוא דנענשין בע"כ תאבל משא"כ על כל וחדא חרא מינייהו בפ"ע לא קאי בע"כ יבאלה ופרצו על כל חד בפ"ע קאי בע"כ תאבל הארץ ובשלמא בעבירה דאלה איכא למימר דהיינו מעמא משום דאמרינן בשבועות (שם) דבשעה שאמר הקב"ה כסיני לא תשא את שם וגו' כל העולם כולו נודעו ע"ש. הילכך היא חמורה מכל העבירות ונפרעין פמנו ומכל העולם אבל בעבירה דפרצו מדוע היא לברה שקולה כנגד הני שלשה עבירות דרצוח וגנוב ונאוף לכן נלענ"ד דהיינו מעמא משום דהעבירה דפרצו לפי' התר' דמפרש דמולדין בנין מנשי חבריהון כדכתיב וכן יפרוץ (בשמות א) וקאי במורה הוראה שא"י בטיב גו"ק וכדביארתו לעיל דכיון שאינו יודע בטיב קידושין של הראשון ומורה הוראה להתירה להתקדש ולהנשא לאחר הרי חמורה מוליד בנין מנשי חבריהון דעפ"י חמורה הילכך זה ונושא להאשה שכבר נתקדשה לראשון ומוליד בנין ממנה.

א"כ בהעבירה דפרצו לחודה נמצא כל הני עבירות האלו דהיינו גנוב דהא לוקחין האשה דנתקדשה לאיש ונותנין לה לאחר הרי גונבין אותה מבעלה וגנוב הוא ממש כדאיתא בכרייתא בסנהדרין (נו.) וז"ל: על הנזל גנב ונזל וכן יפת תואר וכן כיוצא בהן ומפרש הנמר' כיוצא בפת תואר מאי היא כי אתא רב דימי אר"א א"ר חנינא בן נח שייחד שפחה לעבדו ובא עליה נהרג עליה ע"ש. ונאוף הוא שנאוף עא"א מפני שהמורה לא ידע ולא חקר טיב קידושי הראשון וביטל אותה שלא כדון והתירה לאחר ולאותו אחר הכשיל המורה שינאף עם אשת הבירו' ונס רצוח דהיינו שפוכת דמים דהא כיון דהמורה שלא ידע בטיב קידושין של הראשון והתירה להנשא לאיש הרי בנין דיולד לה מאיש אחר יהיו מסורים דלא ידע דהא העולם לא ידעו כי המורה הורה להיתר במעות ומסוד דלא ידע לא חיי הרי המורה שא"י במנוק' שופן דם הולד דהא לא מצי חיי על ידי המורה שהתירה להנשא שלא כדון ורוצח הוא והילכך שקולה העבירה של הא"י בטיב גו"ק כנגד כל הני שלשה עבירות רצוח וגנוב ונאוף דכולהו אית ביה ואיכא למימר דהו' כוונת הפסוק דמו ברמו נגעו על ענין הנ"ל דהא תכף בשעת לידה עומד הולד שימות ויהי' דמו שופן

הקדמה

ספני דחיל ממזר דלא ידוע וכל העומד למות כמות ונשפך דמו מיד כדאמרינן כל העומד
 לשרוף כשרוף דמי א"כ הרי בשנת לידה הו"ל כמו דם הלידה ודם הולד, נוגעים זב"ו הילכך
 קאי קרא דע"כ תאבל הארץ או כשעברו כל השלשה עבירות דהיינו רצוח נגוב ונאוף יחד
 או בפרצו לחודה דשקולים הם דנפרצו לחודה איכא הני שלשה עבירות והלכך שפיר
 אמרינן דקשין לעולם יותר מדור המבול דאעפ"י דעברו על עריות וע"ז וחמס כדרשות
 הו"ל מ"מ קלים היו מהעון דא"י במנו"ק דהא לא נמצא ברור המבול דעברו בעב' דש' דמים
 והא דאיתא בסנהדרין (קת.) וז"ל : אמר ר' יוחנן בא וראה כמה גדול כהה של חמס
 שהרי דור המבול עברו על הכל ולא נחתם עליהם גז"ד עד שפשמו ידיהם בגזל ע"ש. איכא
 להוכיח דמה שאמר ר"י שהרי דור המבול עברו על הכל, על הכל לאו דוקא אלא רובא
 ככולה דהא משמע דס"ל לר"י דעל שפיכת דמים לא עברו דאל"כ הקשה רבי אדר"י דאמר
 ר' יוחנן בקידושין (שם) דקשין לעולם יותר מדור המבול משמע דס"ל דעיקר גזירה דמבול
 היתה בשביל העבירות דעריות ובסנהדרין (שם) אמר דעיקר הגזירה דמבול היתה בשביל
 העבירה דחמס ולאחד המאמרים האלה יחד נלפענ"ד דעיקר הגזירה דמבול היתה בשביל
 עבירה דעריות כדאמר בקידושין אלא דחתימת גזר דין לא היתה אלא בשביל העבירה
 דחמס ואיכא למימר דאפי' חתימת גזר דין נמי היתה בשביל עריות אלא כוונתו במה
 שאמר דלא נחתם עליהם גז"ד עד שפשמו ידיהם בגזל היינו משום דבשביל עריות אעפ"י
 שנחתם נקרע אבל לאחר שפשמו ידיהם בגזל נחתם גזר דינם ולא נקרע כדאיתא בכה"ג
 בר"ה (ח'י.) דאמר רב מנין לגזר דין של ציבור שאינו נחתם (ופריך) אינו נחתם והכתוב
 נחתם עונך לפני אלא אעפ"י שנחתם נקרע ע"ש. ובעמא דמילתא דלענין קריעת גז"ד חמס
 חסודה יותר מעריות דמערייות הו' אפשר בתשובה דהא ברור המבול עדיין לא הו' ממזרות
 ודוקא במוליד ממזר לא אפשר בתשובה ודו"ל מעות שאינו יכול לתקן ואעפ"י דמצות
 תשובה לישראל נאמרה כדכתיב ושבת עד ה' וכו' שובה ישראל וכו' הא איתא במדרש
 רבה דתשובה קדמה לבריאת עולם ויליף ממה שנאמר במד' הרים יולרו מאותה השעה
 תשב אנוש עד דכא ולקין אמר הקב"ה הלא אם תטיב שאת. יעיין בתרגומים והא איתא
 בגמ' דסנ' (ק"ח.) מאי דכתיב קל הוא על פני מים תקולל חלקתם בארץ מלמד שהיה נח
 הצדיק מוכיח בהם ואומר להם עשו תשובה ואם לאו הקב"ה מביא עליכם את המבול
 ע"ש. וא"כ כל זמן שלא עברו על לאו דחמס הו' אפשר לקרוע גז"ד בתשובה אבל יאדר
 שפשמו ידיהם בגזל דעל עבירה זו לא מהני תשובה דהא העשה דוהשיב את הגולה ליכא
 בבן נח כדאיתא בעירובין (ס"ב.) וביבמות (מ"ז.) ובע"ז (ע"א.) דאמר ר' יוחנן : בן
 נח נהרג על פחות משה פרוסה ולא ניתן לחשבון ע"ש. ועיין ברש"י והוס' בעירובין (שם)
 ופ"י (שם) ותשובה לא מהני בדברים הנוגעים בממון עד שירצה ועכו"ם לאו בני מחילה
 נינהו הילכך נחתם גזר דינם שלא תקרע וא"כ ע"כ דבעבירה דשפיכת דמים לא עברו דאל"כ
 הא אפי' אם לא פשמו ידיהם בגזל נמי לא הו' מהני להם תשובה דבעבירה דשפיכת
 דמים למי ירצה ואעפ"י דבמדרש רבה פל"א אמר ר' לוי חמס זה ע"ז חמס זה ג"ע חמס
 זה שפיכת דמים ע"ש. איכא למימר דר' יוחנן לא ס"ל הכי וכן מוכח נמי מסנהדרין (נ"ו.)
 דיליף ר' יוחנן שבע מצוות בני נח מויצו ותנא דבי מנשה יליף גלוי עריות ועכו"ם מותשחת
 הארץ ולר"י מתרץ דאורחיהו דקא מגלי ע"ש. ולמה לא יליף תנא דבי מנשה שפיכת דמים
 מחמס דכתיב כדור המבול וליפרך לר"י אמאי לא יליף ש"ד מהתם כדפריך הגמ' בע"ז
 ונ"ע אלא ודאי דלא דריש חמס לש"ד אלא ר' לוי הלכך קשין לעולם העון דשא"י "במיב"
 גז"ק כדבארתי לעיל יותר מדור המבול דבדה"ם לכהפ"ח לא הו' העבירה דשפיכת דמים
 ובעון דשא"י במיב גז"ק איכא נמי עון דשפיכת דמים דמולדין ממזרים דלא ידוע ולא
 חיי ועוד אפי' אם גם ר"י ס"ל דברור המבול הו' ניכ ש"ד מ"מ חסיר הש"ד דא"י במנו"ק
 מש"ד שלהם דהא כולם היו מחויבים מיתה על שאר עבירתם שעברו דאזהרתם זו מיתתם
 והא ב"נ נהרג בדין אחד ובלא עדים ובלא התראה כדאיתא בסנהדרין (נ"ו.) וכדפסק
 הדמכ"ם בפ"מ מה' מלכים ע"ש. א"כ כ"א מהם בלא"ה היו מחויבים מיתה הילכך הש"ד
 שלהם לא נחשב לעון משא"כ בא"י במנו"ק ועוסק עמהם הרי הוא עובר בש"ד בחנם, והא

תקדמה

דפריך הגמרא בקידושין (שם) ואימא ער דעביד לכולהו ומשני לא ס"ד דכתיב כי מצני אלה אבלה הארץ, צריכין להבין מאי ראייה מקרא דכי מפני אלה אבלה הארץ דלא בעינן עד דעביד לכולהו דהא כל עיקר הוכחה דקשין לעולם יותר מדור המבול מדבור המבול לא כתיב וגם דגני הים יאספו ובעון המולדין בנין מנשי חבריהון כתיב וגם דגני הים יאספו והא באלה ג"כ לא כתיב וגם דגני הים יאספו ושמה בעונש דגני הים יאספו אין נענשין עד דעביד לכילהו אמנם איכא למיסר דכיון דאמרינן כבריייתא דשבועות (שם) דהמירא עון שבועת שקר דנפרעין ממנו ומכל העולם ויליף מקרא דכי מפני אלה אבלה הארץ הרי משמע ליה דמהא קרא ילפינן דבשביל עון דשבועת שקר גם דגני הים יאספו דהא אמר דנפרעין מכל העולם ובכלל כל העולם גם דגני הים בכלל והא דמיכח מקרא דכי מפני אלה אבלה הארץ אפילו לדגני הים משום דכל הכא דנפרעין מוולתו אין הכול בין אדם לחיה ובהמה ועוף השמים ודגני הים ואין שייך לומר אם אדם המא בהמה מה חטאת דהא נפרעין אפילו וולתו שלא חטא משא"כ בדור המבול שעשה הקב"ה הכרלה בין כולם לדגני הים משום דבור המבול לא נפרעו אלא מהחוטאים בעצמם ולא זולתם דהא כתיב כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ ואמר ר' יוחנן בסנהדרין (ק"ח.) מלמד שהרביע בהמה על חיה וחיה על בהמה והכל על האדם ואדם על הכל ע"ש. ואעפ"י דבהמה וחיה ועוף לא נצטוו היינו דוקא על מה שנרבעו וע"ז אבל במה שנרבעו כולם על האדם ואדם על הכל הרי באה תקלה על ידם לאדם ובשביל זה אמרה תורה איש אשר יתן שכבתו בבהמה שניהם ימותו ועיני מ"ש לקמן בספרי הנכחי פמ"ו סעיף א' ואתי שפיר מ"ש הרא"ם על התורה דר"י פליגי על מ"ש התם לקמן אם אדם חוטא בהמה מה חטאת ועיין כמהרש"א שדחק בזה אבל דגים שבים לא חטאו עיין ברש"י לתורה ובש"ה שם וכן משמע מדברי ר"י עצמו שלא הזכיר דגים שבים, ועדיין צריכין להבין ל"ל לר' יוחנן להוכיח דקשין לעולם יותר מדור המבול מדלא כתיב כדור המבול וגם דגני הים יאספו תיפוק ליה בלא"ה דהא ר' יוחנן ס"ל דלא ירד מבול לא"י דהא איתא בנבחים (ק"ג) גבי הא דאיתא התם כמשנה פרת חטאת שטרפה חוץ מנתה פטור ואמרינן בגמרא: מאי חוץ מנתה אמר ר"ל חוץ ממקום הכדוק לה אמר לו ר' יוחנן והלא כל א"י בדוקה היא ימסקו דפליגי בהא ר"י סבר ליה מבול לא"י יר' יוחנן ס"ל לא ירד מבול לא"י ע"ש א"כ הא מוכח דקשין לעולם יותר מדור המבול דהא המבול לא ירד בא"י יבעון דפרצו כתיב ע"ב תאכל הארץ דאפי' א"י נענשה, לכן נלענ"ד דאין מזה הוכחה לענין דקשין לעולם יותר מדור המבול דאיכא למיסר דשאני דור המבול דהילכך לא ירד המבול לא"י משום דהעבירות לא עשו בא"י הילכך זכיתא דא"י הנין עליה שלא תחרב משא"כ מה שמוכיח הנביא לישראל ואמר להם ע"ב תאכל הארץ על העבירות שעברו בא"י הוא דמוכיח להם וכשעברו בארץ הקדושה בפלטון של מלך הוא יותר חמורה ויותר קשה לכל העולם בכלל וגם לא"י בפרט, ולכן לא מצא ר"י דקשין לעולם יותר מדור אלא מדכתיב דאפי' על דגים שבים נגזרה הגזירה היוצא לנ"ל אלא דבשביל החטא של האיני יודע בטיב הקידושין ועוסק עמהם ולכן הוא מתיר להנשא מקודשת כבר לאחר ומולדין בנין מנשי חבריהון נפרעין ממנו ומכל העולם וכשהחטא נעשה בארץ הקדושה יותר חמורה ויותר קשה לכל העולם וארץ הקדושה בכלל, הרי נתבאר דנידון דידן נוגע לכל העולם בכלל ולא"י בפרט, לכן מצוה מוטלת על כל מי שיש לאל ידו להשתתף וליקח חלק במצוה הזאת ולהסיר המכשלה הזאת מישראל ולעמוד בפרץ ולהרים קרן התורה, והארעוא שדבריו אלה היוצאים מעומקא דליבא יכנסו בלב חכמי ישראל ונאוניה ויתעוררו לעשות קץ ותכלית ממעשה המכוערה והבוזיה הזאת.

כ"ד המדבר לכבוד התורה והמצפה לישועת עם ישראל! ולהרמת קרן התורה להעמיד התורה על תלה בעיה"ק ירושתנו ובית ה' נעלה אל הסנוחה ואל הנחלה.

הצעיר והזעיר הכותב יום כ' י"ג לירח כסלו ש' תער"ב לפ"ק פעה"ק יפו ת"ו

יוסף צבי הלוי

בעהמח"ס „בכורי ציון“ „הוראת שעה“ ראב"ד ומו"צ פעה"ק יפו ת"ו

טיב קידושין

ע"ד קידושי רות הירועה

ש א ל ה

קידושין הנו' בר"ח תמוז הטה"ר וקבלו עדותן
באותו יום וזהו נוסח עופס הגביות עדות :
אנן זי דינא דפעייה"ק יפו ת"ו דחה"ל היות
אמו"ל איך באו לפנינו הר' גבריאל בן ר'
יחזק' אטקשווילי והר' אהרן בן הרב ראובן
אליאשווילי והעידו לפנינו בתורת עדות נמורה
ואחריו האיום והגזום קמו על רגליהם והעידו
כאו"א בפ"ע כי בהיותם יולאים בדרך יפו דרך
העגלות ההולכים לירושלים המוך לתחנת העגלות
ופגשו הר' אליאזר כיניאשווילי ואחיו חיים
כיניאשווילי ומשדכתו רות בת דוד כונראשווילי
ואביה דוד הנו' וקרא לנו הר"א אחי החתן
חיים הנו' ואמר לנו זואו להעיד כי אחי החתן
חיים חפץ לקדש את משדכתו רות ואמר בפנינו
חיים למשדכתו רות הנו' הנני חפץ לתת לך
קידושין למצן תהי' לי לאשה והוליה הני מג' די
כסף מחיקו ונקן ביד רות משדכתו הנו' ובעודו
בידה אמר לה בזה הלשון הרי את מקודשת לי
במטבע זו כדת משה וישראל ולא הוליה ידו
מהוך ידה רק אחרי שגמר דברים אלו והיא
קבלה הכסף וראינו שלא השליכה אותו רק
גשאר בידה וכ"ו העידו לפנינו הר"ג והר"א הנו'
כ"א בפ"ע וראינו שעדותם היתה מכוננת וחקרנו
ודרשנו פעמים רבות ואיימנו וגזמנו עליהם
ואמרו כי הם מוכנים ליטבע על כל הנו"ל העידו
לפנינו אנן ז"ד דפעייה"ק יפו ת"ו ולאות אמו"ל
ח"ש פעייה"ק יפו ת"ו יום ר"ח תמוז הטה"ר
לפ"ג והשו"ב וקיים והי' לבאר כי העדים הכל'
הר"ג והר"א הנו' העידו לפנינו כי המעשה
הנו' של הקידושין הי' ביום ד' אחר הלהרים ח'
לחודש סיון הטה"ר והעידו בזמנ' בפנינו
עכ"ל. ובאשר הראה לי אליאזר הכל' הגביות
עדות הכל' לא רייתי לאשרה ולקיימה יפן שהיא
נעשית שלא בפניה ורק כדי לאפרושי מאיסורא

מעשה שהי' כך הי'. האשה חוה כיניאשווילי
הגורמת נסעה לרוסיא בערי קאוקאזי
מקום מולדתה לרגלי שידוך הגון לבנה הלעיר
חיים כשזאה בעיר שאשכנערט גמרה על ידי
שחלנים עם הבולה רות בת דוד כונראשווילי
ונתקשרה עם חיים בקשר של קיימא עש"י
מנהג גורז'ים אח"כ נסעו האשה חוה ורות
ואביה דוד יחד לעיה"ק יפו עמ"נ שיכנסו הזוג
בחוק' כרת וכשצאו יחד כולם בפה יפו ת"ו
גמרו ביניהם שיסעו הכלה רות ואביה לעיה"ק
ירושלם לשני שבועות ואח"כ יחזרו ליפו ויכנסו
לחופה. יפן שאם החתן החזיקה לדוד אבי הכלה
לאיש שאינו עומד בדבורו חשבה פן יבואו
ירושלימה ויקדמה אחר גילתה לכה לבנה הגדול
אליהו כיניאשווילי ועלה כי טרם יסעו ירושלימה
יקדש חיים אובה. שאל את פי אביה יהשיב לו
מדוע לא ? בהיותם יולאים דרך העגלות ההולכים
ירושלים סמוך לכאן ישראל כהן קרא אליהו
לגבריאל ז"ר יחזק' אטקשווילי ואהרן בה"ד
ראובן אליאשווילי ואמר להו הו עדי קידושין
כי אחי חיים חפץ לקדש את שדכתו רות הלכו
למקום מעשה הקידושין לראות ולהפיד על
הקידושין לאחר הקידושין נסעה המקודשת
ואביה ירושלימה כשעברו השני שבועות ולא חזרו
ליפו כפי המדובר שלא אליהו מכתב לדוד על
שם אחד מקרוביו בירושלים להזמין אותה לבוא
ליפו בהיות שכבר הכין את כל לרכי החופה
כשראה קרובו המכתב הודיע לאליהו כי דוד
משתדל לשדך את בתו רות לאיש אחר תיקף
הלך אליהו לחכמי הספרדים דשה בבקשה להודיע
לחז"ר אחינו הספרדים בעיה"ק ירושלים ת"ו
מעטן הקידושין שהיו ציפו שלחו אחרי העדי

קידושין

הבן עדות לפסול אותו ואלא בחו"ד ופסולוגם הכת השני' שנתקבל לפנינו מטעם נמלא אחד מהן קא"פ ובאמת כיון שיש הכחשה להמזימן ומעידים שראו לגבריא'ל בשעת הקידושין הרי שוב אין מושג' שום הזמה בעולם אפי' ממאה מזימן דתרי כמאה וגם לא הי' תנאי הלירוף הכשרים עם הפסול (לדעתם) כאשר נתבאר בעזה"ת הכל לאורך ולרוחב בספרי הנוכחי והכשרים לא נפסלו מטעם נמלא אחד מהן קא"פ אפי' לדעתם ומעשה שגן הלליח ועשו מעשה צ"ד להחיר לרות בלא ג"פ וגשאה על פיהם לאחד בלא ג"פ מחיים והסתא יורינו המורה ללדקה הליך דייני' להאי דינא אם להוליאה מזה ומזה בגט או אם הראשון יתן לה גט מותרת להשני או לא? ולהוליא' לאור משפטה עליה לבאר כל פדתי דינים הטועים לנידון דין מקובן ושרשן טעמן ונמוקן ואלו הן הפרטים בדרך כלל: אם הקבלה עדות הראשון שהיתה שלא בפניהם ושלא בפני מורשיהם מהני בדושבד או לא. אם הקבלת עדות שזפעט השני' שהיתה בפני מורשיהם כפניהם דמיא או לא? אם חייבין משום לאחזוקי דיבוריה וליך הדין בנידון דין? אם עדי קידושין לריבין חו"ד גם מדרבנן. ואם אמרו על אחת מהן אלא' מהני. אם בעד הניאם איכא להבשירו משום חו"ת ואוקי אחזקתו? אם איכא חשש גם בהעדים שלא הוזמו מחמת עדות שזטלה מקלחה שטלה כולה? אם קבלת עדות לפסול לעדות מהני ש' א בפניהם? אם עדים לפסול לעדות צטיק חו"ד ושאתה יכול להזימן? אם עפ"י הגביות עדות של הב"ד המתירים (לדעתם) נעשים פסולים מדאורייתא או מדרבנן? ואם בפסול דרבנן אמרינן נמלא אחד מהן קא"פ בטל כל העדות? אם בנידון דין היתה תנאי הטרפות עדים הכשרים עם הפסולים לפסול ולעשות את הכשרים נטפלים להפסולים? אם קידושי רות שקידשה ע"י עלמה כ"ז שלא נדקה אם היא בוגרת והסתא נמלאת בוגרת אם הוי קידושין? אם יש לסמוך לטל קידושיה מחמת ההסכמות והסתרות? אם אנוסה עפ"י הוראות צ"ד נקראת אנוסה או לא?

הבנו להרה"ג מ"מ חכם באשי וראש"ל הי"ו ולמוכיר הקונסול הדוכי שלא יניחו לרות להנשא לשום איש עד שיוליא לאור משפטה. וביום ג' ט' לחדש תמוז העת"ר באו מירושלם אביה ומורשה מלדה ועמו שני עדים שלמה בן יעקב אליקאשווילי ומשה שלי'אשווילי המזימים לגבריא' אחד מעדי קידושין. אז באו לפני המורשה מלד רות ומורשה מלד חיים ומורת' לקבל עדות מחדש בפני המורשים מהעדי קידושין. הני' בלירוף שני חכמים מחכמי אחינו הספרדים יחי' מקבלי עדות פעם ראשונה בחו"ד כד"ג וזכ"ז והי' עדותם מכוונת אח"כ קראנו את עדי הזמה בראשונה וכנס שלמה בן יעקב הני' והגיד בהורת עדות איך שגבריא'ל עמו הי' באותו יום בירושלים שאלנו ממנו באיזו שעה ולא ידע השעה חזרנו לשאלו אם קודם הלהרים או לאחר הלהרים התחיל לגמגם ולא הגיד דבר ברור ילא הוא וכנס השני משה שלי'אשווילי והגיד כראשון כי באותו יום עמו הי' בירושלים ולא ידע השעה רק אמר סתם כי באותו יום ראה את גבריא'ל בירושלים ומחמת חסרון חקירת השעה לא בטלתי את עמי הזמה יען עכ"פ לפי דברי המזימן ראו אותו בירושלים לאחר שכבר עבר זמן הנטיעה במבילת הברזל ולגמלא פרחא לא חיישין כדנבאר בעזה"ת בספרי הנוכחי רק אח"כ שאלנו ממורשה של המקדש אם יש עדים אחרים היודעים להעיד על הקידושין או הביא לפנינו עדים אחרים שהעידו על הקידושין בחו"ד כד"ג והעדים הללו הכחישו להעדי הזמה ועשו המזימן עוכחשים ועפ"י עדות הכת השני' על הקידושין ועל הזמה ועפ"י הטעמים הנמוקים כאשר אבאר בעזה"ת בספרי הנוכחי ילא פסק ממני כי רות אסורה לעלמא בלא ג"פ מחיים ואח"כ נסע אבי המקדשה לעיר פלונית אשר מחמת צדוד העיר וכבוד רבניה העלמתי את שמה להשתדל ללל אחדים מחו"ד בעזרת סרסורי עבירה שהעטו את הב"ד פלונית ומרוב תמימותם האמינו להם ולא הנידו להם כי הקבלה עדות שהי' לפנינו בפני מורשים הי' ובחו"ד כד"ג ושקבלנו עדי הכחשה על הזמה ולכן חזרי וקבלו עדי הזמה על גבריא'ל וקבלו שלא בפני

תשובה ובירור הלכה

לבאר ולברר וללכנן את כל פרטי הלכות הטעמים לפתור את שאלת רות שנתקדה בעירטו עיה"ק יפו י"ו בשנת העת"ר לפ"ג בשמנה ימים לירח סיון מה דינה עתה אחר שנשאת לאיש אחר ומה משפטה אם מותרת לאחר מציטה או לא? הנני להגיע דעתי הקלושה מה שעלה במלודתי עפ"י הגביות עדות והדיעות שיש לי מתחילתה ועד סופה.

פרק ראשון

בו יבואר מצב הדין של קבלת עדות הראשונה שנעשה שלא בפניהם ושלא בפני סודשיהם ובו חמשה עשר סעיפים.

סעיף א'

הנה בש"ע ח"מ סי' כ"ח סעיף ע"ו כתב המחבר דאין מקבלין עדות שלא בפני בע"ד ואם קבלו אין דנין על פיו. והרמ"א בהגה (סס) כתב ו"ל: ויש חוששין ואומרים דאם נהקבל העדות שלא בפניו כשר בדיעבד ע"ש והראש והראשון במחלוקת דין זה הוא הרב"ה והריב"א הובא דבריהם במרדכי לב"ק פרק בתרא סי' קמ"ז ובפ"ב דכתובות סי' קמ"ה ובגהה אשרי פ"ב דכתובות סי' ע"ו ובשלטי גבורים לכתובות (סס) ע"ש ודעת הריב"א הובא ברא"ש לב"ק פ' הגזל ומאכיל סי' ג' ובתשובותיו בתשובת הרא"ש כלל מ"א סי' ה' ובשמים ראש סי' רמ"ב ובתשובות השייכים להרמב"ם ה' עדות ע"ש. והרשב"א ג"כ ס"ל דקעשב"ב ע"ד אפי' בדיעבד לא מהני עיין בתשובת הרשב"א ח"ה סי' קע"ה וכן דעת הרמב"ן והרמ"ה והרא"ה וחוקות הדיינים והריב"ש והר"ם אלישקר ומהרש"ל בתשובותיהם דאפי' בדיעבד לא מהני כדעת הריב"א וכן משמע דעת החוס' לב"ב (ה:) ד"ה ואפי' ע"ש ושני השועות הללו ממקור אחד יולא מהא דליתא פ"ב דכתובות (כ.) ו"ל: אמר רבי אבהו אין מצימין את העדים אלא בפניהם ומכחישין את העדים שלא בפניהם והזמה שלא בפניהם נהי דהזמה לא הויא הכחשה מיהא הויא. וס"ל

לריב"א דה"פ מכחישין העדות שלא בפניהם דהכחשה לא הויא חוב דעדים אלא חוב דבע"ד אבל אין מצימין העדים שלא בפניהם דהזמה הוא חובתן והרי מסיק נהי דהזמה לא הויא. אפי' בדיעבד הכחשה מיהא הויא והרבי"ה מוכיח מהתם אדרבה להיפך דאם קבלו שלא בפניהם בדיעבד מהני מדאמרינן דהכחשה מיהא הויא משום דאם איתא דגם בדיעבד לא מהני א"כ אמאי הכחשה מיהא הויא ע"ש. וכן הריעב"א לכתובות פ"ב (סס) כתב בשם הרמב"ם ו"ל: וכתב הרמב"ם ז"ל ע"ש הדבר דהזמה לא הוה לפי שהעדות ממש עליהם לעונשים ואין מקבלין עדות שלא בפני בע"ד ואם קבלו אינו כלום אבל הכחשה עיקר הדין על המזמן והרי בעל השטר קיים להעיד עליו בפניו עכ"ל. הרי ס"ל להרמב"ם בהדיא דע"ש דשלא בפניהם לא הויא הזמה משום דאין מקבלין עדות שלא בפני בע"ד הוא וכן כתב הר"ן לכתובות (סס) ע"ש דהזמה לא הויא משום דאין מקבלין עדות שלא בפני בע"ד הוא וכן כתב הסו"ס רי"ד לכתובות (סס) ע"ש. אבל באור זרוע לב"ק פ' הגזל ומאכיל ו"ל: ואם לא שלחו בית דין וקיבלו עדים שלא בפניו זה כתב מ"ו רבי אבי העזרי ז"ל שזו נזקקו הראשונים יש שאמרו דלא הויא עדות כדאמרינן בפ"ב דכתובות והזמה שלא בפניו נהי דהזמה לא הויא הכחשה מיהא הויא ויש שדוחין דכל עיני הזמה חידוש הוא ולא גמרינן מינה ג"ל דעשות סופר הוא שכתב דלא הויא עדות אלא אדרבה הויא עדות כדאמרינן הכחשה מיהא הויא עכ"ל. הרי נוטה דעת האור זרוע כדעת הרב"ה ועיין בעיטור אור קוף בענין קבלת עדות ויש שדוחין מהא דפ"ב שאין ראוי כלל לא לזה ולא לזה משום דאמרינן הזמה חידוש הוא ואעפ"כ ס"ל דאפי' בדיעבד לא מהני משום כיון דבעינן קבלת עדות שיהי' דוקא בפניו ולא עשו כתיקונו הו"ל כמו עשו בדבר משנה יחזור כן הוא דעת הרא"ה היבא בגמוקי יוסף פ"ב ובפרק הגזל ומאכיל ע"ש. והרמב"ן והרמ"ה עיין בש"ס לב"ק ובתשובת מהר"ם אלבקר סי' ע"ה ובב"י ח"מ סי' כ"ח ובכ"מ הלכות עדות פ"ג והרמ"א בתשובתו סי' י"ג כתב טעמא הא דקי"ל לרבותינו שאין מקבלין העדות שלא בפניו משום דהוי כמו דין ואין דנין את האדם לחוב שלא בפניו כדכתיב עד

עמדו לפני העדה למשפט וה"ה לכל מילי דדינא ע"ש. והנה כל טעם וטעם מחוסר ביאור גינהו ועלינו לבאר ולהסביר להבין ולהשגיל דבריהם הקדושים עד מקום שידנו יד כהה מגעת מ"ש להוכיח מפ"ב דכתובות דדיעבד מהני ממה דאמרינן דהומה שלא בפניהם הכחשה מיהא הויה לריבין להבין מאי ראי' היא מהכחשה דמהני קבלת עדות שלא בפניו דדיעבד הא התם ע"י הכחשה לא הויה שום חוב להעדים ולא לאחרים א"כ אפי' נימא דקב"ע שלא בפניו לא מהני נמי שפיר הויה הכחשה דאינו אלא לבטל העדות ואינו מוגע אלא להבע"ד והם עמדו לפנינו ולפניהם נתקבל העדות ולכן נראה לי דרבי"ה ס"ל כמ"ש הריב"ש בתשובותיו סי' רס"ו וז"ל: דמאי דאמרינן אין מוסיפין את העדים אלא בפניהם זהו לחייבן בגוף או במזון מועשים וטעמא משום דכתיב והועד בצעליו אמרה תורה יבא צעל השור ויעמוד על שורו דמהאי טעמא נמי אמרינן בפרק הגזול בתרא אין מקבלין עדים שלא בפני בע"ד אבל לבטל עדותן לא דכיון שהמוסיפין מעדין בגופם של מוסיפין לומר עמנו היו במקום פלוני והתורה האמינתם הרי הוא כאלו פסולים בגולנותא או בשאר פסול הגוף שיכולין לפסלו ולבטל עדות אפי' שלא בפניהם ולא אמרינן דאינו אלא תרי זתרי דאפי' לא מנו למפסלינהו בגולנותא ע"ש. זהבויאו ג"כ הב"ב בח"מ סי' ל"א ע"ש. והריב"ש שם מוכיח כי גם הרמב"ן ס"ל הכי דהא כתב לפרש הויה ברייתא דפ"ב דכתובות דקתני גבי שנים החתומים על השטר ומתו ובאו שנים מן השוק ואמרו ידענא שכתב ידם הוא אבל אנוסים היו קטנים היו פסולי עדות היו הרי אלו גאמנים ופי' פסולי מחמת קורבא נינהו דאי משחקי בקוביא א"כ איך אמרינן התם דאם כתב ידם יולא ממקום אחר אין אלו גאמנים משום דהוי תרי ותרי דאפו לא מנו למיפסלינהו בגולנותא ואינהו לגבי נפשיהו לאו כל כמיטיהו למימר לאו גולנין אן דאלמא אעפ"י שמתו ויכולין אלו לפסלן שלא בפניהם ע"ש. וכן דעת התוס' בכתובות (י"ט.) ד"ה ואם וז"ל: ופסולי עדות דקתני לא שאומרים שעדיין פסולים דא"כ אמאי אין גאמנים אלא פסולי עדות היו אז ועתה מודים שהם כשרים ע"ש. וכן משמע דעת הרמב"ם בפ"ז מה' עדות ה"ז שכתב.

והיו ע"ש. ועיין ברדב"ז שם וכן הוא דעת הר"ן לכתובות בסוגי' דשנים שחתמו על השטר ע"ש. וכן הוא דעת הריב"ז במידושי לכתובות (סג) ואפי' להמפרשים דפסולי עדות דהברייתא היינו פסולי גולנותא מ"מ איכא למימר דמודו דיוכלין לפסול עדים שלא בפניהם והתם דאמרינן תרי יתרי נינהו משום כיון דמתו ואינם ראויים לפסול את גופם אין עדות אחרונים חשוב אלא כמעיד על ממון עיין ברשב"א למידושי על כתובות (סג) ואפי' לדברי הרא"ש שכתב בפ"ב דכתובות סי' י"ג דהא דשנים החתומים על השטר ובאו שנים מן השוק ואמרו פסולי עדות היו מני מיירי אפי' אי אמרי פסולי עדות הם גם עכשיו מ"מ מודה הוא דיוכלין לפסול שלא בפניו והא דאמרינן התם דהו"ל תרי ותרי הא כתב השעם משום דאק סהדי דכל שטר שנכתב ונחתם בלא שום פסול נחתם הלכך אפי' אי אמרי פסולי עדות הם עכשיו לא מהימני לפסול השטר כיון דכתב ידם יולא ממקום אחר ע"ש. ולהריב"ש ומהרי"ט הזמה שלא בפניהם כפסול גולנותא הוא ויכולין לפסלו אפי' שלא בפניהם ואעפ"י דהרא"ש ס"ל דאפי' דדיעבד לא מהני קבלת עדות שלא בפניו מללא הביא הן בפסקיו והן בתשובותיו אלא דעת ריב"ז לבד איכא למימר דס"ל החילוק כמו שנכתב לקמן בעוה"ת. ובעת רש"י בענין הזמה שלא בפניהם אם מהני לפוסלן לעדות בעלמא יש מחלוקת בין הריב"ש ומהרי"ט ומהרי"ל בן חביב דהריב"ש כתב דרש"י ג"כ ס"ל דיוכלין לפוסלן לעדות ע"י הזמה שלא בפניהם ממה שכתב רש"י בפ"ב דכתובות (סג) ד"ה נהי דהזמה לא הויה לענשן לא נפש ולא ממון הכחשה הויה לבטל עדותן ע"ש. ועיין במהר"ם אלשקר סי' ס"א ומשמע ליה להריב"ש כוונת רש"י מ"ש לבטל עדותן היינו ג"כ לפוסלם לעדות דעלמא מדכתב לענין דהומה לא הויה לענשם לא נפש ולא ממון ולא כתב גם ולא לפוסלם לעדות משמע דלפוסלם לעדות מהני הזמה שלא בפניהם אבל מהרי"ל בן חביב (הביאו מהרי"ט ח"א"ה סי' ל"ז) הבין בכוונת רש"י להיפך וס"ל דמ"ש דהומה לא הויה לענשם לא נפש ולא ממון לאו דוקא לענשם נפש וממון אלא ה"ה דאין לפסלן לעדות ומ"ש אבל הכחשה הויה לבטל עדותם ציטל עדות היינו דלא מגבינן ביה וממה עליו מהרי"ט

מהרי"ט (ס) דאי לא מהני אלא דלא מגבינן ביה א"כ תקפה הוה דתנא התם לעיל מזה וו"ל: ואם הו' כתב ידס יולא ממקום אחר ואמרו פסולי עדות הם אינם נאמנים ופרדיקין ומגבינן ביה כו' ומסיק דתרי ותרי נינהו ולא מגבינן ולא קרעינן אלמא דמידי דלא מהני אלף לענין דלא מגבינן ביה אין נאמנים קרינן ליה א"כ היכא דנאמנים להם להעדים הסגיים ע"כ דגם קרעינן ליה ע"ש. אבל דברי מהרי"ט מחוסר הבנה דאפי' אם נימא דהכחשה מיהא הו"א דנאמנים להעדים לענין לקרוע את השטר עכ"פ אינו ראי' אלא לענין לבטל עדותן בזהו עדות אבל מאי ראי' דנאמנים להם גם לבטל את העדים הראשונים לגמרי ובשלמא לענין לבטל עדותן דאינו נוגע אלא להמלה והוא עומד לפני העדים והו' קבלה עדותן לפני בע"ד משא"כ לבטל להעדים בעדות דשלמא דזה נוגע לגוף העדים והם אינם לפניו ומקבלין עדותן שלא בפניהם? ואיכא למימר דלכוונה זאת כתב רש"י לבטל עדותן ולא כתב לבטל עדותן משום דאינם נפסלים לעדות דשלמא הלכך לא שייך לשון פסול רק לשון ביטול שנתבטל עדותן בזהו מעשה שהעידו ומהרי"ל בן חביב הוכיח דביטול עדות לאו לגמרי משמע מדכתב רש"י (ס) גבי הא דאמר רב ששת כך אין מכהינן את העדים אפי' לבטל עדותם ע"ש. והתם גבי הכחשה לאו ביטול לגמרי הוא ובהר מהרי"ט את דבריו וכתב דלא דמי לההם שבאים לבטל עדות ומשום דהכחשה תחלת הומה נאמר דבעינן בפניהם אעפ"י שאינם באים אלא לבטל עדותם שבין אדם לחבירו והם אינם בעלי דבר לענין זה אבל הבא לענין דינא קאמר לרב נחמן דהני דהומה לא הו"א להענישם הכחשה הו"א לבטל עדותם ומשמע דנתבטל לגמרי ע"ש. יש לדקדק על דבריו מלבד דאיפכא מסתברא דהיכא דלענין דינא קאמר הו"ל לומר בלשון שכולל כל משמעות בלשון הברור והלשון לבטל עדותן איכא למיטעם ולומר דרק לבטל עדותן בזהו ענין שהמה מעידים עתה ולא לגמרי לפסלם על כל מיני עדות שזקוקים לעדים גם על גוף הענין נהי דלענין דינא קאמר הא עכ"פ אין דינן עכשיו אלא על ענין העדות לבד ודילגו רק לבטל העדות על אותו ענין ולא יותר? וכדי להסביר דברי מהרי"ט כ"ל דס"ל דהא בזה

תלי' דכיון דמחזיקין להעדים כ"כ שקדנים עד שמקרעין להשטרות שהיו חתומים עליהם אלו העדים ואפי' תפיסה לא מהני בודאי נפסלו העדים לגמרי ע"י המזימין דאל"כ והו"ל רק תרי ותרי ואיני אלא ספק פסול א"כ אמאי מקרעין את השטר הא מספק מהני תפיסה אלא ודאי דהומה שלא בפניהם, פועל עכ"פ דנאמנים לכת השניה בתורת דואי ולא רק כהכחשה בעלמא וכיון דנאמנים לכת השניה בתורת דואי לענין השטר והו"ל כמו שכת השניה פסלו את הכת הראשונה בפסול גולנותא דהו"ל פסול הגוף ממילא ע"כ פועל עדות כה השניה גם לפסול את כת הראשונה דהא אין נאמנות לחלואין כדאשכחן בכה"ג בב"ק (ע"ג.) וו"ל: מאי בינייהו דאשכחן דהו"ל תרי לתד ותרי לתד א"כ דפסליניהו בגולנותא ע"ש. הרי בפסול גולנותא לכ"ע למפרע נפסל וכל השטרות שנחתמו בעדים הללו הן שטרי חובות והן שטרי מכירות הן שטרי קידושין והן שטרי גיטין כולם נפסלו לגמרי אעפ"י דכל בעלי שטרות האלו הנוגע להם לא היו בשעת קבלת העדות ולפניהם לא נתקבל העדות ואעפ"י פסלינן להו ולא אמרינן לפלוגי ולומר דאוחן שטרות שנתקבל פסולן לפנייהם מהני ושאר השטרות לא נפסלו אלא ודאי דאין נאמנות לחלואין ועיין בת"מ סי' מ"ו סעיף ל"ז בהגה וו"ל: גם השטר נפסל ע"ש וכדאיתא בתוס' בב"ק (ע"ג:) ד"ה אין לך כו' וו"ל: אין להקשות מנא ליה דמהימני המזימין לפסולן נימא דאין לך לרבויהי אלא חידושו ועשייתם לו כאשר זמם אבל אין נפסלין דודאי כיון דמשלמין ממון ונהרגים כ"ש נפסלים דלא המניניהו רחמנה לחלואין ע"ש. וכ"ש הוא מההם דלענין ועשייתם לו כאשר זמם גוה"כ הוא ואעפ"י אמרינן דלא המניניהו רחמנה לחלואין כ"ש לענין נאמנות לבטל השטר ע"י פסול הגוף דבטעם והשכל הוא דקאמרה וכן בכל פסול הגוף וגם ע"י הומה דנפסלין למפרע לאו מטעם חידוש הוא אלא מלד הסברא כדנבאר לקמן בעוה"י"ה ודאי לא יתכן לומר נאמנות לחלואין.

סעיה ב'

והנה אין דעת רש"י טועה אם כהריב"ש או כהרלב"ח יש להוכיח מדברי רש"י כמובן

כתובות (ס) ד"ה כך אין מכחישין וז"ל: אפי' לבטל עדותן עכ"ל ולכאורה הלשון: אפי' לבטל עדותן. אינו מדוקדק ומוזן וכי הכחשת כת השני' יכולה להועיל יותר מלבטל עדותן לו הקצלת עדות היתה בפניהם הא עכ"פ אינו אלא תו"ת כדאמרינן התם בגמרא' בהדיא וז"ל: ואמאי תו"ת נינהו ואם נימא דכוונת רש"י לפרש דברי רב ששת שאמר כך אין מכחישין את העדים אלא בפניהם דכולל כל מיני הכחשות הן מין הכחשה דתו"ת והן מין הכחשה דע"י הזמה ושלח בפניהם דס"ל לר' אבהו דהו עכ"פ הכחשה אמר רב ששת דשלח בפניהם לא מהני מידי ואפי' ע"י הזמה ולזה כתב רש"י: אפי' לבטל עדותן דהו"א דהזמה אפי' שלא בפניהם מהני אפי' לפסול לעדות קמ"ל דלפסול ודאי לא מיפסלא אלא אפי' רק לבטל אותה עדות נמי לא מהני ולאפיקי מר' אבהו ולפי"ז מוכח דס"ל לרש"י אליבא דר' אבהו דהזמה שלא בפניהם לא הויא הכחשה אלא לבטל אותה עדות ולא לפסול להניזומין לעדות בעלמא דאל"כ הו"ל פלוגתא רחוקה דלר' אבהו מהני אפי' לפסול לעדות דעלמא ולרב ששת אפי' לבטל אותה עדות לא מהני ועוד הא רש"י כתב בדברי ר' ששת ובדברי ר' אבהו לשון אחד „לבטל עדותן" ומוכיח רב ששת מהברייתא דקתני חם הו' כתב ידס יולא ממקום אחר אין אלו נאמנים ולא תנא אופן שאפי' כתב ידס יולא ממקום אחר נמי נאמנים דהיינו שכת השניה אמרה על הראשונה שמהה כי עמה היתה במקום פלוני ואעפ"י דבעדי השטר לא שיך הזמה כדאיתא בריש פ' אחד דיני ממונות משום דילמא אחרוהו וכתבוהו ע"ש. איכא למימר דס"ל כדעתה הרי"ף והרמב"ן וכן הוא דעת התוס' (י"ט:) ד"ה רב ששת ע"ש. דס"ל דאם נכתב בשטר דכחצוהו בזמנו איכא הזמה אפי' בשטר א"כ משכחת לה בכה"ג ומדלא תנא בכה"ג מוכיח רב ששת דהברייתא ס"ל דהזמה שלא בפניו אפי' לבטל עדותן נמי לא מהני וכ"ש לפסול ור' אבהו מתירך להברייתא כר"ג ואעפ"י דסוף סוף משכחת לה דיהיו נאמנים אפי' בכתב ידס יולא ממקום אחר כגון שהכת השניה פסלה להראשונה בגזלנותא וכדומה דהו"ל פסול הגוף ומאמינים לה לגמרי איכא למימר דס"ל לרש"י כהמפרשים דפסולי עדות דהברייתא

היינו פסול הגוף כגון פסול גזלנותא או משחק בקוביא והא דאינס נאמנים היינו משום כיון דמתו לא אחו למפסילנהו ורק על מנה שבשטר הן מעידים או כמו שכתב הרא"ש הטעם דאין סהדי כדבבאתיו לעיל וכדכתב (ס) הריב"ש בהדיא בשם רש"י דמפרש פסולי עדות דברייתא היינו פסול הגוף ע"ש. ועיין בחידושי הרשב"א לכתובות (ס) ומ"ש רש"י (ס) ד"ה תרי ותרי וז"ל: ואלו ב' מעידים עליהם שפסולים היו באותה שעה עכ"ל. אין כוונתו לרקדק שפסולים היו אז ולא עתה כמ"ש התוס' דהא באמת ס"ל דפסולי עדות דברייתא היינו פסול הגוף הוא דלא נחבטל אלא שהוא רונה לבאר לשון הברייתא שאמרה פסולי עדות היו כדי שלא לעשות לפרש דרק היו ולא עתה אלא ה"פ שמעידים שבשעה שהעידו כבר פסולים היו באותה שעה ולא רק אח"כ נפסלו בגזלנותא או משחק בקוביא ולפי"ז ס"ל לרש"י דהזמה שלא בפניהם לא מהני לפסול לעדות דעלמא אמנם אם נימא דרש"י ס"ל דפסולי עדות דהברייתא היינו פסול הגוף בלא"ה אתי שפיר דברי רש"י שכתב אפי' לבטל עדותן דהו"א דכת השניה כיון שמעידה על הראשונה פסול הגוף אפי' שלא בפניו נמי יכולין לפסול אותה קמ"ל דשלח בפניהם לפסול עדותה דנוגע לה בודאי אינו יכולה אלא אפי' רק לבטל עדות כת הראשונה נמי אינה יכולה לבטל אעפ"י דאינו נוגע לה מאומה משום דהכחשה תחלת הזמה ולפי"ז איכא למימר דרש"י ס"ל דהזמה שלא בפניהם מהני אפי' לפסול לעדות דעלמא ואפי' לרב ששת דפסול גזלנותא שאני דא"ל דס"ל הסברות הנזכרות או משום דמתו שאני כנ"ל או כמ"ש הרא"ש משום אכן סהדי. ולפי מ"ש דרש"י מפרש פסולי עדות היו דברייתא היינו פסול הגוף איכא לחוק ידי הוכחת הריב"ש מרש"י דכתובות (ס) שכתב גבי הזמה הכחשה מיהא הויא לענין לבטל עדותן היינו כוונתו לענין לפסול אותם לעדות דעלמא ולא לענין ביטול אותה עדות לחוד דלכאורה לריבין להבין דברי רב ששת שאמר: וכשם שאין מזימין את העדים אלא בפניהם כך אין מכחישין את העדים אלא בפניהם. הלא לא קרב זה אל זה בשלמא בהזמה דעל ידה באה עושין להעדים או נפשות או קנסות או ממונות שפיר בעינן שיפקבל עדותן לפניהם משום דבעינן והועד

בבבב

בבעליו משא"כ בהכחשה דתרי ותרי דאין העדים
 בפסלים ע"י הכחשה רק אותו עדות המעידים
 בענין שיש צי הכחשה הוא דנתבעל ולא יותר
 א"כ עדות המכחשת אינו נוגע להעדים כלל רק
 להתובע והנתבע והרי המה לפנינו עומדים
 בשעת קבלת העדות ולפניהם מהבלין העדות?
 לכן בעינן למימר דעיקר השוואה שעושה רב
 ששת ומשווה הכחשה להזמה קאי על פיסולי
 עדות היו דהברייתא דמיירי לה"ש בפסול
 הגוף וע"ז אמר כשם שהזמה שלא בפניהם אפי'
 רק לפסול לעדות לה מהני כך אין הכחשה
 דפסולי עדות היו נמי לא מהני שלא בפניהם
 ולכוונה זאת כתב רש"י אפי' לבטל עדות פ'
 לא מבעיא גבי הזמה דהוי גם לעושה דלא מהני
 שלא בפניהם אלא אפי' בהכחשה דפסולים היו
 שאינו אלא לפסול ג"כ לא מהני ולפי"ז הרי
 נראה בעליל דרש"י משתמש בלשון לבטל עדותן
 לענין פסול עדות וא"כ מ"ש רש"י אה"כ בדברי
 ר' אבהו שאמר הזמה שלא בפניהם הכחשה
 מיהא הויא: לבטל עדותן היינו לפוסלו לעדות
 דעלמא כדכתב הריב"ש ומהרי"ט אך עדיין מחוסר
 ביאור ככל הנזכר דלא יתכן לומר דמה שאמר
 רב ששת סתם כך אין מכחישין בו לא מיירי
 אלא בדבר אחד מהדברים הנאמר בברייתא
 דהיינו לענין פסולי עדות היו לבד דא"כ עוד
 ישאר קושי' הגמ' ואמאי תרי ותרי נינהו לענין
 שארי דברים דהיינו קטנים היי או אנוסים היו
 דאמרינן סתם כהם אס כתב ידס יולא ממקום
 אחר אין אלו נאמנים דמשמע דאפי' בקטנים
 או אנוסים היו נמי אין נאמנים וגם לשון של
 רש"י שכתב "אפי'" לבטל עדותן נמי אינו
 מדוקדק כ"כ אמנם הלשון "אפי'" איכה לבאר
 ולומר דכוונת רש"י היא לומר דכיון דהכחשה
 היתה שלא בפניהם לכן לא מהני אפי' לפסול
 משא"כ אס הי' בפניהם היו העדים חייבין גם
 לשלם ואי לאו הטעם דהכחשה דומיא דהזמה
 הו"ל דאפי' אמרו פסולי עדות היו שלא בפניהם
 נפסלים וגם חייבין לשלם ממון על עדותן
 אעפ"י דהו"ל תרי ותרי כיון דכת השניה פוסלת
 את הכת הראשונה בפסול הגוף נאמנת האחרונה
 ולמפרע היא נפסלת וכיון שחאמינים לכת
 השניה ממילא הוה מחייבין להראשונה לשלם
 אס כבר נגבה ממון על פיהם דהא כיון דעדים
 פסולים נינהו הרי הולאו הממון על פיהם

אלא כדן והזיקו את הנתבע וחייבין לשלם
 מטעם גרמו ואס ממו גובין גם מהזרסים
 כדכתב לקמן פרק ה' בעוה"ת ולכוונה זאת
 כתב רש"י דכיון דהי' שלא בפניהם לחייבם
 משום דודאי אינם מחייבים אלא אפי' לבטל
 עדותן ולפסול אותם לעדות נמי לא יען שהי'
 שלא בפניהם ועוד אפי' אס נימא דגרמי קנסא
 ואין קונסין בכיו אחריו איכה למימר דה"ש אס
 אין כתב ידס יולא ממקום אחר נאמנים ואס
 היו בחייהם היינו מחייבין אותם גם בממון
 וכשמתו נאמנים עכ"פ לפסול אותם לעדות
 למפרע וכל השערות שחתמו עליהם מומן
 שנפסלו עד יום מותם נתבעלו, אבל אס כתב
 ידס יולא ממקום אחר אינם נאמנים כלל ועיקר
 אפי' לבטל עדותן וכ"ש לענין שחייבים לשלם בעד
 ההיזק שגרמו ע"י עדותן, אך מה שיש לדקדק
 דלא מזו חייבי הברייתא שאמרה אס כתב ידס
 יולא ממקום אחר אינם נאמנים אלא בעדות
 שפסולים היו ולא בשאר עדות דקתני בברייתא
 סתם דהיינו אנוסים או קטנים היו דדוקא
 היכה שפסולים בפסול הגוף הוא דחאמינים
 להשני' הן לפסול והן לשלם משא"כ בשארי
 פסולים אינו אלא תרי ותרי א"כ לא הו"ל
 להברייתא לסתום אלא לפרש יש לבאר עפ"י
 מה שיש עוד לדקדק בדברי רש"י כתובות
 (י"ע: ד) ד"ה תרי ותרי נינהו ו"ל: עדי השער
 ב' ואלו ב' מעידים עליהם שפסולים היו באותה
 שעה עכ"ל. למה לא הזכיר רש"י ז"ל בענין
 הכחשה דתרי ותרי אלא שאלו מעידים על אלו
 שפסולים היו, ולא ציטוט אחר כגון שקטנים
 היו או אנוסים היו דעדותן בטלין ולא פסולים
 נינהו דאין על קטן שס פסול אלא שס ציטוט
 דאיני עדות כלל דהא אס נמלא אחד מהן קטן
 או אנוס אינם בטלין כל העדות? לכן נראה
 דס"ל לרש"י דעיקר הקושי' דתרי ותרי נינהו
 אינו אלא מפסולי עדות היו משום דבשלמא
 בעדות דפסולי עדות היו הוא דשייך לומר דהו"ל
 תרי ותרי אעפ"י דעדות המוכחשים אינם לפנינו
 אלא דכתב ידס הוא לפנינו ומה שאנו דנין בזה
 אבי' בכה"ג דין תרי ותרי היינו משום הוכחה
 הוא דכיון שהעדים הראשונים חתמו על השער
 ע"כ דהעדים מעידים על עצמם שכתבים
 המה דאס איתא שמודים על עצמם
 שהם פסולים איך חתמו על השער וכיון דק"ל
 דעדים

דעים החתומים על השטר נעשה כמו שנחקרו
 עדותן כב"ד הלכך עתה שבאו עדים ומעידים
 עליהם דפסולי עדות הי' הו"ל תרי ותרי אך
 סברא זאת אינו שייך אלא כשהכת השניה
 מעידה על העדים החתומים על השטר כי פסולי
 עדות היו משא"כ כשמעידה על החתומים על
 השטר אנוסים היו או קטנים היו אין שייך
 לומר דהו"ל תרי ותרי דמחתימתם על השטר
 ליכא הוכחה דהם אומרים על עלמן כי לא
 אנוסים או קטנים היו דלימא משום דקטנים
 היו חתמו על השטר ולא ידעו שהם פסולים
 לעדות ואם אנוסים היו הלא חתמו מחמת
 אנוס וליכא הוכחה מירי ולא שייך לומר בזה
 דהו"ל תרי ותרי הלכך מוכרח רש"י לפרש
 קוש"י הגמרא דהו"ל תרי ותרי כשמעידים על
 עדים שכבר מתו רק ככה"ג שהמכחישים מעידים
 על החתומים בשטר שפסולים בעדות היוולפי"ז
 כל עיקר קוש"י הגמרא על הברייתא הוא רק
 על העדות דפסולי עדות היו ולא בעדות אחר
 א"כ תירץ של רב ששה ג"כ סובב הכל רק
 בענין עדות דפסולי עדות היו הלכך שפיר
 אמר רב ששה כשם שאין מזימין כו' ודן
 דין הכחשה כדן הזמה לענין שלא בפניו
 והלכך שפיר כתב רש"י אפי' לבטל עדותו וכוונתו
 דחייב תשלומין בודאי אינו חייבין אלא אפי'
 לעדות נמי אינו נפסלים ולפי"ז שפיר מדקדק
 הריב"ש מרש"י דס"ל דהזמה שלא בפניהם הכחשה
 מיהא היא לפסול לעדות דלבטל עדותן שכתב
 רש"י בדברי רב ששה לפי הנ"ל ע"כ כוונתו
 לענין פסול עדות הוא ממילא מ"ש הלשון לבטל
 עדותן בדברי ר' אבהו נמי כוונתו לענין פסול
 עדות הוא. אך יש לדקדק דלפי"ז הא דאמרין
 בברייתא דאם כתב ידן יולא ממקום אחר אינו
 נאמנים מיירי דוקא בעדות בפסולי עדות היו
 וזה לא יתכן משום דברייתא סתמא קתני
 ובכה"ג ראיתי בתוס' רי"ד לכתובות (סג)
 שמביא בשם רבינו יוסף הלוי ז"ל דמפרש
 קוש"י הגמרא לא קאי אכולהו אלא אנוסים
 בלחוד אלא שדוחה דבריו בטעמים אחרים ולא
 כתב מטעם דדוקא לומר כוונת קוש"י הגמרא
 בדבר אחד היכא שותתם ומקשה סתם ע"ש. וכן
 הרשב"א לכתובות (כ"ב:) מפרש קוש"י הגמרא
 ומגביהן בה אקטנים קא מקשה ע"ש. והיינו
 משום דסתם גס רבינו יוסף הלוי מודה

דהברייתא מיירי בכל האומר בברייתא ורק הוא
 מפרש קוש"י הגמרא דלא קאי אלא בדבר אחר
 משא"כ לדין בעינן לפרש הברייתא דאפי' כתב
 ידן יולא ממקום אחר אינו נאמנים לא קאי
 אלא בדבר אחר דהיינו בעדות דפסולי עדות
 היו אבל בעדות דקטנים או אנוסים היו כת
 השניה נאמנה אפי' בכתב ידם יולא ממקום
 אחר משום דבעדותן של השניים ליכא הכחשה
 דהרי אינו לפנינו להכחיש ומחתימתם אינו
 מוכח כנ"ל ועוד איכא לדקדק הא אפי' בעדות
 דקטנים או אנוסים היו נמי שייך לומר דתרי
 ותרי נינהו דאל"כ תקשה הא דאמרין בכתובות
 (ח"י) העדים שאמרו כתב ידנו הוא זה אבל
 אנוסים היינו קטנים היינו כו' אם יש עדים שהוא
 כתב ידם או שהי' כתב ידם יולא ממקום אחר
 אין נאמנים. ואמרין התם בגמרא הטעם
 משום כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד ע"ש.
 ואם איתא דהיכא דאין עדים לפנינו ומכחישין
 את העדים השניים לא מקרי הכחשה בהכחשה
 דקטנים או אנוסים הי' בהכחשה דתרי ותרי א"כ
 ה"ה בעדים שאומרים על עלמם קטנים או
 אנוסים היו אין כאן חוזר ומגיד דהא לא אמרו
 על עלמן כי לא היו קטנים ולא היו אנוסים
 לא בפירוש ולא בדרך הוכחה אלא ודאי דאמרין
 עדים החתומים על השטר נעשה כמו שנחקרה
 עדותן כב"ד בשעת חתימתן והעידו כב"ד דהשטר
 נעשה כהוגן ובכשרות בכל פרטיו ואיכא למימר
 דזהו כוונת רבא שאמר לרמי בר חמא ז"ל:
 וכי סימא הני מילי ע"פ אבל בשטר לא ע"ש.
 דס"ל לרמי בר חמא כוונתו דלא שייך לומר
 כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד אלא כשהגיד
 בפירוש בפה מלא משא"כ היכא שלא הגיד
 בפירוש אלא מהוכחה בעינן הוכחה גדולה כמו
 פסולי עדות משא"כ בקטנים או אנוסים
 הוכחה כ"כ דיהי' נחשב כמו הגדה בפירוש
 הלכך כשאומרים אה"כ קטנים או אנוסים
 היינו לא שייך לומר שחוזרים ומגידים וקרוב
 לומר דזהו ג"כ כוונת רש"י בד"ה אבל בשטר
 לא ז"ל: דהגדה כתיב עכ"ל כיון דכתיב הגדה
 בעינן דוקא שיגיד בפירוש ואעפ"י דעדים
 שנחתמו על השטר נחשב כמו שנחקרה עדותן
 כב"ד והגידו בפירוש זהו דוקא הדברים הכתובים
 בשטר מפורש לענין זה אמרין כתיבה כדיבור
 דמיא וכן בדבר המוכח בדרך הוכחה גמורה

ג"כ ככתוב בשטר מפורש דמיא דהיינו בענין פסולי עדות משא"כ בענין קטנים ואנוסים דאינה הוכחה גמורה ולא ככתובה בשטר דמיא לא הוי כמו הגדה בפיהם דאין לומר דס"ל להש"י דמלשון הגדה משמע ליה מיטע בכתב א"כ ל"ל קרא למטע כתיבה מפיהם ולא מפי כתבם תיפוק ליה דכתיב בעדות הגדה דמשמע מפיהם ולא מפי כתבם אבל לפי הג"ל אתי בפיר והלכך ס"ל לרמי בר חמא לחלק בין אנוסים מחמת ממון לאנוסים מחמת נפשות דבאנוסים מחמת ממון הוא דאינס נאמנים משום דאנוסים מהמת ממון הו"ל שפיר חוזר ומגיד משום דאיכא הוכחה גמורה דכיון שחתמו על השטר בודאי חתמו על דבר אמת דמי מאינס אותו שיחתום על שקר ובי תימא דאנוס הוא מחמת דאם לא יחתום יאבד את ממונו בשביל ממון אינו חשוד שום ישראל לחתום על השטר בשקר דמי שחוסם על השטר בשקר מחמת אונס ממון רשע הוא וחוקה על ישראל שלא יעשה איזה פעולה שעל ידה נעשה רשע שאין אדם רשאי לחתום שקר כדי להגיל ממונו הלכך כשחוזר ואומר אנוס מחמת ממון ה"י הו"ל חוזר ומגיד משא"כ אנוסים היינו מחמת נפשות אין כאן שום הוכחה מחתימתם שלא היו אנוסים מחמת נפשות לחתום על השטר בשקר דהא אנוסים מחמת נפשות נינהו לחתום על השטר בשקר ומה ה"י להם למיעבד הלכך אם אמרו אנוסים מחמת נפשות היינו ס"ל לס"ד דרבא אליבא דרמי בר חמא דנאמנים דלא הו"ל חוזר ומגיד אבל רבא עלמו ס"ל דבכל גוונא מקרי חוזר ומגיד מדר"ל דאמר ר"ל עדים החתומים על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן צ"ד ומדאמר שנחקרה עדותן ולא אמר כמי שהגידו עדותן צ"ד (עיין בתוס' רי"ד בסוגי' דהתם) מוכח דס"ל לר"ל דאפי' בדבר שלא כתוב בשטר מפורש נמי נחשב כמו שכבר העידו לפני צ"ד כמו כל החקירות ודרישות אינו כתוב בשטר מפורש אלא צ"ד מעלמם חוקרים ודורשים וכיון שהוא לתיקון השטר דעפ"י דין כל זמן שלא נחקרו יכולים לחזור מעדותן ואמרינן כיון שנחתמו על השטר אינם יכולים לחזור ונחשב כמו שחקרו א"כ ה"ה בטענת אנוסים מחמת נפשות דטענה הזאת ג"כ מבטל השטר בעינן דחשבינן כמו שהצ"ד חקרו ודרשו ואמרו שלא

ב

נאכחו מחמת נפשות לחתום על השטר בשקר ולצטוק מסיק דגם רמי בר חמא ס"ל דאפי' אם אמרו אנוסים מחמת נפשות היינו בכתב ידם יולא ממקום אחר אינם נאמנים ואמרינן אפי' בכה"ג כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד ומהני כמו שהצ"ד חקרו ואמרו שאינם קטנים ואינם אנוסים ואח"כ כשחתמו אנוסים או קטנים הו"ל חוזר ומגיד א"כ ה"ה אם באו עדים אחרים והגידו עליהם איזה פסול הן פסול הנוף והן פסול דקטנים או אנוסים היו דין עדים המכחישים זה את זה אינה זהו ודין כמו דין תרי ותרי יפן שעדים החתומים על השטר נעשה כמו שנחקרה עדותן צ"ד בכל מיני חקירות השייכים לתיקון השטר א"כ אמאי לא פריך ואמאי תרי ותרי נינהו אלא בעדות דפסולי עדות היו ולא בעדות דקטנים או אנוסים היו כפי מה שכתבו מבינים כוונת רש"י? אמנם איכא להסביר ענין זה עפ"י מה דמבואר בדברי התוס' (שם) ד"ה הרי אלו נאמנים וו"ל: ואת"ל למה נאמנים והא מגו במקום עדים הוא דאין סהדי שלא היו אנוסים ולא פסולי עדות דהא לקמן אמרינן תרי ותרי נינהו ע"ש. הרי ס"ל להתוב' דאמרינן אין סהדי דלא היו לא קטנים ולא אנוסים ולא פסולי עדות וכן הוא דעת הראש"ש בפ"ב דכתובות ס' י"ג והבאתי דבריו לעיל בסעיף ראשון ולפי"ז יש לחלק ענין זה לשני ענינים דהיינו אם אמרו אנוסים או קטנים היו דליכא הוכחה מלד חתימתם לבד כדכתבנו לעיל ומחמת חתימתם לבד לא הוה דנין להם כדן תרי ותרי אבל מטעם אגן סהדי שלא היו אנוסים וקטנים דכל שטר שנכתב ונחתם בלא שום פסול נחתם וההבדל ביניהם שהם מלד הוכחת חתימתם התרי ותרי הוא העדים החתומים שמתו והעדים המעידים עליהם לבטל עדותם ואם נימא מטעם אגן סהדי התרי ותרי הו"ל הב"ד והבה השנייה ונ"מ לדינא הא נימא דהתרי ותרי הוא הב"ד והעדים השניים א"כ שניהם מכחישים זו את זו בנאמנות העדים מכת הראש' אם כשרים היו או לא א"כ בעינן למימר אוקי תרי להדי תרי ומוקמינן העדים הראשונים בחזקתן והשטר בחקפו ומגבינן ביה ואם התרי ותרי הו"ל מטעם הוכחה מחתימתן העדים והעדים השניים הלא התרי ותרי הכת

הראשונה

הראשונה והכת השניה א"כ לריבין לומר אוקי תרי להדי תרי ומוקמינן לממונא בחזקתיה. וא"כ שפיר כתב רש"י דקוש' הגמר' דפריך על הברייתא דקתני אין נאמנים ומגבינן ביה כבשטרא מעליא ואמאי תרי ותרי נינהו אינו אלא דוקא בעדות דפסולי עדות היו דבעדות כזה יש להם התנגדות גם מלד העדים החתומים בעלמא דמכה חתימתם מוכח שהם מעידים שלא היו פסולי עדות א"כ ה"פ בשלמא בעדות דקטנים או אנוסים היו שפיר אמרה הברייתא דאינן נאמנים משום דמעט חתימתם ליכא הוכחה אלא מטעם אגן סהדי דהתרי והרי הייא הב"ד והעדים א"כ בעינן למימר דאוקי תרי כנגד תרי ואוקמינן העדים הראשונים בחזקתייהו ושטרא בתקפו וס"ל דתרי ותרי הו"ל ספיקא דרבנן והלכך שפיר גובין זו משא"כ עדות דפסולי עדות היו דהו"ל תרי ותרי העדות החתומים על השטר עם השניים א"כ בעינן למימר דמוקמינן ממונא בחזקתיה ואמאי מגבינן ביה ואין לשאול מאי איכפת לי אם ניתוסף בעדות דפסולי עדות גם ההוכחה הא עכ"פ ההכחשה דאגן סהדי עדיין נשאר במקומו והם מכחישים להכת השניה והכחשת שניהם על הכת הראשונה נינהו א"כ איכא למימר אוקי תרי להדי תרי ואוקי עדים בחזקתם דזה אינו שייך אלא היכא דהתרי ותרי מכחישים זה את זה בענין שאינו נוגע אלא על מי שהמה מכחישים זה את זה בלבד לאפוקי בתרי ותרי ש ה מ כ ח י ש י ס עלמא מ ע י ד ין לאחרים אין שייך לומר ככה"ג אוקי תרי כנגד תרי ואוקי עדים בחזקתם כיון דהעדים עלמא מכחישים להכת השניה וא"כ בשני בתי עדים המכחישים זה את זה קי"ל דזו בזה בפ"ע ומעידה וזו בזה בפ"ע ומעידה וכי בשביל שאגן סהדי מטייע להעדים החתומים יתכשרו בשביל זה הא לא דמי אלא לארבעה עדים המכחישים לשנים היתכן להכשיר את כל הארבעה עדים מפני שהמה ארבעה (עיין בתוס' ב"ב (לא :) ד"ה וז"ל) אלא ודאי רגס הארבעה מחוייבים להעיד בפ"ע ופסולים להגמקף עם עירי המכחישים א"כ הכא אעפ"י דהעדות דאגן סהדי אינו שייך לפסול אותם אבל עכ"פ סייעתם אינו מכשירם להגמקף יחד להעיד א"כ ממילא שפיר פריך הגמר' דהו"ל

תו"ס ולא מגבינן בשטרא. שחתומים עליה עדים הללו שאומרים עדים עליהם דפסולי עדות היו ולפי"ז איכא למימר דהרי"ף מפרש קוש' הגמר' ומגבינן ביה. אכל דבר גם משום קטנים או אנוסים היו דכתב בפ"ב דכתובות (כ"ב :) בשוגי' השלשה שיצבו לקיים אח השטר להוכיח דתו"ס דאורייתא מדפריך הגמר' : ומגבינן ביה אמאי תו"ס נינהו אלמא לא אמרינן אוקי גברא אחזקיה ומפקינן ממונא אפומיה ע"ש. וכתב (סס) הר"ן וז"ל : ולאז ראי' היא דלא שייך למימר הכי אלא בשני כתי עדים שמעידים בחד (פ') שמעידין על אדם אי' לפוסלו) אבל בב' כתי עדים שמכחישים אלו את אלו מאי חזית דמוקמת עדי השטר בחזקתייהו דררבה נוקי אחזקתייהו הנך דמרעי שטרא ולפיכך אין זו ראי' עכ"ל. ולעג"ד כוונת הרי"ף דמפרש קוש' הגמר' גם מקטנים או אנוסים היו א"כ הא התו"ס דהתם מטעם אגן סהדי הוא הלכך לא הוי כמו שרי כתי עדים המכחישים זא"ז אלא כמו שני כתי עדים שמעידים כאחד לכן שפיר מוכח מהתם דלא אמרינן אוקי גברא אחזקיה אבל רש"י ס"ל דתו"ס דרבנן כדכתב בקידושין (פו.) ומת"ס מוקמינן גברא אחזקתיה הלכך מוכרח לפרש קוש' הגמר' דוקא מפסולי עדות היו דהתו"ס מלד הפעמים החתומים על השטר בעלמא באופן דליכא למימר לאוקמיה אחזקתם והו"ל כשני כתי עדים המכחישים זא"ז ממש ולכן מוקדק שפיר רש"י לפרש כוונת הגמר' להקשות מפסולי עדות היו אבל הברייתא מיירי בכל גוונא וא"כ תירץ של רב ששם קאי דוקא על פסולי עדות היו ולרש"י ג"כ השירוש של פסולי עדות היו היינו פסול הצוק הלכך שפיר אמר רב ששם כשם כו' וישירן היפכ מ"ש רש"י אפי' לבטל עדותן כנ"ל עוד יש להבין דבריו רש"י שכתב אפי' לבטל עדותן עפ"י מה דיש לוקדק דבריו רש"י דשם בדיה ואוקי ממונא בחזקת מריה וז"ל : בחזקת סלוה ואם קרקע הוא תעמוד בחזקת המוכר ע"ש. יש להבין בשלמא בשטר קנין שפיר אמרינן לעמוד בחזקת המוכר משום דבכל אופן בין אם היו קטנים או אנוסים ובין אם היו פסולי עדות חתמו בפסול והשטר כהרס הנשבר הוא ואין הקנין חל כלל הלכך שפיר עמדין הקרקע בחזקת המוכר משא"כ בשטר חוב הא

לבעל עדותן וכי דוקא השטר הוא דנכבל ולא
עלם החוב?

סעיף ג'

שוב ראיתי למהר"ט שמוכח לדעת הריב"ש
מהא דאמר רב נחמן (שם) להרן קושי'
הגמר' על הברייתא ואמאי תרי ותרי נינהו.
ופליג על רב ששת דס"ל דהכחשה חי אפשר
להיזה שלא בפניהם כמו בהזמה וקאמר: אילו
הוו לקמן ומכחישין להו הוה הכחשה ולא הוה
משגחינן בהו משום דהו"ל עדות מוכחשה
השתא דליתנהו דאילו הוו לקמן דלמא הוו מודו
להו מהימני. משמע דלענין עדות שבין אדם
לחברו שפיר יש לנו להאמין את העדים השמיים
כשאין הראשונים בפניהם א"כ בהזמה נמי יש
לנו להאמינם מטעם זה דמי איכא מידי דאלו
הוו כאן והוו מכחישין להו הוה משגחינן בהו
והיתה עדותן בטלה לגמרי וקרעינן ליה לשטר
השתא דליתנהו דאפשר שאם היו כאן הוו מודו
לא כ"ש דקרעינן לשטר ע"ש. יש להעיר על
דבריו דלא דמי להא דרב נחמן דמייב בהכחשה
דאינו נוגע להעדים עלמם מידי אלא להתובע
והנתבע והלכך אמר הטעם דמי איכא מידי
ושלא בפניו כפניו דמי לאבוקי דדין הזמה
שלא בפניו דרולה לומר דפוסלין אותה גם שלא
בפניו איך יתכן לומר הסברא דמי איכא מידי
אלו הוו קמן הוה דנין אותם בפניהם והשתא
דנין אותם שלא בפניהם מדע דהא לא אמרינן
מטעם מי איכא מידי גם לחייב את הגוזזים
וכפי שבארנו בסעיף הקודם דרש"י מפרש
קושי' הגמר' ואמאי תרי ותרי נינהו דלא קאי
אלא בפסולי עדות היו אחי שפיר דא"כ גם
התירן של רב נחמן סובב על פסולי עדות
היו וא"כ גם ר"ב ס"ל דאמרינן מי איכא מידי
בדב' שנוגע גם לעדים החתומים על השטר
ואעפ"י דאיכא לחלק דהא הברייתא מייב
כשמתו ולאחר שמתו אינו נוגע כלל להעדים
עלמם הא באמת מתו לאו דוקא וה"ה כשעודנה
חיים אלא שהלכו למדינת הים כדנבאר לקמן
בפז"ה. אמנם בעיקר סברת ר"ב יש לתמוה
איך יתכן לומר בעדים החתומים על השטר
הסברא דאלו הוו קמן דלמא הוו מודו להו
מהימני הא אפי' אם היו קמן והוו מודו להו

פינה באנוסים היו הוא דאמדין בחזקת הלוה
משום דהם מעידין על עלם החוב שלא ליה
ובאונם חתמו ואיכא לחוש פן לא ליה כלום
ובאונם הוא דחתמו על השטר כמו שהעדים
מעידין משא"כ בפסולים או קטנים היו דאין
העדים מעידים על עלם החוב כלל אלא שמעידים
על גופם ולא על החוב כלל ואפי' לפי דברי
העדים יוכל לסיות עלם הלוהה אמת ולמה
יחזיק הלוה את החוב לעלמו בשלמא לענין
שיעבוד למ"ד שיעבודא לאו דאורייתא דרק
מחמת השטר הוא דקונה השיעבוד וכיון דהשטר
כתבטל מחמת העדים שאמרו עליהם שקטנים
או פסולי עדות נינהו ממילא אין המלוה יכול
לגבות מן המשועבדים אבל מן הלוה עלמו
למה לא יגבה? ואיכא למימר דכיון דהעדים
האחרונים פסלו את העדים הראשונים בעדות
שבאונם השטר הרי נשאר השטר כמו בלא
עדים הלכך נאמן הלוה להחזיק החוב תחת
ידו משום דנעשה ממלוה שבשטר למלוה ע"פ
ונאמן הלוה לטעון להד"מ במנו דפרעתי
ולמ"ד דקנסינן ליה בשטר מוקדם בני חורין
אטו משועבדים וקין משום ריבת ה"ה דקנסינן
ליה לגבות הקרן אטו משועבדים בשחהמו
עדים פסולים ולפי"ז איכא למימר דזהו כוונת
רש"י שכתב אפי' לבעל עדותן משום דבמלוה
בשטר חלוק ממלוה ע"פ רק בדבר אחד
דהיינו מלוה ע"פ עלם החיוב בא רק ע"י
הלוהה שהלוה אותו המלוה אפי' בלא שום
עדים והשטר שחתמו עליהם עדים מהני להוסיף
על החיוב להתחייב גם במשועבדים וממילא
נסתבבו עוד חלוקים דהיינו לענין טענת פרעתי
וכדומה א"כ מלך דנין אפי' אם עדים החתומים
על השטר פסולים הם אבל החוב לא נפטר
בזה ולא נפקע החוב א"כ איכא למימר דזהו
כוונת רש"י החוב שבשטר דאפי' בלאו עדותן
נמי נתחייב לשלם מחמת שלוה מתו ועדותן
לא מהני אלא לענין שיעבוד השטר ולכן כתב
אפי' לבעל עדותן פ"י השעבוד דחיובו בא רק
מעדותן שחתמו על השטר ואפי' לענין לבעל
את כח השטר דהיינו השעבוד לא מהני לבעל
וכ"ש שלא נכתב עיקר החוב איך קשה להכניס
את זה בכוונת רש"י דלפי"ז תקשה עליו מתי
שכתב רש"י אה"כ בדברי ר' אבהו דהכחשה
מיהא הייא: לבעל עדותן מאי שייך התם

ג"כ לא היו מהימני דהא קי"ל כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד ועדים החתומים על השטר נעשה כמו שחקרה עדותן ב"ד? אח"כ מלאהי למחר"ס שיף לכתובות שהרגיש בזה וכתב ע"ז דמ"מ עדיף השתא מאיתנהו קמן ומכחשי להו ע"ש. ואיני יודע כמה עדיף הוא יען שאין אנחנו מהימנים אותם ואין לומר דמיירי שלא הי' זמן כתוב בתוך השטר והרי זה עורן קודם שנעשה חו"ד והא' איתא בתוספתא והבאנו אותה לקמן דקודם שחקרה עדותן יכולין לחזור אותם רבין דקי"ל דעדים החתומים על השטר נעשה כמו שחקרה עדותן הו"ל כמו שביום שחתמו על השטר נעשה חו"ד (ועיין בקל"ה סי' ל' ס"ק ב') ואינם יכולים לחזור ועפ"י דרך החידוד איכא לפרש דברי ר"ג שהוא פליג על דברי רב ששת שאמר דכמו דהזמה שלא בפניהם לא מהני כך הכחשה שלא בפניהם לא מהני מידי א"ל רב נחמן איך אתה מדמה הכחשה להזמה הא לא דמי ז"ל דבשלמא הזמה שלא בפניו לא מהני משום דע"י הזמה נתחייבו עושים או עוגש הגוף או עוגש הממון הלכך לא מהני שלא בפניהם דאין מקבלין עדים שלא בפני בע"ד משא"כ בהכחשה הפ"י בהכחשה דפסול הגוף נמי אינו נוגע להעדים עלמס ואפי' אם יפסלו אותם נמי אינו נוגע להם עלמס אלא לאחרים כדכתב הש"ך בח"מ סוף סי' ל"ח ע"ש. א"כ לא דמי זה לזה ואיכא למימר דאעפ"י דהזמה שלא בפניהם לא היא הזמה היינו משום דנוגע להעדים ואין מקבלין שלא בפניהם משא"כ בהכחשה ליכא שום חשש גם שלא בפניהם דאם לחוש פן אם היו העדים בפניהם היו מכחשי להו מאי איכפת לן הא לא הוה משגיחין להו דהא הוה מכחשי לעלמס ואעפ"י דלא אמרו בפירוש שלא היו קטנים או אנוסים או פסולי עדות מ"מ הוה הכחשה פ"י דהו"ל חוזרים ומגידים ולא הוה משגיחין בבו מאי אמרת דהו"ל מקבלין עדים שלא בפני בע"ד והא מצטלין עדותם שלא בפניהם מאי איכפת להו ומאי חובה הוא לנפשם הא אינו צוגע להם כלל יאפי' אם העידו דפסולי עדות היו נמי אינו נוגע להם מידי אלא לאחרים והמופת לזה הוא השתא אעפ"י דלימנהו איכא למימר דאילו הוה לקמן דלמא הוה מודו להו משום דאין להם שום הסדר מהודאתם ואינו

נוגע להם מידי הלכך מהימני הכת השני' אעפ"י דמעידין שלא בפניהם ורב ששת ס"ל דלפסול לעדות לא יתראה להודות מפני שיש גם הסדר להעדים כמ"ס רביד הזהב צפ' שופטים דהיו יכולים לקבל שבר בטלה ע"ש. ואפי' בלא פסול לעדים נמי לא יתראה להודות להעדים לבטל עדותן כמ"ס הריב"ז א' בחידושיו לכתובות (ס"ט) וז"ל: דמ"מ עדות הכחשה על גופן הוא שהעידו שקר ולפי דבריהם של אלו הראשונים פסולי עדות הם ואע"ג דבהא בשמעתין אינם מעידין שהעידו שקר אלא שהי' קרובים או אנוסים מחמת נפשות מ"מ כיון שלפי השטר עדות קימת ע"ש. עוד איכא למימר כוונת ר"ג עפ"י מה שדקדקו התוס' בד"ה אלא וז"ל: ולר"ג אמאי לא מגבינן ביה בשטרא הא כבר ר"ג כרב הונא בשני כתי עדים המכחישין זה את זה דכל אחת בזה צפ"ע ומעידה אע"ג דלפי עדות כ"א חבירתה פסולה לכל עדייות ה"ג כיון דאין מכחישין אותן לומר שלא ליה כלום אלא אומרים אינם נאמנים בדבר זה דפסולים הייתם ויתכשרו ואמאי לא מגבינן ביה בשטר כו' ורשב"א אומר דהכא לא מוקמינן להו אחזקה כדאמר לעיל משום דאלו הוה קמן דלמא הוה מודו עכ"ל. ואיכא למימר דקושי' התוס' מכוון ר"ג וה"ק אלו הוה קמן כו' פי' בשלמא אם הוה קמן הני עדים שחתמו על השטר ומכחישין להו זה את זה בפניו ובפניהם אלו אומרים דאינם קטנים ואנוסים ופסולי עדות היו ואלו אומרים דקטנים ואנוסים ופסולי עדות היו אז לא הוה משגיחין לדבריהם לפסול את השטר עפ"י עדות השניים יען שהם אינם מכחישין זה את זה בענין עלם החוב הכתוב בהשטר אלא רק בענין גוף העדים א"כ איכא למימר דבענין השטר מוקמינן להו בחיקת כשרות וזו בזה צפ"ע ומעידה משא"כ בנידון דבבב"א דמיירי כשמתו החתומים על השטר או שאינם לפניו דלימנהו קמן לא שייך לומר דמעמידין אותם בחזקה כשרות דהא אפשר לומר דאילו הוה לקמן דלמא הוה מודו להו להעדים שבאו לפסולן ולא מלינו לאוקמא בחזקתן אם הן בעלמס עומדין לפנינו ומודים להמכחישין אעפ"י דאין אנחנו מקבלין חזרתן מפני שכבר הגידו ואין חוזרין ומגידין אצל עכ"פ במקום שיש להם הכחשה אין

יכולין לעמוד אותם בחזקת כשרות. עוד יש לפרש דברי ר"ג אפי' אם נימא דגם ר"ג ס"ל דאין מכחישין שלא בפניהם אלא דקאמר דהברייתא שמיירי שהעדים הראשונים מתו צעיק למימר שלא להוליא ממונא מחזקתן עפ"י עדות השטר שהעדים החתו' עליו מוכחשין וס"ל כהפוס' דס"ל דאם פ"א העידו שלא צפ' אין יכולים לחזור ולהעיד בפניהם כדנבאר בדקדוקים לקמן א"כ ה"ה בהכחשה שלא בפניהם יען שפ"א העידו והכחשו שלא בפניהם שוב אינם יכולים לחזור ולהעיד בפניהם אבל זה אינו אלא בזמן שאין הכפ"ד, מי שהעידו עליו העדים מודה להעדים משא"כ כשמודה לדברי העדים אע"ג שאיננו אין סומכין על דברי עצמו אבל עכ"פ העדים המעידים עליו נאמנים ואין פוסלין מחמת שכבר העידו שלא בפניהם דעמא מאי אמרינן דכיון שהעידו פ"א שלא בפניהם שוב אינם נאמנים אפי' להעיד בפניהם משום דעבד אינש לאחזוקי דיבוריה כדנבאר בפרק ח' ומוחשין שמה' ישקר אבל זה אינו שייך אלא כשאינו מודה להעדים משא"כ כשהמעידים עליו הוא מודה להעדים הו ליכא שום חשש לשקר והלכך כשהעדים החתומים על השטר חוזרים ומגידים אעפ"י דק"ל בעלמא אין חוזרין ומגידין הכא שאני יען שאין דנין עפ"י חזרתם לבד אלא צירוף העדים המעידים כמותם ולפי"ז איכא למימר דה"ק ר"ג דשפיר מודה ר"ג לרב ששת גדן הכחשה שלא בפניהם אבל ס"ל דהנ"מ רק היכא דהעדים הראשונים היו בעולם ועודן עומדים בדבורם דאז אפי' יחזרו ויקבלו עדותן פעם שנית בפניהם לא מהני משום חזקה דעבד אינש לאחזוקי דיבוריה אבל הברייתא דמיירי שמתו העדים ואעפ"י דבדו"פ ובסמ"ע סי' מ"ז סעיף ל"ז ס"ק ל' כהב' בהדיא דמתו לאו דוקא אלא כל שאינו לפנינו כמתו דמיא ע"ש. ועיין הריטב"א לכחצות (שם) ועיין בקרבן נתנאל (שם) סי' י"ג ס"ק ע"ש. הא עכ"פ צעיק צעיק שיה' דומיא דמתו דהיינו דלמ"ד דפסולי עדות היו היינו פסולי הגוף מתו דוקא ולמ"ד לאו פסולי הגוף הוא מתו לאו דוקא צעיק דומיא דמתו כגון שהלכו למדס' וא"א לבדר איך הוא מגיד ולא שייך לומר שעומדים בדבורם ומכחישין את העדים המכחישין הלכך איכא להסתפק שמה

אלו הוו לקמן ואתו לבי דינא, לקבל עדות לפנייהם דילמא הוו מודו להו ואזו ה"י מהני חזרת קבלת עדות פעם שנית לפנייהם כנ"ל, הלכך מספק יש לנו לדון אותם גדן עדים מכחישין ושלא להוליא ממון מספק. עוד איכא לתרץ עפ"י מ"ש הב"י בח"מ סי' מ"ה ד"ה והנאונים וז"ל: ומשמע עוד מדברי הרמב"ם שכשער זה יולא לפנינו אם העדים קיימין לרין לשאלו אותם ונראה לכאורה שמה שהם נאמנים לומר שכולם ישבו לחתום דוקא כשאין כתב ידן יולא ממקום אחר ואפשר שאפי' כשכתב ידן יולא ממקום אחר נמי נאמנים לומר שכולם ישבו לחתום דכיון דחתמו עליה פסולים איתרע ומהימנין להו ולזה הדעת נופה ואם הן אומרים שלא ישבו כולם לחתום ועדים אחרים מעידין עליהם שיצבו כולם לחתום חוקי תרי בהדי תרי ואוקי' ממונא בחזקת מריה עכ"ל. ולפי דברי הב"י האלו איכא למימר נמי סברא זו בנידן דר"ג דכיון דבאו עדים לפנינו להעיד על השטר שהעדים החתומים בו פסולים הם א"כ אין לך ריעותא גדול מזה הלכך אעפ"י דמחמת עדות העדים על עצמם לא מהני לבטל את השטר עכ"פ מהני דצריהם לענין שאם העדים החתומים בעלמא יודו להעדים השניים מאמנים אותם ואין בהם משום חזר ומגיד. עוד איכא למימר דר"ג ס"ל כהפוסקים דס"ל דצעקין שבצעה חקירות דצעקין לחקיר אפי' אם אמר אמש ה"י המעשה נמי מחויבים לחקור כל השבועה חקירות כדנבאר לקמן וא"כ כיון דאברייתא סתמא קהני רנה ר"ג לאוקמא דהברייתא מיירי אפי' בשטר שאין בו זמן וכגון שהמלוה והלוה מודים דלא ה"י ציניהם מעולם שום שטר אחר דאל"כ איך יכולים לומר קטנים או אטמים או פסולי עדות היו בשעת חתימתם בשטר' ואפי' אם אומרים דעמדו בשעת חתימתם אלא החותמים ראו וידעו שקטנים או אטמים או פסולי עדות היו דילמא זהו שטר אחר ובלא"ה צעיק לאוקמא כה"ג דאל"כ איך אפשר לומר קטנים או אטמים או פסולי עדות היו בשלמא בקטנים היו אין יכולין לומר שמה' אחרתו ובתצוהו דאם בתצוהו השטר עוד בזמן קודם א"כ כ"ש דקטנים היו ואין לומר שמה' קדמוהו ובתצוהו ובאמת בשעת חתימתן כבר נעשו גדולים דא"כ הו"ל שטר

מוקדם ובלא"ה פסול הוא אך באנוסים ובפסולי עדות היו איכא למיחש דלמא אחרוהו וכתבוהו ובשעת חתימתן לא היו לא פסולים ולא אנוסים ואעפ"י דראו בשעת חתימתן דהיו פסולים או אנוסים דלמא שטר זה אחר הוא וס"ל לר"ג כהפוסקים דס"ל דאפי' אם כתבוהו בשטרא בזמנו כתבוהו לא מהני אם לא באו והעידו בפיהם כי בזמנו כתבוהו ומתמוהו והא איחא בתוספתא דקודם שנחקרה עדותן יכולים לחזור אי"כ אעפ"י דק"ל דעדים שנחתמו על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בב"ד היינו דוקא בשטר שיש בו זמן משא"כ בשאין בו זמן יכולין לחזור. עוד יש לבאר דברי ר"ג בהרבה חופנים וכעת קלרתי כי נלרך בשביל זה להדר קונטרסים מיוחד בהסוגי' דכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומניד ואכמ"ל.

אלא בפניהם כדנבאר לקמן או משום דהסברה דמי איכא מידי אינו אלא ספק דהא אמרינן דאלו אתו לקמן דילמא הוו מודו לכו ומספק אין יכולין לענוש משא"כ לענין פסול לעדות איכא למיפסל אפי' משלא בפניהם דליכא בזה חידוש כדנבאר לקמן ועוד דגם מספק איכא למיפסל. אך מ"ש דמטעם מי איכא מידי ועיל הזמה שלא בפניהם אפי' לקרוע את השטר ואפי' תפיסה לא מהני תמוה הא הסברה דמי איכא מידי אינו אלא ספק דדילמא לא יודו ובשלמא ר"ג דמשתמש בסברה דמי איכא מידי לענין להאמין את הכת השני' משום דהוא ס"ל דהא ראינן נאמנים היינו דוקא לקרוע את השטר שלא לקרוע ולא לגבות כדמשיים התם אוקי תרי כו' ע"ש. אבל לקרוע את השטר לא אמר דמהני הקבלת עדות בעדות שלא בפניהם מטעם מי איכא מידי.

ועב"פ דברי ר"ג שאמר דאמרינן מי איכא

מידי אינו שייך אלא בהכחשה דאינו נוגע להעדים כלל הלכך שפיר שייך לומר דאלו אתו לקמן הוו מודו לכו משא"כ בהזמה דיראו פן דאלו מודו הוו נחייבו בעונשים ונפסלין לעדות א"כ יותר קרוב הדבר הלא יודו ולא שייך מי איכא מידי הדע דלא אמרינן מי איכא מידי בהזמה דאל"כ אמאי לכ"ע הזמה שלא בפניהם לא היא הזמה לענין עונשין דהא לריב"א עיקר טעמא דהזמה לא היא משום שאין מקבלין עדים שלא בפני בע"ד בשלמא הא דהכחשה היא לריב"א אעפ"י דהוי שלא בפניו משום מי איכא מידי נחשב כמו בפניו אבל מדוע הזמה לא היא נימא כמי הסברה דמי איכא מידי אלא ודאי דהסברה דמי איכא מידי לא מהני שיהי' נחשב כפניו ואינו שייך אלא בהכחשה שלא יוגרס מחמתה אפי' כשזודה שום החתיבות ושום עונש וא"כ הוכחתו מר"ג לדין הזמה שלא בפניו דיפסלו לכה"פ אינו ראוי מידי אלא אם נפרש דדברי ר"ג סובב אפי' בעדות דפסולי עדות היו ונפרש דהיינו פסול הבוץ ואם היו קמן היו נפסלין ע"י עדות כהב' ואעפ"י כ' אמר ר"ג דמטעם מי איכא מידי נחשב כפניו ה"ה בהזמה הו"ל לתשוב כפניהם לענין לפסול לעדות גם שלא בפניהם והא דאינו מועיל משום מי איכא מידי גם לענין עונשין איכא למימר או משום דעדים וזממן חידוש הוא לענין עונשים ואין עונשים

סעיף ד'

והנה מהר"ח מוכיח נגד הריב"ש מדברי הרמב"ם פ"ח מה' עדות ה"ה שכתב וז"ל: ועדים שהוזמו שלא בפניהם הרי הוכחשו לפיכך אם מתו העדים שהזימו קודם שיזימו אותם בפניהם אין כאן עדות שהרי הכחישו זה את זה עכ"ל. משמע מדבריו דהזמה שלא בפניהם לא הוי אלא כמו עדים מכחישין זא"ז דזו באה בפ"ע ומעידה וזו באה בפ"ע ומעידה ע"ש. ולענ"ד דאין הכרח בדברי הרמב"ם לומר דס"ל כמ"ש מהר"ח דלכאורה יש לרדק בדברי הרמב"ם בלא"ה דמ"ש: לפיכך אם "מהו" העדים שהזימום ולמה לא כתב כגון שהלכו העדים שצאמום למדנה"י קודם שיזימו אותה בפניהם אין כאן עדות? אח"כ ראיתי שהרידב"ז כבר הרגיש בזה וכתב דסד"א נתי דהזמה שלא בפניהם הכחשה היא היינו הכחשה שהוא תחילת הזמה וכשכבר מתו הכחשה גמי לא היא ונקיים עדות הראשונה קמ"ל דהזמה שלא בפניהם הכחשה גמורה היא בכל גומא ואין כאן עדות כלל ע"ש. אך אם טוננו באמת הכי הוי לריב"ן להבין מאיזה מקום הוליא הרמב"ם דין זה ואיכא למימר הוכחה לזה מהא דאמר רב ששה בכתובות (שם) זאת אומרת דהכחשה תחלת הזמה וכשם שאין מוזימן את העדים שלא בפניהם כך אין מכחישין את העדים

העדים אלא בפניהם והא התם טעמא דאין
מכחישין אלא בפניהם אמר רב שעת משום
דהכחשה תחילת הזמה אלמא דאפי' כשמתו
נמי אמרינן הכחשה תחילת הזמה דהא הבריייתא
דהתם איירי כשמתו ומדרב שעת נשמע לר'
אבהו דאמר הזמה שלא בפניהם הכחשה מיהא
הויה משום דהכחשה תחילת הזמה דאיירי אפי'
כשמתו דטעמא דר' אבהו נמי משום הכחשה
תחילת הזמה הוא ואין סברא לחלק דכשלמא
אם נימא דמתמת הכחשה תחילת הזמה מהני
הזמה שלא בפניהם לענין דהכחשה מיהא הויה
הוא דשייך לחלק אם אפשר להוים בפניהם או
לא והיכא דאפשר לקיים הזמה בפניהם שייך
לומר דהזמה שלא בפניהם הויה עכ"פ הכחשה
דהויה כמו התחלה של הזמה כמו דאמר דהכחשה
הויה תחלת הזמה משא"כ היכא דלא אפשר שיעשה
הזמה בפניהם גם הכחשה אינו תחילת הזמה
כיון דאינו במליחות לעשות הזמה בפניהם כלל
ה"ה הזמה שלא בפניהם לא הויה הכחשה
דבכה"ג הכחשה לא שייך להזמה משא"כ היכא
דע"י הכחשה תחלת הזמה לא יהי' הכחשה
שלא בפניהם יחשב הכחשה אין חילוק אם
אפשר בהזמה שיהי' בפניהם או לא דהא עכ"פ
מבח הכחשה תחלת הזמה הוא בא ליה.
ועוד אם נימא דר' אבהו לא אמר דהכחשה
מיהא הויה אלא כשאפשר בהזמה בפניהם א"כ
אין סתם רב אפי' לומר דכל נענה שלא
בפניהם הכחשה לא הויה נימא דבאמת בעלמא
היכא דאפשר בהזמה בפניהם הכחשה הויה
תחלת הזמה ומהני אפי' שלא בפניהם והבריייתא
שאני משום כיון שמתו דא"ה שיהי' הזמה
בפניהם הלכך גם הכחשה לא הויה כשנעשה
שלא בפניהם משום דלא שייך לומר דכה"ג
הכחשה תחילת הזמה אלא ודאי ובכל גוונא
אמרינן תחילת הזמה ועיין במהר"ם סוף לכתובת
(י"ט:) על דברי התוס' ד"ה אמר רב שעת.
ולפי"ו מ"ש הרמב"ם: שהרי הכחשו זה את זה
הוא רק גפינת טעם על הא דהזמה שלא
בפניהם הכחשה מיהא הויה אפי' במתו (עיין
לקמן שהוכחתי מזה דס"ל להרמב"ם דנתקבל
פ"א העדים שלא בפניהם יכולים לחזור ולקבל
אותם בפניהם ולא אמרינן עבד אינש לאחוזקי
דיצוריה) ולא מוכח מידי דס"ל דהזמה שלא
בפניהם לא הויה הכחשה לפסול הנימוזים לעדות

ואדרבה ללעג' להוכיח מדברי הרמב"ם להיפך
דס"ל הזמה שלא בפניהם הכחשה מיהא הויה
לפסול לעדות אחרת דאם איתא דס"ל דלא
הויה אלא כמו תרי נגד תרי דכשרים לעדות
אחרת כל כת בפ"ע למה כתב דאין כאן עדות
דמשמע דאין כאן עדות כלל ובמאן דליתנייהו
דמי. ואפי' תפיסה לא מהני ואי דהו"ל עכ"פ
כמו הכחשה דתרי ותרי הא עכ"פ הו"ל להועיל
תפיסה כדאמרינן גבי שטר שמתו חתומיו וכתב
ידם יולא ממקום אחר דלא גבינן ולא קרעינן
ביה ומהני תפיסה אלא ודאי דעדותם בעלים
לגמרי וממילא מוכח דמהני גם לפוסלם לעדות
אחרת דאין נאמנות לחלאין. עוד איכא למימר
כוונה הרמב"ם כמה שכתב ומתו דקמ"ל דאפי'
מתו אין מקבלין הזמה שלא בפניהם דהא
הוכחנו לקמן דהרמב"ם ס"ל דהא דאין מקבלין
עדות שלא בפני בע"ד אינו אלא דרבנן
ובמקום אונס לא תקטו אי"כ במתו הו"א
דמקבלין עדי הזמה אפי' שלא בפניהם דלאחר
שמתו אין לך אונס גדול מזה, קמ"ל דהזמה
אפי' במקום אונס נמי אין מקבלין שלא בפניהם
משום דהזמה חדוש הוא כמו שיש דוחין מהזמה
לענין דיעבד והוצא לקמן סעיף י'.

סעיף ה'

והנה המהרי"ט כתב לבאר כוונה הרמב"ם
במ"ש, אין כאן עדות לענין תשלומין
קאמר דלא מחייבי יורשין ליתן שהרי מכחישין
זה את זה וחדוש הוא שחדשה תורה דוקא
בפניהם ותמה עליו הגאון ר' חיים יונה ז"ל
בקונטרסו, שאם לפסור את היורשין מן ההשלומין
הוא בא לאיזה לורך כתב ואין כאן עדות שהרי
הכחישו זה את זה הא הרמב"ם כתב למטה
בפרק זה דחייב עדים זוממין קנס הוא ואין
משלמין ע"פ עלמן וא"כ הדבר פשוט שאם מתו
קודם לכן היורשים פטורים מלשלם. ועוד מאי
ארי' מתו קודם שהזמו בפניהם אפי' מתו
אח"כ קודם שחייבים ב"ד נמי לא משלמי
יורשים ע"ש. ולי העני בדעת איני מבין תמיהת
הגאון בעל הקונטרס הג"ל וכי לא משכחת לה
כגון שכבר נעשה מעשה ע"י עדותם דהיינו
שהנכתב כבר שילם עפ"י עדותם דבכה"ג אפי'
לר"ע אינו משום קנסא אלא מדינא דגרמי
כדמציאר

קדמוצאר בגמר' דמכות (ב:) דאיחא התם
 וז"ל: מאי טעמא דר"ע קסבר קנסא הוא
 וקנס אין משלם עפ"י עלמו אמר רבה חדע
 שהרי לא עשו מעשה וכהרגין ומשלמין אמר
 רב נחמן חדע שהרי ממון צדי' בעלים ומשלמין
 ע"ש. הרי מוצאר בהדיא דאם נעשה מעשה
 עפ"י העדים לא הויא קנסא אלא מזד' הדין
 הוא דחייבין לשלם כדכתב הרמב"ן בדינא
 דגרמי בענין שנים שהעידו עדות שקר והפסיד
 חברו על ידס וא"א להוילא מידו חייבין לשלם
 שהרי גרמו לאבד ממונא של זה ע"ש. ועיין
 בש"ך ח"מ סי' ל"ח סק"ג ולפי"ו לא משכחה
 לה בעדים זוממין חיוב מטעם קנס רק ערס
 שנעשה מעשה על ידס ולפי"ו הא דאמרינן
 כאשר זממס ולא כאשר עשה היינו חוקא לענין
 החיוב דכאשר זמס אבל עכ"פ משום דינא
 דגרמי חייבין כיון שכבר נעשה מעשה על
 ידיהם דכיון דהתורה האמינה לכת השני' להוסי'
 לכת הראשונה משום הטעם דהזומא האמנת
 השני' המעידה על הראשונה בגוף העדים
 דאומרים על העדים עמנו הייתס ודמי כמו
 שהעידו עדים עליהם שראו אותם שחילל את
 השבת או הרגו את הנפש דאין מאמינים לכת
 הראשונה להכחיש את הכת השני' יען שזעירים
 על גופם ומגעים בדבר ואינם נאמנים לומר
 שלא עשיתו כדכתב הרמב"ן פ' שופטים ובגמ"י
 לב"ב פ' חוקת הכתים ובמיטך מלוה תקב"ד
 ובטור ח"מ סי' ל"ח והבילו הסמ"ע (סס) ע"ש.
 ועיין בבבלי המלחמות לפ"ב דכתובות בסוג'
 דשלקא שיטבו לקיים את השטר וכדכבאר
 בעוה"ת לקמן. א"כ מזד' הדין מועיל עדות
 כת השני' אפי' להוילא זומון על פיהם ולאחר
 שכבר נעשה מעשה על פיהם אפי' בלא חיוב
 דכאשר זמס אם נעשו גיוזמים או נפסלו
 בפסולי עדות אח"כ חייבין העדים מטעם דינא
 דגרמי ומ"ש הסו"ס צ"ק (ד:) ד"ה ועדים זוממין
 צטס ריב"א דלא שייך בממון כאשר זמס ולא
 כאשר עשה ועיין בחינוך (סס) וברמב"ם פ"ג
 וכ' מה' עדות וביראים סי' קע"א ובריטב"א
 למכות (ב:) תקפה הא אם כבר נעשה מעשה
 על פיהם אפי' בלא כאשר זמס תיפוק ליה
 משום דינא דגרמי איכא למימר דכ"ל דדינא
 דגרמי אינו אלא דרבנן ומטעם קנסא כדכתבו
 התוס' בהרבה מקומות ועיין בש"ך סי' שפ"ו

וג"מ לענין אם קנסו בנו אחריו דאם החיוב
 מטעם כאשר זמס הוא אעפ"י דהוי קנסא גם
 בנו חייבין לשלם משא"כ אם קנסא דרבנן
 הוא דהיינו החיוב דגרמי לדידיה קנסו לבנו
 לא קנסו עוד איכא למימר דג"מ לענין הא
 דקי"ל דעדים זוממין חייבין מלקות מלאו דלא
 תענה וכל היכא דאיכא דאזכא ממון ומלקות מילקי
 לקי ממונא לא משלם אלא דאמרו בפירוש
 רבתי תורה בעדים זוממין לממון ולא למלקות
 דכתיב כאשר זמס והיכא דליכא כאשר זמס כיון
 כשכבר עשה מילקי לקי וממונא לא משלם
 אפי' מטעם דינא דגרמי עיין בקל"ה סי' ל'
 עוד איכא למימר דג"מ לענין אם נימא דנס'
 בממון בעינן כאשר זמס ולא כאשר עשה א"כ
 היכא דכבר נעשה מעשה על פיהם אין להם
 דין זוממין לענין להאמין להזוממין לגמרי גם
 לענין תשלומין לחייב את הכת הראשונה לשלם
 אפי' מדינא דגרמי יען שהמה מכחישין להכת
 ואין להם דין רק עדים מכחישין זו את זו
 ואינם יכולין להוילא ממון עפ"י עדותם דמאי
 חזית דליית להני לייית להני וכשלמא אם נימא
 דלא בעינן בממון כאשר זמס א"כ החידוש
 דע"ז נאמר גם לאחר שכבר נעשה מעשה
 לאפוקי אם נימא דבעינן כאשר זמס דוקא א"כ
 החידוש לא נאמר כאשר עשה מעשה על ידס
 ולא אפשר במליחות שיהי' חייבין מדינא דגרמי
 אלא כשהודו מעלמס אבל עפ"י עדים ח"א
 דבאופן שלא חדשה התורה להאמין להשניים
 יותר מהראשונים דמאי כמו עדים מוכחשים
 זה לזה אמנס לפי"ו בעינן למימר דכ"ל דגם
 לפסול לעדות אין מאמינים להשניים רק מכת'
 חדוש אבל אם נימא דנאמנים לפסול מכת סברא
 ודמי כמו שהעידו עליהם שחיללו שבת כנ"ל
 א"כ ה"ה דנאמנים לפסול אפי' לאחר שכבר
 נעשה מעשה וממילא כשס שנאמנים לענין
 פסול ה"ה דנאמנים לחייבם מטעם דינא דגרמי
 דלאו חדוש הוא ואין נאמנות לחלאין. וא"כ ה"ה
 אם הזומא שלא בפניהם לאחר שנעשה על
 פיהם מעשה אפי' אם נימא דבממון אפי' כאשר
 עשה נמי מקיימין בהן חיוב עונשין דהזומא
 מ"מ כיון דהי' שלא בפניהם הא קי"ל אין
 מוזמין שלא בפניהם ואין עונשין בכן עונש. אך
 עכ"פ הו"א דמחייבין אותן משום דינא דגרמי
 וגם היורשין מחייבים לשלם דהא הרמב"ם סי' ל'
 דדינא

דריגא דגרמי דינא הוא ולא קנסא כדכתב הרמב"ם בפ"ח מה' חובל ומזיק ה"א (עיין ברמב"ן דינא דגרמי ובמגיד משנה וזלחם משנה ס"ו ובש"ך סי' שפ"ו ס"ק א') י"ה כוונת מהרי"ט אליבא דהרמב"ם שכתב במתו פרס שהוזמו בפניהם "הין כאן עדות" לענין דאין היורשין חייבים לשלם עבור אביהם שגששו על פיהם מעשה ומוטל עליהם חיוב מדינא דגרמי חעפ"י דא"ה לחייבם משום הזמה יען שהי' הזמה שלא בפני' אבל עכ"פ דדינא דגרמי מתחייב האב לשלם וכן היורש' ואפי' פרס שעמדו לדין משום דחיוב מדינא הוא ולא קנסא קמ"ל דאעפ"כ כיון שהזמה היחה שלא בפניהם אין היורשים מחוייבים לשלם דנהי' דלענין פסול לעדות חפ"י שלא בפניהם נמי נפסלים. מ"מ לענין תשלומין אינם אלא כמו עדים מחדשים כדכתב הרמב"ם "הין כאן עדות שהרי הכחישו זה את זה" וסרה תלוות הגאון ר"י תאומים בעל הקונטרס מעל מהרי"ט. אמנם לריבין להבין חס' איתא דאפי' ע"י הזמה שלא בפניהם מהני לענין לפסול לעדות את הניזומים למה לא מאמינים אותם גם לענין תשלומין מחיוב דינא דגרמי נימא מנו דמאמינים לפסול לעדות מאמינים נמי לענין תשלומין דאין נאמטת לחלאין ובשלמא בעונשין דהזמה הוא דלא אמרינן מנו משום דעונש דהזמה חדוש הוא ואין לך בו אלא חידושו ובפירו דוקא כי בעדותם בודאי העידו בפני' בע"ד דהא לכתחלה לכ"ע אין מקבלין עדותן שלא בפני' בע"ד ולמאן דס"ל דזה"ת הוא ע"כ דיברה תורה באופן שהקבלת עדות נעשה בפני' בע"ד והס' זממו לחייב את חברו בקבלת עדות שהי' בפני' בע"ד לכן חפ"י למ"ד דדיעבד כשר קבלת עדות שלא בפניהם מ"מ לענין הזמה דחדוש הוא אין לך בו אלא חדושו בהזמה בפניהם דוקא ואם בתחלת עדותן היחה בפני' בע"ד גם מלך הסברא הין עונשין אותם משום הזמה אלא בפניהם כדאשכחן בכה"ג לענין ע"ז בכתובות (ל"ג. ג.) וז"ל: מי איכא מידי כו' ע"ש. (ועיין מ"ש בשם התומים לקמן בפ"ו הטעם דלא מהני קעש"ב בהזמה ובמכות (ב.) וז"ל: בעינן כאשר זמם לעשות וליכא ע"ש. משא"כ חיוב דמטעם גרמי מחייבין חפ"י ע"י קבלת עדות שלא בפניו כמו דנאמינים לפסול

לעדות שלא בפניהם דהא לאו חדוש הוא ואפשר לומר דס"ל כמ"ש הש"ך ס"ה ל"ח דאפי' להריב"ש לא מהני שלא בפניהם אלא דוקא לענין פסול עדות משא"כ לענין ממון ובצועה משום דבשלמא פסול עדות אינו טוגע לעלמי רק לאחרים דמה איכפה להם בכך שפסולים להעיד משא"כ לשצועה ולממון דטוגע להם עלמא ע"ש.

וי"ט להוכיח קלה לזה ממה שפסק המחבר בח"מ סי' ל"ד סעיף כ"ה: אין אדם נפסל בעבירה עפ"י עלמו ע"ש. ולכאורה מוכח כדבריו מדברי הריב"ש עלמו שכתב (שם) טעמא דאין מוזמין את העדים אלא בפניהם לחייבם בגוף או בממון משום דכתיב והועד בצעליו אמרה תורה יבא בעל השור ויעמוד על שורו אבל לבעל עדותן לא דמיין שהמוזמין מעידין בגופן של מוזמין לומר עמנו היו במקום פלוני והתורה האמינתם הרי הוא כאלו פסלום בגזלנותא או בשאר פסול הגוף ע"ש. הרי מבואר בהדיא מדבריו דכדברי הש"ך דהא חעפ"י דס"ל דבפסול בגזלנותא או ע"י הזמה שלא בפניהם מאמינים להם ולא בעינן בפני' העדים מ"מ כתב דלחייבם בעונש הגוף או ממון משום כאשר זמם בעינן דוקא בפניהם משום דכתיב והועד בצעליו יבא בעל השור ויעמוד לפסול שלא בפניהם ואין חוששין משום והועד בצעליו. אמנם איכא למימר דאפי' להריב"ש אין חילוק בין חיוב ממון או עונש הגוף לפסול עדות ואם עדותן קיימת בזה ה"ה בזה ומ"ש הריב"ש הטעם והועד בצעליו ה"ק דכיון דהא דאין מקבלין עשכ"ד מה"ס הוא משום והועד בצעליו הלכך חעפ"י דבעלמא דיעבד כשר בהזמה שאני דחדוש הוא כדכתבתי לעיל ולפי"ז בעינן למימר דלפסול לעדות ע"י הזמה מטעם סברא כנ"ל הוא ליכא חדוש כלל והלכך חפ"י שלא בפניהם נמי נפסלים. אך מהרמב"ם משמע דלא ס"ל דטעמא דאין מוזמין שלא בפניהם משום חדוש הוא דהא כתבנו לעיל בס"א דהרמב"ם ס"ל הטעם משום אין מקעש"ב ולקמן הוכחנו דס"ל דהא דאמקעש"ב מדרבנן הוא. א"כ ליכא שום חדוש בזה. ולפי מ"ש הר"ג בפ"ב דכתובות בשם הר"ז הוכחה דבשטר ליכא הזמה משום דהזמה חדוש הוא ואין לקבל אלא חידושו דסתם עדות בע"פ הוא הכא נמי איכא

למימר

למומר דסתם עדות בפניו הוא.

ועוד אפשר לומר כוונת מהרי"ט אליבא דהרמב"ם עפ"י הנ"ל ומיירי שלא הניח אביהם אחריות נכסים דעפ"י דין אינו מחויב לשלם חובת אביו רק ממד כבוד אביו כדי שלא יאמרו כי אביו הוא רשע ואינו משלם חובותיו אך זה אינו שייך אלא בחוב ברור משא"כ היכא דיש לו עדים המזימין אותו שלא בפניו ללא היות הזמה אלא הכחשה אדרבה להיפך אם הוא ישלם אזי הוא מחזיק דברי המזימין שאביו העיד בשקר ורשע הוא משא"כ אם הוא לא ישלם עפ"י המזימין אזי לא נחזק כלל כי העיד בשקר ויותר כבוד לאביו אם לא ישלם ובשלמא אם הי' מניח אביו אחריות נכסים דמלך ערבות הנכסים הוא מתחייב לשלם א"כ כיון דאם הי' אביו לפנינו הי' מחויב לשלם מדינא פ"ה דבנו מחויב לשלם מהנכסים דנשתעבדו בחייו משא"כ כשלא הניח אחריות נכסים דאינו מתחייב אלא מחמת כבוד אביו כ"ו שלא הי' הזמה בפניו ולא נתברר ברור גמור כי שקר העיד כבוד לאביו שלא ישלם והלכך שפיר כתב הר"ן במתו אבל אביו בעלמא הי' מחויב לשלם והלכך שפיר כתב הטעם שהרי הכחישו זה את זה אעפ"י דלענין לפסול אינם מחשבין לעדי הכחשה רק מאמינים לכם שהי' מ"מ לענין לחייב בנו לשלם נחשבין במחשבתן ואינו כבוד לשלם.

סעיף ד

שוב כחז הרלב"ח לדעת סוכת הריב"ש דפסול עדות אפי' שלא בפניו מפסול גזלנותא דהיי פסול בגוף ופוסלין אפי' שלא בפניהם דאפי"ג דיכולין לפסול העדים שלא בפניהם בפסול גזלנותא דהיי פסול בגוף אבל בפסול הזמה אינן יכולין משום דפסול הזמה חדוש הוא שנחמין לאחרים דוקא כשמעדין בפניהם, אבל שלא בפניהם הו"ל כשתי כתי עדים המכחישות זו את זו. וכתב מהרי"ט ו"ל: ועלי' אני דן דלענין פיסול לאו חידוש המאהר שהללו מעדין עליהן שהיו במקום אחר והעידו מה שלא ראו, הרי הוא כאלו מעדין שפסולי עדות הן, והראשונים אינם יכולין לפסול את

השניים ולומר שהם פסולים שהעידו שקר עליהם, הרי הם נוגעים בעדותם ולא דמי למכחישים גופה של עדות אלו אומרים פלוני הלוח לזה, ואלו אומרים לא הלוח, כשם שאלו אומרים שהראשונים העידו שקר על המלוח, כך הראשונים אמרו שהשניים העידו שקר על הלוח וכו'. אבל באומרים עמנו הייתם ואין מעדין על גופה של עדות יכולין לפוסלו באומרם שקר העידו על פלוני וכו' וכי אמרינן דחודש הוא היינו להענישם כמה שחשבו להפסיד לזה, דכתיב כאשר זמם לעשות לאחיו, ועל גוף המעשה איכא למימר דמאי חזית דשמכת אהני שלא ראו ההלוחה סמוך אהני דאמרין ראינו, אבל לפסול מסברא היה לנו לפסולם שלא בפניהם כאלו אמרו פסול בגזלנותא הם ופסי עדין, שזה עיקר פיסולו בגופן של עדים דליטנהו הכא, אלא שנמשך מזה גם בעלי הריב, כ"ש לענין הזמה דשייכא עפי בגופה דעדות, שהרי אומרים לו כילד אתה יודע שזה חייב לזה, והלוח והמלוח עומדים כאן ומקבלין העדות בפניהם, עכ"ל. הרי מבואר דהרלב"ח ומהרי"ט פליגי, אם פסול עדות ע"י הזמה נמי חדוש הוא או מסברא הוא. וראיתי להתומים סו' ל"ח שכתב על דברי מהרי"ט ו"ל: לא זכיתי להבין דבריו דהא ע"ז דיחיה עד זומם נפסל למפרע אמרינן עד זומם חדוש הוא, והרי מיירי לענין פסול וכו'. ועוד דהרי הסוס' כתבו להדיא בסנהדרין וב"ק דלדין דקי"ל בעדי הכחשה זו בזה בפ"ע ומעידה הוי אף פסול עדים חדוש, דמ"ש הזמה מהכחשה, אדרבה בב"ק ס"ד בתוס' דעיקר חדושו הוא לענין פיסול ולא לשונשו ממון וכדומה דבזה בדין שיהי' אחרונים נאמנים ע"ש.

שוב ראיתי שחמה על המהרי"ט הגאון ה' חיים יונה תלומים בקונטרסו אפילו לדעת יש מפרשים שכתבו הסוס' בפ' זה בורה, דהא דקאמר חדוש הוא לאו אפסולא דקמאי אלא מהכשרא דבתראי, כלומר הי' לנו לפסול כל ב' הכחות נמי הוי פיוכתא דהא איהו קאמר דמאי דפסליק לקמאי ומאי דמכשירין לבתראי תרווייהו לאו חדוש נינהו, דלא דמי לב' כחות עדים המכחישות זא"ז והל"ל עונשם המה שחשבו להפסיד לזה לא מלאתי שיאמרו בתלמודינו חדוש הוא, דמאי חזית דשמכת אהני כמון אהני ואפי' לר"ע דאמר עדים זוממין קנם הוא לא

נתנו טעם משום מאי חזית דמכמת אהני אלא משום דלח עשו מעשה כדמפרש בגמ' דפ"ק דמכות. ואני אשאל על דבריו ז"ל איך אמר ועל גוף המעשה איכא למימר דמאי חזית והרי כבר אמר דמסברא סהדי קמאי פסולים דהוה כאלו פסלוס בגולנותא ובתראי כשרים. וא"כ ע"כ שאנו מאמינים מסברא לאחרונים להחזיק את הראשונים שהעידו מה שלא ראו, ואיך אפשר למר מאי חזית דמכמת אהני סמוך אהני, ואלו דבריו הסותרים וא"ז ובודאי אגב שיטפא אמר להו מר ז"ל עכ"ל.

הנה

באמת בגוף הענין דלפסול לעדות ע"י הזמה מסברא הוא ולא חדוש, הא כתבתי כבר בשם הרמב"ן והמתוך זהמור וגם הנמ"י לב"ק בפ' חוקת הבתים בסוגי' דזה אומר של אבותי וכו' כתב לחלק הזמה מהכחשה דהזמה היא בגוף העדים עלמס והכחשה היא בעדות ולא בגוף העדים ומדמה ההם פסול הזמה לפסול גולנותא ע"ש.

אמנם

יש עוד לדקדק ע"י מהא דאיתא ב"ק וסנהדרין : מאי צנייהו וכו' א"כ דפסליניהו בגולנותא ע"ש. הרי אמרו בהדיא דפסול גולנותא הוי פסול הגוף ופסול מהזמה לא הוי פסול הגוף וברש"י בסנהדרין (כו.) ד"ה חדוש הוא כתב וז"ל. שנפסלין שנים בשביל שנים שאומרים עמנו הייתם דמאי חזית דמכמת אהני סמוך אהני אלא גזירת הכתוב הוא הלכך אין לך צו אלא משעת חדוש ואילך משעה שהזם עכ"ל. הרי בהדיא דס"ל דאפילו לפסול לעדות נמי חדוש הוא.

אמנם

באמת בסברת מהרי"ט אינו יחיד בדבר זה, דהא החינוך והרמב"ן והנמ"י ובעה"ת שכ"ט והמור הכי ס"ל אלא שעומד לנגדנו הסוגי' דעדים זוממין במחלוקת דאביי ורבא ומהרי"ט שלבו פתוח כפתחו של אולם, אפשר שנשמע ממנו כל הני מקומות הנ"ל שמוכיח להיפך מדבריו. לכן נלעג"ד דאין קושי' כ"כ, דהא הרמב"ם בה' עדות פי"ח ה"ג כתב וז"ל, וזו שהאמינה תורה עדות, האחרונים על העדים הראש' גזירת הכתוב הוא ע"ש. וכ' הכ"מ וז"ל : דאמרינן במרובה ובפ' זה בורר עד זומם חדוש הוא מאי חזית דמכמת אהני סמוך אהני ואע"ג דרבא הוא דאמר. הכי ולית הלכתא כוותיה, הא דלית הלכתא כוותיה היינו

במאי דקאמר דאינו נפסל למפרע, אבל במאי דקאמר דחדוש הוא ודאי מוסכם הוא עכ"ל. ולכאורה דבריו תמוהים אם נימא דאביי ג"כ ס"ל דחדוש הוא א"כ למה ס"ל דלמפרע נפסל. ועיין בלחם משנה ה"ב.

ונרע"ד

דס"ל דלענין ענש דין הזמה לקיים כאשר (הרמב"ם בפ' המשיית למכות פ"ק משנה דאין העדים נעשים זוממין עד שיזימו את עצמו, משמע דס"ל דלאביי אפי' לעונשי הזמה לאו חדוש הוא ע"ש. אבל בחבורו פי"ח ה"ג מס' עדות חוד) זמם לא פליגי אביי ורבא ואפי' אביי מודה דחדוש הוא ודוקא לענין פסול עדות הוה דפליגי, דרבא ס"ל דהכל חדוש הוא ואפי' לענין פסול עדות נמי חדוש הוא, דמאי חזית דמכמת אהני סמוך אהני הלכך ס"ל דאמרינן מכאן ולהבא נפסל משום דאין לך צו אלא מחידושו ואילך ואביי סבירא ליה דלא אמרינן חדוש אלא לענין לענשם דכאשר זמם, משא"כ לענין לפסול לעדות דלא הויה בכלל דכאשר זמם דמה שנפסל לעדות לאו מחמת כאשר זמם, אלא מחמת רשעות והויה צמו פסול גולנותא והלכך ס"ל דנפסלו למפרע וכל מקום שנחלף בגמרא או בהוס' וברש"י דלפסול לעדות נמי חדוש הוא איכא למימר היינו לרבא (ברש"י סג' ע"א.) ד"ה לפי לא ס"ל הכי ע"ש). וא"כ כיון דק"ל כאביי הרי פסול לעדות מלד הסברא היא והחדוש אינו אלא לענין עונשין, הרי דברי מהרי"ט אליבא דהריב"ש שרירין וקיימן.

סעיף ז'

והנה

הרבי"ב דס"ל דהא דאין מקבלין עדות שלא בפני בע"ד לכשתלה הוא, אבל בדיעבד מהני, והוכיח מהא דהזמה שלא בפניהם הכחשה מיהא הויה ס"ל ג"כ כדעת הריב"ש דהזמה שלא בפניהם דהויה הכחשה היינו אפי' לפסול לעדות, דאל"כ מאי ראייה דבדיעבד מהני דילמא הזמה שלא בפניו שאני דאינו הכחשה אלא לענין אותו עדות דהתובע והנתבע עומדים לפנינו ולפניהם מקבלין העדים, אבל לפסול אינם נפסלים ע"י הקבלה שלא בפניהם, א"כ אדרבא מוכח להיפך דאפי' בדיעבד לא מהני כדכתבתי לעיל בס"א, וכן מלאתי נמי להתומים צמ"ל שכתב דרבי"ה ס"ל כהריב"ש ע"ש. והא דאינו מוכיח להיפך מהא

מכא דהומה לא הויא היינו טעמא כדכתבתי לעיל בסעיף ה' משום דחזוהו הוא בהומה ובתומים (שס) כתב דס"ל לרבי"ה דכי אמרינן קבלת עדות שלא בפניו הוי עדות היינו במלתא דמיון, אבל במלתא דקנסא דמיא לר"ג ודאי דדיעבד בעי בפניו דהא אמרינן בסנהדרין ברוחא שנהערב ברוחא דאין גומרין דין אלא בפני בע"ד ולכך פטור אף דהוי דיעבד גמור, וה"ה קבלת עדות כזודע ולכך עדים זוממין דקנסא הוא בעינן בפניו דוקא ע"ש. וכן נהג הר"ש בספרו בשמים ראש סי' רמ"ב ע"ש.

ורענ"ד דבריו אינו שייך אלא אם נימא

דהא דאין מקבלין עדות שלא בפני בע"ד מה"ס הוא ואפי' דדיעבד לא מהני אלא רבנן הוא דקטוהו שבמקום שא"ל לקבל בפניו כגון כשעדים רדופים לילך למדינת הים או חולים משום נעילת דלת תקטו לקבל אפילו שלא בפניהם ובמזמן דתקטו תקטו ובקנסא דליכא הטעם הנעילת דלת לא תקטו ועמדוהו על דין תורה בר"ג כדאשכחן בכה"ג לענין חו"ד בריש פרק אחד דיני ממונות ע"ש, ולדעת הרבי"ה דס"ל דדיעבד מהני קבלת עדות שלא בפניו אפי' בלא אונס כלל. הרי ע"כ ס"ל דהא דאמעש"ב אינו אלא דרבנן וקרא דהוועד דבעליו אינו אלא האסמכתא בעלמא והס אמרו דאין מקבלין והס אמרו דדיעבד מהני הקבלה דאם איתא דמה"ס הוא מאי חילוק בין לכתחלה לדיעבד, וא"כ מאי חילוק בין ממונא לקנסא? ויש להוכיח דאפי' בקנס מהני קבלת עדות שלא בפניו דדיעבד מהא דאיתא בירושלמי דכתובה פ"ג ה"ג והביאו החוס' בריש פ' אלו נערות לענין הא דהנן התם: הכא על דהו אין לה קנס מפני שהוא מתחייב בנפשו, ופריך ע"ז הירושלמי וז"ל: אלו אחר בא עליה קנסא לאו לאביה הוא היפטר שבה עליה עד שלא מת אביה ומה אביה עכ"ל. וכתב הפני משה וז"ל: כלומר דמייירי שמת מיד אחר שבה עליה ואי לאו טעמא דמתחייב בנפשו פטור מהשלומין הו"א דטובע מהירשאים קמ"ל עכ"ל. ואם איתא דבקנס אפי' דדיעבד לא מהני קבלת עדות שלא בפניו אף משכחה לה למחייב את הירושין אפי' בלאו הטעם שהוא מתחייב

בנפשו טיפוק ליה משום שאין מקבלין עדות שלא בפני בע"ד.

אמנם אפשר לומר דבעלמא גם דדיעבד

לא מהני, והתם שאני דאונס הוא מש"ב דכיון דמת אין לך אונס גדול מזה והוי כמו עדים רדופים לילך למדינת הים או חולים או הבע"ד חולה, אבל עכ"פ מוכח דס"ל דאיסור אמעש"ב אינו אלא דרבנן, דאם איתא דאורייתא הוא ובמקום אונס הקילו רבנן משום נעילת דלת, הא הינח בממונא דאיכא טעמא דנעילת דלת, משא"כ בקנס דליכא טעמא דנעילת דלת אוקמיה דאורייתא, א"כ אין חילוק בין אונס לרבנן.

אך באתת אפי' אם נימא דמה"ס הוא נמי

אפי' שפיר לפי מה שכתבנו לקמן דעי' מורשה בפניו דמי א"כ איכא למימר דבנו דכרעה דאביה הוא א"כ הלא דין מורשה יש לו ומקבלין עדות בפניו ובפני אבי' דמי. ומ"ש הרמב"ם בפ"ח מה' עדות ה"ה: לפיכך אם מתו העדים **סדומס** קודם שיזימו אותם בפניהם אין כאן עדות ע"ש. הא אפשר לקבל בפני יורשיו דכד"א נינהו ומורשים המה ובפניו דמי? איכא למימר דס"ל החוקה דעבדי אינש לאחזקי דיבוריה וכיון שפ"א נתקבל שלא בפניהם אין יכולין לחזור ולקבל אפי' בפניהם. אמנם אם נימא דהרבי"ה ס"ל דהא דאמעש"ב אינו אלא דרבנן ז"ל מדוע הומה שלא בפניהם לא הויא הומה אפי' דדיעבד דהו ליכא למימר כמ"ס לעיל בס"ה איכא למימר הטעם משום דהו"ל עדים שאי"ל דהא אמרינן בסנהדרין (מ"א.) לר"י בר"י דאמר חבר אין לריך התראה באשה הברה אין עידי גערה המאורסה שהזימו נהרגין מתוך שיעלים לומר לאוסרה על בעלה באתו ע"ש.

א"כ ה"ה צמדים זוממין אין יכולים לדון

אותם ע"ש במזימין אותם דכיון דהזימו שלא בפני העדים יכולין לומר לפסול לעדות באתו, דהא **הרבי"ה** ס"ל כהרבי"ש והמהר"ש דפסול עדות אפי' שלא בפניהם הוא והא קי"ל דגם במזימין בעינן שיהיו יכולין להזימן כדאיתא בסנהדרין (ע"ח.) ע"ש. ואפי' במזמן בעינן עדות שאתה יכול להזימן כדכתב הש"ך (סי' ל"ג ס"ק ט"ז) והא דלא אמרינן הכן בכל המזימין אינש יטלים להאמין משום דיכולים לומר לפסול

לפסול לעדות באנו ואין לומר דאם איתא דלפסול לעדות באו היו להם להעיד שלא בפניהם דהא פסול עדות אפי' שלא בפניהם הא דהא התוב' בסנהדרין (ס) ד"ה א"ג שינתה מקדוניה כפנו וז"ל וא"ת אכתי מני אחרי לפוסלו בעדות באנו דבא על הערוה פסול לעדות ע"ש. וכן בתום' (סס פ"ו:) ד"ה גניבה כתבו וז"ל: וא"ת אחאי מקטלי הא מני למימר לפוסלו לערוה באנו ע"ש. ואם איתא דאמרין הוכחה דלא באו לפסול לעדות, מבלש"ב א"כ מאי מקשים מידי אלא נלענ"ד דלא דמי להוכחה התראה דלהורגה באו משום דלא אכורה אפילו לכחלה לא בעי' התראה משא"כ קבלת עדות בפניו אפי' רק לפסול לעדות לכחלה עכ"פ צפי א"כ ליכא הוכחה כלל מעדותן שבפניו דלענשם באו א"כ תקשה איך אפשר בהומה ומ"מ דהא דאמעש"ב הוא בכל דבר תקשה בכל מיני עדות ולמ"ד דמא"ת מקבלין אפי' לכחלה שלא בפניהם כל שאינו מד"ג דלפינן מוהויעד בצעליו, בשלמא בד"ג איכא שפיר הוכחה מדלח העידו שלא בפניהם דלפסול לעדות מה"ת שלא בפניהם סגי מוכח דלענשם בכאשר זמם הוא דבאו. אבל בד"מ וכיוצא בו דלא ילפינן מוהויעד בצעליו לדידיה דס"ל דקרא מיירי בד"ג דוקא ומה שהביא הגמרא צפ' הגזול ומאכל קרא דוהויעד בצעליו לענן ממונא אינו אלא אסמכתא בעלתא א"כ אין חילוק בין לפסול לעדות לעונש דכאשר זמם דלענייהם לא בעינן בפניהם מה"ס וסלא בפניהם, כבפניהם דמי' א"כ ליכא הוכחה כלל וכו' עדים שאין אמה יכול להזימן? ואיכא למימר דמשכחת לה כגון שפ"א הזימו שלא בפניהם דהכחשה מיהא היא אפי' לפסול לעדות כהרי"ש ומהרי"ט ואח"כ חזרו והזימו בפניהם דאז בודאי באו לחייבם בענשם ולא רק לפסול לעדות דהא כבר נפסלו עפ"י עדותם צפ"א וכיון דהכחשה תחילה הומה אלא שלא נגמרה לא דמי לעדים שנפסלו קודם הזמה ואח"כ ניזמו הלכך מחמת הזמה הראשונה דהיתה שלא בפניהם נפסלו העדים ואח"כ שנעשה הומה בפניהם נתחייבו בעונש דהומה ולפי"ז ס"ל למ"ד דהא דאמעש"ב אינו אלא דרבנן דלא אמרינן דעביד איכא לאחזוקי דבוריה ואיכא למימר דחוקה זו אינו אלא דרבנן ולאחר שחקנו שלא לקבל שלא בפני

בע"ד בכל מיני עדות א"ח דין הזמה אפי' בד"ג ואפי' למ"ד דמה"ת מקבלין אפי' שלא בפני בע"ד לא משכחת אלא באופן הג"ל כשהזמם ע"כ ואח"כ חזרו לקבל הזמהם בפניהם ולרצ שסת דאמר שאין מזימן שלא בפניהם והזמה שלא בפניהם אפי' הכחשה לא היא וס"ל כמ"ד דב"ק (ע"ד:) דעדים שהוכחשו ולבסוף הוזמו אין נהרגים משום דהכחשה לאו תחילה הזמה א"כ ליכא למימר הענה הג"ל איכא למימר דס"ל דעדים וזמין לריבין התראה כרצ אחא בריה דר' איקא בכחשיות (ל"ג.) דמתקיף לה התם בכחשיות ונתרי בהו מעיקרא ונרמו בהו רמזי ע"ש.

א"כ איכא הוכחה דלענשם בכאשר זמם באו כשהתרו דאם איתא דלפסול לעדות הוא דבאו למה להם להתרות ולקבל ההתראה כמו דאיתא בכה"ג בסנהדרין לענין נערה המאורסה ובב"ק (סס) דאיתא שם הפלוגתא דר"א ור"י חד אמר נהרגין כו' ולא מפרש הגמרא' בהדיא מי הוא שאומר כך ומי הוא שאומר כך ה' מני הגמרא' להוביח ולדייק דר"א הוא דאמר נהרגין מהא דאמר ר"א בכחשיות (סס) דעדים וזמין אין לריבין התראה ממילא מוכח דס"ל הכחשה תחילה הומה משום כיון דס"ל דע"ז אין לריבין התראה א"כ תקשה קוש' הג"ל דאיך אפשר דין ע"ז ומוכרחין ללייר באופן הג"ל וממילא מוכח דס"ל דהכחשה תחילה הומה ועל פי כל הג"ל מבוחר דין הומה א"ח ללייר למ"ד דע"ז אין לריבין התראה כשהי' הומה שני פעמים פ"א שלא בפניהם ופעם אחת בפניהם הלכך שפיר מוכיח כהרי"ש דבדיעבד מהני מהא דהומה דפעם הראשון היא הכחשה אפי' לפסול לעדות אעפ"י דהו"ל שלא בפניו ולא מני להוכיח להיפך מהא דהומה לא היא אפי' בדיעבד משום דמה דהומה לא היא טעמא לאו משום קבלת עדות שלא בפניו היא אלא משום דהו"ל עדים שאין אמה יכול להזימן ככ"ל. ולפי"ז איכא לבאר דברי הסור ח"מ ס' ל"ח שכתב וז"ל: אבל אם יש ביניהם הפסק יותר מכ"ד או נחלקה העדות והשנים שהוזמו נענשים והאחרונים שהי' הפסק ביניהם ובין דברי הראשונים אינם נענשים אעפ"י שכל העדות בטלה עכ"ל. והלא דבריו מוקשים כמו שהקשה הראב"ד

בפ"כ מה' עדות כי מאחר שלא באו תכ"ד ונחשבו שתי כתות לענין הזמה למה תבטל עדות הכת האחרונה ע"ש.

אבל

לפי הנ"ל אחי שפיר ראיבא למימר כיון דא"א לחיוב עונשין דהזמה רק אם קודם הזמה לחייב עונשין שנתקבל בפניהם כבר נתקבל עליהם הזמה שלא בפניהם ולפי"ז איבא למימר דבהזמה דפעם ראשון שהיתה שלא בפניהם הוזמו כולם ורק בפעם השנית לא הוזמו רק מקצתם וקמ"ל דאם עדותם שהעידו כולם היתה בתכ"ד או ליכא חיוב הזמה אפי' על המקצת שהוזמו ואם הפידו לאחר כ"ד נתלקה העדות והשנים שהוזמו נענשים והאחרונים שהי' הפסק ביניהם אינם נענשים אעפ"י שכל העדות בטלה מחמת הזמה שהיתה שלא בפניהם דאז ניזמו כולם יחד (ועיין לקמן בפרק שביעי שהארכתי בזה) והא דיכולין לפסול לעדות אעפ"י דבעדות פסולי עדות הו"ל עדים שאי"ל דהא דנפסלים אם ניזמו לאו מחמת עונש דכאשר זמם האז אלא מטעם דרשעים נינהו להעיד שקר משום דלא בעינן בעדות פסולי עדות עדים שאי"ל כדכתב הג"צ מהדורא קמח' חאה"ע סי' נ"ז והבאתיו לקמן פ"ח סעיף ג' ע"ש.

אמנם

יש לדקדק על ר' אבנו ממ"ג במאי חייבי חי בפעם הראשון אפי' בהזמה בפניהם נמי לא הו"א הזמה לענין חיוב דהזמה משום דהו"ל עשאי"ל ואי בפעם שני" הא אפי' בלאו האי הזמה נמי כבר נפסלו מחמת הזמה דפעם ראשונה ואיבא למימר טעמא דר' אבנו דנקט בהזמה שלא בפניהם דלעולם מיירי בהזמה דפעם שני' ונ"מ לענין אם אח"כ באו זוממין והזימו את המזימין הראשונים והמזימין השניים אינם המזימין הראשונים ואי לאו דהמזימין השניים הזימו שלא בפניהם היו הניזומין חייבין בעונש הזמה על פי המזימין השניים דהא אינם יכולים לומר לפסול לעדות באנו דאז עדיין לא באו המזימין להזים המזימין הראשונים והעדים עמדו בחוקת פסולים מחמת הזמה הראשונה אך כיון דהזימו שלא בפניהם לכן לא הו"א הזמה לענין לחייב להעדים עונשי הזמה ופ"ז אמר ר' אבנו דאעפ"י דלא הו"א הזמה לענין עונשין מ"מ הכחשה מיהא הו"א לענין לפסול

מחמת הזמה שני' אעפ"י דמטעם הזמה ראשונה לא נפסלו משום דהמזימין נעשו ניזומין מ"מ נפסלין מחמת הזמה שני'.

סעיף ח'

והנה לריכין להבין למה הוכיח הרבי"ה דינו מהזמה שלא בפניו ולא הוכיח ממנה דס"ל להראשונים דפסול בגלותא יכולין לפסול אפי' שלא בפניהם עוד יש לדקדק לדעת הרבי"ה דס"ל דפסול עדות הוי ענין שנוגע להעדים והמה בעלי דינים בענין זה והלכך הוכיח מהזמה שלא בפניהם דהו"א הכחשה דצדיעבד מהני קבלת עדות שלא בפני בע"ד א"כ אמאי יכולין לפסול בגלותא שלא בפניהם אפי' לכתחלה כדמשמע מסוג' דכתובות בשנים החתומים על השטר ומתו וכו' שנים מן השוק ואמרו פסולי עדות היו ומפרשים הראשונים דמיירי בפסול קורבה ועתה נהרחקו ונתכשרו דאי פסול בגלותא וכדומה דהו"ל פסול הגוף א"כ איך אמרינן התם דאם כתב ידם יולא ממקום אחר ח"ן אלו נאמנים אביו לא מזו למיפסלנהו בגלותא כמ"ש לעיל בס"א הא לא"ה הו"א אפשר לאוקמא הברייתא בפסול הגוף והתם מקבלין עדותם לכתחלה שלא בפניהם ואיבא למימר היינו טעמא משום דעיקר קבלת העדות מחמת חיוב שבשטר הוא ורק בדרך אגב נפסלים העדים וכיון דעקרי הבע"ד הנוגעים בכשרות השטר הלוה והמלוה נינהו והמה לפנינו עומדים בשקפ"ע הו"ל שפיר קבלת עדות בפני בע"ד והשטר נפסל ואין המלוה יכול לגבות באיזו שטר וממילא נפסלים העדים לכל עניני עדות דאין נאמנות לחלואין וע"כ בעינן למימר הכי דאם אישא דבעינן שיהי' בפניהם לכל מי שנוגע לו הקבלת עדות א"כ אפי' אם יתקבל לפני העדים נמי לא סגי דהא לכל העולם טוגע הוא דהעדים נפסלים לעדות לכל העולם יש הרבה שכבר חתמו על שטרותיהן וע"י עדות הפוסלים יתבטלו ויפסלו כל השטרות ויש הרבה שיהי' זקוקים לעדותם בעתים שלא ישיגו עדים זולתם א"כ הו"ל חב לכל העולם היתכן להגריך להתקבל עדותם לפני כל העולם? אלא ודאי דאין לריכין שיתקבל בפני בע"ד אלא

אלא על מי שדין ב'אוחו מעמד ובכרייתא דשנים החתומים על השטר הא עיקר אנוחנו באים לדון בענין השטר ובענין כשרות העדות בענינים אחרים בדרך אגב הוא בא.

משא"כ בענין הזמה עיקר הקבלת עדות של הזמה הוא לדון את העדים לעגסם בכאשר זמם או לפסלם לעדות לעולם בענין השטר ועדותם שהעידו מכבר ממילא הוא דנתבטל א"כ בענין עדות הזמה הבעלי דינים המה העדים הלכך להתחלה אין מקבלין עדות הזמה שלא בפני העדים ודיעבד מהני לענין הכחשה ולפסול לעדות הילכך מוכיח שפיר הרב"א דקבלת עדות בלא בפני בע"ד בדיעבד מהני.

אמנם לפי"ז לדיכין להבין הוכחה הרב"ש מפסול גזלנותא שלא בפניהם לענין הזמה שלא בפניהם דפוסל אותם הא לא קרב זה אל זה דפסול בגזלנותא בפניו היא ?

אח"כ ראיתי להנתיבות בסי' ל"ח שכתב הסברא הג"ל להיפקר, והנה לומר דאף הרב"א דס"ל דאף בדיעבד לא מהני קבלת עדות שלא בפניו מודה בהזמה שלא בפניהם נפסלו העדים משום דעיקר הדין שבה עליו הקבלת עדות הוא נגד החובע או הנחבצ וזהו בפניו והרשות בידיו לקבלו אף שנלמח מזה פסול להעדים אף שלא בפניהם כיון שעיקר העדות הוא בע"ד שהוא בפני בע"ד פ"ט.

ולענ"ד נראה דעיקר הדין שבה עליו הקבלת עדות דהזמה על העדים הוא ונגד החובע והנחבצ נלמח ממילא דאח איתא בדברי הנתיבות א"כ תקשה לריב"א אמאי הזמה שלא בפניהם לא היא הזמה הא בפני הלוה והמלוה נתקבלו עדותו.

אמנם מדברי הרמב"ם שהביאו הרמב"א לכתובות והבאחי לעיל בס"א משמע קלה מכוונים לדברי הנתיבות שכתב ח"ל : פעם הדבר דהזמה לא הוה לפי שהעדות מחש עליהם לעוגסם ואין מקבלין עדות שלא בפני בע"ד ואם קבלו אינו כלום, אבל הכחשה עיקר הדין על הממון, והרי בעל השטר קיים להעיד עליו בפניו עכ"ל. ומדכחה עיקר הדין על הממון ולא כהב עיקר הדין אינו אלא על הממון, משמע דס"ל דבאמת לפסול יכולין לפסול את היוזמים אפי' ע"י הזמה שלא בפניהם אלא

שכתב הטעם משום דעיקר הדין על הממון, כוונתו דהילכך יכולין לפסול אותם ע"י הזמה שלא בפניהם משום דעיקר הדין אינו על העדים אלא על הממון שבין החובע והנחבצ, והילכך היא בפניהם, וממילא נלמח מזה פסול להעדים ונראה דס"ל דבהזמה נידן בשני דינים על חובע עושטין דהזמה ועל פסול עדותו; ואם דנין הדין בחיוב דהזמה או דנין עיקר דין על העדים, וממילא נלמח הדין שנגע בין חובע לנחבצ, דהיינו לפסול את השטר או עדותו דבע"פ ואם דנין הדין על העדים לפסול עדותו או עיקר הדין שדנין עפ"י הקבלת עדות המזימן היינו רק מה שנגע בין החובע והנחבצ דפסול עדותו הוא מנע בתחלה להחובע והנחבצ, וממילא נלמח לפסול להעדים בעדות דעלמא הנגע להעדים עלמם והלכך הזמה שלא בפניהם לא היא הזמה משום דעיקר הזמה הכתובה בתורה הוא שדין להעדים עלמם כדכתיב ופסיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו והא הו"ל שלא בפניו הלכך לא היא הזמה. משא"כ לדון אותם לפוסלם לעדות שנגע להחובע והנחבצ שעיקר הדין שדין עפ"י הקבלת עדות היינו העיקר בדבר שנגע בין החובע והנחבצ ולגוף העדים נלמח ממילא הלכך לדעת הרב"א שפיר אמרינן דהכחשה מיהא היא משום דלענין כח הכחשה עיקר הדין הוא מה שנגע בין החובע והנחבצ, והא סתם עומדין בשעת קבלת העדות ובפניהם נתקבל העדות, כן הוא דעת הרמב"ם וס"ל כריב"א דקבלת עדות שלא בפניהם אפי' בדיעבד לא מהני, אבל הרב"ה דמוכיח מהא דהכחשה מיהא היא דקמשכ"ד בדיעבד מהני ס"ל דגם הכחשה היא מהזמה שלא בפניהם כמו הזמה הוא ואפי' בחלק הכחשה שבה עיקר דנין על העדים וממילא נלמח להנוגע להנחבצ והחובצ, והריב"ש איכא למימר דס"ל כהריב"א והרמב"ם דחלק הכחשה שנעשה ע"י הזמה שלא בפניהם עיקר דין דנין להנחבצ והחובצ וממילא נלמח פסול להעדים, א"כ פסול גזלנותא ופסול הזמה שלא בפניהם פעם וסברא אחת היא להם, ומה שהש"ך ח"מ סימן ל"ח ס"ק ב' דוחה ראיות הרב"ש מפסול גזלנותא שפוסלין אפי' שלא בפניהם משום די"ל דשאני התם שמעידים על גופן של עדים שהם גזלנים, מה שאין כן בהזמה שלא

בהזמה שלא בפניהם ע"ש. ותמה עליו התומים וכתב וז"ל : ולא הכנתי דבריו דמ"ש דאומרים דגולו וחמסו, ומ"ש דהעידו בשקר וכז כי עמס ה' ביום ההוא ומי יתן ואבין ההבדל עכ"ל (עיין בנתיבות סי' ל"ח ובסי' מ"ו ס"ק כ"ב) שמצא דברי הש"ך בציב טעם ודעת).

ולענ"ד נראה לבאר דבריו עפ"י דברי התוס' רי"ד לכתובות בסוגי' דשנים החתומים על השטר ומתו וז"ל: כל היכא דפסלינאו בגולנותא לא אמרינן תרי ותרי נינהו אלא נאמנים ומחזיקים להו בגולנותא על פיהם, אבל היכא דלא משוי גופייהו גולנים אלא מכחישים אותם ואמריו דההוא סהדותא לא היתה כן אמריק תרי ותרי נינהו ולא ידעינן אמאן נסמוך אי אהני אי אהני אך אם יכחשו בדרך הזמה שאמרו עמנו הייתם במקום פלוני דהוא חידוש וגרסת מלק, אבל אם אמרו עמנו היה המלוה או הלוה במקום פלוני לא ידעינן אמאן נסמוך אלא אמרינן תרי ותרי נינהו, ואי פסלו להו לגופייהו בגולנותא או ע"י קורבה מהימנין בתראי ומצטלין לשהדותא דקמאי לגמרי משום דכי מסהדי על גופייהו דגולנין נינהו פסלי להו לכל עדות דעלמא, וכן כי מסהדי שהן קרובין למלוה או ללוה פסלי להו לכל עדות דעלמא, הלכך מהימנין לכתראי ולא אמרינן תרי ותרי, דהא מסלקי להו זרין עדים שלא יהיו עדים גם בשאר עדיות, אבל כשמכחישין אותן שאומרים עמנו ה' המלוה או הלוה אינן פוסלין אותם לשאר עדיות כי אם בעדות זה בלבד אומרים ששקר העידו, ואע"פ שלפי דבריהם ממילא מיפסלי כיון שהן אינן מעידים עליהם אלא בעדות זה ולא החזיקו את גופן פסולין אפי' בעדות זו תרי ותרי נינהו שאלו אומרים כך ואלו אומרים כך ולא ידעינן אמאן נסמוך ע"ש. הרי כתב לחלק בין פסול גולנותא לפסול דהזמה דפסול גזל גזל תא הויא פסול הגוף ופסול דהזמה אינו אלא משום חדוש ושלם בפניו כיון דלא הויא הזמה ליכא ביה החדוש הלכך ס"ל להש"ך דהזמה שלא בפניו אינו אלא כמו תרי ותרי והעדים אינם נפסלים לגמרי אלא זו בזה בפ"ע ומעידה, וזו בזה בפ"ע ומעידה.

אך זה אינו שייך אלא אם נימא דפסול דהזמה ג"כ אינו אלא מטעם חדוש, אבל כפי שבארתי לעיל דברי מהרי"ע אליבא דהריב"ש

וס"ל בהראשונים שהנאמי לעיל דס"ל דפסול דהזמה אינו מטעם חדוש, אלא הויא פסול הגוף כמו פסול גולנותא השנת הש"ך על הריב"ש אינה השגה כלל.

ובי"ש פתיבות שם דאפי' לדעת הש"ך דס"ל דהזמה שלא בפניו אינו פוסל להניזומים, מ"מ אין לו דין תרי ותרי שיהיה מועיל תפיסה דדוקא לפוסלן לעדות אחרת הוי כשלא בפני בע"ד, אבל עדותן שבשטר זה נתבטל לגמרי ע"ש. לפי מ"ש לעיל בפ"ב דדין ביטול השטר לגמרי ופסול עדות דעלמא הא בזה הלי' משום דאין נאמנות לחלואין, א"כ לא יתכן להש"ך לבטל השטר לגמרי.

סעיה ב'

והנה הריב"ה שהוכח מהזמה שלא בפניו להיפך דקעש"ב אפי' בדיעבד לא מהני, מהא דקי"ל דטושה לא הויא ולא איכפת ליה להוכיח דמבטו בדיעבד משום דהכחשה מיהא הויא היינו משום דס"ל דהזמה שלא בפניו לא מהני אפי' לשבול להעדים כדעת מהרלב"ח וסייעתו, וכדכתב התומים (בסי' ל"ח) וכן משמע דעת רבינו גרשום דהזמה שלא בפניהם לא מהני לשבול להניזומים גבי הא דאיהא בגמרא דכ"ב (ל"א:) לפנין שנים אומרים נתגרשה ושנים אומרים לא נתגרשה הרי זו לא תנשא ואם נשאת לא תלא עכ"ל. וכתב רבינו גרשום דל"ה ושנים אומרים לא נתגרשה ח"ל : שאותן עדים עמנו היו באותה שעה עכ"ל ודבריו הקדושים לכאורה תמוהים דלפי דבריו דמייירי בעדי הזמה, א"כ איך יתכן לומר : ואם נשאת לא תלא הא חידוש הוא שחידשה תורה בהזמה דהמזימין נאמנים לגמרי והניזומין עדי שקר נינהו בודאי, ולא דמי להכחשה שאינו אלא ספק, א"כ אמאי לא תלא עוד לריבין להבין מאי דוחקיה לרבינו גרשום לחוקמא הכחשת העדים באופן זה ולא באופן פשוט אלו אומרים שידועין שנתגרשה, ואלו אומרים שידועין שלא נתגרשה, ואין לומר דזה א"ה משום דלא ראינו אינו ראי'. ויותר מזה אמרו בגמרא דכתובות (כ"ג.) דאע"ג דייירי בחצר אחד, מהו דתימא אם איתא דאיגרשה קלא אית לה למילתא קמ"ל דעבידי איכסי דמקדשי ודמגרשי בלגנא, ע"ש. הא משכחת לה כגון שזרק לה גט, אלו

אומרים דהיה קרוב לה ואלו אומרים דהו' קרוב לו ? ואין לומר דס"ל דא"כ הו"ל תרי ותרי, ולמ"ד דספיקא דתרי ותרי דאורייתא הוא, א"כ אכתי תקשה אמאי לא הלא וכו"ש למ"ד דתרי דרבנן הוא דהבא עליה בחטאת קאי, דהא בגמרא בכתובות (כ"ב :) מוקי בגמרא להאי ברייתא דמיירי כגון שנשאה לאחד מעידיה ע"ש. הרשב"ם והתוס' ג"כ הביאה שם האוקימתא זו ע"ש.

אמנם איכא למימר דהיינו עמא דלא ניחא ליה לרבינו גרשום לפרש הברייתא דהכחשה דתרי ותרי לענין קרוב לו או קרוב לה משום דעיקר טעמא דאמרין דבנשאה לאחד מעידיה אמרין לא תלה והבא עליה ליכא חיוב דאשם תלוי משום דליכא אשם תלוי אלא על מי שלבו טוקפו, אבל כשאומר ברי לי ואין לבו טוקפו ליכא אשם תלוי כדכתב רש"י ביבמות (פ"ח :) ובכתובות (כ"ב :) וכו' אינו שייך אלא בחיוב אשם תלוי, משא"כ בחיוב חטאת דלא הליא בלבו טוקפו אפילו כשבא עליה אחד מעידיה נמי איכא חיוב חטאת וא"כ אעפ"י דכתבו התוס' ביבמות (שם) ובכתובות (שם) דאפילו למ"ד ספיקא דתרי ותרי אינו אלא דרבנן ומה"ט מוקמינן אחוקתא אחוקתא א"א מ"מ ליכא חיוב חטאת, משום דנגד חוקת א"א איכא חוקה דאשה דייקא ומינסבא דמרעא ליה לחוקה א"א, מ"מ היינו דוקא בחוקת א"א לחודיה, משא"כ בספק דקרוב לו או קרוב לה איכא שני חוקות חוקת א"א וחוקת רשות הגט דחוקה הקודמת דהגט היה ברשות המגרש ואח"כ שנוגד ספק באיזה רשות נכנס הגט לריבין להעמיד בחוקת הקודמת דהיינו בחוקת הבעל. וא"כ נהי דחוקת א"א אתי חוקה דדייקא ומרעא ליה הא עדיין נשאר חוקת הקודמת של הגט וכיון דתרי ותרי מה"ט מיקמינן לה אחוקתה הא איכא חיוב חטאת ובחיוב חטאת ליכא חילוק צ"ן אחד מעידיה לאחר, א"כ תקשה למה אמרין אש נשאת לא תלא הא בחטאת קאי, והא דאמרין ביבמות בפ"ד אחין ובגיטין פ' הורק דגם בתרי ותרי לענין קרוב לו או קרוב לה אמרין דאורייתא הוא ולא אוקמינן לה אחוקתה, אעפ"י דהתם נמי איכא תרי חוקות היינו משום דלא נשאר אלא חוקה אחת דאחת מהן מנגד לה חוקה דאשה דייקא ולקמן בפרק ביארטו דלמ"ד תרי ותרי דאורייתא

לא אמרין דמוקמינן לה אחוקתא אפי' בשני חוקות שלימות משום דחוקת לא עדיף מעדים ובעדים אמרין תרי כמאן לזה הכרח לרבינו גרשום לפרש דברי הברייתא דמיירי לענין הזמה ומה שדקדקתי על דבריו מהא דהזמה חידוש הוא והמזימין נאמנים לגמרי איכא למימר דמיירי בהזמה שלא בפניהם דקי"ל כר' אבהו דהזמה לא הויה, אבל הכחשה מיהא הויה, וכנה"ג אין נאמנים המזימין לגמרי אלא דהו"ל כמו עדים המכחישין זו את זו ואינו אלא ספק דתרי ותרי הלכך מהני כשבא עליה אחד מעידיה, וכן מדוקדק דברי רבינו גרשום שכתב : שאותן עדים עמנו היו, ולא כהב שאותן עדים עמנו הייתם כמדברים לפני העדים אלא עמנו היו כמדבר שלא בפניהם. הילכך שפיר מוקי להברייתא דמיירי בהזמה, וממילא מוכח דס"ל לרבינו גרשום דהזמה שלא בפניהם לא הויה הכחשה לענין פסול עדות, דאל"כ הדרא קושיא לדוכתיה דנאמין להמזימין לפסול להנזימין לעדות לגמרי, וממילא עדותם בטלין לגמרי.

וב"ש מהרש"ל בכתובות הרמ"א סי' י"ג בד"ה והדרך השני בראיות ריב"א מהא דהזמה לא הויה וכו': אבל לענין הכחשה הו' שפיר הזמה עכ"ל. הלשון הזמה מחובר בצננה דהו"ל לומר הו' שפיר הכחשה, ואם כוננו דהו' הזמה לענין פסול עדות, הא לדעת ריב"א לא שייך לומר כן, דהא ע"כ ריב"א ס"ל דלא מהני הזמה שלא בפניהם לפסול לעדות דאל"כ היה לו להוכיח מהא דהכחשה הויה דקעש"ב מהני דזיעבד אש לא נימא דס"ל כהש"ך דלפסול לעדות לא הו' חוב של העדים אלא לעלמא כדהבאתי דבריו לעיל. ואיכא למימר דמחלוקת הפוסקים אש לענין הזמה דבשטר בעינן דוקא שעדי השטר יאמרו בפיהם בפירוש בזמנו כתבנוהו או די כשכתוב רק בשטר בזמנו כתבנוהו פליגי במחלוקת דהריב"ש והרלב"ם וסייעתא אש הזמה שלא בפניהם מהני לפסול לעדות, ומאן דמלריך שיאמרו בפירוש בפיהם היינו משום דס"ל דהזמה שלא בפניהם לא מהני כלל, ומ"ד דבכתובה לחוד סגי ס"ל דאפילו שלא בפניהם נמי מהני לכה"פ לפסול לעדות ולא הו' רק בהכחשה בעלמא, ועיין בלחם משנה פי"ט ה"ג ובצ"ח ח"מ סי' ל"ד ס"ק י"ג.

סעף י'

והנה הכי' מ"מ סי' כ"ח כתב ריש דוחין הוכחה הרבי"ה יהריב"א מהומה שלא בפניהם משום דהומה חדוש הוא ע"ש. אבל לריבין להבין דעת הדומין, דהא ממ"ג אחת משתי חלה יש ללמוד מהומה שלא בפניהם אם נימא דמעטס חדוש בעינן למימר דקבלת עדות דהומה אפי' בדיעבד לא מהני שלא בפניהם, א"כ נהי דמהא דהומה לא הויא ליכא הוכחה דקעש"ב אפי' בדיעבד לא מהני דאיכא למימר דהומה שאני דחדוש הוא, הא עכ"פ איכא להוכיח מהא דהכחשה הויא דקעש"ב בדיעבד מהני, ואם נימא דהא דהכחשה מיהא הויא מעטס חדוש הוא, א"כ איכא להוכיח מהא דהומה לא הויא דאפי' בדיעבד לא מהני דהא הוה דוחין ע"כ ס"ל כהריב"ש דהומה שלא בפניהם מהני עכ"פ לענין לפסול לעדות דאל"כ בלא"ה ליכא הוכחה מהא דהכחשה מיהא הויא משום שאין בה שום לך חובה להעדים, וממ"ג אם נימא דהחדוש דמאי חזית דליית להני לייט להני, הוה לענין הא דנאמניס הכת השניה לפסול לכת הראשונה לגמרי ולא אמרינן אוקי תרי להדי תרי, א"כ מסבירא בעינן למימר דאיגוס נאמניס לפוסלם, א"כ אינו הוכחה דוקא לענין דהא דהומה לא הויא אפי' בדיעבד משום קעש"ב הוה, אלא דאיכא למימר בעלמא איכא והומה שאני דחדוש הוא ואין לך בו אלא חדוש, ואם נימא דהחדוש הא דכת השני' אינה נפסלת אפי' לרב חסדא דאמר בהדי סהדי שקרי למה לי, א"כ בלא החדוש הו"ל להחמיר ביותר לעיקר החדוש לגרע כח הפסול, א"כ בשלמא הא דהכחשה הויא אינו הוכחה דמקעש"ב בדיעבד משום דאיכא למימר דבעלמא אמרינן דלא מהני והומה שאני דחדוש הוא, א"כ איכא להוכיח מהא דהומה לא הויא דקעש"ב אפי' בדיעבד לא מהני מהא דהומה אעפ"י דחדוש הוא מ"מ לא מהני אפי' בדיעבד.

אמנם הסוס' בסנהדרין (כ"ו.) ד"ה אין לך כתבו דיש מפרשים דהא דקאמר חדוש לחו אפסולא דקמאי קאי אלא אהכחשה דבתראי כלומר ה"ל לטו לפוסלן כל שתי כתות, וכיון דאיכא חידוש לא ילפינן אף לגבי הפסול לפוסלן כלל הראשונים למפרע ע"ש.

הרי כתבו בהדיא דאעפ"י דהחדוש הוא שלא לפסול מ"מ לא מלינו למילף אפילו להחמיר, וכדהוכיחו מהא בפי' כל הבשר (ק"ח.) ע"ש. ועיין במועד קטן (ח.) תר"ה נפקא ע"ש. ועיין במהרש"א ובקרני ראש (ס) ויש להעיר בזה מהר"ן גדרים (ד.) ובתוס' (ס) ד"ה חידוש, וברא"ש (ס) בפירושו ויש לחלק, ועיין בפסחים (מ"ד.) בגמ' וברש"י (ס) ואין חילוק בזה בין דין דרבנן לדין דאורי' כדמשמע מחולין (ג"ח :) ועיין בתוס' (ס) ד"ה לחומר וברש"י (ס) ע"ש. והרשב"א דס"ל דקעש"ב אפילו בדיעבד לא מהני מדאמרינן הומה של"כ אפילו בדיעבד לא הוי' הומה וס"ל כהרלב"ח וזהר"ס אשקר וסייעתס והומה של"כ לא מהני לפסול לעדות, וכן הרא"ש בפי' דכתובות (סימן י"ג) שכ' לענין שנים החתומים על השטר ומחו ובאו שנים ואמרו פסולי עדות הוי' מיירי אפילו בפסול גולנות' לא מהימני לפוסלם מירי אין הטעם משום דקעש"ב הוה דאפי' בדיעבד לא מהני אלא דאיכא למימר דקעש"ב בדיעבד מהני וההם צעמא אחריתי הוה כדכ' התם משום דאין סהדי דכל שטר שנכתב ונחתם בלא שום פיסול נחתם ע"ש. ובלא"ה ע"כ בעינן למימר הכי, דהא הוכחנו לעיל דאפי' למ"ד דבקעש"ב בדיעבד נמי לא מהני, מ"מ בפסול גולנותא מהני או כמ"ש החימים דדמי לחולים ולרדופים לילך או כמ"ש לעיל דעיקר עדותן על השטר הוה ובפניהם הוה, אבל לענין הומה שלא בפניהם, איכא למימר דס"ל דלא מהני אפילו לפסול לעדות, הלכך פסק בפסקיו ובתשובותיו כריב"א דקעש"ב אפילו בדיעבד לא מהני, והא דאיכא לדחות דהומה שאני דחדוש הוא איכא למימר דס"ל כאשר מלאמי מ"ש הרמ"א בתשובותיו סי' י"ג שכתב בשם מהרש"ל בד"ה והדרך וז"ל : ואף שכתב המרדכי שיש דוחין שכל עניני הומה חדוש הוא ולא גמרינן מניה אינו מבין דבריו כלל דנהי דעדים זוממין חדוש הוא לחייב אותם מעטס תרי ותרי נינהו מאי חזית דסמכת אהני וכו' ולא גמרינן מניה לחיובא ולא לחומרא אבל לפסור ולקולא שפיר ילפינן מניה מק"ו שאפי' עדים זוממין לא מחייבין להו שלא בפניהם ק"ו בדוכתא אחריתי וכן יראה מלשון רש"י בפי' כל הבשר גבי ב"ח חידוש הוא דוקא חומרה לא גמרינן מניה ואף

ואף אם תמלא לומר דפרכין הכי בין לקולא בין לחומרא מדי באורייתא כתיב שאין מזימין אלא בפניהם ע"ש. וכדברי רש"ל מבואר בדברי רש"י חולין (ל"ח:) ד"ה הא חומרה ע"ש. ויש לחלק וי"ל דתלי' בפ"י רש"י ותוס' צ"ב כל הכשר (ס"ט) ויש להאריך ולפלפל בזה הרבה אך אכמ"ל.

סעיף י"א

והנה יש להוכיח דקבלת עדות שלא בפניהם בדיעבד מהני מהא דאיתא בסנהדרין (י"ט.) מעשה שהי' בעבדיה דינאי מלכא קטנא נפשא אמר להו שמעון בן שטח כו' שלחו לי' הא אנת נמי להכא והועד בצעליו אמרה תורה יבא בעל השור ויעמוד על שורו ע"ש. ואם איתא דקבלת עדות שלא בפניהם בדיעבד מהני א"כ למה להו להכניס עולם בסכנה ולחייב להמלך לבא בעגמוועיד הא בכבוד של מלך איכא נמי עשה דקום תשים עליך מלך שתהא אימתו עליך והו"ל לדון בשביל כ"ו כדיעבד ולקבל ש"צ ואח"כ מלאתי שכיוונתי בזה להוכיח מינאי המלך לדעת הריב"ש בתשובה. ורמ"א בתשובה סי' י"ב ומהר"ס חלסקר סי' ט"ז עיין ס"ט.

אמנם בלאו הכי איכא לדקדק הא במקום אונס כמו עדים חולים וכדומה מקבלין אפי' לכתחלה והנה ראיתי להשטה מקובלת לב"ק (ק"ב) שכתב ג"כ להוכיח ממעשה דינאי לענין הא דמתירין לקבל עדות שלא בפני הנתבע כשהי' חולה או העדים או היו מבקשים לילך למדינת הים או ששלחו ב"ד אחרי התובע אפי' שלא בפניו היינו דוקא בד"מ אבל בד"ג אין מקבלין לעולם שלא בפניו ע"ש.

ורפי דבריו אין ראוי' לענין נידון דידן דאיכא למימר דהס' בד"ג שאני אך בעיקרא דמילתא מ"ש הטעם דד"ג הוא לריבין להבין הא אלל ינאי המלך לא הויא אלא ד"מ דהיינו דמי העבד דעבד כבהמתו דמיא ואיכא למימר דכיוונתו להוכיח ממה דאמרינן בגמרא דשלחו לינאי שיבא לפניהם לאמר: תא אנת נמי להכא. ומלשון "נמי" מבואר דכ"ש דהעבד לריך לבא אלא שהלריכו גם לינאי לבא ולענין

העבד הוי ד"ג ממש וחייבין לדקדק במיתת עבד כבן חורין כדכתב מהרש"ל בתשובת הרמ"א סי' י"ג ובאמת לריבין להבין הא בד"ג לא כתיבא דבעינן קבלת עדות בפניו דוקא ואי קרא דהוועד בצעליו בד"ג כתיב דמיתת בעלים כך מיתת השור הא קרא דהוועד בעינן לענין לעשות השור מועד דאין השור נעשה מועד עד שיעידו בו בפני בעלים כדאיתא ב"ק (כ"ד) אין השור נעשה מועד עד שיעידו בו בפני בעלים ע"ש. דאי להמית אותו הא ממייתין אותו אפי' בפעם הראשון לכן נראה דגם בדיני נפשות אינו אלא הרבנן וקרא דהויעד אינו אלא אסתמחא בעלמא בין בדיני נפשות ובין בדיני ממונות אח"כ מלאתי להנמוקי יוסף לב"ק פ"ב בסוגי' דברייתא דאין השור נעשה מועד עד שיעידו בו בפני בעלים ובפני ב"ד משום דכתיב והועד בצעליו ואין עדות אלא בפני ב"ד מדייק הנמוקי יוסף מהא דתניא תרתי זמני דאינו נעשה מועד עד שיעידו בו בפני בעלים ובפני ב"ד דהא איתא דברייתא הכי וז"ל: אין השור נעשה מועד עד שיעידו בו בפני בעלים ובפני ב"ד העידו בו בפני ב"ד ושלא בפני בעלים בפני בעלים ושלא בפני ב"ד אינו נעשה מועד עד שיעידו בו בפני ב"ד ובפני בעלים מוכח: דאש"ג דבעלמא אמרו שאין מקבלין עדים שלא בפני בע"ד אבל אם הי' הוא חולה או עידו חולים או שמבקשים לילך למדינת הים מקבלין הכא אין מקבלין לעולם ואין לריך לומר שאם עברו וקבלו צבריא אינו כלום אבל בעלמא לריך עיין כיוו שהתירו לקבל כשהוא חולה אם עברו וקבלו כשהוא צריא אם קבלינן קבלה ע"ש.

דרי מדכתב סתם לחלק בין דעלמא להס' ולא כתב לחלק בין ד"ג וד"מ משמע דס"ל דאין חילוק ביניהם כלל ובכולם אינו אלא דרבנן והס' בשור שאני משום דלעשות מועד בעינן שיעידו בו בפני בעלים דאם לא יעידו בפני הבעלים לא ידעו לשמור שורם וכן ס"ל למהרש"ל בתשובת הרמ"א סי' י"ג דאינו אלא דרבנן מדכתב הטעם דאין מקבלין עדות שלא בפני בעל דין משום דבפניהם ייראו לשקר ויגידו האמת ע"ש.

וכן מבואר דעת הרמב"ם בפ"ג מ"ה עדות י"א

היא ו"ל: גם בדיני ממונות אין מקבלין עדות
 אלא בפני בעל דין ע"ש. וכתב הכסף משנה
 לפי שלמעלה חילוק בין ד"מ לד"ג אמר שבדין
 זה אין חילוק שגם בד"מ אין מקבלין עדות
 שלא בפני בעל דין ע"ש. ואם איתא דדין תורה
 הוא הו"ל לכתוב בפירוש ברכתב התם בה"ד
 ו"ל: דין שאין מקבלין עדות לא בד"מ ולא
 בדיני נפשות אלא מפי העדים ע"ש.

ועוד

הא כתב אח"כ אם הי' בעל דין חולה
 או שהיו העדים מבקשים לילך למדינת
 הים כו' הרי מייירי. בין בדיני ממונות ובין
 בדיני נפשות דהא ה'לעל קאי ואם נימא דבד"ג
 מה"ת הוא א"כ איך מפרדין אפי' במקום
 חוכם לקבל שלא בפניו אבל אם נימא דס"ל
 דאינו אלא דרבנן איכא למימר הם אמרו והם
 אמרו וכדמתרין הב"י קוש' ראב"ן שהביאו
 בח"מ סי' כ"ח ע"ש וקרא דוהועד בעינן
 לענין העדה שהיא בפני הבעלים כדכתב
 הרמב"ם בפ"ו מה' נזקי ממון ה"ב וז"ל: אין
 העדה אלא בפני הבעלים ובפני ב"ד שנאמר
 והועד בצעלי ע"ש. ובספרי איתא וז"ל: והועד
 מגיד שאינו חייב עד שיתרו בו ע"ש. ואח"כ
 מלאתי שגם הנ"ב מהדורא קמא חא"ה סי'
 ע"ב הבין דעת הרמב"ם דס"ל הכי ע"ש ובסי'
 ספ"ח הביא הב"י בשם הרשב"א וז"ל: ומוסיף
 ע"ז שלפעמים אנו מקבלים עדים שלא בפני
 בע"ד שהרי אמרו ה' הוא חולה או עדיו
 חולים וכו' מקבלים שלא בפניו ואפי' בשלחו
 ולא בא ה' המימרא וכן פירשה הראב"ד ז"ל
 והוא הנכון וכ"ש זה שה' אסור בזיקים ואין
 לומר לב"ד כו' ואם נפסק לומר שלא אמרו כן
 אלא בד"מ אבל בד"ג אין מקבלין אלא בפניו
 והראי' מדאמרינן בשילהי שור שנגח דו"ה
 בפלוגתא דר' יעקב אי מהדרא ליה ניהליה
 עד שלא נגמר דינו הוה מערקנא לתורא לאגמא
 אלמא אילו הוה באגמא לא הוה אפשר להו
 לגמור דיהיה לא היא דהתם מחמת גמר דין
 קאמר וגמר דין שלא בפניו לא אפשר משום
 דילמא אי הוה הכא הוה עינין ושור לאו בר
 טענתא הוא גיורת הכתוב הוא דאקשינן לבעלים
 כו' אבל לקבלת עדות לא איכפת לו כל שיש
 לורך בכך כו' שהרי לאחר קבלתם יכול הוא
 עדין לטעון ולפסול כידיו ע"ש.
הרי מבואר מדברי הרשב"א דס"ל דהא

דאין מקבלין עשב"ד אינו אלא דרבנן, ואיכא
 למימר דאם דרבנן או דאורייתא הוא פליגי ר'
 אבהו רב ששה דאיתא ב"ק (ק"ב:): וז"ל:
 אדהכי היגלגל מילהא אחא ומטא לקמיה דר'
 אבהו אמר לא שמיע כו' אין אומרים נמתין
 עד שיגדל אלא מולאים מידו וכשיגדיל יבא
 עדים ע"ש.

הרי ס"ל ר' אבהו דמקבלין עדות שלא בפני
 בע"ד במקום שא"א עתה לקבל בפניו
 חשוב כאונס חולה וכרדופים לילך וכדומה
 ומקבלין אפילו לכחלה ועמדין בחוקתו עד
 שיגדיל ויהיה ראוי לחזור ולקבל בפניו ויש
 מזה להעיר ולהוכיח קלת לדברי הפוסקים, דס"ל
 דלא חיישינן לאחזוקי דיבוריה, והלכך אם פ"א
 נתקבל העדות שלא בפני בעל דין מ"מ
 חוזרין ומקבלין בפניו, ולא אמרינן עבד איגש
 לאחזוקיה דיבוריה מדכתב רש"י בד"ה התם
 וז"ל: ולכשיגדיל יבא ר"י עדיו משמע דאפילו
 אותו עדים שהעידו בתחלה כדאמר: והא
 מייטנא סהדי וכו' יכולין לקבל אותם לאחר
 שיגדיל מדלא אמר יבאו עדים אחרים דהא
 מדאמר והא מייטנא סהדי וכו' משמע שכבר
 קבלו העדות ועל פיהם העמידו בחוקת ר' ירמיה
 ומדהתיר ר' אבהו לקבל במקום אונס שלא
 בפניו מוכח דס"ל דהא דאמע"ב אינו אלא
 דרבנן כדכתב הב"י להרן קוש' ראב"ן והתם
 במחלוקת דרב ור' יוחנן אם מקיימין השטר
 שלא בפני בעל דין, אמר רב ששה לה' יוסי בר
 אבהו אסברא לך טעמיה דר"י (דאמר אין
 מקיימין את השטר שלא בפני בעל דין) אמר
 קרא והועד בצעלי ולא ישמרטו אמרה תורה
 יבא דעל השור ויעמוד על שורו ע"ש. וכתב
 רש"י בד"ה מקיימים את השטר וז"ל: היו
 עדים החתומים מבקשים לילך למדינת הים
 מביאין מלוה לב"ד ומעידין על כתב ידן וב"ד
 כותבין חתמו במופת תלמא ע"ש.

ומקשים התוס' והרא"ש והבי"ט הנמוקי
 יוסף דאי ברזנים לילך מ"ש
 קיום שטרות אפילו בעדות דעלמא מקבלין
 ע"ש.

ורענ"ד נראה דס"ל לרש"י דרב ור"י פליגי
 כפי מה שמסביר רב ששה לענין
 אם הא דאין מקבלין עדות שלא בפניו דאורי'
 או דרבנן הוא, ולמ"ד דמקיימין שלא בפניו ס"ל
 דאינו

דאינו אלא דרבנן והלכך כל היבא דאשכחן איזה טעם להקל מקילינן ובשטר מקילין שלא בפניהם מטעם דעדים החתומים על השטר נעשה כמו שחקרה עדותן בב"ד או במקום שגריכין לילך למדינת הים, והוא הדין דהיה ליה לרש"י לאוקומא הא דמקיימין שלא בפניו אפילו בלא היו רדופים לילך אלא דעיקר כוונה רש"י שכתב דמיירי כשהיו רדופים לילך להשמענו דהא דאמר ר"י דאין מקיימין את השטר שלא בפניו היינו אפילו היו רדופים לילך למדינת הים ושאר אונס, ומפני שזה דבר תמוה להחמיר כל כך אפילו במקום אונס, לכן אמר רב ששת לריב"א אשכחא לך טעמיה דר' יוחנן משום דאמר קרא והועד בבעליו פי' דס"ל לר"י דהא דאין מקבלין עדות שלא בפני בעליו מן התורה הוא הלכך אין חילוק בין מקום אונס לליכא אונס כלל, ח"כ מבואר דר' אבהו ס"ל דהא דאין מקבלין עדות שלא בפני בעליו אינו אלא דרבנן ורב ששת ס"ל דאין מקבלין עדות שלא בפני בעליו דאורייתא הוא.

ורפ"ז איבא למימר דמחלוקת דר' אבהו ורב ששת בכחוצות (כ.) אם הזמה שלא בפניהם הכחשה מיהא היא אולי לפעמייהו והלכך ר' אבהו דס"ל דאינו אלא דרבנן, ולדידיה במקום אונס מקבלין הלכך שפיר ס"ל דהזמה שלא בפניהם הכחשה מיהא היא ומהני לפסול להעדים משום דדמי לרדופים לילך כדכתב התומים בסיומן ל"ח דכיון דהנחבע מביא עדים לפסול את העדים הוי כעדים רדופים לילך למד"ה ע"ש. ורב ששת דס"ל דאין מקבלין עדות שלא בפני בעליו מן התורה הוא ח"כ אפילו במקום אונס אין מקבלין, הלכך ס"ל דהזמה שלא בפניהם אפילו הכחשה לא היא אע"פ דמקום אונס הוא, דהא כיון דהעדים מתו אין לך אונס גדול מזה ואי אפשר בשום אופן לקבל בפניהם ואף על פי כן לא מהני כלל, והייט משום דס"ל דהא דאין מקבלין עדות שלא בפני בעליו דאורייתא הוא והלכך שפיר כחב רש"י בכחוצות (שס) טעמא דרב ששת משום דכתיב והועד בבעליו ע"ש. וכיון דאין קי"ל כר' אבהו דהזמה שלא בפניו הכחשה היא ומקיימין את השטר שלא בפני בע"ד, הרי הלכה דאין מקבלין עדות שלא בפני בעליו אינו אלא דרבנן, וזוה סרה הוכחת הגאון רע"א

ו"ל בס"י ק"ה חלק אה"ע שהוכיח מדברי רב ששת דאין מקבלין עדות שלא בפני בעליו מדאורייתא הוא ע"ש. רש"י מ"ש אינו אלא לשיטתיה, אבל לפי מה דאין קיימא לן דאיכא הכחשה שלא בפניו מוכח להיפך דהא דאין מקבלין עדות שלא בפני בעליו אינו אלא דרבנן ואף עפ"י דלענין דינא דר' אבהו דב"ק (שס) לא קי"ל כוותיה היינו טעמא משום דאיכא להיתומים חוקה דאבהו כדאמרין התם ומהתום' דשם מבואר דאפילו לר' יוחנן דאמר התם אין מקיימין השטר שלא בפניהם ס"ל דהא דאמקטש"ב אינו אלא דרבנן שכתבו התם דר"ה מקיימין וז"ל : ור"י דאמר אין מקיימין סבר דלא פליג רבנן בין קיום שפרות לקבלת עדות ע"ש. הרי כתבו בהדיא דר"י ס"ל דאינו אלא דרבנן ולשיטתם הא דמביא רב ששה קרא דהוועד בבעליו אינו אלא אשכחא והלכך מוכרחים לפרש דר"י לא מיירי כשרדופים לילך דאם היו רדופים לילך גם לר"י היו מקיימין וככנה"ג לח"מ סימן כ"ח ס"ק ע"ב מביא חבל נביאים דס"ל דהא דאין מקבלין עדות שלא בפני בעליו דרבנן הוא, וח"כ אין חילוק בין ממונא לאיסורא לענין במקום אונס מקבלין לכהחילה שלא בפני בעל דין.

סעיף י"ב

והנה לכאורה יש להוכיח מבבא קמא (ז' א.) דקבלת עדות שלא בב"ב אפי' בדיעבד לא מהני מהא דפריך הגמרא' התם וז"ל : אי ברח כי לא דנוהו דיני נפשות היכי דיינינא ליה דיני ממונות בלא בעלים (ומשני) דקביל סהדי וברח ע"ש.

ואם איתא דקבלת עדות שלא בב"ב בדיעבד לא מהני מאי דוחקיה להגמרא' לאוקומא דקביל סהדי בפניו ואח"כ ברח הא אפי' ברח ואח"כ קביל סהדי שלא בפניו בדיעבד נמי מהני. אמנם בלא"ה איכא לדקדק דאפי' לכתחלה הי' יכולין לקבל שלא בפניו דכיון שברח הרי בודאי שלחו אחריו ובשלחו אחריו ולא בא מקבלין אפי' שלא בפניו אפי' לכתחלה ואפי' למאן דגרסי ושלחו אחריו ובעינן בלירוף איזה אונס בהדי שלחו הא כיון שברח אין לך אונס גדול מזה וגם על המקשים שכתחלה דמקשה אי ברח כו' היכי דיינינא ליה דיני ממונות יש

לדקדק

לדקדק מאי מקשי מידי? לכן נלענ"ד דאעפ"י דקי"ל דבמקום אונס מקבלין אפי' לכתחלה מ"מ לחייב בפועל. וי"ל לחייב רק באחת משני אלה או אם הקבלת עדות הי' בפניו ואם הקבלת עדות היחה שלא בפניו בעינן לכה"פ שהגמר דין יהי' בפניו ואם הקבלת עדות נעשה בפניו גומרין דין אפי' שלא בפניו דבעינן החיוב דבפניו איכא משום שני דברים א' משום הקבלת עדות וב' משום אין חזין לאדם שלא בפניו ואחת משתי אלה הוא לעיניו ובעינן זה חלוק דיני ממונות מדיני נפשות דדיני נפשות אעפ"י שנתקבל העדות בפניו מ"מ בעינן בגמר דין שיהי' דוקא בפניו משום דכתיב עד עמדו לפני העדה למשפט כדכתיב רש"י בב"ק (מ"ד.) ע"ש. וכדנבאר לקמן משא"כ דיני ממונות גומרין אפי' שלא בפניו משום דאפשר לסתור אפי' לאחר שכבר נפסק כדכתיב הרשב"א בתשובה סי' אלף י"ח והובא בש"ע ח"מ סי' י"ח ע"ש. והלכך כשכבר נתקבל העדות בפניו ומסתמא כבר הבע"ד טעמו טענותיהם לפני הדי"ן ואח"כ נתקבל עדות העדים זה בפני זה כי כן סדר הקבלת עדות מתחלה שומעין הטענות ואח"כ מקבלין עדות העדים הלכך גומרין אח"כ אפי' שלא בפניהם משא"כ אם מתחלה ועד סוף היחה שלא בפניו לא הקבלת עדות ולא הגמר דין היחה בפניהם גם דדיעבד לא מהני דנהי דמטעם קבלת עדות דדיעבד מהני אפי' שלא בפניהם הא עכ"פ מטעם הין חזין לאדם שלא בפניו לא מהני אפי' דדיעבד (ועיין בש"ך סי' י"ג ס"ק ח' ובמקום אחר הארכת' בזה הרבה) וכשמקבלין עדות בפניו יכולין לגמור אפי' שלא בפניו וכחזין בפניו דמי הלכך שפיר מוכרח הגמור' דקיבלי סהדי' ואח"כ ברח ובאיסורין ליכא אלא משום קבלת עדות לחוד, אבל משום אינו חזין ליכא דבאיסור זכות הוא לו הלכך אפשר לומר לרבי"ה דס"ל דדיעבד מהני קבלת עדות שלא בפניו בעליו דאפילו היה שלא בפניו בעל דין מתחלה ועד סוף נמי מהני, והא דאיתא בירושלמי דסנהדרין פ"ג ה"ט ו"ל: רבי יוסי בשם שתי מקבלין עדים שלא בפניו בעל דין ועבדין ליה גזר דין אם בא ועירער עררו קיים עכ"ל. ועיין בפני משה ובמראה פנים שם והרשב"א מפרש באופן אחר דמכאן מוכיח

הרשב"א והביאו הכ"י בח"מ סי' כ"ח דקעש"ב אפילו דדיעבד לא מהני, ולפי פירושו אפשר להוכיח דאפילו כשכבר נגמר ודנו אין דינו דין, ובכנה"ג לח"מ סי' כ"ח סעיף קטן ס"ד כתב בשם מהר"ם מפדואה בסי' ע"ג דאם כבר נפסק הדין עפ"י אותה העדות אפילו לריב"א אינו חוזר הדין, ועיין בפ"ת לח"מ (שם ס"ק כ"ה) ולפי הג"ל איכא למימר דהירושלמי מיירי שהיה הקבלת עדות והגמר דין הכל שלא בפניו הלכך לכ"ע לא מהני אפילו דדיעבד כנ"ל. ועיין בהעיסור אות ק' בענין קבלת עדות בדברי הירושלמי ואעפ"י דהרבי"ה שמוכח דדיעבד מהני מהא דאמר ר' אבהו הומה שלא בפניהם הכחשה מיהא הויא ופוסלין אותה לעדות אע"פ דהיה מתחלה ועד סוף שלא בפניהם איכא למימר דהתם שאני דהסברא הג"ל אינו שייך אלא בדבר שהוא חובה לו לעצמו לבד, הלכך בעינן שיהיה בפניו כל שהוא, משא"כ בעינן פסול עדות דאינו חובה לו דוקא אלא חובה גם לכל העולם, וזה אי אפשר להכריך לכולם שיעמדו בשעת קבלת עדות או בשעת הגמר לפניהם הילכך אין דנין אפשר משאי אפשר והיכא דא"א כלל נעשין ב"ד בעלמם שלוחים של כל ישראל בכל לרבי כלליות ישראל וכפניו דמיא, ומטעם מגו מהני נמי מה שנוגע להעד בעלמו אעפ"י שאפשר שיהי' בפניו, והא דמוכח הרבי"ה לענין קבלת עדות שלא בפניו בעליו דדיעבד מהני ולא מחלקין כנ"ל איכא למימר דהיינו טעמא משום דס"ל טעמא דאין מקבלין עדות שלא בפניו בעליו כדכתוב בתשובת הרמ"א סי' י"ג משום דבפניו לא יוכלו להעיד כ"כ שהוא ידע בשקרייהו ע"ש. וא"כ מלד קבלת עדות אם נימא דגם דדיעבד לא מהני גם בפני ב"ד לחוד ללא ידעי בשקרייהו לא מהני.

ועדיין יש לדקדק מהא דאמרינן אין מקבלין עדות שלא בפניו בפרק הגזול בתרא
 לענין קטן, ושקלי וטרי אם מהני קבלת עדות לקטן משום דכשלא בפניו דמי תיפוק ליה אעפ"י דמטעם קבלת עדות מהני הא עכ"פ הגמר דין א"א להיות היכא שלא היה בפניו כלל לא בתחלה ולא בסוף מטעם אין חזין איכא למימר דהתם דשקלו וטרו בענין ק"ע בפני הקטן לאו לענין לנמור כולה שלא בפניו אלא לענין להחזיק

להחזיק בידו עד שיגדיל וכשיגדיל יחזור לקבל עדות ולגמור בפניו הן על הקרקע והן על הפירות הלכך במקום ס"ל לר' אבהו לקבל עדות שלא בפניו.

סעיה י"ג

והנה בתשובת הרמ"א סי' י"ג כתב מהרש"ל טעמא דאין מקבלין עדות שלא בפני בעליו משום דהוי כמו דין ואין דנין את האדם לחוב שלא בפניו כדכתיב עד עמדו לפני העדה למשפט, וה"ה לכל מילי דדינא ע"ש. ולכאורה דבריו הקדושים מחוסר הבנה, דהן אמת בב"ק (מ"ה.) גבי הא דאיהא התם טעמא דאמרי רבנן אין גומרין דינו של שור אלא בפניו משום דכתיב השור יסקל וגם בעליו יומת, כמיתה הבעלים כך מיתה השור, מה בעלים בפניהם אף שור בפניהם. כתב רש"י בד"ה מה בעלים וכו' וז"ל: כדכתיב עד עמדו לפני העדה למשפט עכ"ל. אמנם זה אינו אלא בד"כ ומיתה השור כדי נפשות דמיא, דילפינן מכמיתה בעלים אצל בד"מ הא קי"ל דגומרין דינו אפילו שלא בפניו כדכתב המחבר בש"ע ח"מ סי' י"ח סעיף ז' וז"ל: ב"ד פוסקים בד"מ שלא בפני בע"ד עכ"ל. וכדאיתא בתשובת הרשב"א סי' אלף י"ח והביאו הב"י (שם) וז"ל: ב"ד פוסקין ואפילו שלא בפני בע"ד ואעפ"י שנחלקו בשלהי שור שנגח דו"ה שאין גומרין דין השור אלא בפניו הנמ"ל בדינו של שור משום דכתיב השור יסקל וגם בעליו יומת כמיתה הבעלים כך מיתה השור מה בעלים בפניו אף השור בפניו, אצל בממונא בעלמא מה איכפת לן הא כל זמן שמביא רא"י סותר את הדין עיין שם. ולפי טעם מהרש"ל הג"ל הול"ל דהא דמקבלין עדות שלא בפניו אינו אלא כדיני נפשות ולא בד"מ. וראיתי להשבות יעקב ח"א סי' קמ"ח דהקשה על דברי רש"י שכתב דמהא דכתיב עד עמדו לפני העדה למשפט ילפינן דאין גומרין דינו אלא בפניו הא ר"ע מפיק ליה להאי קרא לדרשה אמרינא בב"ד שראו אחד הרג נפש אין ב"ד דנין אוהו כי אם ב"ד אחר ע"ש. וסו"ק התומים סי' כ"ח ס"ק י"ח דעיקר קרא אחא לדר"ע רק דהול"ל עד עמד למשפט וכתיב עמדו להורות דבע"ד בעלמו לריך לעמוד ע"ש.

וכן מצוה בהדיא בספר המלות להרמב"ם בלאוין מלוה רל"ב סכתב וז"ל: שהזכירנו מהרוג מחוייבי מיהא כשנראה כבר עשה חטא שנתחייב עליו הריגה קודם הגיעו לב"ד אבל נביאהו לבד בהכרח ונעיד עליו העדים לפניו ומהיה אמתו עדים לב"ד והם ישפטו עליו כמה שיהי' חייב והאזהרה שבאה בזה הענין הוא אמרו לא יומת הרולח עד עמדו לפני העדה למשפט ע"ש. וכן כתב החינוך מלוה ת"ט וז"ל: כ מ נ ע נ ו ש ל א להרוג ה ח ו ע א כשנראה עושה מעשה החטא שיתחייב עליו מיתה קודם שביאהו לב"ד, אבל נתחייבנו להביא לפני ב"ד ונביא עליו העדים לפניו והם ידיוהו כמה שהוא חייב שנאמר ילא ימות הרולח עד עמדו לפני העדה למשפט ע"ש. ועיין ברמב"ם פ"א מה' רולח ובסמ"ג מלוה קס"ג ובסמ"ק הכי מצוה מדבריהם בהדיא דמקרא עד עמדו לפני העדה ילפינן אלו תרי עניינים הללו דנתחייבנו להביא לפני ב"ד ונעיד עליו העדים לפניו מקרא דעמדו וכדברי התומים וקרא מיירי בגמר דין כדכתב הרמב"ם והסמ"ג והסמ"ק (שם) ולפי ה"ש בסעיף הקודם דהא דבד"מ גומרין דין אפילו שלא בפניו היינו דוקא אם נתקבל העדות בפני משא"כ כשלא נתקבל עדות בפני ד"מ שיה' לר"ג ואין גומרין שלא בפניו, הלכך שפיר כתב מהרש"ל טעמא דבעינן קבלת עדות בפניו משום עד עמדו לפני העדה משום דבלאו הקבלת עדות בפניו אין יכולין לגמור שלא בפניו משום דלחוב בעינן שיהי' בפניו כמו בד"ג משום עד עמדו.

אך מ"מ קשה למה הביאה הגמרא גבי ינאי המלך קרא דוהועד בבעליה, וכן בפרק הגזול ומאכיל ולמה לא הביא הגמ' קרא דעד עמדו וא"ל משום דקרא דעד עמדו כדיני נפשות מיירי הלכך לא הביאה הגמרא דמיירי כדיני ממונות דאפילו גבי ינאי אינו אלא ד"מ דעבדו כמנונא הוא, אבל הטעם דוהועד כמו הטעם דעד עמדו.

סעיה י"ד

והנה בענין איכורים אם אמרינן אין מקבלין עדות שלא בפניו או לא יש מחלוקת בזה והרבה פוסקים ס"ל שבאיכורים מקבלין

מקבלין עדות ש"ב אפי' לכתחלה מפני שזכות הוא לו להגדילו כחז דקן הסכימו שבענין איסורים הגזול והאילול כתב דקן הסכימו שבענין איסורים מקבלין עדות שלא בפני בע"ד כגון אם באו עדים והעידו שלא בפניה שנתקדשה לפלוני או שנטמאו טהרותיו שגרות הוא לו להפריש מן האיסור ואפילו היה נראה לדין שיש שם לא רמאות לא יקל בכך ע"ש. ובכנה"ג באה"ע סי' מ"ב ס"ק ע"ה מביא הרבה מגדולי גאוני עולם דס"ל מקבלין עדות שלא בפני בעליו אפילו לכתחלה ע"ש. והג"ב במהדורא קמח חלק אה"ע סי' ע"ב מביא ראיה דבאיסורים מקבלין אפילו לכתחלה שלא בפני בעליו מהא דאיתא בסנהדרין (מ"א.) דהקשו הגמרא: והלא אשה חבירה דק"ל דקטלין לריב"י היכי משכחת לה ע"ש. וקשה מאי מקשה הגמרא הכי משכחת לה כ ש ה ע י ד ו שלא בפני הבעל רק בפני האשה ואי בודאי באו להרגה דאי לאסרה על בעלה, הא העידו שלא בפני הבעל ואינה נאסרת עליו, אלא ודאי דבדבר איסור מקבלין שלא בפני הבע"ד ע"ש.

ולענין ד' נראה דאינו ראיה דדילמא ס"ל להגמרא כרבי"ה דבדיעבד מהני אפילו בממונא דהוי חובה, וכ"ש באיסור ואפילו אם נימא דס"ל דאפילו בדיעבד לא מהני, התם שאני, דהא באשה שזינתה האיסור חל על שניהם על האשה שהיא אסורה לבעלה ועל בעלה שהוא נאסר עליה, א"כ האיסור של שניהם בא מכח פעולה אחת דהיינו ע"י שזינתה, א"כ אפילו אם נימא דבעלמא אין מקבלין עדות שלא בפני בעליו אפילו באיסורים הכא כיון שנתקבל העדות בפני האש' הרי מלך בעלה נאסר לה עפ"י הק"ע שנתקבל בפניה דמהני לחלקה, ממילא מהני נמי שהיא נאסרת לבעלה דאין יתכן לומר דבעלה נאסר לה ואין היא נאסרת לבעלה דהו"ל תרתי דסתרי אם זינתה ובעלה נאסר לה, ממילא דע"כ היא נאסרת לבעלה ולא שייך לומר בזה פלגין דיבוריה, דאם זינתה הרי היא אסורה יהיה הבעל מי שיהיה אם נימא שזינתה עם עכו"ם, ולר"ת לא נאסרה, כדאיתא בתוספות כתובות (ד.) ד"ה ולדרוש ע"ש. הא גם לאשה אין בה איסורא לבעלה עיין בתוס' כתובות (ח. :) ד"ה ואין ואפילו אם אפשר לומר פלגין הא אכתי יכולים העדים לומר לאסור בעלה

עליה באנו ואין סברא לומר איפכא דכיון דלא נתקבל העדות בפניו ואינה נאסרת עליו ה"ה דבעל לא נאסר עליה כמו דבכה"ג כתב ר' בלל אשכנזי סי' ה' והביאו הג"כ (שם) דהא מקבלין עדות שלא בפני בע"ד, היינו דוקא היכא דליכא בעדותן אלא לאפרושי מאיסורי אבל היכא דפתח בהדיא דררא דזמונא אין מקבלין אפילו על האיסור ע"ש. אלמא דאמרינן גרירה להיפך לענין דאין מקבלין ה"ג נימא גרירה לענין אין מקבלין ולא מהני אם נתקבל ללך אחד אפי' להלך שנתקבל דאמרינן גרירה והלך שנתקבל נגרר. אחר הלך שלא נתקבל בפניו דיש לחלק דהתם שאני דשיקר הטעם דאמרינן להבדיל בין איסור לממונא היינו משום דאמרינן דבאיסור זכיה הוא לו, וזה אינו שייך אלא היכא דלא פתח בהדיא דררא דזמונא, אבל היכא דפתח בהדיא דררא דזמונא אין מקבלין משום דנעשה חובה מחמת דהררא דזמונא דפגעי ביה, הלכך אין מקבלין כלל לאפוקי כשנתקבל בפני' ולא בפניו דזכות הוא להם בכל גוונא דהא כולה ענין איסור הוא, וא"כ מאיזה טעם ושכל נימא דלהחלק האי' השייך לה שנתקבל העדות בפניה לא יחול עליה מחמת שלא נתקבל בפניו? אלא ודאי דאמרינן להעדים לאסור בעלה לה, וכיון דאין נאמנות לחלאין כמו שבארתי לעיל לענין הא דפני העדים פוסלין לב"ע אעפ"י שזה טוגע לכל העולם והם אינם בפניהם ולכן אמרינן הם גם לאסרה לבעלה, ולפי מ"ש בתשובת הרמ"א הטעם דאין מקבלין עדות שלא בפני בעליו משום דבפניו מירחת לשקר, זה אינו שייך אלא בפני האשה דהיא יודעת הענין ברור אם זינתה או לא זינתה ומירחת בפניה, משא"כ בפני בעלה לא מעלה ולא מורדת, אך איכא למימר דמ"מ איכא הטעם דמירחת אפילו כשהבעל דין אינו יודע בשקרריהו בדכתב מהרש"ל בתשובת הרמ"א (שם) הטעם דגבי יחאי המלך, אף שלא ידע בשקרריהו, מ"מ שמא יסונו אחר בראותם בעל המזון שלא להפסיד ממונו שלא כדן ע"ש. ה"ג שייך סברא זאת גבי הבעל.

אמנם מ"ש הטעם דגבי איסורים מקבלין עפ"כ אפילו לכתחלה משום דזכות הוא לו אינו שייך טעם זה אלא לפי מ"ש מהרש"א בתשובת הרמ"א (שם) הטעם דאין מקבלין

עדות שלא בפני בעליו משום דהוי כמו דין ואין דנין את האדם לחוב שלא בפניו כדבתיב עד עמדו ע"ש. וכמו שבארתי לעיל אהי שפיר הטעם דבאיסורים מקבלין אפילו שלא בפניו משום דזכות הוא לו, ולהטעם שכתב הרדב"ז בתשובותיו והביאו הפ"ת באה"ע סי' י"א רמה דהוי לאפרושי מאיסורא כ"ע בע"ד יגהו אתי שפיר לכל הטעמים, ולפי מ"ש לקמן בפ"ב דע"י מירשא חסוב בפניו איכא למימר דגם להטעם דזכות הוא לו אתי שפיר דזכיה בתורת שליחות וכיון דזכות הוא לו נעשה ב"ד שלוחין שלו וכפניו דמי.

והנה הרמ"א בתשובה (סי' י"ב) כתב דהעדים שהעידו על אשה שינתה שלא בפניה מאחר שהיה יכול לגבות עדותיו בפניה לפני הב"ד ולא רלה א"כ הוה כאילו בא לגבות עדותיו שלא בפניה לכחלה, וזהו אסור לכ"ע דאף ריב"ן לא מכשיר אלא בדיעבד, וזהו לא מיקרי דיעבד מאחר שהיה יכול לתקן קודם שבא לב"ד מיהו בממון היכא דלא אפשר או אפילו היכא דאפשר בדיעבד לדעת ריב"ן כשר, ומטעם שאמרו לענין דרישה וחקירה שנאמר משפט אחד יהיה לכם ומפני מה אמרו בד"מ לא בעי דו"ח כדי שלא תנעול דלת בפני לוי' ומהאי טעמא נמי אמרינן בד"מ כשר שלא בפניו בדלת אפשר, אבל לאסור אשה לבעלה כד"ג דמיה, ואין לומר דאע"ג דאין נאמנין לאוסרה על בעלה מאחר שהגובה שלא בפניה, מ"מ לענין להפסידה כתובה כדן היולאת משום שם רע שהפסידה כתובה והוא דבר ממון הם כשרים בדיעבד משום דלא פלגינן עדותן בכה"ג דהא אמרינן פ' האש' שלום איבעיא להו התיבוי להנשא ותנו לי כתובה מהו כיון דאמרה כתובה אדעתא דכתובה אחאי א"ד כו' ופסק שם הרא"ש לחומרא ש"מ דאש ידעינן דאדעתא דכתובה אחאי לא מתירין לינשא אף שתבעה נמי להנשא, ולענין נישואין היא נאמנת אפ"ה כל העדות בטל ע"ש.

ולענין ד נראה דיש לחלק, דהתם כיון דאמרה תנו לי כתובה נעשית נוגעת בדבריה הלכך אינה נאמנת אפי' לענין נישואין ולא שייך לפלוגי והפ"ק כיון דאמרה תנו לי כתובה אדעתא דכתובה אחאי ונעשית נוגעת בדבריה ואינה נאמנת כלל אפי' להנשא וכדכתיב

הבית שמואל בסו"י"ו ס"ק קל"ג דאין מתירין אותה להנשא כיון שהזכירה כתובה ס"ל דמחמת חימוד ממון תנשא באיסור ע"ש.

משא"כ בעדות איסור לבעלה ולהפסיד כתובתה דלענין איסור לבעלה

דכד"ג דמיה העדות שלא בפניה הויא כמאן דליחא דמי וכמו דליכא עדים כלל, ובענין ממון דמהני עדות שלא בפני בע"ד מקבלין אותם ומפסידים את כתובתה על פיהם. אמנם למ"ש מהרש"ל בתשובת הרמ"א (סי' י"ג) בד"ה והדרך השלישי לענין אש עדות לא נחקרה בדו"ח לשריא לבעלה וגם כתובה יש לה ולא אמרינן פלגינן להתייה לבעלה משום שלא היה חו"ד ולהפסידה כתובתה משום דלענין ממון לא בעינן חו"ד דהא מדיחא בעינן דין וחשבון אף בממון אלא שהקילו חכמים גבי ממון ע"ש. איכא למימר דגם בנדון הרמ"א דהוא ס"ל דהטעם דחלוק בענין קבלת עדות שלא בפניהם בין איסור לבעלה להפסיד כתובתה הוי נמי משום נעילת דלת כמו גבי דו"ח, א"כ מדינא בעינן בתרוייהו קע"ב דוקא ולא מהני שלא בפני בע"ד אפילו בממון ורק משום נעילת דלת הקילו בממון הלכך איכא למימר דכמו דלענין איסור לא מהני עדות שלא בפניו ה"ה להפסיד כתובתה דלא מהני. אבל עכ"פ בגוף הראי' מפרק האשה שלום איכא לחלק ככ"ל. ויש להעיר בזה ממה שהעלה הש"ך בח"מ סי' נ"א סק"ח בעדים שהעידו בע"פ שנגנז דבר אחד לשנים והם קרובים לא' ורחוקים לב' שאין יכולין להעיד אפי' בע"פ אלא"כ נסתלק הקרוב, וכמ"ש הרמב"ן והגמ"י פח"ה דאל"כ יש לחוש שמעידים כן משום הקרוב כיון שא"א להם להעיד על החני' ע"ש. ה"ה הא דהאשה שלים כיון דמלד תביעת הכתובה היא נעשית נוגעת מחמת הממון וכן אין מאמינים אותה אפילו להנשא. ומ"ש הנ"ב (שם) להוכיח לסברת ר' בללאל אשכנזי דהיכא דאיכא ממון ואיסור אין מקבלין עדות ש"ב כלל מהא דליחא בסנהד' (מ"א.) א"ר חנן עדי נערה המאורסה שהוזמו אין נהרגין. ואמאי הרי בודאי באו להורגה דאי לאוסרה על בעלה באו היה להם להעיד גם שלא בפני האשה ע"ש.

אמנם הראיה הזאת אינו אלא אשכנזי דהא דאין מקבלין עדות שלא בפני בעליו

בעליו מה"ת הוא. אבל למ"ד דרבנן הוא ומה"ת לא בעינן כלל קבלת עדות בפניו, (עיין לעיל מ"ט בסי"א) ח"כ מה"ת של"ב כפניו דמי אפי' לכתחלה, ואם נימא דקבלת עדות שלא בפני בעליו בד"ה הוא מה"ת ולא בשאר דינים שאינו לא דרבנן (עיין סם ולעיל ס"ה וס"ו) 'א"כ בלא"ה תקשה על ר' חנן הרי בודאי באו להורגה דאי לאורסה הא מה"ת לא בעינן קע"ב ואפילו אם נימא דר"ח מיירי לאחר שתקנו שהקבלת עדות יהיה דוקא בפני בע"ד עכ"פ תקשה מ"י דפריך התם הגמרא חלא באשה חבירה דקי"ל דמיקטלא היכא משכחת לה ע"ש. הא משכחת לה קודם שתקנו להלריך קבלת עדות בפניו חלא ודאי דה"ל להגמר' אליבא דר"ח דהא דאין מקבלין עדות שלא בפני בעליו אינו חלא דרבנן אפילו בד"ג ומה"ת לא בעינן ככולה קע"ב הלכך שפיר אמר ר"ח דעדי נערה המאורסה לא מיקטלא וממילא אין ראיות הנ"ב ראייה דאיכא למימר דבאמת גס ר"ח ס"ל דעדי איסור ג"כ בעינן קע"ב ור"ח מיירי מדין תורה.

סעיף ט"ו

והנה גלענ"ד להוכיח דבאיסורין לא בעינן קבלת עדות בפני בע"ד מהא דאיכא בכתובות (ג.ג.) אמר ליה רבי חנינא לרב שמן בר אבא פוק אישפל בקרובותיך אמר ליה לרבי חנינא והאיכא עדים במדינת הים השתא מיהת ליתנהו קמן עדים בלד אסתן ותאסר עכ"ל. וכתבו התוס' ד"ה והא וז"ל: אין לפרש דלמא איכא עדים במדינת הים דא"כ תיקשי ליה גמי אמתניתין כו' חלא ה"פ הא ילא קול דאיכא עדים במדינת הים שזדעים שנשבית ע"ש. ועיין בתוס' סם ד"ה עדי, ויש לדקדק למה להו להתוס' לדחוקי ולומר דמיירי בילא קול דאיכא עדים ולא רצו לאוקמא דמיירי כגון שבמדינת הים קבלו ב"ד עדות שלא בפני השבויים שנשבו ונטמאו כמסקנת רב אשי שם והב"ד דמדה"י כתבו לר' חנינא שקבלו עדות על אלו השבויים שנשבו ונטמאו והלכך מקשה רב שמן לר' חנינא והאיכא עדים במדינת הים בשלמא אם נימא דבאיסורים מהני קבלת עדות שלא בפניהם אפי' שפיר דלא מני מיירי בהכי דא"כ לא הוה

מני ר' חנינא להשיב דהשתא מיהא ליתנהו קמן דמאי איכפת לן דליתנהו קמן הא עכ"פ כבר נתקבל עדותן בב"ד דמדינת הים, ומהתוס' בקידושין (י"ב) ד"ה והאיכא משמע דאפי' נתקבל עדותן שלא בפניהם גמי אינו מהני חלא לחומרא שכתבו שם וז"ל: והא גמי ליכא לפרש והא איכא סהדי דידעי דבההוא שעתא הוה ביה ש"פ דפשיטא דע"ז ראוי להחמיר, חלא נראה לר"י לפרש והא איכא סהדי, כלומר ילא הקול שיש עדים באורית או במדינת הים עכ"ל. הרי כתבו התוס' בהדיא דאפילו איכא סהדי דידעי דבההוא שעתא הוה ביה ש"פ דהיינו שנתקבל עדותן בב"ד דבארפון אחר ח"א ללייר שאיכא סהדי דידעי דהא אינם לפנינו ואשכ"כ לא מהני עדותן רק לחומרת, ודוחק לומר כונת התוס' שכתבו דבדאיכא סהדי דידעי מהני לחומרא היינו באופן שיותר אליס מקול וגרוע מעדים, כגון ילא קול דאתחזק דבכה"ג אפילו רב חסדא מודה דחיישינן ליה לחומרא, והא דנראה לר"י לפרש והא איכא סהדי ע"י שילא הקול היינו בדלא התחזק כדכתב הר"ן לחלק בזה ע"ש. ולשון דאיכא סהדי דידעי לא משמע הכי, ועוד דאוסו שקלא ושריא דר"ח דכתובות וקידושין דמיירי התם בענין איסור מלינו ג"כ בד"מ ב"ב (קל"ה) ע"ש. ועיין ברשב"ס ובתוס' שם ד"ה הא חלא ודאי טעמא איכא ביה התם דבמדה"י וכל מקום רחוק מקבלין עדות שלא בפני בעליו אפילו לכתחלה והב"י ח"מ סי' כ"ח מביא בשם הרשב"א דכל שאין בעה"ד בעיר אין לריכין להמתין על התובע לקבל בפניו ע"ש. ועיין ברמ"א סעיף י"ז ובכנה"ג לח"מ סי' כ"ח ס"ק ז"ז מבואר דבמדה"י דכל הדרכים בחזקת סנהה מקבלין אפילו לכתחלה שלא בפני בעליהם, ובתשובת הריב"ש סי' קע"ז כתב וז"ל: וכ"כ בא"ז ז"ל והיכא שמלא עירוי בעיר אחרת ואין בעל דינו שם ה"ז מביא עדים בפני חכמי העיר ומקבלין עדותם וכותבין שקך העירו פלוני ופלוני ושפיר דמי והביאו הב"י לח"מ שם ולפי כל הנ"ל יש בכמה לדדים לחזק אפילו הקבלת עדות שנתקבל בראשונה לפני חכמי הספרדים י"ז שלא בפני המתקדשת, חדא, דאיכא הרבה פוסקים דס"ל דדיעבד מהני, ועוד איכא הרבה פוסקים דבאיסורים מקבלין אפי' לכתחלה שלא בפניו, ועוד הא המתקדשת היתה או

אשך סי' קי"ד מפלפל שם בענין קבלת עדי קידושין של"כ והיה שם עוד ריעותות גדולות כמו שיראה המעיין שם ואעפ"כ מביק התם וכתב וז"ל : ושם תקבל קידושין מאחר תלטרך גע גס מהשני ע"ש. ועיין ב"כ מהדורא קמא חלק אה"ע סי' נ"ז בד"ה וגם.

פרק שני

בו יבואר מצב הדיון של הקבלת עדות דפעם שנית שהיתה לפני ב"ד בפני סורשים ובו סעיף א'.

והנה כיום השלישי תשעה עשר לירח תמוז בלא מירושלם בלירוף אבי המקודשת ועמו מורשא מלדה ואחי המקדש מורשה מלד אחיו המקדש וחזרנו לקבל עדות פעם שנית מחדש בפני המורשים הנראה לפי עניות דעתי דכפניהם דמיא כמו שכתב הב"י לח"מ סימן כ"ח בשם הרשב"א והביא בש"ע סי' ק"י בדבר שלריך בפניו אפטרופוס שלו כמוהו ע"ש. ובש"מ לז"ק פ' הגזול בתרא כתב שהשליח דינו כאפטרופוס והוכיח ממה שאמרו בגדרים פ' נערה האומר לאפטרופוס כל גדרים שתדור אשתו וכו' א"ל ר' יוחנן מלינו בכל התורה שלוחו של אדם כמותו, וא"ת במעשה של יבאי שהזכרנו היאך שלחו לו תא את נמי והיה להם לכדו ששלחו שלוחו לשם במקומו מעשה שהיה כך היה ע"ש. וכן הובא ג"כ בב"י ח"מ סי' שפ"ח ע"ש. ובד"מ (שם) מביא בשם הרשב"א דאפילו בד"ג מהני מורשא ע"ש. ויש להעיר ע"ז מגמ' דמכות (ו.) אלא מעתה הרוג יביל ע"ש לוקמא כגון שנתקבל העדות בפני המורשא, ויש ליישב וקלרתי. וכן מבואר מפורש בתשו' מהר"ם אלשקר סי' ט"ז שכתב וז"ל וחזרה ונתקבלה עדות השני עדים הנשארים לפני חכמי ירושלים תוב"כ ובפני מורשא הבעל והאשה ע"ש. וכן בספר נבחר מ כ ס ה להגאון המוסמך רבינו יאשיהו פינעו ז"ל בס' כ"ו כתב וז"ל : וגם באותה תשובה של מהר"י אדרבי שפסק להחמיר, שאני התם שהיה עד הא' מבקש ללכת כמו שכתוב שם בשאלה וגם החרו באשה כמה פעמים בכמה ימים וגזרו עליה

בירושלם והקבלת עדות נעשה ביפו ת"ו הרי לא היו בעיר אחת, ולדעת הרבה פוסקים דס"ל דהא דאין מקבלים עדות שלא בפניו אינו אלא דרבנן והלכך במקום אונס מקבלין אפילו אינו בד"מ דליכא הטעם דהפקר ב"ד הפקר, א"כ ה"ה ה"ג איכא הטעם דאונס משום דלא היה אפשר להמתין עד שיתקבל העדות בפניה משום דבמוך כך היתה נשאת. לאחר כאשר נודע הדבר לנו מזה וסופו הוכיח על תחלתו כי היה באמת סכנת נפשות לקבל עדות בפניה כמו שנתבאר לקמן בפ"ב בעוה"מ, ומאן דגרס בגמרא דב"ק (ק"ב:) ושלחו לו ולא בא וס"ל דשלחו לו קאי אכולהו ואפילו בכלהו אין מקבלין אלא א"כ הודיעהו והיינו דס"ל דהא דתקנו לקבל עדות שלא בפני צעליו במקום אונס דוקא בשלחו לו ג"כ משום דאיכא נמי משום פשיעוהו דפשע ולא בא תקנו להפקיע ממנו ממונו והיינו משום דס"ל דהא דאין מקבלין עדות של"כ מה"ת הוא ואפילו למ"ד דלאסור אשה לבעלה אין מקבלין כדכתב הרמ"א בש"ע אה"ע סימן י"א סעיף ד' ע"ש בעדי קידושין מודה דמקבלים כדכתב ש"ת נבחר מכסף ס' כ"ו וז"ל : אצרא דאיכא לספוקי בעדות קידושין שלא בפני בע"ד מתשובת הרדב"ז הביאה מהר"י אר"צ בתשובה סי' וז"ל : וגדולה מזו אני כווצר דמקבלין עדות קידושין שלא בפני בעל הדבר דכ"ע צעלי דבר נינהו לאפרושי מאיסורא וז"ל : המאירי ומקבלים עדות שלצבע"ד לאפרושי מאיסורא כגון שיש עדים שנתקדשה פלונית ע"כ, וכן נר' מתשובת הריב"ש והכי משמע מדברי הרשב"א ואני מעיד שכן היה דעת מהר"י כי רב וכמה"ר שמואל'ן סיד לא שהם הפריזו על המדה לקבל עדות שלצ"כ לאסור אשה על בעלה ואני וחברי חלקנו עליהם בזה, אבל בעדים שנתקדשה דהוי לאפרושי מאיסורא לא חלק אדם מעולם ע"ש. וכן הובא שם סי' ל' שהגאון סולימאן בן אוחנא כתב וז"ל : אעפ"י שרבו הפוסקים שאסורים שאעפ"י שקבלו בדיעבד אין דנין עפ"י אותה הקבלה, מ"מ בערוה החמורה יש לחוש לסכנת האמר דהוי קבלה, ושם בסימן כ"ד מביא בשם הגדולים שאם קבלו בדיעבד עדות, עדות ודנים ע"פ ומי הוא שיכניס עלמו בין הרים וכ"ש באיסור אשה איש ע"ש ובתשו'

עליה בית דין כמה חרמים למנות לה מורשה ולכך כתב להחמיר ע"ש. ועיין להחמיר ע"מ ח"מ סי' ל"ב ועיין לעיל פרק א' סעיף י"ד.

ונרענ"ד להוכיח לזה מהא דאיתא ב"ק (ק"ח.) וז"ל: אמר רבא אס' באת נשבע נפטר הגנב בהודאת שומר ע"ש. וכתב רש"י וז"ל: דכיון דנאמן הוא אגן סהדי דאי הוה משתכחא בהמה ניחא ליה למרה דתיהוי בידיה דהאיך הלאך על שומר זה לחזור אחריה ותביעתו תביעה והודאת גנב הודאה עכ"ל ואם נימא הקבלת עדות שלא בפני בעל דין אפי' ע"י מורשה לא מהגי א"כ אמאי אמר רבא דאס' באת נשבע נפטר הגנב בהודאת השומר. אדרבה נימא להיפך כיון דבאת נשבע הרי כבר יאלה הבהמה מרשות השומר וכאחר יחשב ואעפ"י דאגן סהדי דאי הוה משתכחא בהמה ניחא ליה למרה דתיהוי בידיה מ"מ לא עדיף משליח דעלמא וכיון דקבלת עדות שלא ב"ב רק בפני השליח לא הוי כפניו וא"כ איך יתכן לומר דהודאת הגנב לפני השומר מועיל לפטור להמורה משום מודה בקנס דהא טעמא דמודה בקנס משום אשר ירשיעון פרט למרשיע את עצמו וזה אינו שייך אלא אם לא הודה מעצמו רק באו העדים בב"ד והעידו עליו מחייבים משא"כ כאן אפי' אם העידו עדים נמי אינם מחייבים יטן שלא העידו בפני הבעל דין א"כ ה"ה ההודאה אינו מועיל לפטור עצמו וכמו שהעידו חוץ לב"ד דמיא אלא ודאי דקבלת עדות בפני השליח כפניו דמיא ומטעם אגן סהדי הג"ל אמרינן דנעשה שלוחו של בעל הבהמה ואין לומר לחלק בין טובע לנשבע כמו שמחלקין לענין הרשאה עיין בש"ע ח"מ סי' קכ"ד דהתם היינו טעמא שלא תבא סנהדרין שומעת טענת שקר מפי התורגמן כדכתב הטור (סס) וזכ"מ ע"כ וזכ"מ ע"ש. י"ש"כ בענין קבלת עדות בפני עיקר הטעם או משום אין חבין לאדם אלא בפניו או משום דמירסת לשקירי ולפי"ז גם בפני שליח שפיר מקבלין וליכא שום חשש.

אמנם נלע"ד דהא דב"ק הנו' אפי' בלאו טעמא דאגן סהדי אפטר לקבל עדות הגנבה שלא בפני הגנב דלא אמרינן אין מקבלים עדות שלא בפני בעליו אלא אם עדות העדים לחייב את הבעל דין שאינו לפניו אבל

אם הקבלת עדות לזכותו היא מקבלין אפילו שלא בפניו כדכתב מהרי"ט ח"מ סי' ל"ב (סס) לענין לפטור מהתביעה מקבלין אפילו שלא בפני הנשבע ע"ש. ועיין בקל"ה סי' כ"ח ס"ק ט' וא"כ התם עדות הגנבה שהוא לזכות הגנב מקבלין אפילו שלא בפניו והא דבעינן התם הטעם דאגן סהדי היינו דוקא לענין דמהני הודאתו לפטור את הגנב מהקנס ובהכי אתי נמי שפיר הא דב"ק (ע"ד:) דאמר ר"ג לר"י אי אתה יודע שטבי עבדי יאל לחירות וכו' אל שאני ר"ג דלא בפני ב"ד אודי ע"ש. והתם נמי תקשה ככ"ל הא אפילו היה מודה בפני ב"ד נמי לא היה מהני הודאתו מחמת שלא הודה בפני העבד ואשר ירשיעון ליכא התם אבל לפי הג"ל כיון דאס' הוי באו עדים לפני ב"ד הוי מקבלין אפילו שלא בפני העבד משום דלזכותו הוא קרינן ביה שפיר אשר ירשיעון, והא דמהני הודאת ר"ג אעפ"י דליכא התם הסברא דאגן סהדי כשומר איכא למימר דהיינו משום דכ"ז שלא הוליא את עבדו לחירות אמרינן ביה יד עבד כיד רבו והוי שפיר שליח להעבד וכפני עבדו דמי (ויש עדיין להעיר ע"ז דהלריכו שיבאו שניהם העבד וינאי ועיין בכה"ג לח"מ סי' כ"ח ס"ק ס"ח וזכ"י סי' שפ"ח). עוד איכא למימר דמודה בקנס דאמרינן בכל מקום דפטור הוא אינו עושה פטור לגמרי כמו קנין של מחילה וכדומה לא שאינו עושה הודאתו חיוב הלאך לא איכפת לן שיהיה הודאתו דוקא בפני בע"ד, ויש להאריך בסברא זאת ואכמ"ל. אבל עכ"פ מוכח מכל הג"ל דע"י שליח כפניו דמי עוד איכא להוכיח מדברי התוס' ב"ק (ח.) וז"מ (י"ד.) כתובות (ל"ב:) ד"ה דינא דמקשים מאי כ"מ הא כל מה שיכול ראובן לטעון טענין ליה לשמעון ע"ש. ואם נימא דאמעש"ב אפילו בפני השליח, א"כ לא הקשו מידי דהלאך בעינן דוקא שראובן בעצמו ילך לדון עם הב"ח משום דלא יקבלו ב"ד העדים שלא בפניו מחמת אין מקבלין עדות שלא בפני בעליו לא ודאי דע"י שליח נמי מקבלין וכפניו דמי ואפילו אם נימא גם התם הטעם כיון דהעדים מעידים לזכותו של ראובן דהוא הנשבע ועדות לזכותו מקבלין בלא"ה אפילו שלא בפניו אבל עכ"פ ג"ו משום שליחות הוא ואם איתא דשליחות לא מהני, גם בכה"ג אין מקבלין ואפילו לדעת

בעה"ת שהציוו הכ"י בס"י ק"י דס"ל דאין מקבלין עדות לפני אפוסטרופוס של קטן אעפ"י שהוא ממונה מאציהן, וכמ"ש כנה"ג שכן הוא שיטת הרבה פוסקים, וכן נראה מדברי הט"ו בס"ס ק"י שכתבו בערי לוואה אין מקבלין בפני אפוסטרופוס ע"ש. מ"מ מודים בשליח ומורשא מקבלים כדכתב השער המשפט בסומן כ"ח ס"ק ח' ע"ש. והרשב"א בח"ב סי' רכ"ט כתב שלא נתקבלו בפניו או בפני שלוחו ואין שם סיבת אחד מן הדרכים הידועים שנאמרו בפ' הגוזל אין עושין מעשה עפ"י עדותן ע"ש. הרי כתב בהדיא דגם בפני השליח כפניו דמי.

פרק שלישי

בו מבואר אם הקבלת עדות דפעם שני' איכא השש משום עבד אינש לאחזוקי דיבוריה ובו ד' סעיפים

סעיף א'

והנה אעפ"י דכבר נתקבל עדותן שלא בפניה ולא בפני מורשה בפ"ס הראשון אין לחוש בקבלת עדות השניה שהיה בפני המורשים משום עבד אינש לאחזוקי דיבוריה דהא כתב הרמ"א בח"מ סי' כ"ח כע"ף ט"ו דחוזרים ומגידים בפני בע"ד ולא חיישין משום לאחזוקי דיבוריה ע"ש. ואעפ"י דדעת הרמ"ה הביאו מהר"ם ל"ש ק"י סי' ע"ה וצ"ח סי' כ"ה וצ"ח ס"ק י"ט מביאים בשם נ' לז וב"י אליבא דהריב"ש סי' ק"ח ותשובת מהרש"ל סי' י"א ובכנה"ג לח"מ (שם) דחיישין הא מביא שם חבל פוסקים דס"ל למעשה שיכולין לחזור ולהעיד בפני בע"ד אפילו להחזוקה למקודשת גמורה ע"ש. ואפילו להפוסקים דס"ל כהרמ"ה דאמרינן עבד אינש לאחזוקי דיבוריה היינו דוקא לענין אם איכא עדים אחרים שידועים להעיד בפני בע"ד ולא העידו בשום פעם שלא בפני בע"ד הנריכו להציוו דוקא העדים שלא העידו עורן שלא בפני בע"ד משום דהעדים שכבר העידו שצבע"ד חיישין משום לאחזוקי דיבוריהו לאפוקי היכא דליכא עדים אחרים כלל רק או שהעידו גבר שלא בפני בע"ד לכ"ע מקבלין ממ"נ אם

הקבלת עדות של עכשיו הוא כמחדש הרי טוב ואם אינם כמחדש, הרי גם הקבלה הראשונה אעפ"י שהיה שלא בפני בע"ד נמי צדיעבד דבריהם קיימין דצמקוס אונס גמור מקבלין אפילו לכתחלה ש"ב ואין לך אונס גדול מזה יען שא"ל להשיג עדים בלעדס, ואעפ"י דהאונס נולד לאחר הק"ע הא כתב הדרכי משה לח"מ סי' כ"ח דאם גבו עדות שלא בפני בע"ד ואח"כ הלכו העדים למדינת הים כיון דעתה א"ל לגבות בפניו דנין עפ"י אותה עדות שקבלו כבר שלא בפני בע"ד ע"ש. ומהר"ם ל"ש ק"י סי' ט"ז מביא בשם הגאון רבינו שמואל הכהן דאם לאחר קעש"ב נתחדש או נסתמה או נשתנה או נשתמד עדותו עדות ע"ש. וכתשובת הרשב"א סי' אלף כ"ו והביאו הרמ"א בח"מ סי' ק"מ סעיף י' כתב דאם העדים יעידו בחזקת ג' שנים לפני המערער והיו נוגעין בעדותן מקבלין אפילו לכתחלה שלא בפניו ע"ש. ואעפ"י די"ש להעיר ע"ז מדברי הרמב"ם פי"ח מה' עדות לענין אם נתקבל עדות הזמה שלא בפני בע"ד ואח"כ מת העד קודם שנתקבל בפניו כתב דאין כאלן עדות אעפ"י שנולד לאחר הקבלת עדות אונס שא"ל בשום אופן לקבל בפניו מ"מ אין דנין עפ"י הקבלת עדות דקטייהא איכא למימר דהזמה שאני דחדוש הוא כמו שהארכתי בפ"א בדברי הרמב"ם הרבה.

והנה בגוף הענין אם אמרינן עבד אינש לאחזוקי דיבוריה, ראיתי להקל"ה סימן כ"ח ס"ק ז' שהוכיח דלא חיישין לאו"ד מהא דאיתא ב"ק (ע"ז): ע"פ ע"א פשיטא אמרי הא קמ"ל ע"פ עלמו דומיא דע"פ ע"א מה ע"פ ע"א כי אתי ע"א ומלטרף מחייב ע"פ עלמו נמי כי אתו עדים מחייב וכתבו התוס' שם דאפי' למ"ד אין מלטרפין כי אתי ע"א מלטרף היינו כי אתי אח"כ עד הראשון עמו ומעידין שניהם כאחד עכ"ל. ואי אמרינן עבד אינש לאחזוקי דיבוריה כי אתי אח"כ הראשון מה מהני כיון דחשדינן ליה לאחזוקי דיבוריה, וכן מוכיח מפרק זה בורר (ל) מרש"י ד"ה לימא שכתב וז"ל: דהא מתניתין קתני דלעיליניהו לסהדי משום דמתחלה כשצדקום שמעו דבריו של זה בלא זה ע"ש.

ורענ"ד דאפי' למאן דחייש משום אחזוקי דיבוריה אינו לא היכא דאיכא

עדות שלא ב"ב גורת הכתוב הוא אפי' משה ואהרן אין מקבלין וחוזרין ומקבלין בפני בע"ד ומ"ש העיטור והביאו הקל"ה (שס) דעדים שהעידו בפני שאינם בקיאים יחזרו ויעידו בפני בקיאים ולא חייב משום לאחזוקי דיבוריה ע"ש. איכא למימר דהיינו טעמא משום דהתם אין הגרעון בעדות העדים אלא במקבלי העדים שאינם בקיאים לרקוק היטב הלכך לא חיישינן משום לאחזוקי דיבוריה ולא דמי לקבלת עדות שלא ב"ב.

אמנם לפי מ"ש הנמוקי יוסף צפ' הגזול בהראש צ"ש בעל העיטור השובה להר"ף והביאו המחבר בש"ע ח"מ סי' כ"ח כ"א וז"ל: קבלה עדות לריך ג' מומחים (מומחים לאו דוקא אלא בקיאים בה' עדות ובריבער חד דגמיר וסביר גמי סגי ויש פוסקים דס"ל דבריבער אפי' ג' הדיעות גמי סגי עיין בצ"ח ג' לח"מ סי' כ"ח ס"ק כ"ה) ויודעים הלכות עדות כשר ופסול וזהירין בקבלתן לכון עדות כ"א כדתנן הוי זהיר בדברך שמא מתוכן ילמדו לשקר וכל המקבל עדות ואינו ראוי לדון כאלו קבל עדות שקר ע"ש.

דרי בקבלת עדות לפני הדייטים ג"כ איכא החשש דשמא יסקרו וממילא הו"ל למיחש משום לאחזוקי דיבוריהו ואיכא למימר דגם לפעם זה ליכא הוכחה דהעיטור ס"ל דלא חיישינן משום לאחזוקי דיבוריהו משום דע"כ הא דמסיר העיטור לחזור ולקבל בפני מומחים היינו כשיחזרו ויקבלו בחקירה ודרישה כדין מרומה דהא הראשונים יען שאינם בקיאים בדיני עדות סתמא דלא דקדקו בקבלת עדותן וחיישינן לשמא יסקרו מתוך שלמדו מדבריהם לשקר א"כ הו"ל דין מרומה דלריכין חו"ד אפי' בדיני ממונות הלכך ע"כ בקבלה דפעם שני' לריכין חקירה ודרישה מדן והילכך ס"ל להעיטור דבכה"ג חו לא חיישינן משום לאחזוקי דיבוריה ואיכא למימר דלהעיטור ה"ה בקבלת עדות שלא ב"ב שלא נחקרו ולא נדרשו בשעה שנתקבל שלא בפני בעל דין חוזרין ומקבלין בפני בעל דין בחקירה ודרישה שעינין החקירה ודרישה הוא בירור על אמתת הגדת העדיות דאם איתם דאינם מעידים אמת וכוון לא היו כיוונו עדותם בחקירה ודרישה ואשפ"י דאמרינן בפסחים (י"ב.) בצ"ח דרין (מ"א:): דהא

חששא דסקרא בקב"ע דתחלה משא"כ אם נתקבל כל אחד של"ב חבירו ונתקבלו אח"כ שניהם יחד ליכא חששא משום לאחזוקי דיבוריה דהא גם בתחלה לא חשדינן להו לשקרא מדע דהא משביעין עפ"י ע"א בלא שום הלטרפות חזרו מה"ת ואם מאמינים אותו לחייב המכחיש שבועה דאורייתא הרי ע"כ מחזיקין דיבוריה לאמתים והא דלא מאמינים אותו לחייב ממון אינו אלא גורת הכתוב ולא מחמת דאין מאמינים לו והלכך באיסורים דליכא גז"כ מאמינים לו מה"ת אפי' אם נסתבב על ידם עדותו חיוב מלקות גמי נאמן הוא וכדכתב הרמב"ם בפט"ו מה' סנהדרין וז"ל: אין לריך שני עדים למלקות אלא בשעת מעשה אבל האיסור עלמו בע"א יחזוק כגד ע"א חומר חלב כליות הוא זה כלאי הכרס פירות אלו גדושה או זונה אשה זו ואכל או בעל בעדים אחר שהתרו בו הרי זה לוקה אעפ"י שיעקר האיסור בע"א עכ"ל וא"כ הא דסנהדרין דממונא הוא דעדות העד מהני עכ"פ לענין שבועה ואפי' בגמר' דב"ק דבקנס הוא דמירי וע"א בקנס אפי' לענין שבועה לא מהני (עיין בגליון הש"ס ב"ק פ"ג) לאו מדן חסרון נאמנות העד הוא אלא מדן גורת הכתוב דכתיב לא יקום וגו'. א"כ אם בתחלה שמעו דבריו של זה בלא זה מאי איכפת לן אם אח"כ ישמעו הבית דין דבריהם זה בפני זה אם משום עביר אינם לאחזוקי דיבוריה זה אינו שייך אלא אם יש לחוש בפעם הראשון שמא יסקרו משא"כ בקבלת עדות זה שלא בפני זה וליכא חשש יסקרו כלל. לאפוקי בקבלת עדות שלא בפני בעל דין חוששין דשלא בפני בע"ד לא ירתהו לשקר כדכתבתי לעיל. הילכך איכא למימר דאין חוזרין ומקבלין בפני בעל דין משום דעביר אינם לאחזוקי דיבוריה ואיכא למימר דזה עיקר הטעם דהרמ"ה דס"ל דאין חוזרין ומקבלין בפני בע"ד משום חזקה דעביר א"ד דמתשובת הרמ"א סי' י"ג שהביא צ"ח מהרש"ל טעמא דאין מקבלין עדות שלא ב"ב משום חשש שקרא היינו אפי' למ"ד דהא דאין מקבלין עדות שלא ב"ב מה"ת הוא ע"ש. ולפי"ז איכא למימר דמשה ואהרן אפי' למ"ד דאין מקבלין עדות שלא ב"ב מה"ת הוא מקבלין מהם ולהרשב"א סכתב בתשובה ח"ב סי' ע"ז דהא דאין מקבלין

דהא דחקירה ודרישה מעכב וכשומר אינו יודע
 העדות בטלה היינו משום דבעינן עדות שאתה
 יכול להזימן ולאו משום צירור אמתיות העדות
 הוא ע"ש. ועיין מ"ש לקמן בפ"ד בשם חוס'
 ישנים היינו דוקא צאינו דין מרומה אבל
 בדין מרומה בעינן חקירה ודרישה לעכב אפי'
 בלאו טעמא דבעינן עש"ל לא משום צירור
 העדות עלמה הוא דלריבין דו"ח גמורה ועיין
 בתומים ס"י ל' ס"ק א' שחולק על הריב"ש
 והביאו הרמ"א בח"מ ס' ע"ו שכתב דאפי'
 בדין מרומה אין לריבין דין וחשבון כד"ג רק
 לצרר הדבר כפי הענין בכל אופן ע"ש.

אמנם אכתי יש לדקדק מהא דפריך הגמרא
 בסנהדרין (מ"א.) ו"ל: לא באשה
 חבירה דק"ל דמיקטלא ליבא דר"י כרי היבא
 משכחת לה (משני) כשינתה וחזרה וזינתה
 (הדר פריך) והא יכולין לומר לאוסרה על
 בועלה שני באתי (ומשני) שזינתה מבעל ראשון
 ע"ש. וקשה מאי דוחקיה להגמרא' לאוקמת
 כשינתה וחזרה וזינתה מבעל אחד או מקרוביה
 לוקמת אפי' מזנות אחת וכגון ששלחו אחריה
 ולא באה או שהיו העדים רדופים לילך למדינת
 היס וכדומה ונתקבל העדות שלא בפניה ודנו
 לאוסרה על בעלה ועל בועלה משום דלענין
 לאוסרה על בעלה ועל בועלה מהני קבלת
 העדות שלא בפניה במקום הונס מכל הני
 טעמים שכתבאר בפרק ראשון מה שאין קן
 לענין קטלא אפי' במקום הונס אין מקבלין
 שלא בפני בע"ד כדחוכי מניחי המנך ואח"כ
 עבר האונס ונתקבל פעם שנית בפניה ואז שוב
 אינס יכולין לומר לאוסרה על בעלה צאינו
 דהא כבר נאסרה מקבלת עדות שפפעס הא'
 ואין לומר הטעם דלא מוקי הגמרא' הכי משום
 דבכה"ג א"א לחזור ולקבל העדות פעם שני'
 משום דחיישין לאחזוקי דיבוריה דהא אפשר
 לאוקמת דבפעם הראשון לא חקרו ולא דרשו
 דהא בעדי נשים קי"ל דאין לריבין חקירה
 ודרישה ואח"כ בקבלת עדות השנית חקרו ודרשו
 דהא דיני נפשות א"א בלא"ה ואעפ"י דאין
 אדין תורה הוא דקא עסקין ומה"ת בין דיני
 ממונות ובין דיני נפשות בחקירה ודרישה איבא
 למימר דנ"מ אס אמרו בקבלת עדות שפפעס
 הראשון אין אנו יודעים בחקירה ודרישה דאינו
 מעכב לא מחמת חסרון הזמה שאי אחת יכול

להזימן אס אינס יודעין החקירה ודרישה
 כדאיתא בסנהדרין (סס:) ובענין לאוסרה על
 בעלה דא"א בהזמה בלא"ה ממילא לא בעינן
 עדים שאתה יכול להזימה כדכתבו החוס'
 בריש מכות התיבך השני ממילא אינו מעכב
 החו"ד אס אמרו אין אנו יודעין כדכתב לקמן
 בפ"ד בארובה ע"ש.

אבל בענין קטלא דבעינן שהעדים יהיו
 עשאי"ה אס אמרו אין אנו יודעין עדותן
 בטילה, א"כ אפשר לאוקמת דבפעם הראשון
 אמרו לפני הכ"ד אין אנו יודעין בחו"ד וכשבאו
 להעיד פעם שנית בפניה חזרו ואמרו אנו
 יודעין החו"ד דבכה"ג נאמנים לחזור ולהעיד ולא
 אמרינן בכגון זה כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד
 דהא כיון דבפעם הראשון העידו שלא בפני
 בע"ד כהעידו חוץ לב"ד דמיא ויכולין לחזור
 ולהעיד, כדאיתא בכה"ג לענין שבעת העדות
 במתניתין דשבוטות, (ל"א.) ע"ש. וב"ה כיו' בסב'
 זו להג' המוסמך רבינו יאשיהו פינעו בספרו
 נבחר מכסף חא"ה ס' כ"ז (נ"ב) ע"ש. אמנם
 כיון שאנחנו מאמינים העדים בעדותם הראשונה
 עכ"פ לענין לאוסרה על בעלה הרי אנו
 מחזיקים לדברי העדים לנאמנים הלכך או לא
 חיישין בקבלת עדות פעם שנית משום להחזוקי
 דיבוריה דהא אכן מחזיקין גם דבריהם הראשונים
 לאמינים הוכחה לזה נלע"ד מהא דאיתא
 בסנהדרין (ח:) ו"ל: אביי אמר דכ"ע חיישי'
 ללעז ומשום כבודן של ראשונים הכא במאי
 עסקין כגון דאתרו בה סתם כו' וכהז' רש"י
 באד"ה אביי אמר ו"ל: והכא צפונתא
 דמתניתין כגון שהביא עדים שהחילת הזמנתו
 לדין דתו ליבא למיחש לשהדי אחרני והני
 אמרי צאפי תלתא דהתרו בה מיתה סתם ולא
 הזכיר לה סקילה כדן נערה המאורסה ר"מ סבר
 תו ליבא הכא ד"ג ובהני שלשה סגי למידן ד"מ
 דכתובה דכי גמי יזמו ישלם מאה כסף ורבינן
 סברי כיון דאתרו ביה מיתה ד"ג איבא למיקטלא
 והאי תנא הוא כו' ובריייתא דקמני לרבינן תצטו
 ממון בג' דתתלה רב חייה בר' אבין עכ"ל.
 ואס איתא דחיישין משום לאחזוקי דיבוריה,
 א"כ אכתי תקשה לרבינן מאי מהני אפי' אס
 נחזור ולקבל עדותן בפני כ"ג כיון שכבר
 העידו בפני תלתא וחיישין משום לאחזוקי
 דיבוריה לא ודאי כיון דעכ"פ גם הקבלת עדות
 שנתשה

שנעשה באפי תלמא מהני דיבוריהו לענין ממון
או ליכא למיחש משום לאחזוקי דיבוריה.

אמנם אכתי תקשה אמאי לא מוקמינן בכה"ג
בסנהדרין (שס) כגון דבפעם ראשון
נתקבל העדות ואמרו אין אטו יודעין בחקירה
ודרישה דלאוסרה מהני עדותן אבל לקבלא לא
מהני משום דלא הו"ל עדים שאי"ל בפעם שנית
חזרו ואמרו: אטו יודעין בחו"ד ודנין עפ"י
קבלא.

לכו נלעג"ד דא"ל לאוקמא בכה"ג משום דכיון
דלענין לאוסרה ככפי בעל דין דמי שוב
אינס נאמנים לחזור ולומר שאנו יודעים בחו"ד
כיון שכבר אמרו אין אטו יודעים בענין שאין
לריבין סיה" בפניו והו"ל כמו שהעידו בב"ד
דאין אטו יודעין ואין חוזרין ומגידין ונראה
להביא רא"י מהא דאיתא בתוספתא פרק ו'
בסנהדרין ה"ז: עד שלא נחקרה עדותן ואמרו
מבודין אנו הכי אלו נאמנים משנחקרה עדותן
ואמרו מבודין אנו אין נאמנים ע"ש. ויש לרקרק
בדברי התוס' כיון שמחלק בין ערס שנחקרה
לאחר שנחקר' א"כ ע"כ מיירי בדבר דבעינן חו"ד
א"כ תקשה כמה תלי' אם אמרו מבודין או לא
הרי ממ"נ אם בעינן חו"ד ועדיין לא נחקרה
הא אפי"ל לא אמרו מבודין נמי אין עדותן
קיים ואם לא בעינן חו"ד אפי"ל קודם שנחקרה
נמי שייך לומר כיון שהגיד אינו חוזר ומגיד לכן
נראה דאיכא למימר כוונת התוספתא דמיירי דבפעם
ראשון העירו בלא חו"ד ואח"כ נתקבלו פעם שני
בחו"ד ע"ז אמר אם אמרו לאחר הקבלה ראשונה
ערס שנתקבלו בחו"ד מבודים אנחנו שוב לא
מהני הקבלה השנייה אעפ"י שהי' בחו"ד דהא
כבר אמרו בפני ב"ד מבודים אנחנו וכיון
שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד אינס נאמנים שוב
לומר אח"כ שאנו יודעים אעפ"י שנחקרו ונדרשו
משום הגזירת הכתוב דלא יגיד ודרשינן כיון
שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד, משא"כ אם לא
אמרו ערס שנחקרו מבודים אנחנו יכולים
אח"כ להתקבל פעם שנית בחו"ד ונתקיים
עדותם מחמת הקבלה השני' שנתקבלו בחו"ד.
ואם איתא דחיישינן משום לאחזוקי דיבוריה
אפילו אם בפעם הראשון נתקבלו בלא חו"ד
ואח"כ נתקבלו פעם שני' בחו"ד א"כ מאי
תועלת בעדותם אפילו אם לא אמרו מבודים הא
עכ"פ כלא נתקבל עדותם בקבלה ב' דמי משום

דחיישינן לאחזוקי דיבוריה לא ודאי דבכה"ג
לא חיישינן משום לאחזוקי דיבוריה. ולפי מה
שנבאר לקמן בסעיף ג' דהא דחוששין לקבלת
עדות בפני בע"ד לאו מחמת שאנו מוסדין
להעדים שישקרו במזיד דהא קי"ל חזקה אין
אדם חושא ולא לו לא דחיישינן דשלא בבע"ד
פן לא ידקדקו בדבריהם להעיד עדותן בלי
שום השתנות ואח"כ אפילו יחזרו להעיד בפני
בע"ד אפי' ימלאו לאחר הדקדוק היטב שאינס
מעידים בלדק ג"כ לא יחזרו מדבריהם קמאי
משום חזקה דעבד איגש לאחזוקיה דיבוריה
א"כ אם אפילו ימלא אח"כ בקבלת עדות בפני
בע"ד דבריהם מכוונים בחו"ד ליכא הוכחה מידי
שבגוף ענין העדות לא העירו בשום השתנות
וגרעון אמיתית הענין מכמו שהוא אמת ונכון
לא שארצבה חזקה שעבד איגש לאחזוקי דיבוריה
בדבריהם הראשונים שהעירו שלא בדקדוק.

סעיף ב'

והנה מ"ש העיטור והביאו הרמ"א בסי' ל"ג
סעיף י"ב דאם נפסק הדין כשהיה
קרוב לא יוכל לחזור ולתבעו אח"כ בעדות זה
שנחקק דהואיל ונפסק פסקיהדין ע"ש. מק' עליו
הש"ך סק"ט וכתב וז"ל: אבל אין טעם לחלק
בין נפסק הדין או לא אבל כונת בעל העיטור
לומר כשהעד העיד מתחלה בב"ד כשהי' קרוב
ולא ידעו מקרובותו ואחר כך נודע מקרובותו
ונפסל ופסקו הדין לא יוכל אח"כ לתבעו עוד
בעד זה אחר שנחקק שבדאי' יאמר כדבריו
הראשונים שלא יהא כשקרן ע"ש.

ולענ"ד נראה דלא שייך התם כלל החשש
דלאחזוקי דיבוריה אפילו למאן דחייש
בקבלת עדים שלא בפני בע"ד דהא פסול
קורבה אינו משום חשדא דשקרא אלא
גוה"כ הוא דהא אפילו משה ואהרן נמי פסולים
לקרוביהם, עיין בש"ע ח"מ סי' ל"ג סעיף י'
א"כ לא יתכן לפרש דברי העיטור משום
לאחזוקי דיבוריה שלא יהיה כשקרן, כמ"ש הש"ך
לכן הביא הרמ"א לפרש הטעם דהעיטור משום
דקם דינא ומטעם יאוש, כדאיתא בפרק החולץ
גבי ספק ליבס דאמר ר' ירמיה קם דינא
ובדכתב הק"ה שם סק"ב ע"ש. אמנם מדברי
העיטור שכתב וז"ל: כיון דאיפסק האי דינא
איפסק ולא סמר דינא דעבד איגש לאחזוקי
דיבורה

דיבורא עכ"ל. משמע כדברי הש"ך דעיקר טעמו הוא משום לאחזוקי דיבורא. לכן נראה דאיכא למימר דמיירי העיטור כגון דהעדים העידו לזכות קרוביהם שהיו אז בשעת עדותם ואע"פ דפיסול עדות הקרובים אינו אלא משום גז"כ היינו דוקא כשהועידו לחיבת קרוביהם, משא"כ כשמעידים לזכות קרוביהם מלבד גז"כ איכא נמי הטעם דישקרו בעדותם כדי לזכות קרוביהם הלכך שפיר כהב העיטור הטעם דלאחזוקי דיבוריהם, ולכן שפיר פסק דאפילו נתרחקו אח"כ פסולים הם לחזור ולהעיד והרמ"א שכתב עיקר הטעם משום דקס דינא היינו משים דאזיל לטעמיה שפסק בסי' כ"ח בענין ק"ע שלא בפני בעליו דכ"ל הטעם דשלא בפניו לא מרתמי לשקר כדכתבתי לעיל בשמו בתשובתו ואעפ"כ פסק דיכולין לחזור ולקבל בפניו ולא חיישין משום לאחזוקי דיבוריה שלא יהא כשקרן וס"ל כמהר"ם ערוך ולא כהרמ"ה ובתשובתו כתב הרמ"א סי' פ"ו לענין נוגעיה שהעידו ואח"כ נסתלקו גאמנים לחזור ולהעיד. ומדמה למ"ש הריב"ש והב"י בשם מהר"ם הערוך לענין אם העיד עדות שלא בפניו דיכול אח"כ לחזור ולהעיד בפניו ע"ש. אח"כ מלאתי להתומים סימן ל"ג שהחליט ג"כ בכונת העיטור דהטעם העיקרי הוא משום לאחזוקי דיבוריה ומיירי דמיירי דהעד חושב שהצ"ד יודעים שהם קרובים ולא ישיגו בעדותן ולכך אינם מדקדקין בעדותן משום דאלו לא הי' גזירת המלך לפסול לא היו נחשדים לשקר אבל עכשיו מלכו של עולם פסלוהו אף הם אינם שמים על לב לדקדק בעדותן כי חושבים עדותן מה נחשב ואומרים בדדמי ועכשיו שהוכשרו עבדי לחזק דבריו הראשונים ומתחלה היה עדותם שלא בדקדוק. משא"כ אם אינם יודעים הצ"ד הרי מדקדקים כי הצ"ד יפסקו על פיהם ולהעיד שקר בכונה ומרמית לבב הא לא נחשדו ע"ש.

אמנם עדיין יש לדקדק בדברי העיטור שכ' שני ענינים בטעם אחד. כיון דאיפסק האי דינא איפסק ולא סתם דינא, דעבד אינש לאחזוקי דיבוריה, הא בחדא הוה סגי להרמ"א הו"ל לכתוב רק הטעם כיון דאיפסק האי דינא וכו' ולדידו ולהש"ך הו"ל לכתוב רק הטעם דעבד אינש לאחזוקי דיבוריה, לכן נלעג"ד דבאמת ס"ל להעיטור כמהר"ם ערוך דלא אמרינן חזקה

עבד אינש לאחזוקי דיבוריה, וכמו שכ' העיטור לענין עדים שנתקבל עדותן בפני צ"ד שאינם בקיאים וכמו שהביא הרמ"א דבריו בסימן כ"ח סעיף כ"א והרמ"א הא כתב בהדיא דלא חיישי' לאחזוקי דיבוריה לענין עדים שנתקבלו שלא בפני צ"ד דיכולין לחזור ולקבל בפני צ"ד. ומ"כ העיטור הני שני ענינים בטעם אחד לענין נתקבלו כשהיו קרובים ואח"כ נתרחקו דאין יכולין לחזור ולקבל אותם פעם שנית כונתו לגלות דעתו שלא חיישין משום לאחזוקי דיבוריה אלא כשהיה כבר נפסק הדין כפי הקבלת עדות שבפעם הראשון, משא"כ כשעדיין לא נפסק הדין לא חיישין כלל משום לאחזוקי דיבוריה והא דלא מספיק הטעם דקס דינא לחוד כדכתב הרמ"א בסי' ל"ג סעיף י"ב וכדכ' הרמ"א סי' רס"ח סעיף ג' שאם כבר נפסק הדין במעשה הראשון, אי"כ הוי המעשה השני לחוד והמוליא מחבירו עליו הראיה, אבל אם לא נפסק הדין בראשונה עד שאירע מעשה שני לריך ראובן ליתן לשמעון בחורה אחת ממ"ג ע"ש. היינו טעמא דס"ל דלא דמי להתם דמיירי דהדין כבר נפסק מאיזה טעם שיהיה אם מדין ברור או מספיקא באופן שאין בידם לברר ולמולא מחבולה לסתור ולשנות הפסק שכבר נפסק הלכך שפיר אמרינן דקס דינא וקונה מטעם יאוש הלכך אם אירע עוד מעשה אחרת באופן כזה לא נלטרף למעשה הראשונה לשנות את הדין מפני שכבר קנה הזוכה מטעם יאוש, משא"כ בגידן העיטור ויעקר הפסק שילא מתחלה מתסרון בעדות הוא, ואם היה אז עדים כשרים היה ילא לאור משפט לזכות א"כ ע"כ הפסק שילא מתחלה כשנמלאו להעדים קרובים לא ילא בדרך החלט אלא שהדין תלוי ועומד עד שיבאו עדים אחרים כשרים ויעידו בכה"ג ליכא יאוש ולא שייך לומר כיון דאיפסק איפסק וקס דינא אלא אדרבה לאחר שנתרחקו העדים אי לאו החשש דלאחזוקי דיבוריה היו חזרו לקבל העדות ולסתור את הדין מש"ה מוכרח העיטור לכתוב הני שני ענינים שמשיניהם יחד משפטו יולא לאור דאין חוזרין לקבל עדות והדין לא נסתם ואיכא למימר דגם כונה הרמ"א שמעתיק דברי העיטור ולא הזכיר אלא הענין דקס דינא הכי דמתחמת שכבר איפסק אמרינן קס דינא ואין חוזרין לקבל עדותן

מאחר שהיה צא לנטום מתחילה דלא מהימנין ליה דאימא י'רו תקפו והשתא כי יהיב גיטא לאחזוקי בטעותי הוא דעביד ע"ש.

ורענ"ד נראה דאין מדברי הריטב"א ראי' לנידן קבלת עדות שלא בפני בעליו

דאיכא למימר דאפי' מאן דחש משום לאחזוקי דיבוריה בקבלת עדות שלא בפני בעליו מודה כאן לדברי הריטב"א דבאמת לריבין להבין הפ' דמאן דחש משום לאחזוקי דיבוריה איך יתכן לחוש לזה הא איכא חזקה דאין אדם חוטא ולא לו א"כ למה ישקר בהחלה ויחטא בדבר שאין לו שום הגלח עלמנו ואם אנו חושדין לו לקבלת שכר להעיד, א"כ בלאו הטעם דעביד אינש לאחזוקי דיבוריה נמי עדותו בעליון הא משנה מפורש בצבורות (כ"ט.) דהטעם שכר להעיד עדותו בעליון וכדכחז הרמ"א בח"מ סי' ל"ד בעיף י"ח ע"ש אלא ודאי דלקבלת שכר להעיד אין אנו חוששין בסתמא, א"כ איך אנו חוששין לעדות שקר במזיד בלי שום הגלח עלמנו, לכן נלענ"ד דלא חשדין להעדים אפי' אם מעידין שלא בפני בע"ד שהם יסקרו במזיד לא שחוששין דשלא בפני בע"ד לא ידקדקו בדבריה' כ"כ ולהעיד עדותן בקדוק גמור ויגידו אפי' דבר שאינם יודעין רק בדדמי לדבר ברור ובלשון ודאית דלא ירחמו לדקדק עדותן שלא בפני בע"ד ואח"כ כשיחזרו להעיד בפני בע"ד כבר נעשים משוחד' וכינעים לחזק דבריהם הראשונים שלא יהיו נראים לבדאיים וסקרנים וכזבנים וזהו הכוונה דחזקה דעביד אינש לאחזוקיה דיבוריה ואע"ג דאיכא נגד חזקה זאת החזקה דאין אדם חוטא ולא לו איכא למימר דהחזקה דעביד אינש לאחזוקי דיבוריה כחה גדולה יותר מהחזקה דאין אדם חוטא ולא לו דהו"ל חזקה המציעות ואע"ג דזה אינה ודאית שהעדים לא דקדקו בעדותן שזפעס הראשון כי שמא לא נולד להם שום ספק בעדותן שילריכו להעיד בדדמי אבל עכ"פ כיון שעלול הוא שירעע ויגיע לידי מדה זו מידי ספק לא ילא ואין מוליחין מספק ע"י עדים הללו ועוד הא ע"כ מיירי דאיכא עדים אחרים שיודעים להעיד דאל"כ הא אין לך אונס גדול מזה ובמקום אונס מקבלין שלא בפני בעל דין אפי' לכחלה ואפי' שטלד האונס לאח"כ כדכתבתי לעיל לא ודאי דמיירי דבנקל אפשר להשיג עדים אחרים הלכך מתמירין

עדותן פעם שני לסחור את הדין משום דחיישין לאחזוקי דיבוריה כיון שכבר איפסק איפסק לא שקילר בלשונו והעתיק בקיטור הדין ובהבנת עומק הטעם סמך על המעיין בנזוף דברי העיטור שהוא מרכיב שני ענינים לטעם הדין. וראיתי להמחנה אפרים צה' עדות סי' ד' שכ' להוכיח מדברי העיטור הנ"ל לנידן דהתם לענין אם היה טוגע בשעת עדותו ואח"כ נסתלק דחיישין משום לאחזוקי דיבוריה ע"ש. לפי מה שביארנו דברי העיטור ליכא ראי' מידי מהתם וכן מ"ש הרמ"א בסי' ל"ו בעיף א' והוא מחשבת הרמ"ש דשטר שחתם עליו עד פסול ונתבעל כל העדות מ"מ אם עדים הכשרים זוכרין העדות ע"י ראיית השטר יכולין לחזור ולהעיד לבד לפני ב"ד וב"ד יכתבו עדותן וחשוב שטר, ולדעה הס"ך (סס) אפי' בעדות ע"פ נמי דיכא הכי ע"ש. ולא חיישין משום לאחזוקי דיבוריה היינו טעמא משום דהא דנמלא אחד מהן קו"פ דבעל כל העדות לאו משום דמחזיקין להם דמשקרי אלא גז"כ הוא דהלערפות הקרוב והפסול מבטל דברי הכשר וכשנתבעל הליכוף חוזרים לכשרותם ודבריהם קיימין ולא חיישין משום לאחזוקי דיבוריה כי הם בעלמם גם בתחלה היו מוחזקים לכשרים וגאמנים.

סעיף ג'

דהנה ראיתי להשער המלך בהלכות אישות פ"ט הי"ב שכתב דענין זה אם חיישי' לאחזוקי דיבוריה או לא תלי' בשיטת הריטב"א והרב החידושין לקידושין בסוגי' דקדשת את בתי ואיני יודע למי קידשתיה וכו' אחד ואמר אני קידשתיה נאמן ואמר רב בגמר' נאמן ליתן גט ואינו נאמן לנטום וכתב הריטב"א וז"ל: ואעפ"י שהוא מתחלה לכונסה נחטין וע"ד לכונסה אמר בן מ"מ כיון דמודעין ליה בתר הכי שאינה כונסה ועומד בדבוריה ונותן גט אלמלא דקושטא קאמר לא הוה מהזיק שקריה למיתן לה גיטא דשרי לה לעלמא שלא כדון, והרב החידושין כתב וז"ל: נאמן ליתן גט פי' אם צא אחד ואמר אני קדשתיה וחתן לה גט נאמן ונותן לה גט ושריין לה לעלמא דאין אדם חוטא ולא לו ואינו נאמן לנטום שאם אמר קדשתיה ואכנסנה אינו נאמן כו' אף ליתן גט

מחמירין שלא לקבל את העדים פעם שנית וחוששין לאחזוקי דיבוריה משא"כ בסוגי' דקידושין דאמר רב דנאמן ליתן גט ולא חיישין לאחזוקי דיבוריה משום דנגד החזקה דעבד אינא לאחזוקי דיבוריה איכא שני חזקות חזקה דאין אדם חוטא ולא לו כיון דאומרים לו שאסור לכונסה וחזקה דלא חניף לומר לפני האב שקדש אותה וקבל ממנו הקידושין שמירתה דלמא מכחיש ליה ויאמר ידענא דלא את יהבת לו קידושין והו"ל ג"כ חזקה זאת בחזקת הטבעיות ולא דמי לאומר בפני בעל דין דהבעל דין אינו נאמן כלל ולא מירתת משא"כ האב הא נאמן לומר לזה קידשתי כדכתיב את בתי נתתי לאיש הזה ומחמת אותה חזקה אמר רב אבי דנאמן אף לכנס הלכך לרב אעפ"י דס"ל דחזקה זאת לא מהני לענין היתר כניסה משום דחוששין אימא ילרו תוקפו עכ"פ מהני החזקה היכא שאומרים לו דאסור לכונסה דליכא החשש דילרו תוקפו לענין שנאמן לו לפטור אותה בגט ולהסירה לעלמא מחמת שני החזקות הללו ולא נחוש משום לאחזוקי דיבוריה דאינו אלא חזקה חדא ועוד איכא נמי הטעם דמירתת כי יבא המקדש אמיתי ויביא עמו עדים שקידש בפניהם כדכתב הנמוקי יוסף בפ' מלות חליה ע"ש.

וכן אין ראוי משיטת הרב החידושין דס"ל בנידון דקבלת עדות שלא ב"ב דחיישין משום לאחזוקי דיבוריה משום דהתם שאני דחיישין דמחמת שילרו תוקפו יאמר שקר גמור דבר שאפי' הוא בעלמו יודע שדבריו אינם נכונים ואמיתים מ"מ יאמר בשקר כדי למלאות תאוות המכוערה וכיון דחיישין שיסקר בשקר גמור בתחלה הילכך חיישין שפיר שאפי' אם אח"כ נאמר לו שאסור לכונסה לא יחזור מדבריו הראשונים ויחזק דבריו הקודמים כדי שלא יתחזק לכל לסקרן ובעל עבירה משא"כ בנידון דהרמ"ה דלא חיישין דבתחלה בשעה שנתקבלו שלא בפני בעל דין שבמיד וברטון נפשם יעידו בשקר דליכא שום סיבה להכריח אותם לשקר אלא דאין חוששין שיעידו בדמיה הלכך לאחר שיעידו בפני בעל דין וידקדקו בעדותן ומלאו לאחר דקדוק היטב שטעו בעדותן שבתחלה לא יבשו מלהודות על האמת כי האדם עלול לשגאות ולא יחזק דיבוריה

שדובר בתחלה בדמיה אם אחר כך יתודע לו עותותיו וטעותו ולא יחטא בדבר שלא לו.

ומה שהביא השער המלך (סג) בשם מוהרש"ך ז"ל הוכחה מדברי הטור אה"ע סי' קנ"ב דחיישין לאחזוקי דיבוריה שכתב דאם היא אומרת גרשתי נאמנת שאין האשה מעיזה פניה בפני בעלה אבל שלא בפניו מעיזה פניה ואינה נאמנת אפי' אם נשאת או נתקדשה וכשבא בעלה החזיקה בדבריה ואומרת לו שגרשה אינה נאמנת שלהחזיק לדבריה אומרת כן ע"ש. לפי מה שהסברנו דמה שחוששין לקבלת עדות שהיא דוקא בפניו לאו משום חשש דמשקרי במיד אלא שיאמרו בדמיה א"כ הא לא דמי נידון קבלת עדות שלא ב"ב לנידון האשה שאמרה גרשתי דהתם חשדין לה דתאמר שקר במיד הלכך שפיר חוששין לאחזוקי דיבוריה מה שא"כ בקבלת עדות שלא ב"ב כהחילוק הנ"ל עוד איכא למימר דהתם שפיר חוששין לאחזוקי דיבוריה ואינה נאמנת משום דחזקה היא מסייעתה ואעפ"י דאיכא נמי החזקה דאין אשה מעיזה בפני בעלה והיא עדיפא מחזקת א"א דאל"כ איך מתירין להאשה שאמרה בפני בעלה גרשתי משום החזקה דאין האשה מעיזה בפני בעלה ולא מוקמינן לה החזקה א"א או לכל הפחות לדון בזה לספק השקול ולאסור אותה מספק להנשא לאחר בלא ג"פ אלא ודאי דחזקה אין האשה מעיזה פניה מבטלת לחזקת א"א לגמרי מ"מ הכא דאיכא חזקה דעבד אינא לאחזוקי דיבוריה מרעי לה לחזקת אין האשה מעיזה ומעוררת לחזקת א"א להלערך עמה יחד ולבטל את החזקה דאין האשה מעיזה לגמרי והלכך ס"ל להטור דמהני החזקה דעבד אינא לאחזוקי דיבוריה אפי' לקולא דהא כתב דאם נתקדשה או נשאה לפני בעלה מ"מ אינה לריכה גט משני משא"כ בקבלת עדות שלא ב"ב להיפך הוא עבד החזקה דעבד אינא לאחזוקי דיבוריה איכא שני חזקות חזקה דאין אדם חוטא ולא לו וחזקת כשרות העדים ואעפ"י דגם באשה איכא גם חזקת כשרות איכא למימר דבאשה איכא הסברא דיליה תקפה ועינה נתנה באחד דמרעי לה לחזקת כשרות דידה והרשב"א ס"ל דאפי' באשה האומרת שלא בפני בעלה ואח"כ חזרה ואמרה בפני בעלה נאמנת ולא חיישין משום לאחזוקי דיבוריה עיין בב"י סי' קנ"ב

ובבית שמואל סי' י"ג ס"ק ג' ועיין במהרי"ט
ח"ב סי' ל"ז.

עוד גלענ"ד להוכיח דלא פסלין עדים
לעדות משום החזקה דעבד אינש
לאחזיקי דיבוריה אפי' במקום שעשו מעשה
וכ"ש בדבור בלבד מהא דאיחא ז"ב (מ"ג :)
וה"ל: ת"ר מכר לו בית מכר לו שדה אין
מעיד לו עליה מפני שאחריותו עליו מכר לו
פרה מכר לו עלים מעיד לו עליה מפני שאין
אחריותו עליו ומוקמינן להברייתא בגמרא
דמיירי במוכר קרקע שלו שהיתה משועבדת
לז"ח ומכרה ללוהה ללוהה מעלמא וקמערער לומר שהמוכר גולה
ממנו לא מעיד המוכר ללוהה מפני שמעמיד
בפני ז"ח דאחריותו של ז"ח עליו דמוכר לגבות
מקרקע זו והילכך ניחא ליה דתיקו ביד הלווה
דהדר עלה ז"ח ולא ליהוי מוכר ליה רשע ולא
ישלם אבל בסיפא דמכר לו פרה ועלית ללוהה
ואחא אינש וקמערער לומר שהמוכר גולם
ממנו מעיד לו מוכר ללוהה עליה מפני שאין
אחריותו דז"ח עליו ללוהה המוכר לגבות מטלעלין
ששיעבד ומכר לאחרים וכרז זביר דאמר
דאפי' ודאי גולה אינו חוזר עליו דא"ל להכי
זבני לך שלא באחריות ע"ש. ובתוס' (סס.)
תד"ה מפני שמעמיד בפני ז"ח כתבו וו"ל :
וא"ת מאי ארי' מפני שמעמידה תיפוק משום
דלא ניחא ליה דתיהוי תרעומת עליו כו' וי"ל
דאין נפסל בשביל כך ע"ש. ואם איחא דפסלין
בעדים משום החזקה דעבד אינש לאחזיקי
דיבוריה הקשה ל"ל חששא דהעמדה בפני ז"ח
הא בלא"ה תיפוק ליה משום לאחזיקי דיבוריה
ומה אם רק דיבר בע"פ חיישינן לאחזוקי
דיבוריה כ"ש כשעשה מעשה המכירה בפומבי
וזכ"ל ורכי הקנין ומסתמא ג"כ נתקיימא המכירה
בז"ד מדלא חילקה הגמרא מזה כלום ואח"כ
נתעורר ערעור על הקרקע לאמר שהמוכר
גולה מאחר ומכר קרקע גולה וכדי בזיון וקלף
על ערעור זה ואעפ"י שמכר שלא באחריות
ומלך הדין אינו מחויב לשלם ולחזור מעות דמי
המכירה להלווה מ"מ בעינן לפסלו אותו להעיד
על שדה זו דבדאי ישתדל בכל האפשרי לחוק
דבריו ומעשיו הראשונים שמכר בחזקה שלו
דברי עובדה לחוק דברי המכירה הראשונה
שלא יחא נראה לכל לגזן ושקרן וכדאמרין

ב"מ (ט"ז.) (ע"ב.) דאפי' אם באמת גזן הוא
ומכר שדה גולה ואח"כ קנה הגזן מהגזל את
השדה בסתם אמרינן דמסתמא קנה לשם
הלווה דניחא ליה דלא לקרייה גולנא ע"ש.
אלא ודאי מוכח מכאן דלא פסלין עדים
לעדות אלא משום נגיעה ופגיעה הממון ולא
משום נגיעה ופגיעה הכבוד לחוד והלכך אמרינן
דבשביל לאחזוקי דיבוריה ושלא ליפגע כבודו לא
ישקר להעיד עדות שקר בשום אופן כמו
שכתבו התוס' דבשביל דלא תיהוי תרעומת
עליו לא ישקר ולא נפסל לעדות בשביל כך
אמנם הוכחה הנ"ל תלי' במחלוקת הרמב"ן
והרשב"ם והטור דהרמב"ן מפרש הסוג' דגמרא
הנ"ל דהברייתא מיירי אפי' שהמערער טוען
שהמוכר עלמו גזל ממנו וכן משמע שיטת
הרשב"ם ע"ש. אבל הטור בח"מ סימן ל"ז
כתב דהברייתא מיירי שהמערער טוען על
המוכר שהוא קנה מגזן אבל אם טען על
המוכר שהוא בעלמו גזל אינו מעיד משום
דנוגע בעדות דלא לקרייה גולנא ע"ש. ועיין
בסמ"ע (שם ס"ק מ"א) ובש"ך (ס"ק כ"ד).
ולפי מה שבארנו דבקבלת עדות שלת זב"ד
אין חוששין שיעידו בשקר במזיד רק מפני דלא
מירתת לדקדק כ"כ ויעידו בדבר שאינש יודעים
בבירור לא בדדמי לדבר ברור והלכך חוששין
בקבלת עדות דפעם שניה בפני בע"ד שלא
יחזרו מעדותם אפי' כשיודע להם שלא העידו
דקדוק כדי לאחזיק דיבורם איכא למימר דאם
בקבלת עדות שהיה שלא בפני בע"ד עשו הב"ד
מקבלי עדות איומים וגיוזמים שהם ידקדקו
בעדותם בודאי מירתתו וידקדקו בעדותם שלא
יעידו בדדמי ובכה"ג"כ לא חיישינן בקבלת פעם
שנית בפני בע"ד לאחזוקי דיבוריה דבדאי גם
בפעם הראשון דקדקו ולא העידו בשקר במזיד
משום חזקה דאין אדם מוסא ולא לו הלכך
בכידן דידן כיון שכתוב מפורש בגביות עדות של
מקבלי עדות בפעם הראשון וו"ל ומקרנו ודרשנו
פעמים רבות ואיימנו וגזמנו עליהם ואמרו כי
הם מוכנים ליסבע על כל הנ"ל. א"כ בודאי
דקדקו היטב בעדותם ולא העידו בדדמי הלכך
ליכא שום חשש לאחזוקי דיבוריה בקבלת עדות
שהיה פעם שנית בפני בלירוף מקבלי עדות
דפעם הראשון.

עוד איכא עלה לענ"ד להחיר לקבל עדות
פעם

פעם שנית בפניהם באופן דליכא למיתש
 משום לאחזוקיה דיבוריה ליבא דכ"ע וכגון
 דבקבלה עדות דבפעם שנית בפניהם ישביעוהו
 הכ"ד להעדים שבועה שידקדקו בעדותם ויעידו
 באמת ובדקדוק בלי שום העלמה ושינוי
 דככה"ג בודאי לא חיישין משום לאחזוקי דהא
 בני ישראל אינם חסידים לעבור על שבועה
 דחמירא לאינש כדאיתא ביומא ובשבועות
 שהעולם נודעזע על לא תשא והלכך קי"ל
 דהחשוד אממונא אינו חשוד אשבועתא, כדכתבו
 התוס' ב"מ (ה'): ואעפ"י דהתוס' בקידושין (מ"ג):
 ד"ה והשתא כתבו וו"ל: וא"ת מ"מ ל"ל יהיו העדים
 נאמנים לאחר שגשבעו ותי' משום דרחמנא אמר
 עפ"י שנים עדים יקום דבר דמשמע הנאמנים
 דיבור בלבד אבל עדים הטעונים שיטבע קודם
 שיאמנו דבריהם אין ממש בעדותם ע"ש הא
 משונה שבועה דין משבועה דהתם דהשבועה
 הוא בהפרט שבעדותה ועל גוף ענין שבעדותה
 חייבים לישבע ובלא השבועה אין מאמינים
 להעדים על גוף ענין העדות הלכך שפיר לא
 הויא על פיהם יקום דבר, משא"כ בשבועה
 דין דאין הפלת שבועה על העדים שיטבעו על
 הפרטים של גוף ענין העדות אלא בדרך כלל
 שאינם משנים ומעלימים מאיזה דבר מגוף עדות
 והשבועה אינו על עלם עדותה אם אמה היא
 אלא דהשבועה שאנו משביעים להעדים בקבלתם
 דפעם שניה קודם עדותם שלא ישנו ובשבועה
 אינם פורטים כלל הפרטים של גוף העדות,
 משא"כ התם בקידושין הא בשבועה אנו פורטים
 הפרטים של גוף העדות דהיינו אם פרעו להמלוה
 וכיון שאינם נאמנים על הפרטים של העדות אלא
 בשבועה הרי לא מפיהם מקיימים דבר אלא עפ"י
 השבועה אבל הכא השבועה כיון שאינם
 פורטים בשבועה הפרטים של העדות אלא
 קודם העדות משביעים את העדים שלא
 ישנו בעדותם הרי אין השבועה מקיים הדבר
 אלא אינו אלא מכשיר שיהיו ראויים להעיד
 אבל פרטי הענין ע"י פי העדים יקום דבר והא
 הוצה פעמים משביעין להעדים קודם שיעידו
 כדכתב הכ"ז בח"מ סי' כ"ח והד"מ ובחמ"א
 ובסמ"ע ובכנה"ג (שם) ע"ש. ובעלם דין
 דלאחזוקי דיבוריה מלאתי למהרי"ט ח"ב אה"ע
 סי' ל"ז שהעלה לפסק הלכה למעשה דאעפ"י
 שכבר קבלו עדותן בחתלה שלא בפניהם יכולים

לחזור ולהעיד בפניהם יעדותן קיימת ומביא
 בשם מהרי"ן לב שמוכיח לדין זה מדברי הרמב"ן
 שכתב הר"ן משמו בסוף פרק האיש מקדש
 בנוטל שטר להעיד שאם החזירו השטר לבעלים
 יכולים לחזור ולהעיד ולקיים מה שהעידו
 בחתלה ע"ש.

אמנם

לפי מ"ש לעיל פעמא דלא חיישין
 משום לאחזוקי דיבוריה משום דאין
 אדם חושא ולא לו ובמקבל שטר להעיד לא
 שייך טעם זה ואיכא לבאר דברי מהרי"ן לב זה
 עפ"י דברי מהרי"ן לב עלמו שהביא הקל"ה
 בשמו סל"ד ד' ס"ק ד' שכתב שטר שטר להעיד
 אם הוא פסול מה"ת משום דחשדין ליה
 למסקר בשביל הנאתו או אינו פסול אלא
 מדרבנן ולא חשדין ליה דמסקר ומסיק דנוטל
 שטר כשר להעיד מה"ת ולא חשדין ליה
 למסקר והקל"ה עלמו מחזק דבריו מגמר'
 דכתיבות (מ"ג). גבי מוליא שם רע ר"י אומר
 אינו חייב עד שיטבור עדים מ"ע דר"י אמר
 ר' אבהו איתא שימה שימה, כתיב הכא ושם
 לה, וכתיב התם לא תשימון עליו נשך מה להלן
 ממון אף כאן ממון אמא אע"ג דכתיב ושם לה
 עלילות דברים דהיינו ששכרן בממון אפי"ה
 עדותן כשר מה"ת ע"ש. ואעפ"י דעלם ראייה
 דא אינו נלעג"ד דהא לאו כל נטילת שטר
 אסור בעדים דהא כתב הרמ"א בח"מ סי' ל"ד
 דליכך ולראות הענין ולהיות מותר ע"ש. ועיין
 במהרי"ב"ל ח"ד סי' כ' ואע"ג דלענין מוליא
 שם רע לא שייך מין שטר זה, אבל הא כתב
 הכנה"ג לאה"ע סי' מ"ב בהגהותיו לב"י אות
 קנ"ט דדוקא בנוטל שטר יותר מדאי פסול
 דאורייתא אבל כדי לרבו אינו פסול אלא
 דרבנן ע"ס. ועיין במהרי"ב"ל ח"א כלל ג'
 בת"י הכ' ועיין בפ"ת אה"ע סי' קמ"א ס"ק ל'
 א"כ אפשר לאוקמי קרא בכרי לרבו. אמנם
 לקמן בפ"ע בעיף א' ובפ"י סעיף י' הבאתי
 דברי התוס' דקידושין ובכבודות דבכל מין
 נטילת שטר אינו פסול אלא דרבנן וכמו שהסברתי
 התם. וכן יש להוכיח דלא חיישין משום
 לאחזוקי דיבוריה במקום דליכא חשש משקר
 במזיד ממה דכתב הרמ"א בח"מ סי' ל"ז ס"א
 והטור והמחבר בסו' מ"ה סי' ג' ובסו' נ"א דשטר
 שחתם עליו עד פסול שנתבטל כל העדות, מ"מ
 אם העדים הכשרים זוכרין העדות יכולין לחזור
 ולהעיד

ולהעיד לבדם ולהש"ך אין חילוק בין שטר לע"פ
 ובשטר לכ"ע יכולין לחזור ולהעיד ע"פ, ועיין
 ברי"ף ובגמ"י וברא"ש בפ"ק דמכות ולא
 חיישין משום לחזוקי דיבוריה ועי' לעיל בט"ז.

פרק רביעי

בו מביאר דהקבלת עדות שבפעם
 שנית נעשה בחקירה ודרושה כד"ג
 ובו ד' סעיפים

סעיף א'

והנה מלבד החו"ד שנעשה בפעם הראשון
 שלא בפני מורשיהם עתה שנתקבל פעם
 שנית בפני מורשיהם תזרנו לחקור בחקירה
 ודרישה כדיני נפשות מהטעמים המבוארים
 בפרקין דא ומלך הדין הרי קי"ל דעדי נשים
 אין לריבין חקירה ודרישה דקי"ל כת"ק דברייתא
 דשלהי יבמות דתניא אין בודקין עדי נשים
 בדרישה ובחקירה ר"ע ור"ט אומרים בודקין
 וקא מיפלגי בדר' חנינא דאמר דבר תורה
 אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות בחקירה
 ודרישה שלאמר משפט אחד יהי' לכם ומה טעם
 אמרו דיני ממונות אין לריבין דרישה וחקירה
 שלא הנעול דלת בפני לוי' ובמאי קמיפלגי מר
 כבר כיון דאיכא כתובה למשקל כדיני ממונות
 דמי ומר סבר כיון דקא שרינן א"א לעלמא
 כדיני נפשות דמי עכ"ל. הר"ם והר"ח והתוס'
 חד מקמאי סוף יבמות והרמב"ן והרשב"א
 והרא"ש והרי"ף והגמ"י והרמב"ם והריטב"א
 והריב"ש ורבינו יונה והשלטי גבורים ובש"ע
 אה"ע סי' י"א סעיף ד' והרמ"ח סי' מ"ז
 סעיף ד' והלבוש לאה"ע סי' מ"ז ס"ל דעדי
 נשים אין לריבין חקירה ודרישה אבל הסמ"ג
 בשם רבינו יעקב במ"ע מלוא מ"ח והסמ"ק
 ותוס' סנהדרין והמרדכי והגהות מיימונית ס"ל
 דעדי גיטי נשים וקידושין ולאוסרה על בעלה
 לריבין חקירה ודרישה (מ"ש הב"י בח"מ סי'
 ל' דבסוף יבמות כתבו התוס' דהלכה כר'
 טרפון ע"ש). תמוה הא לפי הגיר' שהביא הב"י
 פליגי ר"ט ור"ע ולר"ט אין בודקין בדרישה
 וחקירה ולר"ע בודקין כו' א"כ איך יתכן
 דהתוס' יפסוק כר"ט הא אגן קי"ל הלכה כר"ע

מחזירו וממ"ם התוס' סוף יבמות ח"ל. סי'
 ר"ח דקי"ל כה"י תנא דלא בעי דריש טב"ל אין
 ראי' דפסק כר"ט עב' ר"ע דאיכא למימר
 דגרם בדרישתא להיפך אין בודקין כו' דבר
 ר"ע ור"ט אומר בודקין ועיין במהרי"ך
 סי' (כ"ט) והיס של שלמה כשב' כ"ט סוף
 בתרא סי' כ"ח וכן הובא בשמו בשמו' הנמ"ל
 סי' י"ג ח"ל : ונראה דזקא בעדות נשים
 להסיר לבעלה קאמר כדאיירי אג"י לעיל מיניה
 דמייתי עלה האי ברייתא אבל בעדות נשים
 לאוסרה על בעלה לא, וכבר פסק נמי ר"ט
 שאין להו"א אשה מבעלה אלא ע"י דו"ח (העפ"י
 דהתוס' ישיב' סוף יבמות כת' בשם ר"ח דפסק
 כר"ע דלא בעי דרישה וחקירה בעדי נשים
 ס"ל דהיינו דוקא להסירה לבעלה, אבל לאוסרה
 בעינן דו"ח) וכן נראה כדבריו דבעינן טעמא
 דר"ע דלא בעי דו"ח לאו משום טעמא דכתובה
 לחוד הוא דאטו משום דמהני גבי ממון יקילו
 לומר דמהני נמי גבי נפשות אדרבה איפכא
 מסתברא מאחר דלא מהני לגבי נפשות לא
 מהני לגבי ממון דלא בעינן דו"ח אלא לעיני
 כתובה לחוד דהיכא תבא לנכות כתובה ח"ל
 שיחירוה הב"ד להגשא ומאחר שריכזה דו"ח
 לענין שריותא דילה א"כ למאי נ"מ שאין
 לריכזה דו"ח לכתובה אלא ודאי ר"ע סבר
 דבודאי לענין שריותא דילה נמי אינה לריכזה
 דו"ח כלל והא קילא ליה מנביית כתובה דהא
 נשאת עפ"י ע"א או אפי' ע"י קרוב א"כ הא
 ר"ע סובר דאפילו לענין שריותא דילה אין
 לריכזה דו"ח שהרי הקילו לגבה וכו' אבל לאסור
 אשה על בעלה דלא מקילין לגבה פשיטא דבעי
 דו"ח לכ"ע כו' וכן כתב האגודה במשנת יבמות
 ע"ש. וכן נראה דעת הרא"ש לחלק בין להסירה
 או לאוסרה לבעלה דבפסקיו סוף יבמות פסק
 דעדי נשים אין לריבין חו"ד ובהשוכה כלל מ"ו
 סי' א' כתב דעדי נשים לריבין חו"ד ע"ש. לא
 ודאי דס"ל לחלק בין להסיר או לאסור וביבמות
 מיירי לענין להסירה פסק דאין לריבין חו"ד,
 ובתשובה דמיירי לענין לאוסרה לבעלה הלכך
 פסק דלריבין חו"ד וקלור פסקי הרא"ש בסוף
 יבמות תמוה דכתב שם דהלכתא דבעינן דו"ח
 ושם מיירי לענין להסירה ואולי טעות סופר יש
 שם. והנה המהרש"ל (שם) כתב דדין עדי
 קידושין כדן עדות לאוסרה ובעינן דו"ח משום
 דכל

וכל היכא דנריבין טרי עדים ומד' אחד אינו
 מאן נריבין דר"מ מריבא במקום דלא שייך
 התקנה דבעלה דלא ומדוקק מדברי במתרא
 דלעברה מ"מ כיון דליכא כתובה למשקל כד"מ
 גמי מדקסל למשקל כסובה משמע דוקא מקיס
 דליכא למשקל כסובה דאית בה ג"כ טעמא
 דמיא כדליכא בכתובות אבל להפסידה כסובה
 דליה בה טעם להקל לכ"ע בעין דר"מ ע"ס.
 והנה בדקדוקן של מהרש"ל כבר הרגיש בה
 הרמב"ן בתדושו ליבמות ח"ל : וקשיא לי וכי
 מחזיר דליכא ד"ג שאין הדין עומן שיהא גאמן
 למת האמימטו משום ד"מ שבו וכי מקילין על
 ד"ג משום ד"מ (ובגמ"י הוסיף להקשות והלא
 עיקר עדות העד להמירה לשוק הוא ובתור הכי
 אחי דין שחמול כסובה) ועוד ארוסה מאי
 איכא למימר דהא ליכא כסובה למשקל ואיכא
 למימר דהכי קאמר כיון דתקנו רבנן בכל ד"מ
 שאין בהן דר"מ והדין טען שיגבה האשה הו
 כסובה על פיהם דאפשר שלא להאמין אותם
 על נשואין שלה דבעין לכשתנשא לאחר תטלי
 מה שכתוב לבי הלכך איכא לתקנתא דרבנן
 בכל האי דינא וא"א נמי להחמיר בארוסה יותר
 מנשואה דא"כ שוימינהו למילי דרבנן כחוכא,
 א"נ ה"ק מה"מ כל הדינן שכתורה כד"מ
 שכולן בכלל והשתא דתיקון רבנן שלא לידרוש
 כד"מ עדי נשים דומה למי דומה לד"מ דמי
 שאין בהן ד"ג השתא כלל ויש בהן ממון
 לפעמים כרובן ומ"ס כיון דשרינן א"א דבעלמא
 אחי לרון ד"ג כד"ג דמי ואין מקילין בהן משום
 ממון שלו ע"ס. והחילוק בין הני תרי טעמים
 לענין עדים לאוסרה לבעלה אם נריבין חו"ד
 או לא לטעם הראשון עדים לאוסרה לריבין
 חו"ד, ולטעם השני גם לאוסרה אין לריבין
 חו"ד ולטעם הראשון לא שייך להקל בלא חו"ד
 אלא היכא דליכא למשקל כסובה דאז איכא
 לתקנתא דרבנן בכל האי דינא משא"כ עדות
 לאוסרה על בעלה דליכא כסובה למשקל החס
 לא הקילו בלא חו"ד דלא שייך סברה הרמב"ן
 ואע"ג דגם לאוסרה על בעלה איכא ביה נמי
 לתא דממונה דהיינו להפסידה כסובה דהעדו
 נוגע בענין ד"מ וכלל בכלל התקנת חבמים
 דלרון כד"מ אין לריבין חו"ד יש לחלק דהא
 בטעם הראשון כתב הרמב"ן דאמרינן מגו
 דאמינים להעדים לשני משקל כסובה ממילא

מאמינים נמי להסיר אותה לעלמא משום שא"א
 הא בלא הא דהא בעינן כשתנשא לאחר תטלי
 מה שכתוב לבי הלכך איכא לתקנתא
 דרבנן בכל האי דינא וזה לא שייך לא במקום
 שהאשה שקלה כסובה ושייך מגו משא"כ לענין
 להפסידה כסובה דליכא האי מגו אין לקבל
 לטעמים בלא חו"ד ולא הלו החכמים בשום
 מקום הפסדת הכסובה לאיסור לבעלה אדרבה
 מליט אפילו היא מותרת ואין כסובה כדאיכא
 בא"ס ע"י קט"ו וכ"ס בעדי קידושין דנריבין
 חו"ד ואיט נוגע לממון כלל דארוסה ליה לה
 כסובה ולא תנאי הכסובה ולא שום חיוב ממונה
 על המקדש אפילו לטעם השני כיון דליכא
 דררא דממונה כלל כד"ג דמי לגמרי ולריד
 חו"ד, אבל לענין לאוסרה לבעלה לטעם הב'
 כד"מ דמיא ואין לריד חו"ד כיון דהשתא ליכא
 ד"ג כלל ובעדי נשים דנין גם כד"מ דהיינו
 להפסיד כסובה הלכך כד"מ דמי ואין לריבין
 חו"ד כלל.

אמנם לפי מ"ס הרמב"ן (שם) אח"כ בטעמא
 דלענין כסובה תקנו נמי דלא בעינן
 דו"מ הא התם ליכא משום נעילה דלת שיתר
 משא"כ רונה ליכא אשה רונה להנשא, וכתב
 הרמב"ן ע"ז שני טעמים : א) משום לא פלוג
 רבנן כד"מ ואע"ג דדדיני קבכות בעיק דו"מ
 הנהו לאו בכלל ד"מ נינהו ולא תיקון בהו רבנן
 מידי אלא רחמנא קנסינהו ואדינא דרחמנא
 מוקמינן להו ולא מוספינן אקנסיהו אבל בשאר
 כל ד"מ לא פליג רבנן, ב) דהא משאו משום
 חינה וה"ה עדי גירושין ולכל דיני גישין וקידושין
 שאין לריבין דו"מ וישנן בבית דין הדיוטות
 משום האי טעמא גופיה כדי שלא תגעול דלת
 ע"ס. לטעם הראשון משום דלא פלוג אינו
 שייך אלא היכא דדנין עפ"י העדים גם כד"מ.
 משא"כ בקידושין דליכא דררא דממונה כלל,
 הלכך לריבין חו"ד ולטעם השני משום חינה
 אין לריבין חו"ד אפילו גבי עדי קידושין כמו
 שאין לריבין מומחים דוקא כדכתב בהדיא.
 והריטב"א ליבמות כתב לתרן קוש"י הרמב"ן
 הכל ו"ל : ומ"ה פ"י בשם אמו הר"י פנתם ז"ל
 דלכ"ע בענין שריותא דאשה ובענין גט וקידושין
 לא בעיא דו"מ מה"מ מדין עלמא דלא ילפינן
 דבר רבד ממון לא לענין דבעי ב' עדים
 דבר שבטורה דגבי הא כתיב דבר עפ"י שני
 עדים

עדי יקום דבר אצל ממון בעי דו"ח מדאורי'
 כדד"ח ואף ממון של כתובה בכלל הלכך בהא
 פליגי מר סבר דבממון של כתובה שורת הדין
 שלא לתקן בה כלום מדר"ח דהא ליכא געילת
 דלת אלא שלא חלקו חכמים דבריהם ומיהו
 לגבי הא מילתא כיון דאית בה ד"ג דבעי
 לעולם דו"ח מוקמינן לה על דין תורה ולא
 נסבין שאם תנשא תטול כתובה דכיון דאיכא בה
 שום לך דבעי דו"ח אזלינן בתריה ומוקמינן
 אדין תורה, ומ"ס דאדרבה כיון דעיקר גיטין
 וקידושין דעלמא לא בעי דו"ח והכא איכא
 כתובה שהיתה בכלל תקנת חכמים שלא לעשות
 בה דו"ח לית לן למאי למיחש ע"ש.

ונרענ"ד דבדין מרומה גס להרמ"פ בעינן
 בעדי נשים דו"ח מה"ס ודברי הרמ"פ

אינו אלא בדין שאינו מרומה ובה איכא לבאר
 ולהבין הא דאיתא בסנהדרין (לב) ו"ל : רב
 פפא אמר אידי ואידי בהודאה והלואה כאן
 בדין מרומה כאן בדין שאינו מרומה כד"ל,
 דר"ל רמי כתיב בלדק תשפוט עמיתך וכתיב
 לדק לדק תרדוף, הא כילד כאן בדין מרומה,
 כאן בדין שאינו מרומה ע"ש. והנה אוקימתא
 דר"ל קשה מאד איך אפשר לתרץ רומיא דקראי
 התורה בכה"ג הא מה"ס גם בדין שאינו מרומה
 חייבין בדו"ח כדאמרינן שם במתניתין אחד
 ד"מ ואחד ד"ג בדו"ח ובממונא רבנן הוא
 דתקנו כ"ז שהוא דין שאינו מרומה שלא להלך
 חו"ד שלא תגעול דלת בפני לוי, א"כ איך יתכן
 לתרץ קראי התורה במילי דרבנן לומר דקרא
 דבלדק תשפוט מיירי בדין שאינו מרומה דאין
 לריך חו"ד מדרבנן ? אח"כ ראיתי שכבר הרגיש
 בזה הרב בללא אשכנזי ז"ל ובתשובה סימן ה'
 כתב לתרץ דרב פפא פליג אדרבי חנינא ע"ש.
 אצל זה דוחק גדול דלא מלינו בזה שום
 מחלוקת בש"ס ובכל מקום שמביא הגמ' דברי
 ר' חנינא לא נזכר שום דיעה החולקת עליו
 ואדרבה בסוף יבמות מסיק הש"ס דכל התנאים
 ס"ל כדבריו ע"ש. לכן נלענ"ד לפרש דברי ר"פ
 ור"ל דס"ל כהרמ"פ דבעדי נשים אין לריכין
 מה"ס חו"ד אך זהו דוקא בדין שאינו מרומה,
 אצל בדין מרומה גס בעדי נשים לריכין חו"ד
 מה"ס ויליף מרומיא דר"ל דרמי דכתיב בלדק
 תשפוט עמיתך וכתיב לדק לדק תרדוף ומשי
 הא כילד כאן בדין מרומה כו' הני תרי פסוקים

מיירי בעדי נשים ובדין שאינו מרומה מה"ס
 ח"ל חו"ד ולא יליף מממונא והא דכתיב לדק
 תשפוט עמיתך מיירי בדין שאינו מרומה שאין
 לריכין חו"ד וקרא לדק לדק תרדוף מיירי
 בדין מרומה דאפילו בעדי נשים לריכין חו"ד
 מה"ס ובה יתכן גמי קושי' מהר"ס מלובלין
 שס ע"ש. ולפי"ז לא יתכן מ"ס הרב בללא
 אשכנזי (סס) וז"ל : ומיהו מלאתי להרב הקארי
 ז"ל שכתב בסוף יבמות דאפילו בדין מרומה
 שכיוולא בו אה בממון לריכין חו"ד בקידושין
 וגיטין לא בעינן ע"כ ואפשר דאזיל בשיטת
 הרא"ס ז"ל דכתב הרשב"א ז"ל בשמו ע"ש.
 ולדבריו בדין מרומה אפילו להרא"ס לריכין
 חו"ד בעדי נשים מה"ס.

סעף ב'

והנה ראיתי בתשובת הריב"ש סי' רס"ו
 שכתב וז"ל : דו"ח אין לריך לעדי
 גיטין וקידושין דהא בד"מ לא לריך כרי שלא
 תגעול דלת בפני לווי, כדאיתא בפ' אחד
 ד"מ וגיטין וקידושין לד"מ דמיא דהא ילפינן דבר
 דבר ממון ואיכא גמי טעמא דשלא תגעול דלת
 דמהאי טעמא גמי לא בעי בהן סמוכין אלא
 אע"ג דהדיוטות אקן עבדינן שליחותיהו
 כדאמרינן בפ' המגרש כו' והא דאפילגי תנאי
 בשלהי מסכת יבמות אין בודקין עדי נשים
 בדו"ח או לא דמר מדמי להו לדיני ממונות
 כיון דאיכא כתובה למשקל ומר מדמי להו
 לדיני נפשות כיון דקא שרינן א"א לעלמא התם
 הוא בעדי נשים המעידים שמת בעלה דבהא
 ליכא משום געילת דלת דמלהא דלא שריחא
 היא שטהי' לריכה לעדי מיתה וגם דמיתה
 מילתא דאיתא ממילא הוא אלא דאפ"ה ס"ל
 לת"ק דכיון דאית ביה ממונא אע"ג דאית ביה
 גמי לרו נפשות אקילו בה משום עגונא אצל
 בגיטין וקידושין לכ"ע לא בעי דו"ח משום
 געילת דלת כי היכא דלא בעינן מומחין מהאי
 טעמא גמי וכן כתב הרשב"א ז"ל ואפ"י אם
 נאמר כי היכא דפליגי בעדי מיתה פליגי גמי
 בעדי גיטין וקידושין הא קי"ל כת"ק דאין
 בודקין בעדי נשים בדו"ח וכמו שפסקו הג'
 ז"ל וכן כתבו האחרונים ז"ל עכ"ל. ומהר"ט ז"ל
 בס' כ"ט מקשה על הריב"ש שכתב דלא בעי
 בעדי

בעדי קידושין דו"ח לכ"ע משום נעילת דלת דמהאי טעמא נמי לא בעינן מומחין מאי ראי' היא וכי בעדי נשים שמת בעלה דכתב הוא ז"ל דליכא טעמא דנעילת דלת בעי דיינים מומחין לדונס ולקבל עדותן ולהתירס ע"ש.

ולענ"ד נראה דלאו קוש' היא בשלמא גיטין וקידושין דליכא טעם אחר להקל שלא להגריך מומחין רק משום נעילת דלת הלכך שפיר מוכח מהא דלא בעינן נמי דו"ח משום טעמא דנעיל' דלת משא"כ בעדי מיתה דבלאו טעמא דנעילת דלת איכא טעמא רבה להקל משום עיגונא, אך זה היטו אלף לת"ק דס"ל דעדי נשים לא לריכין חו"ד וס"ל הטעם דעיגונא, משא"כ לר"ט דס"ל דעדי מיתה לריכין חו"ד משום דליכא הטעם דנעילה דלת ומשום עיגונא לא מקילין שלא להגריך חו"ד איכא למימר דלדידיה ה"ה דבעי מומחים ג"כ וכדכתב הרמב"ן בהדיא וז"ל: ומיהו משמע דלר"ט דבעי חו"ד כיון דקא שריא א"א לעלמא אף מומחין נמי בעינן וכי מעשינן אגיטין ודיינינן בעדי מיתה משום דקי"ל כר"ע ע"ש. ודעת הריטב"א והנמ"י דאעפ"י דלענין דו"ח פליגי ר"ט ור"ע, לענין מומחין מודים דלא בעינן ובעדות אשה וכל דיני גיטין וקידושין ישנן בצ"ד הדיוטות משום דשלא בחו"ד אפשר לחקור ולדרוש גם בזה"ז משא"כ במומחין א"א הא בזה"ז בשום אופן לרונן עפ"י מומחין ע"ש. ואעפ"י דבגמרא דסנהדרין (ב:) מדמה ומשוה דין מומחים לדין חו"ד ע"ש. לאו לכל גוונא אלא דוקא לענין דבדבר שאין לריכין חו"ד משום נעילת דלת ה"ה דלא בעי' מומח' אבל להיפ' לא דהא איכא מ"ד דבזה"ז אעפ"י דיטען בצ"ד הדיוטות מ"מ חו"ד בעינן דזה אפשר וזה לא אפשר ואין דנין אפשר משאי אפשר. והנה מהתוס' כהובות (כ"ו:): וביבמות (פ"ח:): ד"ה והבא ובתוס' ישנים (כ"ב:): והתוס' ב"ב (ל"ב:): ד"ה אין (עיין מ"ש בדברי התוס' לקמן פ"ה) מוכח דס"ל דעדי נשים לריכין חקירה ודרישה דהקשו גבי ב' אומרים נתגרסה וב' אומרים לא נתגרסה בנשאת יאח"כ באו עדים אמאי לא תלא דהא בגרושה לא שייך דייקי ומנסבה דמעוזה שלא בפני בעלה, והירלו דלענין הכי דייקת ומרעא חזקה א"א דלעולם יראה שזא יזומו או יפסלוה בגולנותא ע"ש. ואם איתא דבעדי נשים אין לריכין חו"ד, הא

לעולם לא יראו שמה יזומו דהא במקום שאין לריכין חו"ד מלך הדין אסור לחקור כדכתב הש"ך בס"י ל' בשם הפוסקים ע"ש. ובמקום דליכא חו"ד לא שייך הזמה דהא לא הגידו באיזה יום ובאיזה חרש ובאיזה שעה כלל וכן מוכח מדברי רבנו גרסום ב"ב (ל"א.) ד"ה ושנים אומרים לא נתגרסה וז"ל: שאותן עדים עמנו היו באותה שעה עכ"ל. ואם איתא דעדי נשים אין לריכין חו"ד א"א להזמה להיות (ועי' לעיל פ"א סעיף ע' מ"ש לבאר דברי רבנו גרסום) ועיין במהר"ם אלשקר סימן פ"ה ומדברי התוספתא פ"ו מסנהדרין ה"ו יש לכאוי' להוכיח ג"כ דעדי נשים לריכין חו"ד דאיתא ההם וז"ל: וזהו כללו של דבר עדים שהועידו לשמא ולעבר לרחק ולקרוב לאסור ולהתיר בין לזכות בין לחיוב עד שלא נחקרה עדותן ואמרו מצודין הרי אלו נאמנים משנחקרה עדותן ואמרו מצודין אנו אין נאמנים עכ"ל. ומדקאמר בלאסור ולהתיר תליה אס קודם שנחקרה או לאחר שנחק' ע"כ מיירי בעדי נשים ולאסור היינו לאסור לבעלה ולהת' היינו להב' לבעלה דלאסור דעלמא לכ"ע אין לריכין חו"ד, א"כ מאי חילוק בין לאחר שנחקרה לקודם שנחקרה, ואם איתא דעדי נשים א"ל חו"ד מלך הדין הא אפילו לקודם שנחקרה נמי כיון שהגיד שזב אינו חוזר ומגיד אלא ודאי דלריכין חו"ד מלך הדין, הלכך כ"ז שלא נחקרה יכולים לחזור ולומר מצודים ונאמנים.

אמנם

בלא"ה יש לדקדק בשלמא לרחק ולקרוב איכא לפרש דמיירי לענין יוחסין של כהונה דבעינן ב' עדים דקי"ל דאין ערשור פחות משנים וממילא יש לה כל דיני עדות ובחו"ד לאסור ולהתיר היינו עדי גיטין וקי' ועדי מיתה דהו"ל לאסור לבעלה או להתיר לבעלה דג"כ בעינן חו"ד כמ"ד דעדי נשים לריכין חו"ד, אבל לשמא ולעבר דא"ל ב' עדים כלל, ובעדות עד אחד לכ"ע א"ל חו"ד, עי' במנחת חינוך מלוה הס"ג אות א/, ועיד דקאמר בין לזכות בין לחיוב והא בממונא תקנו רבנן משום שלא תעול דלת בפני לויין א"ל חו"ד. לכן נראה לומר דאע"ג דכל הני מלך הדין א"ל חו"ד היינו דוקא כשאנו נראה שום ערמה ומרמה בעדותן, משא"כ היכא שניכר איזה מרמה הו"ל כדין מרומה דאפי' בר"מ

לריבין חו"ד וה"ה בכל הנ"ל כדכתב הכנה"ג על הטור ח"מ סי' ל' ס"ק ז' ו"ל : אבל אם נראה לדין שהדין מרומה אפי' לעד אחד ולנכרי ולעבד ולשפחה עושין דו"ח ע"ש. וכיון דאמרו העדים מצודים אנחנו הו"ל כדן מרומה כדכ' המרדכי בפ"ד דסנה' גבי עדים שהעידו שאחד קידש אשה אחת ולבסוף חזר בו אחד מן העדים ע"ש. והרי נתברר אח"כ דהיה גלרך מתחלה חו"ד ולא נעשה חקירה ודרישה הלכך עדותן בטלה למפרע וכשאינם חוזרים ולא אמרו מצודים אנחנו הרי לא נמלא שום מרמה בעדותן עדותן קיים אפי' בלא חו"ד, וזוה יהיה מדוייק דברי התוספתא דאמר עד שלא נחקרה עדותן יכולין לומר מצודין היינו נשבעים הא לא נחקרה עדותן עדותן קיימת והיינו משום דאם לא חזרו לא הויא דין מרומה וממילא אין לריבין חו"ד כלל משום דבכל הני דמירי התם אין לריבין חו"ד מלך הדין. אמנם דברי התוספתא הובא ג"כ בירושלמי בפ"ב בכתובות ה"ג ומפרש שם הפני משה לרחק ולקרב כמ"ש דהיינו לענין פסול יוחסין ולאסור ולהתיר כגון בעדות אשה פלונית נתקדשה או נהרסה ע"ש. ולפ"ז מוכח דבעדי נשים אין לריבין חו"ד דאם איתא דבעינן דו"ח אח"כ הא אפילו לא אמרו מצודים היינו נמי דבריהם בטלין משום מחובר חו"ד ואכתי תקשה מדברי התוספתא בפ"ב דכתובות ה"א דאיתא התם בכה"ג גם בעדות דבן גרושה ובן חלולה ו"ל : עדים שאמרו מעידין אנחנו בפלוני שהוא בן גרושה או בן חלולה כו' עד שלא נחקרה עדותן בב"ד אמרו בדאין אנו הרי אלו נאמנין משנחקרה עדותן בב"ד אמרו בדאין אנו אין נאמנים ע"ש. והא בבן גרושה ובן חלולה לכ"ע בעינן חו"ד דהא בעינן עדים שאתה יכול להזימן ומחויבים בהזמה כדאיתא בריש מכות ו"א' בהזמה בלא חיוב בחו"ד, לכן נראה דאפי' במקום דבעינן חו"ד אם לא נחקר עדין והעדים לא חזרו מעדותם עדותן קיים כל זמן שלא חזרו העדים מעדותן וכדכתב מהר"ם אלשקר סי' ס"א בהדיא ו"ל. אבל מ"מ כיון שלרך דו"ח מן הדין ולא נעשית יש לומר שאעפ"י שאין העדות בטלה אבל מ"מ לא נגמרה והי' יכול העד לחזור בו ומוכיח מדברי התוספתא הנ"ל ע"ש. הרי ס"ל דאפי' במקום

שלרך חו"ד ולא חקר ודרש בדיעבד עדותן עדות דהא התם מיירי בדין מרומה שלריבין חו"ד מלך הדין לכ"ע ע"ש. ועיין בתוס' סנה' (ל"ב:) ד"ה היכי אבל בעדות דבן גרושה וחלילה וכדומה דבעינן עדות שאתה יכול להזימה ואם אינם יכולין להזימן אין עדותם עדות א"כ אפי' בדיעבד קודם שנחקרה עדותן עדותן בטלה ועיין בתשובת הר"ן סי' ל"ד והובא בב"י ח"מ סי' כ"ט ובחסדי דוד (שם) שכתב בדברי התוספתא הנ"ל ו"ל : א תשובה שנשתמשו בזה הלשון עד שלא נחקרה עדותן ומשנחקרו בדקדוק גמור ותלמוד ממנו כו' א"א שמפני שכל העדויות מן הדין לריבין דו"ח תפסו הלשון שהוא שוה בכלן ע"ש. ועיין בתשובת הר"ן סי' מ"ו והובא בשם שמתפתח שמעתא ו' פי"ג.

סעיף ג'

והנה הרמב"ם בפ"ג מה' גירושין הכ"ח כתב ו"ל : ואין בודקין עדי אשה בררישה וחקירה שלא אמרו חכמים בדבר להחמיר אלא להקל משום התרת עבונה עכ"ל. משמע דס"ל להרמב"ם דדוקא בעדי מיטה הוא דהקילו חכמים שלא להלריך חו"ד משום התרת עבונה אבל בעדי קידושין וגירושין דליכא הטעם דהתרת עבונה לריבין חו"ד וכבר המה עליו הלחם משנה (שם) למה שצ"ק הרמב"ם פעם המפורש בגמ' משום דליכא כתובה למשקל וכתב פעם אחר שלא נזכר בגמ' בשום מקום ע"ש. ועי' בקרבן נתנאל ס"פ האשה בתרא ח"ש בזה ועיין בתוס' חד מקמאי סוף יבמות.

ולענ"ד נראה דהרמב"ם גורם בצרייתא דאין בודקין עדי נשים בדו"ח דברי ר"ע כמו שהבאתי לעיל הגירסא בשם הב"י וכוונת הרמב"ם עפ"י הא דאמרינן התם בסוגי' דסוף יבמות ו"ל : ת"ר מעשה באדם אחד שבא להעיד על האשה לפני ר' טרפון אמר לו בני היאך אתה יודע בעדות אשה זו אמר אני והוא היינו הולכים בדרך ונדף אחרינו גי"ס ונתלה בייחור של זית ופשוהו והחזיר את הגי"ס לאחוריו אמרתי לו אריה יישר כחך אמר לו מניין אתה יודע שאריה שמי כך קירין אותי בעירי יוחנן ברבי יהונתן אריה דמכפר ו' ג' שיחא

שיחא לימים חלה ומת והשיא רבי טרפון את אשתו (ופריך) ורבי טרפון לא בעי דרישה וחקירה והתניא מעשה באלם ואחר שבא לפני רבי טרפון להעיד עדות אשה אמר לו בני היאך אתה יודע עדות זו אמר לו אני והוא היינו הולכין בדרך ודרך אחריתו גייס כו' אמר לו לא כך אמרה לי יוחנן בן יונתן דמכפר שיחא אריה אמר ליה לא כך אלא כך אמרתי לך יוחנן בן יונתן אריה דמכפר שיחא ודקדק עליו שנים ושלשה פעמים וכיון את דבריו והשיא רבי טרפון את אשתו ומסיק תנאי היא והברייתא שנאמר בה רבי טרפון דקדק עליו שנים ושלשה פעמים עד שכיון את דבריו ס"ל דעדי נשים לריבין חו"ד ע"ש ולפי"ז תקשה א"כ אמאי לא נזכר בברייתא דשאל ר' טרפון בפירוש בכל השבע חקירות באיזה שנה באיזה חדש באיזה יום באיזה שעה כו' ומוזן שכבר הרגיש בזה התוס' ישנים (שם) ד"ה ר"ע ור"ע אמרים בורקים וו"ל: וא"ת לדידהו אמאי לא בעי חקירה דאיזה יום ואיזה שנה (ובדאי כוונתם להקשות הא דמסיק הגמרא תנאי היא ולא נזכר בברייתא החקירות דאיזה שנה ובאיזה חדש כו') והירך הקדוש דרו"ח דאיזה יום אינו בשביל לעמוד על בירור העדות שהרי מהני העדות שאומרים שראו המעשה ולא אינטריך הדו"ח אלא כדי שיבואו העדים לידי הזמה ודוקא בדיני נפשות הוא דבעינן ליה כדי להגיל את הכדון אבל בעדות אשה כי נמי בעינן דו"ח כמו בדיני נפשות היינו מגוף העדות לבא לידי אמת כמו כליו שחורים וה"ה בלשון שהעיד בו כמו הכא אבל איזה יום לא לריך ע"ש. ואיכא למימר דגם להרמב"ם הוקשה ליה קושי' התו"י ולא נראה לו בתירך הקדוש וס"ל דכל היכא דלריבין חו"ד מנר הדין מחויבים לתקור אחרי כל השבע חקירות בד"ג לכן בחר לו דרך אחרת ומפרש כוונת הגמרא דמשני תנאי היא ה"ק דר"ע ור"ט דפליגי בעדי נשים דעלמא דהיינו בעדי קידושין וגיטין ולאוסרה לבעלה ולא מיירי בעדי מיתה דבעדי מיתה אליבא דכ"ע אין לריבין חו"ד דכיון דמפי אשה ומפי עבד ושפחה משיאין דמשום תקנת עגונא הקילו הלכך לא בעינן דו"ח לכ"ע בעדי מיתה ועיקר מחלוקתן הוא בעדי נשים שאינו שייך בהן משום תקנת עגונא דהיינו

עדי נירושין ולאוסרה לבעלה ועדי קידושין ור"ט ס"ל דאין בודקין עדי נשים בדו"ח כיון דאיכא כתובה למשקל כדיני ממונות דמי ונקט למשקל כתובה דהיינו בגירושין וה"ה לאוסרה לבעלה דלהפסיד כתובה דג"כ כדיני ממונות דמי ובעדי קידושין אעפ"י דקי"ל דארוסה לית לה כתובה כדכתב הרמב"ם בפ"י מה' אישות ע"ש. איכא למימר דלא פלוג רבנן בתקנתן כדכתב הרמב"ם והבאתיו לעיל בשמו בטעם הראשון ה"ג כיון דבעדי נשואין איחא להאי תקנתא א"א להחמיר בארוסה יותר מצגשואה דלא לשויתנהו מילי דרבנן כחובא ור"ע ס"ל דעדי נשים לריבין חו"ד משום כיון דקא שרינן א"א לעלמא דהיינו בעדי נירושין וה"ה עדי קידושין דנאסרה. אכ"ע ונהרגין עליה דכדיני נפשות דמיא ועדים לאוסרה על בעלה דלוקה בעלה עליה דג"כ כדיני נפשות דמיא או משום דמעידין עליה בדבר שיש עלי' חיוב מיתה אבל בעדי מיתה לכ"ע לא בעינן חקירה ודרישה משום תקנת עגונה אלא שאעפ"כ תלי' גם בעדי מיתה במחלוקת דר"ע ור"ע בעדי נשים ולמ"ד דמחמיר בעדי נשים ומלריך חקירה ודרישה בכל השבע חקירות כדיני נפשות בעדי מיתה אעפ"י דמקילין שלא להלריך חו"ד כד"ג משום תקנת עגונה די לנו להקל ולנחית דרגא משאר עדי נשים ושלא להלריך חו"ד כד"ג לגמרי אבל עכ"פ כל מה דאפשר לדקדק בקבלת עדות שלהן כדי לצרר גוף העדות שלא ישירו בדבר הדומה מחמירין בזה לדקדק ולחקור בעדותן שאר מיני חקירות שאינו משבע חקירות ולמ"ד דגם בעדי נשים דליבא בהו הטעם דתקנת עגונה אין לריבין חו"ד אלא כד"מ דמיא א"כ אפי' אס נימא דכד"מ דמיא מ"מ לריבין עכ"פ לדקדק בעדותן לצרר כל היכא דאפשר למען לצרר האמת בשאר מיני חקירות שאינם משבע חקירות דהא אפי' בדיני ממונות קי"ל דבודקין את העדים ומכניסין את הגדול שבהן ואומרים היאך אתה יודע שזה חייב לזה אס אמר פלוני אמר לי כו' עד שיאמר בפנינו הודה לו או אני ראיתי שהלוה כדאיחא במתניתין דסנהדרין (כ"ט.). ע"ש. וה"ה בעדי נשים לריבין חקירה היטב בשאר מיני חקירות למען לצרר האמת ובעדי מיתה דאיכא נמי הטעם דתקנת עגונה נחמין דרגא

שנוגע לדברי היתר אשה זו צפרע כמו שמסיים
הבריית' א"ל לא כך אמרת לי וכו' וחקר גוף הע'
בחיקור המתפשט בכלליות העדות בשאר חקי'
במקום השבעת חקירות ואעפ"י השבעת חקירות
בטלו משום תקנת עגונה אבל עכ"פ הניחו
במקומם שאר חקירות למען לחקור גוף העדות
כמו בד"מ שמה"ת בעי חו"ד משבעת חקירות
ומשום התקנה דנעילת דלת חסו על ממון של
ישראל ויבטלו השבעת חקירות אבל הניחו במקומם
החקירות היטב בשאר מיני חקירות דהיינו מה
ששואין היאך אמה יודע שזה חייב לזה וכדאי'
בירושלמי פ"ד דסנהדרין ה"א ו"ל : דר' יוחנן
אמר בשביל לחוס על ממון ישראל אמרו היאך
אמה יודע שזה חייב לזה עכ"ל. הרי מבואר
ומפורש בהדיא דהשאה דהיאך אמה יודע הוא
במקום חו"ד לאחר התקנה משום נעילת דלת
ובטלו החו"ד דאיהו יום וכו' ובעיני עכ"פ לחקור
בשאר מיני חקירות דהיינו לדרוש ולחקור היאך
הם יודעים שזה חייב לזה בבירור גמור ואיכא
למימר דהטעם דר"י שאמר בשביל לחוס על
ממון ישראל קאי הן על ציטול החו"ד ועל
התיקון השאלה דהיאך אמה יודע פ' בשביל
לחוס על ממון שהלוה ישלם עפ"י א והמלוה ילוה
ובשביל שחסו על הלוה ועל המלוה
ציטל החו"ד למען שהמלוה ילוה וחסו על הלוה
ועקנו לכה"פ השאלה היאך אמה יודע במקום
החו"ד למען לברר האמת משני הלדדים וה"ה
בעדי מיתה אעפ"י דבשאר עדי נשים בעיני
החו"ד בעדי מיתה משום תקנות עגונות ציטלו
החו"ד דאיהו יום וכו' אבל תקנו שאר חקירות
כמו שחקר ר"ע וכמו בד"מ אעפ"י דביטלו
החו"ד בשבעת חקירות תקנו החקירה בגוף
העדות היאך אמה יודע כו' אבל אם נימא דגם
בעדי נשים ציטלו דאיכא בהו ממונא דכתובה
ובממונא דמיא ובממונא ציטלו משום נעילת
דלת, א"כ בעדי מיתה דנימוסיף בה משום
תקנת עגונה נחתינן עוד דרגא דאפילו שאר
חקירות נמי לא בעינן כמו שחקר ר"ע בצרייתא
קמא וזהו כונת הגמרא שאמרה תנאי היא,
ולפי"ז איכא למימר דהרמב"ם ס"ל בשאר עדי
נשים דלריבין חו"ד כד"כ דהא ר"ע פליג עליה
דר"ע וס"ל דבדוקן בחו"ד וק"ל דבכל מקום
פלכה כר"ע מחבירו ובעדי מיתה, גם רבי
עקיבה מודה דמשום תקנת עגונא הקלו בהו
הלכך

דרגא דאפי' בשאר מיני חקירות ג"כ לא בעינן
לחקור והלכך שפיר אמרה הגמרא דשני
הברייתות דר"ע פליגי במחלוקת התנאים דשאר
עדי נשים והברייתא שאמרה דבקבלת עדות
דר"ע לא דקדק כ"כ ולא שאל אלא בני היאך
אמה יודע בעדות אשה זו אבל לא שאל ולא
חקר ביותר ביאור היאך אמה יודע שזה פב"פ
בעלת אשה זו מת אפי' כמו ששאלין ובדוקין
בעדות ממון ורק שאל אותו חסם היאך
אמה יודע בעדות אשה זו ובעלם הכרת
הבעל לא דקדק בחקירה היטב היינו משום
דס"ל כר"ע דאיך ברייתא דבשאר עדי נשים
איגס אלא כד"מ ובעדי מיתה דאיכא משום
תקנת עגונה נחתינן דרגא ואפי' כד"מ נמי
אין לריבין חקירה והברייתא שאמרה בה דר"ע
חקר ושאל ביותר ביאור ובירור בגוף העדות
וכפל ודקדק עליו בשאלותיו שנים ושלשה
פעמים וכיון את דבריו למען להסביר עדותם
לכל הפחות בשאר חקירות ס"ל דבשאר עדי
נשים דליכא בהו משום תקנת עגונא לריבין
חקירה ודרישה גמורה כדיני נפשות ובעדי
מיתה דאיכא הטעם דתקנת עגונא נחתינן דרגא
שלא להגריך חקירה ודרישה גמורה כד"כ אבל
עכ"פ מלריבין לחקור בשאר חקירות חוץ משבעת
חקירות ובהו איכא להבין לכו"ה התוספתא בסוף
יבמות לאחר שהביא המעשה דר"ע מסיק : מכאן
ואילך הנהיגו שיהא בדוקין לעדי נשים בדו"ח
ע"ש. דיק וקלרתי ואיכא למימר דהלכך דקדקו
הברייתות בלשונם דבצרייתא קמא איתא דא"ל
רבי טרפון להעד בני היאך אמה יודע
בעדות אשה זו ובצרייתא תנינא איתא ו"ל :
א"ל בני היאך אמה יודע עדות זו ולא אמר
בעדות אשה זו לא עדות זו שאלה בכלל העדות
זהיינו משום דבצרייתא קמא לא חקר בעלם וגוף
העדות ביותר ביאור ובירור אפי' כד"מ נמי לא
רק שא להעד בדברים שנוגעים להיתר של
האשה זו בקלרה בדרך הכרח לבד ותו לא בלי
שום ביאורים ובירורים בחקירת גוף העדות
משא"כ בצרייתא תנינא דמיירי שחקרו את גוף
עדות העדים ביותר ביאור ובירור כמו שמסיק
חסם הלכך אמר היאך אמה יודע בעדות זו
ולא אמר בעדות אשה זו בלשון פרטי היינו
משום דבצרייתא תנינא היתה עיקר החקירה
בגוף העדות לחקור אחרי העדים ולא רק מה

הלכך שפיר כתב הרמב"ם טעמא דאין בודקין עדי דרו"ח משום התרת טיובא משא"כ בשאר עדי נשים לרי"ן חו"ד כד"ג משום דקי"ל כר"ע וכן מלאתי לכנה"ג בת"מ סי' ל' שמביא בשם הרמב"ם דבגיטין וקידושין לריכין חו"ד ע"ש. ואפי' אם נימא דגם הרמב"ם גורם צברייתא נגירסת רוב ראשונים אין בודקין עדי נשים ברו"ח ר"ע ור"ט אומרים בודקין וכדאיתא בתוספתא בהדיא הכי ע"ש. מ"מ שפיר כתב הרמב"ם טעמא דהתרת עגונה משום דהוקשה ליה להרמב"ם דכרי הגמ' שאמרה טעמא דמ"ד אין בודקין כיון דאיכא כתובה למשקל כד"מ דמיא נהי דכד"מ דמיא הא אפי' בד"מ אי לאו הטעם דנעילת דלת הוה מלריכין חו"ד וא"כ בכתובה דליכא טעמא דנעילת דלת למה לא לריכין חו"ד, והא דדיינין צדיני גו"ק צד"ד הדיוטת בזה"ז היינו משום דא"א בלופן אחר כדכת' לעיל בשם הריטב"א ואיכא לזימיר דמחמת קושי' זאת מוכיח הרמב"ם דעיקר מחלוקת דת"ק ור"ע ור"ט הוא דוקא לענין עדי מיתה דאיכא טעמא דתקנת עגונה כמו בממונא דאיכא טעמא דנעילת דלת ות"ק ס"ל כיון דאיכא כתובה להשקל כד"מ דמיא וכמו בד"מ תקנו שלא להלריך חו"ד משום נעילת דלת, ה"ה דתקנו בעדי מיתה משום תקנת עגונה ור"ע ור"ט דס"ל דעדי מיתה לריכין חו"ד היינו משום דס"ל דכיון דקא שרינן א"א לעלמא כד"ג דמיא וצד"ג מחמירין בכל חומר דין ולא מלינו צד"ג בשום מקום שתקנו שלא להלריך חו"ד, ולפי"ז לא שייך המחלוקת דת"ק ור"ע ור"ט לא בעדי מיתה דאיכא ביה התקנה משום עגונה, משא"כ בשאר עדי נשים לכ"ע בעינן חו"ד אפילו מדרבנן והרמב"ם פסק כת"ק דבעדי מיתה אין לריכין חו"ד משום תקנת עגונה כת"ק ואעפ"י דר"ע פליג עליה משום דכיון דגרים בדברי ת"ק בסתם הרייחא זעת רבים ואין הלכה כר"ע לא מחברו ולא מחבריו והלכך שפיר כתב הרמב"ם הטעם דעדי מיתה משום תקנת עגונה ושפיר כתב הכנה"ג לדעת הרמב"ם דס"ל דעדי גו"ק לריכין חו"ד וצירושלמי צפ' האשה בתרא איתא בהדיא דמחלוקת דר"ט ור"ע בעדי מיתה הוא ע"ש. והרמב"ם משום דעת הבבלי והירושלמי דתרווייהו ס"ל דלא פליגי לא בעדי מיתה אבל בשאר עדי נשים לכ"ע לריכין

חו"ד ויש לתרן דכרי הרמב"ם בהרבה אנפי ובאן קלרתי. **אבל** דעת הרשב"א איבא דהרמב"ם אינו כן דכתב בחידושו צטוף יצמות לדעת הרמב"ם דלא פליגי אס בודקין עדי נשים בחו"ד לא בעדי מיתה משום דמילתא דלא שכיחא היא, ומ"ד בודקין היינו טעמא משום דנע' דלת ליכא דמילתא דלא שכיחא היא וכיון דשרינן א"א לעלמא כד"ג דמי ומ"ד דאין בודקין היינו טעמא כיון דלית בהו גמי לז ממון הקלו משום עגונה והלכך מביא הרמב"ם הטעם דעגונה, אבל בגיטין וקידושין לכ"ע לא בעי וז"ח משום דש"מא ואיכא משום נעילת דלת ע"ש. הרי גס הרשב"א הבין דהרמב"ם ממש הפלוגתא דוקא בעדי מיתה אבל לענין דינא דגו"ק ס"ל איבא דהרמב"ם להיפך והאי מושם נעילת דלת שכתב דשייך בעדי נשים כוונתו דהיינו משום חניה ועיין לעיל מ"ש בסעיף א' דהאי טעמא לאו אליבא דכ"ע הוא.

סעיף ד'

והנה צדק הבית כתב הכ"י לח"מ סי' ל' בשם הרשב"א בתשובה דעיקר הדין ולהלכה למעשה דעדי קידושין אין לריכין חו"ד ע"ש. והנמ"י ריש פ' אחד ד"מ מוכיח דעדי גו"ק א"ל חו"ד מדמכשירין בנט ושטר קידושין שאין בהו זמן כדאיתא צפ' אר"מ (ל"ד :) ע"ש. אמנם דברי הנמ"י אינו מובן דהא למ"ד עדי מסירה כרתי מאי איכפת לן אס כתוב בו זמן או לא ואפילו למ"ד עדי החימה כרתי נמי איכא למימר דזמן אינו מעכב ואע"ג דבלא זמן א"א בחו"ד הא עיקר הטעם דחו"ד מעכב משום דהו"ל עדים שאי"ל כדאיתא בפסחים ובסג' וז"ל מנדי אידי ואידי דאורייתא היא מאי שנא חקיר' ומאי שנא בדיק' כו' בחקירות אחר אינו יודע עדותן בטילה דהו"ל עדות שאי"ל ע"ש. וכיון דבשטר בלא"ה לאו בני הזמה דשמא אחיזבו וכתבוהו כדאיתא בריש פרק אר"מ ואפי' כתבו בשטר מפורש דלא אחזבו נמי איכא מחלוקת - הפוסקים אס מהני כדכתבתי לעיל צפ' א' סעיף ג' וסעיף ט' וכיון דלא אפשר בהזמה ממילא לא בעינן עשאי"ל כדכתבו התוס' בריש מכות בתירוק השני ע"ש. אח"כ מלאתי להנ"צ מהדורא קמא

קמא חאה"ע סי' נ"ח שקדמוני בסברא הנ"ל במקלת ע"ש.

אמנם

לענ"ד דתירוק הנ"ל לא יעלה תרופה למ"ד עדי חתימה כרתי משום דאעפ"י דמלך הדין אפילו אמרו אין לנו יודעין בחקירוי נמי עדותן קיימין, אבל עכ"פ מליה על ז"ד לחקור ולדרוש בכל השבוע חקירות לא כאן אלא אמרו חא"י נמי מהני עדותן אבל אלא גם הב"ד לא חקרו ולא דרשו ולא עשו כמלוותן עדותן בעילה דהא אפי' טעה בדבר משנה חוזר וכמו שהבאתי לעיל דעת הפוסקים בטעמא דאין מקבלין עדים שלא בפני בע"ד ואפי' בדיעבד לא מהני משום דהו"ל טעה דבר משנה כ"ש כשלא עשו כמלוותן בחו"ד דעדותן בעילה ראייה לזה דאפילו במקום דלא בעינן עשאי"ל מ"מ חו"ד בעינן למטוה המוטל על ז"ד מהא דקי"ל דבממון איבא דהרבה פוסקים דלא בעינן עדים שאתה יכול להזימה מה"ת ובחו"ד בעינן לכ"ע מה"ת דילפינן ממשפט אחד לא ודאי דלא הלי' זה בזה ואפילו במקום דלא בעינן עשאי"ל חו"ד בעינן יע"כ למטוה הוא כמו שמטוה לבדוק בבדיקות ואם אמרו חא"י כשרה, והא דאמרין בסנהדרין (מ:) אע"ג דלא לריך רמינן עליה כדרשב"ע ע"ש. ולא אמרינן משום מלוות חו"ד הכתובה בתורה איבא למימר דהילכך בעי הגמ' הטעם לכדרשב"ע משום דהוי נ"מ לענין אם אמר עתה הרגו דבכה"ג לא לותה התורה בחו"ד בכל השבוע חקירות דא"כ יהי' כחוכא דהא אמרו עתה הרגו ואנחנו נשא מהם באיזה יובל באיזה שמיטה באיזה שנה וכו' אבל משום רשב"ע שואין אפי' כשאתרו עתה הרגו ובזה יתורן קושי' הגאון בעהמח"ס ביה הלוי ת"ג סי' ו' שהקשה על הנ"ב שחידש דעדי גו"ק לא בעינן כאשר זמם חא"כ למה כת' הפוס' בעדי זנות וקידוש' דבעי' חו"ד ע"ש. אבל לפי הנ"ל איבא למימר דהיינו למטוה וכו"מ לענין אם לא עשו הב"ד כמלוותן עדותן בטלה. א"כ בשטר גי"ק דליכא זמן א"א לב"ד לקיים המטוה כלל וליזט ראוי לבילה כלל מעכב ועיין בפני' לגיטין בסוגי' דמפני מה תקנו זמן בגיטין ובקל"ה סי' ל' ס"ק ב' מה שהעירו בדברי הגמ' הנ"ל. ובשיקור דברי הגמ' הנ"ל לענ"ד דבשטר גו"ק לא בעינן חו"ד כלל אפילו לר"מ דס"ל עח"כ אפילו אם נימא דבעדי גו"ק ולאוסרה על בעלה

לריכין חו"ד בשטר גו"ק מודים דלא בעינן כלל חו"ד משום דלא חייבה תורה בחו"ד אלא היכא שהעדים באים להעיד לזרר אמיתת הענין אם קידש או לא קידש אם נתגרשה או לא נתגרשה אם זינתה או לא זינתה אם הרג או לא הרג אם לוח או לא לוח וכן כיוצא בו דעיקר הלכתכות העדים לזרר הספק שטולד אללינו והקבלת עדות. הוא להועיל לזרר הספק ולעשות מעשה על פיהם או חייבה התורה שלא לעשות מעשה על פי העדים רק אם הב"ד יחקרו וידרשו את העדים בשבוע חקירות ועדותם יהי' מכוונים כדכתיב ודרשת וחקרת ושאלה היטב והוגד לך ושמת ודרשת היטב ודרשו השופטים היטב וכל הכתובים הללו כתובים בעיר הגדחת וביחיד העובד ע"ז וכל אלו הא מיירי בעדות הבאים לפני ז"ד להעיד לאמת הענין ולזרר הספק שטולד אלל הב"ד ולעשות מעשה על פיהם ובענין זה אמרה התורה לחקור ולדרוש את העדים כדי לרקק אחרי דבריהם עד שימצא עדותן נכונים וברורים ואעפ"י שאינם מעכבים אלא משום שיהיו עדים שאתה יכול להזימן היינו דוקא לענין אם אמרו אין לנו יודעין הוא דאינו מעכב אלא משום עדים שאתה יכול להזימן אבל מטוה בחקירה ודרישה אפי' במקום שכשרים עשאי"ל ועיקר תכליתה הוא אם ימצאו מוכחשים בחו"ד אוי יתבטלו וכל זה כדי לזרר האמת ועיין בחינוך מטוה תס"ג וגם מה שמלריכין שיהי' עשאי"ל ג"כ המטרה והתכלית למען שייראו ויפחדו להעיד עדות שקר וכו' אינו שייך אלא אם מקבלין העדים בשביל המטרה לזרר האמת משא"כ בחתימת העדים על השטר קידושין ועל הגט ליכא שום מטרה מחתימתן שיהי' לראי' ולעדות לזרר הספק אלל הב"ד כשיסתפקו באמיתת הענין אלא התכלית הוא לתקן את השטר ולעשות אותו לחפץ מועיל לקדש בו את האשה או לגרש בו את האשה ובחתימתן נגשר פעולתן ועשה השטר מתוקן וראוי למלאות בו חובלתו ומערתו וחתימת העדים עושה את השטר לדבר מועיל כמו שמועיל הורה ששועין להמטבוע למען שיהי' ראוי לקדש את האשה ואיך יתכן להלריך זמן בשטר קידושין וגיטין בשביל החו"ד הלא השטר קידושין והגיטין לא נעשה בשביל מטרה לזרר ולאמת הספק

שטולד

שגלל במעשה הקידושין או הגירושין רק לעשות זו הפעולה הקידושין והגירושין לפי שעה ואם אח"כ יולד ספק במעשה הקידושין והגירושין לריבין כד' להזמין אללם עדים להעיד והמה יחקרו וידרשו בכל החקירות על פי התורה והם יודעים הזמן בעל פה ואפי' אם יבאו עמי החתימה או עמי המסירה להעיד על אמתה הענין זהו פעולה חדשה ואין לו שום הלמפרות והתקשרות להפעולה של מעשה הגט או שטר הקידושין עלמו והם יגידו בע"פ הזמן בכל השבט חקירות ואיכא למימר דמטעם זה ג"כ לא צעין שהעדים החתומים על השטר יהיו עדים שאתה יכול להזמין משום דאין לריבין שיהיו עדים שאתה יכול להזמין אללם בעדים המעידים על איזה דבר לברר ולאמת קושט דברי הענין כנ"ל משא"כ בעדי שטר קידושין וגיטין שאינם לברר איזה ספק אללם לעשות זו פעולה הקידושין והגירושין ולא יותר ואם משתמשים זו איזה פעם גם לראי' למה זמן אללם לא לראיה הוא תכליתו וציקר ולא ע"י נכרה ואם נעשה זו באופן המועיל לראי' או לא אינו כוגעלנין השטר שנעשה רק לעשות זו פעולה קידושין והגירושין והלכך אינו רואה שום ראי' מהא דלא צעין זמן מה"ת דלא צעין חקירה ודרישה בגיטין וקידושין.

סעיף ה'

והנה צדין דידן נראה לענ"ד דלכ"ע לריבין חו"ד דהא כהז הרמ"א באה"ע סי' מ"ב סעיף ד' וז"ל: עדי קידושין אינם לריבין דרישה וחקירה אם לא בדבר שנראה שיש בו רמאות ע"ש. וכתב (סס) הבית שמואל ס"ק י"ד וז"ל: אע"ג לאסור על בעלה צעין דו"ח שם הטעם משום עיגון או משום דין מרומה שהרי האשה מכחשת וכן בעדי קידושין היכא דהיא מכחשת צעין דו"ח ועיין בכנה"ג בחו"מ סי' ל' ע"ש.

וראותי בגוף דברי הכנה"ג וכתב וז"ל: והרא"ם בתשובה ח"א סי' כ"ד כתב דבעדי קידושין אין לריבין דו"ח ואם נתקבל העדות בלא דו"ח אין העדים יכולין לחזור בהם ודוקא כשאין האשה מכחשת אללם

אם האשה מכחשת יכולין לחזור בהם וכ"כ מהריב"ן ע"ש. ואעפ"י דהתם לא נכתב אללם שיכולין לחזור בהם אללם אם לריבין חקירה ודרישה לכתחלה לא נזכר מזה מ"מ שפיר מוכח מהתם לענין חקירה ודרישה בתחלה משום דהא כהא הל"י דליון דלריך חקירה ודרישה הלכך יכולין לחזור דאם איתא דאין לריבין חקירה ודרישה הא ק"ל כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד כדכחזנו לעיל בפגם"א צביאור התוספתא דפ"ו מסנהדרין ועיין במרדכי פ"ד דסנהדרין.

אמנם

באמת לריבין להצין איך יתכן לומר דבמה שהיא מכחשת נעשה הדין דין מרומה הא בכל דיני ממונות הנחצב מכחיש להתובע ואעפ"י לא צעין חו"ד כ"ז שאינו דין מרומה בשלמא בקידושין נוכל לבאר ולחלק משאר הדיעות דליכא הוכחה צמה לעשות ע"י הכחשה מדין מרומה, משא"כ בקידושין איכא הוכחה גדולה דהו"ל דין מרומה דאם איתא דבאמת היתה קידושין לא היתה מכחשת דהא ק"ל כד"ל דאמר ר"ל עב למיתב טן דו מלמיתב ארמלו וניחה לה צבעל כל דהו לאפוקי צעדים לאוסרה לצעלה אם היא מכחשת ליכא שום הוכחה שדין זה הו"ל דין מרומה דאדרבה ניחא לה להכחיש ולכסות חטאה, ואיכא למימר דהלכך הכחשת האשה עושה לדיניה דין מרומה מפני שעפ"י השכל קשה להאמין שתטעה האשה להסתיר את עלמה עם איש אחר ולזנות עמו והעדים ראו בקלקולה הלא מתוך חומר שמחזירין עליה צדופה צודאי תשתדל בכל מיני תחבולות ותלדקאות להסתיר זנותה מעיני כל ואיך ראו אותה מזונה לכן נכריס הדברים שהלדק אהה והלכך הו"ל קרוב לדין מרומה אם היא מכחשת, והלכך לריבין חו"ד, והלכך איכא למימר דהתוס' דסנהדרין (ט:): דס"ל דלאוסרה על צעלה לריבין חו"ד והתוס' דסוף יצמות פסקו כמ"ד דעדי נשים אין לריבין חו"ד לא פליגי כלל ועיין בתשובת בית אפרים הלכות קידושין סי' נ"ה שכתב סברא דהו"ל דין מרומה משום דהיאך יש לנו לאמת דצריהם צפשיטות שזו תעשה מעשה אשה זונה שלעת ועיניי רואות ולא מנעו אותה מצדא בדמים בחיל או בנח ואף אם מענה צפיהם שלא היה יכולת צידם להגיל אף באחד מאזברים מ"מ

שנתגרשה מצעלה ומ"מ שפיר איכא לדון דין
 דידן לדין מרומה מפני כשבאו העדי קידושין
 לחזור ולהעיד פעם שנית לפני בלירוף חכמי
 הספרדים הרי בלו עמם מירושלם שני עדי
 הזמה להזים עד אחד מעדי קידושין כאשר נבאר
 לקמן וכיון שיש עדי הזמה אין לך דין מרומה
 יותר מזה הלכך בודאי לריכין בנידון דידן חו"ד
 מלד הדין איבא דכ"ע והלכך חקדנו ודרשנו
 בכל השבע הקירות כד"ג זה שלא בפני זה
 ועדותם היו מכוונים.

סעיף ו'

והנה בחקירות השעה לא ידעו להעיד השעה
 בדקדוק רק שניהם הגידו השעה
 שליטת לאחר הנות היום א"כ הרי חסר אחת
 מהחקירות. ונלע"ד דמה שלא ידעו להעיד
 השעה בדקדוק רק לערך ליכא למיחש, ובלא"ה
 הא קי"ל כרבא אליבא דר"מ דאדם טועה שחי
 שעות חסר משהו כסתם מתני' דפ' היו בודקין
 דהיינו כר"מ ע"ש. ועי' בפסחים (י"ג.) אכן
 הא אפי' אם יאמרו השעה בדקדוק נמי אין
 אמרינן בטועים ואינם אומרים בדקדוק רק
 לערך א"כ מה לנו אם אומרים בדקדוק או
 שאינם אומרים בדקדוק ואין חילוק בין עד
 אחד לשני עדים כדכתב מהר"ם אלשקר סי'
 ס' וס"א ע"ש. ולפי"ז לכאורה דלכתחילה אין
 לריכין לשאול השעות רק לערך ודמי למ"ש
 המנחת חינוך במלוה תס"ג בענין החקירה
 דחזיה שמיטה ביוכל דבזמן הזה שאין העדים
 יודעין חשבון היוצלים אין שואלין אותו ע"ש.
 ולכאורה יש לחלק דהתם דבר ברור לנו שאין
 יודעים הלכך לא שייך לשאול, משא"כ בשעות
 דאפשר לידע אלא דאיכא נמי שמועין והלכך
 גבי הכחשה לא מקרי הכחשה אבל לא אמרינן
 שכולם טועין הלכך עכ"פ לכתחלה לריכין
 לשאול הלעה בדקדוק כדאמרינן בפסחים (בס)
 ובסנהדרין (ס) ע"ש. אלא אם אמרו לערך
 ג"כ אינו מעכב כיון דבלא"ה לא שייך הזמה
 בשעה אלא אם אמרו דכל השעות שא"א
 לשעות בהן עמנו כדאיתא בפסחים (ס) היו
 אבל אם אמרו למשל דמעשה הי' בשעה שהים
 או שלש לאחר הלהרים והמוזימים אמרו כי
 בשעה שמים או שלש עמנו היו אין כאן הזמה
 דאדם

מ"מ כל כי האי מילתא דו"ח בעי כי היא לועקת
 לא פעלתו עון ע"ש. ולדעת הריב"ש משמע
 דמכחשת לא הוי דין מרומה דבס"י רס"ו מיירי
 דמכחשת ואעפ"כ לא מלא הטעם דהו"ל דין
 מרומה אלא משום שקדש אשה חשובה בלתי
 שדכנים ושלא בפני קרובים ושלא בעשרה
 ובהכמנה עדים דרך ערמה ע"ש. ובנידון דידן
 ליכא כל הני טעמים לא טעם דידי ולא טעם
 של הריב"ש דאעפ"י שהיא מכחשת כמו טעמן
 מלדה המורשה שלה מ"מ ליכא דין מרומה דהא
 בנידון דידן ליכא סברתנו דטב למיתב טן דו
 כו' משום דהא ידוע דנתנה עיניה בלאחר והיתה
 מוכנה להנשא לאחר וסופה הוכיח על תחלתה
 ומה שקדש לה בדרך יפו דרך העגלות
 ההולכים לירושלים המוך לתחנת העגלות הנקרא
 כאן ישראל כהן שלא בדרך המקדשים בנות
 ישראל ושלא בפני עשרה אין מזה הוכחה לדין
 מרומה מפני ששמעתי בשם הגורמים היודעים
 מנהגי הגורמים הגרים בערי קאזקאזי כן
 המנהג לקדש אפי' שלא בפני עשרה ואפילו
 בחוף ושלא בשעת נשואין אם החתן מפחד פן
 יקדמנה אחר מ"מ איכא למימר דין הוכחה
 שמוכיח יידן דידן לדין מרומה דאיך יתכן לומר
 דהמעשה אמת שנתקדשה לחיים ואח"כ הלכה
 להתקדש לאחר צפרוס בלי שום ג"פ ושום
 שאת חכם ולא חששה מפני החומר שהחמרתה
 עליה בסופה ואעפ"י דקי"ל דאשה שאמרה שלא
 בפני בעלה גרשתי אינה נאמנת משום דשלא
 בפני בעלה מעיזה ומעיזה היינו דוקא לענין
 גירושין דיכולה לומר שנתגרשה בלנעה והו"ל
 דבר שא"א להתברר לעולם דלא ראינו אינו
 ראוי משא"כ לאמר דלא נתקדשה כלל אפילו
 שלא בפני בעלה נמי אינה מעיזה כ"כ דיראה
 פן יתגלה הדבר ע"י העדים שראו את הקידושין
 ואעפ"י דאין זה חזקה אימתא שיספיק להתירה
 בחזקה זאת כמו שמתירין אותה אם אמרה
 נתגרשתי בפני בעלה דנאמנת ומתירין אותה
 מ"מ עכ"פ רגלים לדבר הוא דאיכא לדון דין
 זה לדין מרומה ולהלריך בקבלת העדות דו"ח
 ואולי איכא למימר בשלמא דאם היתה באה
 בפניה לפני ב"ד ואמרה שלא נתקדשה שייך
 לומר הסברה הנ"ל משא"כ כשהיא בעלמה לא
 באה לא ששלחה מורשה מלדה מעיזה ומעיזה
 והא יכולה לחזור לבא ולומר לפני הב"ד

לדאס טועה שתי שעות חסר משהו א"כ אפילו אם אמרו בשעה שתיים או שלש נמי אינו מעכב דאפי' אם הם לא יאמרו אכן משערים בעלמנו שכך הוא ועיקר הדין דאיכה בשעה היינו דאמרי' בפסחים (ע"ס) דיהבינן להו כולי טעותיהו ה"כ כן הוא ואין לומר דאם הוא אמרו שעה שתיים לצד הוה אמרינן דכת אחת טועה בשתי שעות חסר משהו והשאל דאמרה שתיים או שלש אמרינן דטועה בשתי שעות ח"מ לפניו ושתי שעות חסר משהו לאחריו ויחסר בהומה יותר זמן ממה שהיתה אמרה שעה בהחלט דאיכה למימר אדרבה להיפך רכיון שאמרה הכת בשעה שתיים או שלש איכה למימר דהלכך דקדקה לו' הכי למען שלא תכשל בקום טעות, ועוד איכה למימר דאפילו אם היתה אומרת בפירוש שאינה יודעת באחת מן החקירות נמי היתה עדותה קיימת דהריב"ש ע"כ רס"ו בד"ה וכן אין לפסול בו' כתב וז"ל: דבהודאות והלוואות אפי' בדין מרומה לא בעי דו"ח כד"ג ממש אלא שלריך הדיין לחקור בו כל מאי דאפשר לא שאם אמר באחת מן החקירות אינו יודע שיהא עדותו בטלה כד"ג בו' וכן פ"ה הרא"ה ז"ל וכן מהר"ם מקולי ז"ל שכתב וז"ל: אהנס בדין מרומה לריך דו"ח ומלוה לדרוש ולחקור כפי היכולת עכ"ל. ועיין ברמ"א ח"מ סי' ע"ו סעיף ג' ע"ש, ועיין במהריט"ך סי' כ"ט ובכנה"ג ח"מ סי' ל' אות כ"ב כתב בענין המחלוקת דהרמב"ן ותלמידיו הרי' דוד והר"ה ז"ל כשאמרו העדים אמש הרגו או שבוע שעבר הרגו ועל השאר אמרו אין אנו יודעין להרמב"ן ותלמידיו עדותן בטלין ולהר"ה כיון שאמרו בשעה זו או של אשהקד או בחדש שעבר או ביום זה הרגו תו לא מפסל סהדותא אע"ג דלא מכווני שאר חקירות וכתב הרד"ק דדד"ז דדד"ג אית לן למפסק כדעת הרמב"ן ובד"מ בדין מרומה אית לן למפסק כדעת הר"ה ע"ש. ובהגותו לב"י ס"ק ח' מביא כמהר"ר בללאל ז"ל בתשובה סי' ה' הביא כמה אשלי' ברבני שסבורים שדין מרומה דד"מ כד"ג ממש וכל שלא נעשה דו"ח עדותן בעילה וכתב הוא ז"ל דדד"מ ראוי לסמוך על סברא זאת ובערוה החמורה ראוי לחוש וכו' ומהר"א ששון ומהר"ש תקאן הלוי תפס כדברי הריב"ש ע"ש. והתומים סימן ל' ס"ק א' כתב להוכיח דאין חילוק כלל

בין ד"ג לד"מ בדין מרומה מהא דמשני הגמרה בשנהדרין (ל"ג.) על הא דתנן אחד ד"מ ואחד ד"ג בדו"ח דאיירי בדין מרומה משמע דלריך דו"ח גמורה כד"ג ע"ש. וכבר קדמוהו ברא"י זו ה"ר בללאל אשכנזי סי' ה' ע"ש. אהנס גם הריב"ש בעלמנו הרגיש בזה (ע"ס) וכתב וז"ל: יאע"ג דמתניתין קתני אחד ד"מ ואחד ד"ג בדו"ח ורב פפא דמוקי לה בהודאות והלוואות ובדין מרומה דמשמע דאין הן רב פפא מוסיף הוא על אוקימתיה דרבא דמוקי לה בדיוני קנסות דבעי דו"ח כד"ג ממש ורב פפא ה"ק אפי' בהודאות והלוואות נמי בדין מרומה שייך דו"ח קלת ומש"ה שפיר קתני מתני' אחד ד"מ וכו' דהא בטלוהו ד"מ איכה דו"ח בקנסות לגמרי כד"ג ובהודאות והלוואות בדין מרומה לריך דו"ח כל מאי דאפשר ומש"ה קתני סתם אחד ד"מ כו' אלא שאין דיין סוה לגמרי עכ"ל. ובגו' דגמרא משמע כדברי הריב"ש דלכאורה לריכין להבין למה מיהן ר"פ בתירומו דרבא ואיכה למימר טעמו דהוקשה ליה אליבא דרבא דמוקי מתניתין בקנסא לחודיה דפרט הוא א"כ איך קתני במתניתין בלשון כללי אחד דיני ממונות כו' סתם הו"ל למיתני אחד דיני קנסות כו' בלשון פרטי. לכן כדי לתרץ קוש' זאת הוסיף ר"פ על דברי רבא ואמר דמתניתין לא מייירי בפרטא דהיינו בקנסות לחודיה אלא דמייירי גם בהודאות והלוואות ובדין מרומה ולהתוס' דסנהדרין (ג.) ד"ה שלא גם גזילות וחבלות בעי דו"ח אפי' מדרבנן ע"ש הלכך שפיר קתני במתניתין לשון כללי אחד ד"מ דכולל בהן הרבה מיני דיני ממונות ומ"ש התומים להוכיח מדברי התיב' צ"ב (ל"ג.) ד"ה אין נגד דברי הריב"ש ממה שכתבו וז"ל וד"ה ב' אומרים נתגרשה וב' אומרים לא נתגרשה בגרשה לא שייך דייקא ומגבשה דמעוזה בפני בעלה ותי' יראה שמה יוזמו או יפסלו בגזלנותא והקשה מההרש"א בשם אביו דלמה הקשו מן נשאת ואח"כ באו עדים ולא סתמא. אפי' באו עדים ונשאת אח"כ דס"ל לחכמים ג"כ לא תלא יבטיח בל"ע והתומים תירץ משום דהך סברא דדייקי אולי יוזמו ס"ד התוס' בקושי' ג"כ דכיון דהיא יודעת בעלמה שלא נתגרשה תמיד יראה שיוזמו כי שקרא לא קאי אך בני מילי כשהעידו

כשהעירו באיזה יום ובאיזה חדר ובאיזה מקום נתגרשה אבל אי העירו סתם ולא אמרו הזמן והמקום מכיון דהא ק"ל עדי גיטין א"ל דו"ח כלל א"כ מה מגור יש לה במליאות כלל להזיס וא"כ לא דייקי כלל אך צדין מרומה לריך דו"ח וזהו העלו כל המחברים בתשובתם כשיש הכחשה בעדים זה בכח זה להיפך הרי כאן דין מרומה דלחד מהן ודאי משקר וא"כ דברי התוס' נכונים דודאי אף בקושי' כבר עלה ברוח התוס' לומר הך סברא דדייקי מפחד שמא יוזמו רק קוש' התוס' תיגח באומרים הזמן והמקום להדיא באיגס אומרים דהא א"ל דו"ח מאל' ולכך לא הקשו בבחו העדים ואח"כ נשאת ד"ל דמיירי בכח אחת והכחישו זא"ז כפשטא דגמרא' (ס) וא"כ הו"ל דין מרומה ולריך דו"ח וא"כ יש בהו מסורת הזמה וא"כ דייקי שפיר דלולי יוזמו ולכך הקשו בנשאת ואח"כ באו עדים וא"כ עדים שאמרו נתגרשה לא הי' להם דו"ח כלל כי אז לא היו עדי הכחשה כלל כי אין לב"ד לעשות דו"ח במקום שלא הרכיבו חו"ל וא"כ שפיר קשה הא אין לה פחד מהזמה ולא דייקי, ותיירלו התוס' דיש לה פחד או יוזמו במקום דשייך הזמה או במקום דלא שייך יפסלו בגולנותא ע"ש. ולענ"ד נראה דאין מדברי התוס' הוכחה לדין מרומה אם לריך חו"ד דאפי' אם נימא דמדון מרומה אין לריך חו"ד בד"ג מ"מ אחי שפיר דברי התוס' דאיכא למימר דבזה יש צדין מרומה יתרון לשאינו דין מרומה דבשאינו דין מרומה אפילו אם ירלה לחקור ולדרוש במקום שאין לריך עפ"י הדין אסורין לחקור ולדרוש, משא"כ צדין מרומה דמאי עעמיה אסורין לחקור בחו"ד במקום שאין לריבין כדי שלא יהי' נעילת דלת שיראו פן יחקרו ויבואו לידי הפסד וצדין מרומה לא חששו הלכך אע"פ שאין לריבין חו"ד מנר הדין מותרין לחקור ולדרוש בחו"ד של ד"ג דהא עכ"פ הו"ל דין מרומה וראוי לדקדק בעדותו אלא כיון שתקנו בד"מ שאין לריבין חו"ד לא פליג רב"ת והלכך אם אמרו העדים על אחת מהחקירות אין אנו יודעין איכא למימר עדות קיים והלכך שפיר שייך דייקא כשבאו עדים ואח"כ נשאת משום דהו"ל דין מרומה כדכתב הסומים ומיירי כשהב"ד חקרו ודרשו ויראה פן יוזמו ושפיר

דייקא עוד איכא למימר דהתוס' אחי שפיר אפילו אם נימא דס"ל דצדין מרומה אם אמרו אין אנו יודעין נמי עדותן קיים ושייך יראה שמא יוזמו דהזמה עישה שתי פעולות לכסול את הכיזומין לעדות ולחייב אותם כאשר זמם ולענין לחייב אותם כאשר זמם בעיני חו"ד בכל השבע חקירות ועל כולם יאמרו דבר ברור, אבל אם אמרו על אחת מהן אין אנו יודעין הו"ל עדים שחי אחת יכול להזימן ולא מליין לקיים בהם כאשר זמם והילכך דמה"ת בין צד"ג ובין צד"מ אם אמרו על אחת מהחקירות אין אנו יודעין עדותן בטלה אם אמרו אחת היה המעשה למ"ד דאפילו אם אמרו אחת לריבין לחקור כל השבע חקירות או אם אמרו באיזה חדר ולא אמרו באיזה שבע ובאיזה יום אלא שאמרו אין אנו יודעין בשאר החקירות אפילו באו עדים ואמרו שכל יום אחת וכל היום הייתם עמנו או בכל החדש עמנו הייתם מ"מ אין מקיימין בו כאשר זמם משום דהזמה חידוש הוא ואין לך בו אלא מחדשו ואילך היכא דשאלו אותם בכל השבע חקירות כדכתיב אבל עכ"פ לעדות הוא דנפסלין דלפסול לעדות לא הוי חדוש ושפיר פוסלין אותם לעדות דהא המזימין מעידין בגוף העדות והו"ל כמו שמעידין עליהם שחיללו שבת וכמו שהארכתי בזה בצרכים הקודמים וא"כ צדין מרומה אעפ"י דנימא דאפי' צדין מרומה אם אמרו על אחת מהחקירות אין אנו יודעין עדותן קיים מ"מ כאשר זמם אין מחייבים אותו יען שחידוש ואין לך בו אלא חדשו אבל עכ"פ אם יוזמו באופן הנ"ל הזמה יועיל לענין לפסול לעדות הלכך אחי שפיר דדייקא מיראה פן יוזמו אפי' אם אמרו על אחת מהחקירות אין אנו יודעין מ"מ יראה פן יוזמו באופן הנ"ל ויפסלו לעדות כמו פסול גולנותא וממילא יהיו הגירושין בטל משום דעפ"י עדות פסולים נתגרשה ובלא"ה בעיני ע"כ לפרש דברי התוס' דהיראה והפחד שמא יוזמו אינו אלא לפסול אותם לעדות לפי מה שנבאר לקמן דבעדי גו"ק אפי' אם נימא דלריבין חו"ד מ"מ אינו יודע אינו מעבז משום דבלא"ה אין שייך בהם הזמה וקושי' מהרש"א איכא לתרץ בדרך הפשוט דבשלמא כשבאו עדים קודם שנשאת הרי צודאי שציר דייקא משום דמירתתא לסמוך על העדים שמעידים להחירה יען שיש לפניו

עדים המנגדים ומכחישין אותם ובודאי דייקא היטב הלכך שפיר אמרינן לא תלא משא"כ כשנשאת ואח"כ באלו עדים דבודאי סמכה על העדים ולא דייקא הלכך שפיר מקשים דוקא בנשאת ואח"כ באלו עדים ולא באלו עדים קודם שנשאת וכיון שהוכחנו לדעה דראיות התומים אינן לודקות הלכך בנידון דידן אעפ"י דדין מרומה הוא מ"מ אינו מעכב אס אמרו על אחת מהחקירות אין לנו יודעין והלכך בהגדת השעה אעפ"י דאין יודעים השעה בדקדוק רק לערך מ"מ אינו מעכב ועדותן קיימין.

סעיף ו'

עוד איכא למימר דאפי' אס נימא בד"מ דדין מרומה לריך חו"ד כד"ג לגמרי ואס אמרו אין לנו יודעין באחת מהחקירות לא מהני מ"מ כאן בעדי קידושין אפי' למ"ד דעדי נשים לריך חו"ד מדינא אפי' במקום דלא הוי דין מרומה מ"מ אס אמרו אין לנו יודעין באחת מן החקירות עדותן קיימין כדכתב הג"ב מהדורא קמא חאה"ע סי' כ"ז נ"ח ע"ב לענין עדי נשים אס אמרו העדים באחת מהחקירות אינו יודע גם מה"ט כשר כ"ש לאחר התקנה בדין מרומה דמהני אפי' אמרו באחת מהחקירות אין לנו יודעין להתיירן השני של התוס' דריש מכות שכתבו דגבי עדות דכן גרושה לא איכפת לן כלל באתה יכול להזימה ע"ש. (והבאתי דבריהם לעיל) והא עדים המעידים על ב"ג לריכין דו"ח דהרי כל עדות שכתורה לריכין דו"ח מטעם הכתוב ודרשת וחקרת מ"מ אי"ל לא בעינן כיון דכאשר זמס לא קאי עלה ואז החקירות והבדיקות שויס דשניהם דאורייתא ומכתוב אחד נפקא ודרשת וחקרת היטב והנה אחת נכון דמפסוק הזה ילפינן חקירות ובדיקות ובשניהם הדין שיה דאס מכחישין זא"ז עדותן בטלה ובא"י עדותם קיימת דאירי ואירי דאורייתא ומ"ש חקירות מבדיקות כקושי' הגמרא' דריש פ' היו בודקין ולא שייך תירץ הגמרא' משום דכאן לא בעינן כלל עדות שאהה יכול להזימה וקושי' התוס' עלמה מקשה בעדות הבאים לאסור אשה לבעלה בלא התראה הרי אס הוזמו אין אוסרין אותן על נשותיהם והו"ל עדות שאאי"ל דאינה

עדות ומוכרחין לתרן כי היכא שאמרו בגמרא דכאשר זמס לא קאי אבן גרושה מטעם דבעינן לו ולא לזרעו ה"כ לא קאי כאשר זמס אעדים הבאים לאסור אשה לבעלה מטעם דבעינן לו ולא לאשתו וכדכתבו התוס' במכות (ב.) ד"ה בעינן לענין מלרי שני דבעינן לו ולא לאשתו וא"כ נשאר תירץ התוס' דלא בעינן כלל עדות שאי"ל כמו בעדי ב"ג וא"כ גם כאן החקירות והבדיקות שויס דהדיין לריך לחקור ולבדוק ואס נמלא בדבריהם הכחשה עדותן בטלה ובא"י בין בחקירות בין בבדיקות עדותן קיימת ע"ש. וא"כ בנידון דידן נמי כיון דלא שייך בהזמה דהא לא באלו רק לאוסרה לעלמא אפי' בלאו טעמא דלו ולא לאשתו דהא אשתו בלא"ה אסורה לעלמא ואין לומר לקיים כאשר זמס בכה"ג לאסור את העדים לעלמא שאסורים לישא נשים דעלמא כמו שזממו לעשות להאשה דהמה סוגים שונים להאשה זממו לאוסרה לעלמא מכת איסור א"א ולהעדים אין שייך לאוסרם מכת איסור א"א ואיכא למימר דלכוונה זאה דקדק רש"י במתנייהו דריש מכות ד"ה אין אומרים וו"ל: אס הוזמו והן כהנים ע"ש. וכן רש"י בגמרא' (שם) ד"ה ולא לזרעו כתב וו"ל: ואס תעשהו חלל והוא כהן ע"ש. מבואר דלא שייך כאשר זמס חלל אס שניהם מסוג אחד ויש להעיר ע"ז ממה שמקשים (שם) התוס' בד"ה בעינן שמקשים במעידים על מלרי שני דיעשה זה מלרי שני אעפ"י שהוא אינו מסוג אחד ע"ש. יש לחלק ועוד אס כאסור אותו לעלמא הרי ממילא זרעו ג"כ יהי' ממזרים כמו שזממו לעשות להאשה והא אמרינן לו ולא לזרעו ועיין בתוס' ר"ע פ"א מ"א דמכות מ"ש בשם הריטב"א דלדידיה בעדות לאסור אשה לבעלה שייך הזמה אבל בנידון דידן לא שייך הזמה ע"ש. וכיון דלא שייך הזמה לכ"ע אס אמרו העדים בחקירות אין לנו יודעין עדותן קיים ולענ"ד נראה דבנידון דידן אפי' להתיירן הראשון שבתוס' דריש מכות נמי אין שייך לקיים כאשר זמס וממילא לא בעינן עשא"ל דהתוס' מקשים שם לתירץ הראשון וו"ל וקשה דא"כ מאי קאמר פ' היו בודקין גבי נערה המאורסה דאיהי לא מקטלא דכיון דאינהו לא מיקטלא כו' וו"ל דהתם כיון שבאין למייבה מיתה וזממו להרוג את הנפש לא מקיים כאשר זמס

זמם במלקות דהא בהדיא כתיב נפש בנפש
 גבי הזמה דעדות נפשות ולא חשיב יכול
 להזימה במלקות אבל הכא שלא כוון. אלא
 לשווייה בן גרושה וכן חלוגה דליכא כי אם
 לאו בעלמא כיון שלקו חשיב שפיר עדות שאתה
 יכול להזימה עכ"ל. הרי כתבו התוס' בהדיא
 דלא מקרי אפשר לקיים בהזמה במלקות רק
 אם העידים הניזומים לא בלא להעיד עליו רק
 עדות המביא לדי חיוב מלקות משא"כ אם
 העדות הניזומים לא הביא לדי חיוב במלקות אלא
 העדות הוי עדות המביא לדי חיוב מיתה גם
 לתירוק הראשון לא נתקיים במלקות כאשר
 זמם וא"כ בעדי קידושין הא העדות מביאה
 לדי חיוב מיתה ואיך נתקיים בהזמה ע"י
 מלקות לחודיה ולא דמי לבן גרושה וכן חלוגה
 א"כ הא בעדי קידושין א"א בהזמה כלל אפילו
 אם יתקרו בחו"ד וכיון שפי" החו"ד לא יהיה
 חושלת כדי לצא לדי הזמה ממילא אין החו"ד
 דעדי קידושין רק לחלוגה ולא לעיבד הלכך אם
 אמרו אין אנו יודעין בחקירות לכ"ע עדותן
 קיימת ולפי"ז אין לריבין לדברי הריב"ש שכתב
 בס' רס"ו דהא דאינו יודע בחו"ד בעדי קידושין
 קיימת אינו אלא דרבנן מטעם תקנה אלא אפי'
 מה"ס נמי עדותן קיים מטעם הג"ל בין לתירוק
 הראשון ובין לתירוק השני של התוס' דריש
 מכית ואין חילוק ציניהם אלא לענין עדים
 לאוסרה על בעלה דאין העדות מביאם רק
 לחיוב מלקות וכן בכל מיני עדות המביא רק
 לדי מלקות, משא"כ בעדי קידושין א"א בהזמה
 איבא דהשני תירושים ומאי דפליגי אם במקום
 דא"א לקיים כאשר זמם עדותן קיים או לא יש
 להוכיח מעדי קידושין גושיה כיון דעדי קידושין
 מה"ס הוא ומה"ס א"א לקיים כאשר זמם
 כנ"ל, ואעפ"כ מהני עדי קידושין ולא אמרינן
 כיון דבעדי קידושין א"א בהזמה הו"ל עדים
 שאי אתה יכול להזימם ועדותן בעלה וא"א
 שיהיה קידושין כלל אלא ודאי דבמקום שא"א
 בהזמה כלל ל"כ לקיים בהזמה כלל ועדותן קיים
 אפי' בלא חיוב הזמה ומוכח כתי' השני של התוס'
 דהיבא דא"א בחיוב דכאשר זמם ע"כ דכאשר
 זמם לא נכתב בענין זה ואין לריבין לקיים
 דכאשר זמם והנה הכ"כ (שם) סי' ע"ג כתב
 להוכיח כתירון השני של התוס' מדברי ר"ת
 שכתבו התוס' במכות (ב.) ד"ה ומה הסוקל

כו' וזה לשונו: דהכי קאמר ומה הסוקל
 אינו נסקל פי' א"א סוקל חברו באצנים ומה
 דנדון בסייף ולא בסקילה הכא ליסקל ולא
 נסקל עדים שמעידין איש פלוני שמחויב סקילה
 ולא נסקל על ידס אינו דין שלא יסקלנו והשתא
 לא בעלת לגמרי דאיכא לאוקמי קרא
 ד ו ע ש י ה ס כאשר זמם כשהן מעידין
 שמחויב שאר מיתות ב"ד שאינו בסקילה
 ואפי"ה לא עבדינן הא ק"ו ע"ש. ומהרש"א
 כתב דגם בשריפה שייך האי ק"ו ולא שייך כאשר
 זמם רק בסייף ע"ש. והקשה הג"כ דגם על
 התוס' קשה דא"א לומר ק"ו זה דמיטע קרא
 בהדיא דהרי לפי ק"ו זה לעולם עדים
 זוממין מיתהם בסייף אפי' באים לחייב סקילה
 או שריפה דיגם רק בסייף מק"ו מאדס הסוקל
 והשוקף חברו וע"ז קשה הרי מדכתב מיעוט
 צבת כהן היא ולא זוממיה וכן כאשר זמם
 לאחיו ולא לאחותו דאיגם כדוים במיתה האשה
 שהיא בשריפה למה לן מיעוט הרי בשום מקום
 אין עדים זוממין בסקילה ושריפה א"כ מדמיטע
 כאן מכלל דבשאר מקומות כדוים במיתה
 שזממו לעשות אף מיתה חמורה מסייף כגון
 סקילה ושריפה והרי מיעוט קרא בהדיא האי
 ק"ו, וקשה על פי' ר"ה האי קושיא בעלמה,
 שהקשה על רש"י א"ו מוכרחים אנו לומר
 דאעפ"כ י"ל האי ק"ו וא"ת מיעט צבת כהן לא
 הוה אמרינן דהאי מיעוט אתי להראות אם באו
 להעיד על צת כהן לא ימותו כלל אם איגם
 חייבים מיתה בשביל הבעל כגון שלא העידו
 מי הוא הבעל זה הפירוש של היא ולא זוממיה
 שאיגם נהרגים כלל וכן זה פירושו של לאחיו
 ולא לאחותו דבשביל לאחותו איגם מתחייבים
 מיתה כלל וא"כ קשה ע"ז איך נוכל לומר כן
 דא"כ עדות שאח"ל דכאן לא שייך תירוק הראשון
 של התוס' דהרי במיתה לא מקיים כאשר זמם
 במלקות דהרי כתיב נפש בנפש אלא ודאי
 מוכרחים אנו לומר תירוק שני דכיון דמיטע
 קרא בהדיא דכאשר זמם לא קאי ע"ז לא בעינן
 כלל עדות שאתה יכול להזימה עכ"ל. ולעגד"כ
 דאין זה ראי' הכרחי דהא תתוס' מקשים (שם)
 בד"ה זוממי כא כהן וז"ל: ל"ל דרשא דלאחיו
 ולא לאחותו תיפוק ליה מהיא דנפקא לן כדרש'
 (סנהדרין נ"א.) את אביה היא מחללת היא
 מחללת היא ולא בועליה היא ולא זוממיה

וי"ל הואיל לזוממיה בלו לחייבה שריפה ולא יבא לאוקמי מיעוטא דהיא אלא בזועלה ולא ממעטינן זוממין, אבל כיון דכתיב אחיו דרשינן נמי מהיא למעוטי זוממיה, אבל קשה כיון דכתיב אחיו אחי אינעריך למעוטי זוממין מהיא וי"ל דאי מאחיו הו"ד דה"מ כשהזועל הי' נדון קרינן ביה לאחיו אבל אם לא היה נדון על פי עדותן כגון שהיה קטן רק בן ע' שנים ויום אחד או שלא הכירו הזועל לא קרינן ביה לאחיו קא משמע לן היא ולא זוממיה למעוטי זוממין בכל ענין עכ"ל. ועיין מ"ש בתוס' בסנהדרין (נ"ח) ד"ה אחיו. הרי מפורש דקרא דהיא אינו מיוחד לדרכה דהיא ולא זוממיה דוקא דהא אינעריך קרא דהיא לדרוש היא ולא זועלה, הילכך עתה ללא דרשי' הק"ו דמה הסוקל כו' שפיר אינעריך קרא דלאחיו למעט עדי זוממין דנדון אותם כאחיו ולא כאחותו בשריפה וזמילא דרשינן המיעוט דהיא ולא זוממיה היינו לענין אפי' במקום שאין דנין לה זועל דאם דנין גם להזועל לא לריבין המיעוט דהיא דהא כבר ממעטינן מלאחיו ותרי קראי ל"ל ואם הוה דרשינן כנ"ל אזי הו"א דהיא לא ממעטינן זוממים כלל דהא אפי' בלא המיעוט נמי אין דנין ע"ז רק בסייף להק"ו אפי' הם בלו לחייב סקילה ושריפה וקרא דלאחיו בעינן למעט כגון אם ה"א להמית אותם במיתה סייף עפ"י הק"ו ואפשר להמית אותם בחנק או בשריפה דק"ל דכל הזוממין מקדייין לאותה מיתה חוץ מזוממיה ביה כהן וזועלה וההו"ס במכות (ב). ד"ה כל הזוממין מפרשי דברי המשנה דכל הזוממין כו' לענין שאם אינן יכולין להמיתן את הזוממין באותה מיתה שרלו להמיתו כזיתם בכל מיתה שנוכל חוץ מזוממיה ביה כהן שאין מקדימין למיתה ביה כהן ע"ש, וא"כ איבא למימר דאם הוה דרשינן ק"ו הו"א דמיעוט דלאחיו אתי לענין אם ה"א להמית אותם במיתה סייף ואפשר להמיתן במיתה חנק או שריפה ע"ז אמרה חורה להמיתן אותם בחנק כמיתה אחיו ולא בשריפה כמיתה אחותו, אבל עיקר מיתה המחוייב מלד דנין איבא למימר דאיגס חייבין אלא בסייף כפי הק"ו ואפי' אם נדרוש המיעוט דהיא ולא זוממיה בכל לפרש ג"כ באופן הנ"ל כגון שאינן יכולין להמיתן במיתה סייף ויכולין

להמיתו במיתה שריפה ובשאר מיתות דמלד הסברה ודאי היו לריבין להקדים במיתה שרלו להמית דהיינו בשריפה לכן ב"א המיעוט דהיא דאין ממיתין אותם בשריפה כלל וקרא דלאחיו בעינן היבא דדנין גם להזועל וקרא דהיא בעינן היבא דאין דנין להזועל כמ"ש התוספות אליבא דאמה א"כ אפי' להק"ו הנ"ל עדי ביה כהן עדים שאתה יכול להזימן. עוד איבא למימר דע"כ הק"ו דרבינא ומה הסוקל אינו נסקל כו' לפי' ר"ת לא שייך אלא בעדים המעידים איש פלוני מחוייב סקילה משא"כ כשמעידים איש פלוני מחוייב חנק הא הינח לר"ש דס"ל (בסנהדרין דמ"ט ע"ט) חנק חמור מסייף הוא דאיבא לדון הק"ו של רבינא לאפוקי לרבנן דס"ל דסייף חמור מחנק ליבא למידן ק"ו מסוקל דאם נדון להזוממין בסייף הרי מחמירין עליהם יותר ממה שרלו להמית ואין זה ק"ו כלל ואיבא למימר דהלכך דקדק רבינא ודרש הק"ו לר"ת מסוקל ולא משארי מיתות כדי לרמוז הק"ו אליבא דרבנן הוא וא"כ העדי ביה כהן וזועלה לרבנן א"א לדין הק"ו ולחייבם בסייף דלהחמיר אין זה הק"ו דהק"ו הוא להקל ולא להחמיר ומיתה זועלה הוא בחנק דקיל יותר משריפה ולפי"ז המיעוט דלאחיו ולא לאחותו לא בעינן למעט שאין מחייבין להעדים במיתה ביה כהן שהוא שריפה דמק"ו הוא דילפי' דאין מחייבין אותם אלא בסייף אלא דעיקר קרא דלאחיו אתי לענין שדנין אותם בחנק ולא בסייף דחמיר יותר ומה דמעטינן ולא לאחותו היינו היבא דהוועידו על זועלה ועליה ואם נדנין אותם כמיתה זועלה הרי הוא בחנק ואם כמיתה הרי הוא בשריפה ויש לפנינו להסתפק באיזה מיתה נדנין את העדים, אם בשריפה ככה כהן או בחנק זועלה ואעפ"י דבשריפה בלא"ה אין יכולין לדון אותם משום הק"ו אי לאו המיעוט הו"א דעכ"פ מחמירין להמיתן בסייף לכהפ"ח כדי לקיים כאשר זמם במקלת, דסייף יותר חמור מחנק דהוא מיתה זועלה והוא רלה להמית ביה כהן כמיתה היותר חמורה מחנק ע"ז אהא המיעוט דלאחיו לאמר דדנין אותם דוקא בחנק כמיתה אחיו ולא בסייף כפי העונש שהי' ראוי לחייבם משו' מעידים על ב"כ וקרא דהוא אחא למעוטי את זועלה לזד אך יש לרקדק איך אפשר ללייר דמיעט דקרא

דלאסיך

דלאחך מיירי כשדנין הבת כהן והבועלה ואיך לדון את העדים אם כבועלה בחנק או בסייף היותר חמור מפני שרצו להרוג שיהיה הבת כהן והבועלה ואי לאו מיעוט דלאחיו הו"א לדון במיתה החמורה בא קי"ל דכל היבא דאיבא ספק באיזה מיתה למית ממיתין אותו בהקלה כדאיתא בגמרא דסנהדרין (ע"ט:): כל חייבי מיתות שנתערבו זה בזה כידונין בקלה ע"ש. אח"כ מלאמי להרדב"ז על הרמב"ם פ"כ מה' עדות ה"ט שהקשה על הדרשה דלאחיו ולא לאחותו ככעין זה ותיקן וז"ל: דאי לאו קרא הו"א כיון שהחמירה תורה על עדים זוממין שאם לא הרגו נהרגין אימא נחמיר עליהם להיות גדונים בחמורה כמוה קמ"ל לאחיו ולא לאחותו ע"ש. אבל יש לפקפק עליו מהק"ו דרבינא ולסברה הרדב"ז הו"ל ק"ו פריבא והא דקי"ל דלא הרגו נהרגין לאו מחמירא דע"ז הוא אלא משום דאי"א בלא"ה ואדרבה נראה להיפך דהא ע"ז חידוש הוא ואמרינן בכל מקום דאין לך בו אלא חידושו ומטעם זה אמר רבא מכאן ולהבא נפסל ואם אמרינן משום חידוש לחומרה עיין מ"ש לעיל בפאס"י וגראה לתרץ ע"ז הכשט דאי לאו המיעוט דלאחיו הו"א דיוני דע"ז עדותם שהעידו בפכ"פ בא על פכ"פ בת כהן רצו להרוג את בועלה בחנק והגבועלה כשריפה ובע"ז כיון דאפי' לא הרגו נהרגין אח"כ בעדותם דנין אותם כמו שהרגו בפועל לזה בחנק ולו כשריפה ומטעם כאשר זמם הא נחייבו בשתי מיתות מיתה חנק ומיתה שריפה והיבא שאיש אחד נחייב בשתי מיתות קלה וחמורה נידון בחמורה כדאיתא במתניתין דסנהדרין (פ"א) וברמב"ם פי"ד מה' סנהדרין ה"ד דהא עכ"פ נחייב במיתה החמורה ולא דמי לחייבי מיתות שנתערבו זה בזה כידונין בקלה משום שאין מכירין מי המחויב החמורה ומי המחויב הקלה אי אתה נשאי להחמיר כי שמא לא נחייב זה משא"כ היבא שנתחייב בשתייהן הלכך בעינן קרא למעט דאין דנין אותם אלא במיתה דלאחיו שהיא הקלה עוד יש להאריך להסיר הוכחת הנ"כ בענין הא דקי"ל בהרבה דוכתיה בש"ס דמילתא דאיתא בק"ו טרח וכתב לה קרא וקלרתי ולפי מ"ש לעיל הא אפי' לתרץ הראשון של הסו"ס בנידון דידן א"א בהזמה

וא"כ אפי' אם נימא דעדי קידושין לריבין חו"ד משום דילפינן דבר דבר מממון כדכתב הרי"ב ע"כ בס"י קל"ג ובס"י רס"ז ע"ש. (יש להעיר עליו וכן על הרמ"ב שהביאו הרי"ב"א סוף יבמות והבאתיו לעיל ל"ל למילף דין עדי נשים דלריבין חו"ד משום דילפינן דבר דבר מממון לילף ממשפט אחד כמו דילוף דו"ח גבי ממון ממשפט אחד דהא אפי' בן גרושה וכן תלוזה נכלל בקרא דמשפט אחד כדאיתא בכתובות (ל"ג. ע"ש). וגם רבנן לא תקנו שלא להלריך חו"ד מ"מ א"כ הב"ד חקרו ודרשו והעדים אמרו שאינם יודעים עדותן קיימין משום דהא דאינו יודע בחו"ד עדותן בטלה אינו אלא משום הזמה כדאיתא בפסחים (י"ב. וזכנדה' מ"א): ובעדי קידושין כיון שאינן בהזמה ממילא אינו יודע בחו"ד עדותן קיימין והלכך בנידון דידן מה שאמרו בחקירות השעה לערך אינן שום ריעותא בחו"ד ועדותן קיימין.

פרק חמישי

בו יבואר מצב הדין מקבלת עדי הוזהר על אחד מן העדי קידושין ובו סעיף א'

והנה לאחר שקבלנו העדי קידושין הכת הראשונה פעם שניה ובח"ד כד"ג וכמו שנתבאר בפרק הקודם נכנסו עדי הוזהר שבאו מירושלים להזים את העד גבריאל אחד מעדי הקידושין והגידו בתורת עדות שגבריאל המעיד על קידושי רות בת דוד עמם היה באותו יום בירושלים שראו אותו באותו יום הלך בשוקי ירושלים בכל סדר החו"ד המפורש וכתוב במערכת השאלה לעיל בראש הספר. והנה אעפ"י דלא ידעו להשיב דבר ברור בחקירת השעה כמו שכתוב (ס"ס) אבל עכ"פ לפי דברי השני עדים המזימין ראו את העד הגיוס בירושלים בשעה שכבר עבר זמן הנסיעה במסילת הברזל ולא הי' אפשר להיות באותו יום בזמן הקידושין בישו רק בגמלא פרחא ולגמלא פרחא לא חיישין וכן לא איכפת לן אם אינם יודעין השעה בדקדוק כדאיתא בכות (ה) וז"ל: ואמר רבא באו שנים ואמרו בסורא בלפרא בחד בשבתא הרג פלוני את הנפש

הנפש ובאו שנים ואמרו בפניה בחד בשנתא
 עמנו הייתם בנהרדעא חזינן אי מלפרא לפניא
 מני אזיל מסורא לנהרדעא לא הוו זוממין
 ואי לאו הוו זוממין (שריך הגמ') פשיטא מהו
 דתיטא ליחוש לגמלא פרחא קמ"ל ע"ס. והא
 דאמרינן ציבמות (קט"ו.) דחיישין דילמא
 בגמלא פרחא אזל ע"ס. כתבו החוס' התם
 בד"ה הכא וז"ל: ואר"ת דהכא כיון שמתכוין
 לקלקל אשת חברו אזל בגמלא פרחא אבל
 התם אם הלכו בגמלא פרחא ה' מקלקלים יותר
 והר' מנחם פי' דהתם אם אימא דחלו בגמלא
 פרחא ה' להן לטעון כן ומדלא אמרו הכי
 ש"מ דסקר הם מעדים עכ"ל. א"כ בנידון
 דידן הליא בשני החילוקים הללו לחילוק
 הראשון חיישין לגמלא פרחא דהא כיון שמתכוין
 לקלקל ולאסור את רות לעלמא חיישין דילמא
 בגמלא פרחא אזל כדי להעיד על הקידושין
 ולחלוק השני גם בנידון דידן לא חיישין משום
 כיון דהעדים היו לפנינו והי' להניזוס לטעון כן
 ומדלא אמר הכי ש"מ דסקר הוא מעי' ומה שמתמה
 הקרבן נתגאל ציבמות פי' האשה שהלכה אות
 ג' על לשון של ר"ת שכתב אבל התם אם הלכו
 בגמלא פרחא היו מקלקלים יותר וז"ל:
 בתמיה וכי משום אם הלכו בגמלא פרחא היו
 מקלקלים יותר עכ"ל ז"ל אבל אם לא הלכו
 בגמלא פרחא היו מקלקלים יותר פי' שאם לא
 היו הלכו בגמלא פרחא ולא הי' נמלא עדי
 הזמה ואז היו יכולין לקלקל ציזתר כי אם לא
 היה נמלא עדי הזמה היה עדותם קיימת והרולח
 היה נהרג עפ"י עדותם ומחשבתם הרעה
 היתה נתקיים ועתה אם הלכו בגמלא פרחא
 נמלאו עדי הזמה ועדותן כתבטל או דאיכא
 למימר כונת ר"ת אם הלכו בגמלא פרחא היה
 מקלקלים יותר פי' שהליכה בגמלא פרחא מקלקל
 את העדים עלמס יותר דהם לא היו הלכו
 בגמלא פרחא לא היה נמלא עליהם מזימים
 ולא היו ניזומים משא"כ ע"י הליכה בגמלא
 פרחא כסתבצ שיהיה נמלא עדי הזמה ומקלקל
 אותם הרמז"ן והרע"ב א"ו והרשב"א ב' דעיק' סמיך
 על טעם ואמרינן מילי מסר שזה הטעם
 האחרון עיקר אבל שנים הראשונים סניפין הן
 לו ע"ס. ועיין ברמב"ם פי"ט מה' עדות ה"א
 ובטור ח"מ סי' ל"ח ועיין בכנה"ג (שס) והתוס'
 שאנ"ן למכות (שס) כתב לחלק מהא דיבמות

וז"ל: דהתם לענין קיום שער חיישין אבל
 הכא להרוג הרולח לא חיישין דמשוינן להני
 עדים זוממים לענין שלא יהרג הרולח מהו
 למקטלינהו להני עדים חיישין לגמלא פרחא
 ולא מקטלא עכ"ל. מבואר מדבריו דדוקא לענין
 שלא למיקטלא אמרינן דלא חיישין לגמלא
 פרחא, אבל כשאינו נוגע לקטלא שפיר חיישין
 וא"כ בנידון דידן חיישין לגמלא פרחא לענין
 להנריכה גם אבל אם זינתה לא נהרגת עפ"י
 העדים הללו דהיכא דנוגע לקטלא לא חיישין
 ולאוסרה לעלמא בלא ג"פ חיישין לגמלא פרחא
 ואפי' אם עדים המזימין אמינים וגאמיים
 דבריהם מ"מ יש לחוש לחומרה.

פרק ששי

בו יבואר מצב הדין מקבלת עדות
 המכחשת להמוימין ובי' ד' סעיפים

סעיף א'

והנה לא עוד לאחר שנתקבל עדי הזמה
 שאנו ממורשה של המקדש אולי יש לך
 עדים אחרים שראו את מעשה הקידושין הביא
 שני עדים אחרים לפנינו והעידו על הקידושין
 בחו"ד כד"ג ולפני המורשים א"כ אפי' אטינימא
 דהכת הא' נתבטל מחמת ע"א הניזוס הכי לפנינו
 כת השני' המעידה על אמינת הקידושין ולא
 שיך צכה"ג לבטל הכת השני' מטעם עדות
 שבעלה מקלחה בעלה כולה בין להרמז"ס ובין
 להראב"ד וסייעתם כדנבאר לקמן ועתה באתי
 בשביל הדין דעד הניזוס כי לאחר קבלת
 עדות הכת השני שאנו ממנה אם המה ראו את
 הכת הראשונה עומדים בשעת הקידושין אלל
 הקידושין שנעשה לפניהם צפה יפו באותו
 יום שמעידין שנעשה בו הקידושין העידו
 בחזרת עדות כי המה ראו השני העדים
 הראשונים אהרן וגבריאל עומדים אלל הקידושין
 באותו יום א"כ אעפ"י שהמזי' אומ' שעמם הי'
 גבריאל בירוש' הכי יש כאן עדים המכחיש' להמזי'
 וא"כ איכא למימר אוקי תרי להדי תרי ואוקי
 לגבריאל בחזקת עד שאינו ניזוס וכשר. אמנם העד
 הניזוס כשר לגמרי אפי' מדרבנן בודאי אינו
 דהא עכ"פ הו"ל ספקא דתרי ותרי ללא אם
 הוא

הוא פסול מדאורייתא או אינו אלא מדרבנן
 וזה תליא במחלוקת הפוסקים אם ספיקא דתו"ת
 דאורייתא הוא או אינו אלא דרבנן ולמ"ד דאוריית'
 מה"ת לא חוקמינן ליה אחוקתו דהעדים מפקי
 ליה מחוקתו ופסול הוא מה"ת ולמ"ד אינו אלא
 דרבנן מה"ת מוקמינן ליה אחוקתו ורבנן הוא
 דהחמירו לפסול אותו מפני שעכ"פ איכא עדים
 המעידים עליו לפסול ונ"מ אם נימא דפסול
 דאורייתא הוא מלד עדותו בהקידושין אינו קי'
 ובקידושין של השני קידושין ואם נימא דספיקא
 דתרי ותרי דרבנן הוא מה"ת הקידושין של
 הראשון קידושין ולריכה גט מראשון ויש להסתפק
 אם בתרי ותרי בענין פסול עדות למ"ד דתו"ת אינו
 אלא דרבנן אם נפסל אפי' קודם הכרזה דהא
 קי"ל דפסול, עדות דרבנן לריכין הכרזה א"כ אם
 לא נעשה עדיין הכרזה קידוש' שני לאו קידושין
 כלל ולקמן אבאר בעזרי"ת בענין זה וממילא
 יבואר גם דין דא, והנה צנידן דידן יש להסתפק
 דאליבא דכ"ע יהי' פסול מה"ת דהא עי' טעמא
 דמ"ד דספיקא דתרי ותרי אינו אלא דרבנן
 משום דמה"ת מוקמינן ליה בחוקתיה ורבנן הוא
 דהחמירו לפסולו ובנידן דידן אינו שייך לומר
 הכי דהא נגד חוקת העד איכא נגדה חוקת
 פנויה דרות א"כ החוקה כמאן דליחא דמי דניקי
 חוקה נגד חוקה ויחכא דליכא חוקה
 כלל לא שייך לומר הסבירא דמ"ד דתרי ותרי
 אינו אלא דרבנן משום דמה"ת חוקמינן אחוקה
 ואפי' אם נימא דחוקה פנויה דרות אינו מועיל
 להכריע הספק דפסלות עדות הניזוס דהא מלבד
 עד הניזוס איכא שלשה עדים המעידים על
 הקידושין ומרעו להו לחוקתה ואעפ"י דקיוס
 עדותן תלי' באמיתת הזמה כי אם הזמה אמיתית
 היא ממילא בעלה שאר העדים נטעם עדות
 שבעלה מקנתה בעלה כולה כמו שנבאר לקמן
 בעזרי"ת. אבל עכ"פ כל זמן שאין לנו על הזמה
 צירור גמור אין יכולין לבטלן לגמרי דלא יהיה
 להם יכח לכה"פ למרעי לחוקת פנוי' של רות
 אבל גלענ"ד דבתרי ותרי בניזוס מלבד דיש
 מוימין דמפקי ליה מחוקתו איכא נמי חוקת
 הקודמת דלא היה ציפו במקום מעשה הקי'
 בזמן הקידושין דהא צייס הקודם ליום הקידושין
 גם הניזוס מורה להמוימין שהיה צירושלם א"כ
 כיון שגולד לנו ספיקא דתרי ותרי אם היה
 הניזוס בשעת הקידושין ציפו או לא איכא

לעמוד אותו בחזקת הקודמת שלא הי' ציפו גם
 צייס שלאחריו ולא דמי חזקה זו לחזקה דהעשוי'
 להשתנות ע"י הנסיעה דהא בחזקה זו מחוסר
 מעשה דנסיעה הוא ולא נשתנה ממילא בלי
 מעשה של הנסיעה ואדרבה לריכין לומר דלא
 עשה מעשה דהא אפילו רובא דעדויה מחזקה
 קי"ל דרוב תתלי' במעשה לא עבד ואעפ"י
 דבשעת הגדת העדות היה ציפו א"כ אם נימא
 כעתה כן אז והי"ל כמו חזקה דכל העומאתן
 בשעת מליאתן חדא דלא אמרינן חזקה זו אלא
 לחומר קדשים כדכ' התוס' בהרבה מקומות ועי'
 בפ"ד ועוד הא אפי' בשעת מליאתן ליכא למימר
 דעכ"פ גם בשעת הגדה לא עמד אלל כאן
 ישראל כהן א"כ הו"ל חזקה נגד חזקה וכמאן
 דליחא דמי.

והנה יש להעיר בזה מהא דליחא בכתובות

(כ"א:): שלשה שיבשו לקיים את השטר
 וקרא ערעור על אחד מהן עד שלא חתמו
 מעידין עליו וחותם בו' ערער דמאי אי ערער
 דגולטתא תרי ותרי נינהו וכתב רש"י ז"ל
 בד"ה תרי כו' וז"ל: כי אמרי לא גול הו"ל
 תרי ותרי ולא מכשרי בכי ע"ש. ולכאורה
 איכא לדקדק בדברי רש"י דמפרש קוש'י הגמ'
 דהו"ל תרי ותרי ולא מתכשרי בכי הא הגמ'
 דיבמות ולא). מסיק דתרי ותרי אינו אלא
 דרבנן ומדאורייתא מוקמינן לגבירא אחזקתיה
 ואעפ"י דעכ"פ רבנן החמירו היינו דוקא בענין
 דאורייתא משא"כ התם מיידי בקיוס שערות
 דאינו אלא דרבנן ובדרבנן לא החמירו בתרי
 ותרי כדכתבו הראשונים בהרבה מקומות לענין
 תרומה דרבנן ולקמן נזכיר אותם בשם א"כ
 נהי דתרי ותרי נינהו מ"מ אמאי לא נכשיר
 אותם נוקמי אחזקתם ומהתוס' יבמות (פ"ח:):
 ד"ה והבא מבואר דס"ל אליבא דרב דספיקא
 דתרי ותרי דרבנן הוא ע"ש. ועיין מ"ש לקמן
 בפרקין דה אף אם נימא דהיכא דאיכא חזקה
 נגד חזקה בתרי ותרי דהו"ל חזקה כמאן
 דליחא דמי לכ"ע דאורייתא הוא א"ש דהא איכא
 עדים לפנינו המעידים לחומרה וליכא חזקה
 לקולא והלכך כמו למ"ד דבתו"ת דאורייתא אסור
 מה"ת ה"ה למ"ד דתו"ת דרבנן אסור. מה"ת
 ולכן שפיר פריך הגמרא תרי ותרי נינהו
 לכ"ע דהא נגד חזקה כשרות של הדיין איכא
 חזקה ממון כנגדה דהא הגתצע הוא מוחזק.

בממונא. אמנס יש לרשות דכחא שאני דחוקה דממונא עדיפא טפי משאר חוקות וס"ל כהר"ף סתב בסוגי' זו וז"ל: דהו"ל תרי לבהדי תרי והו"ל גברא ספק כשר ספק פסול הלכך לא מחתמינן ליה כלל דלא מו"ן ממונא אשומיה עכ"ל וכתב הר"ן וז"ל: יאה שהוא מפרש מאי דפרכין חי ערעור דגולטתא תרי ותרי גמרי גמרי דהו"ל וארישא דעד שלא חתמו פרכין אמאי מעידין עליו וחומס דהא איכא למימר אוקי עמי כו' הו"ן ממונא בחוקת מריה ואע"ג דאיכא למימר נמי אוקי גברא החוקתיה חוקא דממונא אלימא ע"כ ואפי' לא מבעית מילתא איה לן למימר דממונא היכא דקאי ליקום ע"ש. ה"כ אפי' אם נימא דבעלמא חוקא נגד חוקה נמי אמרינן דתרי ותרי דרבען הכא שאני דחוקת ממונא אלימא טפי וכתום' (סס) גד"ה תרי כתבו בשס ר"ה דפריך הגמרא תרי ותרי נינהו אסיפא היא פי' ואפי' משחתמו אמאי אין מעידין עליו הא איכא למימר אוקי תרי לבהדי תרי ואוקי גברא בחוקת כשרות ע"ש. וכן מפרש בעל המאור ע"ש. ואעפ"י דחוקת ממונא אלימא טפי איכא למימר דס"ל דגבי קיום שטרות שאני דהא קי"ל דמה"ת העדים החתומין על השטר נעשין כמו שנחקרה עדותן ב"ד וקיום שטר' אינו אלא דרבען כדאיתא בגיטין (ב:) כתובות (כ"א: כ"ח.) ועיין בתום' (סס) ד"ה קיום שטרות ע"ש. הלכך בשלשה שיצבו לקיים את השטר דמה"ת השטר כשר בלא הקיום ומה"ת יכול המלוה לגבות השטר אפי' בלא קיום כלל הלכך אעפ"י דרבען הלריכו קיום, מ"מ לא אליס כ"כ החוקת ממונא דהלוח למרעי חוקת כשרות דהדין כיון דעכ"פ גובין בשטרא אפי' בלא קיום כלל מה"ת, ולפי"ז מ"ש המחבר בש"ע ח"מ סי' ל"ד סעיף כ"ח שנים שהעידו באחד שהוא פסול באחד מאלו העבירות וצאו שנים והעידו שחזר בו ועשה תשובה או שלקה הרי זה כשר אבל אם צאו שנים והכחישו ואמרו לא עשה עבירה זו ולא נפסל הרי זה ספק פסול לפיכך לא יעיד ואין מוליאין ממון בעדותן ע"ש איכא למימר דבדין זה לא יש חולקין בהפוסקים ואפי' הר"ח ובעל המאור וסייעתם דמפרשי הגמרא דקוש' קאי על סיפא היינו דוקא התם דמיירי לענין קיום שטרות הוא דמהני חוקת כשרות

מ

דהדין משום דחוקת ממונא לא אליס כ"כ לאפוקי בעדים ולענין להוליא ממון בעדותם מודים דלא מהני חוקת כשרות העדים להוליא על פיהם ממון דחוקת ממין אלימא מרעי כח חוקת כשרות דעדים וספק פסולין ואין מוליאין ממון בעדותן. אפי' בלא לי על רבנו הב"י על הטור (סס) בסעיף מ"ב סתב דדין זה תלי' במחלוקת דרש"י ור"ף ור"ן ור"ח ע"ש. ולענד"ג דד"ה הוא ולא פליגי אלא בדין שטרות דאפי' בלא לי על רבנו הב"י אלימא הוא לא לכן ס"ל דמעמידין את הדין לחוקת כשרות משא"כ דבתרי ותרי על אחד אם הוא פסול או לא בטוגע נגד חוקת ממון אימא גם הר"ח והרז"ה מודים לרש"י ור"ף ורמב"ם ורמב"ן דפסולין לעדות מספק. אמנס יש להעיר ע"ז מהא דאיתא ביבמות (ל"א.) וז"ל: ותו בשני כתיב עדים נמי ספיקא דרבען הוא כו' מידי דהוה אנכסי דבר שטיא ע"ש. ואם נימא דאפי' למ"ד דספיקא דתרי ותרי א"ו אלא דרבען משום דמה"ת מעמידין גברא החוקתיה היינו דוקא היכא דליכא חוקת ממונא כנגדה, משא"כ היכא דאיכא חוקת ממונא דאליס טפי כנגד החוקת כשרות ו כ ד ו מ ה ל כ ו ל ע ל מ א ד מ ו ק מ י כ נ א ח ו ק ת מ מ ו נ א א"כ מאי ראייה מנכסי דבר שטיא דהתם שאני דאיכא חוקת ממונא דאליס טפי משאר חוקות הלכך מוקמינן ממונא בחו' דר שטיא, א"כ היכא למימר כמו דאמ' בתום' אפי' למ"ד דבתום' דרבען ומה"ת מוקמינן גברא החוקתיה היכא דאיכא חוקת ממונא נגד החוקת דגברא חוקת ממון מרעי לחוקת דגברא ה"ה היכא דליכא אלא חוקת ממונא לבד מוקמינן החוקתיה אפילו למ"ד דתרי ותרי דאורייתא ולא מוקמינן החוקת דגברא אלא דוקא בשאר חוקות ולא בחוקת דממונא ואעפ"י דהתם גבי היתר ליבס (לש' התום') אליס טפי אפי' מחוקת דממונא דהא איכא התם תרי חוקות חוקת היתר ליבס וחוקת פנייה דערוה ותרי חוקות עדיפא מה"ת ממונא כדמוכח מהא דאיתא בכתובות (ב:) וז"ל: אלא משנתארסה משום דאיכא תרתי חוקה ע"ש. הא התם איכא חוקת הגוף דעדיף טפי מחוקת ממונא אפי' כשהיא לבדה דהא התם איכא תרי חוקות כנגד חוקת דממונא וחוקת דאין אדם מפייס בזמון ע"ש ב"י וכתום'

ובתוס' ועיין במהרי"ט ח"מ סי' קל"ח ועין
 בשב שבעתתא שמעתא בפ"ד ולבאר כל כלליה
 ופרטיה של עג"ל החזקות הללו יש להאריך
 וליחד צוה קונטרס מיוחד ועיין בפ"י לקידושין
 (ע"ט.) ד"ה אמר לך רב ע"ש. ועוד חזקה
 פנוי' אינה חזקה חשובה כדכ' התוס' בכחו'
 (ס) ד"ה אבל ובקידושין (מה :) ד"ה בפירוש
 ע"ש. וצוה יגדך מה שיש להקשות על סוגיא
 זו מהא דאיתא בעירובין (ל"ו.) וז"ל: רבא אמר
 התם תרי חזקי לקולא והכא חדא חזקה ע"ש.
 משמע דבתרי חזקה אפי' למ"ד דספיקא דתרי
 ותרי דאורייתא מעמידין על חזקתו היכא דאיכא
 תרי חזקות דהא התם מעיקרא אמרי רבה ורב
 יוסף: הכא בשתי כיתי עדים עסקינן אחת
 אומרת מבטור יום נעמאת ואחת אומרת
 משחשיכה. וכאז רש"י בד"ה אחת וז"ל: ובהא
 פליגי ר"י סבר אוקי תרי לבהדי תרי ואוקי
 תרומה אחזקה קמייתא וכי אנחה טהורה הוא.
 ור"מ סבר כיון דאיכא כת דמפקע ליה
 מחזקתיה בספיקא דאורייתא לא אזלינן בתר
 חזקה אבל בנוגע בלאחד זלילה דאין כת
 מוליאתו מחזקהו מוקמינן ליה כל הלילה
 בחזקתו ע"ש. ואח"כ כשאמר רבא לתרן ר"מ
 אר"מ כתב רש"י בד"ה רבא אמר וז"ל: גבי
 נגע בלאחד נמי הפילו יש שני כיתי עדים
 חלוקות אחת אומרת קודם שנגע בו מת ואחת
 אומרת עכשיו מת הוי נמי ר"מ מטהר ואפי"ה
 לא תקשי התם תרי חזקות נינהו לטהר ומש"ה
 אזלינן ליקולא דאוקי תרי לבהדי תרי והעמד מת
 על חזקתו ראשונה כל הלילה וחי הוה ועוד
 העמד נוגע על חזקתו ראשונה וטהור הו' עכ"ל
 הרי דברי רבא כובז והולך על דברי רבה
 ורב יוסף אליבא דר"מ דס"ל דספיקא דתרי
 ותרי דאורייתא הוא והלכך אמר ר"מ בעירוב
 הרי זה חמר גמל וטעמא דנוגע דמעמידין ליה
 בחזקתו משום דאין כת מוליאתו מחזקהו והלכך
 מטהר, ר"מ את הנוגע ורבא ג"כ ס"ל דטעמא
 דעירוב הרי זה חמר גמל משום דספיקא
 דתרי ותרי דאורייתא הוא והלכך לא מליטו לאוקי
 התרומה בחזקה קמייתא משום דעדים קמפקע
 ליה מחזקתיה אלא דפליגי עלייהו דרבה ורב
 יוסף ס"ל דנוגע א"א לאוקמי בתרי ותרי דא"כ
 אמאי מטהר ר"מ את הנוגע הא א"א לאוקמי
 אחזקה קמייתא מנ"י דעדי' קמפקע ליה מחזקתיה

ורבא ס"ל דגם בנוגע אפשר לאוקמי בתו"ת כמו
 בעירוב אלא דמחלק בין עירוב לנגע דבעירוב
 הוא דעדים מפקע ליה מחזקתיה והלכך לא
 מוקמינן אחזקה קמייתא משום דהתם ליכא
 אלא חדא חזקה לקולא וכיון דעדים מפקע
 ליה מחזקתיה הלכך אמרינן הרי זה חמר
 גמל לאפוקי בנוגע דאיכא תרי חזקה אעפ"י
 דמפקע ליה מחזקתו מ"מ כיון דאיכא תרי
 נגד תרי ושני חזקות לקולא מסייע לכת המעיד
 לקולא ככה"ג אפי' למ"ד דתרי ותרי דאורייתא
 ג"כ מודה דמוקמינן ליה אחזקתו וא"כ ל"ל
 להגמיר' להוכיח מנכסי דבר שטיח דתרי ותרי
 דרבנן והלכך גבי יבוס מוקמינן לה בחזקה
 היתר ליבוס הא אפי' בעלמא תרי ותרי
 דאורייתא התם גבי היתר ליבוס אינו אלא
 דרבנן או אפי' מדרבנן לא הויא משום דאיכא
 תרי חזקות לקולא חזקה פנוי' דערוה וחזקת
 היתר ליבוס דיבמה כדמוכח מעירובין (ס) וז"ל
 אבל אי נימא דחזקה פנוי' לא הויא חזקה
 חשובה אחי שפיר וגם אחי שפיר מה שיש
 לדקדק לפי' התוס' דיבמות (ס) ד"ה אי
 שמביא בשם ר"י וז"ל: ונראה לר"י דה"פ
 דומיא דקידושין וקידושין משמע ליה דמיירי
 אף בכת אחת ואע"ג דבכת אחת דאורייתא
 מתייבמת כיון דבשני כיתי עדים הויא ספיקא
 דאורייתא גזרו רבנן שלא תתייבם בכת אחת
 אטו ב' כתי עדים ופריך וקידושין גופייהו
 ממאי דמיירי בכת אחת דילמא דוקא ב' כתי
 כיתי עדים אבל בכת אחת מותרת להתייבם
 ולא גזרינן אטו ב' כיתי עדים משום דשתי
 כיתי עדים גופייהו הוי ספיקא דרבנן
 ומדאורייתא מתייבמת דמוקים לה אחזקה אלא
 מדרבנן חוללת ולא מתייבמת לחומרה ע"ש.
 והא כיון דאיכא התם ב' חזקות חזק' פנוי' דערוה
 וחזקה היתר ליבוס א"כ אמאי אמרינן דחוללת
 ולא מתייבמת הא בשני חזקות הו"ל להקל
 להתייבם אפי' בתרי ותרי כמו דמוכח מסיגי'
 דעירובין (ס) כ"ל אבל אם נימא דחזקה
 פנוי' לא הוי חזקה חשובה להלטרף להתיר
 אפי' לכתחלה בתרי ותרי אחי שפיר והנה
 אח"כ ראיתי להשג שמעתא שמעתא ו' פ"ז
 שהרניש בראי' הנ"ל ע"ש. אבל מלאתי שם
 שני דברים שהוא להיפך ממ"ש. הוא מוכיח
 מסוגי' דעירובין הנ"ל לענין תרי חזקה ואחת

מהן הו"ל חזקת פנוי' ג"כ אמרינן דאפי' בתרי ותרי מוקמינן אחזקה להקל ע"ש. ולפי מ"ש הרי מוכח דבתרי ותרי ואחת מהן חזקת פנוי' לא אמרינן להקל אפי' מדרבנן ואפי' בתרי חזקות ועוד הוא מסיק שם דלא אמרינן הכי אלא למ"ד דתרי ותרי דרבנן אבל למ"ד דאורייתא מה לי חדא חזקה או תרי חזקה כשם דתרי סהדי מפקי מחדא חזקה כמו כן מפקי מחלק חזקות ולעולם מידי ספיקא לא נפקא ע"ש. ולפי מ"ש הרי מוכח מהסוגי' דעירובין דאפי' למ"ד תרי ותרי דאורייתא נמי מהני תרי חזקות ומ"ש להוכיח מיבמות (ס) דלמ"ד תרי ותרי דאורייתא לא מהני אפי' שני חזקות מהא דאמרינן (ס): למאי הלכתא דאי כהן הוא אסורה לו ואי ערוה לרסה צעי ר' ליה כו' ומשני הא אמתר עלה רבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו הכא בשני כתי עדים עסקינן אחת אומרת קריב לו ואחת אומרת קרוב לה דהו"ל ספקא דאורייתא ומתניתין דהכא צבת אחת דהו"ל ספיקא דרבנן ע"ש. והתם נמי איכא תרתי חזקה חדא העמד לרה בחזקת היתר לשון וחדא העמד ערוה בחזקת שלא נתגרשה דהוי חזקה מעליא וכמ"ש תוס' שם ד"ה אשה זו בחזקת היתר לשוק ע"ש. ואין דבריו מוכרחין כ"כ דאיכא למימר דמיירי בגירש ואח"כ כנס דליכא אלא חזקה חדא דהיינו העמד ערוה בחזקה שלא נתגרשה. אמנם לפי' תקשה מ"ש רש"י (ס) בד"ה קיימי עדים ואמרי קרוב לה כו' : ותו בשתי כיתי עדים נמי ספיקא דרבנן הוא ובגירושין גופייהו אף ע"ג דכת' א' אומרת קרוב לה לא הוה לן לאשוקי מחזקה היתר לשוק כיון דאיכא כת אחרייתא דאמרה קרוב לו ואמאי קתני חוללת עכ"ל. וקשה אמאי לא חוללת הא אפי' אם נימא דתרי ותרי דרבנן אבל עכ"פ דרבנן מיהא אסור א"כ שפיר קתני חוללת ובשלמא אם נימא דמיירי בכנס ואח"כ גירש א"כ הו"ל תרי חזקות ובתרי חזקות אפי' מדרבנן מותר משא"כ אם מיירי דגירש ואח"כ כנס א"כ ליכא אלא חזקה חדא והלכך שפיר חוללת וגם מהא דעירובין (ש) אעפ"י דרבא סובב על התיבן של רבה ורב יוסף מ"מ אינו מוכרח לומר דתיבן של רבא קאי בשיטה דמ"ד דתו"ת דאורייתא ואעפ"י דרבה ורב יוסף ס"ל בעלמא

דתרי ותרי דאורייתא כדאיתא ביבמות (ס) ובגטין (ע"ח:) מ"מ בתירוט על ר"מ אינו מוכרח לומר דר"מ ס"ל דתרי ותרי דאורייתא דאפי' אם נימא דס"ל ררי ותרי דרבנן מ"מ יעלה יפה התיבן של רבה ורב יוסף ומ"ש רש"י דר"מ ס"ל כיון דאיכא כת דמפקע ליה מחזקה בספיקא דאורייתא לא אזלינן בתר חזקה מה שמוכרי רש"י בספיקא דאורייתא אין כוונתו לומר דהתרי ותרי נעשה ספיקא דאורייתא אלא כוונתו דאפי' אם נימא דתרי ותרי אינו אלא דרבנן אבל עכ"פ רבנן החזיקו ואסור מדרבנן הלכך לר"י דס"ל תחומין דרבנן א"כ התרי ותרי במיתא דרבנן הוא וכיון דאפי' בדבר דאורייתא בתרי ותרי אינו אלא דרבנן הלכך צדבר שהוא מדרבנן בתרי ותרי מותר לגמרי הלכך ס"ל לר"י ספק עירוב כשר אבל ר"מ דס"ל תחומין דאורייתא א"כ הו"ל תרי ותרי צדבר דאורייתא והלכך עכ"פ מדרבנן הוא דאסור והעירוב הכי זה חמר גמל ולכוונה זאת כתב רש"י דבספיקא דאורייתא לא אזלינן בתר חזקה פי' כיון דהתרי ותרי צדבר דאורייתא הוא לכן טכ"פ מדרבנן הוא דאסור אך עכ"פ לכאורה דבריו אינו מדוקדק מ"ש : בספיקא דאורייתא לא אזלינן בתר חזקה הא חזקה דאורייתא הוא ועיקר חזקה דמהני בספק דאורייתא הוא אלא עיקר כוונתו הוא במ"ש קודם : כיון דאיכא כת דמפקע ליה מחזקה וכיון דמפקע ליה מחזקה הרי החזקה כמאן דליתא דמי הלכך בספקא דאורייתא שהוא ספק בתחומין שהוא דאורייתא לר"מ לא אזלינן בתר חזקה כי האי ולפי' צעין למימר ע"כ דר"מ ס"ל דהו"ת דאורייתא הוא דאם איתא דרבנן הא מה"ת מוקמינן אחזקה ולא אמרינן דהעדים מפקע מחזקה אלא דרבנן החמירו הלכך נראה בעליל דכוונת רש"י דר"מ ס"ל תרי ותרי דאורייתא הוא וכיון דר"מ ס"ל דהרי ותרי דאורייתא משום דעדים מפקע ליה מחזקתו והחזקה כמאן דליתא דמי א"כ לא היה לר"י לרש"י לכתוב צדברי ר"מ הטעם דספיקא דאורייתא הוא דאפי' דרבנן נמי הו"ל להחמיר משום דבשלמא אם אמרינן תרי ותרי דרבנן ומדאורייתא מוקמינן ליה אחזקתיה אלא דרבנן החמירו איכא למימר דרבנן לא החמירו אלא בדאורייתא ולא צדרבנן

משא"כ

משא"כ אם נימא דתרי ותרי דאורייתא הרי לא מוקמינן אחזקתיה משום דאמרין דהעדים מפקע ליה מחזקתו א"כ אפילו בדרבנן נמי אסור דהא עכ"פ ליכא חזקה כלל וי"ל דבדרבנן אפילו ספק השקול בלא חזקה נמי מותר דהא ספק דרבנן להקל ואין לומר הטעם משום דהו"ל דבר שיש לו מתירין הא כתבו התוס' בעירובין (מ"ה.) ד"ה איבעית אימא דבעירובין הקילו בדבר שיש לו מתירין ע"ש. ועיין בשפרי בכורי לין בעקף י"ח פרח ז' מ"ש בזה מ"מ כיון דעדים וועדים לפנינו ליכא למימר להקל אפילו בספק אסור דרבנן והלכך אתי שפיר מ"ש רש"י בדרי' אוקי תרי לבהדי תרי ואוקי תרומה אחזקה קמייחא ל"ל להחזקה כלל הא ה"י ס"ל דהחומין דרבנן א"כ הו"ל ספק דרבנן ולהקל חלא ודאי דתרי ותרי אפי' בדרבנן נמי לא מקילין בלא חזקה ור"י ע"כ ס"ל דתו"ת אינו אלא דרבנן והלכך איכא למימר לדידה דאוקי תו"ת אחזקה קמייחא ור"מ ס"ל דתרי ותרי דאורייתא מפקע עדים חזקתיה הלכך אינו לריך להזכיר בדברי ר"מ שפיקא דאורייתא דאפי' בדרבנן נמי הו"ל להחמיר ולא כתב אלא משום דאמת כך הוא לר"מ דס"ל תחומין דאו' וכיון דבאמת היה אפשר לתרץ קושית הר"מ אדר"מ בשתי כתי עדים אפילו אם הו"א דר"מ ס"ל דתרי ותרי דרבנן כנ"ל ומ"ש רש"י לפרש המחלוקת דר"י ור"מ דפליגי אהם תרי ותרי דאורייתא היינו משום דרבה ורז יוסף ס"ל בעלמא תרי ותרי דאורייתא כדאיתא ביבמות (שס.) ובגיטין (ע"ט.) וא"כ רבא אף על גב דעיקר תירולו הו"ב על דברי רבה ורז יוסף מ"מ אינו מוכרח דגם הוא מוקי ה"מ ח"ל וק"ת דר"י ור"מ בפלוגתא אם דרבנן או דאורייתא משום דעיקר התירוק שפיר מלי איתא אפי' אם נימא דתרווייהו ס"ל תרי ותרי אינו אלא דרבנן ועוד הא משמע מיבמות (שס.) דרבה ס"ל תרי ותרי דרבנן דלאחר שפריך הגמרא התם ותו בשתי כתי עדים נמי ספקא דרבנן הוא מירי דהוא אנכסי דבר שטיא בא רבא לתרץ ואמר כל גיש בקידושין יש בגירושין כו' ע"ש. הרי מבואר דרבא ס"ל דתרי ותרי דרבנן ע"ש. א"כ שפיר מוכח מתירוק דרבא בעירובין (שס.) כדברי הש"ס שמעתתא ועיין מ"ש לעיל בפ"א

סעיף ט' ולקמן בעוה"ת.
ונרענ"ד להסביר ענין זה עפ"י מה דיש לדקדק על מ"ד דתרי ותרי דרבנן ומה"ס מוקמינן ליה אחזקתיה איך יתכן לאוקמא בחזקתיה במקום עדים הא כח העדים גדול מפקיע את כח החזקה א"כ אעפ"י דיש כת עדים המסייעים להחזקה לא עדיף כח החזקה מכח העדים וכי אם להכת יטרוף עוד עדים מה יועיל ובמה יהי' כח המכריע יותר חזק הלא קי"ל תרי כמאה א"כ כ"ש דלירוק החזקה לא יועיל כי הכת שגדה מצטל אותה ואם העדים שעמה ונעשים מכחישים שקולים כדכת' התוס' ב"ק (ע"ב:) ד"ה הין לך זו ובתוס' ב"ב (ל"א:) ד"ה ויו באה לענין מנו המסייע לעדים נגד עדים לא מהני משום דתרי כמאה ע"ש. לכן נראה דהפלוגתא דתרי ותרי אי דאורייתא או דרבנן פליגי בסברא הכל' ומ"י דתרי ותרי דאורייתא ולא אוקמינן גברא אחזקתיה משום דס"ל דחזקה במקום עד' אפי' יש עדים עמה לא מעלה ולא מורדת וכמאן דליחא דמי משום דתרי כמאה למ"ד דרבנן ס"ל דחזקה לא דמי למנו משום דמנו הוא ג"כ מין עדות הוא דהא מטעם אהן סהדי הוא הלכך הלירוק דמנו הו"ל כמו לירוק ניסוף עדים ותרי כמאה משא"כ חזקה ועדים הו"ל מין דשאינו מינו דחזקה הקודמת אינה מעידה על עולם הספק לאחר שגולד הספק בגדר צירור אלא בגדר הכרעה שהענין לא נשתנה מכמו שהי' קודם שגולד הספק ועדים מעידים על הענין לאחר שגולד הספק בגדר צירור הלכך החזקה והעדים אינן להם שום התייחסות זו עם זו ולא נזווגו יחד הלכך כ"א עומד ברשות עלמו ואעפ"י דהעדים מכחישים זאו' החזקה עומדת במקומה ובתקפה ואוקמינן מה"ס גברא אחזקתיה ורק רבנן הוא דהחמירו ולפי"ז שפיר כתב הש"ס שמעתתא לחלק בין מ"ד תרי ותרי דאורייתא למ"ד תרי ותרי דרבנן לענין אם בשני חזקות בתו"ת מוקמינן אחזקה לגמרי אפי' מדרבנן משום דכיון דלמ"ד תרי ותרי דאורייתא הרי ס"ל דהלירוק דחזקה להעדים הו"ל כמו שטוסף עדים לעדים ותרי כמאה א"כ מאי חילוק אהם יש חזקה חדא או שני חזקות או אפי' מאה חזקות דהכל אחד משום דתרי כמאה משא"כ למ"ד דתו"ת דרבנן מה"ס

ומה"מ מוקמין גברא אחזקתיה הרי כ"א עומד בפ"ע העדים בפ"ע והחזקה בפ"ע ולא גלמרהף יחד שפיר יש הפרש בין היכא דליכא רק חזקה חדא להיכא דליכא הרבה חזקות וכ"א שג' תיסקף הכח הולך וגדול לאחר כותבי זאת נידמן לירי תשובה רבינו עקיבא איגר מלאחיו ב"ב קל"ו כי כבר קדמוני בסברות הנ"ל וב"ה כי כיוונתי לדעתו הרחבה והעמוקה ע"ש. ועכ"פ מ"ש התוס' ביבמות (שס) לפרש קושי' הגמר' דאמרה ותו בשתי כיתי עדים נמי ספיקא דרבנן היא הלכך לא זריקן בכת אחת אמו ב' כיתי עד' דב' כיתי עד' גופייהו הוי ספיקא דרבנן ומדאורייתא מתייבמת דמוקיס לה אחזקה אלא מדרבנן חוללת ולא מתייבמת לחומרה דוקא ע"ש. הרי ס"ל דאפי' אם נימא דהו"ה דרבנן מ"מ חוללת והא התם איכא שני חזקות חזקת פטוי' דערוה וחזקת היתר' ליבס א"כ אמאי לא מתייבמת הא בשני חזקות בתרי ותרי עמדין על חזקתן לגמרי אלא ודאי דס"ל דחזקת פטוי' אינה חזקה חשובה ועוד הא כחצו הסו"ב בכחצוהו (כ"ג): ד"ה תרוייהו דהיכא דאיכא ספק או קרוב לו או קרוב לה כיון דודאי זרק לה הקידושין לית לן למימר אוקמה אחזקה ע"ש. א"כ מהי ראי' מנכסי דבר שטיא הא התם איכא חזקת ממון וחזקת ממון אלימא עפי' ואין העדים מפקיעין אותה ברכתב הרי"ף: איכא למימר דחזקת ממון דבר שטיא לא אלימא כ"כ משיס דלא אלימא אלא חזקה דהשתא משא"כ בחזקת בר שטיא דלא הוי אלא חזקת מריה קמא דאינו אלא כמו שאר חזקות והא דלא מחמירין עכ"פ מדרבנן היינו משום דלא החמירו אלא באיסורים ולא בממון ברכתב הגאון רע"א ז"ל בתשובה הנ"ל ע"ש. ועיקר ההוכחה מבר שטיא הוא דאם אימא דתרי ותרי דאורייתא א"כ ליכא חילוק בין ממונא לבאיסור דהא מה"מ ליכא לאוקמי אחזקה דעדים מרעי' לה אלא ודאי דתרי ותרי אינו אלא דרבנן ולא החמירו אלא באיסור דאינו נוגע לשום איש פ"עו מה שאין כן בממון דהוי חומרה לזה וקולא לזה והקל"ה בקונטרס ההפיקות כלל א' ס"ו ה' נוטהפק בחובת מריה קמא אם אלים כחזקה דהשתא או חיי אלא כמו שאר חזקות דלענין איסורים ע"ש. וביבמות (שס) מוכח דחזקת מריה קמא

אינו כמו חזקה ממון דהשתא. אבל מהתוס' בעירובין (שס) ד"ה הכא משמע דס"ל דלא מחלקין התו"ם בין חזקת ממון לשאר חזקות שכתבו וז"ל: אע"ג דבפ"ב דכתובות אמרינן אוקי תרי בהדי תרי אפי' בדאורייתא הכא שאני דהשתא ודאי עמאה עכ"ל. ואם אימא דס"ל כהר"ף דחזקת ממון שאני דאליס טפי א"כ לא קשה מידי מפ"ב דכתובות דהתם הוי חזקת ממון דהשתא.

סעיף ב'

והנה לכאורה איכא להוכיח מעירובין (ל"ה): דבחזקה נגד חזקה נמי פליגי אם תו"ם דאורייתא או דרבנן דפניך התם א"ה בהא לימא רבי יוסי ספק עירוב כשר רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו הכא בשתי כיתי עדים עסקין אחת אומרת מצטוד יוס נעמאה ואחת אומרת משחשיכה ע"ש. ומשרש שס רש"י דר"י וד"מ פליגי אם תו"ם מדרבנן או דאורייתא כדביארתי בסעיף הקודם והא התם איכא חזקה נגד חזקה חזקת טהרת התרומה וחזקת תחום ביתו כדכתב רש"י בדף שלאחריו בד"ה העמד עמא על חזקתו ע"ש. אך איכא למימר דרבה ורב יוסף פליגי ארצא וס"ל דחזקת תחום ביתו לא הוי חזקה כדכתבו התוס' (שס) בד"ה אמר ר' ירמיה להשיג על רש"י ע"ש. עיד איכא למימר דמהתם מוכח דהיכא דאיכא שני חזקות זו כנגד זו למ"ד דתו"ם דאורייתא אפי' היכא דאיכא חזקה לקולא וכ"ש היכא דאיכא חזקה כנגד חזקה, ולמ"ד דתו"ם דרבנן היכא דאיכא חזקה לקולא היכא דאיכא חזקה כנגד חזקה הו"ל כמו דליכא חזקה כלל והו"ל ספק השקול ובדאורייתא תלי' במחלוקת הרמב"ם והרשב"א אם ספיקא דאורייתא לחומרה מה"מ הוא או מדרבנן הוא ובדרבנן הו"ל ספק דרבנן ולהקל, וא"כ אפילו אם נימא דחזקת תחום ביתו הוי חזקה כנגד חזקה והו"ל ספק השקול והא ר"י ס"ל דתחומין דרבנן א"כ הו"ל ספק דרבנן הלכך שפיר אמר ר"י ספק עירוב כשר ומ"ש רש"י שם טעמא דר"י נשום דאוקי תרומה אחזקה דקמייתא הא בלאו החובה נמי מותר משום דהו"ל ספק דרבנן היינו משום דאי לא חזקה קמייתא דתרומה הוי עתמירין. משום **דאיכא**

דליכא חזקה תחום ביתו. והנה צפ' האומר (ס"ו.) חיהא במעשה דינאי המלך וז"ל: ויאמר יהודה בן גדידי' לינאי המלך ינאי המלך רב לך כתר מלכות הנה כתר כהונה לזרעו של אהרן שהיו אומרים אמו נשצית במזדיעים ויבוקש הדבר ולא נמצא כו' ופריך היכי דמי אלימא דבי תרי אמרי אשתבאי ובי תרי אמרי לא אישתבאי מאי חזית דסמכת אהני סמוך אהני, וכתב רש"י ז"ל ואי אמרת אוקי תרי להדי תרי ואוקי אתתא אחזקתה הנמ"ל הי' היא קמן והיתה צאה לב"ד להתירה אבל צנה זה הגדון אין לו חזקה דכשרות שהרי מעידין על תהלת לידמו בפסול, ובתום' הקשו דהא אמרינן פ"ק דכתובות לדברי המכשיר צה מכשר צנתה ומשום דמהני חזקה האם לבת ע"ש. והשז שמעתתא שמעתא ו' פט"ו מתרץ קושית התום' ע"פ מה דקי"ל עובר במעי זרה זר הוא הלכך לא מהני חזקה האם לינאי אע"ג דבעלמא מהני חזקה האם לבת משום דכיון דחית לה חזקה כשרות מכריח חזקה זו גמי לספיקא דבת אבל הכא אדרבה איכא חזקה זרות נגד חזקה האם דכון דבמעי אמו זר היה אוקי אחזקתיה דעדין זר הוא ע"ש. הא תיגח אם נימא דבתו"ת ואיכא חזקה נגד חזקה לכ"ע דאורייתא הוא אחי שפיר בתירומו אבל אם נימא דהו"ל ספק השקול הא תיגח אם נימא דספיקא דאורייתא לחומרא מה"ת שפיר אמרו דמטעם תו"ת הו"ל לפסול לינאי מכהונה אבל אם נימא דאינו אלא דרבנן א"כ מאי הואיל בתירומו הא גס בתחלה שהקשו התום' לאוקמי אחזקה הא עכ"פ איסור דרבנן הוא דרביע עליה דהא אפילו למ"ד דתו"ת דרבנן הוא ומה"ת מוקמינן ליה אחזקה אבל עכ"פ רבנן החמירו עליה עיין בתום' שם ובתום' כהובות (כו:) וב"ב (לכז.) ד"ה אגן ע"ש. ומה שהקשו דנוקמא אחזקתיה היינו משום דס"ל דמשום פסול דרבנן לבד לא הוה אמר יהודה לינאי מידי דליכא למימר משום כבוד המלך לא החמירו בתו"ת או משום אונס פחד המלך לא הוה אמר א"כ ה"ה איכא דליכא חזקה נגד חזקה ג"כ אינו אלא דרבנן ואכתי תקשה קושית התום' אמנס לפי מ"ש התום' בתירומוס הא ס"ל דגס במלך החמירו בתו"ת ומחמת דרבנן אמר יהודה לינאי רב לך כו' א"כ מתחלה מאי מקשים

הא בפירוש אמרו תו"ת דרבנן דמה"ת מוקמינן גברא אחזקיה אלא רבנן החמירו אבל עכ"פ מדרבנן הוא דאסור וכן מצאנו יחידושי הרשב"א שם דבאיסור דרבנן אמר יהודה לינאי רב לך ע"ש. ועוד יש לדקדק אחריון התום' שכתבו דהלכך בינאי ליכא למימר מוקמינן ליה אחזקתיה משום דכיון דליכא איסורא דאורייתא י"א בשצויה אפילו איכא עדים שגשצית אינה אסורה אלא דרבנן (עיין בתום' כהובות (ל"ו:) ד"ה ואלו ועיין בתום' קידושין (יב:) ד"ה אם הקלטו ע"ש) משום דהא אין יודעין אם נטמאה א"כ הו"ל להתיר לינאי לגמרי דליכא עדים לא דאישתבאי אבל אם נטמאה ליכא עדים ובפני' לקידושין צטוגי' דיכא (שם) מלאתי שכתב צ"ס הראב"ן דהאי אישתבאי ולא אישתבאי היינו בעידי טומאה ומתרץ בזה מה שהקשה בזה דאמרינן מאי חזית דסמכת אהני סמוך אהני מאי קושית הא הו"ל ס"ס ספק נשצית ספק לא נשצית, ואת"ל נשצית שמא לא זינתה אלא דמפרש"י ותופ' וכל המפרשים לא משמע דככתב הפני' עלעו שם לא שחדש דהא דאמרינן בעלמא בשצויה הקילו ומשמע דליכא אלא חששא דרבנן היינו דוקא כשהיא אומרת צרי שלא נבעלה דאע"ג דקי"ל רוב כנענים פרולים אפ"ה כיון דליכא צרי דידה צדדי חזקה היתר עדיף מרובא, ועוד דרוב כנענים פרולים לאו רוב גמור הוא דהו"ל רובא דתליא במעשה, ומש"ה שרי מדאורייתא וליכא אלא חששא דרבנן והם אמרו להקל דהכל נאמנין להעיד דמלרפין עדותן לבהדי צרי דידה וחזקה היתר דידה ועוד איכא סברא דמטולה נפשה לגבי שבאי משא"כ הכא בשמעמס שאמו של ינאי אינה לפנינו ולא ידעינן שאמרה צרי איכא למימר דהו"ל ספק איסור דאורייתא דרוב כנענים פרולים בעריות ורובא וחזקה רובא עדיף ואז את"ל דהו"ל רובא דתליא במעשה אפ"ה הו"ל מיהא כפלגא ופלגא דאסור מדאורייתא לשיטת רש"י ותום' וסייעתייהו ע"ש. וכדברי הפני' מדוייק בדברי רש"י שם בד"ה סמוך אהני וז"ל: ואי אמרת אוקי תרי לבהדי תרי ואוקי איתתא אחזקה ה"מ חי הוה איבי קמן והיתה צאה לב"ד להתירה ע"ש. כוונתו דאי הואי איבי קמן והיתה צאה לב"ד ואמריה צרי לי שלא נבענת ולא נטמאתי או היסה

בחזקה משא"כ השתא דאינה קמן ולא אומרת ברי שלא נטמאה הו"ל מיהא כפלגא ופלגא אך זה אינו אלא אם נימא דס"ל דספיקא דאורייתא לחומרה מדאורייתא דאי דרבנן אכתי הו"ל תו"ת דרבנן עיין בפ"ח ב"ד סי' ק"י והש"ב שמעתתא שמעתא א' פ"ה אמנס אכתי תקשה מעיקרא מאי מקשי הא תו"ת עכ"פ מדרבנן הוא דאסור לכ"ע ואיכא למימר דהיינו טעמא דמטעם תו"ת הו"ל להכשירו אפי' מדרבנן משום כיון דעל אמו א"א לקבל עדות לפסלה משום דלענין אמו הו"ל שלא בפניה וק"ל אין מקבלין מעצבע"ד א"כ אמו של יבאי כשרה גמורה היתה ה"ל נתקבל בפניה העדים לפסול אותה ממילא איכא למימר דמאן דמכשיר בה מכשיר בצנה ובצנה ע"ז תירך דלא שייך התם להכשיר את יבאי משום דא"א לקבל עדות על אמו דאין מעצבע"ד וממילא א"א לקבל עדות על יבאי דפסול יבאי משום אמו הוא ועל אמו א"א לקבל עדות דשלא בפניה הוא והילכך מאן דמכשיר בה נכשיר בצנה לגמרי אפי' מדרבנן ואפי' בתו"ת זה אינו דאדרבה אן בעינן למימר איפכא חי הואי איבי קמן הוה מודה לכו ולא היתה ספיקא דתו"ת אלא ודאי דנטמאה והלכך אפי' חזקה לא הוי כדאמר ר"ג בכתובות (כ.) אילו הוה קמן ומכשירין לכו הוה הכתשה כו' השתא דליתנהו דאלו הוה לקמן דילמא הוה זורו לכו מהימני וכחצו התוס' התם ב"ה אלא וז"ל: ורשב"א אומר דהכא לא מוקמינן לכו אחזקה כדאמר לעיל משום דאילו הוה קמן דילמא הוה מודו ע"ש. והבאתים לעיל בפאס"ג ע"ש. עוד איכא למימר טעמא דס"ל להש"י דאם הי' אפשר לאוקמיה אחזקה אמו הוה מכשירין ליה לגמרי אפי' בתו"ת דס"ל ג"כ כמ"ש לעיל דהיכא דאיכא תרי חזקות להיתר אפי' בתו"ת מתירין לגמרי והא איתא בכתובות (כו.): אלא ה"ע דמוחזק לן באבוב דהאי דבן הוא ע"ש. וכתב רש"י שם ב"ה ואן מסקינן ליה וז"ל: ואי קשיא תו"ת נינהו אוקי תרי לבהדי תרי ואיקמיה אחזקיה קמיתתא דאסקינה עפ"י עד הראשון שהוא גאמן ע"ש. ולכאורה יש לדקדק למה כתב רש"י דאוקמיהו אחזקיה משום נאמנות העד הראשון תיזוק ליה משום חזקה דאבוב כדאמרינן התם דמוחזק

לו באבוב דהאי דבן הוא ואיכא למימר דכוונתו לבאר דמטעם חזקה איכא להיתר לגמרי אפי' בתו"ת משום דמלבד הנוקה דמוחזק לן באבוב דהאי דבן הוא איכא גמי חזקה דאיתחזק ע"י דאסקינה עפ"י העד הראשון שהוא גאמן א"כ הו"ל תרי חזקה להכשיר הלכך כי מקשי דנימא אוקי תרי לבהדי תרי ואוקי גבירא אחזקתיה להכשיר לגמרי ה"ך להוסיף עוד חזקה דאסקינה ע"פ עד הראשון ואיכא למימר דהוה ג"כ כוונת הרשב"ט לב"ב (ל"ב.) ד"ה דה"א בכר וז"ל: ולהכשירו לזה דאוקי תרי לבהדי תרי ואוקי גבירא אחזקיה דכש"ת קמיתתא דהוה מוחזק לן באבוב דבן וגם הכשרנהו תחלה עפ"י עד אחד קודם שצ"ו עוררין עכ"ל. ומדכתב וגם הכשרנהו כו' נראה כעליל דמלריך שני חזקות להכשיר והיינו משום דבתו"ת אין מתירין לגמרי אלא היכא דאיכא תרי חזקות להיתר ועיין ג"כ ב"ה ואן מסקינן ליה שמזכיר החזקה דעפ"י עד אחד ע"ש. ולפי"ז איכא למימר דה"ה גבי יבאי המלך אם הי' אפשר לאוקמיה אחזקה אמו הוה מכשירין ליבאי אפי' בתו"ת לגמרי משום דאיכא תרי חזקות להכשיר חזקה לדקת אמו וחזקה אבוב שהי' מוחזק לבן ובתרי חזקות אפי' בתו"ת ליכא חיסור אפי' מדרבנן א"כ להיתר הש"ב שמעתתא דאיכא גמי חזקה זרות ליכא למימר דנעשה כמו דליכא חזקה כלל משום דחזקה זרות מנגד לחזקה האם ואוקי חזקה נגד חזקה וכגאון דליתתא לחזקה כלל דמי ועדיין נשאר חזקה אחת מאלו שני חזקות או החזקה אמו או החזקה אבוב דיבאי ורש"י ס"ל דאם איתתא דחזקת האם הוי חזקה הו"ל להכשיר ליבאי לגמרי אעפ"י דאיכא תו"ת ואעפ"י דאיכא גמי חזקת זרות איכא נטמאה וחזקת אבוב דבן הוא איכא גמי חזקה כשרות דאבוב לא ישא אשה הפסולה לו ולא יעבור בלא יקח והלכך אם איתתא דחזקת אמו הו"ל חזקה ליבאי אעפ"י דאיכא גמי חזקת זרות כנגד חזקה אחת מן אכתי נשאר שני חזקות שלימות ובכתובות (שס.) וב"ב (שס.) נמי אפילו אם נימא דחזקת זרות הוי חזקה אכתי נשאר שני חזקות להכשירו לבן דהא איכא התם תלתא מיני חזקות חזקה דעד אחד וחזקת אבוב דבן הוא וחזקה

וחוקה כשרות ללא יעבר בלא יקח וכדכתיב
 הריעצ"א לכתובות (סס) וז"ל : שהי"ל בחוקה
 כשר ומסתמא לא עביד איכורה דנסיב גרושה
 או חליה ע"ש. ואעפ"י דעל חוקה כזו יש
 לפקפק דשמא נסיב גרושה בשוגג ללא ידע
 שהיא גרושה דהא קי"ל דיי"הו אינשי דמגרשי
 בלנעא כדאיתא בכתובות (ה"ג.) ועין בתוס'
 דמגילה (נ"ו.) ד"ה כשה יחליה דנטשה בב"ד
 ובפרסום א"כ ליכא ליתור ללא ידע ואיכא
 לא ק"י חוקה כשרית אך בחליה בלתי"ה לא
 בעינ תרי חוקות דהא חליה דרבנן כדאיתא
 ביבמות (כ"ח) ובדרבנן אפי' בתרא מותר
 לגמרי והא דהלריכו שני חוקות היינו רק
 משום הלעז דבן גרושה ואיכא למימר דההם
 איכא חוקה אחרת דמוקמינן לאמו בחוקה שלא
 היתה מגורשה ולא נהג בה מעולם ובאמו של
 יגאי אס נשצית מהר המודעים קלא אית ליה
 ובראי ידע ולא נשאה הילכך איכא ללרף לחשבון
 החוקות גם החוקת כשרות של אביה דיגאי
 ובציקר החוקה דורות שחדש השב שמעתתא
 יש ליחד בענין זה פרק מיוחד אך כעת
 קלרתי ועוד חזון למועד.

עיקר ג'

והנה אס גם היכא דאיכא חוקה
 נגד חוקה פליגי אס תרי יתרי
 דאורייתא או דרבנן יש להעיר ממ"ש התוס'
 ב"ב (ל"ג.) ד"ה אן וז"ל : והא דאמר לעיל
 שנים אומרים מה ושנים אומרים לא מה כו'
 אבל נשאת ואת"כ בלו עדים לא תלא אע"ג
 דתו"ת ספיקא דרבנן הוא מדאורייתא אית לן
 לאוקמא אחוקה דהוי א"א והיה לה לזאת אעפ"י
 שנשאת לאחד מעדיה אור"ת דאיתא חוקה
 דדייקא ומנסבא ומרעא חוקת א"א ע"ש
 ועיין בתוס' יבמות (פ"ת :) ד"ה והבא ובתוס'
 כתובות (כ"ג) ד"ה הבא ושם (כ"ו :) ד"ה
 אן ע"ש. הרי ס"ל לר"ת בהדיא דאיכא דאיכא
 חוקה למ"ד תו"ת דרבנן דהוי ספק השקול ואם
 נשאת לא תלא וזוה סרה רחיות הר"ן בפ"ד
 דכתובו' בסוגי' דשלשה שיבשו לקיים את
 השטר דמוכח דספיקא דתו"ת דאורייתא
 מכתובות (כ"ג) ב"ס אומרים נתקדשה ושנים
 אומרים לא נתקדשה ה"ו או לא תנשא ואם

נשאת לא תלא, שנים אומרים נתגרשה ושנים
 אומרים לא נתגרשה ה"ו או לא
 תנשא ואם נשאת תלא ואקשינן מ"ש רישא ומ"ש
 סיבא ומאי קושיא תו"ת נינהו ואוקמין
 אחוקה ורישא בחוקת פנויה, סיפא בחוקת א"א
 ע"ש. ולפי הכ"ל איכא למימר דשפיר פריך
 הנמר' מאי שנא כו' משום דאפילו בסיפא לא
 מלין לאוקמא אחוקת א"א אפי' למ"ד דתו"ת
 דרבנן ומת"ת מוקמינן אחוקה התם שאני משום
 דחוקה דאשה דיקא מרצי לה להקמא א"א
 והו"ל חוקה נגד חוקה וכמאן דליתא כלל דמי
 דהא אפילו בשנים אומרים נתגרשה ושנים
 אומרים לא נתגרשה שידך ההוקה דאשה
 דייקא כדכתיבו התוס' (סס) משום דלעולם יראה
 שמה יוזמו או יפסלוה בגולמותא ע"ש. הלכך
 בשנים אומרים נתגרשה כו' אינו חמור משנים
 אומרים נתקדשה דבשנים אומרים נתגרשה נמי
 אינו אלא ספק השקול ומספק לא אמרינן תלא
 והא דאקשינן מ"ש רישא ומ"ש סיבא איכא
 נפרש בין למ"ד תו"ת אינו אלא דרבנן ובין
 למ"ד דאורייתא בתרי אנפי, דלמ"ד דספיקא
 דתו"ת דאורייתא ואפילו במקום דאיכא חוקה
 להיתר אסור מה"ת משום דהעדים מסקי ליה
 להחוקה כ"ש במקום דליכא חוקה להיפך
 דאסור הוא מה"ת או היכא דאיכא חוקה לאיכור
 וחוקה להיתר דאמרינן אוקי חוקה נגד חוקה
 וכמאן דליתא חוקה כלל דמי ומ"ד דספיקא דתו"ת
 אינו אלא דרבנן והיכא דאיכא חוקה להיתר
 מה"ת מוקמינן אחוקה ואינו אסור אלא מדרבנן
 משום דאיכא עדים לפנינו המעידים לאיכור
 ואם איכא חוקה לאיכור נגד חוקה להיתר
 אמרינן אוקי חוקה נגד חוקה והו"ל ספק השקול
 ותליא במחליקת אס ספיקא דאורייתא לתומר
 מה"ת או מדרבנן, והיכא דאיכא חוקה לאיכור
 לבד למ"ד תו"ת דאורייתא ולא אמרינן מה"ת
 אוקי אחוקה להיתר ה"ה לא מוקמינן אחוקה
 דאיכור לחייב חטאת אלא לדידיה אינו חייב לא
 אשם תלמי ומ"ד דתו"ת אינו אלא דרבנן ומת"ת
 מוקמינן אחוקה א"כ ה"ה דמוקמינן אחוקת
 איכור ומייב חטאת ולפי"ו הא דפריך ה"ה דא
 מ"ש רישא ומ"ש סיפא ולמ"ד דאורייתא ה"פ
 דכיון דאמרינן בסיפא אס נשאת תלא משום
 דאיכא חוקת א"א אעפ"י דחוקה דאשה דייקא
 מרצי לה ומגדת לה א"כ הו"ל רק
 ספק

ספק השקול מ"מ הכא תלא משום דעכ"פ איכא
 עדים המעידים שלא נתגרשה ולא היו רק ספק
 השקול לחוד א"כ ה"ה הרישא נמי הו"ל תלא
 ואע"ג דאיכא חזקה פנויה הא למ"ד תו"ה
 דאורייתא לא מוקמינן אחזקתיה דעדים מפני
 לכו מחזקתה, ולמ"ד דתו"ה דרבנן ומה"ס
 מוקמינן אחזקה הא דמקשי מ"ש רישא ומ"ש
 סיפא ה"פ כיון דאמר ברישא דלא תלא משום
 דס"ל דתו"ה מדרבנן ומה"ס מוקמינן אחזקה
 ואינו אסור אלא דרבנן החמירו בה רבנן דלא
 תנשא, אבל עכ"פ אם נשאת לא תלא הרי ע"כ
 ס"ל דמשום איסור דרבנן די להחמיר דלכתח"י
 לא הנשא אבל בדיעבד אם נשאת לא תלא א"כ
 ה"ה בסיפא בשנים אומרים נתגרשה כו' אמאי
 תנא הא אפי' האיסור דלכתחלה אינו לא איסור
 דרבנן דהא הו"ל חזקה א"א נגד חזקה דדייקא
 ומנסבא א"כ הו"ל למ"ד תו"ה דרבנן ספק
 השקול וס"ל להגמר כשיטת הרמב"ם דספיקא
 דאורייתא לחומרא מדרבנן הלכך שפיר פריך
 אמאי אמרינן בסיפא תלא הא אינו אלא איסור
 דרבנן ומוכח מהרישא דבאיסור דרבנן אמרינן
 דלכתחלה לא תנשא ואם נשאת לא תלא.
 ובבבא ה"רן דלא רלה לפרש הקושי' דהגמר'
 באופן זה איכא להסביר עפ"י מה שבארנו
 לחלק בין חזקה המכרעה לחזקה שהוא מכח
 סברא וחזקה שהוא מכח סברא הו"ל כמו עדים
 א"כ בתו"ה אם נמלא חזקה שהיא מכח סברא
 מסייע לכת אחת החזקה לא מעלה ולא מורדת
 דהחזקה לא עדיפא מעדים ואם נמלא עוד
 עדים מה תועלת ילמח הא תרי כמאה הלכך ס"ל
 להר"ן דחזקה דדייקא ומנסבא במקום תו"ה
 כמאן דליתא דמי דחזקה דדייקא הו"ל חזקה
 שהיא מכח סברא וכה"ג כתב נ"ב בשב שמעתת'
 שמעתא ו' פכ"ב לענין חזקה אין עדים חותמין
 על השטר אא"כ נעשה בגדול ובחזקה א"א
 פורע תוך זמנו, ועיין בתשובת רמ"א סי' קל"ג
 א"כ לא נשאר רק החזקה א"א שהיא חזקה
 המכרעת לחוד, הלכך ליכא לפרש הקושי'
 דמ"ש רישא ומ"ש סיפא כנ"ל ודעת ר"ה איכא
 להסביר ואיכא למימר דגם התוס' הרגישו בזה,
 ולכן כתבו ודקדקו בלשונם הטהור דאיתא חזקה
 דדייקא ומנסבא ומרעא חזקה א"א ולא כתבו
 דחזקה דדייקא מנגד או סותר לחזקה א"א דכל
 היכא דאיכא חזקה נגד חזקה כל אחת סותרת

ומנגדה את חברתה וכמאן דליתא כלל דמי,
 אבל לשון מרעא משמע דאינה סותרת את
 החזקה דא"א לגמרי אלא שמרעא אותה ומגרע
 כמה שלא תעשה פעולתה בשלימות כמו חזקה
 שלמה העומדת ברשות עלמה, והיינו משום
 דהחזקה דדייקא אינה חזקה במקום תו"ה משום
 דהוי חזקה מכח סברא ומסוג עדים הוא ותרי
 כמאה כדכתב בכה"ג הגאון רע"א בתשובתו סי'
 קל"ז לענין החזקה דשערך בידי מאי צבי ויב
 להעיר ע"ז מבטל המלחמות פ"ב דכתובות
 בסוגי' דשלשה שיסבו לקיים ע"ש. עוד איכא
 למימר כוונת התוס' דע"ס החזקה דדייקא אין
 לה כח לנגד ולסתור להחזקה דא"א לא שכחה
 כ"כ גדול להוליד חזקה אחרת שהוא מסוג חזקה
 המכרעת והיינו כיון שחזקה דאשה דייקא
 ומנסבא ואם דייקא לו מלאה העדים המעיד'
 שנתגרשה או מת בעלה עדי שקרי יגיבו בודאי
 לא היתה נשאת לאחר דהרי יש לה חזקת כשרות
 ולדקה והיא חזקה המכרעת שהיא חזקת הקודמת.
 והנה יש להוכיח מדברי התוס' דבמות (פ"ח.)
 ד"ה והבא עליה באשם תלוי קאי דחזקה דדייקא
 אינה חזקה גמורה לסתור לחזקת א"א לא שמרעא
 לחזקת א"א ותו לא דהקשו גם למ"ד דתו"ה מדר'
 ומדאורייתא מוקמינן אחזקתה א"כ הבא עליה
 בחטאה קאי ותירלו דהילכך ליכא חיוב חטאת
 משום דאיתא חזקה דדייקא ומרעא לחזקת
 א"א ע"ש. ואם נימא דחזקה דדייקא הוי חזקה
 גמורה, אכתי תקשה אמאי אמרינן התם דהבא
 עליה באשם תלוי קאי הא כיון דאיכא חזקה
 נגד חזקה נעשה ספק השקול ובספק השקול
 ליכא חיוב אשם תלוי למ"ד ספיקא דאורייתא
 לחומרא מדרבנן והא התם לר"ב קאי ע"ש.
 ובכריתות פ"א והביאו (שם) בתוס' דס"ל לר"ב
 דבעינן חתיכה אחת משני חתיכות ע"ש. ומ"ד
 דבעי חתיכה אחת משני חתיכות ס"ל דספיקא
 דאורייתא לחומרא מדרבנן כדכתבתי בספרי
 בכורי ליון בעקף י"ח פ"ה ע"ש. א"כ לתירוק
 התוס' הקושי' יותר חזקה דאפי' באשם תלוי
 נמי לא קאי הבא עליה לא ודאי דס"ל
 להתוס' דחזקה דדייקא אינו עושה את הענין
 לספק השקול לא שעושה את הענין שהוא אינו
 צרי גמור משום דהחזקה דדייקא מגרע כח
 החזקה דא"א לענין שחיוב חטאה ליכא, אבל
 לא מנגדה לגמרי להתחשב כמאן דליתא חזקה

כלל והלכך השם תלוי עכ"פ חייב הבא עליה. ולכאורה מהחוס' דכתובות (כ"ו : וז"ב (ל"ב). יש לדקדק דס"ל דחוקה דדייקא הו"ל חוקה גמורה דא"כ לא תירלו במה שהקשו (שם) כשצאו עדים ואמרו לא מה או לא נתגרשה אמאי אם נשאת לא הלא למ"ד דתו"ם מה"ת מוקמינן לה אחזקה א"כ נקי לה אחזקה א"א ופירשו דחוקה דאשה דדייקא מרעא לחוקה א"א ואם היה דחוקה דדייקא אינה חוקה גמורה ואינה מוטלת אלא לגרע מעט כח החזקה א"א שנה יתחייב הבא עליה בחטאת אבל עכ"פ מידי חיוב השם תלוי אינו מוליא א"כ אכתי תקשה אמאי אם נשאת לא תלא הא עכ"פ באשם תלוי קאי. אמנם לכאורה יש לדקדק בל"א"ה למה מקשים דוקא למ"ד תו"ם דרבנן הא אפי" למ"ד דאורייתא נמי תקשה אמאי לא תלא הא עכ"פ הבא עליה באשם תלוי קאי אה זה לא קשה מידי משום דלהכי דייקו החוס' וכתבי דקושי' קאי אפי" למאי דאוקמי דמיירי שנשאת לאחד מעדיה דליכא חיוב השם תלוי למ"ד תו"ם דאורייתא כדאיתא ביבמות (סס) ובכתובות (כ"ב :). הלכך אינם מקשים אלא למ"ד דתו"ם דרבנן דלדידהי' איכא חיוב חטאת משום דמה"ת מוקמינן לה אחזקה א"א הלכך אפי" אם נשאת לאחד מעדיה ואמר ברי לי נמי איכא חיוב חטאת דבחיוב חטאת אין חילוק בין עדים לאיש אחד דלא מפיהם אנו חיינן אלא דסמכינן על החזקה והלכך שפיר מקשים למ"ד תו"ם מה"ת מוקמינן לה אחזקה והבא עליה חייב חטאת א"כ אפי" אם נשאת לאחד מעדיה נמי אמאי לא תלא וע"ז שפיר תירלו דחוקה דדייקא אעפ"י דאינה חוקה גמורה במקום תו"ם משום דחוקה מכח סברה הוא מ"מ עכ"פ מרעא לחוקה א"א ולא נשאר לאחד אלא חיוב השם תלוי הלכך לאחד מעדיה שאין לצט נוקפיה ואמר ברי לי אם נשאת אין מוליאין ממנו ואם נשאת לאחד אעפ"י דחוקה דדייקא מרעא לחוקה א"א מ"מ בין למ"ד תו"ם דאורייתא ובין למ"ד תו"ם דרבנן אפילו נשאת תלא משום דחוקה דדייקא אינו חוקה גמורה, אבל אי הו"א דחוקה גמורה היא א"כ נעשה ספק השקול ותליא אם ספיקא דאורייתא לחומרא מה"ת או מדרבנן דאם אינו אסור אלא דרבנן די לאסור להנשא לכתחלה אבל אם כבר נשאת משום איסור

דרבנן לא אמרינן דתלא כדמוכח מדברי הר"ן דכתובות והבאתי דבריו לעיל שכתב דאם נימא דספיקא דתו"ם דרבנן לא הוי קשיא רישא והו"א דרישא דאמרינן אם נשאת לא תלא משום דמוקמינן לה אחזקה פנוי ע"ש. והא אפילו למ"ד דהו"ם מה"ת מוקמינן לה אחזקה אבל עכ"פ מדרבנן הוא דאסור א"כ תקשה אמאי לא תלא אלא והאי דס"ל דמשום איסור דרבנן לא הו"א תלא וכן ס"ל למהר"ם אלשקר בסמ"ן ט"ז ע"ש. אבל החוס' ההם בכתובות לא ס"ל הכי דכתבו בד"ה מאי שנא וו"ל : וא"ת שנא ושנא דרישא אית לן לחוקמי בחזקה פנויה וסיפא בחזקה א"א וו"ל דברי שא אע"ז דאית לן לחוקמי בחזקה פנויה מ"מ תו"ם ספיקא דרבנן הוא כדמוכח צ"ע ד"א והוה לן למימר תלא מדרבנן ע"ש. וכן פסק המחבר צ"ע סי' מ"ז סעיף ב' ועיין בח"מ וז"ש שם ולפי"ז אין במליאות לכ"ע דלא תלא אלא בנשאת לאחד מעדיה.

סעיף ד

והנה לרש"י והרשב"ם דס"ל דמה שנתחוק עפ"י עדים או אפי' עפ"י ע"א במקום שגמון הוא ונתחוק עפ"י עדותו נקרא חוקה לכל דבר א"כ אם באו עדים ואמרו נתגרשה או מה בעלה ונשאת הרי כבר נתחוקה בחזקה היתר לבעלה השני א"כ אפי' בלאו החזקה דאשה דייקא ומנסבא נמי שפיר אמרינן דלא תלא דאוקי חזקה שנתחוק עפ"י העד נגד חזקת א"א והו"ל ספק השקול גמור דשניהם הוי חזקות מכח המכריע וליכא חיוב השם תלוי א"כ אפילו נשאת לאחד נמי אמרינן לא תלא למ"ד ספיקא דאורייתא לחומרא מדרבנן כדמוכח מגמ' דיבמות (סס) דפריך סוף סוף תו"ם נינהו והבא עליה באשם תלוי קאי ע"ש. משמע הא אי לא היה חיוב השם תלוי הוה אתי שפיר דלא תלא משום כיון דליכא חיוב השם תלוי אעפ"י דעכ"פ אסור הוא מדרבנן ומוכח כדעת הר"ן ומהר"ם אלשקר א"כ לא יתכן קושי' הגמ' דפריך סוף סוף תו"ם נינהו והבא עליה באשם תלוי קאי אלא למ"ד תו"ם דאורייתא הוא א"כ ס"ל דאפילו יכא דאיכא חזקה להיתר וליכא חזקה נגדה מ"מ אסור מה"ת משום דכה עדים האוסרים מגריעים

מגרעים כח החזקה כ"ש היבא דאיבא חזקה נגד חזקה דכמאן דליחא לחזקה כלל דמי דבתו"ת אסור מה"ת אפילו למ"ד ספיקא דאורייתא לחומרא מדרבנן ובאשם תלוי קאי דאי למ"ד תו"ת דרבנן לא הוה מקשי מידי דהא כיון שבאו עדים בתחלה להעיד שמת בעלה מיירי התם וכיון שנשאת עפ"י העדים הרי כבר נתחזקה בחזקה היתר עפ"י העדים נאמנים ויגהו א"כ אח"כ כשבאו עדים להעיד שלא מת יש לפנינו שני חזקות המתנגדים זו את זו ושני כתי עדים המכחישים זה"ז א"כ הו"ל לרידיה ספק השקול גמור והרי הוכחנו דרב ס"ל דספיקא דאורייתא לחומרא מדרבנן א"כ אפילו נשאה לאחר ליבא חיוב אשם תלוי הלכך שפיר אמר רב לא תלא לא ודאי דקושי' הגמר' הוא דוקא למ"ד תו"ת דאורייתא ומ"ש התוס' דקושי' הגמר' קאי אפי' למ"ד תו"ת דרבנן היינו משום דאזלי לטעמייהו דס"ל דמה שנתחזק עפ"י העדים שבאו תחלה לא מקרי חזקה דהא כתבו התוס' ב"ב (ל"ב.) ד"ה אן מסקינן וז"ל דאוקי תרי בהדי תרי ואוקי גברא אחזקתיה דמוחזק לן דאביו כהן הוא ע"ש. ולא הזכירו החזקה דעפ"י ע"א מוכה דפליגי בזה וס"ל דאין זה חזקה דרכתב הרשב"א לקידושין בסוגי' דינאי המלך והר"ן לכתובות פ"ב בסוגי' דאין מעלין לכהונה עפ"י ע"א ובעל המלחמות (שם) בסוגי' דשלשה שיטתו לקיים השטר ע"ש. ויש עדיין בזה להאריך וכעת קלרתי ועוד חזון למועד בעזרה"ת. ואיבא לזימר דהתם ביבמות לא שייך לזייר שני חזקות דהוי תרתי דסתרי ממ"ג אש מחזיקין בחזקה היתר עפ"י העדים הרי ג"כ כבר נפקעה חזקה א"א ואש החזקה א"א לא נפקעה לגמרי אין במליאות שתי' טעה אחת בחזקה היתר עפ"י העדים ובנידן דידן שכבר בארנו שיש לפנינו שני חזקות המתנגדים זה"ז חזקה כשרות דהניזום מסייע להמכחישים וחזקה הקודמת של עלם הענין מסייע להמוזימן א"כ למ"ד דתו"ת דאורייתא עדות הניזום פסולים הם מה"ת והמקודשת אסורה לעלמא מה"ת ואפי' אש נשאת נמי אמרינן אליבא דכ"ע תלא מזה ומזה (ואש לא קבלה מהשני רק קידושין וכל הפרטים כשנשאת אבאר בסוף) ולמ"ד תו"ת דרבנן בחזקה נגד חזקה נעשה ספק השקול ואז תליא אש ספיקא דאורייתא לחומרא

מדאורייתא או מדרבנן ואש נימא דאורייתא לכ"ע הלא מזה ומזה ואש נימא דרבנן איבא מחלוקת הפוסקים אש משום איסור דרבנן אמרינן תלא או לא תלא א"כ אעפ"י דרוב הפוסקים ס"ל דתו"ת דרבנן מ"מ אכתי הדין נוסה בנידן דידן לדון דין תלא מזה ומזה מטעם ס"ס ספק אש הדין כהרשב"א וסייעתו דספיקא דאורייתא לחומרא מה"ת או אפי' מדרבנן ספק כהפוסקים דס"ל דאפי' משום איסור דרבנן נמי הדין דתלא מזה ומזה ובפרש שכבר נפסק בש"ע סי' מ"ז דאמרינן תלא ע"ש. וכ"ז הוא אך ורק אש לא היה נמלא עדים אחרים המעידים על עלם הקידושין ובנידן דידן באמת היו עדים אחרים שהעידו על עלם הקידושין שעליהם לא היה שום הומה כי שאלנו מאלו העדים שהכחישו את המוזימן אש הם יודעים על עלם הקידושין השיבו כן יודעים להעיד וקבלנו עדותם בחו"ד כד"ג ומלאתי דבריהם מכוונים הרי איבא לפנינו עדים ברורים שהעידו על אמינת הקידושין ורות מקודשת גמורה כפי המלכ שגמרה או.

פרק שביעי

בו יבואר דין קבלת עדות כת השני
אם עדותה קיים ובו ארבעה
סעיפים.

סעיף א'

ועתה עלינו לבאר אש הכת השני המעידה על הקידושין לא נחבטלה מהפק מחמת הספק ביטול העדות של הניזום משום עדות שבטלה מקלתה בעלה כולה דהא כתב הרמב"ם בפ"כ מה' עדות ה"ג וז"ל: אבל אש היה הפסק בין זה לזה יתר מכדי דבור שהוא כדי שאלת שלום תלמיד לרב הרי נחלקה העדות והשנים שהוזמו נענשין והשנים האחרים שהי' בין דבריהם ודברי הראשונים הפסק אין נענשין ואעפ"י שבטלה העדות כולה מפני שהן כת אחת הואיל ונפסלה מקלתה נפסלה כולה עכ"ל וכתב הראב"ד וז"ל: א"א איני יודע מהו כי מאחר שלא באו תכ"ד ונחשבו שתי כתות לענין הזמה למה הבטל עדות הכת האחרונה

האחרונה ויהיג הרולח ועוד מה שאמר והשנים האחרים וכו' אין נעשין ומה עונש ראוי להם עכ"ל. וי"ל בנדון דידן אעפ"י שלא העידה הכת השני' הכ"ד של חזרתה תלי' במחלוקת הרמב"ם והראש"ד והו"ל ס"ס להכשיר העדות של כת השני' שמה הדיק כהעדים המעידים להכחיש המזימין ואפי' אם בדברי המזימין שמה הלכה כהראש"ד. אמנם באמת איכא למימר דבנדון דידן אפי' להרמב"ם לא נחבטל עדות של כת השני' מפני שלא באו לכ"ד יחד דהא כתב הכ"מ טעמא דהרמב"ם דס"ל דאעפ"י שהי' הפסק בין כת ראשונה לכת שני' הרי הן כת אחת לענין שאם בטלה עדות הכת האחת בטלה גם עדות הכת השני' מאחר ששתי הכתות באו להעיד כאחד ע"ש. ועיין ברדב"ז שם א"כ כשלא באו כאחד בצ"ד לכ"ע אין הכת הניזומה מבטל שאר עדות שאינם ניזומים אפי' לענין ביטול לחודיה וכו"ש לענין עונשים א"כ בנדון דידן כיון שלא באו כולם יחד בצ"ד לכ"ע לא אמרינן בה עדות שבטלה מקנתה בטלה כולה והלחם משנה (שם) כתב לבאר דברי הרמב"ם דס"ל דבטל כל העדות אעפ"י שלא הוזמו האחרונים משום דהוי כעדות אחת דמסתמא אמר ודאי שראו כולם יחד המעשה כאחד וכו' להעיד בצ"ד יחד וא"כ הרי נלטרפו לענין ביטול העדות ע"ש כוונתו דהלכך בטלה עדות האחרונים אעפ"י שלא הוזמה משום דכיון דנלטרפו יחד בשע' ראוי' ובשע' הגדתן באו להעיד בבית דין יחד הו"ל כדון נמלא אחד מהן קרוב או פסול דבטל כל העדות דהא הניזומים נפסלים לעדות דק"ל דע"ז למפרע נפסל אבל יש לדקדק ל"ל האי טעמא תיפוק ליה דהו"ל עדים שאין אתה יכול להזימן דהא כתב שם טעמא דהרמב"ם שכתב דשנים שהוזמו נעשין והשנים האחרים שהי' בין דבריהן ודברי הראשונים הפסק אין נעשין היינו אפי' הוזמו אחרונים קאמר דאין נעשין כיון דהם באו להעיד אחר שהעידו הראשונים וכבר הי' חייב מיתה ע"פ הראשונים א"כ הם לא באו להעיד אלא על גברא קטילא כיון שכבר חייב מיתה ע"ש. א"כ אפי' בלאו טעמא דנמלא אחד מהן קא"פ עדותן בטלה מלך עלמן דהו"ל עדות שאין אתה יכול להזימן דיכולין לומר גברא קטילא קטלין איכא למימר דמשמע

ליה דהרמב"ם מיירי בכל מיני חיובים ועונשים הנעשים עפ"י עדים בין בענינים דבעינן עדים שאי"ל ובין בענינים דלא בעינן שיהי' דוקא עשאי"ל כגון בעדות ממון דכמה מרבוותא ס"ל אליבא דהרמב"ם דלא בעינן בעדות ממון עשאי"ל. והש"ך לח"מ סי' ל"ג ס"ק ע"ז מביא דעת הלח"מ אליבא דהרמב"ם דלא בעינן בממון עשאי"ל ע"ש. וכדמבאר מדברי הרמב"ם מספ"ז רמלוה ולוה ע"ש. עיין בבית שמואל אחרון סי' י"ד סי' י"ז ועיין בג"כ מהדורא קמא חאה"ע סי' ע"ב שפסלל בזה ועוד בהרבה מגדולי האחרונים אמנם הלח"מ עלמו כ"ל דאפי' בממונא בעינן עשאי"ל ומקשה על הרמב"ם דכ"כ בפ"כ מה' עדות ה"ז ע"ש. ועיין בש"ך לח"מ שם לכן נלענ"ד דלא שייך לומר דהעדים אחרונים הו"ל עדים שאי אתה יכול להזימן אלא אם נימא דבטלה עדות האחרונים אעפ"י דלא הוזמו משום נמלא אחד מהן קא"פ דאל"כ לא שייך לומר דאינם נעשין האחרונים אעפ"י שהוזמו משום דיכולין לומר דכבר הי' חייב מיתה עפ"י עדים הראשונים הא אכתו מהני עדותן לענין שאם הוזמו הראשונים אח"כ ומחמת עדות הראשונים לא יהרג ימ"מ ייהרג בשביל עדות האחרונים אבל אי נימא דאם הוזמו עדות הראשונים ממילא בטלה עדות האחרונים אעפ"י דלא הוזמו משום נמלא אחד מהן קא"פ שפיר הו"ל עדים שאי"ל הלכך שפיר כתב הלח"מ עיקר הטעם דבטלה עדות האחרונים אעפ"י דלא הוזמו משום הנטרפות העדות והו"ל כמו נמלא אחד מהן קא"פ דבטלה כל העדות. והנה ראיתי להתומים סי' ל"ח שכתב הטעם על הטור שהביא דאם יש ביניהם הפסק יומר מכדי דבור אז נחלקה העדות והשנים שהוזמו נעשין והאחרונים שהי' הפסק ביניהם ובין דברי הראשונים אינם נעשין אעפ"י שכל העדות בטלה וזהו כדברי הרמב"ם כולה והשמיט דעת הראש"ד מבלי לזכר לו כלל ולא הביא דברי הראש"ד אפי' בלשון י"א עפ"י דברי הלח"מ ה"ל דמבאר מדבריו דדוקא אם העיד תכ"ד הוא דאם הוסי' השלישי נהרג אבל אם בא אח"כ אינו חייב לפ"ז אין הכת השני' חייבים אף שהוסי' א"כ אם הוסי' כת ראשונה אין דנין עפ"י עדות כת שני' דהא הו"ל כת שני' עדות שאי"ל ע"ז דאף דיוזמו פעושים הם דיאמרו

דיאמרו אנו לא ידענו דראשון יהיו וזממן וגברא קטילא קטילנו והלכך דקרו דברי הטור בצירור דכתב בהוסי כתי' דכל העדות בעלה כיון דכתי' חין נענשים הו"ל עדות שאילה"ז ע"ש. ולפי מ"ש לעיל גיס דברי הלח"מ לא שייך אלא לדעת הרמב"ם אבל לדעת הראש"ד דס"ל דאם העידו לאחכ"ד העדות שלא הוזמו אינם נענשים תו חין הכתי' השני' עדים שאילה"ז דעדות דכתי' השני' מהני אס יהיו הכתי' הראשון' ניוזמים א"כ אכתי' דברי הטור לא יהי' אליבא דכ"ע אלא לדעת הרמב"ם דוקא אפי' אס נימא הטעם שאילה"ז ומה שצטן דיאמרו אנו לא ידענו דראשונה תהי' ניוזמה הא מחשבתם נכרים מתוך מעשיהם דאס לא לאזיה הועלת למה צאו אלא ודאי דצאו לנודך אס תהי' כה ראשונה ניוזמה ידענו הבית דין על פי עדותם.

סעיף ב'

אמנם מ"ש הלח"מ דמסתמא אמר ודאי שראו כולם יחד המעשה כאחד ע"כ כוונתו דהאי אמר בכת' השני' הוא (אעפ"י דהי' לריך לומר אמרה בלשון נקבה לא דקדק בזה) דליכא למימר דהמציא העדים אמר הא לא מפיו אנו חיינ' ואי הכתי' הנוסי כי אמר מאי הוי וא"כ אמאי נימא דהכתי' השני' ג"כ נפסלה מחמת ליהופה עם הכתי' הראשונה הא כיון דהכתי' השני' מעידה שראו כולם יחד א"כ היא מכחשת להוזמין וכו"ל תו"ת ואוקמין גברא אחזקתו וכן יש לדקדק על דברי הב"ח ח"מ סי' ל"ח ס"ק י"ד שכתב לצאר פעמא דהרמב"ם וז"ל : דאע"ג דכתיש ציניהם הפסק אינן כתי' אחת לענין עונש הזמה והראשונים בלבד נענשין מ"מ כיון שהוזמו מקלתן הו"ל נמלא אחר מהן פסול בעדותן בעלה כולה דחשוב כחד עדות אפי' העידו לאחד כ"ד ואע"ג דאותן שהוזמו חיינ' אומרים אמת ולא נלטרפו עד שיעידו צ"ד האי פעמא לא מהני אלא לגבי עונש הזמה, אבל לענין טיהא עדותן צטילה כיון שאפילו אותן שהוזמו אומרים אמת העדנו אלא שהוזמנו הו"ל שפיר לרוף ועדותן בטלה כיון דלפי דבריה' נלטרפו בשעת ראי' והו"ל חר עדות ועכשיו שהוזמו הו"ל נמלא ציניהם

פסול עכ"ל. יש לדקדק במ"מ מאי קאמרי העדים שלא ניוזמו אס מכחישים להמוזימן הו"ל תו"ת ומוקמין גברא אחזקתיה למ"ד תו"ת דרבנן ואס נימא דהו"ל חזקה נגד חזקה כדכתבתי לעיל בפוס"א דאיכא חזק' שהעדים היו במקום המעשה ואינו אלא ספק השקול הא לדעת הרמב"ם דספיקא דאורייתא לחומרא דרבנן אינם פסולים אלא מדרבנן ובדרבנן לא אמרינן נמלא אחר מהן קא"פ דבעל כל העדות כדכתבתי לקמן בעוה"ת ודומק לומר דס"ל דגם דרבנן אמרינן נמלא אמקא"פ בעל כל העדות וגם חין לומר דהכתי' איכא שני חזקות לפסול את הניזומים חזקה הקודמת של העדים שלא היו במקום המעשה וחזקה כשרות של הרולח א"כ הו"ל חזקה אחת נגד שני חזקות הלכך עכ"פ נשאר חזקה אחת המסייע להמוזימן ופסולין הניזומין מה"ה והו"ל נאמקא"פ בעל גס עדות כתי' השני' הא מינח לענין פסול של אינם ניוזמין אבל איך אפשר לחייב את הניזומין עונש הזמה הא ליכא אלא חזקה לחודיה ולחייב עונש מיהא או ממון הסורה אמרה עפ"י שנים עדים יקום דבר ולא דמי להא דקין"ל כוקלין וסורפינ' על החזקות א"כ איך כתב הרמב"ם דהעדים הניזומין נענשין ועוד החזקה אינו עושה הזמה הזמה חדוש הוא ודוקא עדים צרורס ועוד החזקה אינו אלא מכחיש את העדים ולא מוסי' דהחזקה מעיד דהרולח לא היה במקום המעשה וצכה"ג אפי' אס עדים היו מעידים דהרולח היו עמהם לא הו"ל הזמה אלא הכחשה כדאיכא במשנה דמכות (ה.) ובפוסקים ואס נימא דמיירי דהכתי' שני' לא אמרה מיירי דהוי יחד בשעת ראי' אלא שהניזומין אומרים דהוי יחד עם האינם ניוזמין הא כיון דניזומין ופסולים נינהו לא מפיהם אנו חיינ' ואין מאמינים אותם לפסול את האינם ניוזמין ואיכא למימר דזה חין קושי' כ"כ דהא הוי"ל למכות (ו.) ד"ה לאסהודי כתבו וז"ל : ומ"מ תימא קלת היאך יהיו גס העדים כשרים נאמינים לומר לאסהודי אפי' כתי' כדלבעל העדות הו"ל כחזור ומגיד כיון שכבר העידו ויש לו מ"מ ד"ס צ"ד א"י דכיון ד צ"ד א"י לב"ד עם הכשרים עכשיו נראין הדברים שמתחלה כולנו לאסהודי קא איתו דמוכח סיפו על תלתיו עכ"ל. הרי מצויר להדיא דהיכא שבאו יחד לב"ד אמרינן מעשה הציאה יחד לב"ד מוכיח דהיו

דהיו יחד גם בשעת ראי' ואעפ"י דמהתם יש לחלק דעדים עלמין כשרים המה דהא התום' מפרשים שם השאלה דלאסודי איתו היינו להכשרים ע"ש. שאין המניעה מלד כשרות העדות אלא מלד אחר דהיינו מחמת שכבר הגידו ואין חוזר ומגיד דהוכחה כ"ד הורס והוסר המניעה שהיה משא"כ היכא דהמניעה היא מלד גוף כשרות העדות איכא למימר דלא סגי בהוכחה כ"ד להכשיר עדותן אבל איכא להוכיח דאפי' בעדות פסולים נמי מהני ההוכחה דבאו יחד לב"ד מרש"י שם ד"ה היכי אמרינן לכו שכתב וז"ל : לקרוב ופסול למבדקינהו אם מתחלה לעדות נכתונו עכ"ל. הרי רש"י מפרש דהשאלה היא לקא"פ ותקשה איך מאמינים לכו לבטל עדות הכשרים אלא ודאי היינו טעמא משום דבאו לב"ד יחד מוכיח דהיו יחד בשעת ראי' הלכך מאמינים אותם לבטל עדות השאר מחמת ההוכחה ה"נ כן הוא (ולפי מ"ש הש"ך ח"מ סי' ל"ו ס"ק ד' דבעינן שאלו יודעין שהקרובים הפסולים היו שם בשעת ראי' ע"ש. אין ראי' לסברא הנ"ל ואיכא למימר דהב"ח מיירי בתרתי דהעדים שאינם ניזומים אמרי דהיו כולם יחד בשעת ראי' וגם הניזומים אומרים דהיו כולם יחד דהא ב"ל להרמב"ם דהשאלה דלמחוי איתו כו' שואלים לכולם להכשרים ולהפסולים יחד דהא בעינן שיכיונו כולם להעיד כדמשמע מדבריו בה' עדות פ"ה ה"ה ע"ש, והלכך כתב סתם כיון דלפי דבריהם (כונתו דברי שני הכתות) נלטרפו בשעת ראי' והו"ל חד עדות ששניהם נאמנים דוקא לבטל עדות מטעם ההוכ' דבאו יחד אבל להכשיר עדות העדים הניזומים או לפטור מעונש הזמה עפ"י עדות העדים שלא היו ניזומים ולהכחיש את המזימין לא מהני משום דנוגעים בעדותן הם כדאיתא בכתובות (כ"א :) שלשה שיטבו לקיים את השטר וקרא ערער על אחד מהן עד שלא חתמו מעידין עליו וחותם משחתמו אין מעידין עליו וחותם וכתב רש"י ז"ל ד"ה משחתמו וז"ל : הו"ל נוגעין בעדות שגנאי להם שיטבו עם פסול דבין עכ"ל. ולדעת הש"ך ח"מ סי' מ"ו ס"ק ס"ו דעת רש"י עיקר ע"ש. א"כ ה"ה כאן השאינו ניזומין אין נאמנים להעיד על הניזומין שראו אותם בשעת ראי' במקום המעשה משום דנוגעים בעדותן הן דאם האמת כהמזימין הו"ל

נמלא אחד מהן קא"פ ובטל כל העדות ונחבטץ גם העדות של העדים האיני ניזומין הלכך אינם נאמנים להכשיר את הניזומין משום נגיעה אבל לענין לפסול את עדותן נאמנים לומר דנלטרפו בשעת ראי' יחד ונחבטל כל העדות, אעפ"י דאין נאמנות לחלואין הכא שאני דנאמנים לבטל עדותן משום ההוכחה שבאו כולם יחד וזוהי אתי נמי שפיר דברי התום' במכות (ו :) ד"פ הוא וז"ל : אלמלא לא בעינן שיהא כל השנים שמכאן רואין את אלו מכאן ע"ש. ואם נימא דהעדים שאינם ניזומין מכחישים את המזימין ואומרים שראו את הניזומים בשעת המעשה במקום המעשה נעשה תו"ת א"כ למה כתבו "לא בעינן" שיהא רואין אלו את אלו הא א"א שיהא רואין אה"א דא"כ אין בהם דין הזמה אבל אם נימא דהעדים שאינם ניזומין הו"ל נוגעים ואינם נאמנים אתי שפיר מ"ש דרין לא בעינן שיהא רואין אלו את אלו וכן מדוייק בזה דברי הב"ח והפרישה שכתבו על דברי ר' ישעי' שהביא הטור בשמו סי' ל"ח וז"ל : מה שלריך שיעידו כולם בתכ"ד זהו דוקא כשהעידו מאליהם בלא התראת הדיינין לומר להם למיחוי קא איתו או לאסודי קא איתו אבל אם כשבאו להעיד אמרו להעיד כוננו כבר נעשה אגודה אחד בין לענין הזמה דבעינן שיזימו כולם כאחד כו' ובלבד שיראו כולם כאחד עכ"ל וכתבו הפרישה והב"ח דא"ל שיאמרו שכוונתן היו להעיד יחד ע"ש. ואם איתא דנאמנים בתורת עדות א"כ אמאי כתבו "דא"ל שיאמרו" הא א"א בכה"ג משום דהו"ל הו"ה אבל לפי הנ"ל אתי שפיר (ועיין בש"ך ח"מ סי' ל"ו ס"ק ו' מ"ש על דברי הר"ר) אמנם משמע דהריטב"א למכות (ו :) ס"ל דהעדים שאינם ניזומין נאמנים להכחיש להמזימין דכתב (שם) וז"ל : וא"ת והיאך היו מקלסין זוממין והלא אם יבואו עדים ויאמרו לאותם שבחלין הא' עמנו הייתם במקום פלוני יכחישים העדים שבחלון האחר ובעדות מוכחש אין אלו נעשים זוממין וי"ל דלהכי קתני מקלסין רואין אלו את אלו ולא קתני כולן דסגי בחד שיראו לאלו לעשות לירוף ביניהם ע"ש. והא לפי מ"ש אתי שפיר דאפילו בשנים רואין אלו את אלו נמי נעשין זוממין דאין הכת' שאינה ניזומה נאמנת להכחיש את המזימין משום שנוגעין

שנוגע' בעדותן הן ומה שמוכרח הריעב' אן לאוקמא דבגי בחד שיראו לאלו לעשות לירוף ציניהם ולא כ"ל לאוקמא אפי' בשנים רואין א"א משום דס"ל כהראב"ד דגם לענין ביטול עדות הגשארים מחמת הומה המקלחן בעינן שיעידו זה הכ"ד של זה ולאחר כ"ד לא נלטרפו כלל אפי' לענין עדות שטלה מקלחה בטלה כולה ולדבריו לא שייך ענין נגיעה דעדים שאינם ניזומין כלל דבשלמא להרמב"ם דלא מחלק לענין ביטול העדות בין תכ"ד לאחר כ"ד א"כ ביון שכבר באו לכ"ד יחד אין להאיני ניזומין שום ענה להליל עלמין שלא יתבטל עדותם כי אם שיאמרו שהם ראו את העדים הניזומין בשעת ראי' ולהכחיש את המזימין הלכך הו"ל נוגעים בדבר ואינם נאמנים משא"כ להראב"ד דהגדה דלאחר כ"ד מפרוד בין הדברים ולא נלטרפו מה לה לסקר ולהכחיש את המזימין הו"ל להם ענה אחרת להגיד עדותן לאחר כ"ד דממילא לא ילטרפו ולא יתבטל עדותן ואין להקשות לפי"ז גם להרמב"ם אינו נוגע כלל דבל"ה יש להם ענה שלא יבואו יחד כב"ד ואז לא נפסלו דאיכ"ל דלא ידעו אלו מאלו בשע' ביהתן לב"ד ובמקרה באו יחד להעיד כב"ד ולאחר שכבר באו אין להם ענה אחרת רק להכחיש את המזימין. אמנם לפי"ז הא דאין חוששין להראב"ד משום גיעה אינו אלא אם הכת הניזומה העידה בתחלה ואחריה העידה שאינה ניזומה דהו"ל למעבד תלדקא אחרת שלא יתבטל עדותה דהיינו להעיד לאחר כ"ד אבל אם האינה ניזומה העיד בתחלה ואח"כ תכ"ד העיד הניזומה גם להראב"ד האינה ניזומה נוגעת להגיד שהיו כולם יחד בשעת ראי' דמאי הו"ל למעבד שלא יתבטל עדותה אם נמלחה כת השני' וזממת ואפי' אם האינה ניזומה העידה תחלה עדין תלי' במתי אחרת הכת האינה ניזומה שהעידה בתחלה שהיו כולם יחד אם אחרת בשעת הגדת עדותה ערס שהעיד הכת השני' הניזומה הרי לא היתה אז שום נוגעת דהא עדין לא ידעה שתעיד כת שניה שתלטרף עמה ואז מאמינים אותה בהכחשתה משא"כ אם אחרת שהיו כולם יחד לאחר הגדה של כת השני' או גם להראב"ד אינה נאמנת להכחיש את המזימין ודין אותה לנוגעת הרי להראב"ד יש פעם שהיא נוגעת ויש פעם

שאינה נוגעת אבל להרמב"ם לעולם היא נוגעת ואפי' דגם להרמב"ם היכא שהניזומה העיד בתחלה היתה לאינה ניזומה ענה שלא להעיד כלל ולא יתבטל איכא למימר דהיא היתה מוכרחת להעיד מחמת נחילת הענין דיראה פן יבואו עדים להזים את הכת הראשונה דהיא יודעת האמה שלא היתה במקום המעשה בשעת ראי' או שמא נטלה שבר לילך ולראות הענין שהיה' עדים בעדותן קיימין דהיתה בש"ע ח"מ סי' ל"ד ומשום דמתניתין דמכות (טז) שהתא קתני דהשנוע כלל גוונא הלכך מוכרח הריעב"א לפרש דבגי בחד. עוד איכא למימר דאפי' להרמב"ם נמי ספיר כתב לפרש מתניתין דס"ל דבגי בחד משום דהתם מירי בד"ג ובד"ג אינו נוגע כלל דל"ל להגיד כלל דראו זא"ז דהא דבעינן מקלחן רואין זא"ז בד"ג היינו משום דבעינן עדות מיוחדת רואין והלכך בד"מ לא בעינן מקלחן רואין דבד"מ לא בעינן עדות מיוחדת, ולכן בעדות נפשות לא נלטרפו יחד כי אם במקלחן רואין זא"ז ואם לא יאמרו המקלחן ראו זא"ז לא ילטרפו יחד ולא יתבטלו ע"י הומה דמקלחן א"כ אינם נוגעים כלל הלכך מוכרח הריעב"א לפרש דבחד בני שיראה לאלו לעשות לירוף ציניהם או באופנים אחרים שכתב שם הריעב"א כגון שרואין או את אלו קודם המעשה ולא הרגישו בשעת מעשה או שרואין דרך ראי' כללות ולא שהכירום ממש שיוכלו להכחיש את המזימין ע"ש. והביאור הקל"ה בסי' ל"ו ס"ק ג' ע"ש. וכ"ז כדי שלא יהא באופן דאיכא הכחשה בין המזימין לשאינם ניזומין וכ"ז דוקא בד"ג אבל בד"מ או אפילו בד"ג ולענין אחר כ"ד בגוונא דעסקו כפ"ב מה' עדות וכדכתבתי לעיל תלי' בזה המחלוקת דהרמב"ם והראב"ד ועפ"י הסנאים הנ"ל ולפי"ז ליתא מ"ש הש"ך סי' ע"ו ס"ק ו' וז"ל: אך מ"ש הב"ח שם כפ"י דברי הר"ר ישעיה דבדן הומה ודאי דנלטרפו בשעת הגדה סגי דהומה בהגדה תלי' לד"ה ולא בעינן שיראו כאחד לא נהירא ואישהמיטתיה לפענ"ד מהני דהיו שנים רואין אותו מחלוק זה כו' אלא הדבר ברור מ"ש הר"ר שם ובלבד שיראו כולם כאחד כי קאי אבל דבריו שהוזכר בין לענין הומה בין לענין נמלא קא"פ ע"ש. ולפי

מ"ש אין דין הרב"י שום שייכה למחמתין דהוי שנים רואין אותו מחלון זה דהתם בד"כ מיירי דבעינן עדות מיוחדת משא"כ בד"מ וגם אפילו שם בד"כ לא בעינן אלא מקמתן רואין אלו את אלו ובחד סגי וכדומה, באופן דליכא תו"ת אבל בד"מ או אפילו בד"כ ובעדים שאינם מן המעידים שרואין אלו את אלו דלענין זה העידו אחרים ונלמדו יחד אלא שהעירו כת אחת לאחכ"ד דבשביל זה לא נלמדו יחד לענין עונש דלענין גירוף הכתות לענין הזמה להלריך עד שיוזמו את כולם בעינן למלאות שני תנאים מקמתן רואין אלו את אלו ולהעיד כולם תכ"ד ואם חסר אחת מהן בעל הגירוף ואם מהני הכחשה המזומין מהעדים שלא נלמדו לענין עונש הזמה תלי' במחלקת הרמב"ם והראש"ד ולהרמב"ם מה שיראו כולם כאחד לענין הזמה אינו מפסיד להזמה אבל אינו יחיד שיראו כולם כאחד ולהראש"ד ח"א לענין הזמה שיראו כולם כאחד דא"כ הו"ל העדים שאינם ניזומין מכחישין להמזומין ולפי מ"ש הש"ך דהעיקר כהראש"ד ולו הי' הרמב"ם עלמו קיים הי' מודה בבאן לדברי הראש"ד ע"ש. א"א בהזמה שיראו כולם יחד דהו"ל תו"ת.

סעיף ג'

שוב ראיתי להתומים סי' ל"ח שכתב דע"כ לא איירי הרמב"ם דאחרונים אמרו ראינו אותו בעת העדות לראשונים דא"כ אין כאן הזמה כמ"ש דהו"ל תרי מול תרי ע"ש. ולפי"מ"ש בפרק הקודם לבאר דברי הרמב"ם איכא למימר דשפיר מיירי דאחרונים אמרו ראינו את עדים הראשונים בעת ראית העדות כדמבואר מדברי הב"ח והלח"מ והא דבעלה כל העדות אפילו האינם ניזומין מטעם נמלא אחד מהן קא"פ הוא וכן ס"ל להפרישה בח"מ סי' ל"ח ס"ק י"ד שכתב וז"ל: וא"ת הא גבי נמלא א' קא"פ בין להראש"ש בין להרמב"ם בעינן לפחות שיראו כ"א ויכוונו להעיד ואם לא ראו וכוונו כ"א אפילו באו לבד"ד כ"א וגם העידו תוך כ"ד לא העינן להו כעדות א' שאני התם שכולן מעידין אחת ונמלא התחלת עדותן הוא בשעת ראיה מ"ה אין קא"פ מבטל העדות אא"כ נעשה עמהם אגודה אחת בשעת הראייה

שהיא התחלת העדות אבל כאן שאלו הניזומין שקר העידו ומעולם לא ראו נמלא שהתחלת עדותם בשעה שבאים לבד"ד להעיד מ"ה כת שצ"א עמהם לבד"ד להעיד הוא עמהם באגודה אחת בהתחלת העדות ולהכי עדות כולם בטלה אבל מ"מ לענין הורת הזמה שבעינן שיוזמו כל העדות יחד לא חשבינן להו לחבורה אחת ואותה שהוזמה חייבים אף שלא הוזמו האחרים משום דהזמה בהגדה תלי' מילתא והזמה לא היתה כ"א אלא לאחכ"ד ע"ש. הרי גם הפרישה ס"ל דהא דאמרין עדות שבטלה מקלטה ע"י הזמה בטלה כולה אפי' אינם ניזומים משום נמלא אחד מהן קא"פ הוא דנגע בה אלא דלהב"ח והלח"מ התחלת הגירוף משעת ראיה הוא ולהפרישה התחלת הגירוף משעת הגדה בב"ד הוא להתום ג"כ ס"ל הטעם דע"י הזמה דמקלה בטלה כל העדות מטעם נמלא אחד מהן קא"פ הוא דבמכות (ו':) ד"ה הרי כתבו וז"ל: וכן אם נמלא אחת מהן זוממת אין נהרגין עד שיוזמו כולם יבטלין נמי עדות כולם בהזמה אחת מהן דהזמה הוי כנמלא אחד מהן קא"פ עכ"ל. אבל אינו מבואר אם ס"ל כהלח"מ והב"ח או כהפרישה ולדינא אין נ"מ בזה אך יש לחקור איך ס"ל בענין ביטול עדות השאר אם לאחכ"ד בטלין עדות השאר כשיצת הרמב"ם או דס"ל כהראש"ד דלאחכ"ד לא אמרינן עדות שבטלה מקלטה בטלה כולה ולכאורה מוכח מיניה וביה דס"ל כשיצת הרמב"ם דאם איבא דס"ל כהראש"ד א"כ באיזה אופן משכחת לה דין דבעלה כולה מטעם נמלא אחד מהן קא"פ אם בתכ"ד כיון דנלמדו יחד זמה שהגידו עדותן זה תכ"ד של זה א"כ ליכא שום דין הזמה עד שיוזמו כולם ולאכ"ד כמו שלא נלמדו לענין להלריך עד שיוזמו את כולם ה"ה דלא נלמדו יחד לענין שיתבטל האיני ניזומין מחמת ניזומין אבל איכא למימר דמשכחת לה כשהעדו זכודש"ז ואע"ג דלענין חיוב עונשין דהזמה לא הויא הזמה עד שיוזמו את כולם מ"מ לענין לפסול את הניזומים לעדים הויא הזמה כמו דאמרין בפ"ב דכתובות הזמה שלא בפניו אעפ"י דהזמה לא הויא הכחשה מיהא הויא וכתבתי לעיל בשם הרב"ה פוסקים דמפרשי דהכחשה מיהא הויא לענין לפסול את הניזומין לעדים משום דפסול עדות מכח הזמה לא

חדוש הוא לא מכת סברה (עיין לעיל בפ' א) סעיף א' ועיין בריב"ש סי' רס"ז ועיין בש"ך ה"מ סי' ל"ח ס"ק ב' ועיין לקמן פ"ח סעיף ג') אמנם התוס' (שם בעמוד א') ד"ה אמר רבא כתבו וז"ל : דדוקא גבי נמלא אחד מהן קא"פ חשיב כחד עדות כשהעידו לאחכ"ד משום שהם חומרים אחת וא"כ עדותם התחיל מראיה שלהם וראי' שלהם הי' בב"א עם הע' אבל בע' זוממין שאינם חומרים אחת אי"כ לא בא עדותן אלא כשיעידו בב"ד וכיון דלא העידו בב"ת אחת דק לאחכ"ד לא חשיבין כחד עדות עכ"ל. הי' כתבו התוס' בדהיא דבהזמה כיון שאינם חומרים אחת עיקר הלירוף שלהם נעשה כשיעידו בב"ד בעינן שיעידו בב"ת אחת. אמנם דברי התוס' הנו' אינו אלא דעת משי"ח ע"ש. אבל דעת התוס' עלמו בכחובות (ל"ג.) דאפי' בקא"פ לא מבטל עדות השאר לא כשהעידו זה הכ"ד של זה, דהא כתבו בד"ה וניתרי וז"ל רכ"ז שפסוקים באותו דבר חשיב הכל הכ"ד כדאמרינן במכות (ו.) דאפי' מעידין מאה כ"ה תכ"ד של חבירו תשובין כולן תכ"ד של ראשון ואם נמלא אחד מהם קא"פ עדותם בטלה עכ"ל. הרי מפרשים דמה שאמר רבא במכות (שם) והוא שהעידו כולם בתכ"ד קאי על כולם הן על דין זוממין והן על דין קא"פ כ ש י ע ת רש"י (שם) ואם לענין נמלא אחד מהן קא"פ לא נהבטל עדות השאר כי אם העידו וזהכ"ד ש"ז כ"ש לענין ביטול מחמת הזמה במקל"ת דעת הב"ה אי"בא דמש"ח שבתוס' דמכ' דביטול מחמת הזמ' במקל"ת דינה כדיון נמלא א' מהן קא"פ (דדעתו) דלא בעינן הלירוף דתכ"ד ודוקא לענין עונש דהזמה הוא חלוק מדין נמלא אחת מהן קא"פ אבל לענין ביטול שאר עדים ע"י הזמה במקל"ת אין חילוק בין הזמה לנמלא אחד מהן קא"פ ואפי' לאחכ"ד נהבטל כדעת הרמב"ם וכן דעת הפרישה (שם) לא דלהב"ח מתחיל הלירוף משעת ראייה ולהפרישה בהזמה לכ"ע לא בעינן לירוף בשעת ראי' אלא משעת ה'דה הוא הסני ומסתברה דכ"ל למשי"ח החילוק בין עונש הזמה לביטול העדות ע"י הזמה דמקל"ת כדבין הב"ח ומוכח בדבריו דהא השיג על רש"י שהבין בכחונת רש"י דס"ל דבין לענין הזמה ובין לענין נמלא אחד מהן קא"פ אמר רבא דבעינן שהעידו תכ"ד וז"ל מדכתב בד"ה אמר רבא והוא כו' וז"ל :

ובהא קאמר מתניתין מאה כשנים אבל אם העידו השנים ולאחר הזמן העידו האחרים הרי הן כשתי כחות לכל דבר עכ"ל. ודקדק משי"ח מלשון לכל דבר דרבא קאי לכל דבר היינו בהזמה ונמלא אחד מהן קא"פ ולכן השיג בזה על רש"י ואם היחא דס"ל דאין חילוק בין עונש הזמה לביטול עדות השאר ע"י הזמה במקל"ת וכדן עונש דהזמה דין ביטול ע"י הזמה במקל"ת"כ לא מוכח מידי מרש"י דס"ל דגם לענין נמלא אחת מהן קא"פ בעינן תכ"ד דהא איכא למימר דכוננת לכל דבר היינו בין לענין עונש הזמה ובין לענין ביטול עדות ע"י הזמה במקל"ת כמו שמפרש הש"ך לח"מ סי' ל"ו ס"ק ו' דברי רש"י שכתב לכל דבר ע"ש. אלא ודאי דס"ל דהא בהא תליא הס נימא דנמלא אחד מהן קרוב או פסול לא בעינן תכ"ד ה"ה לענין ביטול מחמת הזמה במקל"ת וכדעת הרמב"ם.

סעיף ד'

והנה : אין להבין לעממיהו דכתבו דהלכך בטלה כל העדות בהזמה דמקל"ת משום דהוי נמלא אחד מהן קא"פ בין להב"ח דהלירוף מתחיל משעת ראייה ובין להפרישה דהלירוף מתחיל משעת ביאתן לב"ד הא אפי' ל... עד זומא למפרע נפסל מ"מ לא נגמר הפניל עד שיבואו עדים בב"ד וזוממים וטרם קבלה עדות הזוממין אין על העדים שמך פסול אי"כ הא לא דמי לנמלא אחד מהן קא"פ דבשעת ל' זוף כבר היו פסולים אלא שאמנו אין יודעין עד שבאו לב"ד אבל עלם העדים פסולים המה ו... כך כיון שנלטרפו בשעת ראייה או בשעת ביאתן לב"ד נפסלים גם השאר משא"כ בע"ז דחדוש הוא אפי' לרבא כדכתבתי לעיל כ"ז שלא נעשה מעשה הזמה אין להעדים שום פסול ואפילו להפוסקים דס"ל דהזמה לענין יסול עדות לא הוי חדוש אלא מכת סברה ולפי"ז איכא למימר דתקף בשעה שהעידו נעשו פסולים כמו שחללו שבת או שגולו וכדומה אבל עכ"פ טרם שהעידו אין עליהם שום פסול לכ"ע אי"כ ליכא לירוף עם העדים פסולים לא בשעת ראייה ולא בשעת הבאה בב"ד ולא ייד אס האיני ניזומין העידו תחלה בב"ד ולאחריהם העידו הניזומין אי"כ הא אפי'

אפילו בשעת הגדה צ"ד נמי לא היה עמם
 במעמד אחד שום פסול וכי יתכן לומר דאם
 נפסלו אחד מן הנשים לאחר הגדה צ"ד שגדון
 בזה דין נמלא המק"פ דבטל כל העדות ואפי'
 אם הניזום העיד בתחלה ואח"כ הניזום
 אע"פ דבשעה שהעיד הניזום ניזום כבר היה
 בלתי עדין פסול מ"מ הא בשעת הגדה ליכא
 לירוק יען שהניזום לאב"ד ואפי' בנמלא קא"פ
 הניזום ליכא מ"ד לירוק והגדה לחוד לאב"ד
 דהוי לירוק לפסול שאר העדים כדנבאר לקמן
 בעוב"ה לכן בלתי נדרש טעם הדין דאמרינן
 בעדים עדות שבעלה מקלטה בעלה כולה משום
 דכמו דמקשינן שלשה לשנים לענין א"ס נמלא
 אחד מן קא"פ דבטל כל העדות כולה ה"ה
 דמקשינן שלשה וה"ה יותר לשנים לענין הניזום
 מקלטה העדות בעלה כל העדות כולה דהא אין
 גז"ש למחלה ואמרינן הכי מה שנים א"ס הניזום א'
 מהם בעלה כל העדות ה"ה שלשה או יותר א"ס
 נמלא א' מן הניזום בעלה כל העדות כולה,
 אח"כ מלאתי שכבר קדמני בזה הגאון התומים
 כ"י ל"ח ע"ש. והנה לכל הני פוסקים דס"ל דע"י
 הזמה המקלטה עדות בעלה כל העדות והו"ל
 כנמלא אחד מן קא"פ דבטל כל העדות
 להראב"ד ובייעתו דוקא א"ס וזכרש"ז ולהרמב"ם
 ובייעתו אפי' לאחר כ"ד א"כ תקשה איך משכח' לה
 הא דילפי' במהני' דמכ' (ה:): מהיקש שלשה לשנים
 ומקרא דעדים דאין זוממין נהרגין עד שיזומו
 כולם ע"ש. הא הנקב שזוממין מקלטה עדים נפסלים
 עדים הנשארים הרי שוב אינם בני הזמה דהא
 נפסלו קודם שזומו ובעדים פסולים לא שייך
 הזמה דבלתי הזמה נמי אין דבריהם מתקבלים
 ונפסלים משעה שבאו לצ"ד יחד להעיד להפרישה
 ולהב"ח כבר נפסלים משעת ראייה ואפילו אם
 נימא דנפסלים משעה שהעידו צ"ד א"כ משכחת
 לה' שמי שהזם בראשונה העיד באחרונה א"כ
 בשעה שהעיד העד הראשון עדיין לא נפסל זממת
 הזמה של העד שהעיד באחרונה וה"ה
 הילכך שייך בהזמה דהא היקש סתמא הוא
 ואין היקש למחלה, ועוד מה יעשה אם יהיו ק'
 עדים דהא מרבינן אפילו מאה עדים ואין
 לומר דהא ק"ל הכחשה תחלת הזמה ואפי' אם
 דבריהם נתבטל מכה הכחשה מ"מ לא נתבטל
 דין. מה אם יזומו אח"כ דהכחשה והזמה
 מישר שייכא דהדי משא"כ א"ס נתבטל עדותן

מכה נמלא אחד מהן קא"פ דנפסלים לגמרי
 בעדות זו אפי' להעיד אח"כ צ"ע כאשר נבאר
 בעוב"ה לקמן ובעד פסול ליכא דין הזמה דכתיב
 ועשיתם לו כאשר זמם לעשות והוא אינו יכול
 לעשות מאומה ואיכא למימר דא"ס נימא דתכ"ד
 דאורי' אפשר שיה' הזמה לפסול כ"י שהוא בתכ"ד
 דעדיין אפשר בחזרה ובשעת הזמה עדיין לא הו'
 פסול אבל מה נעשה לר"ת דס"ל דתכ"ד אינו אלא
 תקנתא דרבנן עיין בר"ן גרביט (ע"ג). ד"ה
 והלכתא תכ"ד דדיבור דמי וכתום' צ"ק (ע"ג):
 ד"ה כי וב"ב (קכ"ט): ד"ה והלכתא ע"ש.
 וברמב"ן (סג) א"כ מה"ת אין יכול לחזור
 אפי' תכ"ד ואפי' אם נימא דאורייתא נמי ה"ה
 להזים מאה עדים תכ"ד כדפריך הגמרא
 בשב"ל (ג"ב). וז"ל: מכדי תוך כדי דיבור כמה
 הוי ע"ש. ואין לתרץ כמו שהירץ הגמרא
 (סג): כל אחד ואחד תוך דיבורו של חברו
 ע"ש. ועיין בתום' (סג) ד"ה בתוך דהתם כל
 העדים שאומרים זה הכ"ד של זה נעשים כמו
 כולם מעידים צבת אחת משא"כ בזמזים אחד
 שזמזים לכ"א צ"ע לאחרי"ד מהזמה ראשונה
 של הראשון אין יכול לחזור מהזמה של ראשון
 ונפסל ופוסל את השאר ואיכא למימר כיון
 שהלריכה התורה להזים כולם וא"ס אינו מזים
 כולם אינו הזמה כלל ע"כ התורה עשה להזמה
 של כולם כהזמה אחת אריכתא עוד איכא
 למימר דמשכחת לה שיהי' הזמה לכולם דהיינו
 שיזומו לכולם צבת אחת. והא דאיתא צ"ק
 (ע"ג): מאי בנייהו דאסהידו ביה תרי אחד
 ותרי אחד ע"ש. והא א"א לזממ' שיהי' צב"א
 ודומק לומר דקאי לר"י הגלילי דאמר אפשר
 לזממ' היינו משום דהתם לא תיירי לענין
 חיוב דהזמה כלל אלא לענין פסול עדות ולענין
 פסול עדות ליכא להקשות למה לריבין לכת
 השני' לפסול לעד השני הא כבר פסול ועומד
 מחמת העד הראשון רבין רעד אחד חיתוים
 השני ממילא בטל דהו"ל כנמלא אחד מהן
 קא"פ היינו משום דמטעם נמלא המקא"פ לא
 נתבטל עדותן אלא באותו עדות שנתקדק עם
 הניזום אבל בעדות אחרת לא נפסל משא"כ
 אם אסהידו תרי לכל חד הרי נפסלים שניהם
 לכל עדות דעלמא והתם קאי לענין פסול
 עדות דעלמא עיין ברש"י ד"ה למפרע נפסל
 וכתום' ד"ה מכאן ולהבא נפסל. אמנם יש
 לדקדק

לדקדק ע"ז מהא דאיתא במתית (ג.) דפריך הגמרא מאי משלם לפי חלקו אימא דהאי משלם פלגא והאי משלם פלגא תנינא משלשין בממון ואין משלשין במלקות אלא עגון דאיתאוס חד מנייהו דמשלם פלגא דידה ומי משלם והא תניא לין עד זומם משלם ממון עד שיזומו שניהם ע"ש. ואם נימא כנ"ל הא אפשר לאוקמה כגון דאיתאוס כולם אבל לא בב"א דהראשון הניזום חייב לשלם לפי חלקו דערס שניזום כשר הי' ודבריו קיימין הלכך חייב בהזמה אבל העד השני שכבר נתבטל עדותו בהזמה הראשון ליכא למחייבו משום ועשייתם לו כאשר זמם ועכ"פ הא דבעינן עד שיזומו שניהם איכא הכא דהא עכ"פ השני איתאוס? ואיכא למימר דס"ל דלא נקראת יזומו את כולם אלא אם הוא הזמה המביאה לידי חיוב הזמה משא"כ אם הי' הזמה באופן דליכא למי-חייב משום הזמה אין זה נקרא הזמה לענין הא דבעינן עד שיזומו את כולם. עוד איכא למימר דלכאורה איכא להקשות מאי פריך הגמרא מדי הא אפשר לאוקמה כגון שלא העידו זה הכ"ד של זה דלא נלטרפו יחד לענין הא דבעינן עד שיזומו כולם א"כ אם ניזום חד הו"ל עד זומם ומשלם לפי חלקו אלא מאי איכא למימר דלא בעינן הגדה תכ"ד לענין להלטרף בענין עד שיזומו כולם אלא דוקא בשאר עדים לא בשני עדים הראשונים שהם עקרי העדים ואחד בלא חברו ליכא עדות כלל הלכך אפי' לאחכ"ד נמי נלטרפו ובעינן עד שיזומו שניהם כדכתיב העור ח"מ סי' ל"ח לשיטת הראש"ד דס"ל דלא נתבטל העדים שאינם ניזומין ע"י הזמה דמקלת העדות כי אם העידו הכ"ד. זש"ו בשני עדים הראשונים מודה דלא בעינן תכ"ד ע"ש א"כ ה"ה דאיכא למימר לענין הא דבעינן עד שיזומו כולם בהגדת תכ"ד בשני העדים הראשונים או היכא דליכא אלא הני שני עדים ותו לא אפי' בהגדה דלא כ"ד נמי בעינן עד שיזומו כולם א"כ איכא למימר דה"ה הא דבעינן דהזמה יהי' בב"א בשני עדים קמאי דהם עקרי העדים נעשים שניהם כגוף אחד ואין שום הפסק מפסיק ביניהם הלכך לא מפלגינן את הזמתן לשניהם. היולא לנו מכל דברי הג"ל דלכ"ע לא אמרינן ע"י הזמה במקלת העדות בטלה כל העדות אלא דוקא כשבאו

לכהפ"ח כולם יחד לכ"ד א"כ בנין דידן דליכא כל הני תנאי הג"ל לא העידו זו תכ"ד של זו ולא באו יחד אלא מהחלה באו (לפני בלירוף חכמי הספרדים לקבל עדות בשעם שני' בפני המורשים) כגו העד' הראשונים שנתקבלו כבר לפני חכמי הספרדים לגד הפעם הבג"ו וקבלנו מהם כל דברי עותס וכחור' כד"כ ואחר הגדתם נתקבל עדו הזמה על אחד מעדי כה הראשונה ולאחר כל אלה שלחנו אחרי הכת השני' לבא להעיד א"כ הא לא באו בב"א ולא העידו הכ"ד ובכה"ג לכ"ע לא אמרינן עדות בטלה מקלתה בטלה כל העדות ועפ"י כל הטעמים הנמוקים שנתבאר בעז"ת עד הלום ילא פסק דין ממני ביום ג' י"ע לירח תמוז העת"ר כי רות חסורה לעלמא בלא גט פיטורין קדה מהמקדש חיים כהנאשוילי.

פרק שמיני

בו יבואר מצב הדין של הקבלת עדות הזמה על אחד מעדי קידו' ועדות הפוסלים להעד הב' שנתקבל לפני חבמו ורבני המתירים שלא בפניהם ושלא בפני מורשיהם ושלא כחקירה ודרישה ועל זה בנו יבואר להתיר יבו' שלשה סעיפים.

סעיף א'

והנה לאחר שלא ממני הפ"ד שרות אסור לעלמא בלא ג"פ מהמקד' חיים מטעמים הג"ל הלך אבי המקודשת לירושלם בלוית סרבוריא עבירה להשתדל כדי להשיג היתר לבתו להנשא לאחר בלא ג"פ (אעפ"י דלא הי' מקום עיגון דכבר קבלו השני הגדרין בקגא"ס על הפשרה שעג"ט ביניהם דבררר דממונא כי על אבי המקודשת לפלות באיזה סכום מעות על הולאות שהולאה אם המקדש בנסיעתה לרוסיא אודות השידוך והולאות החזרה לאה"ק ושאר הולאות קטנות ואחר כל ההשבון עלה על אבי המקודשת לשלם להמקדש סך ארבעה וחמשים ל"פ

ולו לא מלאו מי שורה לה היתר בלא ג"פ הי' בנקל להוליא את הפשרה מכה א הפועל והמקדש רצה ליתן להמקודשת ג"פ (ורק אם נתן לו הארבעה וחמשים ל"פ) ואחרים (גמ"ד יל"ו נכנסו בעושי הקורה והכניסו עלמס להחיר אי' ערוה החמורה עפ"י הנביות עדות שלהם שקבלו עדות הזמה על אחד מעדי הקידושין ש.תקבל בעיה"ק יפות"ו וזהו נוסח הוכרזן עדות הזמה: אנחנו מעידים עדות שמים וארץ עדות גו"ש בפניכם בד"ך ח"ך ראינו את העד זה שמו גבריאל בן יצחק אנטקווילי שהיה ביום ג' ויום ד' ח' סיון תר"ע ראינו אותו ג' פעמים ערב וצוקר ולחרים ודברנו עמו וכן ביום ה' ויום ו' יו"ד סיון דהאי שחא באופן שכל הארבעה ימים הללו זה העד גבריאל לא ילא מעה"ק ירושלים כו"ע ועדותנו זאת נאמנה על גר"ן ועל יהדות וליהדות אמון באעה"ח ביום י"ד ח' רחמים שנת העת"ר לזירה וקיס מרדכי חימסאני שלמה בן יעקב אלק שוילי עכ"ל. ועוד מעתיקים בפסק שלהם נביות עדות של הזמה גם מעדים אחרים אבל בכל זה אין שום מזור ותדופה להם דהא אפי' אם קבלו עדי הזמה ממאה עדים ואפי' מכל אנשי ירושלים הקו הדין לא נשהנה מאומה לאחר שכבר קבלנו עדים המעידים על העד גבריאל שראו אותו במקום מעשה הקידושין ביה"ת הקידושין והא קי"ל דתרי כמאה וכבריא כתבו הסוס' בכתובות (כ"ב.) ד"ה תרי ותרי ניכחו וז"ל. כיון שאו ב' אומרים שהוא עבד אין כל העולם יכולין להכחישן דתרי כמאה ע"ש וזלע"ג דהתורה יבמות (פ"ח.) משמע דלא ס"ל הכי דתרי ברה"ה אחא גברא וקאי כו' וז"ל: וא"ת כן דאיכא תרי דאמרי מת אפילו איכא מאה דאמרי שזהו מה בכך הא תרי כמאה דמי וי"ל דלגבי דבר הנראה וידוע לכל לא הי' אומר רב אבל בבי' עדים לא תנא עכ"ל. יש לחלק בדבר העשוי לכל העולם שאני דאין ענין זה בא סגדר עדות אלא מגדר גלוי מילתא בעלמא פיין בש"ך ח"מ (ס' מ"ו ס"ק ס"ו) משא"כ בכירן דידן דאין זה דבר העשוי לגלות לכל העולם אלא לאנשים פרטים במקרה בגדר עדות הוא דנגע בה ובעדות אמרינן תרי כמאה וכבר ביארתי מלפני הדין של התו"ת על עדי הניזום לארכה ולרחבה בעוה"מ ואפילו

עפ"י עד הניזום ועד אחד עמו נמי מירי ספיקא דאורייתא לא ילא ועפ"י הקבלת עדות הזמה שנתקבל לפני ב"ד המסורים אפילו בלא קבלת עדות מכחישי עדי הזמה נמי מירי ספיקא דתו"ת לא ילא ואפילו אם לא היו עדים אחרים המעי' על קידושי רות והי' אפשר להעמיד אותה בחזקה פטויה מ"מ מירי חיוב גט דרבנן לא ילא דהא לרוב פוס' הזמה שלא בפניהם לא מהני לפסול את הניזו' לעדות ואינו א"ל כהכחשה בעלמא כדנהבאר לע' בפ"א והול' תו"ת וכאן ליכא למימר הממ"ג כאשר כתבו בפסק דהא הקבלה עדי קידושין נעשה בפני מורשים דכפניהם דמי והזמה נעשה שלא בפניהם וצפרט שקבלנו עדי קדושים אחרים אשר על פיהם היא לריכה גט מה"ת וארובה גמורה היא דמטעם עדות שבטלה מקלחה מחמת הזמה בטלה כולה אפילו א"כ ניזומין ליכא למימר בכירן דידן כאשר נכתבאר בפ"א משום דלא באו יחד.

סעיף ב'

ובג' לחדש אול העת"ר לפ"ג קבלו ב"ד המסורים עדות לפסול אחד מעדי הקי' בפסול חילול ש"ק והוא עד השני מעדי קידושין מכת הראשונה וזהו נוסח הוכרזן עדות: **במותב** תלפא כחדא הוינא חנן ב"ד דחת"ל כד אתו קדמנא הר' יעקב שוילי והר' שלמה אברהם שוילי גורזים והר' משה רהמים מורחי מאר"ן ואחר האיום והגזום כדחוי וגזרנו עליהם בכח תוכחנו הק' שיעידו האמת כי אקים נלצ בעדה א ושני הגורזים על יהדותם על אהרן ח' ר' א"ו בן אלואשוילי שראו בעיניהם ביום ש"ק שחה סיגרו וגם הר' משה הגו' העיד על אהרן ה' גו' שהוא ראש שביטה סיגרו ביום ש"ק וזהו מה שהעידו העדים בפנינו חנן ב"ד דחת"ל על נפשם ועל יהדותם ויען ש'הרן הגו' איננו פעה"ק והדבר נתייך לכן קבלנו הפדות שלצ"פ ועד"א ילד ק כו"ח שמוהנו פעה"ק בג' לחדש רחמים בשנת תר"ע לצ"ע והכל שריר ובריר וקיים.

משה בן יצחק סג"ר. יצחק לבשוין.
אברהם עזריאל

והנה מינוסח הנביות עדות ה"ל מוכח מסוכו דהמקבלי עדות לפסול את אהרן

אחרן לא חקרני ולא דרשו בכל השבע חקירות כד"ג ומלך דהין קבלת פסולי עדות לריך שיהי בחו"ד מה"ת וגם רבנן לא תקנוה לבעל דוקא בד"מ תקנו שלא להגריך חו"ד משום נעילה דלת ובפסול עדות ליכא העעם דנעילה דלה כדכחז הכ"ז מהדורא קמא חאה"ע סי' כ"ז ע"ש. ולכאורה איכא להוכיח מגמרא דתשובות (כ"ג.) להיפך וז"ל : ערער דמאי אי ערער דגולנותא תרי ותרי נינהו ע"ש. ואם איכא דלפסול לעדות בעינן דו"ח א"כ מאי קושיא דחו"ת נינהו נוקמי כגון שהדיינים יודעים להזים את העדים המעידים על השלישי פסול גולנותא ובהזמה הם מאמינים להמוימן לגמרי ולא אמרינן דהו"ל חו"ת דחדוש הוא שחדשה הורה להאימן להמוימן לגמרי בשלמא אם נימא דלקבלת פוסלי עדות אין לריבין חו"ד התי שפיר דלא מוקי הגמרא במוימן משום דכיון דאין לריבין חו"ד ממילא אסור הוא לב"ד לחקור ולדרוש בדו"ח כדכחז הש"ך לח"מ סי' ל' והבאתיו לעיל הלכך אי"א במילאות הזמה כלל אמנם איכא למימר דאפי' אם נימא דלפסול לעדות לריך שיהיה בחו"ד מ"מ פריך הגמרא שפיר וליכא לאוקמי בהזמה משום דאפילו אם נימא דלפסול לעדות לריך שיהיה בחו"ד מ"מ אם הביט דין חקרו ודרשו ואמרו העדים אין אנו יודעים נמי כשר דהא עדים הפסולים לעדות לא בעינן שיהי' עדים שאתה יכול להזימן כדכחז הכ"ז (שם) א"כ ה"ה אם אמרו אין אנו יודעין בחו"ד נמי כשר דהא בהא תליא כדאיכא בפסחים (י"ג) ובסנהדרין (י:) והבאתי לעיל הרבה פעמים והא דבעינן בפסול עדות חו"ד היינו דוקא למטא על ב"ד לחקור ולדרוש ואם לא חקרו ולא דרשו הרי לא עשו כמנותן ובעל את הקבלת עדות אבל אם הב"ד עשו כל מה שעליהם לעשות וחקרו ודרשו אלא שהעדים אומרים אי"י כיון דלא בעינן פשאי"ל עדותן קיימת וא"כ בעדות פוסלי עדות כיון דאפי' נמי כשר הלכך לא רצה הגמרא לאוקמי דמייירי שהדיינים ידעו להזימן דכיון שעדותן כשר אפי' אמרו אי"י בחקירות הרי בודאי יאמרו העדים הפסולים בשקר כי אי"י בחו"ד כתי שלא יהא מקום להזים אותם ולפסול אותם לעדות ולשבועה ולעולם יראו פן יזימו ויפסלו לעדות ולשבועה

הרי לא משכחה לה עדים מוזימן בעדי פוסלי לעדות אלא לעתים רחוקות ומילתא דלא שכיחה הוא שהעדים הפוסלים בשקר יעידו גם הזמן והשעה בשקר אעפ"י דאין לריבין לעלם עדותם לשקר גם בחו"ד ויכולים להגיד אפי' ויהי' ג"כ עדותן קיימן ולא יבואו לידי הזמה כלל ותרתי לא עבדי לפסול בשקר ולהגיד גם הזמן בשקר שהיא לרעתם ולמה יסקרי להכניסן עלמם במגדת הזמה הלכך לא רצה הגמרא לרחוק המאמר של רב לאוקמי בהכי ובה איכא לבאר כוננת התוס' דתשובות (שם) ד"ה תרי ותרי שתבזו בשם ר"ח וז"ל : אי ערער דפגם משפחה שאמרו עליו שהוא עבד ואילו מוזימן אותם א"כ גילוי מילתא בעלמא הוא ע"ש. ולכאורה לריבין להבין לפי' הר"ח למה דקדקו הגמרא הכי דוקא בפגם משפחה ולא דקדקו הכי בערער דגולנותא איכא למימר דהיינו טעמא משום דאיכא למימר דהר"ח ס"ל כתיבך הראשון שבתוס' מכות (ג.) ד"ה מעידין דס"ל דהיכא דא"א לקיים כאשר זמם ממנו דהיינו שמעידין באיש פלוני שהוא בן גרושה דאין אומרים יעשה זה בן גרושה מ"מ מקיימן כאשר זמם ע"י מה שמלקין להם ארבעים ע"ש. א"כ ה"ה המעיד על אחד שהוא עבד הו"ל עדים שאתה יכול להזימן דאם זימו אותם יחייבו מלקות דהא כיון דילפינן לה לה מאשה א"כ כמו דאשה נלטותה שלא תנשא לעבד ויזכרת על לאו דלא יהי' קדש ה"ה דעבד מלווה שלא ישא בת חורין ועובר עליה משום לא יהי' קדש א"כ המעיד על אחד שהוא עבד אעפ"י דאין אומרים דיעשה זה עבד אלא אמרינן דלוקין ארבעים ומקיים בזה כאשר זמם וכיון דהו"ל עדים שאתה יכול להזימן ממילא לריבין חו"ד לעבד ואם לא חקר ולא דרש ואפי' חקרי ודרשו אלא שאמרו אין אנו יודעין נמי עדותן בטלה הלכך בעדות העבד שייך שפיר הזמה והלכך מפרש הר"ח דהא דפריך הגמרא אי ערער משפחה בו מייירי לענין הזמה משום דבפגם משפחה איכא חיוב דדו"ח לעבד ואין אנו יודעין עדותן בטלה הלכך שפיר שייך הזמה לאפקוי בפסול גולנותא דאלאש"ל וממילא אין לריבין חו"ד לעבד ואין אנו יודעין נמי עדותן קיים הלכך לא שייך הזמה והלכך שפיר

אינו מפרש הר"ח הקושי דעדעור גזלנו תא לענין הזמה דלענין פסול עדות לא שייך כאשר זמם כדכתב הכ"צ (שם) דבעדות פסולי עדות אפי' מלקות לא מחייבי הניזומין דמלקות של זוממין לאו מעשה לא תענה הוא דהו"ל לאו שאין בו מעשה אלא מעט עדים שהרשיעו את הגדיק וא"כ בעינן שהרשיעו בעדותן איזה דבר כגון עדות שהעידו שחייב גלות באו לחייבו גלות וכן בן גרושה באו לחייבו בכל מהנות כהונה ואם יעבוד ע"ג מזבח יהי' חייב מלקות משום זר ששימש אבל בבאו לפסלו לגדות לרדייה מאי איכפת ע"ש. והלכך אפי' אמרו אין לנו יודעין נמי עדותן קיים ולא משכחת הזמה כג"ל הרי נתבאר לענין חו"ד בקבלת עדות פוסלי עדים על הב"ד לחקור ולדרוש בכל השבע חקירות אלא אם אמרו אין לנו יודעין נמי עדותן קיים אבל אם לא חקרו כלל הרי לא עשו כמלוותן ועדותן בטלה כדארכתי בזה בפ"ד וכיון דב"ד המסירין לא חקרו ולא דקשו בחו"ד עדותן בטלה ואהרן נשאר עימד בכשרותו ובחוקמו.

העיקר ג'

ועוד רישותא איכא בקבלת עדות שלהן שנתקבל עדותן שלא בפני העד ולרוב פוסקים קבלת עדות פסול עדות שנתקבל שלא בפני בע"ד אפי' בדיעבד אינם נפסלים וחלקו על הריב"ש כדכתב הרלנ"ח והביאו הכנה"ג לח"מ סי' ל"ח בהגהותיו לז"י אות ג' ע"ש. והרלב"ח והרמ"א בתשובה סי' י"ב והש"ך לח"מ סי' ל"ח. (עיין בבית שמואל אחרון סי' כ"ט שהוא נוטה שהש"ך מודה להריב"ש בשאר פסולי עדות ע"ש. אבל אין פשוט לשון הש"ך משמע קן) ובקונטרס הגאון ר' חיים יונה תלומים ז"ל כולם משיגים על הריב"ש ע"ש. וכפי מה שביארתי לעיל (בפ"א סעיף ט') דברי רבנו גרשום. גם ר"ג לא ס"ל כשיטת הריב"ש ע"ש. וגם הבשמים ראש סי' רמ"ז לא ס"ל כהריב"ש ע"ש. ועיין בזכרון יוסף חלק אה"ע סי' ז' והיס של שלמה לקידושין פ"ג סי' כ"א וגם הב"י באה"ע סי' מ"ב כתבו דמי שהורה להחידה כשירע שלא נתקבלה עדות פיסולם בפניהם ראוי לנדומו

ולקללו ולהענישו אם לא יחזור בו ע"ש. וגם יש לפלפל אם בזמן הזה רשות להב"ד לקבל עדות לפסול לעדים ועיין בקל"ה ר"ש סי' ל"ד. ומה שהוכיח מהרי"ט בחלק אה"ע סי' מ"ג לשיטת הריב"ש מכתובות (י"ט:) מסוגי' דשנים החתומים על השטר ומתו ובלו שנים מן השוק ואמרו ידענו שכתב ידם הוא זה כו' פסולי עדות היו הרי אלו נאמנים ואם יש עדים כו' או שהי' כתב ידם יולא ממקום אחר כו' אין אלו נאמנים כו' והא דלא פסלו להו לגמרי כתבו החוס' דלא מיירי כשצדעו ה' ע"ה עתה פסולים אלא דאמרי פסולי עדות היו כשחתמו ועכשיו כשרים והשפא אמאי מלו לאורועי שטרא הא כיון שעדים אלו אינם מעידים על גוף המעשה שהרי אפשר להיות אמת אלא על העדים מעידים שפסולי עדות נינהו נימא הואיל ואין עדות פיסולם מתקבלת שלא בפניהם אינם נפסלין ולא אחרע שטרא ומגבינן ביה אלא משמע דלבעל עדות שמעידים על אחרים לא בעינן שיעידו בפניהם שאין באין לחוב להן ודי שיעידו בפני המלוה שבאים לחובו ע"ש. משמע דדיקא מפני שהעידו בפני המלוה הוא דנאמנין גם על העדים אבל אם לא הי' בפניהם כלל אינן נאמנים על העדים לפוסלן כלל ומשמע מדבריו דהפי' העידו בפני המלוה מ"מ אינן נאמנים על העדים רק לבעל עדותן. אבל לא לפוסלן לגמרי לעדות בעלמא ולפי מ"ש לעיל בפ"א דאין נאמנות לחלואין א"כ אם מאמינים להמזימין לענין לבעל עדותן ממילא בעינן להאמין אותם גם לפסול להניזומין להיות פסולין לגמרי ובפ"א הארכתי בסוגי' זו בארוכה והנני מלביש אותה טרה אחרת ע"ש. ומה שהוכיח מהרי"ט (שם) מהריב"ש דס"ל דמהני עדותן אפי' שלא בפניהם לפוסלן לגמרי ממ"ש הריב"ש בס"י ס"ז להוכיח מההיא דאין העדים נעשים זוממין עד שיזומו את כולם דמ"מ פסולים הם לכל עדות שבתורה ע"ש. ראוי זו תמוה דהא התם עכ"פ הזומו בפניהם הוא והלכך נפסלין לגמרי ואם כוונתו להוכיח ממה שגם העדים שאינם ניזומין נפסלים מחמת הזמה דמקלת העדים ואמרינן עדות שבעלה מקלטה כדכתב הרמב"ם בפ"כ מה' עדות ה"ג וגם הראב"ד מודה לזה אלא דס"ל דבעינן שיעידו תכ"ד והא העדים שאינם ניזומין שנפסלים מחמת

מחמת הזמה דשאר העדים שניזומו שלא בפני העדים שאינם ניזומין ואעפ"כ נפסלין מחמת הזמה בשאר העדים שבאו עמם יחד להעיד הא אין זיה ראי' כלל דהא התם העעם ופסלים לאו משום הזמה דשלא בפניהם לא מכת גמלא אחד מהן קא"פ כדכתבתי לעיל בפ"ז משם הב"ח ופרטיה ולחם משנה או מטעם שכתבתי דמקשי' שלשה לשנים אבל איך שיהי' לא דמי להזמה או פסול אחר שלא בפניהם וגם הש"ך לח"מ סי' ל"ח משיג על הריב"ש בדאי' זו ע"ש. וגם הג"כ מהדורה קמח חלק אה"ע סי' ע"ב בסתירה היתר החמישי משתדל בכל כחו לסתור דברי הריב"ש ופוסק למעשה דאין קבלת עדות שלא בפני העדים מהני לפוסלן אפי' בדיעבד ע"ש. אלא מ"ש הג"כ לסתור דעת הריב"ש מהוגי' דמכות (ג.) דאיתא התם אמר רב יהודה אמר רב עד זומם משלם לפי חלקו ונתקשו שם בגמרא' לאוקמי מימרא זו וקאמר שם אלא כגון דאיתוס חד מינייהו דמשלם פלגא דידיה ומי משלם והא תניא אין עד זומם משלם עד שניזומו שניהם דכתב והנה עד שקר העד ואמר מר כ"מ שנאמר עד הרי כאן שנים גמלא דעיקר הלימוד הוא מרישא דקרא עד שקר העד דבעינן שני העדים יהיו מוזמים דהרי בסיפא כתיב לשון יחיד ועשיתם לו כאשר זמם לא דברישא דקרא כתיב עד שקר וכל מקום שנאמר עד הרי כאן שנים ובעינן שניהם יהיו מוזמים ואי לדעת הריב"ש מלינן לאוקמא עד זומם ומשלם לפי חלקו כגון שהזומו שניהם אלא שאחד הזומו אותו בפניו והשני הוא שלא בפניו והרי נתקיים הפסוק עד שקר העד דהרי לדעת הריב"ש שניהם מוזמים ומוכחשים בודאי ואעפ"כ אחד משלם חלקו זה שהזום בפניו דהשני לא נתחייב ממון כיון שהיה שלב"פ א"ו דהזמה שלב"פ דהוי הכחשה כמו שאר הכחשות שאין אחד מהם פסול ע"ש. ולעג"כ דאין זה ראי' לסתור לפי מה שהארבתי וביארתי בפ"א דברי הריב"ש דס"ל דהזמה שלב"פ לא מהני אלא לענין פסול עדות ולא לעונשין דהזמה משום דהא דהזמה חדוש הוא אינו אלא לענין עונשין אבל לענין פסול מכת סברא הוא ולאו חדוש הוא ודמו למעדין עליו שחילל שבת או הרג ישראל ולפ"ז אס ניזום אחד מהם שלב"כ אינו בגדר הזמה דעונשין כלל דהוה שני מיני

הזמות הזמה דעונשין לריך שיהיה בפניו דוקא והזמה דפסול עדות מהני אפילו שלב"פ ז"כ הא אכתי לא נתקיים הכתוב דוהנה עד שקר העד דכ"מ שנאמר עד הרי כאן שנים ובעינן ששני העדים יהיו מוזמים כדכתב בסיפא דקרא ועשיתם לו כאשר זמם ושל"כ לא הויה בגדר הזמה דקרא דחדוש הוא, ועיין מ"ש לעיל בפ"ז סעיף ד' לבאר גמרא דמכות הנ"ל ומה שכתב הג"כ מדברי הרמב"ם פ"ח כפר קדמו הרלב"ח והבאתיו לעיל בפ"א והארבתי לבאר דברי הרמב"ם בכמה אנפי וליכא ראי' מהרמב"ם כלל. אבל עכ"פ לכל הני פוסקים דס"ל דאין מקבלין עשב"כ ואפילו בדיעבד לא מהני בודאי גם פסולי עדות שבבב"ד אפילו בדיעבד לא מהני ואעפ"י דהש"ך בס"י ל"ח כתב דהריב"ש יוכל לסבור דבעלמא היכא דאיכא איזה חוב להבב"ד מודה דאמעשב"כ ופסולי עדות שאני דליכא חוב להעדים כלל אלא לאחרני ע"ש. באמת בפסולי עדות איכא חוב גם להעדים עלמס דיש להם הפסד ממון כגון לילך לראות את העדות דמותר ליטול שכר וה"ה לחתום בשטרות כדכתב רצ"ד הזהב פ' משפטים על פסוק והועד בבעליו ע"ש. וכן מלאתי לספר בשמים ראש המיוחסת להרא"ש בס"י רמ"ב שכתב סברא זאת ע"ש. ומה שתלו ב"ד המתירים את הוראתם מטעם ממ"נ אס קבלת העדות לפסול את העדים לא מהני מחמת דהוי בלא בפניהם הא גם קבלת עדות הקידושין היתה שלא בפניהם במחילה כבוד תורתם דאין זה הוראה אלא טעות ודמי כמו שהורו שיא השבת לפי שנתכסית החמה ודימו ששקעה חמה דהא כיון דעדי הקידושין לא נתקבל לפני מורשיהם הרי כפניהם דמיא והקבלת עדות לפסול את העדים הא לא נתקבל לא בפניהם ולא בפני מורשיהם.

פרק תשיעי

בו יבואר כי עפ"י הגבויית עדות לפסול את אהרן בפסול עברה של חילול ש"ק לא נפסל בפסול דאוריית' ובו שני סעיפים

סעיף א'

והנה עפ"י הגביות עדות של הב"ד המתירים שהערו העדים לפניהם כי אהרן שהיה סיגרו בש"ק נלענ"ד דאינו נפסל בפסול דאורייתא יען שלא נזכר בהוכרונ גביות עדות כי הודיעו לאהרן בשעה ש' זו אומתו שמה סיגרו כי ש"ק הוא ואסור לשמות נ גרו ביום ש"ק והא איתא בש"ע ח"מ סי' ל"ד סעיף כ"ד וז"ל: כיצד ראוהו קושר או מתיר בשבת לריכין להודיעו שזה חילולשבת כו' וכן אם ראוהו עושה מלאכה בשבת או ביו"ט לריכין להודיעו שהיום שבת שמה שזכה הוא ע"ש. ולהסמ"ע (סס) איכא עוד תנאי לענין פסול עדות להודיע נמי שנפסל לעדות העושה עבירה זו של חילול שבת או יו"ט ע"ש. ג' בנתיבות (סס) ס"ק ט"ז ועיין ברדב"ז ח"א סי' מ"ה ולהב"ח כיון שהודיעו שמח"ש הוא סגי בהכי דממילא הוא יודע שנפסל לעדות בשביל עבירה זו ע"ש. אמנם עכ"פ מדרבנן פסול הי' (אם היחה נתקבל עדותם בפניו) אפי' בלא הודיעו דהא עכ"פ עבר על עבי' דאורייתא כדמבואר מדברי התוס' סנהדרין (כ"ד:) ד"ה ואלו הן הפסולים (כ"ה:) ד"ה מעיקרא סביר ע"ש. ואעפ"י דיל' דהיינו דוקא כשנהנה הוא דאמרינן דאפי' לא הודיע עכ"פ מדרבנן מיפסל פסול וכדכ' הב"ח (סס) דהא דמוכס פסול מדרבנן אפי' בלא הודיעו הוא משום כיון דאיה ליה הגאה וקעביד איסורא ע"ש. הרי ס"ל דתרתוי בעינן קעביד איסורא ואיה ליה הגאה הא הכא נמי בשתיית הסיגרו הגאה איה ליה אבל המרדכי ס"ל דאפי' במוכס בעינן דוקא להודיעו לו אבל אם לא הודיעו לו דיש איסור בזה אפי' מדרבנן לא נפסל כדכתב בסנהדרין סי' תרל"ה ע"ש. דעה מהרי"ט משמע בחלק אה"ע סי' מ"ג דס"ל דאין חילוק בין נהנה לאינו פהנה כיון שעברעל עבירה ג' יסורא דאורייתא אפי' בלא הודיעו ע"ש. ולענין א"ב הכרזה בנידן דידן כיון דבמידו דאיסורא הוא לדעת מהרי"ט לא בעינן הכרזה והא דפסול דרבנן בעי הכרזה היינו דוקא במידו דממונא ולא במידו דאיסור' עפ"י מ"ש הרמב"ם הטעם דעובר עבירה דרבנן לריך הכרזה כדי שלא לאבד זכות העם שלא ידעו שהוא פסול והלכך לענין איסור

דלא שייך טעם הרמב"ם אין לריך הכרזה ואם עבר איסור דאורייתא לא בלא הודיעו אפילו להרב"ב א"ל הכרזה ולדעת הנמ"י אפילו בעבירה דרבנן ל"ב הכרזה במידו דאיסורא ע"ש. ובחידושי הריטב"א ל"ב ע"ב משמע אחד שיטויא דאף באיכורי תורה בלא הודיעו לא נפסל אפילו מדרבנן בלא הכרזה ע"ש. ועיין במל"מ פ"ד דמלוה ה"ו ועיין בפ"ה לח"מ סי' ל"ד ס"ק ו' ובס"ק ל"ג שהביא שם כמה מרובותא דס"ל דבעי הכרזה אפי' במידו דאיסורא ע"ש. והנה איתא בגמרא' דסנהדרין (כ"ו:) וז"ל: הנהו קבוראי דקבור נפשא ביום טוב ראשון של עלרת שמתיהו רב פפא ופסלונהו לעדות ואכשריהו רב הונא ברבי דרב יהושע א"ל רב פפא והא דשעים נינהו סברי מזה קא עבדי והא קא משמתינא להו סברי כפרה קא עבדי לן רבנן עכ"ל. ובתב רש"י בד"ה פסלונהו לעדות וז"ל: דמשום שכר ממון עוברים על דת והו"ל רשע דחמס עכ"ל. וכן כתב הגמ"י ע"ש. ולהלכה פסקין כרב הונא ברבי יהושע רק האלפסי פוסק דפסול עכ"פ מדרבנן ע"ש. ועיין בב"י מ"ש בשם ר"י ג"ב ח"ד ע"ש. ואם נימא דכשנהנה אפי' כשלא הודיעו נמי פסול עכ"פ מדרבנן ואפילו בלא הכרזה א"כ איך הכשיר רב הונא להנהו קבוראי לגמרי, והא עברי באיסור דאורייתא וגם נהנים היו דהא כתב רש"י דמשום שכר ממון היו עוברים על דת ועכ"פ מדרבנן הו"ל לפולס ואין לומר הטעם משום דס"ל דלריך הכרזה ולא הכריזו עדיין דא"כ לא הו"ל להכשיר לגמרי אלא דהו"ל להלריך הכרזה שהיו פסילים לאחר הכרזה. אמנם איכא למימר לחלק בין היכא דרק לא להודיעו שיש בזה לתא דאיסורא להיכא דיש עוד יתרון דקסברי מזה הוא דקעביד ונהי דהיכא רק לא הודיעו פסול עכ"פ מדרבנן אבל היכא דקסברי מזה הוא דקעביד אפילו מדרבנן נמי אינו פסיל, אבל לפ"י תקשה על רב פפא דפסלינהו לעדות אמאי הא מדאורייתא בודאי ליכא למיפסל אותם דהא לא הודיעם אלא אפילו מדרבנן לא הו"ל למפסלינהו דהא קסברי מזה קעביד ועיין במל"מ פ"ד דמלוה ולוה ה"ו מ"ש בה"ג' בסוגי' זו ולענד"ג דלכאורה ל"ל מ"ש רש"י דמשום שכר ממון עוברים על דת מאי דוחקיה לאוקמי

לאוקמי דמיירי דקבלו שכר ומשום שכר עברו על דא אן קי"ל כצ"י דלא בעינן לאו דהגום וזה דוחק לומר דס"ל כאביאסוף שהביאו הגהות מיימוניות דה' עדים פ"י דפסק כדכח דבעינן לאו דחמס ע"ש דהגהות מיימוניות צלמו חמה עליו: וכו' ולא הבינתי למה ע"ש. או כמ"ש בעיטור אות טוף בדין קבלת העדות וז"ל: ומסתברא דלא מיפסל אלא לאו להכללות רשע דחמס ע"ש. ואיכא למימר דרש"י ס"ל דהא דר"פ פסליגהו להנהו קבורתי פסול דאורייתא הוא דפסליגהו וכדבין הב"י סו' ל"ד שחמה על ר"י כ"ז ח"ד שפסק בהני קבורתי שפסולין מדרבנן וכחז עליו הב"י ויש לתמוה עליו דאי פסולי מדאורייתא הוא דפסילו לדין דבקראין בהצטע דירחא ע"ש. והוקשה לרש"י איך יתכן לכסול פסול דאורייתא כיון דקסברי מליה קעברי, לכן כתב דמשום שכר ממון עוברים על דת כלומר דכיון דקבלו שכר בעד עבודתן מוכח דלא קסברי מליה קעברי דאי מליה הו"ל לקיים המלוה בחנם כדאיתא בצבורות (כ"ט.). ובקידושין (ג"ח): דהנוטל שכר לדון דינו בטלין להעיד עדותו בטלה להוות ולקדש מימיו מי מערה ואפרו ואלוהי משום דכתיב ראה למדתי אתכסחוקים ומשפטים מה אני בחנם אף אתם בחנם ע"ש. וכיון דנוטלים שכר ע"כ לאו למלוה קמכווני והא דבעי ר"פ להקשות לרב הונא דבריה דרב יהושע: והא קא משמתינא להו ולא הקשה לו מהא דמשום שכר ממון הם מקברים מוכח דלא קסברי מליה הוא דקעברי היינו משום דעעם זה אינו מספיק לענין לפסול לעדות מה"ת דהני דלא קסברי למלוה, אבל גם לעבירה לא קסברי משום דלא הודיעו, לכן שפיר מקשה ליה ביומא חזקה דהא קא משמתינא להו הרי הודעו להם ואעפ"כ חוזרים ושוניס בעבירה כדכתב רש"י בד"ה והא משמתינן להו ע"ש. ובשביל זה ס"ל לר"פ דמדאורייתא הוא דנפסלין דהו"ל כרשע דחמס עוד איכא לבאר כונת רש"י דס"ל דמשום איסור קבורה ביו"ט לא הו"ל ר"פ פוסל להני קבורתי משום דהו"ל מלאכה שא"ל הו"ל כדכתב ר' שב"א לשבת בפרק האורג לענין הא דאמרינן ראיין קבורה מת מליה דוחה שבת לר"י הוא דמחייב מלאכה שא"ל לגופיה אבל

לר"ש בלא"ה מותר מה"ת דהא מלאכה שא"ל הוא ע"ש. וכיון דקי"ל כר"ש הני קבורתי לא עברו על איסור תורה הלכך כתב רש"י העעם דפסול מה"ת במשום שכר ממון עוברים על דת פ"י כיון דמלוה הוא ומה"ת מחייב לעשות המלוה בחנם משום מה אני בחנם אף אתם בחנם דאיסור תורה הוא כדכ' החס' בקידושין (שס) ד"ה מימיו מי מערה ע"ש. ועיין בהס' בצבורות (כ"ט.). ד"ה מה אני בחנם ע"ש. והלכך שפיר מביים רש"י וז"ל רשע דהגום משום דעבר על איסור עשה משום חמוד ממון עיין לקמן פ"י בעיף א' ומדוייק בזה לשון רש"י שכתב משום שכר עוברים על דת ולא כתב משום שכר עברו על לאו, ועוד למה כתב והו"ל רשע דחמס ולא כתב והו"ל רשע לעבור על לאו דחמוד ממון, אבל לפי הנ"ל שפיר דלא מיירי מלאו דיו"ט אלא מאיסור קבלת שכר לעשות מליה באיסור הוא משום מה אני בחנם הלכך כתב סתם משום שכר עוברים על דת היינו משום איסור דמה אני בחנם והו"ל רשע דחמס דפסול לכ"ע ואפילו לרבא, ואם נימא דהמחלוקת דהבבב"י ור"פ ככסול דרבנן ומה"ת לכ"ע כשרים ניגהו כשימת רבינו ירוחם והיינו משום דקסברי מליה קעברי ור"ה ס"ל דמשום זה אפי' מדרבנן כשרים הם ועדיף טפי מלא הודיעו לבר ור"פ ס"ל לחלק כדכתב המל"מ (שס) לחלק דלא הודיעו גופיה בין איכא שהם יודעים שיש איסור באותו מעשה אלא שהם מחלקים מדעתם דהיינו דקא בדלא יריב דמי אז הוא דפסולי מיהא מדרבנן משא"כ בקוסר או מתיר בשבת דבעינן להודיעו ואם לא הודיעו אפי' מדרבנן כשר משום דעשה בעיקר הדין שסובר שאין הקשר או היתר זה איסור מלאכה כלל ע"ש. ה"ה הסברא דקסברי מליה קעברי אם הודיעם שאבור אלא שהם לעלמס קסברי דבמקום מלוה מותר מדרבנן מיהא פסול דהא אפילו לר"ה דימור דסברי כפרה קא עבדי לן רבנן הא עכ"פ קבורה ביו"ט הו"ל מחלל יו"ט אלא דהם מחלקים דבשביל המלוה מותר כדכתב רש"י ע"ש. הלכך ס"ל לר"פ דעכ"פ מדרבנן מיפסלי פסולי כמו בלאו דחמס דקסבר דרוקא בדלא יריב דמי איסור וזהו כונת ר"פ דאמר והא קא משמתינא להו פ"י א"כ הא ידעי דקבורה אבור ביו"ט א"כ אפי' קסברי מליה

התם וז"ל : אמר רב הונא ואי תימא רב פפא לא אמרן אלא לאפוקה אבל לעולה לית לן בה ע"ש. ומפרש ר"פ דברי ר"ג הרי מוכח דרב פפא ס"ל כר"ג והא ר"ג ס"ל כהדיא דבעין רשע דחמס והא רש"י שכתב משום שכר ממון עובר לרב פפא דפסלינכו הוא דקאי וכיון דמוכח דר"פ ס"ל דבעין לאו דחמס הלכך שפיר כתב דמשום שכר ממון עובר והו"ל רשע דחמס אבל בלא"ה לה הוה פסלינכו ר"פ.

והנה לכאורה משמע דגם הבית שמואל לאה"ע סי' קכ"ד סעיף קטן ט"ז ס"ל דבמידי דאיסורא אין לריבין הכרזה מדכתב וז"ל : ולכאורה קשה איך יחתמו העדים בכתובת קעקע הא נעשו רשעים אפי' כתבו ולא מלאו בדיו מ"מ נעשו רשעים מדרבנן והגט פסול ואפשר דמיירי דהיו שוגגים ע"ש. ואם נימא דס"ל דאפי' במידי דאיסורא גמי בעי הכרזה א"כ לא מקשי מידי דהני דחת' בעבי' מ"מ הגט לא נפסל משום דעדים אינם נפסלים בלא הכרזה אמנם איכא למימר דאפילו אם נימא דס"ל דגם במידי דאיסורא בעי הכרזה מ"מ נפסלים העדים שחתמו בגט בכתובת קעקע משום דאיכא למימר דס"ל כהנ"מ צ"ע והביאו הסמ"ע צס"י ל"ד ס"ק נ"ו וכן משמע דהתוס' צ"מ (ה:) ד"ה דלא דמי והתוס' (ע"ב.) ד"ה שער ס"ל דלאותו דבר שנפסל בשבילו אפי' בלא הכרזה גמי פסול ע"ש.

סעיף ב'

והנה בנידון דידן כיון דלא הודיעו שהיום ש"ק אין פסולו מדאורייתא ואעפ"י שבגביות עדות כתוב משה רחמים מזרחי העיר על אהרן שהוא ראש אותו ששופה סיגרו ביום ש"ק ומלשון ששופה משמע דשופה סיגרו הרבה פעמים צ"ע א"כ איכא למימר דששופה הרבה פעמים לא בעינן להודיעו דבלא"ה כיון דשופה הרבה פעמים הרי צודאי ידע איזה פעם ששופה ביום ש"ק וכמו שהודיעו דמי. הא כהנ"ר ש"י בסנהדרין (שס) ד"ה והא משמתינן להו וז"ל : על הראשונה וחוזרין ועוברין ושונין בעבירה עכ"ל. אלמא דאפילו עברו הרבה פעמים מכל מקום אמרינן דקסברי מלוה קעבדינן ולא אמרינן דמסתמא

צפספ

מלוה קעבדי מאי אהני ור"ה ס"ל דקסברי מלוה קעבדי הוי מדרגה היותר גדולה מלא הודיעו ואפי' היכא דמחלקין מעלמס דבמקום מלוה מותר גמי אינם פסולין אפילו מדרבנן דהא עכ"פ קסברי מלוה קעבדי ומ"ש רש"י המשום שכר עוברין כונתו דאפי' בעבירה דאורייתא ולא הודיעו אם אינו נהנה אפי' מדרבנן אינו נפסל כדכתבתי לעיל בשם הפוס' דבעין דוקא נהנה, ולפי"ז היכא דאיכא חרתי קסברי מלוה קעבדי ולא הודיעו אפי' נהנה לכ"ע כשרים לעדות אפי' מדרבנן, עוד איכא למימר כונת רש"י אם הוא מפרש הפלוגתא דר"ה ור"פ לענין פסול דרבנן כר"י וקצורת מה הו"ל מלאכה שאל"ל איכא למימר דס"ל כהפוסקים דפסול דרבנן מחמת איסור דרבנן לכ"ע בעינן שיהיה רשע דחמס כדכת' התוס' צ"מ (ע"ב.) ד"ה שער ומביאם הרמ"א בח"מ סי' ל"ד סעיף ג' והביא ג"כ בשם העיטור ור"י ע"ש. והלכך מוכרח רש"י לפרש דמיירי דמשום שכר עיבדים על דת ומדאמרינן שמתנינכו רב פפא ופסלינכו, לעדות"א ולא קאמר לעדות ולשביעה דהא כל מקום שפסולין לעדות פסולין גמי לשבועה כדאיתא בש"ע ח"מ סי' ל"ב סעיף ג' ע"ש. ואיכא למימר דר"ה ור"פ צמטשה שהיה הוא דנפסלו כגון דהני קבוראי העידו איזה עדות ופסלינכו ר"פ לאותו עדות א"כ יש לדקדק ע"ז מדוע פסלינכו בלא הכרזה הא קי"ל דפסול דרבנן בעי הכרזה ואם נימא כדעת מהרי"ט דלענין מידי דאיסורא לא בעי הכרזה איכא למימר דמעשה שה"י במידי דאיסורא היתה איך איכא למימר דכיון דשמתנינכו קודם דפסלינכו כדמוכח מדרבני ר"פ דאמר והא קא משמתינא להו השמחה כמאן דהכריזו דמי כדכתב המרדכי פ' זה בוצר והביאו הרמ"א בש"ע ח"מ סי' ל"ד סעיף כ"ג לענין אם הענישין ברבים על עבירתן כגון שהוליאן מצ"ה הוי כאילו הכריזו עליהו עכ"ל. עוד איכא למימר כונת רש"י שהוכרח לפרש דהני קבוראי משום שכר ממון עברו והו"ל רשע דחמס עפ"י מה דאיתא התם וז"ל : אמר רב נחמן החשוד על העריות כשר לעדות וכתיב רש"י וז"ל בד"ה כשר לעדות וז"ל : דבעין רשע דחמס כדכתבי אל תסת וכו' עד חמס עכ"ל. הרי ס"ל לרש"י א"יבא דר"ג דבעין עד דחמס ואח"כ אמרינן

בפעם אחד הודיעו. דאינס עושים בקצורת יו"ט שום מלוה דהוי מלוה הבאה בעבירה ואעפ"כ הכשיר להם ר"ה ואעפ"י דיש לחלק מ"מ עכ"פ הא על עדות ז' ששומה הכבה פעמים ליכא לא ע"ה ועפ"י ע"ה לא נפסל. הלכך כיון דהין העדים מעידים שהודיעו לו שהיום ש"ק לא נפסלו בפסול דאורייתא ואעפ"י דלא צענין לענין פסול עדות התראה כמו דצענין לענין מלקות אלא כל שעבר עבירה שחייבין עליה מלקות אעפ"י שאין חייב זה העושה מלקות משום דלא התרה בו מ"מ נפסל מה"ת כדכתב הרמב"ם בפ"ב מה' עדות ה"א והביאו המחבר בח"מ סי' ל"ד סעיף כ"ד וז"ל: כל הנפסל בעבירה אם העידו עליו שני עדים שעשה עבירה פלוגיה אעפ"י שלא התרו בו שהרי אינו לוקה הרי זה פסול לעדות ע"ש. היינו משום דעכ"פ העבירה היא עבירה מפורסמת ואינו תלוי בזמן באופן שאין יכולין לומר שלא ידעי שהיא אסורה או אם היום הוא שאסור בו והלכך בקושר ומתיר בשבת אעפ"י דהאיכור הוא מפורסם אבל כיון דיכולים לומר שלא ידעו שהיום ש"ק אינם נפסלים אמנם לריבין להבין איך הוא במליחות דאין חייבין עליה מלקות ונפסלין הא כתב הרמב"ם בפ"ב מה' סנהדרין ה"ב וז"ל: אחר ת"ח ואחר ע"ה לריך התראה שלא ניתנה התראה אלא להבחין בין שוגג למזיד שמה שוגג ה' ע"ש. והקשה שם הר"מ וז"ל: ויש לתמוה על רבינו שביסק כרבנן דחבר נמי לריך התראה היחך נתן עטש שלא ניתנה אלא להבחין בין שוגג למזיד דהוי עעש לר"י ב"ר יהודה דאמר חבר אינו לריך התראה מפני שכבר הוא יודע שאסור וי"ל דלרבנן נמי הו"ה התראה להבחין בין שוגג למזיד אלא דהוי בגוונא אחריתי דחבר וע"ה שוין זו כגון להודיע שחתיכה זו חלב או שהיום שבת עכ"ל. וכן מתרין הלח"מ (סס) והמגיד משנה בפ"א מה' איסורי ביאה ע"ש. ולפי"ז קשה ממ"כ אם היא עבירה מפורסמת באופן שאין יכול לומר שאינו יודע הרי הוא חבר לענין זה ואפי' לרבנן לוקין עלי' אפי' בלא התראה ואם היתה עבירה שאינה מפורסמת ויכול לומר שלא ידעה ואין לוקין עלי' בלא התראה ובכה"ג הא גם לענין עדות אינם נפסלין כדכתב הרמב"ם בה' עדות

(סס) וז"ל: בד"א כשעבר על דברים שפסעו בישראל שכן עבירה כו'. אבל אם ראוהו עדים עובר על דבר שקרוז העושה להיות שוגג לריבין להזכירו ואח"כ יפסל כילד ראוהו קושר או מתיר בשבת לריבין להודיעו שהיום שבת שמה שוכח ע"ש. א"כ היכא שאפשר לומר שאינו יודע לריבין התראה לכילס הן למלקות ומיתה וכן לענין פסול עדות ופדבר מפורסם לאיסור הרי לכילס דין ת"ח יש בהם וכשם שאין לריבין התראה לפסול לעדות ה"ה דאין לריבין התראה לענין מיתה ומלקות כדמפרשים הכ"מ והמגיד משנה והלח"מ מסנה בדעת הרמב"ם לענין התראה דה"ח ואיכא למימר דאעפ"י דדעת הרמב"ם דחבר דדבר שאין יכול לומר שלא ידע פטור מהתראה לאו לגמרי הוא פטור דהא צענין התראה כתב בפ"ב מה' סנהדרין ה"ב וז"ל: וכילד מתרין בו אומרים לו פרום או אל העשה שזו עבירה היא וחייב אתה עליה מיתה ב"ד או מלקות אם פירש פטור וכן אם שתק או הרדין בראשו פטור ואפי' אחר יודע אני פטור עד שיתיר עלמו למיתה ויאמר על מנת קן אני עושה עכ"ל: הרי צענין התראה יש הרבה פרטים: א') להודיע עלם העבירה. ב') להודיע העונש. ג') להסיר עלמו למיתה וא"כ הא דחבר אין לריך התראה מדרגות מדרגות יש אם הוא חבר שידע שזו עבירה היא אבל מהעונש אינו יודע אין לריבין להתרות בו שזו עבירה היא אבל עדיין לריבין להתרות בו העונש שחייב עליה מיתה ב"ד או מלקות ולהסיר עלמו למיתה ואם הוא חבר שידע גם העונש או פטורין להתרות בו שזו עבירה היא ושחייב אתה עליה מיתה ב"ד או מלקות אבל עכ"פ לריך שיתיר עלמו למיתה ויאמר על מנת קן אני עושה בדילפיני בגמר' דסנהדרין (מ"ה). מקרא דיומת המה עד שיתיר עלמו למיתה ע"ש. ואם כן לא אמרינן בחבר דאין לריך לו התראה כלל אלא שממעטין ממנו פרעי התראה ואם לא יתרה כלל אינן חייבין בעונשין משא"כ לענין פסול עדות כל היכא ידע שזו עבי' היא ובמדר ובמעל עובר עליה הקף נפסל לעדות בלי שום הזהרה והתראה כלל.

והנה צידן דין אעפ"י דלא הודיעו מ"מ פסול מדרבנן משום דשומה סיגרו
נהה

דאיסורא לריכין הכרזה כיון דעדיון לא הכריו
עליו אפי' פסול דרבנן ליכא.

פרק עשירי

בו יבואר התיירת ההיתר של ב"ר
הסתירים מחמת שפסלו כל העדים
אפי' את כת השנוי מטעם
שנמצא אחד מהם פסיד בשתייה
הסיגרו בשבת וכל פרטי הדינים
בנמצא אחד מהן קא"פ ובו

סעיף א'

והנה מה שביטלו לכל הפדי קידושין מטעם
נמלא אחד מהן קא"פ בטל כל העדות
וביון שנמלא אחד מהן פסול משום חילול שבת
בטל כל העדות והו"ל כמו שנתקדשה שלא בפני
עדים מלבד שכבר ביררנו בפרק הקודם דלא
נפסל אפי' לפי דבריהם אלא פסול דרבנן
ורובם ככולם ס"ל דפסול דרבנן צעי הכרזה
אפי' במידי דאיסורא וביון דלא נכרו אפי'
מדרבנן לא נפסל אלא אפי' אם נימא כמהרי"ט
דבמידי דאיסורא לא צעי הכרזה ומדרבנן
נפסל לעדות מ"מ שאר העדים כשרים הם
ודוקא בפסול דאורייתא הוא דאמרינן נמלא
אחד מהן קא"פ בטל כל העדות כולם ולא
בפסול דרבנן דהא טעמא בנמלא אחד מהן
קא"פ בטל כל העדות כולם הוא משום דמקשי'
שלשה לשנים ולא הוקש אלא בפסול דאורייתא
אבל בפסול דרבנן דלא הקישה התורה שלשה
לשנים לא ואח"כ מלאתי לכנה"ג בח"מ סי' ל"ו
על הטור אות ד' שכתב בהדיא בשם רבינו
בית יוסף בתשובה סי' כ"ד לחלק בין פסול
דאורייתא לפסול דרבנן כה"ש ע"ש. וכן כתב
באה"ע על הג"י סי' מ"ב אות קנ"ג ע"ש. וכן
כתב הג"ב מהדורא הניגח מזה"ע סי' ע"ו
בשם הג"י ע"ש. אמנם מלאתי להתומים סי'
ל"ו ס"ק י"א שכתב דאפי' בפסול דרבנן
נמי אמרינן נמלא אחד מהן קא"פ בטל כל
העדות והוכיח מדברי הריטב"א פ"ב דקידושין
דכתפק דין הנוטל שכר להעיד דאמרו חז"ל
דעדוהו בטלה אי מבטל כל העדות שהי'

בלידפו

נהנה הוא ודמי למוכסין וחאסן ולמ"ד אסמכתא
לא קניא גם משחק בקוביא ולמלוה ברבית
להי' א' שהחוב' דסנהדרין אפי' ברבית קלוה
ע"ש. דכל הני פסולים מדרבנן הוא אעפ"י דהם
מושיבין ואומרים שאין צוה לתא דעבירה
מ"מ פסולים ניגחו משום נהנה ואין לומר
דהיינו דוקא כהנאה דחמוד ממון דהא המחלו'
דאביי ורבא לענין מומר אוכל נבילות להכעיס
ולתיאבון דצרי הכל פסול בסנהדרין (כ"ו).
כתב רש"י ו"ל: דכיון דמשום ממון קעביד דהא
סניחא צויל עפי' מדתירא הו"ל כרשע דחמס
ופסול לעדות עכ"ל. וכן מפרש הגמ"י ע"ש.
הא ה"מ מפרש התם וו"ל: כלומר אכל נבלה
לתיאבון אכילת בשר ד"ה פסולים לעדות
דאמרינן בשם שבתאווטו לאכל בשר עבר על
לא האכלו כל נבלה כך בתאווטו לדבר אחר
יקח ממנו ממון ויעבר על לא הענה' ברעך
עד שקר ע"ש. הרי נפסלו בכל אופן הנאה
אפי' בלא הנאה חמוד ממון דוקא וכן
מבואר מהוס' סנהדרין (ע:): ד"ה לרנונו
שכתבו דאפי' משום הנאה רביעה נפסל לעדות
אפי' לרבא ע"ש. ואעפ"י דיש לכיורה לדקדק
על דברי התוס' דבגרבצ ליכא הנאה ואמאי
יפסל לעדות אוכא לתרן עפי' הא דאיתא
בקידושין (כ"א:): וו"ל: אמר רב אחי בר
אדא דמן אחא מאן לימא לן דלאו הנאה אית
להו לתרווייהו ע"ש. א"כ גם בשתיית סיגרו
בשבת הו"ל רשע דחמס ומ"ש מהרי"ט (סס)
דה"ה בענין קוסה ומתיר מדרבנן פסול הוא
אעפ"י דלא נהנה כלל ע"ש. לאו מילתא
דפשיטא הוא אליבא דכ"ע ואינו אלא לרמב"ן
דס"ל דגם הערב והעדים פסולים מדרבנן
אעפ"י דליכא בהו שום הנאה משום דבלאו דלא
תשימון עליו נשך קאי נמי אעדים והערב
ומפרש הש"ס דמירי' בשער שכתוב בו התם
ולא ידעו העדים שיש בו רבית אבל התוס'
והרה"ש והטור והמחבר י"ד ס"ס קס"א ושאר
פוסקים ס"ל דהעדים לא נפסלו בנך משום
דלא תשימון עליו נשך לא משמע לאינשי אלא
במלוה ולוה ועוברים בלא יודעים ועיין בש"ך
ח"מ סי' ל"ד ס"ק ט"ו ובסי' ג"ב ס"ק א'
ובסמ"ע (סס). ולדידהו בקוסה או מתיר אפי'
מדרבנן כשרים ניגחו ובנידון דידן דנהנה מדרבנן
פסילין ניגחו אלא להפוסקים דס"ל דגם במידי

בלידופו והעלה דלא מצטל הואיל ואינו פסול
 גמור משמע הא אילו הי' פסול גמור מדרבנן
 פוכל כל העדות ע"ש. ולענ"ד נראה דאין זה
 רא' מוכרחת חרא דגם צוטל שבר להעיד
 אינו דבר צרור מדרבנן הוא צטל דהא מהר"ן
 לב (ח"א דף ל"ה) נסתפק בדיון זה אם צוטל
 שבר להעיד פסול רבנן או מה"ה והביאו
 הקל"ה בסו' ל"ד ס"ק ר' והבאחי לעיל בפ"ג
 סעיף ג' ע"ש. אך בסוף העלה מהר"ן לב
 דאין פיסולו אלא מדרבנן והתוס' בקידושין
 (נ"ח:) ד"ה מימיו מי מעשה כתבו בהדיא
 דהא דצוטל שבר להעיד עדותו צטלה אינו
 אינו אלא רבנן ואעפ"י דזה טעמה בשבר שבר
 על דברי תורה מ"ה הא דלא מהני אפי'
 בדועבר אינו אלא אכמכחא בעלמא ע"ש.
 ולכא"ה לריכוס להבין אמאי לא יהיו העדים
 כסוליס מה"ת משום דעובריס על איסור
 תורה משום חמוד ממון דהא התוס' דקידושין
 ותוס' צבורות כתבו דאסור מה"ת משום מה
 אני בחנם כדבבאחתיס לעיל בפ"ט סעיף א'
 ואעפ"י דהו"ל איסור עשה דלאו הבא מכלל
 עשה עשה הוא ואינו נ"מ אלא לענין מלקוח
 אבל לענין פסול עדות הא אפי' לאו שאין בו
 מעשה בחמוד פסול ועוד אפי' צעובר צמלות
 עשה נמי רשע קריין ליה כדאיתא צמור (כ"ג.)
 גבי הא דאמר ר' יוחנן מאי דכתיב ישרים
 דרכי ה' לריקים ילכו צם ופושעים יכשלו צם
 כו' א"ל ר"ל רשע קריה ליה נהי דלא עבד
 מצוה מן המצוות פבח מי לא קאביל ע"ש.
 משמע דהא ציטל העשה לגמרי לב"ע קריין
 ליה רשע וכיון דנקרא רשע ממילא פסול הוא
 לעדות דכתיב אל תשע רשע עד ויש להעיר
 מכאן על דברי הגתיות סו' ל"ד ס"ק א'
 שכתב וז"ל: ואם ציטל מצות עשה נ"ל מוכח
 מכמה דוכתי דלא נפסל לעדות עד שיעבור
 צקוס ועשה ע"ש. והא בצמחוקת דר"י ור"ל
 מיירי צביטול מצות עשה צצט ואל תעשה
 היא ועיין לקמן בפ"ג סעיף ד' וצרמ"א אה"ע
 סו' מ"צ סעיף ה' וצצט שמעתא שמעתא ז'
 פ"ה ויש לחלק אבל עכ"פ צוטל שבר להעיד
 אפי' להנתיבות נפסל לעדות דהא אינו עובר
 העשה צצט ואל תעשה אלא צקוס ועשה שנטל
 שבר להעיד ועוד הא עובר העשה משום
 חמוד ממון והו"ל כרשע דחבס אס לא דגימא

כדברי הקל"ה בסו' נ"ב שכתב לתרן קושי'
 התוס' גבי שטר שיש בו רבית אמאי גובה את
 הקרן הא העדים פסולים משום דהעדים לא
 נפסלו אלא משעת חתימה ואילך ומדמה זה
 למ"ש התוס' גבי שוחט צצצט דלא נעשה מומר
 עד אחר שחיטה ע"ש. ה"ג הא דאמריין דאין
 עדותן צטלה מה"ה היינו דוקא צפעס הראשון
 דלא נעשה פסול עד עדות אחרת ומ"ש דאין
 פיסולו אלא מדרבנן איכא למימר דהיינו דוקא
 צפעס הראשון אבל צעדות אחרת איכא למימר
 דמה"ת פסולין ומדאמרו העדותו צטלין משמע
 דבכל עדות שהעיד צין צעדות שקבל עליה
 שבר וצין העדות שהעיד פעס סניס אפי' בלא
 קבלת שבר כדאיתא בצוספתא דצבורות והובא
 צר"ן בצפ"ב דקידושין ע"ש. וככ"מ פכ"ד מה'
 עדות ע"ש. אבל קשה איך אמריין דצפעס
 הראשון ג"כ פסולים אלא שאינם פסולים אלא
 מדרבנן איך יתכן לפסול פעס הראשון בפסול
 דרבנן בלא שום הכרזה הא פסולי דרבנן לדיך
 הכרזה ואפי' להנמ"י דס"ל דלאותו עדות לא
 צעי הכרזה היינו דוקא אס הפסול יולא נגוף
 העדות משא"כ צוטל שבר להעיד דאין הפסול
 מחמת ענין העדות אלא ענין אחר קגריס מחמת
 הטלת שבר אפי' להנמ"י צעי הכרזה. ועוד
 מלשון התוספתא דעדותן צטלין משמע דעדות
 דפעס ראשון ועדות דפעס שני הכל שיה צכח
 וצפעס ועוד צאמת אפילו צפעס הראשון נמי
 הו"ל לפסול מה"ת חרא הא לא דמי לשוחט
 צצצט כדכתב הגתיות (שס) כ"ק א' דצשמית
 מומר צעיין ומומר היינו איתחוק דהא הרבה
 ס"ל דצעיין ג' פעמים אבל ודאי דרשע הוא
 צעשה שטושה העבירה ע"ש. וכן ס"ל המהרשד"ס
 והמהר"י"ט ועוד אפי' להקל"ה צכאן צעיין לפסול
 אוהס להעיד מדאורייתא אפי' צפעס הראשון
 דצשלמא היכא שהתמו על שטר שיש צי רבית
 כיון דעדים החתומים על השטר נעשה כמו
 שנתקרה עדותן צצ"ד ושיב אין לריכין לבא
 לפני צ"ד ולהעיד הלכך כיון דצצעה חתימתן
 לא עברו על האיסור דלא חשימון אלא צגמר
 חתימתן הרי צעשת עדותן כשרים היו משא"כ
 דניטל שבר להעיד הא תכף כשנעלו השבר
 עברו על האיסור וצצעה הגדת העדות צבר
 פסולים היו לכן נלענ"ד לבאר הציט דאינם
 נפסלים צפעס הראשון פכיל דאורייתא מסיס

דהו"ל תרתי דסתרי דעיקר האיסור העלה
 שכן להעיד משום דמחויב להעיד בחנם ומעיד
 בשכר ואם נוטל שכר להעיד הרי הוא מצטל
 המלוה אך כ"ז לא שייך אלא אם עדותו היה
 קיים ונתקבל עדותו אז ה"י שייך לומר דביטול
 המלוה משא"כ אם נימ' דעדותו בטל' הרי נעשה
 שנטל כמו שלא נטל להעיד א"כ ממילא לא
 עשה שום איסור דמה אני בחנם וכיון דלא
 עשה שום איסור למה יפסל א"כ הו"ל תרתי
 דסתרי הילכך מוכרחין לומר דעדות דפעם
 ראשון קיימין והא דאמרינן עדותו בטלין קנס
 הוא דקנסו חכמים לבעל וליכא עליו שם פסול
 וממילא ליכא למפסל פסול דאורייתא גם
 בשאר פעמים והכל מטעם קנס הוא וכדכתב
 הר"ן בספ"ב בקידושין בשם הרמב"ן וז"ל: וכן
 אם החזיר ממון לבעלים וחזר והעיד באותה
 עדות עלמה מקבלין הימנו שאין זה פסול לא
 בהחלתו ולא בסופו אלא שכל זמן שהוא נוטל
 שכר קנסוהו חכמים לבעל מעשיו משום דקא
 עבר על מה אני בחנם אף אהה בחנם
 אעפ"י שנטל משניהם עכ"ל. הרי נתבאר דדרך
 שיהי' אחת משתי אלה אם הנוטל שכר
 להעיד נושא עליו שם פסול מדאורייתא הו"ל
 לפסול ואם אינו דאורייתא אין עליו שם פסול
 כלל אלא קנסא דחכמים הוא לבעל מעשיו
 וא"כ הריעב"א דמסתפק בהנוטל שכר להעיד
 אם מצטל כל העדות שהי' צנירופו והעלה
 דלא מצטל הואיל ואינו פסול גמור כוונתו
 דאם הו"א דנישא עליו שם פסול מדאורייתא
 הי' פסול והלכך הי' מצטל כל העדות אבל
 אבל בענין פסול דרבנן אם מצטל כל העדות
 שהי' צנירופו איכא למימר דגם הריעב"א
 מודה דלא נתבטל כל העדות כנ"ל ביאור
 כוונת הריעב"א ועיין במל"מ פ"ה מה' עדות
 ה"ד יבפי"א ה"ו ובפכ"ג מה' סנהדרין א"כ
 אפי' אם נימא דבמידו דאיסורא אפי' בפסול
 דרבנן לא צעיק הכרזה והעד אהרן פסול
 מדרבנן אבל עכ"פ שאר העדים לא נפסלו
 מטעם נמלא אחד מהן קא"פ דדרבנן לא
 אמרינן נמלא אחד מהן קא"פ בטל כל העדות
 ואפי' אם נעשה זה לספיקא דריגא הרי הרבה
 ספיקות איכא במידי דרבנן ספק אם אהרן
 נפסל כלל דשמא צעיק הכרזה אפי' במידי
 דאיסורא ושמא לא אמרינן נמלא אחד מהן

קא"פ בטל כל העדות כולה בפסול דרבנן
 ואפי' אם הי' ודאי דרבנן ג"כ הרי רות
 נתקדשה בפני עדים כשרים מה"ת ומה"ת הויא
 קידושה קידושין גמורים ולריכה גט מה"ת
 וכדאיתא בש"ע אה"ע סי' מ"ב סעיף ה' ע"ש.
 ומ"ש ב"ד המתירים בהשאה דכאו לפנייהם ג'
 עדים והעידו כל אחד מהעדים הראשונים
 שאוכל נבלות וטרפות הוא הנומא ניכר מחוכו
 דהא בכל הגביות עדות שקבלו עידיהו והעתיקו
 הב"ד שהי' בלשונם ובחתימתם לא נזכר רק
 עדות הזמה שקבלו הרבה עדים ומעדות
 הפוסלים מחמת חילול שבת אבל מעדות
 הפוסלים מחמת אכילת נבלות וטרפות לא
 יזכר ולא יפקד הרי מוכח מחוכו דרק בדרך
 גומא בעלמא כתבו הכי ועיקר סמיכתם הי'
 על העדות דחילול שבת תדע דבשאלה כתבו
 באו ג' עדים כשרים והעידו בפני הבד"ץ
 על אחד מהעדים הראשונים שהוא פסול
 לעדות מדאורייתא ומחלל שבתהו בפרהסיא
 ואוכל נבלות וטרפות. ע"כ משמעות הלשון
 הוא כי אלו השלשה עדים העידו על השני
 דברים יחד על העדות דחילול שבת ואיכל
 נבלות וטרפות דאם על כל אחת מהעבדי'
 העידו עדים בפ"ע הא בשלשה עדים אין
 צהן כרי חלוקה על כ"א ולא ישאר על אחת
 כי אם ע"ה ואין עדים נפסלים עפ"י פ"א
 עיין בש"ע ח"מ סי' ל"ד לא ודאי דהני שלשה
 עדים העידו וניהי מוכרחים דהשלשה עדים
 העידו יחד על השני מיני עבירות יחד ובשנביט
 על הגביות עדות לפסול את העד הרי עין
 הרואה יראה שלא העידו רק על העבירה
 דחילול שבת ותו לא הרי צהור כשמש שהב"ד
 שהזכירו בהשאלה שקבלו עדות לפסול על
 אכילת נבלות וטרפות אינו אלא לגומא
 ולא לענין לבנות עליה היסוד והענין היתר,
 ולא עוד אלא אם באמת אכלו נבלות וטרפות
 והעידו עדים ע"ז נמי אינו דבר פשוט שפסולים
 נינהו דהא אם עבר עליהם יוה"כ לאחר שראו
 אותו שאכל נבלות וטרפות ורואין אותו ציוה"כ
 שהוא יום נורא וקדוש לכל ישראל שהתפלל
 בכל סדר הויודו כתיקון אז אמרינן דודאי עשה
 תשובה גם בלבו ומעשיו מוכיחין עליו מדנכנס
 לביהכ"נ ברעונו הטוב לסדר סדר הויודו ובסדר
 הויודו הרי נזכר גם המעשים שבמאכל ומשעה

פסול מצד הרין מ"ב שאר הערים
בשרים ובו ו'סעיפים

סעיף א'

והנה אפי' אם מלך הדין אהרן פסול לעדות
מ"ב שאר העדים כשרים ויש ללמד
ולקיים הקידושין של המקדש הראשון עפ"י עדות
בת השני' ולא נפסלו מטעם נמלא אחד מהן
קא"פ מפני שאין כאן בדין דידן כל הנאי
הלערפות, דהנה איתא במתניתין דמכית (ו')
וח"ל : רבי אומר אחד דיני ממונות ויחד דיני
נפשות ואימתי בזמן שהתרו בהן אבל בזמן שלא
התרו בהן מה יעשו שני אחין שראו באחד
שהרג את הנפש ע"ש. והתועלה של התראה
הוא משום שהקרוב או פסול נשתתף בעדות
מתחלה להיות מן המתדיין בעובדי עבירה
מוכח דלאסהודי אהו וכינתו להיות עדים בדבר
אבל כ"י לא שייך אלא בד"ג דשייך ביה התרו
בהן וכיחזי אהן אהם התרו בו הקרוב ופסול אהם
לאו אבל בד"מ דליכא ביה התרו בהן נטרשו בניה
דאגריין לכו לידע אהם כיוונו להעיד כדאמר רבא
(סס) בגמרא הכי אמרינן לכו למיחזי אחורא או
לאסהודי אהיתו אי אמרי לאסהודי אהי נמלא
אחד מהן קא"פ עדותן בטלה אי אמרי למיחזי
אהו עדותן מתקיימת ע"ש לרש"י ולטוב שיליין
לפסולים כשראיתם ד"ז באהם כדי לראות בלבד
או לאסהודי להר"ף ור"ח בהן שיליין לכשרים
לתום' ורמב"ם וריעב"א ור"ן ורמב"ן שיליין
לפסולים ואף לכשרים להרמב"ם (להבנת
הסמ"ע ולרבינו חננל למכזה (סס) שיליין מיד
כשצאו רבים להעיד ולהתום' להרמב"ם (להבנת
הש"ך) שיליין אחר שנמלא קא"פ לתום' ור"ש
לא אמרינן נמלא אחד מהן קא"פ בטל כל
העדות רק אהם נתכוונו להעיד בשעת ראי' וגם
צאו להעיד בצ"ד יחד, ועיין בגמ' לסנהדרין
פאד"מ לרש"י ורשב"ם (להבנת הפוסקים ולקמן
נבאר שיטתם) ומשמעות דעה הרמב"ם דלריכין
רק ראי' יחד וכינה להעיד בשעת ראי' אבל
הגדה בצ"ד יחד א"ל ולדעת הר"ף ורמב"ן
לריך הכשר לידע בשעת עדותו שהוא קא"פ
ואם לא ידע בקורבתו לא נפסל ולהר"ש ה"ג
לידע ודעת הרמ"ה ובחדא מנייהו סגי או
כונה להעיד בשעת ראי' או הגדה בצ"ד יחד.
והשתא

הרי גמר בלבו לקבל תשובה גמורה על אכילת
נבלות ומריפות א"כ אעפ"י דקי"ל כרצון
דיוה"ע אינו מכפר לשאינו שבים ולא כרצו
דאמר בין עשה תשובה בין לא עשה תשובה
יוה"כ מכפר משום דהלכה כרצו מחברו ולא
מחבריו כדפסק הרמב"ם בה' תשובה פ"א ה"ג
מ"מ הא כיון דהתורה ציוה"כ בכל סדר הוידי
הרי התורה בפועל והמחלוקה הפוסקים שהביא
הכ"י והרמ"א באה"ע סי' מ"ב סעיף ה' אהם
חיישינן דלמא חזרו בתשובה או לא ע"ש. היינו
דוקא היכא ללא ראינו שום מעשה התשובה
משא"כ אהם עבר יוה"כ אחר חטאו וסדר סדר
הוידי הרי עשה מעשה התשובה בפועל ואין
לחוש שמא התורה אבל לא גמר בלבו לעשוב
ואין זה תשובה גמורה כדכתב הרמב"ם בה'
תשובה פ"ב ע"ש. דאם נחוש לזה הרי לא משכחת
לה לפולס צע"י דבעשיית תשובה יוכשרו הערים
דהא מה שבלבו אינו יודע אלא היודע העלמות
הרי לא יפה עשו שפסלו להעד טרם שחקרו
גם בזה ואעפ"י דלאחר שנפסלו הין להכשירן
אלא אהם נודע ידיעה צורה שחזר בתשובה
גמורה כדפסק המתבר בה"מ סי' ל"ד סכ"ט
אבל עכ"פ טרם שנפסלו ג"כ אין יכולין לפסול
טרם שיבחר שאין בו שום ד' לתלות להכשיר
דלריכין להעמיד אותו בחזקת הקודמת.

ועוד קבלתי*) כהנ עדות מגבאי ציהכ"ג
הגורמים מירושלם כי ציוה"כ בשנת
תר"ע התפלל אהרן אללם בכל ה' ו' ס
בכל סדר היום. ובצירוף לזה הרי איכא
איכא ג"כ מ"ש הש"ג פ' ז"ב והביאו הכ"ס
באה"ע סי' מ"ב סקי"ע דאפי' פסול דאורייתא
מתמת עבירה אינו פסול אלא לדבר שהוא
חשוד בו ע"ש. ויש להאריך בזה וכעת קלרתי.

פרק אחד עשר

בו יבואר דאפי' אם הע"א הי'
*) זכרון עדות ציד היקר אהרן ו' הרב
ח"ר ראובן אליאשווילי הי"ו שאיך היה ציוס
כפור שנת תר"ע ותרע"א ותרע"ב פה ירושלם
תו"צ והתפלל עמנו צבהכ"ג שלנו ולהאריך ח"ש
ציוס צ' לחו' חשן תרע"ב.
הצעיר יוסף אריהו שאמי הי"ו

והשתא ניחוי חזן צידן דידן הב"ד המתירים מקבלי עדי פסול לא חקרו ולא שאלו השאלה דלמיחוי אהיתו או לאסהודי אהיתו לא מהפסול ולא מהכשרים והו"ל דלא כמר ודלא כמה. והנה יש להסתפק על גוף השאלה דלמיחוי אהיתו כו' על מה היא באה לעיקר אם היא באה לעיקר להכשיר או לפסול כלומר ערם ששאלו איתם על כונתם ומחשבתם מחזיקין להם שבדחאי כיונו להעיד ולהחזקה פסולים עומד ס' לוא לא שמענו מהם האמת כי לא דלמחוי אהו א"כ עיקר השאלה היא באה להכשיר ולהוליא אותם מחזקה פסול דהיינו להכשיר הכשרים ושלא יהי' נעפלים להפסולים או עיקר השאלה באה לפסול את הכשרים וטרם ששמענו מהם גילוי דעתם שכוונתם היתה להלערק עם הפסולים ולהיות נעפלים להם מעמידין אותם בחזקה כשר ובתמא דלא כיוונו להעיד רק לראות באו ולוא לא אמרו דבר מעלמנו חזן מחזיקין להם שלא כיוונו להעיד א"כ השאלה העיקרי הוא אם לאסהודי אהו ואם למחוי אהו ואם למחוי אהו אפי' בלא א מ י ר הן נמי מוקמינן לה בחזקה למחוי אהו ונ"מ לנידון דידן אם ערם ששאלו מהם בחזקה לאסהודי אהו הן עומדין ושפ"ל פסלו הב"ד המתירין אפי' ערם ששאלו מהן אם לאסהודי אהו או בערם ששאלו מהן בחזקה למיחוי אהו הן עומדין ולא יכלו לפסול ערם ששאלו מהן אם לאסהודי אהו והנה משמעות דברי רבי שאמר ואיתמי בזמן שהתרו בהן דלריבין שגדע ברור גמור שהתרו בהן ונשתתפו בעדות מתחלה וא"כ מה שאמר אבל בזמן שלא הסתרו בהן כו' פי' דלא דעינן בצירור שהתרו בהן ע"י ערם אחרים או על פיהם כשכחו יחד לב"ד כמ"ש התוס' אך יש לדקדק מדברי רבא שאמר בגמר' דהכי אמרינן להו למיחוי אהיתו כו' הו"ל להקדים השאלה דלאסהודי אהו קודם דערם ששאלין אותם מוקמינן להו בחזקה למיחוי אהו ואיכא למימר דכיון דרבא מיירי כשכחו הכשרים עם הפסולים יחד לב"ד כדכתבו התוס' התם הרי נראין הרבנים שמתחלה כולהו לאסהודי קא אהו הלכך שאלין אוהם אם למיחוי אהו וברמז"ס פ"ה ה"ה (עיין לקמן סעי' ד' ע"ש) ובש"ע ח"מ סי' ל"ו כתוב איפכא ע"ש ומהתוס' סנהדרין (ט) ד"ה בזמן משמע דגרסי

בגמר' דמכות (שס) איפכא ומקודם שואין אם לאסהודי באו ע"ש. וכן הר"ח למכות (שס) כתב וז"ל: ועמד הדבר כי אין העדות מתבטלת אלא אם אומרים להעיד נכחונו ונתקבלו לכך ע"ש. וכן מוכח מהשבת הרא"ש כלל ס' סי' ה' שכתב וז"ל: היכי אמרינן להו כו' פי' היאך גדע אם מתחלה נכחונו הללו להעיד כדי שפסול עדותן ע"ש. א"כ כ"ז שלא שמענו מפייהם בפירוש יולא דכוונו להעיד ולהלערק יחד עם הפסולים חזן הכשרים נפסלים ויותר מזה כתבו התוס' (שט) בד"ה לאסהודי דאפי' אמרינן בפירוש דלאסהודי אהו לא מהני כי אם יש לוא ג"כ הוכחה ע"ש: אך מהתוס' חזן ראי' דההוכחה מלריבין ביחוד משום נאמנות על אמירתם דלאסהודי אהו אם לא מחמת הטעם דכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד אבל עכ"פ מוכח דאי לאו ההוכחה דבאו יחד לב"ד לא הו"ל דבשתמא לאסהודי אהו וא"כ היכא דלא באו בכתם לא נתבטל עדות השאר ועמנו של דבר הוא משום דשתמא לא יכוון הכשר להלערק עם הפסול ולבטל את עדותו וגם משתמא חזן הקרובים ופסולים מכוונים להעיד עד שאמרו בפירוש שכוונו להעיד ואין שאלין להם אה"כ באו לב"ד מעלמם כדכתב הש"ך סי' ל"ו ס"ק י"ז ועיין בנתיבות (שס) סעיף קטן ט"ז אמנם מלאתי בחידושי הרמב"ן לב"ב (ק"ג:) שכתב וז"ל: נראה שלא נחלק ר' יובי ורבי אלא בנמלא עד אחד קא"פ דר"י סבר ודאי למיחוי אהו ולאו לאסהודי כיון דפסול הוא ור' סבר שיילין להו אבל בעדים הראויין להעיד מכיון שכחו להעיד נעשו עדים דמדר' נשמע לר"ה ע"ש. הרי כתב הרמב"ן בהדיא דלרבי לא אמרינן שתמא למיחוי אהו והא קי"ל כרבי (עיין בש"ך ס"ק ח' י' שהבין דעת הרמב"ן להיפך ע"ש ועיין מ"ש לקמן סעיף ד') וכן כתב מהר"ם אלב"ק בס' ע"ז וז"ל. וכבר כתב הרמב"ן ז"ל עלמנו וזולתו מן המפרשים פ"ק דמכות דמשתמא פסולה היא העדות עד שיהמרו למיחוי אהינא דכיון שהדבר בספק בטלה העדות ע"ש. ואיכא למימר דהו דוקא למ"ד דשיילין לכשרים אבל למ"ד דשיילין לפסולים דהמה שתמא לא כיונו להעיד לכן עיקר השאלה אם לאסהודי ופ"ט ששאלין ל"ג ומהתוס' דסנהד' (ט.) ד"ה בזמן שכתבו בסופו וז"ל: וה"פ היכי אמרינן

אמרין להו דע"כ התראה לאו דוקא דבד"מ לא שייכא התראה א"ל ודאי לא בעי א"ל שגדע שנתכוונו להעיד ע"ש מצואר דבעינן ליהע בבירור שנתכוונו להעיד ומסתמא לא אמרינן שנתכוונו להעיד משום כיון דפסולין לעדות נינהו למה יתכוונו להעיד ועיין בש"ך (סס) סק"ח בשם הר"ן פרץ בהגהות המ"ק וברמב"ן (סס) ובש"ך ס"ק ד' ע"ש. אך בנידן דידן כיון שהבשר והפסול לא ידע שנפסל אליבא דכ"ע אמרינן דבסתמא גם הפסול נתכווין להעיד ונלטרף לעדות אחת ואפילו להפוכקים שכתבו דבסתמא ההולכים לחופה אינם הולכין להעיד היינו דוקא בחופה הרגילות משא"כ כמו בקידושין דכיון דידן כמובן. ועיין עוד מ"ש לקמן בסעיף ד' מענין זה.

סעיף ב'

טתה נליע ונזרר בנוגע להנצחפות העדי' הכה הראשונה שהיא בזה להעיד על הקי' בק"ע הראשונה ופעם שני' אשר אחד מהם היה אהרן שעליו קבלו המת' עדי פסול בזה במקום הקידושין עפ"י הזמנה של אחי המקדש שהוא הי' שליח של אחי המק' הראשון שכל מעשיו נעשה על פיו וכמו שהזמין המקדש בעלמו דמי לכן שוב אין לריבין לשאלו השאלה דלאסהודי הוא דקאתי דכונת המזמין מועיל ככונת העדים דהזמנת בע"ד ילפינן מכונת העדים דמהני להנצחף כדכתב הר"ף והביאו הגר"א ז"ל בח"מ סי' ל"ו ע"ש. עוד איכא למימר דהזמנת בע"ד מועיל מעטס הוכחה לכוננת העדים דכיון דבעה"ד הזמינים והלכו למקום המעשה עפ"י הזמנת בע"ד אין לך הוכחה גדולה מזו שכיוונו להעיד ולאסהודי אהו ולא רק לראות (ועיין לקמן בסעיף ד') וכל היכא דאיכא הוכחה שכיוונו להעיד בזה"ה איפן שיהיה לא בעינן לא התרו בו ולא להגיד דלאסהודי בזה דלכוננה זו מביא הסמ"ע סי' ל"ו (ס"ק ג') דברי הרשב"א ומתורן קושי' הש"ך (ס"ק ד') עיין בנתיבות (ס"ק ד') ועיין בחוס' סנהדרין (ע.) בזמן ואפשר לומר דעיקר השאלה שאנו שואלין את העדים על הזמנה שואלין ולהכי דקדק רבא ואמר הכי אמרינן להו למיחזי אהיתו או לאסהודי אהיתו ולישנא דאהיתו אינו מובן

ומחמת דקדוק זה הוכיח הר"ן דשאל על שעת מעשה אנו שואלין דאי"כ מה אהיתו שמא היו גם מתחלה אלא על שעת ביאתן לב"ד הוא דשואלין ועיין בר"ח למכות (סס) ועיין בש"כ (סס) ס"ק ח' מה שמקשה ע"ז ע"ש. אבל לפי הנ"ל איכא למימר דשואלין אס כשצאו במקום המעשה עפ"י הזמנת בע"ד לאסהודי אהו או שבמקום המעשה לא באו עפ"י הזמנת בע"ד לאסהודי אלא מעלמס אהו רק לראות בלבד ואס אמרו דצאו במקום המעשה עפ"י הזמנת בע"ד לאסהודי שוב אינם לריבין לשאלו מהם אס כיוונו להעיד דאפילו אס לא נשא מהם נמי ידעינן צרור דכיוונו להעיד וגם אינם נאמנים לומר דלמיחזי אהו כיון דעפ"י הזמנת בע"ד באו עמ"כ להעיד ובסתמא הלכו למקום המעשה הדבר ידוע ומובן דלאסהודי באו ואין לריבין לשאלו אס כיוונו להעיד וא"כ היכא שמתחלה באו העדים שם בשביל ענין אחר ולאחר שהיו שם הזמינו אותם הבע"ד להיות עד' או ליכא הוכח' דלאסהודי אהו ואז לריבין לשאלו את העדים איך היתה כוננת אס להעיד או לראות ונאמנים על דבריהם ויש להעיר ע"ז ממה שב' הרשב"ם לב"ב (ק"ג.) ד"ה ג' שנכנסו לבקר בו' וז"ל: נראה בעיני דדוקא שנכנסו הלכך רלו יעידו רלו יהיו דיימס אבל אס נכנסו להעיד שזימנט לשם והביאות לשמע כדי להעיד הרי הם עדים ואין עד נעשה דיין בו' ודאי' לדבר בפ"ק דמכות (ו.) דקחשיב להו ר' יוסי התם עדים לפסול את השאר אס ראו עמהן את המעשה והן פסולין לעדות וחשיב לה עדות שנמלא א' מהן קא"פ ותצטל עדות כולן ורבי פליג עליה ואמר מה יעשו שני אחין שראו בחדה שהרג את הנפש ואמרינן בגמרא דרבי נמי מודה דהו"ל עדים בראי' בעלמא אס באו לראות כדי להעיד דאמר רבא כי אמרינן להו למיחזי אהיתו או להסהידו כלומר כשבאתם לראות את המעשה לאיזה דעת באתם לראות או להעיד אי אמרי לאסהודי אהתן נמלא אחד מהן קא"פ עדותן בעלמא בו' וכ"ש היכא דזימנטו לבא לראות לזוואות שכיב מרע כדי להעיד דשוב אינו עושה דין ע"ש. ומדהוכיח מדין קא"פ לדברי רבא לדין הזמנה דמיירי התם הרשב"ם משמע דמפרש דברי רבא כמו שב' דגם רבא מיירי לענין הזמנה ואעפ"י דמלבין

דמלשן : וכו"ס היבא דזימנהו כו' משמע דבדין קא"פ לא מיירי בענין הזמנה איבא למימר דהאי : וכו"ס קאי על לואות שכיב מדע כלומר דכו"ס הזמנה בלואות שכיב מדע דמהני לענין דאין עושה דין מפני שמגלה דעתו שאינו מקבל אותם להיותם דיינים ואינם יכולין לדון בע"כ כדנכתוב לקמן וקמ"ל דאם מהחלה היוזמיטוס לבא לראות ולהעיד והם ברוו צהו צהתם אין עושין דין דאין עד נעשה דין ואפי' אם אומרים שלא כיוונו להעיד לא מהני דכיון דבאו עפ"י הזמנה הרי הוא כאלו אמרו בפירוש דלשם עדים צהים לראות והו' אין לריבין לשאל מהם אם לאסהודי אתו ואינם נאמנים לומר למיחזי אתו ואם מהחלת בואם לבית ש"מ היתה על דעת לבקרו ואח"כ נשהו שם אמר להם הש"מ אתם תהי' עדים והם שתקו איבא למימר דאם רלו עושין דין כיון דליבא הוכחה דקבלו עליהם שיהי' עדים יכולים לומר דלא קבלו עליהם להיות עדי' בד"ז ולריבין לשאל אם לאסהודי אתו ולכאורה יש להביא ראיה לזה מדאמר רב חסדא לא שנו אלא ביום אבל בלילה אפי' שלשה כותבין ואין עושין דין ע"ש. ואם איתא דנכנסו לבקרו ואין עושין דין ע"ש. ואם איתא דנכנסו לבקרו ואח"כ אמר להם הוו עלי עדים אפי' שלשה כותבין ואין עושין להם דין הרי הו' לו לעשות חילוק אפי' ביום ואפי' נכנסו לבקר אלא ודאי דנכנסו לבקר ביום ליבא שום חילוק ביניהם ולעולם רלו כותבין רלו עושין דין כיון דתחלה הכניסה היתה על דעת לבקרו (ועיין לקמן בע"ד) לא ריש לרשות דאכתי תקשי לפלוג ביום גופיה נכנסו לבקרו היבא דלא הו' הזמנה כלל לא מלרם ולא מלד הש"מ להיבא הנכנסו לבקר ואח"כ הזמינסו וקבלו בפירוש להיות עדים אפי' ביום כותבין ואין עושין דין לא ודאי טעמא משום דעיקר מדושו לחלק בסתמא ואפי' בסתמא שהוא משני הדרדים בין מלד הש"מ ובין מלד העדים ובכזה"ג א"א להמלא רק החילוק דבין יום ללילה דבלילה אפי' נכנסו לבקר ולא הו' הזמנה משום דמ"מ כותבין ואין עושין דין דמתמו בפירוש דמי דבלילה אין דנין ע"כ להעיד כיוונו רק אם מלבד השלשה שנכנסו לבקר היה אצל החולה עוד אנשים אחרים הכשרים להעיד אז כיון שאפשר שאחרים יעידו לפניהם והם יהיו דיינים איבא למימר דאפי' נכנסו בלילה נמי רלו כותבין רלו עושין דין

דהא כהנ הרשב"ם (קס ק"ד.) ד"ה אפי' הן שלשה וז"ל : למחר אפי' לא כתבו אלא א"כ יבואו אחרים ויעידו בפניהם כו' והלכך אחד מן השלשה שראו החדש כשמושיבין שנים אלו להיות דיינין ושנים הכיחין מעידין בפניהם יכול הוא להיות דייין אעפ"י שראוהו בלילה עמקן שהרי עפ"י עדות אחרים שמעידין לפניו הוא דן את הדין ולא עפ"י ראיה עממו דאין לנו לפסול דיינין כשביב שראו בדבד כל זמן שלא העידו אלא שהוא עממו לא ידון את הדין עפ"י ראיה עממו דאין עד נעשה דין וכגון שראה בשעה דאינו יכול להיות דייין ע"ש. והא הרשב"ם ס"ל דאם כיוון להיות עד פסול הוא ליהוי' דייין אפי' אם קן יש לדקדק כיון שראה בלילה דאסור לדון על פיו הא ע"כ כוונתו להיות עד ואעפ"כ כהנ דמושיבין שנים אלו להיות דיינין אלא ודאי היינו טעמא כיון שידע שיש בעולם הרבה שראו את החדש ויהי' מי שיעיד בלעדו א"כ אינו מוכרח שבין להיות דוקא עד הלכך אמרינן דלא כיוון דוקא להעיד וכונתו הו' שאם ימלא עדים אחרים בנקל יהי' הוא הדיין השלישי ואם יהיו מוכרחים דוקא לעדותו יהי' הוא עד, אבל עכ"פ כיון דלא החליט בדעתו דוקא להיות עד כשר להיות דייין וה"ה לענין נכנסו לבקר בלילה דאינם יכולין לדון עפ"י מ"מ יבואו אחרים ויעידו בפניהם והג"מ נשהיו בפניהם בשעה שזוה הש"מ גם אנשים אחרים הלכך יכולים המבקרים להיות דיינין אם יבואו אחרים שיעידו בפניהם משום כיון שידעו שיש עדים אחרים לא כיוונו להיות דוקא עדים משא"כ אם השלשה שנכנסו לבקר לא ראו איש לפניהם הרי ע"כ כוונתם הו' בדרך החלט כי המה יעידו דבלעדם לא יש שום איש היודע להעיד (לדעתם) הלכך אפי' אם באתה היו שם אנשים שידעו להעיד אין יכולין להעיד לפני השלשה המבקרים דנפסלים להיות דיינין ככונתם להעיד ובהכי יתורן או השני דבורים הרשב"ם בד"ה ג' שנכנסו לבקר וד"ה אפי' הן שלשה הנראין לכאורה כסותרין ע"ש. אבל לפי הנ"ל אחי שפיר ומיהו ממה דכתב הרשב"ם מתשובת רש"י ז"ל לענין מה שהי' מדקדק מכאן שאין השכיב מדע לריך לומר אתם עדי' מדאמר רב יהודה שלשה שנכנסו לבקר את החולה רלו כותבין רלו עושין דין

דין ואי דאמר להו הוו עדים מי מלו למימר רנו
 עושין דין הא בהדיא בהדי שוינהו ע"ש.
 מוכח דאם מהחלה נכנסו לבקר ואח"כ אמר הש"מ
 הוו עלי עדים אעפ"י דהמזקרים שתקו ולא
 אמרו מידי מ"מ נעשים עדים ופסולין להיות
 דיינים דאל"כ הא מרב יהודה לא מוכח מידי
 אמנס איכא למימר דאפי' אם נימא דככה"ג
 לא דנין אותם לעדים דוקא מ"מ שפיר מוכיח
 דלא בעינן לומר אחס עדי דאם איתא דבעי
 לומר אחס עדי נהי דאינס נפסלים משום אין
 עד נעשה דין אבל עכ"פ תקשה אמאי
 אמרינן דאם רלו עושין דין הא עכ"פ גילוי
 דעת הויא דלא קבלס עליו הש"מ שיהי'
 דיינים ואין דנין בע"כ של אדם והיורשים
 יכולים לומר לב"ד הגדול קאזלינן או לב"ד היפה
 שבעיר (עיין (ס) בהגהות אשרי מ"ש בזה)
 אלא אם השלשה היו מב"ד הגדול או מב"ד
 היפה שבעיר דלא מהני גילוי דעת שאינו מקבל
 אותם לדיינים דהא דנין בע"כ אם הזמינס
 מהחלה להעיד נעשים פסולים מטעם דאין עד
 נעשה דין אפי' ב"ד הגדול וב"ד היפה שבעיר
 נמי אין עושין דין והנה הטור ח"מ סי' רכ"ג
 מביא בשם הרשב"ם וז"ל: כהנ' הרשב"ם דוקא
 שלא נכנסו להעיד אבל אם נכנסו להעיד או
 שאמר להם אחס עדי או שכתבו הלוואה בתורת
 עדות שוב אינס יכולים לדון אלא"כ יעידו
 אחרים בפיניהם ע"ש. ודבריו הללו הלא הנה
 היפך דעת הרשב"ם דהא הרשב"ם ס"ל דאם
 נתיחדו להיות עדים שוב פסולים הם להיות
 דיינים דאין עד נעשה דין וחולי משום דהוקשה
 לו הסתירה של דברי הרשב"ם הללו הבין
 שאח"כ חזר הרשב"ם מדינו ולפי מ"ש אין כאן
 סתירה כלל ודברי הטור מיפסק איגרי וז"ע
 ועיין בכתובות פסים על הנמ"י לב"ב בסוגי'
 זו שעמד בזה והניח ג"כ בל"ע שוב מלאתי
 להדיא בדברי הרמב"ן לב"ב (ס) שמחלק
 אליבא דהרשב"ם בשראוהו בליגס בין איכא
 אחריני לליכא אחריני ע"ש. אמנס הרא"ש
 משמע שהבין בטובת הרשב"ם מ"ש וכ"ש היכא
 דוימניהו לא קאי דוקא אש"מ לענין אם רלו
 עושין דין אלא דקאי אפי' לענין הגטרפות
 העוים לפסול את השאר והיינו משום דמפרש
 דהא דרבא לא מיירי לענין הזמנה מדכתב
 בפ"ג סי' ב': ורשב"ם פי' כו'. ואמר רב

נחמן הלכה כרבי אמא כיון שבאו עם להעיד
 נעשו עדים לפסול שאר העדים כ"ש זימנן
 להעיד ע"ש. אבל מדברי הרמב"ן (ס) אינו
 מוכרח לפרש דברי הרשב"ם כמו שהבין הרא"ש
 ע"ש. וכפי הצגת הרא"ש לריבין להבין מאי
 כ"ש הוא דאם נימא טעמא דהזמנה דבע"ד
 מהני משום לתא דכוונה העדים הוא א"כ אם
 העדים בעלמא אומרים דכיווני להעיד יותר
 עוב ויאיכא למימר משום דרש"י דס"ל דהשאה
 דלאסהודי או למיחוי להפסולים שואין והא
 הפסול אינו נאמן והלכך לריבין להוכחות
 ואומדנות א"כ הזמנה דבע"ד הוכחה גדולה
 היא שכיוון להעיד מדהלך עפ"י הזמנה בע"ד
 יותר ממה שבאו לב"ד יחד דהוכחות הזמנה
 על שעת הראי' היא אבל אם נימא כמ"ש
 הרי"ף דהזמנת בע"ד הוה כח בפ"ע אלא
 דילפינן אותה מכוונת העדים דמהני להנערק
 עם שאר עדים א"כ במה כחה גדול יותר מכה
 כוונת העדים עלמא ואין לומר משום דמלינו
 דעת הפוסקים וכן הביא ג"כ הרא"ש בפסקיו
 דיש מכות דאם הזמין המלוה עדים כשרים או
 אפי' כיווני קא"פ להעיד לא ננערפו הכשרים
 עמהם להבטל משום דלא כל כמינייהו
 להפסיד לזה ממנוא ע"ש. הא גם להיפך אם
 הבע"ד כיוון לנרף והעדים אפי' לא כיווני שלא
 להנערק ג"כ אין כוונת הבע"ד לבד מהני לבטל
 העדות דאל"כ לעולם לא משכתת הדין. לשאל
 את העדים אם כיווני או לא דהא בודאי הבע"ד
 שהעדוה לחובתו הוא תמיד בודאי כיון שינערפו
 עם הפסולים כדי לבטל שאר עדים הכשרים
 המעידים לחובתו ועיין בש"ך ס"ק י"ז והגנה"ג
 לח"מ סי' ל"ו על הב"י אות ד' מביא בשם
 מהר"א הלוי בתשובה דהיינו דוקא כשהבעל
 דבר זימנס להעיד או בד"מ והעיד בב"ד
 עדותן בטלה למר כדאית ליה ולמר כדאית
 ליה ובדיני גיטין וקידושין אפי' לא העידו
 בב"ד עדותן בטלה אבל אם לא זימנס בע"ד
 אעפ"י שנתכוונו להעיד אין העדות בטל עכ"ל.
 ועיין מ"ש ברות י"ג מ"ש בשם מהרשד"ם
 ולפי"ז בעינן כוונת שניהם הבע"ד והעדים שניהם
 יחד מהני לבטל שאר עדים הכשרים בלירוק
 עדים הפסולים ולפי"ז הכת הראשונה שבאה
 במקום המעשה עפ"י הזמנה דאחי המקדש
 וכיון דהכשר לא ידע מהפסול דפסול הלכך
 אפי'

אפי'

אפי' כחמא בודאי כיוון להלטרף עם השני והא
איכא כוונת המזמין וכונת העדים.

סעיף ג'

והנה הכת השני' שכחה במיקום המעשה
הקידושין שלא עפ"י הזמנה אלא
שח"כ כשעמדו כולם יחד אמר המקדש
להעומדים שם כולכם תהיו עדים יש להסתפק
אם צדק"ג הוי הזמנה דצד"ד לכולם ונלטרף
הכשרים והפסולים יחד או לא ולצדד ספק זה
עלינו לבאר מ"ש הרי"ף פ"ק דמכות וו"ל : וכן
כשנרדף האדם לעדות ומלוה להחרים כל מי
שיודע לו עדות שיבא להעיד וצאו בערבוזיא
והעידו כשרים ופסולים ראיתי רבותי דנין שלא
נתבעל עדות הכשרין שלא היטה כוונתו אלא
בראו להעיד עכ"ל. וכן מביא הר"ש והנמ"י
פ"ק דמכות והטור ח"מ סי' ל"ו והש"ע (סס)
וקודם לזה מביאים הדין המזמין את עדיו
והוליא את כל האחרים מכלל העדות לאוכל
כמיניה לבעל את העדות ואח"כ כתבו : וכן
כשנרדף בו הדין הנ"ל וגראה דאעפ"י דכתבו
וכן בו מ"ה אין דינש טוב דהא במזמין את
עדיו אפי' העדים כיוונו בשעת ראי' להעיד לא
נלטרפו יחד לפסול את הכשרים כדכ' הטעם
דלאו כל כמיניה לבעל את העדות בזוונתם
וליכא אפי' רגע אחת שיחול על העדים שם
פסול משח"כ הדין כשנרדף האדם לעדות ומלוה
להחרים בו דמיירי לאחר הראי' ומזמין לבא
לצ"ד להעיד אם בשעת הראי' כוונתו להעיד
למ"ד דכזוונת ראי' לחוד מלטרפים ונפסלין
הרי משעת ראי' כבר נפסלו הכשרים ש"כ לא
מהני הזמנה בע"ד להכשירם לאחר שכבר
נפסלו אלא הא דוכן בו מיירי שבשעת ראי'
לא כיוונו להעיד אלא האו כסתמא וכדכתב
הש"ך (סס) וו"ל אין לפרש דמיירי שידוע
שהפסולים בשעת ראי' נתכוונו להעיד דא"כ לא
מסתבר לומר שלא נתבעל עדות הכשרים מטעם
שלא היטה כוונתו לא בראויים להעיד דמה לנו
בכוו"ס"ם נלטרפו יחד בש' ראי' ע"ש. אבל התומ'
פליג עליו וכ' דמ"ש המחבר ואם הזמין הוא סיוס
סוף דברי הר"ש מה שסיים בסעיף א' וי"א
דתרתי בעינין בו וע"ז האי ואם הזמין וכו'
זהכל בדברי הר"ש וזדעת מהר"י כי רב

לפרש אפי' אמרו לאסודרי באלו מתחלה בשעת
מעשה רק כיון לדעת הר"ש תרתי בעיני
בא לצ"ד ומעיד ג"כ וזהו אינו בגדר לבוא
לצ"ד ומעיד הואיל שבא ע"י הכרזה וס"ל
להרא"ש כי אמרינן בהעיד הקרוב צד"ד מבטל
כל עדות היינו צבא מעמתי לצ"ד להעיד או
הוא בכלל מקיימי דבר אבל כשבא מחמת
הכרזה דטובה הוא וחושב דלרדף לבוא אין זה
בגדר מקיימי דבר הואיל ולא בא מעמתי לצ"ד
לא ע"י קריאת צ"ד לא שמה ביאה לצ"ד
להעיד וה"ה בעדים הבאים רק לקול הכרוז לא
שמה ביאה מיהו המ"ל שאין הבע"ד בעלמו
קורא אותן להעיד צד"ד אבל הוא בעלמו
קוראן לבוא לצ"ד להעיד הרי הוא בעלמו עשאן
אבל לדעת הרמב"ם דבכיון להעיד אף דלא
צאו לצ"ד מפסל העדות לא שייך האי דינא
כלל. וכן ס"ל הק"ה ע"ש, אבל הש"ך מלמד
אף לדעת הרמב"ם הדין כן דאף הרמב"ם מודה
דקרובים ופסולים דסתמא של הדברים הם
למימתי אהו (עיין מ"ש בשם הרמב"ם לעיל
סעיף ב') אם לא צבואם לצ"ד להעיד והיינו
דוקא אם צאו לצ"ד מעמתי (וכדכתב הש"ך
ג"כ הכי (סס) צס"ק י' דמשמע ממסקנת
הרמב"ן פ' י"ג דדוקא כשבאו אח"כ מעמתי
לצ"ד אמרינן מסתמא הלכו להעיד אבל
כשלא צאו להעיד אמרינן מסתמא לא כיוונו
להעיד אין נרדין לשאול אותם כלל ימ"ש לעיל
בסעיף ב' בשם הרמב"ן להיפך היינו משום
דשם מביא הרמב"ן בזה שני שיטות ע"ש.
ובאמת גוף ראיתו ממ"ש דאנן סהדי שהולכים
לחופה אינן הולכין להעיד אינו ראי' לענינים
אחרים דבחופ' רגילים וקרובים ורעים לבא עפ"י
הזמנת חתן וכלה והמחוסתנים מאהבה וריעות
ולא לתכלית להעיד משח"כ בענינים אחרים
ההולכים לראות את הענין סתם להעיד הוא
דאיתו כמ"ש לעיל בסעיף ב' בענין קידושין דידן
דצאו לאו עפ"י הזמנת החתן והכלה כפי הרגיל
דליכא טעם הנ"ל הו"ל כמו ענינים אחרים
ואיכא למימר דסתמא להעיד הוא דאיתו ואלו
שבאו לצ"ד לא מעמתי צאו אלא מכח הכרזה
אינו ראי' שבשעת ראי' כיוונו להעיד אלא
דסד"א דודאי החלו להכרוז יודע שכוונו להעיד
מתחלה דא"כ לא הו"ל להכרוז בסתם לכך קאמר
שלא הי' כונתו לא בראויים להעיד ולא

נחשלה העדות כלל עד דנישליקהו אלא א"ל לשאלם כלל ומבואר מהמחלוקת דהש"ך והתומים דמלבד דפליגי בכוונת המחבר פליגי אס בעינן דוקא בואו העדים לב"ד להעיד מעלמס ממש הוא דשיליגין לכו אס למיחוי אסו אבל אס בואו לב"ד עפ"י קריאת הבצ"ד וכ"ש בקריאת ב"ד לא מקרי בואו מעלמס ואין לדין לשאל כלל אס למיחוי אסו דסתמא ודאי למיחוי אסו להש"ך וכדעת הש"ך מוכח מתום' מכות (שס) ד"ה לאכהודי ולהתומים דוקא בקריאת ב"ד לא הוי בואו מעלמס אבל אס בואו עפ"י קריאת בצ"ד כבואו מעלמס דמי וסתמא לאכהודי אסו ולריכין לשאל אותם אס למיחוי אסו וכ"א היזיל לטעמיה דהתומים דכהז דבואו עפ"י קריאת בצ"ד כי בואו מעלמס היינו משום דס"ל דע"כ סהם קרובים ג"כ לאכהודי הוא דאסו דא"כ דסתמא למחוי אסו ה"א אין נאמנות להם לבטל עדות הכשרים ולמלט קרובים ממיתה ועונש, אבל הש"ך ס"ל דסהם קא"פ לאו לאכהודי אסו וה"א דנאמנים לומר לאכהודי אסו ולבטל עדות הכשרים הא"כ ב"ק ה' דהא דנאמנים לומר לאכהודי אסו היינו דוקא כשאנו יודעין שקרובים ופסולים היו שם בשעת ראות המעשה והלאך כיון דגלטרפו לעדות בשעת ראי' נאמנים ג"כ בזה שכינו להעיד, אבל אס אין ידוע שהיו שם ויבואו קרובים ויאמרו היינו ג"כ שם ולאכהודי אסו לאו כל במיניהו ע"ש. והנתיבות ס"ק ח' מוכיח לדברי הש"ך דאפילו להרמב"ם בעינן דוקא שבואו מעלמס לב"ד דאל"כ הא משכחה לה לחייב קרבן שבושה לקרובים כגון שהשביע לקרובים להעיד אס למיחוי או לאכהודי דנאמנים ומועיל עדותן לממון ובפרק שבושה העדות תנן דאינו נוהג בקרובים אלא ודאי דכשאין באין לב"ד מעלמס אין פוסלין עדות הכשרים ע"ש. אבל אכתי תיקשי הא אפשר אפי' להש"ך לחייב קרבן שבושה לקרובים דהיינו שאנו יודעין שקא"פ היו שם בשעת ראות המעשה דככה"ג נאמנים לומר להש"ך דלאכהודי אסו ולבטל עדותן וע"י הביטול העדות יועיל עדותן לממון וכגון שנמלא אחד מהן קרוב בעדות פרעון נגד החוקה דתוך זמנו וכשהעדים יעידו דלאכהודי אסו ויתבטל כל העדים וממילא הליה יתחייב לשלם מטעם חוקה דאין אדם

פורע בתוך זמנו או אפשר לחייב קרבן שבושה לקרובים כגון שבואו מהחלה לב"ד מעלמס להעיד דככה"ג נפסלים שאר עדים אס לא אמרו הקרובים דלמיחוי אסו והשביע לקרובים להעיד אס למיחוי אסו ומועיל עדותן לממון דע"י עדותם יתכפר שאר העדים אלא ודאי דככה"ג ליכא חיוב קרבן שבושה כיון דאין הקרובים עלמס מחייבים שום ממון אלא הם מסירים המכשול מהדרך ולהניח להעדים הכשרים להעיד ולחייב את המחויב ואינם אלא כמו הגורמים לממון כדאיתא בשבושות (ל"ב) ו"ל: והכל מודים בעדי סוטה שפטור בעדי קיטוי דהוא גורם דגורם וכתב רש"י ו"ל: אה אס העידותך עדיין אהה לריך לעדי סתירה ע"ש. והא עדי סתירה בלא עדי קיטוי לאו כלום הוא מ"מ לא נקראת אלא גורם דגורם לענין דאפי' למ"ד גורם לממון כממון מ"מ גורם דגורם פטור הרי מפורש בהדיא דכל עד שאינו מחייב מלד עלמו אלא הוא מועיל לעדים שיחייבו חינו אלא גורם לממון ומ"ש רש"י לענין עדי סתירה דהוי גורם לממון (שס): גבי מחלוקת בעדי סתירה דל"א דמחייב במשביע עד אחד דממון משום דכר הגורם לממון מחייב נמי בהני משום שאילו העידו שמה היו גורמין לה שיהא מודה מיראה בדיקת מים ע"ש. ה"ה דהמ"ל הטעם דהו"ל גורם לממון משום דעדי סתירה בלא עדי שומאה אינה נאכרת ואינו פוטרו מכתובה אלא דמפרש דגם מלד עלמו הו"ל גורם לממון. אה"כ פקחתי עיני וראיתי כי כבר קדמוני בטעם סברא הג"ל הגאון רבינו התומים זל"ל ולבלא שהנתיבות לא הזכיר מהדברי ההו' כלל. ושמה ביאור דאפי' למ"ד דכר הגורם כממון נמי שפיר פטור מק"ש ועיין במאוגיים למשפט סי' ל"ו ס"ק י"א וישן שמלאתי שכבר העירו בזה האחרונים לכן קלרת. אמנם הא דבעינן להש"ך שיבואו בעלמס לב"ד אבל אס בואו לב"ד עפ"י הביעה הבצ"ד ולהתומים עפ"י הביעה הבצ"ד אמרינן סתמא למיחוי אסו היינו דוקא אס לא הזמינו אותם הבצ"ד אבל אס הזמינו אותם הבצ"ד תו לא בעינן לשאל אותם אס לאכהודי אסו דבדאי לאכהודי אסו ואינם נאמנים לומר דלמיחוי אסו כדכהז הרשב"ם לב"ב ואחריו הרבה פוסקים וכ"ז אינו לא כשהלכו עפ"י הזמנה בצע"ד למקום

וגם לא באו מעלמם לב"ד אלא עפ"י קריאת
 הב"ד והבב"ד אמרינן דסתמא לאו לאסהודי הוא
 דקמכווני ואין לומר דלא אמרינן דסתמא לאו
 לאסהודי הוא דאתו לא בקרובים או פסולים משום
 דאינם כשרים וכדמסיק הש"ך וכתב וו"ל:
 ומסתמא אין הקרובים והפסולים מכוונים להעיד
 ע"ש איכא למימר דה"ה דסתמא לא יכוונו
 הכשרים להגטרף עם הפסולים ולפסול עדותם
 וכדמבואר בתוס' דמכות (ס) בהדיא בד"ה
 לאסהודי שכתבו דאי לאו ההוכחה מדבאין לב"ד
 יחד לא היו הכשרים נאמנים לומר דלאסהודי
 עם הפסולין אתו ע"ש. ואם איכא דסתמא
 לאסהודי עם הפסולים כיוונו א"כ למה להו
 ההוכחה דבאו לב"ד יחד הא סתמא כך הוא
 א"כ בנידון דידן עדים ששאלו הב"ד המחירין
 אם לאסהודי עם הפסול כיווני או לא לא הו"ל
 לבטל העדות מטעם נמלא אחד מהן קא"פ
 ואפי' אם הכשרים לא ידעו מהפסול שהוא
 פסול ולא שייך סברא הנ"ל א"כ אדרבה איכא
 למימר דסתמא לאסהודי יחד כיווני מ"מ ליכא
 למימר דהכשרים נפסלים מטעם נמלא אחד
 מהן קא"פ דהא לדעת הרי"ף והיכא בש"ע
 סי' ל"ו סעיף ב' אם אין הכשר יודע בפסול
 אין הכשר נפסל בהגטרפות הפסול ע"ש.

סעיף ד'

והנה מלבד כל הנ"ל איכא ללמד לקיים
 עדות כה השני' דאמירת המקדש
 כולכם תהיו עדים לא הו' הזמנה ולברר דין
 זה נקדים דיעות הפוסקים בדין מנה להחרים
 דמהר"ם אלשקר סי' ע"ז כתב דדוקא מנה
 לאחרים להחרים הוא דהכשירו להכשר אבל אם
 הוא בעלמו ה' המחריים גם הכשרים בטלין
 ע"ש. (ועיין בכנה"ג לב"י ח"מ סי' ל"ז אות
 י"ג שחולק עליו בזה) וכ"ש אם הזמין בערבוזיא
 לרבים העומדים נגדו ויש ביניהם קרובים
 ופסולים דנפסלו גם הכשרים כדכתב (ס)
 וו"ל: ומינה דאם הזמין הכשרים עם הפסולים
 ובאו בערבוזיא נפסלו גם הכשרים ע"ש. אלא
 דשם יש ערבוז דצרים הזמנה דבשעת מעשה
 והזמנה בשעת הגדה והמחרים בעלמו בשעת
 הגדה כולם בחדא מחתא מחתינהו ובאמת דכל
 אחת יש לה מדרגה אחרת דהמחרים בעלמו
 בשעת

המעשה הרי אין לך הוכחה גדולה מזו שכיווני
 להעיד דעל דעת כן באו בתחלה למקום המעשה
 משא"כ כשצאו למקום המעשה שלא עפ"י
 הזמנה בב"ד ואח"כ הזמינו אותם והם שתקו
 ולא אמרו בפירוש שקבלו עליהם להיות עדים
 איכא למימר דאם לא באו לב"ד מעלמם
 אמרינן דסתמא לא קבלו עליהם להגטרף יחד
 להיות עדים ודאי' לזה מדברי התוס' דגיטין
 (י"ח:): ד"ה א"כ כגון שנמלא אחד מהן קא"פ
 וו"ל: דאע"ג דאמרינן מכות (ו.) דשיילין להו
 למיחוי אחיתו או לאסהודי אחיתו הכא לא
 שייך דפשיטא דחתמו לדעת הבעלים עכ"ל.
 ולכאורה לריבין להבין מאי מקשים מהא
 דשיילין כו' הא התם לא היחה הזמנה בב"ד
 הלכך מהני שאלה ואי אמרו למיחוי אתו
 מהימנין להו משא"כ הכא דאמר לעשרה כתבו
 גט לאשתי הרי' הזמנה בב"ד הלכך לא
 מהימנין להו אם אמרו דמשום תנאי ה'
 כוונתם ולמה להו לתרץ משום דחתמו דמשמע
 משום דעשו מעשה החתימה כרצון הבעל הוא
 דאמרינן דעשו כדעת הבעלים הא בלא"ה געשה
 לירוף מבח הזמנה בב"ד לא ודאי דלא מהני
 הזמנה לא אם קורא אותם לבה במקום מעשה
 לראות ולהעיד והלכו עפ"י הזמנתו או איכא
 אחרת והוכחה גדולה שלדעת להיות עדים
 ולהגטרף יחד להעיד ע"ז משא"כ כשהיו שם
 מקודם דליכא שום הוכחה וגילוי דעת דכיווני
 להעיד הו' צייק דוקא שיצאו מעלמם לב"ד
 ושאלין אותם אם למיחוי והלכך בגיטין (ס)
 שאמר לעשרה כתבו גט דמשמע שעמדו שם
 מקודם הלכך חי' לאו הטעם דעשו מעשה
 החתימה היו נאמנים לומר דלתנאי ה'
 כוונתם ומשמע מדברי התוס' דס"ל דהא דמהני הזמנה
 מטעם הוכחה לכוננת העדים הוא ולא מחמת
 כח המזמין דהזמנתו עושה לירוף מלד עלמו
 (עיין לעיל סעיף א') וא"כ בנידן דידן בשלמא
 הכת הראשונה דעפ"י הזמנה אחי המקדש באו
 למקום הקידושין לראות ולהעיד והלכו למקום
 הקידושין ושתקו הרי קבלו עליהם לעשות
 כרצון המזמין הלכך הו' לירוף משא"כ הכת
 השני' שלא באו למקום הקידושין עפ"י הזמנה
 בעה"ד לא לאחר שכבר באו אמר המקדש
 כולכם תהיו עדים ושתקו ולא גילו הכת השני'
 דעתם שמקבלים עליהם להיות עדים בדבר

בשעת הגדה יש לה מעלה יותר ממנוה להחריס דהא הוא בעלמו מכון על כל מי שידע לו עדות ומזמן אהם לבא להעיד מדלף ההנה בפירוש להכשרים דוקא אבל גרוע ממזמן בעלמו לכל העומדים שם דבמחרים שהוא מדבר להאנשים הכשרים ממנו ואינו יודע כלל אם יש ציניהם גם פסולים ולא הו"ל להתנוה ולפרש דוקא הכשרים מהם משא"כ במזמן דמשמע שהזמן את האנשים העומדים לפניו ויודע ומכיר אותם ושיש ציניהם קא"פ ואם איתא דכוננו דוקא להכשרים מהם הו"ל לפרש ועוד דבמחרים לא הוי ציניהו לב"ד כי אם מכח הכרח דהכרמה משא"כ בהזמנה בלא חרס הרי באו לב"ד בלא הכרח והוי לירוף ובהזמנה סתמית דבשעת הגדה גרוע מהזמנה סתמית ובשעת מעשה דבשעת מעשה הרי עושה להם עדים מחדש וכיון ש'אמר לרבים העומדים שם אחס' תהיו עדים ולא מפרש הכשרים מכס תהיו עדים הרי מוכח דלכולם מייתר לעדים דהא בשעת מעשה האפשרי לכולם לראות המעשה ולהעיד אם איתא דמדליל ומפרש במחשבתו ובכוננו הפסולים מהכשרים הו"ל לפרש ולא לסתום משא"כ הזמנה דבשעת הגדה דאז אינם יכולים לראות המעשה ולהעשית עדים ורק מי שראה בשעת מעשה הוא ראוי לעד ומי שלא ראה אז כבר עבר ולא יכול להיות עד בדבר א"כ המזמן בשעת הגדה סתם לרבים העומדים לפניו שיבואו להעיד אפי' עם אינו מפרש להכשרים דוקא ג"כ אינו הוכחה בכוננו להזמן יחד הכשרים והפסולים דהא אינו יודע מי ראה המעשה ומי לא ראה הלכך לא פרש מי שיבא לבית דין. ובהזמנה דבשעת מעשה יש ג"כ שלשה מדרגות א') אם אמר לרבים העומדים שם שנים מכס יהיו עדים (ב) אם אמר אתם תהיו עדים (ג) אם אמר לכולם תהיו עדים.

והנה מ"ש הרי"ף והגמ"י והרא"ש והטור והמחבר הני שני דינים הדין דהזמן התובע עדים כשרים כו' והדין וכן כשארם לדין לעדות כו' לאו בחדא מחתא נינהו דהדין דהזמן התובע כו' מיירי בהזמנה דבשעת מעשה הוא והדין דוכן כשארם לדין לעדות כו' מיירי בהזמנה דבשעת הגדה כמו ש'מפרש הרי"ש חכים ומשיג על הרי"ב כי רב רבו של הרי"ב

שכתב שאפי' מי שזמן עדים בערבוזיא נאמר שלא כיון אלא לעדות הכשרים ומ"ש הטור דכיון שהזמן את עדיו והוליא את האחרים כו' לאו למימרא דדוקא כהזמן והוליא את הפסולים דהא כתב הרי"ב וכן כשהאדם לדין לעדות מלוה להחריס כו' וע"ז כתב הרי"ש חכים במחילה אין פ"י דברי הטור כן שאינו מדבר אלא בהזמנה עדים בשעת המעשה לראותו להעיד עליו א"כ אז דוקא בצינן שהוליא את האחרים דהא כיון שגם הקרובים עומדים שם לפניו ומזמן בערבוזיא מהתמא דעתו על כל מי שעומדים לפניו בשעת מעשה דא"כ הו"ל לפרש ששם את הכשרים ומדקאמר סתם דעתו על על כולם משא"כ במנוה להחריס על כל מי שידע עדות שאינו יכול לפרש ששם שהרי אינו יודע את מי לפרש ומסתמא דעתו על הכשרים וגם כבוד שלא היו קרובים ופסולים כלל בשעת מעשה והבא דבריהם בב"י ומהר"ם אלשקר סי' ע"ז ובפרישה ובסמ"ע ובש"ך והש"ך מכריע כדברי הרי"ש חכים ע"ש. והלכך לא חקשה עליו קושי' התומים והביאו הגמ"י ב"ק ח' אבל באמת השני דינים הללו הו"ל עינים נפרדים אלא שהתומים קאי ההם למחר"י כי רב אכל הש"ך הא מביק כה"ש חכים הלכך שפיר מפרש דהדין בשמנוה להחריס מיירי כשאין העדים כיונו בשעת ראי' להעיד הרי דין המזמן עדים סתם שעמדו לפניו קו"פ וכשרים יחד וזמן אותם בשעת מעשה בערבוזיא מחלוקת דמהר"י כי רב והרי"ש חכים הד"מ והט"ז ס"ל כמהר"י כי רב דלא כיון לא להכשרים ומהר"ם אלשקר והסמ"ע והש"ך ס"ל כהר"ם חכים ואם מזיין בשעת מעשה ואמר לכולם העומדים שם בשעת מעשה שנים מכס יעידו לי להצ"י והסמ"ע והתומים אמרינן דלא נתכוין אלא לכשרים והש"ך והגמ"י ס"ל דאם איתא דלא נתכוין אלא לכשרים הו"ל לומר שנים הכשרים מכס יעידו לי או פו"פ יעידו לי כלל לא דה"מ נ"ה. אם אמר לרבים העומדים לפניו בשעת מעשה לכו למקום המעשה והרי' כולכם עדים או שאמר להם אתם תהיו עדים והלכו כולם במקום המעשה הרי כולם בודאי עדים ואם נמלא אחד מהן קא"פ בטל כל העדות איבא דכ"ע והפי' אם אמרי למיחזי אהינא נמי בטל כל העדות דאיכס נאמנים לומר

דרך למיחזי אחי ואם כבר באו למקום המעשה לא בשביל לעדות ואח"כ אמר כולכם תהיו עד ש אם לא קבלו בפירוש ובאו מעלמם לב"ד לריבין לשאלו להם אם למיחזי אחיתו ואם אמר לרבים העומדים שם כל מי שיודע לי עדות ילסרך לבא להעיד אפי' באו מעלמם לב"ד והי' שם ר"פ יחד עם כשרים להר"מ והט"ו הוי הזמנה לכשרים וכאלו אומר כל הכשר לי ואינם פוסלים שאר העדים ולהסמ"ע והש"ך ובראשם הר"ש חכים לא הו"ל הזמנה רק לכשרים ונפסל שאר העדים מחמת שנלטרפו יחד בזוונתם להעיד רק הפסולים ובאומר ב' מכם יעידו מחלוקת הוא להב"י והש"ך והסמ"ע והתומים אמריקן דלכשרים דוקא נתכוון ולהש"ך והנתיבות לא מהני, ובשעת הגדה אם הזמין הבע"ד בפירוש להכשרים ולהפסולים שיבאו לב"ד להעיד אם בש' רא' כונו להם ובאו לב"ד כולם להעיד לכ"ע נפסלים גם הכשרים והם בשעת רא' לא כיונו להעיד רק לראות להרא"ש וההוס' דס"ל דבעיקן תרתי כוונה להעיד בשעת רא' ושיבואו לב"ד ויעידו לא נפסלו הכשרים ולהרמ"ה דס"ל דבחדא מינייהו סגי נפסלו שאר העדים, אם העידו בב"ד תכ"ד. ואם הזמין אותם כהם ולא אמר להם פו"פ יבואו לב"ד להעיד אלא אמר לפניהם כל מי שיודע לי עדות יבא להעיד ובשעת רא' לא כיונו להעיד להר"מ והט"ו אפי' להרמ"ה אינם נפסלים דלדידהו זכה"ג חו"ל הזמנה לכשרים וכמו שהוליא הבע"ד בפירוש להפסולים הלכך אפי' באו לב"ד להעיד והעידו תב"ד ג"כ אינם נפסלים משום דלאו כל כמיניהו לבטל את העדות ולהסמ"ע והש"ך איבא דהרמ"ה נפסלו שאר עדים ובאומר ב' מכם יעידו להרמ"ה בא: כולם לב"ד והעידו תכ"ד תלי' ג"כ במחלוק' דהב"י והסמ"ע והש"ך כנ"ל. ואם בשעת הרא' כיונו כולם יחד להעיד ובשעת הגדה אמר להם הבע"ד אחד מהני אופיטס להרמ"מ: וסייעתו בכל אחד מהם שיאמר נפסלו שאר העדים ואם בשעת הרא' ראו העדים כולם בסתמא להש"ך אם הזמין אותם בעה"ד שיבואו לב"ד להעיד ובאו לב"ד אפי' בלא הכרזה בחרם לכ"ע נתבטלה עדות הכשרים אפי' אם אמרו דלאסהודי אחו כיון דבא עפ"י קריאת הבע"ד ולא מעלמם וכ"ש עפ"י חרם ב"ד

ולהתומים אם באו עפ"י הזמנה בע"ד אפילו הזמנה דבשעת הגדה נמי נתבטלו עדות הכשר ודוקא אם באו עפ"י הכרזה וחרמות ב"ד הוא דלא נקרא ביאה בב"ד ולא נתבטלה עדות הכשרים. ולמהר"ם אשקר אפי' באו לב"ד עפ"י החרמה ולא לנוכח אלא שהבע"ד בעלמו המרים נתבטלה עדות הכשרים, ובנידון דידן שבשעת המעשה הזמין אותם המקדש והא עמדו שם גם הקרובים אחי המקדש ואבי המקודשת הרי נמלא ביניהם קרובים וגם פסולים ואמר לכל העימדים שם כולכם תהיו עדים ונמלא ביניהם (לדעת ב"ד המתירים) אחד מהם פסול אין שייך לפסול אלא הכת הראשונה אבל כת השניה כשרה מעתים ושרשים הרבה ואלו הן.

שורש א'

מפני שלא הזמינו אותם ערם שבאו למקום המעשה אלא לאחר שכבר באו הם לראות והם לא קבלו עליהם בפירוש להיות עד' בדבר ולא באו לב"ד מעלמם אלא עפ"י קריאת הב"ד והבע"ד לכן מלד הוין לדעת הש"ך אמריקן דסתמא למיחזי אחי ולא נתכוונו להלטרף עם הקרובים והפסול ומרם ששאלנו מהם אם לאסהודי אחו מחזיקין להם דלמיחזי אחו ולא נלטרפו עם הפסולים כדכחבתי לעיל בסעף דלולא עוד הלל אפי' אם נשאל עתה ויאמרו דלאסהודי עם הפסולים כיונו נמי לא מהני יען שכבר נתקבל עדותן ושז אינם נאמנים משום כיון שהגיד שז אינו חוזר ומגיד כדכחצו התוס' במכות (ו.) ד"ה לאסהודי והבאתיו לעיל הרבה פעמים והכא ליכא ההוכחה דבאו לב"ד בב"א דהא לא באו לב"ד רק זו אחר זו.

שורש ב'

אנפ" דאמר המקדש לכלם שעמדו שם כולכם תהי' עדים מ"מ לא הויא הזמנה הן לכשרים והן להפסולים משום דע"כ כולם לאו דוקא דהא כיון דידוע דעיקר כוונת המקדש ביחודו להעדים למען שהמקודשת ואביה לא יכחשו ולא יכפרו מענין הקידושין כי המה יעידו על הקידושין ובשביל זה הזמין את

את העומדין שם כי עיקר תכלית הקדמת
 הקידושין ושלא כדרך העולם שצושין בפנים
 הבית והם עשו בחוץ אלל חלן וכ"ו רק מפני
 שהמקדש ומשפחתו פחדו פן יבואו הכלה ואביה
 יושלמה ויתחרטו וישתדל אביה לשדך אותה
 לז"ל אחר כמו שכתוב ומפורש בהשאלה
 שהערכתי בראש הספר א"כ איך יתכן שיכליל
 בכלום תהיו עדים כל העומדים שם דהא
 בהוכס הי' עומד גם אבי הכלה ואחי המקדש
 ועליהם חנן סהדי דלא נתכוון להזמין להיות
 עדים דעל ידס לא הי' מניע למטרתו וכיון
 דכולם לאו דוקא הרי ע"כ כוונתו דכל הכשרים
 העומדים פה תהיו עדים ולא גרע מאם אמר
 כל מי שיועד לי עדות ילטרך לבוא להעיד והי'
 שם קא"פ דלהד"מ והט"ו הי' הזמנה לכשרים
 דוקא וה"ק כל הכשר לי להעיד ילטרך לבא
 להעיד וא"כ הוליא הבע"ד את הפסול מלהיות
 עדים והלכך אפי' אם הפסולים כיונו מעלמם
 להעיד עם הכשרים וגם הכשרים כיונו להעיד
 עם הפסולים אין כוונתם מהני לפסול כל
 העדים משום דלאו כל כמינייהו להפסיד את
 המקדש ולבטל הקידושין כדכתב הרא"ש בפ"ק
 דמכות דלאו כל כמינייהו להפסיד ממונו ע"ש.
 והע"ג דמלשון הרא"ש משמע דוקא בממונא
 הוא דאמרינן הכי כדמדייק התומים (בסי' ל"ו)
 ע"ש. וכן יש להעיר ע"ז ממ"ש הנמ"י לפ"ד
 דסנהדרין בסוגי' דשלישה שנכנסו לבקר את
 החולה שכתב להקשות על הרשב"ס דפ' יש
 נוחלין דס"ל דכוונה להעיד לחוד פוסלת שאר
 העדים ממה שנהגו העולם בקידושין שיש שם
 קרובין הרבה ומסיים וז"ל: ואעפ"י דשמא מאחר
 שנהגו ליחד עדי קידו' לא ילטרפו עם האחרים
 וגם האחרים לא יכוונו להעיד, מ"מ אם הכונה
 פוסלת היה לנו לחוש שמא יש אהר"ם
 שמתכוון להעיד ע"ש. ולכאורה יש לדקדק עליו
 ממ"ש הרי"ף והרא"ש דאם הזמין עדים והוליא
 את כל האחרים מכלל העדות דלאו כל כמיניה
 להפסיד ממונו א"כ לא מקשי הנמ"י מידו כן
 שיחד עדי קידושין הרי הוליא את כל האחרים
 מכל העדות אבל הי' נימא דס"ל להלק בין
 ממונא ואיבודא אחי שפיר אבל דוחק לומר כן
 תדא דמשמעות הפוסקים אינו כן ועוד הא הנמ"י
 מיירי התם גם בממונא דהא מקשי גם מכתובה
 דממונא הוא ע"ש. ולכן נראה לפרש דברי הנמ"י

דה"ק ואעפ"י דשמא מאחר שנהגו ליחד עדי
 קידושין (הלכך אפי' לא יחד) לא ילטרפו עם
 האחרים וגם האחרים לא יכוונו להעיד (משום
 דיודעין דלא יקבלו אותם להעיד) מ"מ אם
 הכוונה פוסלת הי' לנו לחוש כו' פ"י כיון
 דבאמת לא יחד ולא הוליא את כל האחרים
 מכלל העדות היה לנו לחוש שמא יש אחד מהן
 שמתכוין להעיד אבל אם יחד עדים כשרים
 והוליא אחרים מכלל העדות איכא למימר דאפי'
 בקידושין אמרינן דלאו כל כמיניה להפסיד
 להמקדש ואע"ג דאחי המקדש הזמין בתחלה את
 הכת הראשונה אשר אחד מהם הי' עד הפסול
 (לדעת ב"ד המתירים) מ"מ לא מהני לבטל
 ע"י הזמנה אחיו כל העדות חדא דהמקדש
 בעלמו ביטל הזמנת אחיו ועוד לאו כל כמיניה
 אחיו להזמין עדים ולבטל הקידושין כי סמך
 עליו להכשיר ולא לפסול ובכה"ג כתב הח"ס
 לענין הזמנת הרב המסדר בקידושין והביא
 בפ"ת בזה"ע סי' מ"ב ע"ש. וכיון דמחמת
 הזמנת המקדש לא נפסלה שאר עדים הכשרים
 מחמת הזמנת אחיו לחוד ג"כ לא נפסלו העדים
 הכשרים.

שורש ג'

עוד איכא למימר טעמא דלא נפסלו שאר
 עדים מחמת הזמנת המקדש אעפ"י דאמר
 כולכם תהיו עדים משום דלכאורה יש לדקדק
 על גופי' דיניא דהני פוסקים דאמרי דבאמירת
 כולכם הו"ל הזמנה לג' עדות הכשרים
 בהזמנת בע"ד דאיך יתכן לומר דכוונת המזמין
 באמירת כולכם לכל העדים אפי' לעדות הפסולים
 עדים פסולים למאי מהני הא פסולים לעדות
 נינהו ועדותן לא מעלה ולא מורדת לענין גוף
 העדות וכאינס מעדין כלל דמי ולאזיה לורך
 הזמין אותם? אלא ודאי דהיינו טעמא כיון
 דאם קבל עליו קרוב או פסול להיות לו לעד
 הו"ל עד ומהני עדות הקא"פ לחייבו כמו דמהני
 אם קבל עליו דין קא"פ דמהני וכדאי' במהני'
 דסנהדרין (כ"ד.) אמר לו נאמן עלי' אבא נאמן
 עלי' אביך נאמנים עלי' שלשה רועי בקר חכ"א
 דאינו יכול לחזור בו ע"ש. וע"ש (כ"ה.) ועיין
 בש"ע ח"מ סי' כ"ב סעיף א' ובטש"י כליו והלכך
 שפיר שיך הזמנה אפי' לקרובים ופסולים דגם
 הקא"פ

ועוד אפי' בהזמנה בפירוש כזבנו לעיל דאם לא
 באו במקום המעשה עפ"י הזמנה בע"ד דליכא
 הוכחה דקבלו עליהם להיות עדים אמרינן
 סתמא דלא כיונו הקא"פ להיות עדים וכ"ש
 לפי מ"ש הב"ש שלא כיונו להיות עדים בשעת
 הקידושין דמשמע דבפירוש אמר שאינו מכוון
 להיות עד א"כ מה מועיל הזמנה אם העד
 אינו רוצה להיות עד.

שורש ד'

עוד איכא למימר דלא מהני הזמנה להעדים
 פסולים אלא אם מכיר ויודע את
 פיסולם ועל מנת כן הזמינם שיבאו להעיד
 אעפ"י שהן פסולים משא"כ אם המזמין לא
 הכירם ולא ידע מפיסולם אפי' הזמינם בפירוש
 הו"ל הזמנה בטעות ולא הוי הזמנה ויש לפרש
 בזה דברי התוספתא דמכות פ"א ה"ו ח"ל :
 ורבי אומר אף בד"מ והוא לא ידע שיש להן
 קרוז או פסול תקיים עדות בשאר עדים
 עכ"ל. פי' אם הזמין לכולם שיהיו עד' והי' ביניהם
 קא"פ אף בד"מ אעפ"י דבד"מ מהני קבלה
 לעדים קא"פ והזמנה לכולם סתם גם קא"פ
 בכלל היינו דוקא אם המזמין ידע שיש להן
 קא"פ ועד"כ הזמין אותם הלאך הנירוף מועיל
 לבטל כל העדות משא"כ אם לא ידע המזמין
 שיש להן קא"פ דהו"ל הזמנה בטעות לא הוי
 הזמנה ותקיים העדות בשאר עדים כנלע"ד
 כוונת התוספתא ועיין ברא"ש לפ"ק דמכות מ"ש
 בשם הרמב"ן ומ"ש הוא עלמנו לפרש דברי התוס'
 הכ"ז ע"ש. ולפי"מ"ש מדויק היטב מ"ש אף בד"מ
 והוא לא ידע דמשמע דמ"ש והוא לא ידע
 דעיקר הרבותא הוא כשהי' תרתי בד"מ והוא
 לא ידע.

שורש ה'

עוד איכא למימר שעמא דלא נתבטל עדות
 כת השני' מחמת הזמנת המקדש לדעת
 התוס' והרא"ש דבציון טובה להעיד בשעת
 ראי' וגם לבא לב"ד ולהעיד א"כ כיון דהזמנת
 הכת השני' דבשעת הגדה היתה לאחר שנתקבל
 עדי הומה על אחד מכת הראשונה ונתבטל
 עדות כת הראשונה וא"כ שט"מ מן אחי המקדש

הקא"פ נמי יועיל לו אם יקבלם עליו להיות
 עדים דמהני עדותן ואפשר דגם בהזמנה לחוד
 נמי הו"ל קבלה אותם לעדים ואם באו לב"ד
 להעיד מהני עדותן אך כ"ז לא שייך לא בד"מ
 דמהני קבלת הבע"ד משום הדודאית בע"ד כמאה
 עדים דמי' משא"כ בדמי גיעין וקידושין דלא
 מהני קבלת בע"ד להכשיר גו"ק שנעשה לפני
 עדים פסולים לא שייך לומר דהאמירת הבע"ד
 כוללם דסתמא כוניהו נמי להעדים הפסולים
 וע"כ כוונתו רק לכולם הכשרים והתמו כפירוש
 והוכחה לזה זהא דאיתא בגיטין (ס"ו.) ח"ל :
 ההוא גברא דעל לבי כנישתא אשכח מקרי
 ינוקא ובדיה דיתבי וישב איגס אחרינא גבייהו
 אמר להו בי תרי מינייכו נכתבו גיעא לדביתהו
 ע"ש. וההומים בס"ל ה"ו הוכיח מזה כדע' הסמ"ע
 ע"ש. ולפי"ז תקשה להש"ך שכתב דמזמין ואמר
 שנים מכס יעידו לה מהני מגמר' הג"ל, אבל
 לפי הג"ל אחי שפיר דאפי' אם נימא כהש"ך
 דבסתם אם אמר שנים מכס יעידו לי כוונתי
 ג"כ על הפסולים מדלא פי' איזה שנים היינו
 דוקא בד"מ דמהני קבלה בקא"פ משא"כ בגו"ק
 גם הש"ך מודה דע"כ כוונתו דוקא על הכשרים
 ולא על הפסו' דפסולים למאי חוי'. ולכאורה יש
 להעיר ג"כ מדברי הב"ש סי' מ"ב ס"ק ח'
 שכתב על דברי הרמ"א שם שכתב דאם קידש
 לפני שנים והאחד מהן קרוז הוי כמקדש לפני
 עד אחד מיירי שלא נתכוין לשם עדות בשעת
 ראי' ולריכין להבין אם אפי' לא נתכוין לשם
 עדות בשעת ראי' מאי הוי הא עכ"פ ע"כ
 המקדש והמתקדש התכוונו שיהי' עד דאם לא
 כיוונו כלל אין להם דין עדות כלל דהא קי"ל
 דעדים עומדים אחורי הגדר ולא ראו המקדש
 והמתקדש את העדים לא מהני מידי דבקי'
 בעינן שהתקדש והמתקדש יכוונו לעדים
 ובלא"ה הו"ל כמקדש שלא בעדים וכיון דע"כ
 מיירי שהם כיוונו עליהם שיהיו עדים א"כ הרי
 הזמינו אותם לעדים והזמנה מלרפס אבל אם
 נימא דבהזמנה סתמית בגו"ק לא נכללו כלל
 הקא"פ אחי שפיר אמנם בבאן אפי' אם נימא
 בעלמא בהזמנה סתמית נכללו אפי' קא"פ גם
 בגו"ק היינו דוקא בהזמנה בפירוש דאיכא
 הוכחה מדלא אמר פ"פ יהי' עד ואמר סתם
 מוכח דכיון לכלם משא"כ איכא דליכא הזמנה
 בפירוש אלא במחשבה דליכא הוכחה כלל.

הוא המורשה של המקדש אם יש עדים אחרים שיועדים להעיד על הקידושין הלך והזמין לכה לכה את הכת השני' ובלאו מחמת הזמנתו הרי אז הוליאם בפירוש מכלל כל העדים ויחד אזהם לבד לעדים והרי בשעת הגדה בב"ד לא נלטרפו כלל ואפי' כוונת העדים להיפך לא מהני כדכתבתי לעיל.

סעיף ה'

טוד איכא למימר טעמא דלא נתבטל עדות כת השני' מחמת גמלא אחד מהן קא"פ משום דהכת הראשונה שנמלא בה הפסול והכת השני' לא בלא אלא ב"ד להעיד בבת אחת וגם לא העידו זו תכ"ד של זו. דהב"ח בח"מ סי' ל"ו כתב דכיון שנתכוין בשעת הראי' כדי להעיד ובלא בב"ד והעיד אפי' לאחכ"ד ואפי' לא ראו כלאחר פוסל ע"ש. ועיין בש"ך (שם ס"ק ט') שמשגיג על הכ"ח וס"ל דבעינן ראו כלאחר ע"ש. ועיין בנתיבות שמחוק דברי הב"ח ע"ש. ובמ"ש דכיון שנתכוין בשעת הראי' כדי להעיד ובלא בב"ד והעידו אפי' לאחכ"ד נמי מהני גם הש"ך מודה לזה מדשתיק ליה אמנם בזה יש להסתפק אם רק להעיד תכ"ד אין מדקדקין אבל עכ"פ שיבואו יחד לב"ד בעינן או גם זה לא בעינן ואפי' לא בלא יחד לב"ד נמי מלטרפין לפסול השאר ויש להוכיח לזה מדברי התוס' בתוכית (ו.) ד"ה לאסהודי אהיתו שכתבו וז"ל: דסברא דכיון דבאין לב"ד עם הכשרים עכשיו נראין הדברים שמתחלה כולו לאסהודי קא אתו דהוכיח סופו על תחלתו עכ"ל. מוכח מדבריהם דס"ל דבעינן שיבואו יחד לב"ד דאם לא יבואו יחד לב"ד מהיכן נראין הדברים שמתחלה כולו לאסהודי קא אתו והתוס' (שם) ד"ה אמר רבא כתבו ליבא דרש"י דבעינן שיעידו תכ"ד ובלא"ה לא נלטרפו יחד ע"ש. ויש לרקדק ע"ז למה בעינן לרש"י הלירוק דתכ"ד בשעת הגדה בב"ד הא רש"י ס"ל דכוונה דמשעת ראי' לחוד הוא דגבי להלטרק דכתב הרשב"ם בשמו ב"ב (ק"ג): והנמ"י (שם) אם לא דינמא דבאמת ס"ל לרש"י דבעינן תרווייהו כוונה להעיד יחד בב"ד וגם יעידו בב"ד ותקדש"ו כשיטת התוס' והרא"ש ומ"ש התם גבי שלשה שנכנסו לבקר

את החולה דבכוונה להעיד בשעת ראי' לחוד נפסלו אפי' טרם שבאו לב"ד והעידו איכא למימר דהיינו טעמא דכיון דהודאות בע"ד כמאה עדים דמי הו"ל דברי המלווה בשעה שהוא לזה בשעת הגדה בב"ד דמי כדכתב הנמ"י לב"ב (שם) ועיין בשלטי הגבורים (שם) והרשב"א בתשובה סי' אלף קפ"ט ע"ש. אבל דע' הפוס' אינו כן ועיין בנמ"י לסג' פאה"מ שכ' אליבא דרש"י והרשב"ם דלא בעינן הרתי כוונה להעיד בב"ד בשעת ראי' וגם להעיד בב"ד בפועל ע"ש וא"כ תקשה כנ"ל ואיכא למימר דס"ל דרש"י ס"ל כשיטת הרמ"ה שהביאו הטור בח"מ סי' ל"ו דבחדא מהני נפסלו השאר או בכוונה בשעת ראי' או שבאו לב"ד והעידו תכ"ד אבל מפשטות דברי התוס' משמע דס"ל ליבא דרש"י דבעינן תרווייהו וגם הגדה תכ"ד וכן משמע מדברי הרשב"ה בתשובה סי' אלף פ"ט שכתב וז"ל: ויש אומרים דאפי' הזמינום לעדות וכ"ש בשלח הזמינום אלא בשנתכוונו הם להעיד אינן פסולין אלא א"כ נלטרפו עם הכשרים והעידו בב"ד ע"ש. מדכתב דבעינן נמי נלטרפו עם הכשרים ע"י שהעידו בב"ד משמע דבעינן שיבואו יחד לבית דין או שיעידו תכ"ד דאם לא כן במה' נלטרפו עם הכשרים ע"י שהעידו בב"ד אם לא שהיה אחת מלו השני אופנים כדאשכחן בלירוק דהזמה במקלח לבטל כל העדות וכמו שכתבנו לעיל בפ"ז ואין לומר דמ"ש אה"כ נלטרפו קאי על שלמעלה דהיינו בשעת ראי' והעידו בב"ד מילתא באפי' גפשיה הוא כלומר שילטרפו יחד להעיד בשעת ראי' ע"י הכוונה דבשעת ראייה להעיד בב"ד ואין הלירוק נגמר עד שיבואו לב"ד ויעידו בפועל אבל לירוק מחדש בשעת הגדה לא בעינן דהא כתב התם אה"כ וז"ל: והיינו דאמרינן במכות דאמרינן להו למחוי אהיתון או לאסהודי אהיתון כו' שאין פסולין כשנלטרפו בקיום דבר כו' שאינו עד שיעיד בב"ד ע"ש. הרי כתב הרשב"א בהדיא דבעינן לירוק בשעה שבאו לדין ואם לא בלא בב"ד בב"א או הגדה תכ"ד במה' ילטרפו יחד בשעת הגדה. והנה ראייתי לשער המשפט סי' ל"ז ס"ק ד' שג"כ מסתפק בדין זה ומסיק דלהתוס' והרא"ש לא בעינן שיבואו בב"ד בב"א ולא להעיד זכדש"ו ומוכיח לזה דאי אמרת דבעינן דוקא שיעידו בב"ד יחד להלטרק

להגטרף בשעת הגדה נ"כ וכסלא העירו יחד
 לא מלפנין להו והיו עדות אחרת ח"כ תקשה
 דהא בעדות בע"פ וגמלא אחד מהן קא"פ
 העדות בעל לגמרי ולא מהני שהעדים הכשרים
 יחזרו ויעידו צב"ד לצדס כמו שהוכיח הט"ז
 כאן והב"ש באה"ע סי' מ"ז ק"ח מהא דאמרי'
 מה יעשו שני אחין שראו באלה שהרג את הנפש
 והלא יש זקנה שיבוא הכשרים פעם שנית להעיד
 צב"ד לצדס אלא ודאי דנפסל העדות לעולם
 ואי אמת דבעינן דוקא שיעידו יחד כאחד צב"ד
 ח"כ המאי לא יועיל עדותם כשיחזרו פעם
 שנית ויעידו לצדס כיון דלשיטה זו בראי' לצדס
 לא נפסלו ח"כ חף שהגידו יחד צב"ד יתכבדו
 להעיד פעם שנית צב"ד לצדס דהא השתא
 עדים כשרים הם ויכשריה לכל עדות שנעולם
 והו"ל תחלתו וסופו בכשרות ע"ש. ולענ"ד
 דברי הגאון בעל שער המשפט תמוהים
 והוכחתו אינה מוכרחת דמ"ש דמשעת ראי'
 אעפ"י שכינו להעיד יחד להתום והרא"ש
 לכשרים נחשבו לענ"ד אינו קן אלא דאפילו
 להתום והרא"ש התחלת הפסול הוא דמתחלת
 משעת הראי' כשמתכוונים להעיד ומתלא תלי
 וקאי עד שגטרפו בשעת הגדה צב"ד ח"כ
 משעת הראי' ואיך חל עליהם שם פסול אלא
 שלא נגמר הפסלות עד שיעידו צב"ד והכוונה
 דמשעת ראי' והגדה צב"ד לפעולה חדא
 יחשב אלא שמעשה אריכתא הוא ובשניהם
 נעשה הפסול ח"כ איך יתכן לכנות אותם בשם
 תחלתי בכשרות ודמי למקנה מטכשו ולאחר
 שלשים יום דכשהגיע יום שלשים חל הקנין
 למפרע ה"נ חל הפסלות למפרע משעת ראי'
 ועוד לא שייך לומר בכה"ג הסברא דהו"ל
 תחלתו וסופו בכשרות או בפסלות אלא היכא
 דהעדים נעשים פסולים גמורים בגופם משא"כ
 כאן דאין העדים נעשים פסולים כלל ע"י לירופם
 אלא שעדותם נחבטל מכה גוה"כ דמקיש שלשה
 לשנים ח"כ אפי' בזמן שמעידים צב"א כמו
 אינו חל עליהם שם פסול לא בתחלה ולא
 צבוף ולא באמצע אלא דבריהם בעלין מטעם
 גוה"כ הלכך היכא למימר דכיון שנתבטלו נחב'
 לעולם דהא התורה עשה אותם כולם כעד
 אחד אפי' הן מאה ומא יועיל אם יחזרו ויעידו
 לצדס הלכך הוכחת השער המשפט לאו הוכחה
 היא כלל וגם מנר הסברא מוכרחין לומר

דבעינן בשעת הגדה להעיד שילטרפו או צביאה
 צב"א או בהגדה חכ"ד ובלא"ה ליכא לירוף
 דא"כ איך יתכן להעלות על הדעת שילטרפו
 אפי' בלא ציאה צב"א או בלא הגדה חכ"ד
 דא"כ אם העידו הכשרים לפני הצ"ד על אשה
 אחת שנהגרהה מצעלה ונשאת לאיש עפ"י
 העדים הללו ולאחר זמן מרובה לאחר שכבר
 ילדה באלו עדים הפסולים להעיד ואז יחזרו
 העדים הכשרים להפסל ונעשה גדות הכת
 הכשרה לפסולה ובניה שיש לה מצעלה השני
 ממזרים נ"הו ח"כ הרי יתרבה ממזרים
 בישראל וכן איכא לפי"ז ללייר הדבה מיני חששות
 א"ל ודאי דהלירוף נעשה בפעם אחת
 בזמן שבאו צב"ד והעידו וכגון שבאו
 צב"א או שהעידו חכ"ד. ולכאורה איכא להוכיח
 מדברי הרא"ש להיפך שכתב דריש מכות (סי'
 י"א) וז"ל: דלפי המסקנא דאמר רבא במקיימי
 דבר דיבר הכתוב אין קרובין ופסולין מצטלין
 העדות א"כ באלו והעידו צב"ד עם האחרים
 דלא מקרי עדות אלא אותן שבאין לקיים
 הדבר בפני צ"ד כו' ובאין בערבוביא זה אחר
 זה בפני צ"ד ואין האחד יודע שכבר העיד
 אחיו ע"ש. הרי בהדיא כתב דאפי' אם ניחא
 דלריכין שיבואו לצ"ד מ"מ לא בעינן שיבואו
 יחד צב"ד ולא חכ"ד אלא בואח"ז גזי' סגי
 דאל"כ הרי יודע שכבר העיד אחיו וכן משמע
 בתום (סס) ד"ה שמו"א ע"ש. איכא למימר
 דהיינו דוקא לשמואל דפסק כר' יוסי דס"ל
 דלא בעינן התרו ולדידיה אין לריכין להשאלה
 דלמיחוי אחיתו או לאסהודי אחיתו וממילא לא
 בעינן ג"כ שיבואו לצ"ד צב"א משא"כ לדין
 דקי"ל כרבי דבעינן התרו בהן ובממונא וכדומה
 דלא שייך התרו בו לריכין לשאלו אם למיחוי
 אחו או לאסהודי אחו הלכך לריכין שיבואו
 לצ"ד צב"א דאל"כ תקשה קוש' התום (סס)
 ד"ה לאסהודי אחיתו ע"ש. ולהרא"ש שכתב
 בהשוכה כלל ס' סי' ה' דלא שייכין אי למיחוי
 כו' רק לקא"פ אפי' לרבי לא תקשה קוש'
 התום ולא בעינן באלו צב"א. ועוד כיון דר"י
 מקיל בצירוף אפי' בלא התרו ה"ס דמקיל
 בצירוף דבשעת הגדה דלא בעי באלו צב"א ולא
 חכ"ד משא"כ לרבי המחמיר בצירוף דבשעת
 ראי' דבעי סתרו ה"ס בצירוף דבשעת הגדה
 בעינן לירוף גמור דהיינו באלו צב"א או חכ"ד
 אלא

אלא דלפי"ז תקשה מאי מוכיח רבי דבעינן דוקא התרו משום דאל"כ מה יעשו שני אחין שראו באתר שהרג את הנפש והלא אין שום חששא אפי' בלא התרו כיון דבעינן שיבואו אלל ב"ד בב"א או תכ"ד הרי ידע זה מזה ולא יעיד הבני אחר שכבר העיד הראשון? עוד איכא לדקדק לר"י נמי דבעי לירוק בב"ד לאחר דמשני רבא במקיימי דבר הכחוש מדבר ולירוק ליכא אללא כשבאו בב"א או הגדה תכ"ד? ואפשר לומר דס"ל כר' נתן דאמר שומעין דבריו של זה היום וכשיבא חבירו למחר שומעין את דבריו ומפרש הגמרא דכנהדרין (ל.) סברה ר"ג משום: האו כי אהו בהדי הדדי בחד פומא קא מסהדי אלא מלרפינן ה"ג לירפניהו ע"ש. א"כ איכא למימר דס"ל דכמו דהלירוק להכשיר את העדים מהני אפי' שלא בב"א ה"ה הלירוק לפסול את העדות מהני אפי' שלא בב"א אבל תקשה לפי מאי דאקן קי"ל כר"ג א"כ למה בעינן באו או תכ"ד ללירוק איכא למימר דאקן ס"ל לחלק בין לירוק לקיים ולחזק עדותן דמהני לירוק כל דבו לבטל ולפסול עדותן דלא נתבטל ולא נפסל עדותן עד שיהי' לירוק גמור ע"י ביאתן בב"א או ע"י תכ"ד ואכתי תקשה ל"ל התרו משום דא"כ מה יעשו בשני אחין שראו כו' נלריך שיבואו בב"ד או תכ"ד וידעו זה מזה ולא יעיד ואיכא למימר דלעפ"כ איכא חשש לא ידעו זמ"ז ויעיד משום דנקטינן וכו' הלכתא כדאי' בסנהדרין (כ"ט.) במתניתין ו"ל: כילד צודקין את העדים ומכניסין אותן וכו' ומוליאין את כל האדם לחזק ומשיירין את הגדול שבהן ואומרים לו וכו' ואח"כ מכניסין את השני וצודקין וכו' ע"ש. וכיון שבית דין שומעין עדותו זה שלא בפני זה בנקל משכחת לה שלא ידע זה מזה אפי' באו בב"א וידעו הא' מחבירו אע"ג שכבר העיד אחיו בב"ד א"כ לפי"ז איכא למימר דאפי' לר"י בעינן או באו בב"א או הגדה תכ"ד ומה שכחבו התוס' דפעמים שלא ידע זה בזה איכא למימר דשפיר מיירי אפי' באו בב"א ואעפ"כ משכחת לה שלא ידע זה בזה כנ"ל וכן איכא למימר דזוהו ג"כ כונת הרא"ש ומ"ש דבאין בערבו צ"ח זה אחר זה וכו' טעמו דאפי' באו בב"א מ"מ אינם נכנסים אלל ב"ד דרך הפתח בב"א אללא ראשון ואחריו שני

א"כ הו"ל ביאתן אלל ב"ד זה אחר זה והילך פעמים שאינם יודעין זב"ז אבל עכ"פ כיון דבאין זה אחר זה בלא שום הפסק בנתיים הו"ל לירוק ואחד מהן שנמלא קא"פ יבטל על העדות ולכן שפיר הוכיח רבי דבעינן התרו בזה ולאו בביאתן אלל ב"ד בלבד נפסלים וזוהו איכא נמי לתרץ דברי הרא"ש בתשובה כלל ס' סי' ה' שכתב גם לרבי כלשון הנ"ל ע"ש אבל לפי הנ"ל אחי שפיר ועדיין יש לדקדק ע"ז הא דאמר רבא התם והוא שהעידו כולם בתכ"ד ע"ש. איך הוא במליאות שיעידו כולם תכ"ד הא העדים לריבין להעיד זב"ז וכן יש לדקדק מהרבה מקומות בש"ס ואיכא להבין על פי מה שאמר הב"מ ע סימן כ"ח ס"ק ל"ז דמתחלה מעידים העדים זה בפני זה ואח"כ מוליאין אותם לחזק וצודקין כ"א לבדו והוכיח כן מלשון המשנה והפוסקים דכתבו דשולין את כ"א היאך אתה יודע שהוא חייב ולא קאמר דמעיד כ"א שחייב לו ע"ש והלכך שפיר משכחת לה שהעידו כולם תכ"ד אבל לפי"ז הדרח קושי' לדוכתיה אמאי בעינן התרו הא בהחלה כשיעידו בב"ד זה בפני זה הרי ידעו ולא יעידו. אמנם לענ"ד דברי הסמ"ע אינם מוכרחים ואפשר בלאו העידו בתחלה זב"ז ואם העידו מתחלה זב"ז חוזרין לצודקם זה שלב"פ דהא אמר' בסנהדר' (ל.) ו"ל: אללא לעדים כמאן דלא כרבי נתן וכתב רש"י ו"ל: דהא מהני קתני דלעיליניהו לשהדי משום דמתחלה כשצדקום שמעו דבריו של זה בלא זה עכ"ל ואם איכא דמלשון המשנה מוכח דכבר העידו בתחלה בב"ד זב"ז א"כ ל"ל להגמרא להוכיח דהאי היו מכניסין ליכא לפרש דקאי אפדים משום דא"כ הוה דלא כר"ן בלא"ה ליכא למימר הכי משום דתקשה לשון המשנה דמשמע שכבר שמעו הב"ד מהם זב"ז קודם הבדיקה זב"ז א"כ ל"ל להכניסם עוד הפעם אללא ודאי דלא מוכח מלשון המשנה מידי הרי נתבאר דמתוס' לאו מוכח להיפך והרבה איכא להוכיח מדברי הרא"ש בדברי מהא דכתב במכות (שס) על דברי הלכות שכ' דשטר דתנימי עליה סהדי וישכחת חד מינייהו קא"פ נהי דממונא לא תפקין מיניה אבל שבוטה משב"י ליה אפומא דהאי עד כשר ופא דלא מפכל עד כשר בלרופו של עד פסול דאמרינן רוחא שבק למאן דקשיש מיניה ואחא פסול ומתם וכתב

ע"ז הרא"ש וז"ל : ומשמע דדוקא לא נפסל הכשר במה שנמלא חתום עם פסול אבל אם העידו ביחד נחבטלה גם עדות הכשר עכ"ל. והא ע"כ מ"ש אם העידו ביחד אין כוונתו שהעידו תכ"ד דהא ס"ל דלענין נמלא אחד מהן קא"פ לא בעינן הלירוף דתכ"ד מדהביא דברי רבא שאמר והוא שהעידו תכ"ד רק על דינא דהומה ולא חכמה מתניתין דתנינא בה גם דינא דנמלא אחד מהן קא"פ עיין (שם) בסו"י"א ע"ש. וא"כ ע"כ מ"ש שבאו להעיד יחד היינו שבאו לב"ד יחד משום דגמר הלירוף נעשה ע"י הגדה בב"ד לדעת התוס' והרא"ש ומ"ש הטעם דלא נפסל עד הכשר בלירופו דעד פסול משום דאמרינן רווחא שבק למאן דקשיש מיניה תיפוק ליה דלא באו אלל ב"ד בב"א או לא הגידו תכ"ד איכא למימר דאי לאו הטעם דרווחא שבק כו' הו"א דהו"ל כמו שהעידו בב"ד יחד דמי דהא קי"ל עדים החתומים על השטר נעשה כמו שנחקרה עדותן לא דאיכא למימר דלא עשה"ש נעשה כמו שנחקרה עדותן רק היכה דהשטר נעשה בכשרות נושא"כ כאן דנפסל מחמת לירוף העד הפסול אין כאן שטר כלל ולא שייך לומר דהו"ל כמו שנחקרה עדותן בב"ד ועיין בקל"ה סי' ל"ו ס"ק ד' שקדמוני בזה ע"ש. ולכאורה משמע הכי מ"ש הרא"ש בתשובה כלל סי' ה' דבשטר שחתם עליו עד פסול אעפ"י דהשטר נפסל ונחבטל מ"מ אם העדים הכשרים זוכרין העדות יכולין לחזור ולהעיד ע"ש. והביאו הרמ"א בסו"י ל"ו סעיף א' ובש"ע סי' מ"ה סעיף י"ג ע"ש. ואם נימא דדין עדים החתומים על השטר נעשה כמו שנחקרה עדותן בב"ד הו"א איכא למימר העדים נפסלים לגמרי אמנם התם איכא למימר מטעמא אחרני אין העדים נפסלים משום דהתם מיירי דבשעת ראיית המעשה לא היו יחד ע"ש. א"כ אפי' אם נימא דבכה"ג הו"ל כמו הגדה בב"ד יחד משום דעדים החתומים על השטר נעשה כמו שנחקרה עדותן אבל עכ"פ כיון דהרא"ש ס"ל דתרתני בעינן כונה בשעת ראי' ובשעת הגדה וכיון דבשעת ראי' לא היו יחד הרי אעפ"י דחתומת השטר נקראת הגדה בב"ד יחד הא עכ"פ בשעת ראי' לא כיונו יחד להעיד והס"ך בסו"י מ"ה ס"ק כ"ד כתב בהדיא דס"ל להרא"ש דגם בכה"ג אמרינן דעדים

החתומים על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בב"ד וכמו הגירו בב"ד יחד דמי ומתוך דברי הרא"ש הנו' בתשובה כנ"ל ע"ש. וכן מבואר מדברי הסמ"ע (שם) ס"ק ל"ד דס"ל דלהתוס' והרא"ש דס"ל דבעינן תרתני כונה בשעת ראי' ובשעת הגדה בעינן שהגדה יהי' בב"א או הגדה או יבואו לב"ד בב"א ע"ש. שוב ראיתי להאמרי בינה בדיני עדות סי' נ"א שהביא בשם אביו זל"ל שכתב בסוף ספרו דברי משפ"ט סי' ל"ו ס"ק ה' ג"כ דלדעת התוס' אף דל"ב הגדה תכ"ד זהו דוקא אם באו ביחד עכ"פ אבל אם באין בזה אחר זה אפשר דלא נחבטל והביא להוכיח מדברי התוס' סנהדרין (ל"א) דכ' א"נ דלא אמרינן נמלא אחד קא"פ אלא בבאו בב"א תכ"ד ע"ש. ולפי"ו צריך דידן שלא באו אלל ב"ד בב"א ולא העידו תכ"ד לדעת התוס' והרא"ש לא נלטרפו כלל ולא נפסלו כת השני' ולדעת הרי"ף והרמב"ן בלא"ה לא נלטרפו יען שהכשרים לא ידעו ולא הכירו מפסול הפיסול.

סעיף ו'

וְיִזְוֶה הלא הרבה פוסקים ס"ל דגופא דדינא דנמלא אחד מהן קא"פ בטל כל העדות אינו שייך בקידושין דהנ"ב הנינא חאה"ע סימן ע"ו כתב דדינא דנמלא אחד מהן קא"פ בטל כל העדות ליתא בקידושין משום דעיקר טעמא דקי"ל דאשי' לאו בד"ג עדותן בטל היינו משום דקי"ל כר"ג דפסק כרבי והלכה כר"ג בדיני והלכה כשמוא באיסורי והא שמוא פסק כר"י דדוקא בד"ג אמרינן נמקא"פ בטל כל העדות ולרש"י שכתב הטעם משום דבד"ג כתיב וספטו והלילו א"כ בגיטין ובקידושין דאיסורי נינהו לריבין לפסוק כר"ג ע"ש. וכן כתב בהדיא הרא"ש בתשובת בשמים ראש סי' ל"ו כדברי הנ"ב הנו' ועיין מ"ש עליו הכסא דהרסגא ועיין בתשובת רע"א ז"ל סי' ל"ד ובסו"י פ"ו ובפ"ת לאה"ע סי' מ"ב ס"ק ע' כתב דגם הריב"ש ס"ל הכי ע"ש. ואעפ"י דיש להעיר בזה מהא דאיתא בגיטין (ו"ח) : וז"ל : א"נ כגון שנמלא אחד מהן קא"פ ע"ש. ויש לפלפל ולהאריך בזה הרבה וכעת קלרתי ועוד חזון למועד. עוד יש ללמד לקיים עדות קידושין אעפ"י

פרק שנים נישר

כו יבואר אפי' אם נעשה לכל
 הכתות לפסולים אם יכולין
 לעשות מכל הכתות לכל הפחות
 לעד אחד ולעד שני להצטרף את
 המקדש עצמו וכו' ו' סעיפים.

סעיף א'

והנה לפי מ"ש הסוס' במכות (ו.) ד"ה
 אמר ר"י וכו' וז"ל: אומר ר"י דבר"ג
 ספיר שיך למילף משנים דעדותן בטלה משום
 דמה שנים כי נמלא אחד מהם קא"פ עדותן
 בטלה לגמרי ומעתה אינה מועלת לכולם הלכך
 בג' נמי כולם בטלים אבל בד"מ דבשנים נמי
 כי נמלא אחד מהן קא"פ השני אינו בטל
 לגמרי דחייב לו שבועה לכך אם נמלא אחד
 מהן קא"פ כשהם ג' או יותר תהיינו העדות
 בשאר עכ"ל. ויש פוסקים שלמדו מדברי התוס'
 דבנמלא אחד מהן קא"פ דהעפ"י דבעל כל
 העדות מ"מ עכ"פ כעד אחד מיהא מהני ועיין
 בכנה"ג לח"מ סי' ל"ו בהגהותיו לטור ס"ק ח'
 ע"ש. גם הביא שם בשם הרא"ש ספר מנות
 גדולות דבקידושין דנמלא אחד מהן קא"פ עכ"פ
 יש לחוש ולהלריך בט ע"ש. ולפי"ז איכא
 למימר דאם המקדש מעיד לפנינו שקידש את
 רות איכא לזרפו עם הכת שנמלא בה קא"פ
 דעכ"פ דין עד אחד יש להם והמקדש ג"כ דין
 ע"א יש לו דהא פלגינן דיבוריה א"כ הו"ל שני
 עדי קידושין והרי יש לפנינו שני עדים המעיד
 עליה כי נתקדשה לאיש ואכורה לעלמא דהא
 איחא זיבמוה (כ"ה.) ובסנהדרין (ט:): אמר
 רבא פלוני רבעו לרעונו הוא ואחר מצטרפין
 להרגו משום דאמרינן פלגינן דיבוריה לומר
 שרבע לאחר ולא לו וכן באמר פלוני בא על
 אשתי הוא ואחר מצטרפין להורגו ע"ש. א"כ
 ה"ה צידן דידן איכא למימר פלגינן דיבוריה
 ומקבלין עדות המקדש כעד אחר ולעדות
 המקדש עלמו ליכא לפסלו ולמיחש משום
 לירוק העד שהוא קא"פ דלעדות עלמו לא
 נצטרף כלל דהא בודאי הו"א את עלמו בשעת
 ראי' מלהיות עד וסתמא כוונתו היתה שהוא
 בעלמו לא יהי' עד וגם העדים לא כינו

אעפ"י שנמלא אחד מהן פסול (לדעת המחירים)
 היינו משום כיון שעכ"פ איכא בין כל העדים
 שלשה עדים כשרים למ"ד דבדיינים לא אמרינן
 דנמלא אחד מהן קא"פ בטל כל דיינים משום
 כיון דאם רנו עושין דין בלא ריגוי הצע"ד
 עפ"י מ"ש הנתיבות בסו' ל"ו ס"ק ו' וז"ל:
 ולזה כ"ל דסנהדרין שראו בא' שקידש אשה
 וצא אחר שהי' עריפה ואנכה בפניהם דסוקלים
 אפי' עמד קא"פ ביניהם ונתכוין הקא"פ להעיד
 דסנהדרין מטעם דיינין דנין ואין קא"פ פוסל
 דיינין כו' ואין לפוטרו מצעס קידושין בלא
 עדים כיון שהקא"פ שנתכוין להעיד פוסל
 להעדים ואין לקידושין קיום בלא עדים דזה
 דכל שהקידושין נעשים בפני אנשים שנאמנים
 בממון דחב לאחריו מהני בקידושין לענין קיום
 הדבר וכיון דאם היו בממון נאמנים להו"א
 מטעם דהיו דנין מטעם דיינין במקום שיכולין
 להיות דיינים בלא ריגוי הצע"ד מהני ג"כ
 בקידושין כו' וכ מוכח מתשובת לחס רב סימן
 כו' באשה שנתקד' בפני עשרה ונתייחדו לעדות
 שני פסולים שכ' שלא נתבטלו העדות הכשרים
 דאמין למיחוי ע"י הפסולין שנתייחדו ומדברי
 הפוסקים עש"ך סי' ל"ו מוכח להיפך ולפמ"ש
 אהי ספיר דקידושין שאני שיכולין לעשות
 עלמן לב"ד בלא ריגוי הצע"ד עיין שם.
 אם כן הוא הדין צידן דידן אעפ"י שהצע"ד
 הזמין את הפסול להיות עד מ"מ כיון שהשלשה
 עדים הכשרים יכולים לעשות עלמן לב"ד בלא
 ריגוי הצע"ד ובדיינים הא לא אמרינן נמלא
 אחד מהן קא"פ בטל כולן משום הכי כיון
 דהם שלשה נעשים צ"ד ודבריהם קיימין ואעפ"י
 שכבר צאו לב"ד להעיד ונעשים עדים ואין
 עד נעשה דין איכא למימר כיון דמזד עדות
 צפור עדים הרי בטלין המה משום נמלא אחד
 מהן קא"פ ממילא לא נעשו לעדים כלל ונעשים
 דיינין ובדיינים לא אמרינן נמלא אחד מהן
 קא"פ בטל כולן ואעפ"י דאחד מהם הו"ם
 והשנים האחרים נריכין להעיד ולהכחיש את
 המזימין ונעשים עדים מ"מ יכולין להצטרף
 להעשות דיינים יחד לענין עלם קידושין ודמו
 לשלשה שישבו לקיים את השטר וקרא ערער
 על אחד מהן עד שלא חתמו מעידין עליו
 וחוקים.

להעיד עמו יחד א"כ הרי לא נצטרף כלל עם הפסולים ולא נפסל מטעם לירוף דקא"פ א"כ הו"ל שני עדים על הקידושין ועתה שנתקדשה לאחר נאמן המקדש הראשון לאוסרה על המקדש השני ולא לכונסה משום דפלגינן דיבוריה. אמנם לפי"ש הרשב"א בהשוכה סימן אל"ף רל"ו והובא בדרכי משה חסן משפט סי' ל"ד ובסמ"ע ס"ק ס"ד (סס) דיש חילוק בין אם אמר אשהק ונתה עמי דפלגינן דיבוריה ובין אם אמר אני זיתי עם אשהק דלא פלגינן דיבוריה משום ששאתה לוקח תיבית אני זיתי לא נשאר בעדותו שום טעם ע"ש. ה"ה בידן דידן שאמר המקדש אני קדשתי לרוה בת דוד אם אתה לוקח תיבית אני קדשתי משום פלגינן דיבוריה הרי לא נשאר אלא לרוה בת דוד א"כ אין בעדותו שום טעם ואין בדיבוריה שום עדות. וכדי להבין דברי הרשב"א לריבין להאריך קלת בזה והנה יסוד הרשב"א הוא מהא דאיתא בסנהדרין (ט:) דנקט שם בגמרא פלוני רבעני ולא נקט אני רבעתי את פלוני לא ודאי היינו טעמא משום דבכה"ג לא פלגינן דיבוריה וכן מדנקט פלוני בא על אשתי ולא נקט אני באתי על אשת פלוני ומחמת שהי יסודותיו אה המליא הרשב"א החלוק ה"ל ע"ש. והג"ב מהדורא קמא חאה"ע סי' ע"ב בסתירת היתר השני סותר דברי הרשב"א ה"ל בכל כמו וכתב וז"ל: ואני תמה על בר הלבב ונקי השכל כמוהו איך נעלם ממנו מקור הגמרא בנתיקתו דהרי שם בגמרא נקט בדין זה פלוגתא דאמוראי דרב יוסף סבר דפלוני רבעני לאונסי נאמן לרלוני רשע הוא והתורה אמרה אל תשת רשע עד ורבא חולק עליו וסובר דאדם קרוב אלל עלמו ופלגינן דיבוריה והנה ברבעתי את פלוני א"א להוליא לאונבו דאין קישוי לא לדעת כמ"ש הרשב"א בתשובה ה"א וא"כ מוכרח הגמרא למנקט פלוני רבעני משום דעת רב יוסף דמחלק בין לרלוני ובין לאונסי ע"ש. וכן תמה על הרשב"א הגאון ששיינהרט ז"ל בספרו זכרון יוסף חאה"ע סי' ז' ע"ש. ולענד"ג דאי ליכא סתירה והוכחה נגד דעת הרשב"א רק זו הרי היתה דברי הרשב"א שרירין וקיימין ולא קשה מידי דהא אפשר להמליא קישוי אפי' באונס וכגון שנתקשה לאשתו והדביקוהו על הנרבע

אע"ג דהרשב"א בתשובה ה"ל כהז וז"ל: ואם אשתי נפליג ונימח לא לרזון לא לאונס וכגון שנתקשה לאשתו והדביקוהו עליה לא ה"ל דדבר רחוק הוא זה ובכלל כי הא לא כ"כ למימר ביה פלגינן דיבורא לאכשורי סנהדותי למקטלא ע"ש. היינו דוקא לענין פלגינן דיבוריה הוא דלא מפלגינן בהכי משום דלא שכיח ובכה"ג כ' התוס' בכתובות (י"ח) ד"ה ואין ע"ש. אבל אם הוא עושה בפירוש הכי משכחת לה ושאפי' נאמן דאינו מסיס עלמו רשע שוב כתב ה"ג לסתור ראית הרשב"א ברא"י שני' שהביא מפלוני בא על אשתי וז"ל: ורא"י שני' שהביא מפלוני בא על אשתי יותר ויותר אני תמה על השליט הגדול ששגג שגגה גדולה כה ונעלם ממנו סוף דברי הגמרא במקומו דפריך מאי קמ"ל דפלגינן דיבורא היינו הך מהו דתימא אדם קרוב אלל עלמו אמרינן אלל אשתו לא אמרינן קמ"ל וא"כ עיקר הרבובות בזה דאדם קרוב אלל אשתו ותמהני על מאיר שיינו הרשב"א ז"ל דהירין שזילי דגהר דעה איך לא הריגש בזה עכ"ל וכן הקשה נמי הזכרון יוסף (סס) ע"ש. ולענד"ג דלאו תמוה הוא דהא בודאי ראה הרשב"א סוגי' זו והבינה והעמיקה בשכלו הוה וישר העמוקה והרחבה כפתחו של אולם באמיתתה והכי מדויק ליה דאם איתא דאפי' אם אמר באתי על אשת פלוני נמי אמרינן פלגינן דיבוריה א"כ ל"ל לרי' לננקט לענין אם אמר פלוני בא על אשתי ולחייב את הבעל הו"ל למנקט יותר חידוש דאפי' אם אמר באתי על אשת פלוני ולחייב הנבעלת נמי מהימן ואמרינן פלגינן דיבוריה ולאפוקי מסכרת הרשב"א לא ודאי דדוקא נקט בפלוני בא על אשתי ולחייב את הבעל משום דאם אמר באתי על אשת פלוני אינו מהימן משום דמסיס עלמו רשע ולא אמרינן פלגינן דיבורא בכה"ג כסכרת הרשב"א ז"ל ואעפ"י דגם באמר פלוני בא על אשתי קמ"ל רבותא דגם אלל אשתו אמרינן אדם קרוב כדאמרינן התם מהו דתימא אדם קרוב אלל עלמו אמרינן אלל אשתו לא אמרינן קמ"ל עיין שם. הא כתבו התוספות התם בד"ה אלל אשתו כו' דמתניתין הוא בזה בורר דבעל כאשתו לענין עדות ע"ש. ואעפ"י דכתבו התם התוס' וז"ל: סד"א היכא דמחמת מגו דמהימן להורגו מהימן להורגה עכ"ל. אבל

עכ"פ כלפי הידווש דגס באומר פלוני בא על אשתי מהימן מחמת מגו הרי יותר חידוש באומר אני זיתי עם אשה פ' לענין דלא חיישינן לסברת הרשב"א ועוד הא הו"ל למנקט בלשון דיכלול השני רבותות הנ"ל דהיינו אם אמר אשתי זינחה עם פלוני דפלגינן דיבוריה דבכה"ג קמ"ל אחת שהיא שתיים דקמ"ל לאפוקי מסברת הרשב"א ואמרין גס קרוב אלל אשתו ולא אמרין מגו דמהימן להרוב את פלוני מהימן להורגה אלל ודאי דבכה"ג לא אמרין פלגינן דיבוריה כדברי הרשב"א והעפ"י שאח"כ מלאתי להנ"ג (שם) בסי' ע"ד שמציא בשם הגאון חכם יצחק בכר דוד ז"ל שהרגיש בסברת הנ"ל לתקן דברי הרשב"א וכתב ג"כ סברא הנ"ל בשם הראב"ן ומשיג עליו ע"ש. אבל מה יענה במ"ש דמלי למנקט באמר אשתי זינחה עם פלוני דהו"ל אחת שהיא שתיים ומ"ש בזה הנ"ג דבכה"ג לא הוי רבותא והוכחה מפלוני הצא על אשתי לענ"ד לאו הוכחה הוא כדנבאר לקמן בצוה"ת.

סעיק ב'

והנה לכאורה איכא למימר דהא דלא אמר רבא באומר אני זיתי עם אשת פלוני מטעם אחר משום דהו"ל לגבי דידה עד שאי אחת יכול להזימו דהא איתא בסנהדרין (מ"א.) ה"ר חנן עדי נערה המאורסה שהזימו אין נהרגין מהוך שיכולים לומר לאוסרה על בעלה באנו ע"ש. ה"ה אם אמר אני זיתי עם פלוני נמי כיון דליכא למימר דהתרו בה דאיך יתקן דההרה והמתרה בעלמו עבר וזנה עמה ברזונו א"כ לאו בר הזמה הוא דהא יכול לומר לאוסרה על בעלה באתי וכיון דאיהו לא מיקטל אפי' אם יוזם איהי היכא מיקטלה? אך איכא למימר דלא צעינן התרו בהן העדים המעידים בעלמס דוקא אלל אפילו אם עדים אחרים מתרים אותה מ"מ העדים המעידים ממש בני הזמה נינהו אם רק מעידים שעדים אחרים התרו בה אפי' אם העדים המתרים אינם מעידים בגוף העדות כיון דעכ"פ עדים המעידים בגוף העדות מעידים נמי שהי' עפ"י התראה שוב אינם יכולים לומר לאוסרה על בעלה באנו דא"כ לא הו"ל להזכיר התראה

כלל. א"כ שפיר משכחה לה אפי' אם אמר אני זיתי עם פלוני נמי הו"ל עד שא"ל כגון שאמר שאחרים התרו בהן אם לאו מטעם סברת הרשב"א ז"ל ואין לומר דהלכך לא אמר רבא באומר אני זיתי כו' משום דרבא ס"ל כר' יוסי דאמר דצעינן דעדים המעידים בגוף העדות הם יהיו המסרים כדאמר במהניתינן דמכות (ו:) לעולם אין נהרגין עד שיהיו שני עדיו מתרין בו שנאמר עפ"י שנים עדים ע"ש. כדכתבו החוס' בסנהדרין (ט.) ד"ה בזמן דרב יהודה פסק כר' יוסי לגמרי ע"ש דא"כ תקשה לרבא הא דאמר התם גבי פלוני רבעני לרזוני דהוא ואחר מלטרפין להרגו הא התם ליכא למימר דהתרו בו דהא העד נרבע לרזונו הוא דאמר. ואכתי יש לדקדק אמאי אמר רבא דמלטרפין להרגו להרובע ולא מלטרפין להרובע להרג את הנרבע נימא דכחו דהרובע נהרג מחמת עדות הנרבע נהרג נמי להנרבע מחמת עדות הרובע ומטעם פלגינן דיבורא ידחק לומר דמיירי דהרובע מכחיש לגמרי דל"ל להכחיש וכי יועיל לו הכחשתו א"כ טוב לו יותר להודות עלמו ולהלטרף ג"כ עם העד ומשום תמות נפשי עם פלשתים ואם נימא דתקף שהעיד הנרבע בהלטרפות העד נפסל הרובע לעדות ושוב אינו נאמן להעיד על הנרבע לרזונו להרג הא יכול להעיד תכ"ד דאז עדיין לא נפסל משום דיכול לחזור עדיין והו"ל לרבא להשמענו דשניהם נהרגים או שהרובע בהלטרפות העד לפסול להנרבע לעדות והנרבע לצד יהרג ולא הרובע אבל אם נימא כהרשב"א דבאומר אני זיתי ובדומה אם אמר אני רבעתי לפלוני לא אמרין פלגינן דיבורא אתי שפיר והלכך אין הרובע נאמן כלל משום פלגינן דיבורא. אמנם אכתי תקשה להחומים שכתב בסי' ל"ד ס"ק כ"ג דאפי' להרשב"א דס"ל דבאומר אני זיתי לא אמרין פלגינן דיבורא היינו דוקא לענין חיוב מיתה אבל לענין לפסול לעדות מודה דאמרין פלגינן דיבורא ע"ש. א"כ הא מלי הרובע לפסול את הנרבע לעדות כנ"ל ואפילו לר"י דאמרין אילציה ב"ק (ע"ג:) דלית ליה תכ"ד כדביבאר אלא כדי שאלת הרב לתלמיד דאינו אלא שני תיבות דהיינו שלום עליך כדי שאילת תלמיד לרב דהיינו שלום רבי ומורי לית ליה ע"ש. והכא צעי הרובע לומר אני רבעתי לך לרזונו

דהוי כמו שאילת תלמיד לרב דנפיש משאילת
 הרב לתלמיד חדא דהא רבא בעלמו ס"ל
 דשיעור הכ"ד כדי שאילת תלמיד לרב הוא
 כראיתא במכות (ו.) ע"ש וכדפסק הרמב"ם
 בפ"ב מה' שבועות ה"ז ע"ש. ואעפ"י דהתם
 כתב בשיעור שאילת תלמיד לרב הוא רק שלש
 תיבות דהיינו שלום עליך רבי ע"ש. ועיין
 בתוס' טיר (כ:) ד"ה יתיב הא אפשר לומר אני
 רבעתי לרנוק או רבעתי לפלוגי לרנוטו אלא
 אפילו אם נימא דשיעור כ"ד הוא כדי שאילת
 רב לתלמיד מ"מ אפשר הכא שיאמר רבעתיך
 לרנוק דהיינו אלא שני תיבות. ואפשר לומר
 דאפילו לאחר כ"ד נמי בעיין לקבל עדותו ואעפ"י
 דבעלמא אין העדים הנפסלים עפ"י עדות
 יכולים לחזור את הפוסלם היינו דוקא משום
 נוגע הוא וכדפרקי הגמרא בסנהדרין (כ"ג :)
 וז"ל : כל כמיניה נוגע בעדות הוא ע"ש היינו
 דוקא היכא דמכחיש משא"כ כאן דהגרבע
 מודה להרובע אא אן הוא דאין מאמינים לו
 להעיד על עלמו אבל עכ"פ ליכא למפסל את
 הרובע מטעם נוגע דהא עכ"פ הכחשה מיהא
 לא הויה מלך הנרבע והלרבעה מלך עלמו הרי
 איכא הודאה הלכך עכ"פ מידי ספק פסולים
 לא ילאו ואמתי נהרג הרובע רק אם נימא דרבא
 ורב יוסף מיירי בלא התרו וס"ל כר' יוסי ב"ר
 יהודה דאמר דחבר אין לריך התראה א"כ הרי
 תקשה כקושי' הגמרא' דסנהדרין (מ"א.) אליבא
 דריב"ר"י הא יכולין לומר לפסול את הרובע
 לעדות באתו ומוכרחין לתקן דמיירי כשרבע
 וחזר ורבע כדמתקן הגמרא' דסנהדרין בכה"ג
 ע"ש. וכבר נפסל לעדות אפי' בלאו עדותן
 דהשתא א"כ ממילא יתורק נמי קושי' הג"ל
 והלכך לא מלי הרובע לפסול את הגרבע דהא
 פסול לעדות הוא אפי' בלא עדות הגרבע.
 אמנם לפי"ז תקשה איך הביאו הרמב"ם פי"ב
 מה' עדות ה"ב והבב"ג לאוין רי"ד והטור ח"מ
 ס' ל"ד דברי רבא להלכה הא אן לא קי"ל
 כר' יוסי ב"ר יהודה, א"כ קשה כנ"ל ודומק
 לומר דמיירי כולהו בדבאו עדים על הרובע
 מכבר דפסול לעדות הוא דא"כ לא הו"ל לכתום
 אא לפרש דמיירי בדהכי. אמנם איכא למומר
 דמיירי כשהעד לא העיד אא על הרובע שאמר
 סתם פלוגי רבע אבל למי רבע לא אמר כלום
 דלענין עלם עדות על הרובע א"ל להעיד למי

רבע דרביעה אסרה תורה אפי' לבהמה ומיה
 וכל בע"ח והילכך אפי' נאסר דביקות א"ל
 הלכך הגרבע מלטרק להעד אבל הרובע לא
 מלי להלטרק עם העד ובע"כ בעיין למימר
 הכי אפי' בלאו קושי' הג"ל דאל"כ הא ע"כ
 לא בא העד האחר לחייב את הרובע שום עונש
 הבא ע"י שני עדים ואעפ"י דמטעם עדות
 העד לא נפסל משום דלא נפסל עפ"י ע"א עיין
 בח"מ ס' ל"ד סעיף כ"ה ועיין בכה"ג ס"ק
 כ"ז מ"מ הא עכ"פ לפי דבריו הרי אין עמו עד
 שני כשר ואפי' לחזור ולהלטרק עם אחר עד
 כשר. אין יכול דהא לדבריו מלטרק עם עד פסול
 בשעה שבאו לב"ד והו"ל נמלא אחד מהם
 קא"פ להפוסקים דס"ל דאפי' ע"י ביאה לב"ד
 נפסל העד הכשר ושוב לא מלי להעיד אפי' בפ"ע
 כדכתבתי לעיל וכ"ש עתה דלא בא עם אחר
 כשר ולכ"ע אפילו לא התכוין מתחלה להעד
 יחד מ"מ הא ליכא שני עדים כשרים לפי
 דבריו לפיניו וליכא אלא הוא בלבד ועפ"י ע"א
 ליכא לחייבו שום עונש וכיון דמוכח מדבריו
 דלא בא לחייב שום עונש ממילא אעפ"י דאן
 פלגיין דיבורא הא עכ"פ הו"ל עד שאין אהה
 יכול להזימו אא ודאי דמיירי שהעד אינו
 מעיד על הגרבע כלל. וכן מוכח הכי
 מהא דאיתא בסנהדרין (כ"ה.) וז"ל : בר
 זינימוס אשהדו ביה הרי בהדי חד אמר קמי
 ידי אוזיף זריביתא וחד אמר לדידי אחופי
 זריביתא פסליה רבא לבר זינימוס ע"ש.
 ומדאמר חד אמר קמי ידי אוזיף זריביתא
 ולא אמר קמי ידי אוזיף זריביתא לפלוגי
 משמע דדוקא בכה"ג הוא דמשכחה לה דינא
 דהתם אבל אם אמר והזכיר למי יזף הי' לו
 לחזור ולפסול להלוה בהלטרפות העד כנ"ל
 והתם ליכא למשכחת באופן אחר וכגון דכבר
 יזיף פעם אחת קודם זריבית והי' פסול להעיד
 על הלוה לפסול אותו לעדות דא"כ אמאי
 אמריין פסליה רבא לבר זינימוס הא כבר
 פסול ועומד הי' ואעפ"י דהתם איכא למימר
 דמטעם שהי' כך הי' מ"מ כיון דכל הפוסקים
 שהעתיקו דין זה כולם כתבו בסגנון זה בסתמא
 ועיין ברמב"ם פי"ב מה' עדות ה"ב מוכח
 דבכוונה דקדקו בלשונם הג"ל כמ"ש אבל
 מהתוס' דמכות (ו.) ד"ה נרבע יליל מבואר
 דס"ל דמיירי דהעד העיד שהגרבע לרנוטו

נרבע דכתבו וז"ל: וקשה דזמסכת סנהדרין אמרינן פלוני רבעני לרלוני הוא ואחר מלטרפין להרגו וי"ל דהג"י מילי כי ליכא סהדותא מעלמא דרבעו לרלונו וליכא סהדותא אה מהוא עלמו ואחר ולכך פלגינן לדיבוריה דלגבי דידיה לא מהימנין ליה דקרוב הוא אלל עלמו ע"ש. הרי מבואר רס"ל דהעד מעיד גם על הנרבע. וכן יש לדקדק כמה שכתבו הח"מ והב"ש בזה"ע ס"י קט"ו סעיף ו' בדברי הרמ"א שכתב דאם אחר אחד על אשה אחת שזינתה עמו נאמן עליה כעד אחד דפלגינן דיבוריה וכתב הח"מ בס"ק כ"ה וז"ל: ונראה אם זה עוד עד כשר ואמר ג"כ שזינתה עם זה העד וא"כ לפי דברי העד השני העד הראשון פסול אפ"ה נאמן על האשה דאיכא שני עדים ואינו נאמן על העד הראשון דלא יקום ע"א באיש לפוסלו ע"ש. וכ"כ הב"ש בס"ק כ"ח ע"ש. אה דהתם איכא למימר דכיון דהתם לענין לאוסרה על בעלה מיירי התם ולענין לאוסרה על בעלה דלא צעין עדים שאתה יכול להזימה כדכתבו בפרקים הקודמים הרבה פעמים הלכך שפיר מהני עדות העד אעפ"י שמעיד על חברו שזנה עמה משום כיון דפלגינן דיבוריה הו"ל שני עדים שזינתה והא דלא הו"ל עד שאיל"ה לא איכפת לן לענין לאוסרה לבעלה. ואח"כ מלאתי להתומים צב"י פ"ו ס"ק כ"ו שכתב צב"ש ראב"ן להדיא דמפרש דהא דפלוני רבעני לרלוני הוא ואחר מלטרפין להרגו מיירי שאותו אחר אינו מעיד שנרבע רק מעיד סתם ע"ש. אה מ"ש הטעם המכריח אותו לפרש הכי משום דאם מעיד לנרבע לרלונו הא בעדותו הו"ל שני רשע ואין כאן שני עדים לענ"ד אינו כן כמ"ש דע"י עדות ע"א לא נפסל וכמאן דליחא דמי וכדהעיר בזה ג"כ התומים (שס) ע"ש. וגם מה שהעיר סם התומים על דברי הח"מ והב"ש ע"ש. לפימ"ש טעם המכריח לפרש דמיירי שהעיד סתם משום דא"כ הו"ל עד שאין אתה יכול להזימו אין ענין זה שום שייכות להענין דהח"מ והב"ש. והגלענ"ד כתבתי וכעת קלרתי בפרט זה ועוד חזון למועד והא דרס"ל להתום לפרש דהעד לא העיד צתם לכאורה איכא למימר דאולי לטעמייהו דרס"ל דאם לא כיון להעיד עמו יחד בשעת רא"י תו לא נפסל אפי' אם העידו יחד צב"ד

אי"כ הרי יועיל עדות העד אפי' לדבריו אם יבא עד אחר להעיד על הנרבע צב"ד דהא קי"ל כר"ג דשו"עין דבריו של זה היום וכשיבא חברו למחר שומעין את דבריו הלכך ליכא הוכחה כלל דלא בא למייבו חיוז מיתה וספיר הו"ל עד שאי"ל. אמנם הרמב"ם פ"ד ה"א כתב דדוקא צב"מ הוא דאמר ר"ג דשו"עין דבריו של זה היום כו' אבל צב"ג לכ"ע צעין שיעידו כאחד ע"ש. ועיין צב"מ ושיין צב"ע ח"מ ס"י ל' סעיף ט' ובעיר סם ומשמע דכל הפוסקים ס"ל הכי ושיין צבנה"ג (שס) ובקל"ה ס"ק ח' אה דאיכא למימר דרס"ל כיון דמלך הדין אין העד נאמן לפסול את הנרבע כ"ו דלא באו שנים להעיד עליו לפסול וגם הנרבע עלמו אינו נאמן לפסול עלמו ואמרינן פלגינן דיבוריה חלינן דכיון דהא העד להעיד עמו מסתמא הוא יודע דמלך הדין נתקבל הנרבע להעיד ולהלטרף עמו יחד ונטשה שני עדים להעיד על הנרבע הלכך אמרינן גם העד בא לחייב להרובע חיוז מיתה הלכך שפיר מלטרפין להרגו. ומה שכתבתי דגבי עדות דקמי דידי אחויף צריביתא משמע דהעיד סתם לכאורה איכא לדקדק איך פסליה רבא לבר בינייהו הא איכא לתלות דלעכו"ס ליה וצהימר ה"י אה דבלא"ה איכא לדקדק דאפי' אם אחר למי יזף גמי תקשה אם אחר סתם דאחויף צריביתא הא איכא לתלות דאחויף צריביתא דרבנן ואינו פסול אה מדרבנן והא באצק רבית אין הלוח עובר אפי' מדרבנן כדכתב הרא"ש צפ"י חזוה נשך כ"י מ"ב והוכיח ממעשה דרב עילש ע"ש. ועיין בר"ן פ' זה בורה ובג"י פ' חזוה נשך וצב"מ א"י צ"ד ס"י ק"ם סעיף א' ועיין במחנה אפרים הלכות רבית ס"י י"ט ואעפ"י בלפני עיר עובר גם הלוח כדכתב הרא"ש (שס) והביאו הרמ"א (שס) ועיין בתום' ע"ו (כ"ב). צב"ה תיפוק ליה שמא היו הרבה בני אדם דה"י אפשר לו ללות מהם צב"ית דליכא אפי' בלפני עור עיין בתפארת שמו"א על הרא"ש (שס) א"כ ל"ל לומר הטעם דלוח נאמן משום פלגינן דיבוריה תיפוק ליה בלא"ה משום דלא משום טעם עלמו רשע דאפשר לתלות שניה באצק רבית ולא עשה איבור כלל ולא עשה עלמו רשע. לכן נראה לומר דמיירי שאמר הלוח צפירוש לדידי אחויף צריביתא דאורייתא ואעפ"י

ואעפ"י דלא מפרש הגמ' מ"מ כמפרש דמי כיון שאמר חוסי בריביתא וסתה רבית הוא רבית דאורייתא ומדפסלי רבא משום פלגין דיבוריה מוכח שהזכיר הלואה בפירוש דלוח ברבית דאורייתא הלכך הולך לומר שעמא דנאמן משום פלגין. א"כ ה"ה גבי העד איכא למימר דזיבוי שאמר בריביתא דאורייתא א"כ אפי' לא אמר למי לוח גמי כמו שאמר בפירוש שניה לישראל מדאמר דלוח ברבית דאורייתא והלואה לעכו"ם ברבית לא הוי רבית דאורייתא וזכר סרה השגת הנ"כ (סס) על שיטת הרשב"א מהא דחד אמר לדידי חוויף ברביתא (לגריסת הרשב"א) אם נשביק תיבה לדידי חין זה עדות לפסול לגבי ביטויים על ידו דשאל לגברי הלוח ע"ש. אבל לפי הנ"ל אתי שפיר דא"א לתלות דלגברי הלוח מדמוכח דאמר בפירוש ברביתא דאורייתא הלכך שפיר פסלי רבא להאמין להלוח משום פלגין דיבוריה ועוד הא איכא לפלוגי ולומר דחוויף ברביתא ועשה תשובה אח"כ דנאמן למ"ד דלא צעין בפסול בשעת תחלתו וכופו בכשרות עיין בש"ך ח"מ סי' ל"ד ס"ק ל"ד ועיין בתומים ס"ק כ"ח שם אך לפי"ז תקשה א"כ בזומר אני זניתי גמי נימא הכי ויש לחלק ועיין לקמן בסעיף ד' מ"ש בזה.

סעיף ג

והנה הנ"כ (סס) דחה דברי הרשב"א מדאמר רבא דהאומר פלוני צא על אשתי נאמן להרגו משום דפלגין דיבוריה הא לפי פשט הרשב"א שאנו מסלקין מדבריו מה שמעיד על אשתי נשאר רק פלוני צא ובטלה עדותו ואפי' אמר בלשון פלוני זנה ולא פי' עס מי איך הורגין על עדותו דלמא עס חייבי לאוין או חייבי כריתות זנה ע"ש. ולענד"ג דאין זה קוש' דהא לכאורה הרשב"א עלמו כותר בשני מקומות בתשובותיו דבסי' אלף רל"ז כתב דבזומר אני זניתי לא אמרינן פלגין דיבוריה ובסי' הקי"ב כתב לענין השאלה אם הודה החשוד אם לא נאמינהו משום דאין אדם משיב עלמו רשע או אם אינו נאמן משום פלגין דיבוריה ואין דנין אותו כלל העיד שהוא בעלמו צא עליה וכתב וז"ל :

מסתברא דאמרינן ביה פלגין דיבוריה ואין לנו דנין אותו כאילו העיד שהיה עלמו צא עלי' לא כאילו העיד שזינתה ע"ש. הרי ס"ל בתשובה זו דאפי' אמר אני זניתי גמי נאמי לכן נלענ"ד דלא ולא יאל ממקור חיים ולא ולא דברי א"ח ואין זו סותרת את זו לא דלריבין להסביר ענין דפלגין דיבוריה ולהגדירו דלא מלינן לפלוגי דיבוריה הלא בזה עיקר העדות שהתחיל להעיד יפה נתקבל ונתקיים לא הסעיף האחרון שהוא רק בדרך ביאור העדות אשר התחיל להעיד בתחילת דברי עדותו לא מלינן לקבלו מפני איזה סיבה שהוא מחמת אי נאמנותו בכה"ג אמרינן דל מכאן הסעיף האחרון שהוא מזכר העדות שהתחיל להעיד ואנחנו מזכרים מעצמו בלשון הנתקבל על הלז כגון אם אמר פלוני צא על אשתי דעיקר העדות שהתחיל להעיד דפלוגי זנה יפה נתקבל אבל הסעיף האחרון שהוא רק מזכר עס מי זנה זה לא נתקבל משום אי מאמינים אותו על חלק אחד מהביאור דהביאור הוא על שני דברים: א) שפלוגי זנה עס א"א ב) שזנה עס אשה פלוניה אמרינן פלגין דיבוריה לשני חלקים ואת האפשר לנו להאמינו דהיינו על פלוני שזנה עס א"א נקבל ואת הא"א להאמינו דהיינו על האש' בפרט שהוא דבר שא"א להאמינו מפני שהיא אשתי וקרויב הוא לה לא נקבל וגשאר העדות כמו שלא העיד רק על פלוני שהוא זנה עס אשתי איש וחייב מיתה והנוגע לאשתי דנין כמו שלא העיד עליה כלל וזהו הענין דאמרינן פלגין דיבוריה משא"כ היכא שציקר העדות שהתחיל להעיד א"א שיתקבל א"כ מה לנו ולהביאור שמזכר אח"כ יען אם עיקר אין כאן ביאור מה זו עושה אם אין ראש איך אפשר שיהיה סוף כגון אם אמר זניתי עס אשה פלוניה הרי עיקר העדות הוא מ"ש זניתי ומ"ש עס אשה פלונית הוא ביאור למ"ש אני זניתי וכיון דתחלה ועקר העדות לא נתקבל משום א"א משיב עלמו רשע א"כ אנחנו מוכרחים להסיר את העדות העקרי שמתחיל בו לגמרי א"כ לא נשאר רק הסוף שהוא ביאור לראש והא הסוף דיבור בלא הראש דיבור אין כאן עדות כלל וקלת כעין בברא זו איתא בתום' כתובות (י"ה:) ד"ה ואין ע"ש הלכך שפיר כתב הרשב"א בסי' אל"ף רל"ז דבזומר אני זניתי עס פלונית איש

אינו נאמן ולא אמריקן פלגיין דיבוריה משא"כ
 צסי' הקנ"צ דמיירי התם הרשב"א באומר
 פלונית זנתה עמי ברלונה ע"ש. דעיקר העדות
 על פלונית הוא מעיד ומה שמסיים עמי
 ברלונה הוא רק ביאור על דבריו הראשונים
 לבאר עם מי זנתה עמו הוא דוינתה וברלו' הוא
 דוינתה עמו ועיקר הביאור הנחוק לדברי העדות
 העקרי הוא רק דהיא ברלונה זנתה אבל לענין
 עם מי זנתה אין נ"מ לעלם עדות הטוע לחיוב
 האשה הלכך כיון דעיקר העדות שהתחיל להעיד
 על האשה יפה נתקבל וגם מחלק הביאור
 שהיתה לרלונה ג"כ שפיר נתקבל א"כ הרי
 לענין עדות האשה מעיד עדות שלימה הלכך
 שפיר פלגיין דיבוריה ומקבלין עדותו לענין
 חיוב מיתה דהאשה ואין דבריו סותרים זו את זו
 כלל ואיכא למימר דלכונה זו דקרק הרמ"א
 והעתיק דברי תשובת הרשב"א בסיומן תקנ"ג
 באה"ע סי' קט"ו סעיף ו' וז"ל: אמר ה' על
 אשה שזנתה עמי נאמן עליה כעד אחד ע"ש.
 ועיין בבנה"ג לח"מ סי' ל"ד על הטור ס"ק ע"ז
 ולפי"ז הרי סרה המיתה הנ"ב על הרשב"א
 מפלוני בא על אשתי ולא קשה מידו. ולפי"ז
 להרשב"א אם אמר אשתי זנתה עם פלוני
 לא דמי לפלוני בא על אשתי ובאשתי זנתה עם
 פלוני לא פלגיין דיבוריה להרשב"א ובפלוני בא
 על אשתי פלגיין דיבוריה אפי' להרשב"א ועיין
 מ"ש לעיל בסעיף א'.

סעיף ד'

שוב ראיתי מה שכ' הנ"ב (סס) להקשות על
 הרשב"א מהרגתו לרלוני דהלכה
 רווחת דפלגיין דיבוריה ע"ש. כבר הרגיש בזה
 הרשב"א עלמו ומתוך דפלגיין דיבוריה שהרגו,
 אבל לא לרלוני כ"א לאנסו ע"ש. ומה שהקשה
 עליוהנ"ב מהא דמחלק הגמר' דב"ב (קל"ד).
 בין חד גופא לתרי גופא וחד גישא
 לא אמריקן פלגיין דיבוריה, אם כן
 לסברא זו בהרגתו לרלוני למ"ד בחד גופא
 לא פלגיין דיבורו אין לפרש כפי' הרשב"א
 שמאמינים לו שהרגו אלא לא לרלוני כ"א לאנסו
 הרי זה בחד גופא אלא פלגיין דיבוריה שנהרג
 אבל לא הרגו הוא כ"א נהרג ע"י אחרים ע"ש.
 לענ"ג דגם אם נפליג דיבוריה ונימא דבאמת

הרגו אבל לאנסו הרגו ולא לרלוני ג"כ כפלגיין
 דיבוריה צבני גופים דמיא דהא אכתי תקשה
 הא אפי' לאחר שפלגיין דיבוריה ואמריקן
 דלאנסו הרגו נמי קשה אמאי נאמן להשיא את
 אשתו הא אכתי משה נפשיה רשיע דהא שפיכת
 דמים היא א' מהמזנה שיהרג ועל יעבור א"כ
 אפי' באונס נמי הו' אסור להרג ולשפך דם
 ישראל והאומר שעבר ע"ז והרג הרי משים
 עלמו רשע כדס"ד בכתובות י"ט לפרש טעמא
 דר"מ דאמר דהעדים שאמרו כצב ידיו הוא
 זה אבל אנוסים היינו אין נאמנים מוסס
 דקסבר ר"מ עדים שאמרו להם חתמו שקר
 ואל תהרגו יהרגו ואל יחתמו שקר וכיון שחותם
 בשקר הו"ל מושוו נפשיהו רשעים ע"ש וכן מוכח
 מדרשו הרשב"א (סס) ע"ש. וכרכתה הרשב"א
 בתשובה סי' א' רל"ז בהדיא גבי מ"ש לענין
 דליכא למימר אפי' באומר הני זניתי עם אשתך
 פלגיין דיבוריה דים לומר באונס דהא אונס
 לא משכחת דאין קישי אלא לדעת וז"ל: וא"ת
 אכתי איפשר לאנסו וכגון שאמר התקשה ואי
 לא קטילנא לך לא היא דאפי' בהאי מסיס
 עלמו רשע שאם עבר מתוך האונס מ"מ חייב
 הוא להרג ולא יעבור ואם עבר רשע הוא ע"ש
 ומ"ש הרמ"א באה"ע סי' מ"ב סעיף ה' דאנוסים
 לא נפסלו אע"ג דעברו על מצות קידוש השם
 ע"ש. היינו דוקא לענין לפסול אותו בשביל
 שעבר באונס לעדות דעלמא מסיס דעכ"פ לא
 עבר ברלוני משא"כ לענין שלא נאמן אותו
 עליו להסיס עלמו שעבר על מצות קידוש השם
 שפיר אינו נאמן משום דאין אדם מסיס עלמו
 רשע אח"כ מלאתי להקל"ה סי' ל"ה ס"ק א'
 שג"כ העיר בזה כאשר כתבתי לדעת הרשב"א
 ע"ש. אולם צב שבעתה שבעתה ז' פרק ה'
 הוכיח דבעצירה שעל ידה לא נפסל לעדות ה"ה
 דלא אמריקן דאינו נאמן עליה משום א"א מסיס
 עלמו רשע מהא דאמריקן ציבמוה פ"ב (כ"ה).
 בהא דתקן הרגתו לא ישר את אשתו הוא נבי
 דלא ישר הא לאחר הנשא והאמר רב יוסף פ'
 רבעתי לאנסו הוא ואחר מלשרפין להרגו רשע
 הוא והתורה אמרה א תשת ידך עם רשע
 להיות עד חמס, וכ"ת שאני עדות אשה
 דאיקלו בה רבנן והאמר רב מנשה גולן
 דדברי תורה פסול לעדות אשה משמע דאלו
 גולן דדברי תורה כשר לעדות אשה מהימן לומר
 הרגתו

הרגתיו אע"ג דמשים עלמו רשע וכן משמע מהא דאמר רב יוסף לרלוני רשע ע"ש. ולענ"ד נראה דאין ראיה היא כ"כ דאיכא למימר דכיון דהתם דפריך מהא דאמר רב מנשה לרב יוסף הוא דפריך ורב יוסף הא בר פלוגתיה דרבא הוא יס"ל דאדם משים עלמו רשע הלכך מדקדק שפיר הגמר' ופריך לרב מנשה דאמר דגזין דרבני תורה פסול לעדות אשה הא לא גזין כשר לעדות אשה מהימן לומר הרגתיו משום דס"ל דאדם משים עלמו רשע וכדכתב הנ"ב (סס) ע"ש. הלכך שפיר איכא למימר דלמ"ד א"א משים עלמו רשע ה"ה אפי' עבר באחד משלשה עבירות שיהרג ואל יעבור אפי' באונס אינו נאמן על עלמו משום א"א משים עלמו רשע א"כ תקשה על הרשב"א איך משכחת לה בהרגתיו לפלוני הא אפי' באונס הו"ל רשע שעבר ולא נהרג ואעפ"י דהנ"ב מפלפל (סס) בענין דא והחליט לדינא כהרא"ש בתשובה דהיכא שעבר באונס לא מקרי רשע ע"ש. אבל עכ"פ הרשב"א באות' תשובה כתב להיפך ע"ש. וזפרט להנ"ב שכתב (סס) דלהרשב"א אפי' עבר באונס הייב ע"ש תקשה כנ"ל ולכאורה איכא למימר כונת הרשב"א דה"ק דהרגתיו באונס וחזר בתשובה דבכה"ג נתכשר לעדות כדכתב החומים בסוף סי' ל"ד בשם רי"ן מגאש דאפי' בפסול גזלן דאורייתא נאמנים כשאמרו שעשה תשובה ע"ש ודוקא בהרגתו באונס הוא דמהני כשעשה תשובה משום דבאונס לא עבר לא בביטול המלוה דיהרג וליכא חיוב מיתה הלכך מהני תשובה לחודיה, משא"כ באומר הרגתי ברלון אלא שאח"כ עשיתי תשובה אינו נאמן משום כיון שהרג ברלון אין תשובה לחודיה סגי לכפורי טרם שיעשה בו כמלותו לענשו החיוב שחייב ודמי למי שחייב מלקות לא נתכשר בתשובה לבד כדמבואר בש"ע ח"מ סי' ל"ד סעיף כ"ט וז"ל: כל מי שנתחייב מלקות כיון שלקה בב"ד חוזר לכשרותו כו' אעפ"י ששלמו לריבין תשובה והרי הם פסולים עד שידוע שחזרו בהם מדרכיהם הרעה וכתב הסמ"ע ס"ק ע"ז ח"ל: ה"ע דאף שהחזירו הממון שגלו עדיין לא סבלו שום עונש על שעבר בלאו דלא תגזול או לא תגנוב כמו בחייבי מלקות שנקלו בגופם על עוברן בעבירה עכ"ל. ואעפ"י דמהרי"ן מגאש

כתב דפסול גזלן דאורייתא נאמנים כשאמרו שעשה תשובה איכא למימר דמיירי שנים חזר הגזילה ליד הגזול וכ"ז נכלל בלשון חזר בתשובה וזה יתרון קושי' החומים (סס) שמקשה מדברי רב יוסף וקאמר פלוני רבעני לאונסי נאמן לרלוני אינו נאמן משום דהו"ל רשע כו' לפלוג בדידיה בהכל לרלוני רק אמר שעשה תשובה וכשר להעיד ובלא עשה תשובה אינו נאמן ע"ש. אבל לפי הנ"ל אחי שפיר דברביעה לרלונו לא מהני תשובה לבד אבל עכ"פ בהרגתי ולא עבר אלא בביטול המלוה ולא בחיוב שפיר מהני תשובה ואין להקשות הא תינח אם נימא דס"ל דבפסול עבירה לא בעינן תחלתו וסופו בכשרות אלא נימא דס"ל להרשב"א כשיעת הפוס' דס"ל דגם בפסול עבירה בעינן תחלתו וסופו בכשרות א"כ כיון דמתחלה טרם שחזר בתשובה דהיינו בשעת הריגה לא ה"י או ראוי להעיד משום דאז לא ה"י עדין נאמן על עדותו ולא ה"י ראוי לפלוגיה דיבוריה ולא הוי תחלתו וסופו בכשרות דבאמת הו"ל תחלתו וסופו בכשרות דגם בתחלה ה"י אפשר להעיד בסגנון דנתקבל עדותו ופלגינן דיבוריה כגון אם הוה אמר פלוני נהרג על ידי דבכה"ג פלגינן דיבוריה אפילו להרשב"א הא בעלם עדותו לענין שבעלה נהרג היתה גם תחלתו בכשרות דהא אפשר לו להעיד סתם פלוני נהרג ואז היה בודאי נאמן הלכך תחלתו בכשרות הוא ומקבלין עדותו ופלגינן דיבוריה לומר דהרגתיו באונס וחזר בתשובה על מה שעבר באונס ונאמן. אמנם בכה"ג אין זה פלגינן דיבוריה אלא מוסיף ארבוריה כלומר שמוסיפים ואומרים שאח"כ חזר בתשובה והוא דבר דליכא אפילו רמז בדיבוריה בשלמא הא דאמר הרגתיו ובלשון הרגתיו נכלל הריגה דאונס והריגה דרלון ואנן דמפלגינן דיבוריה ואמרין דבאונס הרג הוי פלגינן דיבוריה וכ"ש אם אמר בפירוש הרגתי לרלוני דשייך לומר פלגינן דיבוריה מדבריו אשר דיבר פלגינן להם ומאמינים לו רק מה שהתחיל להעיד כי הרג אותו אבל לא ברלונו כאשר סיים בדבריו אלא באונס כמו שלא דיבר ולא אמר רק הרגתיו לבד. משא"כ ענין דחזר בתשובה הא לא זכר ולא פקד כלל א"כ אין זה רק מוסיפים על דבריו ולא פלגינן דיבוריה

דיבוריה. לכן נלענ"ד דכוונת הרשב"א שכתב
 דהא דמאמינים להעד שאמר הרגתיו משום
 דפלגינן דיבוריה שהרגו אבל לא לרלונו כ"א
 לאונסו היינו כגון שזרקו על האדם ובזיקה
 הרג אותו דכס"ג אינו מחוייב למסור עלמו
 דכס"ג אמרינן מאי חיות דמא דחזריה סומקא
 טפי כו' וכדכתבו התוס' ביבמות (ג"ג:) ד"ה
 אין אונס ע"ש. וההורג עלמו דהוא הנזרק לא
 עשה מידי ואינו אלא קרקע עולם ואין לומר
 דמילתא דלא שכיחא הוא ולא שייך לומר פלגינן
 כס"ג כדכתב הרשב"א (שם) לענין נתקשה
 לאשתו והדביקוהו ד"ל דוקא התם להתקשות
 לאשתו ולהתדבק באונס הו"ל דבר רחוק משא"כ
 להרוג ע"י אונס בזיקה אינו דבר רחוק כ"כ
 וק"ל וא"כ הו"ל כפלגינן דיבוריה בשני גופים
 ולא קשה מידי קושי' הנ"כ על הרשב"א.

סעיף ה'

והנה מ"ש הרשב"א (שם) וז"ל: א"נ בשוגג ע"ש.
 פדיין תקשה הא הו"ל בגוף אחד? ועוד
 הא אכתי שייך לומר דאינו נאמן אפילו אם
 אמר בפירוש בשוגג הרגתי דמחייב עלמו בגלות
 ואם נמלאו גוש הדם בכל מקום והרגו פטור
 וכשנכנס לעיר מקלטו וילא חוץ להחומה בזוין
 אם הרגו כל אדם אין חייבין עליו ואעפ"י דזהו
 דוקא לאחר שעמדו לפני העדה למשפט ובזמן
 הזה לא שייך כל הכ"מ מ"מ מחייב את עלמו אם
 במהרה יבנה בית המקדש וזכה שישוב שופטינו
 כבראשונה אז יתחייב בכל החייבים הכ"ל
 ואעפ"י דע"י הודאתו לא יתחייב בכל הכו'
 אפי' אז היינו משום דאינו נאמן על עלמו
 והקל"ה סי' ב' ס"ק א' רולה לומר דגם בזמן
 הזה שייך ענין גוש הדם ומפרש שם דברי
 הרמב"ם באופן אחר ע"ש. ואם כן הוא הא
 בלא"ה אינו נאמן דפוסל עלמו לגי'אזה כפי'ם
 אפי' בשוגג כדאית' בברכות (ל"ב:) וברמב"ם
 בה' נשיאת כפי'ם פט"ו ה"ג ובש"ע או"ח סימן
 קכ"ח ע"ש. ועיין בתוס' יבמות (ז.) ובסנהדרין
 (ל"ה:) ובתי"ע ספי"ז דבכורות ואעפ"י
 דמשכחת לה הרבה אופנים דבהורג בשוגג
 פטור גם מגלות עיין ברמב"ם (שם ה"ב)
 ופ"ו ה"ג וה"ד ע"ש. מ"מ לפימ"ש הכנה"ג בח"מ
 סי' ל"ד ס"ק ס"ח דכשם שאין אדם משי'ם

עלמו רשע כן אין אדם משי'ם עלמו רמאי
 ע"ש. כ"ש דאין אדם משי'ם עלמו רולח דהא
 הסורה קראו רולח כדכתיב צפ' מסעי רולח
 מכה נפש בשגגה וגו' ועוד מהירושלמי דפ"ב
 דיבמות הי"א משמע דאפי' בשוגג פסול הוא
 לעדות דאיתיה שם טעמא דר"י דאמר במתני'
 דהתם דאם אמר הרגתיו לא תנשא אשתו משום
 ממ"נ קטלי' החשוד על הדבר לא דנו ולא
 מעידין לא קטלי' בחיים הוא ע"ש. ואם
 איתא דשוגג כשר הוא לעדות מאי ממ"נ הוא
 הא במתניתין לא זכר שאמר הרגתיו לרלונו
 אלא הרגתיו סתם ואיכא למימר דשוגג קאמר
 ולאוקים אוהו בחזקתו וכן איכא להוכיח מגמר'
 דיבמות (כ"ה.) דפריך וז"ל: הוא יבוי דלא
 ישא את אשתו הא לאחר תנשא והאמר רב יוסף
 פלוני רצעני לרלוני רשע הוא ע"ש. ומאי קושי'
 הא במתניתין לא זכר שאמר הרגתיו לרלוני
 א"כ הו"ל טעמא דתנשא משום דתלינן דשוגג
 הוא דהרג אבל אם נימא דגם שוגג פסול הוא
 לעדות אתי שפיר. אמנם בשוגג לא הוה אמר
 רשע הוא ועוד אפי' אם נימא דשוגג נמי
 פסול לעדות מ"מ ודאי אינו חלף מדרבנן הוא
 והא בעדות אשה גזנן דרבנן כשר לעדות כדא'
 רב מנשה התם אלא ודאי דס"ל להגמ' דאע"ג
 דלא נקט במתניתין דהתם הרגתיו לרלונו מ"מ
 מוכח דקאמר לרלונו ומדר"י נשמע לרבנן דמדאמר
 ר"י דבאמר הרגתיו לא תנשא אשתו ואם לא
 אמר לרלוני אמאי לא תנשא אשתו ובהשבות
 הרשב"א (שם) כתב דסתם הרגתיו לרלונו
 במשמע ע"ש. ועוד הא איתא במכות (י"א:)
 גבי מי שנגלה לעיר מקלט דאינו יולא משם לא
 לעדות מלוה ולא לעדות ממון ולא לעדות
 נפשות ע"ש. ואם איתא דבהורג פסול
 לעדות הוא א"כ אמאי אמר דרק מעיר
 מקלטו אינו יולא להעיד הא פסול לעדות
 הוא בלא"ה אלא דמהתם איכא לדחות דאיכא
 למימר דלאחר שנגלה וקבל עונשו נעשה כשר
 לעדות ג"כ כמו דק"ל דפסול עדות שהוא מחמת
 שעבר על לאו שיש בה מלקות לאחר שנקלה
 כשר הוא לעדות וכדפסק המחבר בש"ע ח"מ
 סי' ל"ד הכ"ט ע"ש. ה"ג כשכבר נגלה נהכשר
 והשבות יעקב בח"ג הי' קמ"ז בח"מ כהב
 בפשיטות דרולח בשוגג כשר לעדות ע"ש. ואלא
 שלא העיר בדברי הרשב"א כלל. אמנם לתרץ

דברי הרשב"א שכתב ח"ג בשוגג ללכאורה משמע שרובה לתוך תירץ שני דמיירי בשוגג ממילא תקשה דהו"ל פלגין דיבוריה בחד גופא דאיכא למימר בלמא דא"כ אין כוונתו לתוך תירץ שני אלא דה"פ דכיון דהיבית הרגתיו אפשר שיתקבל דבריו ופרש באופן שהוא נאמן וכגון שהרג באונס או בשוגג דככה"ג הינו מסיים עלמנו רשע כדכתבנו לעיל הלכך אעפ"י דהרגתיו סתמא לרלונו משמע או שאמר אח"כ בפירוש לרלונו אעפ"כ פלגין דיבוריה ומבארים דיבוריה שאמר הרגתיו היינו שנהרג ולא על ידו דהא בעדות דהרגתיו עיקר העדות הוא בא להעיד דבעלה נהרג ולענין מי נהרג אין חילוק לעגם עדות בעלה אלא שהוא בעלמו העיד גם על על עלמו וכיון דעיקר עדותו דהרגתיו נתקבל משום דאפשר לפרש באונס באופן שאינו מסיים עלמו רשע כנ"ל אי בשוגג ח"כ שאר העניינים הנוגעים רק להציאורים יש לנו רשות לבאר מעממו ח"כ איכא למימר דנבאר עדו' שנהרג הבעל אבל לא ע"י העד ולא דמי לאומר אני זניתי דהתם לא נתקבל דבריו כלל אפי' במבטו דבאונס ליכא למימר דהא אין קישוי ה"ל לדעת ובשנתקשה להשתו והדביקוהו לא שכיחה כדכתב הרשב"א ובשוגג נמי ליכא למימר בזנות דאיכא משום חימוד אפי' בשוגג הו"ל לפסול כדכתבתי לעיל בפ"ט ע"ש. ח"כ העדות דאני זניתי א"א להתקבל כלל ואי אפשר לבא לידי פלגין דיבוריה ולעשות ביאורים מעממו כיון דראש דבריו לא נתקבל הו ליכא מה לבאר משא"כ בהרגתיו דאפשר להתקבל ראש דבריו עפ"י ביאורים הנ"ל או באונס באופן הנ"ל או בשוגג שפיר מלינו לומר פלגין דיבוריה גם באופן שהוא בשני גופים ונימא דלא הוא הרג אלא אחר משום דעיקר העדות הוא בא להעיד שבעלה נהרג ומניין למימר דגם מ"ש הרשב"א (סס) הטעם דלא אמרינן באומר אני זניתי פלגין דיבוריה משום אין קישוי אלא לדעת וכו' לאו משום דאם הי' אפשר לקישוי בלא דעת הוה אמרינן פלגין דיבוריה דבאונס וזה דהא אכתי תקשה דהו"ל פלגין דיבוריה בחד גופא אלא דה"פ דאם איתא דהוה מלינו לפרש דינה באונס הוה נתקבל ראש דבריו וממילא הוה מלינו נמי לפלוגי דיבוריה ולומר דלא איהו וזה עמה

אלא אחר והאמינו אותו על האשה שזנתה ולא ממנו אלא מאחר יהוה פלגין דיבוריה בשני גופים כנ"ל בביאור דברי הרשב"א וסרה ממנו קושי' הנ"ב. ולפי"ז יש לחדש לדעת הרשב"א דאמרינן דפלגין דיבוריה שתי פעמים דאם אמר הרגתיו לרלוני בפירוש צעיק למימר פלגין דיבוריה שתי פעמים אחת דלא לרלונו אלא לאונסו או בשוגג אמרינן פלגין דיבוריה פעם שנית דלא נהרג על ידו אלא ע"י אחר. אמנם מסתימת הפוסקים דהשמיטו דעת הרשב"א הנ"ל משמע דלא ס"ל כהרשב"א. וראיתי להתומים בסי' ל"ד ס"ק כ"ג שכתב הטעם דהשמיטו הפוסקים דברי הרשב"א מסיים דהרשב"א קאי על מילתא דגמר' דאמרינן הוא ואחר מלטרפין להורגה וע"ז קאמר הרשב"א דהגמר' מיירי אשתך ונתה עמי דא"כ לא שייך למפלג דל"ל אונס דהא אין קישוי אלא לדעת ול"ל דהי' שוגג דהא חס דנין איתא להורגה ע"כ דהי' עדים והתראה שהתרו בה א תבעל כי ח"א אהה וחיוב מיתה ב"ד והוא העד המעיד על התראה איך אפשר לומר דהיה בשוגג ולפי"ז לדין דאין עסקים בחיוב מיתה רק לדנו בפסול שפיר י"ל דפלגין דיבוריה דלא הי' מויד ולא היה התראה רק היה שוגג והיא מזידה ופלגין דיבוריה ולכן השמיטו בכל דוכתיה ע"ש. ולענין דאפי' לדין שייך סברת הרשב"א דהא בזנות אפי' בשוגג נמי פסול הוא עכ"פ מדרבנן דהא עבד איסורא דאורי' משום חימוד כדכתבתי לעיל ואולי דאפשר לומר דאין משכחת לה שוגג בזנות אלא כגון שנתחלפה לו אשתו באשת חברו וכדאשכחן ביבמות (ל"ג:) ובכה"ג הו"ל קרוב לאונס כדאיתא בירושלמי דיבמות פ"י ה"א וז"ל : תמן שאחרים הטעו בהן והבא לא אחרים הטעו בה ע"ש ולפי"ז איכא למימר דככה"ג לא נפסל לעדות.

סעיף ו'

והנה צידן דידן אפי' להרשב"א איכא למימר פלגין דיבוריה עפ"י מ"ש הנ"ב (סס) בהנה דהחילוק של הרשב"א לא שייך אלא כשמעיד בלשון הקדש שאחז בלשון גוף הדבר עם הפעולה על עלמו כדיבור אחד כידוע לבקיאוס בטיב דקדוק לשון הקדש דהיינו זניתי אוחז

אוחז בגוף הזוטא עם הפעולה על עלמו בדיבור
אחר ובהא סוכר הרשצ"א דלא פליגינן דיבירו
ובטלה עדותו אבל בלשון אחר חף שאנו
נפלוג ונסיר מעדותו דברים הנוגעים על עלמו
עדיין נשאר מדבריו בירור מועיל גם הרשצ"א
מודה דפליגינן דיבוריה כי בלשון אשכנזי ח"א
לאחוז בדבורו דיבור שיהיה כולל גוף הזוטא
בדיבור אחד ע"ש. וצנידן דידן שהמקדש הגיד
בלשון גורוית ולא בלשון הקדש דג"כ לא נכלל
גוף הקידושין עם הפעולה על עלמו בדיבור
אחד אפילו להרשצ"א אמרינן פליגינן דיבוריה
ונעשה המקדש הראשון עד צענין הקידושין
ועוד לפי מ"ש הזכרון יוסף חאה"ע סי' ז' דלא
כתב הרשצ"א דבאני זיתי לא פליגינן דיבוריה
לא בשלח הגיד העד כפני הכ"ד לא מלות
הללו אני זיתי עמך לבד ולא כשהעיד קן לאחר
הקדמה דברים אחרים שמשמעותו שמרלונה בא
עליה ע"ש. ח"כ ה"ה צנד"ד כיון דהמקדש
שהגיד כי הוא קידש אותה היתה לאחר
הקדמה דברים אחרים כי סיפר כל המאורע
שהגיע להמלות כי אני קדשה לרות בת דוד
ח"כ גם להרשצ"א אמרינן פליגינן דיבוריה.
ולכאורה איכא למימר דאינו נאמן מטעם אחר
עפ"י מ"ש הסו"ס במכות (ו.) ד"ה נרבע יליל
ו"ל : וקשה דבמס' סנהדרין אמרינן פלוני
רבעני לרלוני הוא ואחר מלטרפין להורגו וי"ל
דהני מילי כי ליכא סהדותא מעלמא דרובע
לרלוני וליכא סהדותא לא מהוא עלמו ואחר
ולכך פליגינן דיבוריה דלגבי דידיה לא מהימנינן
ליה דקרוב הוא אלל עלמו אבל הכא דאיכא
עדים שנרבע לרלונו ומעדותן נקרא השע לעדות
ואין לנו לריבין לעדותו כלל ע"ש וא"כ צנד"ד
דאין סהדי דנוגע הוא ופכול דהא הוא רולה
לכונסה ומה יועיל אם נימא פליגינן דיבוריה דהא
הוא הגיד קודם שנשאת לאחר ואז היתה עדיין
מותרס, ועוד הלא הוא חובע סך מעות שהוליה
עלי' כפי דבריו. וא"כ אעפ"י דנוגע אינו פוסל
שאר עדים מטעם נמלא אחד מהם קא"פ
כדכתב הריב"ש והביאו הכנה"ג לח"מ סי' ל"ו
ס"ק ב' ע"ש מ"מ עדות עלמו עכ"פ ודאי
נפסל. אמנם בעלם ענין אש בנוגע אמרינן
פליגינן דיבוריה איכא מחלוקת הפוסקים דהסמ"ע
בסי' ל"ד סעיף כ"ו ס"ק ס"ב איכא דהרמב"ם
והש"ע ס"ל דאפי' בנוגע פליגינן דיבוריה ומפרש

דהא דפסליה רבא לבר ביניהם עפ"י עדות הע'
ואחד מהן שאמר לדידי אויף ברביה אעפ"י
דכבר שקיל מיניה ריביתא והמרדכי ס"ל דל"ל
אויף ברביה ולא שקיל מידי והש"ך צס"ק
כ"ח ס"ל דגם לשון הרמב"ם והש"ע יש לפרש
כמו המרדכי שמפרש לשון הגמר' וכן הוא דעת
הרמ"א (שם) ע"ש והריב"ש כתב ו"ל : אין
דינו של המרדכי מחוור, ומחלק בין היכא שבא
המעיד גם לתבוע ללא בא לב"ד דרך תביעה
ע"ש. והא כל האחרונים החזיקו כשיטת ריב"ש
דכיון שידוע לכל אדם דלגביה נפשיה לאו עד
הוא לאו נוגע הוא עיין בגיתיות ודברי משפט.
ייש להאריך בזה וכעת קלרתי ועוד חזון למועד.
ואעפ"י דלא העידו צב"ד יחד הא כתבו הסו"ס
דבעדי קידושין לא בעינן עדות מיוחדת. ואע"ג
דאמרינן פליגינן דיבוריה מ"מ מאמינים אותו
להתיר אותה לעלמא בגט ולא הוי תרתי דתתי
דאיכא למימר אש בא המקדש אח"כ לגרשה
מותרת ממ"מ אש קידש אותה הוא אכרה והוא
מתירה ואש לא קידש אותה לא נאסרה מעולם
דלא נתחוקה למקודשת מאחר ואע"ג דמעיקרא
פליגינן דיבוריה היינו לענין להאמינו שהיא
מקודשת אבל לא מחזיקין בתורה ודאי שהיא
מקודשת לאחר דאל"כ לא משכחת כלל הענין
דהוא ואחר מלטרפין ע"י פליגינן דיבוריה דהא
הו"ל הכחשה ציניהם עכ"פ בדבדקות ועדותן
בעלה הלכך עתה שהוא בא לגרשה שפיר
מאמינים אותו להתירה דהא אינו נוגע כלל
כיון שבא לגרשה ועוד הא חוקה דאין אדם
חטא ולא לו כדאיכא בקידושין בכה"ג (ס"ג :)
גבי הא דאיכא במתניתין אמר קדשתי את בתי
וחינו יודע למי קדשתי ובא אחד ואמר אני
קדשתי ואמר רב בגמר' נאמן ליתן גט ואין נאמן
לכנוס ע"ש. אמנם לדינא ולהלכה נלע"ד לשדות
ביה נרגא דצנידן דידן הוין לנרף עדות המקדש
מטעם אחר דאין מעשה הקידושין נגמרין אלל
אש נחאסף יחד השני כחות כח המקדש וכח
המקודשת דהיינו שהמקדש יקדש אותה ע"י
הקדושין והמקודשת הוי' מקודשת להמקדש
מחמת הקידושין שלו ומכא אחד מצ' הכחות הללו
בלבד ח"א בשום אופן לחול שם קידושין ויגמר
מעשה של קידושין ואפי' ריח קידושין ליכא
והא שני הכחות הללו לא נגמרין רק אש נעשה
לפני שני עדים כשרים ובלא עדים אפילו

שניהם מודים לא מהני כי קנין הקידושין אינו חלין רק עם נעשה בפני עדים וה"ל בשלמא חס המקדש הוה אחר שבפני עדים קדשתי את פלונית ועד אחד עמו ג"כ אמר כן הוא אחר דשיך לומר דמטעם פלגינן דיבוריה מחזיקין לה למקודשת משום דמלרפינן שניהם להיות עדים שהיא נתקדשה משא"כ בנידן דידן שהמקדש נעשה אחד מעדי קידושין שנתקדשה לפנייהם ובלעדו לא י"ש עד להגטרף לעדי קידושין ה"ל נתיי דמכח המקודשת לאחר שפלגינן דיבוריה של המקדש נעשה כמו דליכא שני עדים שהיא נתקדשה אבל עכ"פ מכח המקדש ליכא שני עדים על הקידושין וכיון דליכא מקדש איך משכחת שיהיה מקודשת אם אין מקדש מקודשת אין כאן וכדמוכח הכי בהדיא מגמרי' דקידושין (ס"ה.) ו"ל : אמר רב נחמן אמר שמואל המקדש בעד אחד אין חוששין לקידושין ואפי' שניהם מודים ע"ש. והא בשניהם מודים ועד אחד עמו ה"ל לומר דעכ"פ מטעם פלגינן דיבוריה נעשה כמו דליכא שני עדים על המקודשת ואמאי אין חוששין לקידושין ? אבל לפי דברי הג"ל התיי שפיר והא"כ מלאתי להכסא דהרבנא ה"י ל"ז שעמד בגמרי' דקידושין כג"ל ומה שמתרץ התם לעג"ד אינם נכנים ע"ש. ומחזורתא כדשנינן ודוק. הרי בעורת החונן לאדם דעת נתבאר עד כה כל הפרטים השייכים לדיני עדות הקידושין דידן בכל חלקי הבנין והסתירה בהפרקים והסעיפים הקודמים שנתבאר הלכה כי אין לזוז מקידושי רות שקבלה מהמקדש הראשון מכח העדים אפי' זז כל שהוא. וזכור כ"ו לח' אדר בשנת תרל"ע ישבו בד"ל דאחינו הספרדים צירושלים יחדו לקבל עדות מעדים חדשים שלא נתקבלו עדיין אלל שום בית דין. וז"ל עורף נוסח הגזיית עדותם :

להיות כי זכור כ"ו לח' אדר ישבנו בד"ל לגבות עדות מהעדים ה' יחיאל בן משה גאלדבערג עד ואברהם בן נפתלי צוימאן בדבר קידושי רות מה' חיים כיכנאשווילי ושלחנו אחר האשה רות הגו' ובעלה מאיר בן ישראל טאנוראשווילי שיבואו במושב בדה"ל שישידו בפניהם והמתנגדו עד הערב ולא באו וזכור ז"ך לח' הגו' ישבנו במושב ב"ד ושלחנו עוד אחרי האשה רות ובעלה מאיר הגו' שיבואו והמתנגדו עד שעה שביעית ולא באו באמרם שהיא חולה וקמנו והלכנו זכור ביום ההוא להמושבה

אשר המה דרים, אנחנו הב"ד והעדים והמקדש הא' וישבנו בבית הכנסת הסמוך לביתם ושלחנו אחריהם שיבואו שמה ולא אבו והוכרחנו ללכת אל ביתם ולא הגיעו להמקדש הא' ליכנס אל ביתם בחזקה ובאלמות ולמפרע ראינו כי איננה חולה וזכור את העדים וקראום שקרנים וכו' וראו העדים שפתח הבורן מאיר הגו' ולקח דבר ועמן בללחתו ועל זאת פחדו העדים מלפתוח את פיהם ולדבר חף דבור אחד בביתם וראינו שהאמת אחס וזכור היום בח' אדר אשת"ר ישבנו במושב בדה"ל לקבל עדות הגו' על האשה הגו' מהעדים הגו' בפני המקדש הא' חיים הגו' ובמותב תלתא כחדא הוינא ואחר האיום והגיוסם כתחול העיד יחיאל בן משה גאלדבערג כ"י הגו' בתורת עדות גמורה שלא בפני העד הב' ואלו דבריו :

אנכי הלכתי אחר שבועות זכור ג' שהוא אסרו חג לעה"ק יפו ת"ו ולמחרתו זכור הרביעי נתראיתי עם העד הב' שהוא אברהם בן נפתלי צוימאן הגו' והיינו יושבים בהקאולואני חני וחצירי העד הב' הגו' בשעה שתיים או שלש אחר הלהרים וראינו אמבואה דאישתי נגד פתח הפונדק הנקרא כאן כהן ישראל וקמנו ממקומנו לראות וראינו שזה המקדש ששמו חיים כיכנאשווילי לקח צידו מטבע של חני מאג'די ואמר לבתולה אחת העומדת בין האמבואה של גורז'ים הג"ל הרי את מקודשת לי במטבע זה כדת משה וישראל ומסרו לידה ואזרו העומדים שם בס"ט עד כאן דברי העד הראשון וזה דברי העד השני אברהם בן נפתלי צוימאן אחר האיום והגיוסם כתחול העיד בתורת עדות גמורה שלא בפני העד הגו' וז"ל :

אני הייתי אחר שבועות זכור שלישי שהוא אסרו חג בעה"ק יפו ת"ו וזכור רביעי נתראיתי יחד עם חצירי העד הא' שהוא יחיאל בן משה גאלדבערג כ"י הגו' אחר הלהרים ואחרי אלכנו הלכנו ראינו אמבואה נגד פתח הפונדק הנקרא כאן ישראל בביתו יחד יושבים בהקאולואני חני וחצירי בשעה שמנה או תשע ערבית ועמדנו לראות וראינו שחיים כיכנאשווילי זה לקח צידו מטבע כסף ולא ראיתי היטב אם חני או מאג'די שלם ואמר לבתולה העומדת תוך אמבואה הגו' הרי את מקודשת לי והשלוס הדברים לא שמעתיס מפיו היטב מרוב הקולות שקפלו

סקפלו כולם יחד לאמר בס"ט ונתן בידה. עד כאן הגיעו דברי העדים וחקרנו אותם לכ"ח בפ"ט בחו"ד ובדיקות כד"ג עכ"ל תוכן הגביות עדות. ולאחר הגביות עדות הנ"ל הולילו הבד"ל מקבלי עדות הנז' פסק דין שמאיר בן ישראל פאנורא שוילי מחויב להפריש את עלמו מאשתו רות והס הכריזו עליו שלא לנהיג איתו לכל דבר שבקדושה כל זמן שלא ישמע לקולם אבל קולם הי' קקול קורא במדבר ועומד במדרו עדיין ואינס מופרשים ובפרטי הדינים של הגביות עדות הנז' אינוי מ"כנים עלמי לברר יען שלא הי' בפני. ועמה נבאר בעזה"ש יתר הפרטים הנוגעים לדין דין.

פרק שרשה עשר

בו יבואר אם יש לסמוך לחקל להפקיע הקידושין מטעם הנדויים והחרטות והסכמות שהזכרם והוסכם אצל אחינו הספרדים יצ"ו שלא לקדש שום בת ישראל טרם הגיע עת הנישואין כמו שהובא בפרי הארץ אהא"ע ח"ג סי' ב' וכו'

סעיף א'

והנה המתירים לירפו סניף להתירה להמקדש השני מטעם ההסכמה הקדומה בין אחינו הספרדים שלא לקדש שום בת ישראל טרם עת הנישואין והפקיעו הקידושין של הראשון מפני שעבר על הסכמה זו ללעג"ד שאין לסמוך ע"ז כלל להתיר איסור חמור אשר קשה לשילט יותר מדור המבול וכדמחרג' רב יוסף מולדין בנין מנשי חבריהון חובין על חובין מוסיפין כו' חרא שגס אפי' אם הוטנה בהסכמה בפירוש להפקיע את הקידושין למי שעבר על הסכמה זו ג"כ אין לסמוך להקל ולהפקיע את הקידושין למעשה מחמת התקנה זו לבר כדכתבו הרבה גדולי הפוסקים ה"ה הרשב"א ומהרש"ך ומהרי"ן ומהר"י בירב בשם הר"ר דוראן והריב"ש מהרי"ע ומהר"ם אלשקר שינת הא כתב הכנה"ג באה"ע סי' כ"ח ס"ק ל"ח בשם תשובת הר"ש

יונה ובפרי הארץ (שס) כתב בשם שו"ת הר"ח"ס דאם קידש אחד בשוגג שלא ידע מהסכמה קידושין קידושין ע"ש וה"כ בנדר"ד שהמקדש והמקודשת שניהם ילידי רוסיא נינהו ופשוטים אשר אינם יודעים מתקנות החדשים של אחינו הספרדים כלל אין סהדי שלא ידעו כלל אם נמלא איזה תקנה שלא לקדש טרם הגיע עת הנישואין ובשוגג הרי הקידושין קידושין שלישיית עפ"י מ"ש הכנה"ג (שס) בשם הר"מ מעראני דאין כונת המתקנים בהסמ להפקיע קידושין המשודכת לו וזאת אם התקנה מפורש במשודכת ג"כ ע"ש. וכפי מ"ש הפרי הארץ מתקנת והסכמה זו לא נזכר שהוטנה בפירוש גם בקידושין שפ"י שידוכין ואנחנו ראינו הרבה מאחינו הספרדים עושים מעשים להיפך שמקדשי' גם טרם הגיע עת כניסתן לחופה ואין פוגה פה ומלפנף, א"כ בנידן דין שהקידושין נעשה בשדוכים כדכתבתי בראש הספר בסיפור המעשה לכן אין להפקיע הקידושין מחמת התקנה והסכמה זו רביעית הא הקידושין נעשה ב"פו ת"ו ופה לא נעשה מעולם בוס תקנה והסכמה שלא לקדש טרם הגיע עת כניסתן לחופה וכ"ש להפקיע הקידושין שלא נעשה כלל ומ"ש המתירים דתושבי יפו נגזרים אחר תקנת והסכמת ירושלים כנוי שכתב בספר שע"א לענין סאוניק ועירות הקרובים אליה לעג"ד ולא קרב זה א זה כלל דהא דכתבו דעירות הקרובים לכרך ידן ככרך איכא למימר דהיינו דוקא אם הם סמוכים כ"כ עד שגראין עמהם כגון שהיא יושבת בהר או אפי' אינס גראין עמה כגון שהם בעמק אבל סמוכים הנה לכרך כגון שהמה בתוך מיל ולדעת העור שכתב לענין קריאה מגילה בס' תרפ"ה ו"ל : וכן הכפרים הסמוכים להט אפילו אין גראין עמהם כגון שהם בעמק או שגראין עמהם ואפי' אין סמוכים כגון שהיא בהר ובלבד שלא יהיו רחוקין יותר ממיל ע"ש. הרי ס"ל דאפילו גראין עמהם אין ידן ככרך ולא נגזרים אחריה רק אם אינס רחוקים יותר ממיל ועיין במג"א (שס) ועיין בתשובת אשך סי' נ"ט שכתב לענין שני בתי כנסיות דאיכא בעיר מחויבים בני אחת לקבל תקנת בני ביהכ"כ האחרת מאחר שהיא רובא שסמוכים זא"ז ודמי לכפר הסמוך לכרך בתוך אלפים אמה דידוכין חובה

אותה כדרך ע"ש. הרי מצוה דיותר מאלפים
 אמה רחוק זמ"ו אין סברה להטיל חיוב על
 הכפר התקנות של הכרך ע"ש. כ"ש אם הם
 עירות צ"ע שאינם נגזרים אחר הכרך
 בתקנותיהם ואע"פ דיש לחלק ולומר דבנידון
 דהחרמות והסכמות העיקר תליא אם המתקנים
 והמסכימים והמחרימים הם גדולים כל ק'
 עד שאין בכל עיירות הסמוכות לה גדול
 כמותו ממילא הם נגזרים אחר התקנות של
 היותר גדול מטעם שגם הגדול והמזהיג שלה
 כפוף הוא להגדול של הכרך הגדול מחמת ממילא
 כל העיר נגזר אחרי התק' של הכרך שנתקן עפ"י
 צ"ד הגדול שלה וא"כ אפשר דהמתקני הראשונים
 ש. קמו אז בירושלם היו גדולים כ"כ אשר כל
 עירות הא"י היו כפופים תחתיהם הן לענין
 הסכמות והן לענין הפקעה דהוא מטעם
 הפקר צ"ד הפקר כיון דלא ה' יותר גדולים
 וממילא גם יפו שמה היתה בכלל התקנה אך
 מ"ע אין כאן הפקעה מחמת התקנה והסכמה
 מגאוני ירושלים ת"ו מט"א חדא דבש' התקנה לא
 ה' ציפו עדיין שום ישוב אפי' מאחינו הספרדים
 דהא בצרי הארץ כתב דתקנה קדומה היא
 הרי גם בימיו ה' התקנה קדומה מגאוני
 הדורות שלפניו ומשעת כתיבת המחבר פרי
 הארץ עד עתה כבר עברו למעלה ממאה
 ושבע וששים שנים והישוב שציפו עלה לערך
 שמונים שנה מיום התחלת התפתחות הישוב
 מאחינו הספרדים כי קהלות הספרדים מירוש'
 עני' הסכמה ביניהם כי מי שיואל מירושלים
 לדור ציפו עליו לשלם קנס להקהלה למען
 שיתרצה הישוב שבירושלים ולערך משמונים
 שנים הי' חילוי אחרים לקבל עליהם לשלם הקנס
 ולדור ציפו ומאז התחיל הישוב שציפו להתפתחות
 הרי בשעה שהמתקנים עשו התקנה וכל ימי
 חי' הם לא ה' שום ישוב ציפו ולא ה' יכול
 אז לחיל התקנה על העיר יפו א"כ גם לאח"כ
 שנתרצה צ"ה הישוב ונעשה עיר יפו מושב
 ב טוב ש דג"י ורבו אוכלסיה אינו חל על
 ההוציא מוצ' הסכמה והתקנה יען שנתהלה
 לא תקנו על דעת תושבי יפו ואעפ"י דאיכא
 פוסקים דס"ל לענין או"ה דבעיר חדשה
 אין צול' סמכות וגרועה היא מעיר ישנה
 אשר נתהלה לא חל עלי' שום תקנה שוב אינו
 חל עליה כלל משא"כ בעיר חדשה הא נותנין

עלי' תומרה שבכל העיירות הן מהרחוקים והן
 מהקרובים אמנם מגמר' דצ"מ (פ"ג): מוכח
 דאינו כן דאיחא (שם): ולמיחוי היכי נהיגי
 בעיר חדשה (ופר"ך) וכיחוי מהיכא קא אתו
 (ומשני) בניקוטאי ע"ש. וכתב (שם) השטה
 מקובלת וז"ל: לענין פסק בני העיר שנתישבו
 מחדש קובעים מנהגותם כמנהגות העיר שילאו
 משם ואי לקוטאי נינהו הולכין אחר מנהג
 העיר החשובה הקרובה להם לא רלו אינם יכולים
 לטות זה את זה לא הולכין על דין תורה
 עכ"ל. כיון דרוצ' יושביה אינם מבני
 ירושלם אשר עליהם חלו ההסכמה א"כ גם
 המיעוט שבני ירושלים המה נכתלו ברובם כי
 המיעוט נגזר אחר הרוב בכל מקום ואעפ"י דאיכא
 לחלק בין או"ה לדיגי ממונות ועוד אפי' אם נימא
 לענין החרם שהחרימו מי שיקדש אשה קודם
 הגיע עת הנשואין שאני דהא הכתפיה דגברא
 מונח החרם וחל עליו בכל מקום שהוא כמו
 שכתבו הפוסקים לענין חרם ר"ג שלא לישא
 אשה על אשתו אפי' אם יש בעיר שרובה
 לא קבלו עליהם חרם ר"ג. מ"מ הא תינה לענין
 איסור לאפקוי בענין הפקעת ממונא למי שיעבור
 על הסכמה א"א שיפקע הקידושין יען שדעתן
 של המסכימים לא ה' אז גם על תושבי יפו
 ת"ו הלכך אין הקידושין של תושבי יפו ת"ו
 מופקעים מחמת התקנה הקדומה עם קידשו
 קודם הגיע עת הנשואים. ועוד הא כתב הפרי
 הארץ (שם) דהתקנה והסכמה הקדומה ה' רק
 שלא לקדש שום בת ישראל ערס עת הנשואין
 בתוך החומה של עיה"ק ירושלם זולת בשמעון
 הלדיק שהוא חוץ לתחום של עיה"ק ירושלים
 אינו חל התקנה והסכמה ע"ש. וכיון שאפילו
 בשמעון הלדיק שקרובה לירושלים הולאו מכלל
 התקנה כ"ש עיר יפו ת"ו שרחוקה הרבה
 מירושלים דלא נכנס בכלל התקנה והסכמה דאם
 איתא דדעת המתקנים על כל ארץ ישראל
 א"כ מה ראו להולאו מכללם בשמעון הלדיק
 יותר מכל עיירות ארץ ישראל לא ודאי דכונת
 המתקנים והמסכימים לא ה' רק על עיה"ק
 ירושלים ת"ו לבדה משום חזיה מעשה שה'
 בזמנם בעיה"ק ירושלם אז משום שמה בזמנם
 לא ה' ישוב בארץ ישראל זולת בעיה"ק ירושלם
 וא"כ כיון דעיקר תקנתם לא היתה רק על
 עיה"ק ירושלים לבד ולאחר שנתרחב הישוב גם
 בשאר

בשאר עירות ארץ ישראל לא חרשו תקנה חדשה על כל העירות והמקנים הראשונים כבר הלכו לעולמם אשר בכפיפות שלהם לא עבר עליהם מנילא נשאר שאר העירות להתנהג רק כדון תורה. ועוד כיון דהמקדש והמקודשת שניהם גורזים המה אשר זה מקרוב התחילו לבא ממדינת רוסיה מערי קאווקאזי להאחו בעה"ק וצ"ה התאחו הרבה מהם בעיר הקדש ירושלים ונעשו קהלה גדולה ויש להם בתי כנסיות צפ"ע וכל זרבי קהלה צפ"ע ואינם כפופים לקהלת אחינו הספרדים ואינם נגררים אחרי הסכמותיהם ותקנותיהם כלל ודינם כמו קהלת האשכנזים שהם קהלה צפ"ע ואינם נגררים אחרי תקנת אחינו הספרדים והלכך אין לנו להפקיע הקידושין שנעשה בין שני גורזים אעפ"י שלא נעשה עפ"י הקנת הספרדים י"ו יען דהגורזים בקאווקאזי מקום מולדתם נוהגים לקדש אפילו ערס הגיע תר"ו הכנסתן לחופה כידוע.

פרק ארבעה עשר

בו יבואר אם בנידון דידן יש לצדד להתיר מפני שבשעת הקידושין לא נברכה אם נהבגרה או לא וכו' סעיפים

סעיף א'

והנה אין לצדד להתירה מפני שלא נצדקה צ"ה קדושי הראשון ואוקמינן לה אחוקא דקמייתא ולא נצבגרה ואין לה יד לקבל ק"י בלא דעת אביה דהא בשעת קידושי הראשון נבר הימה בהשבע עשרה שנים והרי היא בוגרת לפנינו דבכה"ג לכ"ע הו"ל קידושי ודאי דהא א"ת בקידושין (ע"ט.) וז"ל : איתמר קידשה אביה בדרכך וקידשה עלמה בעיר והרי היא בוגרת רב אצ"ר הרי היא בוגרת לפנינו ושמואל אמר י"ג.ן לקידושי שניהם (וקא שקיל וטרי) איתא א"ל גאון בתוך ששה בתי נימא רב הרי הוא בוגרת לג"ו השתא הוא דבורה לא נאחר בשה בתי נימא שמיא חיישין לקידושי שניהם והא אחר שמואל אין בין נערות

לבגרות אלא ששה חדשים בלבד (ומסיק) לא לריבא דקדוש בזהווא יומא דמשלים ששה ע"ש. הרי אמרינן ברידא דלאחר ששה אפי' לשמוא מחזיקין לה לבגרות למפריע יקדושיה לבד הוי קידושין. אמנם יש לחלק דהתם שאני דכיון דקידשה אביה בדרכך ועלמה בעיר הרי ממ"נ ליכא בה חזקת פניו' הלכך שפיר מוקמי' לה אחוקתה דהשתא לאחר ששה איבא דכ"ע וביומא דמשלים ששה פליגי בדכתבו התוס' (שם) ד"ה קידשה וז"ל : וז"ת אמאי איפליגי רב ושמואל בכה"ג נפלגו בקידשה אביה גרידא כו' וז"ל דודאי לא פליגי בקידשה אביה לחוד דבהיה מודה שמואל דאינה מקודשת דאמרינן העמד אשה אחוקת פניה כמי שהיה קודם שקידשה יהרי היא בוגרת לפנינו ואין קידושין אבל עתה שקדשה אף היא עלמה ליכא חזקה דפניו' דממ"נ א"א היא או משום קידושי אביה או משום קידושי דידה וליכא האי סברא ומש"ה פליגי שמואל עכ"ל. וא"כ בנידון דידן דקידשה עלמה גרידא איכא לאוקמה אחוקת פניה. אמנם לריבין להבין דברי התוס' הא דמקשים דוקא דיפלגו בקידשה אביה גרידא ואינם מקשים ג"כ דיפלגו בקידשה היא את עלמה גרידא וע"ד פשוטות איכא למימר דה"ה דיש להקשות גם על קידשה היא את עלמה גרידא אלא משום דאמר בתחלה קידשה אביה בדרכך ואח"כ קידשה עלמה בעיר הלכך מקשים דגם בקידשה אביה גרידא יפלגו ואם היה אומר בתחלה קידשה עלמה הוי מקשים דיפלגו בקידשה עלמה גרידא אבל קלת דוחק הוא לכן נראה לומר כונתם עפ"י מה שיש לדקדק למה דקדקו לומר דאביה קידשה "בדרכך" ועלמה "בעיר" וראיתי להפני יהושע לקידושין שעמד בזה ותיקן דהא דנקיט קידשה אביה בדרכך וקדשה עלמה בעיר דבשניהם בעיר לא משכחת לה דמסתמא בקי' הראשונים רמיא אנפשיה וצדקה אס היא עדיין ברשות אביה או ברשות עלמה ואם שתקו ולא מחתה הוה ליה כהודאה דאכתי לא בגרה ולא משכחת להאי דינא אלא כשקידשה אביה בדרכך והיא לא ידעה ונתקדשה בערב ע"י שצדקה עלמה והרי היא בוגרת ע"ש. ואולי דוג"כ ויית' הס"מ בזה"ע סי' ל"ז ס"ק ה' שכתב דהתוס' מיידי במכתשתו ע"ש דלכאורה ד"ת אבל לפי' אחי נפיר דוק

כי קלתי וא"כ שפיר מקשים התוס' דוקא דיפלגו בקידשה אביה גרידא דאם קידשה עלמה גרידא איכא למימר דלא פליגי כלל באמת משום דמסתמא בדקה עלמה אם ילדה מרשות אביה ומקודשת ודאי לכ"ע וא"כ בנידון דידון ליכא לאוקמה אחיקת פנוי' והנה אח"כ מלחתי שכבר עמד בדברי התוס' הנ"ל המרש"א וז"ל: אבל הא לא קשיא להו נפלגו בקדשה היא עלמה גרידא ד"ל דעיקר פלוגתייהו אי צעי גט או לא והשתא בקידשה היא עלמה גרידא ליכא נ"מ מדי דבין לרב דכבר השתא היא דבגרה ובין לשמואל דסבר חיישין מ"מ צעי גט אבל בקדשה אביה גרידא איכא שפיר נ"מ דלרב לא צעי גט מספק עכ"ל. ולכאורה דבריו תמוהים דהא גם בקידשה עלמה איכא נ"מ דבתא בין רב לשמואל דלרב דקידושיה ודאי' אם קיבלה קידושין מאחר לא צעי גט מהשני משא"כ לשמואל דקידושיה ספק קידושין לריבה גט מהשני ואין לומר דאם קיבלה קידושין מאחר טרם שנבדקה אם היא בוגרת ליכא נ"מ ציניהם ממ"נ ולא שייך לחוש לקידושי שניהם דאם נוקמה אחיקת דהשתא ונחוש לקידושי ראשון ממילא ליכא למיחש משום קידושי שני דכיון דאמרינן חזקה דהשתא והרי היא בוגרת לפנינו נעשית בוגרת מלפרא של יומא דמשלים שית ולמעלה ושיב אין מקום לחול קידושי השני ואם נוקמה אחיקת הקודמת דלא היתה בוגרת א"כ קידושי שניהם לא הוי קידושין כלל ולאחזו החבל בשתי ראשין א"א ובשלמא לחוש לקידושי אביה משום חזקה הקודמת ולחוש לקידושו עלמה משום חזקה דהשתא שפיר חיישין משום דאיכא למימר דס"ל לשמואל החזקה דהשתא והחזקה הקודמת דבמקום שעומדים בפ"ע כל אחת מהן מהני ואם המה באו יחד וסותרים זא"ז דינן להו כמו ספק השקול הלכך חיישין לקידושי שניהם ואעפ"י דהתוס' בס"ד עדיין לא ס"ל סברת התוס' כתיבולס דאיכא דנתקדשה ע"י שניהם ליכא חזקה פנוי' הרי ס"ד דהו"ל חזקה פנוי' גמורה גם בנתקדשה ע"י שניהם תקשה לשמואל אמאי חיישין לקידושי שניהם נימא דדוקא קידושי דידה הוי קידושין ולא קידושי אביה משום דחזקה פנוי' מסייע לחזקה דהשתא והו"ל תרי נגד חד דאיכא למימר מי יימר דחזקה פנוי'

מסייע לחזקה דהשתא ומבטל לקידושי אביה נימא דחזקה פנוי' מסייע לחזקה הקודמת ומבטל לקידושי עלמה ואפי' אם נימא דגם בס"ד ס"ל להתוס' דקידושי עלמה לא שייך לבטל משום חזקה פנוי' דהא בשעת קידושי עלמה הא כבר ילדה מחזקה פנוי' מחמת קידושי אביה משא"כ לענין קידושי אביה שייך לומר דס"ד דאיכא לבטל קידו' אביה משום דבש' קידושו עדיין היתה לה חזקה פנוי' אבל אחתי איכא נ"מ בנתקד' ב' פעמים ע"י עלמה לענין דלשמואל אין הספק אלא בקידושי ראשון אבל קידושי שני ממ"נ לא הוי קידושין דאם עמדין לה בחזקה דהשתא הרי קידושי שניהם אינם קידושין ואם עמדין לה אחיקת הקודמת הרי רק קידושי הראשון הוי קידושין ולא קידושי שני דהא כבר נתקדשה לאחר ולרב אינו קידושי ראשון קידושין לעולם משום דס"ל חזקה דהשתא ותו לא כדאמר הרי היא בוגרת לפנינו ועוד איכא נ"מ ציניהו לענין אם קבלה קידושין מאחר לאחר שנבדקה ונמלאת בוגרת דלרב דאמר דמוקמינן לה בחזקה בוגרת בתורת ודאי אין קידושי השני קידושין כלל ואפי' ספק קידושין לא הוי ולשמואל חיישין לקידושי שניהם ולריבה גט משניהם. ולפי מ"ש רש"י (שם) דר"ה הכא וז"ל: גבי קידושי האב חדא לדיעותא הוא דאיכא הרי בוגרת לפנינו אבל אם באת לומר העמד אשה על חזקה יומא דמשלם שית לאו חזקה בגרות ולא חזקה נערוה אית בה שהיום היא עשויה להשתנות עכ"ל לפי"ז איכא נ"מ צינן רב לשמואל אפי' הוי קידושי שניהם טרם שנבדקה על דרך פשיעות משום כיון דביומא דמשלם שית ליכא לא חזקה בגרות ולא חזקה נערוה הרי על כל רגע ורגע יש להסתפק בנערוה ובוגרת הלכך אם נחוש לקידושי שניהם לא הוי נאחזו החבל בשתי ראשין עוד איכא למימר דנ"מ לענין אם המקדש קידש אח"כ את אחותה אמנם איכא למימר כונת המהרש"א למרן כמה שהקשו דוקא דנפלגו בקידשה אביה גרידא ולא הקשו דנפלגו בקידשה עלמה גרידא דבשלמא בקידשה אביה איכא נ"מ ציניהם בקידושי אביה לחוד ולא תלוי בקידושי אחר הלכך שפיר מקשים ל"ל למקט פלוגתייהו בקי' שתי פעמים הא שפיר איכא לאשכוחי נ"מ ציניהו גם בקידושין דפעם אחת משא"כ בקידושי עלמה גרידא א"א לאשכוחי נ"מ לדינא בין רב

לשמואל א"ע קידושי ב' פעמים א"כ כיון דליכא למנקט הפלוגתא דרב ושמואל אלא בקידושי שתי פעמים תו ליכא להקשות למנקט הפלוגתא דרב ושמואל בקידשה עלמה גרידא דבזה לא ירויחו לא קיבור ולא חידוש דבין כך ובין כך בעיקר לנייר כגון דהיתה קידושין שתי פעמים אמנם כ"ז אינו שייך לא לענין קושי' הסוס' אבל בתירוק הסוס' דשם יפלה סברת הסוס' יפה אפי' לענין קידשה עלמה גרידא שייך לומר דכיון דלא נתקדשה היא הלא ע"י עלמה מורה רב דאינה מקודשת ודאית אלא קידושי ספק ואעפ"י דליכא חזקה דהשתא הא ליכא נגדה חזקה פנוי' ואח"כ מלאתי להיס של שלמה לקידושין פ"ד דין י"ז על דברי הסוס' הנ"ל שכתב הכי בהדיא וז"ל : ואומר אני דה"ה א"כ קידשה היא עלמה לחוד ואשתכח היא בוגרת אח"כ ובאותה העת שקידשה מורה בעלמה שלא היתה יודעת א"כ היא בוגרת לא אמרינן שהיא בוגרת לפנינו ונעמידנה אותה בחזקה פנוי' ע"ש. א"כ בגד"ג דקידשה עלמה לבד לפי הנ"ל לא אמרי' שהיא בוגרת לפנינו אלא נעמידנה אותה בחזקה פנוי' אבל עכ"פ ספק קידושין הויא משום דהו"ל תרי חזקות הסותרים זא"ז והו"ל ספק השקול בדכתב היס של שלמה (שם) וכ"כ ג"כ הב"ש לכה"ע סי' ל"ז ס"ק ג' ע"ש.

סעיף ב'

אמנם לרש"י שכתב (שם) בד"ה הכא שביומא דמשלם שיה לאו חזקה בגרות ולאו חזקה נערוה איה בה ע"ש א"כ בקידשה עלמה בחזק' פנוי' איה בה וחזק' בגרות ליכא נגדה א"כ הו"ל ודאית אינה מקו' ליכא למימר דהיינו דוקא לשמואל אבל לרב דס"ל דאפי' ביומא דמשלם שיה נמי אמרינן הרי הוה בוגרת לפנינו הו"ל לדרידה אפי' בקידשה עלמה ספק קידושין דהא הו"ל חזקה דבוגרת נגד חזקה פנוי' והו"ל ספק השקול א"כ אפי' בקידשה עלמה משכחת לה שפיר פלוגתא בין רב לשמואל דלשמואל ודאי אינה מקודשת ולרב ספק קידושין הויא אמנם יש לדקדק מאי דחזקה לרש"י לפרש דביומא דמשלם שיה לאו חזקה בגרות ולאו חזקה נערוה איה בה הא אפי' אם גימא דכל היום כולה חזקה נערוה עדיין איה

בה, מ"מ כיון דליכא חזקה דהשתא נגדה דהרי בוגרת לפנינו הו"ל עכ"פ ספק השקול ושפיר אמר שמואל דחיישין לקידושי שניהם ? ועוד קשה לדברי רש"י מאי משני התם תרתי לריעותא הכא חדא לריעותא הא אכתי תיקשה החדא לריעותא דהכא לימי עפי מהתרתה לריעותא דהא התם עכ"פ ליכא חזקה מקוה הקודמת נגדה והכא החזקה דהרי בוגרת לפנינו ליכא וחזקה נגדה ליכא כלל דהא חזקה פנוי' לית בה כיון דקידשה אביה ואח"כ קידושי עלמה כדכתבו הסוס' א"כ אמאי אמר שמואל דחיישין לקידושי שניהם הו"ל לומר דבקידושי עלמה לחוד הוי קידושין וקידושי אביה לאו כלום ובשלמא התם בעמוד ב' גבי הא דאמרינן וז"ל : אמר לך רב אנא דאמרי אפי' כר"י עד כאן לא קאמר רבי ישקב וכו' אבל הכא מי גימא העמד גוף על חזקתו שפיר כתב רש"י בד"ה מי ליכא למימר העמד הגוף על חזקתו וז"ל : ותהוי נערה יומא דמשלם שיה אין בה לא חזקה נערוה ולא חזקה בוגרת שהיוס היא עומדת להשתנות עכ"ל. משום דהתם קאי לרב דאמר דקידושי דידה הו"ל קידושי ודאי ואין לקידושי אביה שום קידושין אפי' מספק הלכך שפיר מוכרח לכתוב דביומא דמשלם שיה אין בה שום חזקה לא חזקה נערוה ולא חזקה בוגרת דאם היתה לה חזקה נערוה א"כ אעפ"י דרב ס"ל דמוקמינן לה אחזקה דהשתא דהיא בוגרת לפנינו הא ליכא עכ"פ חזקה נערוה נגדה, משא"כ לשמואל דכלא"ה הו"ל דהו"ל רק ספק קידושין א"כ הא אפי' אם היתה לה ביומא דמשלם שיה חזקה נערוה נמי שפיר הו"ל ספק קידושין דהו"ל חזקה דהשתא נגד חזקה נערוה ? וליכא למימר דס"ל לרש"י דאין סברא לומר דרב ושמואל פליגי א"כ ביומא דמשלם שיה יש לה חזקה נערוה או לא דהא הו"ל פלוגתא במציאות אם כל יומא דמשלם שיה עשוי להשתנות או לא אבל עיקר פלוגתא שלהם הוא רק אם החזקה דהיא בוגרת לפנינו הוי חזקה גמורה או לא לענין אם לא היתה לה חזקה הקודמת מוקמינן לה על החזקה דהשתא בוגרת לפנינו בהורת ודאי הוא והלכך אם קיבלה קידושין ע"י עלמה לכ"ע אפי' אם לא היתה לה חזקה הקודמת כלל מ"מ החזקה דהשתא לא מהני אלא לענין לחוש מספק לענין שאם קידשה

קידשה נמי אביה חיישין לקידושי שניהם כדכתבו התוס' בהרבה מקומות ולא אמרינן כל העומאתן כשעת מליאתן אלא לחומר קדשים ובמקוה שנמדד ונמלא חסר שאני דאיכא חוקת טמא דמסייע לחוקה דהשתא וכמ"ש השב שמעתתא שמעתא ג' פט"ו דבסברא זו פליגי רש"י ותוס' דפ' עשרה יוחסין ע"ש. ולענ"ד נראה דרב ושמואל ג"כ פליגי בסברא זו ויהוהך השני קו' הנ"ל והנה התוס' (סס) ד"ה ושמואל כתבו וז"ל: וא"ת לרב נמי תקשי דע"כ לא קאמר רב דמלפרא נמי בוגרת היא אלא משום דליכא חוקה דנערות כדפי' בקונטרס אבל אי היא חוקה הנערות מודה דאוקמא אחזקתא והכי נמי גבי מקוה איכא חוקה דשלם וי"ל דלרב נמי קשה ע"ש. ולפי"ז לריבין להבין הא דפריך התם לעיל. אלימא בתוך ששה בהא נימא רב הרי היא בוגרת לפנינו השתא הוא דבגרה ע"ש. ולפי הס"ד ולא ידע ולא חסיק אדעתיה דהתם תרתי לריעותא הרי ס"ד דאפי' בדאיכא חוקה דנערות נמי מוקמינן לה אחזקה דהשתא בתורת ודאי כמו גבי מקוה א"כ למה פריך הגמרא בפשיטות בהא נימא רב הרי היא בוגרת לפנינו דילמא אין הכי נמי? ואח"כ מלאתי למחרש"א לקידושין (סס) הרגיש בזה וכתב וז"ל: וגוחין לי דבריהם כפי מה שכתבו התוס' ישיגים אהא דקאמר אלימא בתוך ששה חדשים בהא כו' מתוך פירש"י דברקונה בתוך ששה ומלאוה בוגרת ומ"ה פריך בהא לימא כו' ואין נראה דלעולם לא המהר לבגור בתוך ששה אלא מיירי דבאה לפנינו אחר ו' כו' והשתא נימא דגם סברת המקשה דלעיל ולא ניזיל בתר חוקה לרב אלא דפריך לרב לעיל בהא נימא רב כו' משום דבתוך ששה חדשים א"א לבה לידי בגרות והתוס' שכתבו דמודה רב דאוקמא אחזקתה לאו דמתוך שמעתין מוכח כן אלא מתוך פרש"י משמע כן ממה שפי' לרב בכולה שמעתין דביומא דמשלם שיה ליכא חוקה דנערות ותו לא מידי עכ"ל. ובאמת דבריו הקדושים תמוהים לי מאד היך יתכן לפר' דהתוס' שכתבו דמודה רב דאוקמא אחזקתה לאו דמתוך שמעתין מוכח כן הא התוס' כתבו לבסוף דלרב נמי קשה ונקט שמואל משום דפריך ליה בהדיא טפי ע"ש. והא אינו מוכח משמעתינ דהתם גופי' הך שייך להקשות כלל לרב אלא

ודאי דכונת התוס' דמוכח משמעתינ דהתם מדמוקי הגמרא דפליגי בזימא דמשלם שיה דוקא לא לאחריו ולא לפניו לאחריו לא משום דתקשה בהא נימא שמואל ולפניו לא משום דתיקשה בהא נימא רב ומדלא פליגי בתוך ששה משום דתקשה בהא נימא רב מוכח דס"ל דחוקה דהשתא אינו מועיל במקום דאיכא חוקה דנערות נגדה והלכך ס"ל דהתוס' דגם לרב קשה ממקוה א"כ ע"כ בעינן למימר דס"ל דמיירי דברקוה תוך ששה ומלאוה בוגרת א"כ ע"כ לא ס"ל דהתוס' דהתוס' ישיגים דלעולם לא תמהר לבגור תוך ששה ועיין בפנ"י מ"ש בזה וע"ד הפשטות איכא למימר דכמו דלא חסיק אדעתיה מהסברא דהתם תרתי לריעותא כן לא חסיק אדעתיה עדיין להוכיח ממקוה דכחו של חוקה דהשתא גדולה כל כך דהחזקה שכנגדה כלא נחשב וס"ל דחוקת הקודמת וחזקה דהשתא הבאים כאחד נעשה ספק השקול הלכך פריך בפשיטות בתוך ששה דאיכא חזקת נערות הקודמת מי נימא רב הרי היא בוגרת לפנינו דהא הו"ל ספק השקול ומספיקא הו"ל למיחש לקידושי שניהם ועיין בסעיף שאחריו שמתרץ ג"כ קוש"א זאת והא דאמר בהא נימא רב ולא קאמר בהא נימא שמואל ולפי מ"ש דשמואל ס"ל דחוקה דהשתא לא הוי חזקה גמורה הא גם לשמואל הו"ל להקשות דתוך ששה דאיכא חזקת נערות הקודמת דהו"ל חזקה גמורה מבטלת לחזקה לאחר שמקשה ממקוה ומסיק התם תרתי לריעותא הוא דס"ל אליבא דשמואל דחוקה דהשתא אינו חזקה גמורה אבל לס"ד דמקשה בהא נימא רב הוה ס"ל דבענין חזקה דהשתא לא פליגי רב ושמואל מדי.

סעיף ג'

והנה אה"כ מלאתי להשער המלך פ"ד י"ה. אישות הו"ד שכתב להוכיח בפשיטות דשמואל ס"ל בתוך ששה נמי חיישין לקידושי שניהם מאלא פריך לא בהא נימא רב ולא פריך בהא נימא שמואל אלא דמסיק דאין התוס' דש"ב ו' ושמואל ס"ל כן ע"ש ומשמע דכוננתו הוא להוכיח ממ"ש התוס' וז"ל: אבל אי היא חזקה דנערות מודה

מודה רב דאוקמא אחוקתה ע"ש. דמלשון אוקמא
 אחוקתה משמע ליה דמוקמי אחוקת נערוה
 בתורת ודאי ומדכחו מודה רב למאן מודה
 ודאי לשמוא הוא מודה א"כ ע"כ דשמוא ס"ל דהא
 דמוקמינן אחוקת בתוך ששה בתורת ודאי הוא
 א"כ גם לשמוא תוך ששה נשתנה הדין אבל
 באמת אינו נראה לפרש כן דאדרבא איכא
 להוכיח איפכא ומדכח נשמע לשמוא והא רב
 ע"כ ס"ל דהא דאוקמינן לה אחוקתה אינו בתורת
 ודאי אלא מספק הוא דחיישין לקידושי שניהם
 משום דהא רב ס"ל דחוקת דהשתא הו"ל חוקת
 גמורה א"כ אפי' איכא חוקת נערוה נגדה עכ"ש
 נעשה ספק השקול א"כ ה"ה לשמואל בתוך
 ששה דחיישין מספק השני חוקת לקידושי
 שניהם תדע דהני הוא כוונתה דהא דזריהס
 סובבים לפי' הקונטרס דהוא ס"ל בהדיא הכי
 עיין בדש"י ד"ה דהא אמר רב ע"ש. ולהיס של
 שלמה לקידושין (סג) יש לכאורה להוכיח דתוך
 ששה אפי' לשמואל אמרינן הכי היא
 בוגרת לפנינו ממה שכתב לזכר דברי רש"י
 בד"ה דקדיש ביומא דמ"ש שפרשם הא דאמרינן
 בסוגי' הנ"ל וז"ל : לא לריכה דקדיש דהוא
 יומא דמשלים ששה. דאביה דבקר והיא בערב
 והיום הזה היא בחוקת שדבגור וז"ל : דמ"ה
 פירשו כך דאי שתיבן קידשו בלפרא ובערב
 מלאטו שהיא בוגרת אפשר בזה לא הוי פליגי
 ביה דסתמא דמילתא אינה מקבלת קידושין
 לעלמה אא"כ בגרה ומכחתי אבל השתא
 דמקבלת קידושין לעת ערב זהו בוגרת לא
 ידענו מה ה' לה בלפרא בעת קידושי אביה
 ע"ש. ולעיל הבאתי כעין סברא זו בשם הפנ"י
 א"כ אם נתקדשה בתוך ו' חדשים דאינה מקבלת
 קידושין לעלמה ערס בדקה עלמה ולמלאת
 בוגרת דהא אזו סתמא הוא עדיין לא נתבגרה
 ולא היתה מקבלת הקידושין מפני שהיא עומדת
 ברשות אביה ואין לה יד לקבל הקידושין וכיון
 שקבלה הקידושין הרי היא כמכחתי וכאומרת
 בפירוש שהיתה בוגרת מעיקרא גם בשעת
 קידושי אביה דמי והא אמרינן (סג.) אידי
 ואידי כשמואל כהן במכחתי כהן בשאין מכחתי
 ע"ש. הרי אפי' לשמואל דס"ל דאמרינן השתא
 הוא דבגרה מודה במכחתי א"כ ה"ה תוך
 ששה לשמואל אע"ג דביומא דמשלים שית אמר
 דהשתא הוא דבגרה כהן מודה דאמרינן הרי

יך

היא בוגרת לפנינו אך לפי"ז תקשה אמאי אמר
 אילימא בתוך ששה דהא נימא רב כו' הא
 אפי' שמוא בתוך ו' מודה כנ"ל א"כ אמאי פריך
 לרב דאדרבה הו"ל למיפריך אפי' לשמוא כנ"ל לכן
 נראה לחלק בין מכחתי ביומא דמשלם שית
 למכחתי תוך ששה דבשלמא ביומא דמשלים
 שית דליכא חוקת נערוה הוא דמהני הכחשה,
 משא"כ תוך שש דאיכא דה חוקת נערוה נמורה
 לא מהני הכחשה, וכן נפסק בש"ע אה"ע סימן
 ל"ז סעיף ו' ע"ש. וכדכתב הח"מ (סג ס"ק
 ו') דאפילו אם אמרה ברי שהיתה בוגרת קודם
 הקידושין לא מהני עד שישידו עדים ע"ש.
 ולפי מ"ש הפנ"י להסביר הא דמהני הכחתי
 משום דברי ושמא דהני חוקת עדיף מרובא
 וכמ"ש הרא"ש בכתובות בסוגי' דפתח פתוח
 בשם רבינו יונה לכן מהני ברי דידה דמסייע
 לחוקת בשעת מתיאחון דהשתא שהיא בוגרת
 ועדיף מחוקת נערוה ע"ש. א"כ תקשה כנ"ל
 אמאי תוך שש הוי ספק קידושין דהוי כמכחתי
 ואפשר לומר דפליגי בזה רש"י ותוס' (סג)
 ד"ה במכחתי וז"ל : פי' בקונטרס שמכחתי
 אביה ואומרת בגרתי אהמול ולה דק דהא
 ביומא דמשלים שית איירי עכ"ל ואיכא למימר
 דעקר פלוגתא הוא אם מהני מכחתי תוך ו' או
 לא ורש"י ס"ל דתוך שש נמי מהני מכחתי
 הלכך כתב רש"י דאומרת בגרתי אהמול
 להשמיענו דין חדש דאפי' מכחתי תוך ששה
 נמי מהני אבל תוס' ס"ל דמכחתי לא מהני
 אלא ביומא דמשלים שית הלכך מיאנו בפירוש
 רש"י אלא דאפי' לרש"י איכא למימר דתוך שש
 בעינן מכחתי בפירוש ולא מהני פעולת הקי'
 דידה לזד ואעפ"י דמרש"י לא מוכח מידי
 דאיכא למימר דהא דבעינן שתכתיש בפי' אפי'
 תוך שש היינו דוקא משום דהתם מיירי
 דהקידושין היתה ביומא דמשלם שית א"כ מפעולת
 הקידושין לזד ליכא הוכחה כ"כ הלכך צעי
 שתכתיש בפירוש משא"כ בשקידשה עלמה תוך
 שש מ"מ איכא להוכיח דאפי' תוך שש בעינן
 שתכתיש בפירוש ולא מהני פעולת קידושי דידה
 לזד דמדקשה הגמרא לעיל : אילימא בתוך
 ששה דהא נימא רב הרי היא בוגרת ?
 אמנם איכא למימר דאפי' אם נימא דקידושי
 דידה דתוך שש כמכחתי בפירוש דמי מ"מ
 שפיר פריך הגמרא דהא נימא רב עפ"י מה

דגבואר

דמבואר מתוס' גדה (ב:) ד"ה השתא היא דחזי דתוך שש אפילו לרב וכ"ש לשמואל דליכא בה חוקה דבוגרת לפנינו דכתבו וז"ל: ורב דאמר בפ' עשרה יוחסין הרי היא בוגרת לפנינו גבי קדשה חביה בדרך וקידשה עלמה צעיר ושניהם ציומא דמשלים ו' חדשים שבין נערות לבגרות ולא קאמר השתא הוא דבגרה היינו משום דרגילות שערות לבא מלפרא ע"ש. הרי משמע דדוקא ציומא דמשלים שיהו הוא דאמר רב הרי היא בוגרת לפנינו משא"כ תוך שש דאין רגילות שערות לבא ליה בה חוקה דבוגרת ח"כ מאי מהני אפילו מכחשתו דהא ברי בלא מגו לא מהני נגד חוקה נערות הלכך שפיר פריך הגמרא' בהא נימא רב כו' ולפי"ו ח"ל דה"ה דהוה מלי הגמרא' נמי להקשות לשמואל אמאי לא נוק' לחוקה נערות לגמרי ולא נחוש לקידושי עלמה ולפי"ו איכא למימר דהנדרק עם השער המלך שמוכרין מהתוס' דתוך שש מוקמין' לה לחוקה נערות לבד משום דס"ל כשיטת התוס' דגדה דתוך שש ליה לה חוקה בוגרת כלל ח"כ מ"ש התוס' בד"ה ושמואל דאי הייה דנערות מודה רב דאוקמא לחוקתה ובתורת ודאי הוא משום דחוקה בוגרת ליה לה וכ"ש לשמואל דלא מוקמינן לחוקה בוגרת משום דתוך שש ליה לה חוקה בוגרת ומוקמינן לה לחוקה נערות בלבד וא"כ הא דפריך הגמרא' בהא נימא רב ה"ה דהוי מלי פריך בהא נימא שמואל דחיישין לקידושי שניהם הא לא הוי צעיר לחוש מחמת קידושי עלמה כלל ולפי"ו אחי נמי שפיר מה שהקשתי לעיל על דברי המקשה בהא נימא רב הרי היא בוגרת לפנינו הא לפי מאי דלא חשיב הדעתיה הסברה לחלק ממקוה דאיכא תריה לריעותא אפי' תוך ששה נמי מלי לאוקמיה על החוקה דהשתא אכל לפי הנ"ל גם כה"ד ס"ל דבין לרב ובין לשמואל תוך ששה ליה לה חוקה בוגרת כלל אפילו מחמת חוקה דהשתא ואיכא למימר דתוך שש גרוע יותר ממקוה דתוך שש דאין רגילות להתבגר כהרגילות מקוה להתחבר הלכך שפיר פריך לרב בהא נימא רב כו' ומה שכתבו התוס' דקידושין (שס) דלרב ג'יה ממקוה דהא מודה דבתוך שש לא מוקמינן לחוקה דהשתא הא בתוך שש ליכא חוקה דהשתא וגרוע מחוקה דהשתא דמקוה כבר הרגישו בזה התוס' דגדה (שס) שכתבו

וז"ל: וכי פריך התם לשמואל ממקוה וחזית ה"ג מלי למיפרך לרב דדוקא בשערות קאמר רב אלא דפריך לשמואל טפי בפשיטות ע"ש. ומדכתבו הטעם דהוה מלי למיפרך לרב משום דדוקא בשערות קאמר רב ולא כתבו משום דדוקא ציומא דמשלים שיהו קאמר ולא תוך שש משמע דס"ל דבתוך שש בלא"ה לא דמי למקוה משום דמקוה יותר רגילות להתחבר מלהתבגר תוך שש ועיקר קושית הגמרא' לרב לא מלי קאי אלא משום דדוקא בשערות קאמר רב ואם נשוה דברי התוס' דגדה עם דברי התוס' דקידושין איכא למימר שמ"ש שלרב נמי תקשי משום דלא קאמר רב כו' אבל אי הייה חוקה דנערות מודה רב אין כונתם לתוך שש דאיכא חוקה דנערות דהא בתוך שש לא דמיא למקוה ולא קשה ממנה מידי אלא כוונתם מדפליגי בענין דליכא חוקה הקודמת נגד החוקה דהשתא ולא פליגי בענין דאיכא חוקה נגד החוקה דהשתא דומיא דמקוה משמע דדוקא ציומא דמשלים שיהו פליגי משום כיון דליכא חוקה נערות ואיכא למימר דרגילות שערות לבא מלפרא אכל במקום דאיכא חוקה הקודמת דמי למקוה מודה דלא מוקמינן על החוקה דהשתא ויתקשה ממקוה ומה שהזכירו חוקה נערות לאו דוקא ובדרך דוגמא בעלמא כתבו חוקה נערות וה"פ אם ה"ו במליאות שגם ציומא דמשלים שיהו היתה חוקה הקודמת מודה רב והנ"מ לבעלמא דליכא הסברה דרגילות דמבואר בתוס' גדה ובהו יהיו דברי התוס' דקידושין ובגדה מאוגדים ומאוגדים יחד בכונה אחת. אמנם רש"י בקידושין (שס) בד"ה בהא אמר רב שכתב וז"ל: ודילמא" השתא הוא דבגרה ע"ש. מוכח דס"ל דגם תוך שש לא אוקמינן לחוקה נערות בתורת ודאי כמו דסומכין בכל התורה על החוקה אלא מספק הוא דחיישין לדילמא דהשתא הוא דבגרה. הרי נתבאר דלדעת התוס' תוך שש בין לרב ובין לשמואל אוקמינן לחוקה נערות לגמרי ולא חיישין לקידושי יודה כדבארנו וכן ס"ל ג"כ התוס' רי"ד כמו שהביא השער המלך בשמו וז"ל: ואלו ה"ו מעשה בתוך ששה חדשים שאין זמנה עשוי להשתנות הוה דמי לבתולה שלא ראתה דס אמרינן די שעתה ולא מס' למפרע בשום טומאה ע"ש, ולדעת רש"י דאפי' תוך שש

בין לרב ובין לשמואל חיישין לקידושין וכן הוא דעת הש"ע אה"ע (ס) ואם קידשה אביה לבד בין להח"מ ובין להב"ש ס"ק הו"א ואם נתקדשה ע"י עלמה לבדה להב"ש לא חיישין לקידושה ע"ש. ובזמא דמשלים שית מחלוקת הוא רב ושמואל וקי"ל כרב דמחזיקים אותה בחזקה בוגרת וקידושי האב אינו כלום ולאחר שש לכ"ע בין לרב בין לשמואל מחזיקים אותה בחזקה בוגרת כדאיתא בגמרא דקידושין (ס) והבאתיה לעיל בסעיף ח' והנמ"ל היכא דנתקדשה ע"י אביה ואח"כ נתקדשה לאחר ע"י עלמה דליכא חזקה פנוי' אבל במקום דאיכא חזקה פנוי' אפי' בזמא דמשלים שית גם שמואל מודה לרב כגון דאם קידשה אביה לבדה אינה מקודשת כלל משום דהו"ל תרתי לריעותא חזקה פנוי' וחזקה דהרי היא בוגרת לפנינו נגד חזקה נערות ולרש"י בזמא דמשלים שית אפי' חזקה נערות לית לה ואעפ"י דלרש"י גם חזקה בוגרת לית לה בזמא דמשלים שית הרי עכ"פ חזקה פנוי' אית לה ולהח"מ (ס) כס"ק ה') והב"ש (ס"ק ד') היינו דוקא במכחשתו אבל כשאינו מכחשתו אפי' לרב אינו אלא ספק קידושין ע"ש. וכשתקדשה ע"י עלמה לבדה בכל אופן הוי ספק קידושין ולריכה גט מספק ויש עדין להאריך ולפלפל בכל פרטי הענינים הללו הרבה וכעת קלרתי ועוד חזון למועד בעזה"י.

סעיף ד'

והנה הח"מ סי' ל"ז ס"ק ו' והב"ש ס"ק ה' כתבו דאם נתקדש לאחר שש ע"י אביה וגמלאת אחר הקידושין זמן רב לה סימני בגרות אמרינן ודאי בשעת הקידושין היתה בוגרת ואין חוששין לקידושי אביה אף שהבדיקה היתה זמן רב אחר קידושי אביה מאחר שהקידושין היו לאחר שש ע"ש. אך ז"ל לא חס קידשה אביה הוא דאמרינן דאין חוששין לקידושי אביה משום דאיכא תרתי לריעותא חזקה פנוי' ובוגרת לפנינו משא"כ אם קידשה היא את עלמה לבד אעפ"י שגמלאת לה אחר הקידושין סימני בוגרת מ"מ אינו אלא ספק קידושין משום דחזקה פנוי' מנגדת להחזקה דהשתא והו"ל חזקה מול חזקה ונעשה ספק השקול כדהבאתי

לעיל בסעיף א' בשם ה"ס של שלמה והב"ש א"כ בנידון דין אעפ"י שגמלאת בוגרת לפנינו לא הוי אלא ספק קידושין משום דאית לה חזקה פנוי'. אמנם מדברי הרשב"א בקידושין ליבמות (ל"ד.) מבואר דס"ל דהחזקה דהרי בוגרת לפנינו מהני אפי' במקום דאיכא חזקה פנוי' כנגדה דהא איתא בגמרא (ס) : בשופעת מתוך שלש עשרה לאחר שלש עשרה לחיובו אינהו ופירש"י דמשכתת לה כגון שטלדו הזכרים בא' בהשרי והנקיבות ג"כ בא' בתשרי לשנה הבאה וביום תשלום י"ב לנקיבות שהם י"ג לזכרים מסרו הקידושין שיחולו ליום המחירה כשכולם נעשו גדולים כו' נמלא שהנדות והקידושין חלין בב"א וכהה עליה הרשב"א ז"ל בחידושי (ס) וז"ל : הקשה עליו הרמב"ן דהא אין נעשים גדולים בשנה לבד אלא"כ הביאו שערות לאחר הפרק והפי' הביאו קודם הפרק ועודם כו' לאחר הפרק שומא בעלמא נינהו וכיון שכן היאך אפשר ללמס שיבואו כולם כאחת ולי נראה דאי מהא לא תיקשי לרבינו ז"ל דאפשר לאוקמה כגון שהביאו כולם באותו יום ומסתמא אמרינן מדהשתא גדול מלפרא נמי גדול כדאמרינן פ' עשרה יוחסין קידשה אביה בדרך כו' ה"נ כשדקנטס היום וגמלחו גדולים דבכל חד וחד אמרינן מדהשתא גדול מלפרא נמי גדול ומציא קרבן ונאכל, עד כאן לשונו : והא התם איכא חזקה פנוי' ואם נימא דאיכא דאיכא חזק' פנוי' לא אמרי' אוקמה אחזקה דבוגרת לפנינו א"כ איך מדמה התם הסוגי' דיבמות להסוגי' דקידושין הא בקידושין ליכא חזקה פנוי' כרב' לעיל משום דנתקדשה לשנים ואיכא למימר דס"ל כהרשב"א שהביאו החוס' בכתובות (ע"ה :) ד"ה אבל דחזקה פנוי' לא חשיבה חזקה לבני חזקה הגוף ע"ש. והבאתי לעיל בפ"ו סעיף א' וס"ל דחזקה דבוגרת לפנינו הו"ל חזקה הגוף כיון דנתקדשה לאחר ששה חדשים. וא"כ כגד"ד כיון דנתקדשה כד היתה שבעה עשר שנין ויותר וגמלאת לאחר הקידושין סימני בוגרת למפרע ונתקדשה קידושין גמורים ותו לא אוקמ' לה בחזקה פנוי'. ועוד מלבד החזקה דהשתא הרי יש לה נמי חזקה דרבא מיומא דמשלים שית ואעפ"י דחזקה דרבא לא מהני אלא למיאונים ולחליה כדאי' בפ' יולא דופן (מ"ו.) מ"מ

מ"מ כשנצטרך החוקה דרבא עם החוקה דהשתא מצטלים החוקה פנוי' דהא הרא"ש בתשובה כלל נ"ג ס"ו ה' כ' דאפילו לשמוא דחייש ציומא דמשלם סתם לדלמא השתא הוא דבגרה שאין שום חוקה לומר דמשפרא הוא דאתו מודה דאיכא דהגיע לכלל שניות דאמרין דמקמי הכי הויא צוגרת פנינו ומקודשת לשניהם אי אפי' סימנין ע"ש. הא הו"ל דתרי דסתרי אס אמרין איכא דהגיע לכלל שניות דמקמי הכי הוי צוגרת היאך כת' דאמרין שמקודשת לשניהם? ולבאורה איכא למימר דס"ל אליבא דשמואל דהחוקה דהשתא דברי צוגרת לפנינו אינו מושיל אלא לענין פעולת הקידושין שהי' קודם המליאה ולא לקודם דקודם והלכך לא מהני החוקה דהשתא לא לקידושי שני הוא קודם למליאת הסימני צוגרת ולא לקידושי הראשון לעשות קידושי לקידושי ודאי ולבטל קידושי השני משום דלענין קידושי הראשון הו"ל קודם דקודם אלא דאעפ"כ גם הקידושי הראשון מדי ספק לא יא' משום כיון דלענין קידושי השני מהני החוקה דהשתא ממילא לית בה חוקה פנוי' הלכך מספקינן גם לקידושי הראשון והלכך אעפ" דאמרין דקמי הכי הויא צוגרת מ"מ מקודשת לשניהם ומיישינן נמי לקידושי הראשון משום דמחוקת פנוי' כבר ילאתה מבח החוקה דציגרת לפנינו ומיישינן לקידושי השני והלכך אס נצדק קודם קידושי שני דנחמת החוקה דהשתא נעשית קידושי הראשון ודאי דהויא רק קודם ולא קודם דקודם וממילא קידושי שני לאו כלום הוא ואס נצדק לאחר קידושי שני דהויא לענין קידושי ראשון קודם דקודם מוששין לקידושי שניהם הקידושי שני מחמת החוקה דהשתא דלגביה הו"ל קודם ומחמת קידושי ראשון אעפ"י דהו"ל קודם דקודם ולא מהני החוקה לגביה מ"מ כיון דלגבי שני מהני החוקה ממילא ילתי מחוקת פנוי' ומוששין מספק אף מקידושי ראשון ובסברא זאת פליגי רב ושמואל דרב דאמר בקידשה אביה בצקר וקידשה עלמה בערב ברי היא צוגרת לפנינו ס"ל דמהני החוקה דהשתא אפי' לקודם דקודם ושמואל דאמר השתא הוא דבגרה ס"ל דהחוקה דהשתא לא מהני אלא לקודם ולא לקודם דקודם כו"ל. והא דפרין הגמרא' לשמוא ממקוה היינו משום דקמי התם כל שערות שנעשו על גביו למפרע עמאות משמע דאמר'

מ"מ כשנצטרך החוקה דרבא עם החוקה דהשתא מצטלים החוקה פנוי' דהא הרא"ש בתשובה כלל נ"ג ס"ו ה' כ' דאפילו לשמוא דחייש ציומא דמשלם סתם לדלמא השתא הוא דבגרה שאין שום חוקה לומר דמשפרא הוא דאתו מודה דאיכא דהגיע לכלל שניות דאמרין דמקמי הכי הויא צוגרת פנינו ומקודשת לשניהם אי אפי' סימנין ע"ש. הא הו"ל דתרי דסתרי אס אמרין איכא דהגיע לכלל שניות דמקמי הכי הוי צוגרת היאך כת' דאמרין שמקודשת לשניהם? ולבאורה איכא למימר דס"ל אליבא דשמואל דהחוקה דהשתא דברי צוגרת לפנינו אינו מושיל אלא לענין פעולת הקידושין שהי' קודם המליאה ולא לקודם דקודם והלכך לא מהני החוקה דהשתא לא לקידושי שני הוא קודם למליאת הסימני צוגרת ולא לקידושי הראשון לעשות קידושי לקידושי ודאי ולבטל קידושי השני משום דלענין קידושי הראשון הו"ל קודם דקודם אלא דאעפ"כ גם הקידושי הראשון מדי ספק לא יא' משום כיון דלענין קידושי השני מהני החוקה דהשתא ממילא לית בה חוקה פנוי' הלכך מספקינן גם לקידושי הראשון והלכך אעפ" דאמרין דקמי הכי הויא צוגרת מ"מ מקודשת לשניהם ומיישינן נמי לקידושי הראשון משום דמחוקת פנוי' כבר ילאתה מבח החוקה דציגרת לפנינו ומיישינן לקידושי השני והלכך אס נצדק קודם קידושי שני דנחמת החוקה דהשתא נעשית קידושי הראשון ודאי דהויא רק קודם ולא קודם דקודם וממילא קידושי שני לאו כלום הוא ואס נצדק לאחר קידושי שני דהויא לענין קידושי ראשון קודם דקודם מוששין לקידושי שניהם הקידושי שני מחמת החוקה דהשתא דלגביה הו"ל קודם ומחמת קידושי ראשון אעפ"י דהו"ל קודם דקודם ולא מהני החוקה לגביה מ"מ כיון דלגבי שני מהני החוקה ממילא ילתי מחוקת פנוי' ומוששין מספק אף מקידושי ראשון ובסברא זאת פליגי רב ושמואל דרב דאמר בקידשה אביה בצקר וקידשה עלמה בערב ברי היא צוגרת לפנינו ס"ל דמהני החוקה דהשתא אפי' לקודם דקודם ושמואל דאמר השתא הוא דבגרה ס"ל דהחוקה דהשתא לא מהני אלא לקודם ולא לקודם דקודם כו"ל. והא דפרין הגמרא' לשמוא ממקוה היינו משום דקמי התם כל שערות שנעשו על גביו למפרע עמאות משמע דאמר'

חוקה והשתא אפי' לקודם דקודם וכן מחצית משמע אפי' שהפריש מהנה תרומה למקום אחר הרבה פעמים והא' בסוגי' דב"ב (קנ"ו) הדין דבודקין שמואל הוא דאמר הכי הלכך אחי שפיר דברי ר"י. אמנם בחמת זה אינו מדאמרין ההם: אלא לאחר ששה בהא נימא שמואל חיישין לקידושי שניהם ע"ש. ואם נימא דשמואל ס"ל דלא מהני החוקה והשתא לקודם דקודם א"כ אפי' לאחר ו' נמי אחאי לא חיישין לקידושי שניהם אלא ודאי דס"ל להגמרא איבא דשמואל דאם איבא חוקה והשתא אימתא מהני אפי' לקודם דקודם ודוקא ביזמא דמשלים שיה' דלית בה' לשמואל לא חוקה נערוה ולא חוקה בוגרת הלכך ס"ל דאמרין השתא בגרה וחיישין לקי' שניהם משא"כ לאחר ו' דאיבא נמי חוקה דבבא מודה שמואל לרב דאמרין הכי היא בוגרת לפנינו וקידושיה קידושין ולא של אביה ה"כ תקשי איך כתב הר"ש דאפי' לשמואל איבא דהגיע לכלל שנותיה דאמרין דמקמי הכי הו"ל בוגרת וחוששין לקידושי שניהם? עוד יש לדקדק בדברי הר"ש דמביא בשם רבינו יצחק וז"ל: דהכי אית ליה לשמואל גופיה בפרק בתרא דקידושין גבי קידושי אביה בדרך וקידושיה היא את עלמה בעיר והרי היא בוגרת לפנינו ביזמא דמשלים שיה' ירחי דנערות דחוששין לקידושי שניהם דאמרין השתא הוא דאיתו סימני בוגרת ולא מלפרא ומיהו דלא דמי דהתם הוא ודאי דאמרין השתא הוא דבגרה שאין שום חוקה לומר מלפרא הוא דאיתו אצל הכא הוא שהגיע לכלל שנותיו אית לן למימר כיון שלאחר קידושין מלאו חוקה שגם בשעת קידושין היו בו עכ"ל. הרי מתחלה הביא רבינו יצחק ראיה מקידושי אביה דכשם דהתם לשמואל חיישין לקידושין כך גידן דדידיה אליבא דר"נ אמר שמואל לענין אש הגיע לכלל שנותיו דחיישין לקידושי שניהם ולבסוף הוא מחלק מהתם דמיירי ביזמא דמשלים שיה' הוא דאמרין דחיישין לקידושי שניהם משא"כ אש הגיע לכלל שנותיו גם שמואל מודה דאמרין חוקה והשתא שגם בקידושי הראשון היתה בוגרת ולא חיישין לקידושי אביה אלא קידושי עלמה הו"ל קידושין גמורים ואח"כ כתב הר"ש אליבא דרבינו יצחק דלשמואל אף הגיע לכלל שנותיה חיישין לקידושי שניהם

ואז כותב את עלמו מיניה וביה שכתב: כ"ז פ"י ר"י ז"ל אלמא לשמואל כו' מודה הכא דהגיע לכלל שנותיה כו' ומקודשת לשניהם? ועוד מחוסר הבנה כמה שכתב הר"ש: אפילו לשמואל לכו' לשון אפילו אינו מדוק דק הא דוקא לשמואל הוא דלרב אינה מקודשת אלא לראשון הוא דמקודש ולא לשני כול? וכדי להבין דברי רבינו הקדושים נלע"ד להסביר עפ"י מה דיש לדקדק עוד בדברי רבינו יצחק הא איבא מסתברא דאם נצדק הראשון קודם קידושי השני אפי' בא שני אח"כ וקידוש הוה הו"ל להנריך גבי משניהם משא"כ אש נצדק הראשון לאחר קידושי שני אין קידושי השני כלום אפי' לחומרה משום דאם נצדק הראשון לאחר שקידש הא איבא לאסתפקוי שמה' בשעת קידושין קטן היה והשתא הוא דאיתו שערות מה אית לן למימר דאיבא חוקה והשתא דהרי שערות לפנינו הא איבא בגרה חוקה שניה דדה וז"ל חוקה נגד חוקה וגעשה ספק השקול משא"כ אש נצדק לאחר קי' שני הא כבר יתה ממזקת פנו' דממ"ג היא מקודשת גמורה א"כ הו"ל להראשון לאוקמי אחוקה והשתא דגדול הו' בשעת קידושין ואם נימא דס"ל כהרשב"א שהביאו התוס' צפ' המדיר והבאתי לעיל דחוקת פנו' נגד חוקת הגוף לא חשיבה חוקה א"כ צדקה וקודם קידושי שני נצדקה לאחר קידושי שני הוא? עוד יש לדקדק בדברי רבינו יצחק מ"ש דלא דמי להא דשמואל בקידושין משום דהתם הוא ודאי דאמרין השתא הוא דבגרה ע"ש איך יתכן לימר דהוא ודאי דאמרין השתא הוא דבגרה אש ודאי הוא איך אמר שמואל דחיישין לקידו' שניהם עוד יש לדקדק במ"ש: ומיהו דלא דמי דהתם כו' הא מפשיכות הוה תלי להוכיח הכי מדאמרין בגמרא אלא לאחר ששה בהא נימא רב ע"ש. ומפני חומר הנישאל נלע"ד לבאר קצת דברי ר"י והרא"ש איבא דב"י דהוקשה לר"י קוש"י התוס' דקידושין (ע"ג.) ד"ה קידושי אביה דמקשים דל"ל דפליגי בקדושי אביה ואח"כ קידושי עלמה נפליגי בקדושי אביה או קידושי עלמה גרידא ומה שפירשו דבהיה מודה שמואל דאינה מקודשת דאמרין העמר אשה אחוקה פנו' כמו שהיתה קודם שקדשה והרי היא בוגרת לפנינו ע"ש. אינו נראה ליה דמוכח ליה דשמיא

דשמואל ס"ל דחזקה פנוי' נגד חזקה הגוף לאו כלום הוא. דאל"כ תקשה מאי חילוק בין קידשה אביה גרידא לקידושי אביה והיא עלמה הא אפי' דקידשו שניהם נמי שייך לאוקמי אחזקה פנוי' ולא חלו קידושי אביה כלל דסוף סוף כהאי שטא דקידשה הוי שייך חזקה פנוי' כדכתב הפנ"י בחידושי לקידושין בסוגי' דקידשה אביה בדרך על דברי התוס' הג"ל וז"ל : ואע"ג שהתוס' כתבו דמשום דקידשה את עלמה לא שייך חזקה פנוי' אפי' נראה דאין זו סברא פשוטה כ"כ ע"ש. לכן הוכיח רבינו יצחק לחלק בין היכא שבדיקה הגדלות נעשה לאחר קידושי שניהם או בין קידושין לקידושין דהא כבר כתבנו לעיל באופן א' דליכא כ"מ בין רב לשמואל בקידושי אביה או קידושי עלמא גרידא אלא אם לאחר נחלקה ונבדקה קיבלה קידו' מאחר הלכך אתי שפיר דפליגי דוקא בקידשה אביה ולא נבדקה עד שקידשה את עלמה ואח"כ נמלאת בוגרת לפנינו ולא פליגי בקידשה אביה או עלמה גרידא משום דבאמת מודה שמואל דחזקה בוגרת דהשתא הו"ל חזקה גמורה ולא נגרע כחה מחמת החזקה הקודמת שלא נחבירה משום דכל דבר שהיא מועדת ומעותרת לך אין לה חזקה הקודמת דמטיקרא נמי להכי קיימא ודמי לנדה דמטמאה מעת לעת ולא אזלינן בתר חזקה כדמפרש טעמא בגמרא דריש נדה דכיון דמגופא קא חזיא אתרע לה חזקה ופי' רש"י כיון דמגופא קחזיא מועדת ועלולה הוא לכך ואין לה חזקה טברה ע"ש וכדאיתא בתוס' יבמות (ס"ח.) ד"ה רישא וז"ל : וא"ת וספק בן ט' היאך פוסל בביתא נוקמי אחזקה קמייהי דהוה פחות מכן תשע וטוקי איתתא בחזקה כשרות כו' וז"ל דהכא כגון דהשתא דאתי קמן הוי ודאי בן השעה אעפ"י שהיה ספק כשבא עליה לא מוקמינן ליה אחזקה קמייתא אלא אזלינן בתר השתא שהוא ודאי בן ט' דחזקה קמייתא איתרע ליה עכ"ל. אלמא דכל חזקה שהיא מועדת ועלולה להשתנות אינו חזקה כלל והחזקה דהשתא מהני אפי' נגד שני חזקות דהיינו שנגטרף עם החזקה הקודמת עוד חזקה מ"מ החזקה דהשתא אלימי ומפקיע אותם ועיין במהרי"ט ח"א סי' י"א וסי' מ"א שהאר"ך בדברי התוס' הג"ל בפרט ובענין זה בכלל ע"ש. וגם שמואל מודה לזה אלא דס"ל

דסברא זאת לא מהני לא אם נבדקה ונמלאת בוגרת לאחר הקידושין ואח"כ הלכה וקבלה קידושין מאחר דכיון שנמלאת בוגרת לאחר קי' ראשון נחביר דבשעת קידושי ראשון כבר בוגרת הייתה מטעם חזקה דהשתא הלכך אם שוב הלכה וקבלה קידושין מאחר אם קידושי ראשון הייתה ע"י אביה קידושי עלמה קידושי ודאי נינהו ואם קידושי ראשון הייתה ע"י עלמה קי' ראשונה קידושין גמורים ואין קידושי שניה ולא כלום אפי' לשמואל משא"כ אם נחלקה שני פעמים פע"א ע"י אביה ופעם השני ע"י עלמה ולא נבדקה עד אחר קידושי שני בזה הוא דפליגי רב ושמואל לרב גדול כח החזקה דהשתא ואליס ויפה לברר למפרע הספק שנוגד על שעת פטיות הפעולות אפי' כבר עברו עשיות שני פעולות בשעות שונות מ"מ מהני החזקה דהשתא להחזיק אפי' לשעה שקודם מליאת החזקה ואפי' לקודם דקודם שאז הייתה כמו עתה ולכן קידושי עלמה הוי ודאי קידושין וקידושי אביה ולא כלום ושמואל ס"ל דדי להשתמש בכת החזקה דהשתא לברר הספק שנוגד על הפעולה שנעשה קודם בזמנו ערס שנמלא החזקה לפנינו על הפעולה האחרונה שהיא קודם הקרובה לשעת מליאת החזקה ולא לקודם דקודם דהא עכ"פ יש לה חזקה הקודמת ולכהפ"ח מועיל לענין שלא להפקיע אותה לגמרי אפי' לקודם דקודם והא דאמרינן אלא לאחר ששה בזה נימא שמואל כו' איכא למימר דהיינו טעמא דהתם הא מיירי שבזימא דמשלים שנים עשר שנים ויום אחד הביאה ב' שערות כדנבאר לקמן וכיון דאמר שמואל אין בין כו' אלא ששה חדשים בלבד הרי לאחר ששה אפי' לא הביאה סימני בוגרת נמי בוגרת היא ובסימני בוגרת אינו מועיל אלא לענין תוך ששה שנים נמלא בה סימני בוגרת אפי' תוך ששה נעשית בוגרת א"כ שפיר פריך הגמרא' לשמואל לאחר ששה בזה נימא שמואל כו' דהא לאחר ששה אינו בגדר ספק ולא לריבין לא עדים ולא חזקה לבשותה לבוגרת כמו שאין לריבין לא עדים ולא חזקה להעיד ולהחזיק שהיא בת שנים עשר שנים וששה חדשים והלכך שפיר כתב רבינו יצחק לחלק לשמואל בין בדיקה שקודם קידושי שני לאחר קידושי שני דאם הבדיקה הי' קודם קידושי שני אז מוקמינן להמקדש

הראשון על החזקה והשתא דהי' לו שערות
 כבר בשעת קידושין שנעשה קודם מליאת השערות
 והחזקה מזכר הספק למפרע אפי' לשמואל
 משא"כ אם נבדק לאחר קי' שני אפי' אם ימלאו
 שערות לריכה גט משניהם ולא מהני החזקה
 והשתא למפרע דבשעת קידושין של הראשון
 כבר הי' גדול דהו"ל קודם דקודם ומוכיח
 דכתיב אית ליה לשמואל מהא דאמר שמואל
 גבי קדשה אביה בדרך דמוכח כדבריו ממש
 כמו שבארנו. עוד איכא למימר דשמואל ורב פליגי
 בצדיקה שנעשה לאחר קידושי שני מטעם סברא
 אחרת וס"ל לשמואל דאעפ"י דחזקה דהשתא
 הו"ל חזקה גמורה ומבעלת להחזקה הקודמת
 משום דעמידה להשתנות אבל זה אינו אלא
 בשלא נעשה פעולה ע"י בן דעת נגד החזקה
 דהיינו בשלמא כשקידשה עלמה גרידא ואח"כ
 נמלאת לפניו בוגרת איכא למימר שפיר דע"י
 החזקה דהשתא נעשים הקידושין שרירין וקיימין
 ומפקעת החזקה הקודמת לגמרי משא"כ
 כשנתקדשה ע"י אביה וע"י עלמה ואח"כ נמלאת
 בוגרת אמרינן שמשעולת הקידושין של אביה
 איכא הוכחה להיפך מהחזקה דהשתא דהא קידשה
 אביה ועשה מעשה נגד החזקה דהשתא הרי
 איתרע החזקה דהשתא דאנן חיישינן שמא
 בדקה אביה קודם הקידושין ומלאה נערה
 ואע"ג דבגמרא איתא דאביה קידשה בעיר
 בעיר לאו דוקא כדס"ל הפוסקים שהשמיטו וכו'
 קידשה אביה סתם וכיון דנעשה מעשה ע"י בן דעת
 נגד החזקה איתרע החזקה דהשתא והלכך
 אמר שמואל דחיישינן לקידושי שניהם ואיכא למימר
 דגם התוס' ס"ל הסברא הכי והלכך מקשים
 דנפלטו בקידשה אביה גרידא ואינם מקשים
 דנפלטו בקידשה עלמה גרידא (ע"י לעיל בסעיף
 א' מ"ש בזה) אבל לפי הנ"ל אחי שפיר דמקידשה
 עלמה גרידא לא קשיא דכפה"ג דליכא שום
 ריעותא בחזקה דהשתא פשיטא להו דאפי' שמואל
 מודה לרב דמוקמינן לה אחזקה דהשתא ומקוד'
 גמורה היא והחזקה דהשתא מפקיע להחזקת
 הקודמת לגמרי ולא דמי לקידשה אביה ואח"כ
 קידשה עלמה דס"ל חיישינן לקידושי שניהם
 משום דהתם איתרע ליה החזקה דהשתא
 ממעשה אביה ועשה מעשה נגד החזקה דהשתא
 ודוחשין שמא בדקה בשעת הקיד' ימלאה שאין לה
 בימי' בוגרת דא"כ לא הוה קידשה דהא במשלים

שית לית בה חזקה נערום ובלא צדיקה לא
 הו"ל לקדשה הלכך ס"ל לשמואל דחיישינן לקי'
 שניהם לאפוקי בקידשה עלמה לא איתרע החזקה
 כלל ולפי"ז הא מוכח דקידשה אביה גרידא איתרע
 ליה החזקה וכמו שקידשה אביה ואח"כ קידשה
 עלמה דמיא, והלכך שפיר כתב רבינו יצחק
 אליבא דשמואל לחלק לגידן דאמר בודקין
 לקידושין דהיינו דוקא אם הצדיקה הי' קודם
 קידושין דשני הוא דמהני הצדיקה ואינה לריכה
 גט משני אבל לאחר קידושי שני אפי' אם
 ימלאו שערות לריכה גט משניהם ומוכיח ליה
 מהא דאמר שמואל גבי קדשה אביה משום
 דהטעם דשייך בקידשה אביה שייך גמי באחד
 שקידש ערס שהי' מוחזק לגדול ואח"כ נבדק
 ובשלמא אם לאחר קידושי ראשון נבדק הראשון
 ונמלא בו שתי שערות הוא דמוקמינן לזה
 אחזקה דהשתא משום דהחזקה הו"ל חזקה
 גמורה ויחזקת הקודמת עשו' להשתנות משא"כ
 אם לא נבדק עד אחר קידושי שני הרי עשה
 בן דעת מעשה לבתור החזקה ואמרינן אי לאו
 דבדק השני להראשון ע"י עלמו או ע"י אחר
 בכונה או שלח בכונה לא הוה חזר לקדש את
 המקודשת להראשון הלכך איתרע ליה החזקה
 דהשתא ואין לומר אומדנא איפכא אי לאו
 הראשון בדק עלמו אם יש לו שערות לא הוה
 קידש אותה דאיכא למימר דהראשון סמך עלמו
 על החזקה דרבא משום שכבר הגיע לשנים
 משא"כ השני הו"ל לידע בצירור הלכך חיישינן
 לקידושין של שניהם ואח"כ כתב רבינו יצחק:
 ומיהו דלא דמי דהתם הוא ודאי דאמרינן
 השתא היא דבגרה כו' אין כונתו דאמרינן השתא
 הוא דבגרה בתורת ודאי אלא כונתו דדוקא
 התם ודאי איכא לחוש שמא השתא הוא ובגרה
 דמיירי בימא דמשלים שית דלא הגיע לחזקה
 דרבא הלכך קודם שנבדק ספק הוא ושייך השני
 סברות הנ"ל לאו משום דהו"ל קודם דקודם או
 משום דאיתרע החזקה דהשתא לאפוקי בגידן
 דרבינו יצחק שהגיע לכלל שנותיו או ליכא הני
 שני סברות המבוארים לעיל. הסברא דהו"ל
 קודם דקודם לא שייך התם משום דהגיע לכלל
 שנותיו ואיכא חזקה דרבא א"כ אפי' טרם
 שנבדק כנבדק דמיא ואע"ג דחזקה דרבא
 גרידא לא מהני אלא לחומרה מ"מ כשנלעזף
 החזקה דהשתא לסייע להחזקה דרבא ונעשים
 חזקה

חוקה גמורה שלא להלריך גט מהשני ולהסבירא
 דאיתרע החזקה והשתא איכא למימר כשנלטרף
 החזקה דרבא והחזקה והשתא אלימי עפי
 מהאומדנא דפעולת המקדש השני כנ"ל בזנות
 רבינו יצחק וכן הבין גם כן הר"א ש
 בזנות ר"י ומפרש ש"ס ר"י וו"ל: ומיהו דלא
 דלא דמי כו' משמע ליה דלא כתב לחזור מדבריו
 הקודמים אלא שדולה לדחות ראייתו ולחלק
 מקדשה אביה בדרך אבל להלכה לא חזר מדבריו
 הראשונים הלך דה"כ שכתב הרא"ש: כ"ז
 פ"י רבינו יצחק ז"ל אמר אפילו לשמואל דחייש
 כו' מודה הכא דהגיע לכלל שנותיה כו' מסיק:
 ומקודשת לשניהם אי אחי סימנין ע"ש. והיינו
 משום דלהלכה לשמואל חושש הוא להלריכה גט
 משניהם ולא כתב אלא שאפשר לשמואל לחלק
 ומאן דאמרין התם בגמר' אלא לאחר ששה
 בהא נמא שמואל כו' אין להוכיח דהיכא דהגיע
 לכלל שנותיו מהני חזקה והשתא בתורת ודאי
 אפי' לשמואל דהתם אין העעם משום דהגיע
 לכלל שנות' אלא משום דלאחר ששה היא בזוגת
 אפי' אם אין לה סימנים כלל כדכתבתי לעיל
 כנ"ל בזנות הרא"ש בדבריו ר"י לשמואל אמנם
 ההוס' לב"ב (שס) ד"ה בודקין כתבו
 בפשיטות אליבא דשמואל דאפי' נדקן לאחר
 קידושי שני לא חיישין לקידושי שניהם אלא
 קידושי ראשון הו"ל קידושין ודאי ואינה לריכה
 גט מהשני ע"ש. ולדינא דקו"ל כר"ב בין
 להתוס' ובין להרא"ש מהני החזקה והשתא
 לעשות לקידושי ראשון קידושין גמורים ואינה
 לריכה גט מהשני. וא"כ בנין דידן קידושי
 הראשון הו"ל קידושין גמורין וודאין.

סעיף ה'

והנה הרא"ש (שס) בתשובה כתב וו"ל:
 היכא דבדקוה ומלאת גדולה מחזיקין
 לה בגדולה משעה שהגיעה לכלל שנותיה וראי'
 מהא דאמרין בפ' מי שמת (קנ"ה) מעשה
 בבני ברק בחד שחבר בנכסי אביו ומת ובאו
 בני משפחה וערערו: לומר קטן היה ובאו
 ושאלו את ר"ע מהו לבדקו אמר להם אי
 אחס ראשין לבדקו (ואוקמה ר' יוחנן דבני
 משפחה הוו מוחזקים לקוחות באו להוליא מידם
 ולא היו להם עדות שחי' גדול) ועוד סימנין

עשויין להשתנות לאחר מיתה חולי ימלאו
 שערות ואמר להם ר"ע אין הבדיקה מועלת
 אפי' ימלאו שערות דשמא נשתנו לאחר מיתה
 חולי משום דאמרין שערות שאמרו והוא שיש
 בהם גומות ושמא בחייו לא היו לו גומות ואחרי
 מותו נתייבש הבשר וגראה כגומות ור"ח ז"ל
 פ"י שהשערות משחירות לאחר מיתה אפי' אם
 לבנות מחיים הם מחיים אמרין מועלת בדיקה
 ואמאי דילמא השתא הוא דאיתי סימנין ובשעת
 מכירה לא היו לו סימנים אלא ודאי כיון
 שהגיע לכלל שנותיו ומכשירין (ג"ל ומשכיחין)
 ביה השתא סימנין מחזיקין ליה בגדול משהגיע
 לכלל שנותיו עכ"ל. ועיין הטור וש"ע ח"מ סי'
 ל"ה משמע דהרא"ש מפרש המעשה דבני ברק
 שמה לאחר זמן ולא מיד לאחר המכירה דאם
 מת מיד לאחר המכירה א"כ הא דמהני סימנין
 לאו משום שהגיע לכלל שנותיו מחזיקין ליה
 בגדול משעה שהגיע לכלל שנותיו אלא משום
 שהוא מה מיד והרמב"ן לב"ב (שס) מפרש
 בהדיא דמירי שמת מיד שאם לא"כ אין
 בדיקתו ללקוחות ראי' שמא אח"כ הביא סימנים
 ע"ש וכ"כ ג"כ הש"מ לב"ב (שס) ע"ש. הרי
 פליגי אם מחזיקין לגדול עפ"י החזקה והשתא
 משהגיע לכלל שנותיו או לא ואיכא למימר
 דדוקא התם פליגי משום דר"י אוקמה דבני
 משפחה הוו מוחזקים והלקוחות באו להוליאו
 מידם הלכך ס"ל להרמב"ן דמירי דוקא שמת
 מיד דא"כ אין בדיקתו ללקוחות ראי' להוליאו
 מהיורשים דחזקת גדלות לפנינו אפי' הגיע
 לכלל שנותיו לא אליס כ"כ להוליאו מחזקת
 ממין דעדיף עפי והרא"ש איכא למימר דס"ל
 דהלכך מהני חזקת גדלות אפי' להוליאו ממון
 משום דנלטרף עמה החזקה דאין עדים חותמין
 על השטר אא"כ נעשה בגדול ובשני מיני
 חזקות כאלו מהני חף להוליאו מחזקת ממון
 (עיין בכתובות (ע"ו.) ובהכי אחי נמי ספיר
 דבין התוס' דב"ב (שס) ד"ה ועוד סימנין
 וו"ל: וא"ת מה יש לנו לומר שהוא קטן כיון
 שהגיע לכלל שנותיו והא אמרין בנה פרק
 בא סימן קטנה שהגיעה לכלל שנותיה אינה
 לריכה בדיקה חזקה הביאה סימנים ע"ש.
 והקושי' גלוי' מאי מקשים מנהה הא בגמר' מסי'
 התם דדוקא לחומרה הוא דמחזיקין לה לגדולה
 דהיינו לענין שאינה ממלאת כגדולה אבל לענין

חליטה צעי בדיקה ולה סמכין על החוקה
 דרבה כ"ס להוליא ממון הלא מהני? אבל
 לפי הנ"ל איכא למימר דכוונתם הוא משום
 דעם החוקה דרבה נלטרף החוקה דאין העדים
 חותמין על השטר אלא נעשה בגדול ודעת
 הרמב"ן שמיאן בסברה זו ומוכרח לפרש דמיירי
 שמה מיד איכא להסביר עפ"י מה דים
 לדקדק גבי הא דאיכא התם וו"ל: בשלמא
 לרידי דאמינא ראי' בעדים כיון דאמר ללקיחיה
 אייתו עדים ולא אשכחו היינו דקא אסו ואמרי
 ליה מהו לבדוקו אלא לדידך דאמרה ראייה
 בקיום השטר למה לכו לבדוקו לקיימו שטרייהו
 ולוקמו בנכסי וכתבו התוס' ד"ה אלא לדידך
 וו"ל: וא"ת ומאי קושיא עד כאן לא קאמרי
 רבנן ראייה בקיום השטר אלא משום דס"ל
 כר"ג דאמר דאזלין בתר השתא דאם בריא
 הוא עתה יש לנו לומר שאז הו' בריא אבל
 הכא לא שייכא שום חוקה וי"ל דאיכא למימר
 חוקה שאין עדים חותמין על השטר
 אלא נעשה בגדול מהניא כי ההוא חוקה
 דבתר השתא אזלין עכ"ל. וכ"כ ג"כ הרשב"ס
 ד"ה לקיימו ע"ש. ולפי"ז לריבין להבין כיון
 דגם ר' יוחנן דמקשה לר"ל עלתה על דעתו
 דהחוקה דאין עדים חותמין על השטר אלא
 נעשה בגדול מהניא כי ההוא חוקה דבתר
 השתא ח"כ אפי' לדידיה דאמר ראייה בעדים
 נמי תקשי ל"ל לבדוקו לקיימו שטרייהו ולוקמו
 בנכסי כמו דאמרינן בגמרא במסקנא דאיפוך
 ור"ל ס"ל ראייה בעדים דא"ל רשב"ל לר"י
 מדיכא לך בערער דבני משפחה דלאו ערער
 הוא מאי קאמרי קטן הו' חוקה אין העדים
 חותמין על השטר אלא נעשה בגדול ע"ש.
 דעד כאן לא אמרו רבנן המוליא מחבירו עליו
 הראי' אלא בענין הספק אם שכיב מרע הו'
 או בריא הו' דאין השטר מוכיח לברר
 ספק זה הלכך סבירא ליה הו' ל"א
 מחבירו עליו מוטל לברר ע"י עדים משא"כ
 הכא דמסתפקין אם קטן או גדול הו' הא גוף
 השטר מוכיח לברר ספק זה מטעם חוקה אין
 עדים חותמין על השטר אלא נעשה בגדול
 וחוקה דגדול הו' ח"כ ל"ל לבדוקו? אמנס
 איכא למימר דהיינו טעמא משום דלמ"ד דראי'
 בעדי' ס"ל דהא דאמרי המוליא מחבירו עליו הראי'
 משום דס"ל כר' יעקב דאמר הוא מוליא מידיהן

בלא ראי' והן אין מוליאין מידו אלא בראי'
 והא ר' יעקב ס"ל דחוקה דהשתא אינו חוקה
 דא"כ אמאי אגזר דאפי' אם בריא הוא עליהם
 להביא ראי' נוקמי אותו בחוקת דהשתא דבריא
 הו' בשעת המתנה ואע"ג דבקיודושיין (ע"פ.)
 איכא וו"ל: אמר לך רב אלא דאמרי אפי'
 כר' יעקב עד כאן לא קאמר ר' יעקב התם
 דאיכא למימר העמד ממון על חוקתו ע"ש.
 הרי גם ר"י ס"ל דבעלמא אמרינן דחוקה דהשתא
 הו"ל חוקה אל"מ הס"ד דר"י ס"ל כהס"ד דקיודושיין
 דר"י ס"ל כשמחל דיקא דחוקה דהשתא לא
 הו"ל חוקה נגד חוקת הקודמת ל"מ בדעת
 שמואל או שמה ר' יוחנן בעלמא ס"ל כשמחל
 או משום דס"ד דר"י דנכסי בחוקת בני משפחה
 א"כ חוקה דהשתא לא מהניא לר' יעקב נגד
 חוקת ממון אפי' למסקנא דגמרא בקיודושיין
 א"כ ה"ה החוקה דאין עדים חותמין על
 השטר אלא נעשה בגדול נמי לא מהני לר'
 יעקב נגד חוקת ממונא דהא התוס' כתבו
 דהחוקה דאין עדים חותמין על השטר אלא
 נעשה בגדול מהניא כי ההוא חוקה דבתר השתא
 אזלין א"כ במקום דחוקה דהשתא לא מהניא
 ה"ה חוקה דאין עדים חותמין על השטר אלא
 נעשה בגדול לא מהני והלכך שפיר אמר ר'
 יוחנן בשלמא לרידי היינו דקא אסו ואמרי ליה
 מהו לבדוקו אבל בקיום השטר גרידא לא מהני
 נגד חוקת ממון. אך לפי"ז אכתי תקשי למ"ד
 ראי' בעדים אמאי מהני בדיקה כלל הא אפי'
 בדקוה ומלאוהו בו סימני נטרות ואיכא חוקה
 דהשתא מ"מ הא חוקה דהשתא לא מהני להוליא
 מן היורשים ואעפ"י דאיכא נמי חוקה דאין
 עדים חותמין על השטר אלא נעשה בגדול
 הא רבנן דס"ל המוליא מחבירו עליו הראי' ולא
 מהני חוקה דהשתא דאפי' אם בריא הוא השתא
 נמי לא מהני בלא ראי' אע"פ דאיכא נמי
 חוקה מכח רובא דכ"ע בחוקת בריאים נינו
 ואע"ג דאיכא נמי חוקה דרבה דהא כבר הגיע
 לשנים הא חוקה דרבה לא שייך לא כהתם
 שהגיע לשנים משא"כ כשנבדק לאחר שהגיע
 לשנים ונמלא שאין לו שערות הרי איחרת חוקתו
 ושבו אין מחזיקין לו בחוקת גדלות רק כשנמלא
 לו לפנינו והא התם בתוס' ד"ה ועוד סימנים
 כו' כתבו וו"ל: וא"ת מה יש לנו לומר שהוא
 קטן כו' וי"ל שאמר שהי' זה גדול שהגיע לכלל

שנותיו ולא היו לו סימני גדלות ולהכי איכא
 לספוקי שחא קטן הו' עכ"ל ועיין במהרש"א
 בחידושי הלכות צפ"י התוס' והבאתיו לקמן
 בסעיף שאח"ז ה"כ הרי מיירי שגזרק לאחר
 שהגיע לכלל שנותיו ולא נמלא בו שערות והלכך
 איתרע ליה החזקה דרצא א"כ תקשי אמאי
 מהני בדיקה כלל אפי' למ"ד ראי' צעדים
 והלכך מוכרח הרמב"ן לפרש דמיירי שמה מיד
 וכשמלא בו שערות צודאי גם בשעת מכירה הו'
 לו שערות וספיר אר"י בשלמא לדידי דאמינא
 ראי' צעדים וכו' יעקב דלא מהני חזקה דהשתא
 נגד חזקת ממונ ממילא ה"ה דלא מהני החזקה
 דא"ע חותמין עה"ש אה"כ נעשה בגדול נמי
 ולא מהני קיום השטר כלל (ואעפ"י דצ"ח
 חסוק הגמר' דאפי' למ"ד ראי' צעדים מהני
 במעשה דצ"י צרק צקיום השטר מטעם חזקה
 דאעחשה"ש אה"כ נעשה בגדול היינו משום
 דהתם מיירי בהנכסי בחזקת לקוחות קיימי א"כ
 הרצבה החזקה דאעחשה"ש אה"כ נעשה בגדול
 מבייע להחזקת הממונ) היינו דקא אהו ואמרי
 ליה מהו לצודקו ובדיקה מהני משום דמה
 מיד לא לדידך דאגרת ראייה צקיום השטר הרי
 רצון כר"י ס"ל דחזקה דהשתא מהני אפילו
 להוליא מחזקת ממונ א"כ ה"ה דמהני החזקה
 דא"ע חשה"ש אה"כ נעשה בגדול אפי' נגד
 חזקת ממונ כמו החזקה דהשתא למה להו
 לצודקו לקיימו שערותיהו ולקמו צנכסי צנח
 החזקה דאעחשה"ש כו' והשיב ר"ל לר"י מי
 סברת כו' נכסי בחזקת לקוחות קיימי והבדיקה
 אינו לתועלת צעלי השטר אלא לתועלת היורשים
 דהיינו שמה לא ימלא בו שערות ויתברר צביכור
 גמור דקטן הו' והו לא יועיל לא החזקה ממונ
 ולא החזקה דא"ע חשה"ש אה"כ נעשה בגדול
 ולא שייך לומר שחא נשרו כון דמיירי שגזרק
 לאחר שהגיע לשנותיו ולא נמלא בו שערות כדכ'
 התוס' ולתשובת הר"א"ש שמהרש"א דמה לאח"ז
 הי"מ דס"ל א"כ ר' יוחנן דלא אמר' חזקה
 הין עדים חותמין אה"כ נעשה בגדול דמשמע
 צירושלמי דצ"ב פ"ע ה"ו דאמר ר' יוחנן מכיון
 שקיבל עליו לעקור נכסין ממשפחה עליו
 להציא הראייה ופליגי על ר' חייה בר יוסף
 שאמר חזקה על בן דעת חתמו ע"ש. הרי
 משמע דר"י לא ס"ל החזקה דא"ע חשה"ש
 אה"כ נעשה בגדול מש"ה אמר דלדידיה ניחא

דהלריכוהו בדיקה ואפשר לומר דלאו בכל
 גווגא הוא דס"ל דלא אמרינן חשה"ע חשה"ש
 אה"כ נעשה בגדול אס העדים חתמו בעת
 שכבר הגיע לשנותיו דאז איכא למימר דס"ל
 דהעדים יחתמו אעפ"י דלא ידעו אס נעשה
 בגדול משום דיסמכו על חזקה דרצא כיון
 שכבר הגיע לשנותיו אבל קודם שהגיע לכלל
 שנותיו מודה דאמרינן החזקה דא"ע יחתמו
 על השטר אה"כ יצדקו וידעו היטב כי גדול
 הוא הרי נתבאר דלהרא"ש מהני החזקה דהשתא
 כשהגיע לכלל שנותיו אפי' להוליא ממונ וכ"ש
 צינן דידן אלא אפי' להרמב"ן דמלריך מת
 מיד אפי' הגיע לכלל שנותיו מ"מ איכא למימר
 דהיינו דוקא היכא דאיכא חזקת ממונ דאליס
 עפי כנגד החזקה דהשתא משא"כ צינן דידן
 דליכא חזקת ממונ כנגדה אפי' הרמב"ן מודה
 דמהני החזקה דהשתא כשהגיע לכלל שנותיו
 אעפ"י דאיכא חזקת פטוי' כנגד.

סעיף ו'

והנה הכ"י צאה"ע סו' מ"ג כתב בשם
 הרא"ש (והוא מתשובת הרא"ש
 שהבאתיו בסעיפים הקודמים) וכתב עליו מורו
 הרי"ב רצ שה"ר דוראן והרשב"א חולקין
 עליו ומסיים ועיין בחידושי הרשב"א צפ"י מי
 שמת ע"ש והצינו הפוסקים דמ"ש הכ"י ועיין
 בחידושי הרשב"א צפ"י מי שמת הוא חידושי
 הרמב"ן לצ"ב שהבאתיו לעיל בשמו ולפימ"ש
 לעיל איכא למימר דבענין קידושין לכ"ע מהני
 חזקה דהשתא ואח"כ מלאתי ג"כ להנ"ב מהדורא
 קמא חלק ח"מ שהרגיש בזה וכתב שאינו
 ראי' שהרשב"א יחולק בענין קידושין מטעם
 אחר משום דלענין קידושין לדידה עלמה לא
 צעינן חזקה זו דבלא"ה אינה מותרת לעלמא
 דחיישינן שחא נשרו וא"כ חזקה זו מהני רק
 שלא תהא לריכיה גט משני. ואינה סותרת שום
 חזקה שפיר סמכין ע"ז ואוליגן בתר השתא
 ע"ש. ולענ"ד בנרת הנ"ב אינה מספקת ולא
 דמי למ"ש התוס' לקידושין (ע"ע.) ד"ה קידשה
 אביה דהתם הרי ילמה מחזקת פטוי' צודאי
 ממ"נ משא"כ צינן דר"י הו מעולם לא ילמה
 מחזקת פטוי' צודאי דהרי עדין מסתפקין
 ועומדים אס קטן הו' ואין קידושין קידושין
 ופטוי'

ופנוי' היא עדיין או גדול הי' ומקודשת גמורה
 היא ומ"ש דהיא אסורה מטעם חזקה דרבא
 ולחומרה הא דמחמירין מטעם חזקה דרבא
 היינו דוקא היכא דליכא חזקה פנוי' אבל
 היכא דליכא חזקה פנוי' כנגדה לא מחמירין
 כלל מחמת החזקה דרבא דהא חזקה דרבא
 לא היא חזקה גמורה כשאר חזקות וחזקה
 פנוי' הו"ל חזקה גמורה וכן קדמוני הג"ז מה
 שעמדתי על דברי החוס' בפ' מי שמת (ק"ד.)
 ד"ה ועוד סימנין ע"ש. ומ"ש דהחוס' ס"ל
 כהרא"ש לא כן לדעתו הקלושה וכמו שביארתי
 לעיל וכן משמע שהמהרש"א ג"כ הבין דהחוס'
 ס"ל כהרמב"ן כמ"ש דכתב שם על דברי החוס'
 הג"ל וז"ל: וא"ת למה יש לנו כו' י"ל שאחר
 שהי' זה גדול כו' לא הי' לו סימנים כו' עכ"ל
 פי' כבר בגדולתו קודם המכירה דקרו אותו
 ולא הי' לו סימנים דהמכירה ע"כ הי' סמוך
 למיתתו שאם חיה לאחר המכירה אין צדיקתו
 ללקוחות ראוי שיהא אחר"כ הביא סימנים וכ"כ
 בחדושי הרמב"ן עכ"ל. וכן הבין השב שמעתתא
 שמעתתא ה' פט"ז ע"ש. ועיין בשער המשפט
 סי' ל"ה ס"ק א' ויש בזה אריכות דברים הרבה
 בענין המחלוקת דרא"י בעדים או בקיום השטר
 ובדברי החוס' בסוגי' דהתס ד"ה בחזקה
 לקוחות הוו קיימי סגראין מחולקים עם דברי
 החוס' ד"ה ועוד סימנים ע"ש וכעת קלרתי
 מפני שאינו טוב כ"כ לענין דידן ועוד חזון
 למועד בעוה"מ. והנה השב שמעתתא שמעתתא
 ה' פ"ז כתב להוכיח כדעת הרמב"ן מהא
 דאיהא גמיר (ל.) בתוס' ד"ה ה"ג אי אייתי
 דהכי פי' ר' חננאל אי אייתי מעיקרא כלומר
 אם צדקוהו באותה שעה שצא לפני ר"ג ביום
 שהדירו אביו ומלאו לו שתי שערות קאי בגדר
 ידיה וגדרו בשביל עלמו ואי לבסוף כלומר
 עכשיו שלא נצדק באותו יום אם לא יביא שתי
 שערות עד לבסוף ל' יום ראשהכח דאלו ל'
 יום הי' בשביל גדר אביו אלא אייתי במילעי
 כלומר נראו בו סימנין תוך שלשים היאך ולא
 נזירות באותן ל' יום שהרי נזירות אביו מיבטל
 אחר הבאת סימנין ואיך יבא קרבנותיו לסוף
 שלשים שהדירו אביו וכן פירש"י (שם) אי דאייתי
 במילעי אחר שהדירו אביו קודם שצא לב"ד
 ולא ידעיין אי הני שערות הוי ביה כשהדירו
 אביו **או** לא הוי ביה עד השתא על

כן ימנה שהי' נזיר ו מס פ"ק א
 דלמא לא הי' ביה שתי שערות מעיקרה עד
 השתא מבואר מכל זה דאע"ג דנמלאו לו שערות
 השתא אין מחזיקין אותו לגדול למפרע ע"ש.
 אמנם על הרא"ש אין להקשות מהתם דמשמע
 שהרא"ש עלמו הרגישו בזה ומפרש הסוגי' דהתם
 באופן אחר וז"ל: אי לבסוף קאי מייתי
 בנזירות אביו ונחא נמי אם לא הביא ב' שערות
 עד ששלמו ימי נזירות מייתי בנזיר אביו לא
 אי אייתו במילעי אם לא הביא ב' שערות ביום
 שהדירו אביו וערס ימי נזירות הביא ב' שערות
 ליבא דר' היאך יביא קרבנות נזיר דבהבאה
 שערות פסק נזירות אביו ובשביל עלמו לא הוי
 נזיר אחר"כ הביא סימנים בשעת התנאי ע"ש.
 הרי דקדק וכתב אם לא הביא ב' שערות עד
 ששלמו ימי נזירות כו' אם לא הביא ב' שערות
 ביום שהדירו אביו כו' אחר"כ הביא סימנים
 בשעת התנאי ולא כתב כמ"ש הר"ח דצדקוהו
 באותו שעה שצא לפני ר"ג ביום שהדירו אביו
 אלא ודאי דמיירי דביום שהדירו צדקוהו אותו
 ולא נמלא בו שתי שערות ולכן כתב אם לא
 לא הביא ב' שערות כו' פי' שצדקוהו ולא נמלא
 בו לכן לא הביא ב' שערות וכיון דנצדקו ולא
 נמלא בו שערות הלכך אע"ג דנמלאו לו שערות
 השתא אין מחזיקין אותו לגדול למפרע ואפילו
 לר"ח וחס' ורש"י נמי איכא למימר דלאו הוכחה
 היא דלא ס"ל כהרא"ש לענין חזקה דהשתא
 עפ"מ"ש הח"מ בזה"ע סי' ל"ז ס"ק ה' דמ"ש
 התד"ה קידשה אביה בדרך דמודה שמואל
 בקידשה אביה בדרך גרידה דאינה מקודשת
 דאמרין העמד אשה לחזקה פנוי' כמה שהיה
 קודם קידושי ודאי היא בוגרה לפנינו ואין קי'
 האב קידושין ע"ש. מיירי במכחשתו והיכא שאינה
 מכחשתו אפי' לרב חיישין ע"ש. ועיין סעיף
 א' מ"ש בזה משום כיון דאביה קידשה חזקה
 שצדקה קודם הקידושין והיא אינה מכחשתו כלל
 הלכך חיישין לקידושי אביה אפי' נמלאת
 בוגרה לפנינו ודוקא מכחשתו מהניא משום
 דטענת ברי' שלה מסייע לחזקה פנוי' משא"כ
 בשאינה מכחשתו אררבה איכא הוכחה להיפך
 שלא נתבגרה הלכך לא מהני חזקה דהשתא
 להחזיק אותה לגדולה למפרע אחר"כ ה"ה שהיא
 דנזיר שאביו הדירו אחר"כ איכא למימר חזקה
 שאביו צדק אותו ומלא דאין בו שתי שערות

והוא אינו מכחיש לאביו הלכך לא מהני החזקה
דהשתא אפי' להרא"ש.

עיקר ז'

והנה מהרי"ט ח"ב חאה"ע סי' מ"ב סעיף
ד' הביא ג"כ דברי הרא"ש בפתחו
כלל ל"ג סי' ה' וכתב דהרא"ש ס"ל כה"ר
דוראן שיעידו עדים דשנה חדשים קודם היו
שתי גערות ומיירי דוקא באיש שדינו תלוי בב'
שערות אחרי י"ג שנים ויום אחד דלזו הוי גרול
וקידושו קידושין אבל באשה לא נפקא מרשות
אביה אלא בסימני בגרות או שיעברו ששה
חדשים אחר שהיו בה שתי גערות וקי"ל אין
בין גערות לבגרות אלא ששה חדשים בלבד
והשתא משמלאו בה עכשיו שתי גערות אינו
רא' לשעת הקידושין דהפי' היו בה גערות אז
ערין גערה היא ולומר כשה שעכשיו יש בה כך
היו כשהיתה בת י"ב שנים ויום אחד דהו"ל
כחוקה שלא נתבררה ודמי למ"ש הטוב' חולין
(י"א.) ד"ה התיא ע"ש. אמנם מה שהעיר
מהרי"ט מחוקה שלא נתבררה ומדמה לרברי
התוס' בחולין לענ"ד יש להפריד בין הדברים
דהתם החזקה שאנו סומכין עליה להתיר ה"ה
חוקה הקודמת והחזקה הזאת לא הי' אפי' שעה
אחת ברורה לפנינו שהיא כשה וזכל רגע
ורגע יכולין לומר עתה גערפה הלכך אין
לסמוך על חזקה זו שלא נתבררה כלל לא
בתחלה ולא בסוף ואין לה כח לברר את הספק
מפני שהיא בעלמה אינה מזכרת בשום פעם
בירור גמור משא"כ החזקה דידן שאנו דנין עליה
שהיא חזקה דהשתא ה"ה חזקה מזכרת בירור
גמור דהרי גערות לפנינו ואם נטיל עליה פגם
מפני שלא נתבררה מקודם הלא לריך להטיל
פגם על כל החזקות דהשתא כולה וכיון דע"י
החזקה דהשתא נתבררה שהי' לה גערות מיום
שהגישה לכלל שנותי' צ"ב שנים ויום אחד הרי
זה בירור גמור עפ"י החזקה דהשתא וממילא
לאחר שעבר ששה חדשים מאז נעשית בגרת
גמורה ומה איכפת לן אם לפנינו לברר עפ"י
החזקה דהשתא הנערות והבגרות או רק אחת
מהן אבל עכ"פ הברירה והפטר אחת להם
ויש להוכיח לזה מהא דתייהב בקידושין (ע"ע.)
ו"ל: אלא לאחר ששה בזה נימא שמואל

חיישין לקידושי שניהם והא אמר שמואל אין
בין גערות לבגרות אלא כשה חדשים בלבד
ע"ש. ואם נימא כמהרי"ט מאז קושיא לימא
דמיירי שלא בדקו אותה אם יש לה שתי גערות
עד עתה והלכך אמר שמו"ש דמיישי' לקי' שניהם
משום דהו"ל חזקה בגרת ככה"ג חזקה שלא
נתבררה ואין לומר דא"כ תקשי ל"ב אמאי אמר
הרי היא בגרת לפנינו הא הו"ל חזקה שלא
נתבררה דבשלמא לשמואל סיך לומר דהו"ל
חזקה שלא נתבררה דהא אית ליה דאין בין
גערות לבגרות אלא ששה חדשים בלבד א"כ
לשמואל תלי' סימני בגרת בסימני גערות
לאחר ששה חדשים מיום שנמלאו בה סימני
גערות ולא קודם לכן משא"כ רב איכא למימר
דס"ל דאין סימני בגרת תלי' בששה חדשים
לאחר שהביאה סימני גערות א"כ כ"ז שהביאה
סימני בגרת לאחר י"ב שנים ויום אחד נעשית
בגרת א"כ אפי' למהרי"ט אינה חזקה שלא
נתבררה הלכך שפיר אמר רב הרי היא
בגרת לפנינו. אמנם איכא למימר דהגמרא'
דהתם ע"כ ס"ל דגם רב ס"ל כשמואל בזה
דסימני בגרת תלי' בלאחר ששה חדשים
מיום שהביאה סימני גערות דהא פריך
הגמרא' התם אילימא תוך ששה חדשים בזה
נימא רב הרי היא בגרת לפנינו. ואם נימא
דרב לא ס"ל כשמואל בזה דאין בין גערות
לבגרת אלא ששה חדשים בלבד הא איכא
לאוקמי תוך ששה ורב לטעמיה ושמואל לטעמיה
אח"כ מלאמי שגם הריעב"א לקידושין בסוגי'
דהתם העיר בזה מהא דפריך הגמרא' אלא
לאחר ששה בזה נימא שמואל ומסיק דאם לא
כדקה עדיין בסימני גערות גם לרב חוששין
לקידושי שניהם ע"ש. והביאו הפנ"י לקידושין
ע"ש. וצ"ה שכיוונתי לדעת הריעב"א ז"ל
ובענין אם ככה"ג הו"ל חזקה שלא נתבררה
בלענ"ד להכביר מטעם אחר לדעת הרמב"ם
וסייעתו דס"ל דאין הסימנים הניכרים בדריה
המה סימני בגרת דהא לא הזכיר שום סימן
בגרות ועיקר בגרות תלוי בלאחר ששה חדשים
מתחלת הזאת שתי גערות ולעולם אינה נעשית
בגרת תוך ששה חדשים וא"כ אם לא כדקה
אם יש לה שתי גערות מיום כלות שנים עשר
שנים ויום אחד עד לאחר ששה חדשים הרי
המליאת שתי גערות מהני להחזיק שהיה לה שתי

שערות ציוס כלות הי"ב שנים וי"א אחר וממילא
 נעשית בוגרת הא עיקר החזקה זו בירור
 על זמן הנערות הוא ובשעת מליאת סימני
 הנערות אשר אז אנו באים לרין בענין החזקה
 אין אנו רנין על חזקת נערות דחזקת נערות
 לבד ללא יועיל הוא בענין יפוי כח לקידושי
 עלמה ואע"ג דברך אגב נמח מזה חזקת
 בוגרת חזקה דממילא הוא דאעפ"י דברך כלל
 פעולת מליאת שערות עתה נחזרר כי כשהגיעה
 לכלל שנותי כבר הי' לה סימני נערות וממילא
 נמשך מזה דלאחר ששה חדשים נעשית בוגרת
 ויפה כחה של קידושיין דידה אבל עכ"פ כיון
 דלא בזמן שהגיעה לכלל שנותי לא הי' מצורר
 כלל הו"ל חזקה שלא נתבררה ולא הי' חזקה
 כלל כדכחז הנ"ב (שם) סברא כעין זו לענין
 דברי הרמב"ן לב"ב שהצאתי לעיל שמפרש
 המעשה דבני ברק שמכר ומה מיד משום דא"כ
 אעפ"י שנמלא סימנים חיישין שמה אחר
 המכירה באו ולא שייך לומר חזקה למפרע כיון
 שלא נתבררה בשום פעם שעתה שכבר מת
 לאחר מותו לא שייך לומר שהוא גדול ולא נתברר
 כלל משא"כ אם הי' חי עדיין הרי נתברר עתה
 ומוקמיין החזקה למפרע ע"ש. ה"ג כיון שעתה
 לא שייך לומר שהיא נערה דהא אין לנערה כח
 וזכות לקדש עלמה הילכך הו"ל חזקה שלא
 שלא נתבררה. וזוהי נלעג"ד לתרן קוש' השב
 שמעתתא שמעתא ג' פ"ו שהקשה לשיטת רש"י
 דהיכא דליכא חזקה דמעיקרא אזלין בתר
 חזקה דהשתא מהא דפריך הגמרא דכתובות
 (י"ט:): ומגביין ב' ואמאי תו"ת נינהו וכתבו
 התוס' וז"ל: וא"ת אמאי לא מגביין ביה הא
 שני כתי עדים המכחישים זא"ל כל אחת באה
 בפ"ע ומעידה כו' ה"ג כיון דאין מכחישין
 לומר שלא ליה חלא אומרים אינכם נאמנים
 דפסולים הייתם וז"ל דהתם באה כ"א בפ"ע
 ומעידה משום חזקת נערות אבל היכא שאומרים
 קטנים היו או קרובים משולרו עד עתה
 שנתרחקו ליכא למימר חזקה חזקה דפסלי
 אותן משולרו ע"ש. וכיון דע"כ מיירי דעתה
 נתרחקו וכמ"ש תוס' ד"ה ואם כתי"י יולא
 ממקום אחר א"כ תקשי נמי דליכא חזקה
 דמעיקרא דהא אמרי קרובים היו משולרו מ"מ
 כיון דעתה נתרחקו א"כ נוקמה החזקה דהשתא
 ע"ש. ולפי סברתי הג"ל אתי שפיר דליכא

לאוקמה החזקה דהשתא דהא כיון דלאחר שמתו
 לא שייך לומר דנתרחקו וכשרים לעדות דאין
 שייך עדות לאחר מיתת א"כ הו"ל חזקה שלא
 נתבררה הילכך ליכא למימר דנוקמה החזקה
 דהשתא ומ"ש מהר"י"ט (שם) הטעם דליכא
 לאוקמה החזקה דהשתא דמעשה שהגיע לכלל
 שנים הי' לה הסימנים משום דלא מלינו לומר
 חזקה אלא על שעה המעשה דהיינו מעשה
 הקידושיין אבל על הזמן של י"ב אין לומר
 חזקה דא"כ אף אנו נאמר כשם שעכשיו היו
 שערות אלו כן היו קודם י"ב ושומא בעלמא
 נינהו אלא על שעת המעשה שבאנו לכלל הפק
 א"ס תפסו בה קידושיין א"ס לאו ובאותה שעה
 א"ן לנו להעמידה אלא בחזקה שהביאה שתי
 שערות כדהשתא אבל אין לנו בחזקה בוגרת
 ע"ש ג"כ מחוסר הצנה דליך יתכן להחזיק
 מהשתא לקודם י"ב שנים הא אין תולין אלא
 בדבר המזוי ורגיל להיות וקודם לכן אינו מזוי
 ורגיל להיות דהא קודם י"ב אינו מזוי להמלא
 שערות ואפילו לשומא בעלמא הינו מזוי ורגיל
 להיות, א"כ א"ס י"ס לפנינו לתלות לאחר י"ב
 וי"א ולקודם י"ב ע"כ לריבין להחזיק בדבר
 המזוי ורגיל להיות ולא לקודם י"ב דאינו מזוי
 ורגיל להיות שערות קודם י"ב ויש להאריך
 וקלרתי וא"כ בזמן דידן א"ס לא נמלא מי
 שמעיד עלי' שקודם קידושי הראשון ששה
 חדשים הביאה סימנים העליונים או התחתונים
 אעפ"י שעה נמלא בה כל הסימנים מקוד' היא
 לשיניהם ולריבה גט משניהם. אמנם דעת הב"י
 ומהר"ם אלשיך הי' ס' אליבא דהרא"ש פ"ל
 דמוקמיין לה החזקה דהשתא בכל אופן אפילו
 לא ראו השערות בה ששה חדשים קודם הקי'
 ע"ש. ולעג"ג דבזמן דידן לכ"ע ריה מקודשת
 לחיים קיד' גמור' מע"א ישן דהעדים העידו דאבי
 המקודשת ג"כ עמד וראה כל מעשה הקידו' גם
 שאלו ממנו א"ס הוא מרובה שבתו תקבל הקי'
 ואמר הן כמו שכתב' במערכת השאה וכלם שעתה
 אלל הקידו' ברכו אותה בצרכת כסימן טוב וענה
 אותם במזל טוב כנהוג א"כ אפי' א"ס הייתה
 קטנה גמורה נמי הייתה מתקדשת קי' גמורים
 ואפי' למ"ד דקטנה או נערה שקבלה קידושיין
 בלא דעת אביה ואח"כ נתרלה אפי' מיהן אינה
 לריבה היינו דוקא היכא שבשעת הקידושיין לא
 ידע מהקידושיין משא"כ דקידושיין דידן ידע

תחת השני מחמת שהיא אנוסה עפ"י הוראת
ב"ד המתירים בטעות.

פרק חמשה עשר

בו יבואר מה דינה של רות
שנשאת לאחר עפ"י הוראת ב"ד
המת'י' בטעות אם תצא מזה ומה
או תשאר תחת בעלה השני לאחר
שיגרש אותה הראשון אם דנין
אותה כאנוסה או לא ובו שבעה
סעיפים.

סעיף א'

והנה הרשב"א בתשובה סי' אלף קפ"ט כ'
הטעם דמיכל בת שאול הותרה לדוד
אעפ"י דלאחר שקידש דוד למיכל בת שאול
נשאת עפ"י שאול ובית דינו לפלטי משום
כיון דהיתה טעות גמור של הוראה שהורו לה
בבית דינו של שאול דמלוה ופרוטו דעתו
אמלוה ועל הוראה זו נסמכה וטעות כזה אנוס
גמור הוא ע"ש. והביאו הב"י בזה"ע סוף סי'
י"ז והרמ"א בש"ע (שם) להלכה ע"ש. א"כ
בנידן דין לבאורה כיון שרות נשאת להשני
עפ"י הוראת ב"ד המתירים דינה כאנוסה
גמורה ומותרת להראשון וממילא מותרת ג"כ
להשאר תחת השני לאחר שתגרש אותה הראשון
ואעפ"י דמהר"ק ז"ל בשורש פ"ד כתב שאפ"י
נשאת עפ"י הוראת חכם תלא מזה ומזה ע"ש.
הא כבר כתב הב"ב תיגרא חאה"ע סי' קל"א
דלא פליגי הרשב"א ומהר"ק ומעשה דמהר"ק
שאתי ששם התיר מהר"מ קשלוני שהוא הו'
הדיוט גדול (לדברי מהר"ק) רק שעשה עלמו
מורה הוראה בכה"ג כתב מהר"ק דתלא מזה
ומזה משום דהו"ל לימתוני עד שי'שאו ויתנו
בדבר כל החכמים הראויים להוראה ע"ש. א"כ
בנידן דין שהמורים להתירה היו ב"ד הממונים
מקהל אחינו . . . בעיר גדולה גם המהר"ק
מורה שהיא אנוסה גמורה וכל'ל לתמונה.
אמנם הכנה"ג בזה"ע (שם) והב"ש ב"ס' ל"א
ס"ק י' כתבו דהרשב"א ומהר"ק פליגי בזה
ע"ש ועיין ב"ס של שלמה פ"ג דיבמות סי' י"ד

מ"ט

ונתראה וראה כל מעשה הקידושין הרי נעשית
שלומו של אביה כדכתב הרשב"א אלף כ"ד
שכתב דכל היכא שגראין הדברים שעפ"י האב
נתקדשה מקודשת גמורה היא ע"ש. ועיין
בח"מ סי' ל"ז ס"ק ח"י מ"ש בשם מהר"ק
וב"ש ס"ק י"ז מ"ש בשם הריב"ש אפי'
חס לא הו' רק שידוכין ביניהם ברלון אביה
ועמד הללה בשעת הקידושין לבד ג"כ היתה
מקודשת גמורה עיין בח"מ (שם) ס"ק ט"ז ע"כ
בגדן דידן שגם שידוכין הו' ולדעת כן הביאה
אביה לאה"ק והוא ידע וראה ואיכא כל
האומדנות והוכחות שנתראה שתקבל הקידושין
בירה מיד חיים המקדש הראשון אין לך שליחות
גדול מזה וכיון דכל האומדנות נעשה ג"כ בפני
העדים הרי נעשית שליח מאביה בפני עדים
דמי עיין בתרומת הדשן ח"ב סי' ל"ג והרמ"א
כתבן בשע"י ז' בשם הריב"ש ואפי' להפוסקים
דס"ל דאין קטנה יכולה לקבל קידושין בירה
ע"י עלמה בשליחות אביה אלא האב בעלמו
לריך לקבלס ולא מהני קבלת בתו קטנה בתו'
שליחות כלל הא כתב הרמ"א שם בשם ת"ה
דחס עומד הללה כשתקבלן הוי כאלו קבל
בעלמו והכי עדיף עפי' משקבלו בעלמו ע"ש.
וכיון דבנידן דין אבי המקודשת עמד הללה
בשעה שקבלה כסף הקידושין הרי הוא לכ"ע
מהני קבלת הקידושין בירה כמו שקבלו אביה
בעלמו ובלא"ה נלע"ד דבגד"ד מהני קבלת
החני מזירה של רות מיד חיים מקדש הראשון
בתורת שליחות לכ"ע דהא בארנו דעד כאן לא
פליגי הפוסקים חס מהני החזקה דהשתא אלא
חס נעשית בוגרת למפרע אבל עכ"פ נערה
נעשית למפרע איבא דכ"ע ולנערה יס לה כח
השליחות איבא דכ"ע דדקא בקטנה הוא
דפליגי הרי הדברים ברורים ופשוטים
שרות מקודשת לחיים קידושין ג מ ו ר י ס
אליבא דכ"ע. והבית דין שהתירו לה המקדש
השני הרי התירו א"א גמורה להנשא לאחר
ועל דא אמר רב אסי אמר ר' יוחנן וקשין
לעולם יותר מדור המבול וכדמתרגם רב יוסף
מולדין בנין מגשי חכריהון חובין על חובין
מוסיפין בו וכדביארנו לעיל בהקדמה ע"ש.
ועתה כשנשאת לאחר עפ"י הב"ד המתירים
יושבת תחתיו עלינו לבאר מה דינה חס תלא
מזה ומזה או רה תלא מהראשון ותשאר

מ"ש זזה ע"ש. ובחשוכה מיימונה דשייכי
 להלכות אישות סי' י"ח כהב דנשאת עפ"י
 הוראות חכם נהי דאיהו טעה מ"מ היא לא
 תלא דמאי הו"ל למיעבד ע"ש. ועיין בש"ע
 אה"ע סי' י"ז סעיף ל"ד ובהגה שם וב"ש
 סי' ט"ו ס"ק ח"י ובמל"מ פ"י מגירושין ה"ב
 ע"ש. ויש לחלק דהתם שאני דמיירי לענין
 איבור מים שאין להם סוף דאינו אלא איסור
 דרבנן הלכך אונס כל דהוא מהניא. ואין
 להיכיח מ'צמות (ג:) דלא אמרינן גבי ערוה
 אטוסה עפ"י היראות ב"ד אטוסה גמורה ומאי הו"ל
 למיעבד מדאמר רבא התם : אין אונס לערוה
 לפי שאין קיטוי אלא לדעת ע"ש. ואם איתא
 דאטוסה עפ"י הוראו' ב"ד אמרינן מאי הו"ל
 למיעבד הא משכחת לה אונס לערוה היכי
 שה' אטוס עפ"י הוראות ב"ד דאיכא למימר
 דרבא מיירי דוקא היכי דאטוס הי' להתקשות
 אבל עלם הקיטוי עושה לדעתו בלא שום
 הוראות היתר דהא בערוה קי"ל דיהרג ואל
 יעבור ח"כ הו"ל שלא להתקשות אבל היכי
 שהקטוי עלמו נעשה עפ"י הוראות ב"ד דגם
 עלם הקיטוי נעשה ב'אונס מורה רבא דאמרינן
 מאי הוי למיעבד ודמי להתקשה לאשתו
 והדביקוהו לערוה או כנתקשה כשהוא יסן
 דכנה"ג גם רבא מורה משום דהו"ל כקרקע
 עולם כדכתבו התוס' ד"ה אין אונס וכדמבואר
 בסוגי' דהתם וה"ה דאטוס עפ"י הוראה הו"ל
 אונס גמור משום דאמרינן מאי הו"ל למיעבד
 והו"ל כקרקע עולם. והנה הט"ז באה"ע סי'
 י"ז ס"ק ע"ה מביא דברי הרשב"א ז"ל הג"ל
 והקשה עליו וז"ל : ומ"ש דהוראות ב"ד אונס
 הוא ולא שוגג א"כ קשה למה הלריכה תורה
 קרבן להלכזר שחטאו עפ"י הוראות ב"ד הא
 אטוס פטור מקרבן כדדרשינן האדם בשבועה
 פרט לאטוס ע"ש. ולענ"ד נראה דלאו קיש' היא
 כלל ואין הדמיון עולה יפה דפטור אונס דגבי
 שבועה שאני דהתם היינו טעמא משום דעיקר
 חיוב השבועה היא תליא ברעת הנשבע ואין
 סהדי דעל דעתא דאונס לא נשבע הרי במקום
 אונס ליכא שבועה כלל עיין בש"ך י"ד סי'
 רל"ב ס"ק כ' וס"ק כ"א ובמל"מ פ"ג דשבועות
 ה"א משא"כ באיבור שאסרה תורה הא לא
 תליא ברעתו כלל אלא ברעת התורה הילכך
 איכא למימר דחיוב קרבן איכא אפי' אם עבר

עפ"י אונס ומהמיעוט והאדם בשבועה אין
 להקשו' כלל אך יש לדקדק על הא דהלריכה התורה
 קרבן להלכזר בלאו האי קרא דכתיב לענין
 שבועה רק מהא דמלינו בכל התורה (חוק
 בע"ז וג"ע ושפירת דמים) אטוס פטור רחמנא
 ואפי' בערוה אין האשה נאסרת אם היא אטוסה
 באשת ישראל דילפינן מלעורה לא העשה דבר
 עיין בע"ז (ג"ד.) ובתוס' יצמות (ג"ג:) ד"ה
 אין אונס וב'אונס דחסרון ידיעה האונס יותר
 גדול דהא בזמן אעפ"י דקי"ל אדם מועד
 לעולם בין בשוגג בין באונס דילפינן מיתא
 דבי חוקיה דמרבז מפלע תחת שלע הא באונס
 גמור דחסרון ידיעה דהיינו יסן והביאו כלים
 אללו ושכחן פטור כדכתבו התוס' ב"ק (ד.)
 ד"ה כיון ששם הירושלמי ע"ש. וכן מלינו לענין
 חיוב קרבן בשבועה (י"ח.) גבי ה' משמש
 עס הטורה ואמרה לו נעמאתי בשאין סמוך
 לוסתה אכניסה לא מחייב השום דאטוס היא
 ע"ש בפ"י רש"י ופ"י ר"ח ועיין בתוס' יצמות
 (ל"ה:) ד"ה ונמלאה שכתבו גבי הכונס יצמתו
 ונמלאה מעוברת לאחר ג' דפטור מקרבן כיון
 דרוב נשים עוברות ניכר לשליש וזו הו"ל ולא
 הוכר עוברת מאי הו"ל למיעבד ואטוס הוא
 ע"ש. ועיין בתוס' ישינים (שס) ד"ה החולק.
 ועיין ברמב"ם פ"ה משגות ובמל"מ שם ועיין
 ברש"י (שס פ"ז:) ד"ה שלא עפ"י ב"ד ועיין
 ברש"י פסחים (ע"א:) ד"ה פטור גבי שחטו
 את הפסח בשבת ונמלא עריפה או שמתו או
 נעמאו הבעלים פטור מקרבן כתב רש"י ז"ל:
 שאטוס הוא דלא הי' יודע שכן ולא הי' לו
 לבדוק על כך עכ"ל. א"כ תקשי אמאי הלריכה
 תורה קרבן להלכזר שחטאו עפ"י הוראה ב"ד
 הא היו אטוסים גמורים ומאי הו"ל למיעבד
 הא מוני המלות מונים למלות עשה לשמוע
 לב"ד הגדול ולעשות כל מה שיטו שנאמר
 ועשית על פי הדבר אשר יגידו לך וגו' עפ"י
 התורה אשר יודוך ועל המשפט אשר יאמר
 לך העשה א"כ אם הב"ד הגדול אמרו היזה
 דבר הרי כל ישראל מחויבים לקבל דבריהם
 כדברי התורה שניתן לנו מפי הגבורה הרי הם
 עושים עפ"י הוראות ב"ד הגדול אעפ"י שטעו
 אין מקום לחייב להעובר שום חיוב קרבן
 דברי אטוס הוא לקיים דבריהם מטעם חיוב
 מלה עפ"י התורה ואין לך אונס גדול מזה

ומאי

ומאי הו"ל למיעבד ואיך יתכן לחייב להעושים עפ"י הוראתם קרבן על העלם דבר אם הב"ד חטאו הנזכר מה חטאו לכן נלעג"ד לבאר הענין וחיוב קרבן העלם דבר של זכור עפ"י מה דאיתא בהיריבה (ד:) מחלוקת דר"מ ור"י בהורו ב"ד ועשו כל הקהל או רובן על פיהן מי מביאין הקרבנות על חטאין ר"מ ס"ל דב"ד מביאין שר לשאר מלות ובעבודת כוכבים פר ושעיר ולא הנזכר ולא כלום. ור"י יהודה ס"ל ד"ב שבטים מביאין י"ב פרים לשאר מלות ובעבודת כוכבים מביאין שנים עשר פרים ושנים עשר שעירים משום דכל שבט ושבט אקרי קהל וכתב רש"י דר"מ ס"ל זכור מביאין פר ולא ב"ד ע"ש. ואין סברה לומר דפלגי במי הוא עיקר החיובא בשגגה הוראה ור"מ ס"ל דהב"ד המה העוברים והחוטאים שהם הכשילו את הנזכר בהוראה שלהן והנזכר לא חטאו מפני שהם תלויים בשגגת ההוראה של הב"ד והנוטים גמורים המה הלכך ס"ל ב"ד מביאין ולא הנזכר והנזכר לא עשו אלא מעשה קוף בעלמא לכן נלעג"ד רבין ר"מ ורבין ר"י ס"ל דהב"ד והנזכר יחד עשו העבירה בשותפות כי הנזכר בלא הוראות הב"ד לא היו עושין העבירה וגם הב"ד בלא הנזכר ג"כ לא היו נעשה העבירה א"כ ע"י שניהם יחד נעשה העבירה ושניהם מסייעים זה"ז להחטא שנתעשה ואיכא למימר דלכ"ע גם הנזכר אעפ"י דהמה אנוסים על פי הוראות ב"ד מכל מקום שייכים בחיוב קרבן דעל ידן נעשה התקלה לב"ד דיותר מזה אמרה תורה איש אשר יתן שכבתו בזהמה ואשה אשר תקרב אל כל בהמה שניהם מות יומתו ואמרו חז"ל אם אחד חטא בזהמה מה חטאה אלא לפי שבא לאדם תקלה על ידה הרי הבהמה בודאי אנוסה גמורה היא ולאו בר עונשין ואעפ"י כ"י תיבה תורה עונש רק מחמת שבא לאדם תקלה על ידה א"כ הנזכר אעפ"י שהמה אנוסים עפ"י הוראות ב"ד מ"מ כיון דעב"פ בזה תקלה לב"ד ע"י מעשיהם שייכים בחיוב הקרבן ושותפים המה בהעבירה הלכך שניהם יחד חייבין בקרבן. אלא דר"י ור"מ פלגי מי מביא קרבן בעד מי ר"מ ס"ל דהב"ד מביאים בעד עלמס ובעד כל הקהל מפני שהנזכר אנוסים נינהו הילכך מטילים החיוב קרבן על הב"ד שאללם אינו

אלא שגגה ואינם אנוסים בהוראתן ור"י ס"ל דהליכור מביאין בעדס ובעד הב"ד משום דתולין הקלקלה במקולקל כי המה עבדו בפועל ואמרינן לא עכברא גבג אלא חורא גבג הרי כתבאר דמה שהנזכר מביאין קרבן על שגגתן עפ"י הוראות ב"ד אין חיובן מלך עלמן כמו חיוב קרבן על כל השגגות דבאמת אין חייבין מלך עלמס דאנוסים גמורים עפ"י הוראות ב"ד נינהו אלא חיובן מחמת דע"י בזה התקלה להב"ד כי בלעמן לא היו עבדו הב"ד מחומה א"כ נעשים שותפין להב"ד ושותפים ערבין זה לזה ואחד משלם בעדו ובעד חברו ועוד איכא למימר הטעם כמ"ש החינוך מליה ק"כ אלו זכו הנזכר לא יא תקלה ושגגה מצ"ד ע"ש. הלכך נעשים שותפים להב"ד וכיון דהם הגורמים שיטעו הב"ד הילכך עליהם להביא הקרבן אעפ"י דבאמת אנוסים המה ומלך חיוב קרבן על שגגות לא היו ראויים להתחייב להביא מ"מ מביאים קרבן מפני שהם הגורמים להב"ד הג"ל ודוגמא לזה מלינו בשבועות (ג.) ובחולין (ס:) דאמר ר"ל מה נשתנה שעיר של ר"ת שנאמר בו לר' אמר הקב"ה שעיר זה יהא כפרה עלי על שמעתי את הירח והקשו המפרשים למה ישראל מביאין קרבן הלא המה לא חטאו מחומה ואיכא למימר הטעם שלולי ישראל זכו היה הקב"ה אמר להגדיל את השמש וממילא לא ה' הקב"ה מוכרח להקטין ולמעט את הירח א"כ הרי ישראל גרמו למעט את הירח הלכך חייבין ישראל להביא שעיר ר"ת לכפר מפני שנעשו שותפים להקב"ה למעט את הירח הלכך שפיר אמר הקב"ה הביאו עלי כפרה כי אתם נעשו שותפים במיעוט הירח וכ"כ ג"כ הכ"מ בפ"ב דשגגות איכא דהרמב"ם דפ' כר"י דמבואר מדבריו שם דהלכה כר"י דס"ל דמה שמביאין הנזכר בשביל ב"ד הם מביאים ע"ש. וא"כ אין שום מקום לקושי הע"ז שהקשה על הרשב"א ממה דהגריכה תורה להנזכר שחטאו עפ"י הוראות ב"ד להביא קרבן הא אנוסים נינהו והיינו משום דאעפ"י דאנוסים נינהו ומלך הדין פטורין מ"מ חייבין להביא קרבן מטעם הג"ל.

סעיף ב'

והנה מה דהקשה הכ"ז על הרשב"א שפ"י

עמ"י

עפ"י הוראות ב"ד ולא מקשה מיחיד שעשה עפ"י הוראות ב"ד ג"כ דבריו תמוהים מדוע לא הקשה מיחיד שעשה עפ"י הוראות ב"ד דפליגי בזה בהוריות (ב:) ר"י וחכמים וק"ל כחכמים דיחוד שעשה עפ"י הוראות ב"ד דחייב חטאת קבועה על שגגתו כדפסק הרמב"ם בפ"ג משנגות ה"א ע"ש. דהקושי יותר חזקה דלענין יחיד שעשה עפ"י הוראות ב"ד ליכא לתרן כנ"ל דכיון דמחייבין אותו להביא חטאת קבועה הרי דנין אותו ככל חייבי שנגות ואין לו שום שיתפות עם הב"ד אלא דנין אותו כשוגג גמור ואמאי הא אנוס הוא עפ"י הוראות ב"ד ולהרשב"א הו"ל למיחשב כאנוס גמור ואפי' לר"ג דאמר יחיד שעשה עפ"י הוראות ב"ד פטור משום דליף מצעעותה נמי תקשי ל"ל מיעוט דצעעותה הא בלאו קרא נמי תיפוק ליה משום דאנוס הוא? אמנס לענד"ג דגם מיחיד שעשה עפ"י הוראות ב"ד לאו קושי' הוא מירי דאיכא לתרן עפ"י מ"ש הרמב"ם פי"ד מהלכות שנגות ה"ג וז"ל: וכן אם התיירו ב"ד אשת איש להנשא לפי שהעידו בפניהם שמה בעלה ואח"כ בא בעלה אין זו הוראה אלא טעות והאשה ובעלה האחרון חייבין חטאת על שגגתן וכן כל כיוצא בזה עכ"ל. וכתב המל"מ (סס) וז"ל: לא ידעתי למאי ח'טריך טעם זה דהגמרא לא הוצרכו לזה אלא משום דס"ל דיחיד שעשה בהוראות ב"ד פטור אבל לדין דק"ל חייב כי נמי חשוב הוראה חייב ול"ע עכ"ל. וכן ראיתי להב"י רע"א ז"ל בחידו' למשניות ליבמות פ' האשה רבה שהקשה כן והניח בל"ע ע"ש. ולענד"ג דאין זה קושי' כ"כ דאיכא למימר דאפי' למ"ד יחיד שעשה עפ"י הוראות ב"ד חייב נמי אי לא הטעם דאין זה הוראה אלא טעות הו"א דפטורין מלהביא קרבן משום דהתם האנוס יותר תקיף ויותר גדול דהא אנוסים המה משני הצדדים מלך אחר מהוראות ב"ד ומלך השני ההכרח מלך המטה דאחר שהורו לה ב"ד שמוותרת להנשא הרי היא אנוסה להנשא מלך חיוז המלוה דגם אשה מחויבת להתנסחא לגבר דאפי' למ"ד דאין אשה מלוה בכו"ר מכל מקום חייבת להנשא משום לא סבו בראה לשבת יורה דרכהו התום ברישין (מ"א:) וצ"ב (י"ג.) דה"ה לא סבו ועין בסוף ריש חגיגה ובמהרש"א ועין בסוף לה"ה פ"י א' ובמג"א ס' ק"ג ס"ק כ"ג ועין במהר"ם מלובלין

לגיטין (סס) ואעפ"י דהרמב"ם בעלמו כתב בפכ"א מה' איכורי ביאה הכ"ו וז"ל: ורשות להנשא שלא תנשא לעולם או תנשא לכהנים ע"ש. הרי ס"ל דגם בשבת אין האשה חייבת הא הרמב"ם בותר עלמו בפט"ו מה' אישות הט"ז וז"ל: ולא תשז אשה בלא איש שלא תחמד ע"ש. הרי ס"ל דעכ"פ דמדרבנן חייבת להנשא, וכבר הרגישו בזה המפרשים והכנה"ג בזה"ע ס"י א' על העור ס"ק י"ג תרן דבפ"י כ"א מה' א"ב מירי במקום דליכא חמד כגון במקום שכולס נשים או סריסים ע"ש. ועוד ע"כ הרמב"ם מירי באשה שאין לה לער לישב לצדה וגלמודה ובטוחה שלא תבאה לידי גזות אבל אשה שמלערת לישב גלמודה שלא כל הנשים שוים בטבעת ואם לא תנשא עלולה להכשל ח"ו או בודאי מלוה וגם חיבה אליבא דכ"ע שתנשא לאיש ומלבד האנוס שהוא מלך המלוה להנשא הלא אנוסה מלך הכרח הטבעי שא"א לה שתשאר עגונה כל ימיה והלא הרבה חששו חז"ל בתקנות עגונות שלא תשז כל ימיה בלא בעל והיינו מפני שיש לה לער גדול מזה, ח"כ הרי מלבד האנוס שהיא אנוסה מלך הוראות ב"ד הלא היא אנוסה מלך הכרח הענין שהיא מוכרחת לעשות כהוראות הב"ד מלך אנוס הטבעי א"כ בהלטרפית כל הני אנוסין יחד נעשה אנוס גדול מאד ובאנוס כי האי איכא למימר דלכ"ע אפי' יחיד שעשה עפ"י הוראות ב"ד פטור דעד כאן לא אמר דיחיד שעשה עפ"י הוראות ב"ד חייב היינו דוקא היכא שאינו אנוס אלא מלך הוראות ב"ד לצד ואינו אנוס מלך הכרח אלא דאעפ"י שב"ד הורו לו יהיה מ"מ אינו מוכרח לעשות כהוראתם ואינו אלא רשות כגון שב"ד הורו לו בחלב מן החלבים שהוא מותר, הא עכ"פ אפשר לו שלא תאכל ולהחיות נפשו במאכלים אחרים משא"כ בדין הרמב"ם הכ"ל דלאו דבר הרשות לחוד' הוא אלא דגם מוכרח הוא לעשות כדבריהם או מלך הכרח המלוה או מלך הכרח הטבעי גם למ"ד דיחיד שעשה עפ"י הוראות חייב הכא מורה דפטור משום דאנוס גמור הוא ושפיר שייך לומר מאי הו"ל למיעבד במלוה מלה המוזן הלכך איכא למימר דמס שכתב הרמב"ם הטעם דחייבין בקרבן משום דאין זו הוראה אלא טעות היינו מחמת חיוז קרבן דאשה הוא דאי לאו מטעם זה הימה פטורה מקרבן אפי' למ"ד יהי שעשה

על פי הוראה בית דין חייב מטעם הכל ועוד משכחה לה מליאות שנס בשביל חיוז קרבן דבעלה האחרון נמי בעיקר להאי טעמא דאין זו הוראה אלא טענה דהיינו דהאיס והאשה יצבו לבדם על האי היס באופן דלא אפשר לו באחרת והרי אנוס הוא מלד הכרח המנוה דפ"ו ומלד הכרח הטבעי דעיגון דנברא יותר חמור מדאימתא כדאימתא בפ' עפ"י (ס"ד:) לא ולמד משוק של זנות כו' ע"ש. וזוה סדה לנו קוש"י המל"מ והגר"ע מעל הרמב"ם ולפי"ז לא תקשי נמי לדברי הרשב"א מיחיד שעשה עפ"י הוראות כ"ד דחייב בקרבן ולא אמרינן דאנוס הוא ומאי הו"ל למיעבד דאיכא למימר דמ"ש הרשב"א לענין מיכל בה שאלו שהותרה לדוד משום דאנוסה עפ"י הוראות כ"ד היתה היינו טעמא משום דהתם אנוס גמור ה' דככה"ג חיוז קרבן נמי אין לה אפי' למ"ד יחיד שעשה עפ"י הוראות כ"ד חייב דהתם ה' הוראה גמורה ולא טעות ואנוסה עפ"י הוראה כי הך דהתם פעורה מקרבן אליבא דכ"ע דהא מיכל היתה אנוסה מכח שני הולדים הכל מלד הוראות בית דין של שאלו ומלד הכרח הטבעי שלא תשאר עגונה כל ימיה דהא דוד לא נתמנה לגרשה ולהשאר תחת דוד לא היתה שאלו ומאי הו"ל למיעבד הילכך לא קשה מירי להרשב"א מדין דיחיד שעשה עפ"י הוראות כ"ד דהרשב"א מירי דוקא כמעשה דמיכל דבת שאלו שהיתה אנוסה משני הולדיו משא"כ בדין דיחיד שעשה עפ"י הוראות כ"ד הינו אנוס אלא מלד ההכרח הטבעי דהא הוראה היתה בענין מאכלות אכורות הא אפשר לו באחר ואם הורו לו דשומרת יום כנגד יום שראתה בלילה מותר לבא עליה כדכתב הרמב"ם (שם) דאמרינן בכה"ג יחיד שעשה עפ"י הוראות כ"ד חייב קרבן הא אפשר לו להמתין לאחר מע"ל וכן כל כיוצא בזה ויש להעיר על סברא זו ממ"ש רש"י ביבמות (פ"ו:) ד"ה ופטורה מן הקרבן וו"ל: דיחיד שעשה בהוראות כ"ד פטור עכ"ל ואם נימא דרש"י ס"ל כהסברא שכתבתי לעיל להרשב"א למה כתב דהא דפטורה מן הקרבן אינו אלא למ"ד דיחיד שעשה בהוראות כ"ד פטור הא אפי' למ"ד יחיד שעשה בהוראות כ"ד חייב הכא מורה דפטור משום שהיא אנוסה משני הולדים כנ"ל. ולפי גירסת הרשב"ל

דגרס כד"ה ניסת כו' דאנוסה היא ופטורה מן הקרבן ע"ש. אין ראיה אצל מרש"י (ז"א:) ד"ה ולא מייתא קרבן דכתב רש"י וו"ל: דיחיד שעשה בהוראות כ"ד פטור ע"ש. וכן בחוס' שם ד"ה רבינא אמר לענין קרבן קתני ע"ש. איכא להוכיח דס"ל דאפי' אנוסה משני הולדים נמי תלי' במחלוקת דר"י ותכמים אס' יחיד שעשה בהוראות כ"ד חייב או פטור וכיון דקי"ל כמ"ד חייב מוכח אליב"הו דאפי' אנוסה משני הולדים נמי לא הויא אנוסה גמורה והרמב"ם והרשב"א איכא למימר דמפרשים התם דאזיל אפי' למ"ד חייב אצל הלשון דהברייתא לתירץ רבינא דעשו בית דין בהוראתן כדון איש באשה משמע כפי' רש"י ומוכ' דאס' נימא דהו"ל כאנוס גמור ל"ל לעשות סימנא בעלמא דזדון לימא דעשו כ"ד בהוראתן כאנוס גמור דהאמת כך הוא אליבא דהרמב"ם והרשב"א אצל לרש"י והתוס' אחי שפיר דעשו סימן דמויד ולא כאנוס גמור משום דאפי' למ"ד יחיד שעשה בהוראת כ"ד פטור נמי ס"ל דיותר קרוב הוא למויד מלאנוס מדבעי מיעוש דקרא למילף דפטור משמע הא חי לאו קרא הו"ל דחייב בקרבן הרי הוא קרוב למויד מלאנוס דכל שוגג מדאיכא חיוז עליו קרוב הוא למויד הילכך עשה סימן ממויד ובנידן דידן איכא למימר דאליבא דכ"ע דאינה אנוסה גמורה דהא אינה אנוסה משני הולדים דכתי' דהיא אנוסה מלד הוראות כ"ד אצל היא אינה אנוסה מלד הכרח שלא תשאר עגונה דהא ה' אפשר לה שהנשא להמקדש הראשון מי אנוסה לה שלא הנשא לו רק רלוונה והא גס אפשר לה לקבל גט מהמקדש הראשון דנתמנה ליתן לה גט ואעפ"י שלא רלה ליתן לה גט רק לאחר שתתן לו הארבעה וחמשים ל"פ סכום ההולאות שהיליא עלי' כפי שזכה בדין הא אין אנוס ממון נקרא אנוס.

סעיף ג'

והנה אפי' אס' נימא דאנוסה משני הולדים ג"כ לאו אנוסה גמורה היא לענין חיוז קרבן מ"מ קוש"י הק"י מחוץ קרבן לדין דמיכל בה שאלו לענ"ד נראה דלאו קוש"י היא וגם אינו מתין לטירח ההשגח דמאנוסה דמיכל בה שאלו אפי' אס' נדון איהו רק כמנוה נמי אחי שפי' שלא באשרת לדוד דהא כמאן

בעדים למ"ד תלא מזה ומזה אינו אלא מטעם קנסא ומדרבנן הוא דהא שגגה הוא ומת"ת לא הו"ל להיות אסורה דבטעמא דאסורה לראשון בנשאת עפ"י ב"ד איכא מחלוקת דרש"י והרי"ף והריטב"א והרא"ש והתוס' ישנים ביבמות (פ"ט.) ד"ה רישא גבי הא דאיחא ביבמות (פ"ח:) לענין נשאת עפ"י ב"ד וז"ל: בשלמא מראשון היבטי גט אלא משני אחאי זנוה בעלמא הוא אמר רב הונא גזירה שמה יאמרו גירש זה ונשא זה ונזלאת חשתי איש יולאה בלא גט (ופריך) א"ה סיפא דקתני אמרו לה מה בעליך ונתקדשה ואח"כ בא בעלה מותרת לחזור לו התם נמי נימא גירש זה וקדש זה ונמלאת א"א יולאה בלא בנגט (ומשני) לעולם צעי גט כו' (פריך) הא מדקתני סיפא אעפ"י שנתן לה אחרון גט לא פסלה מן הכהונה כו' אלא סיפא אמרי קידושי טעות. הוא רישא נמי אמרי ניסוחי טעות הוו קנסויה רבנן סיפא נמי ליקנסויה (מסיק) רישא דעבדא איסורא קנסויה סיפא דלא עבדא איסורא לא קנסויה רבנן עכ"ל. להרי"ף והריטב"א (דגת הרמב"ם עיין בפ"י מה' גירושין ה"ד לא ברירא לי כעת עיין לקמן סעיף ד') אליבא דמסקנת הגמר' טעמא דאסורה לראשון בנשאת לשני משום כיון דעבדה איסורא קנסויה ומשום קנס לבד והדר ביה הגמר' במסקנא ממה דאמרה בתחלה הטעם דחיישינן משום שמה יאמרו לגמרי ורש"י והרא"ש ותוס' ישנים ס"ל דגם במסקנא לא הדר הגמר' מטעמא דשמה יאמרו לגמרי אלא שהוסיפה דכיון דעבדה איסורא קנסויה דחיישינן שמה יאמרו גירש הראשון ונשאת לשני עיין ברא"ש פרק י' דיבמות ס' א' ועיין במ"י ובחדושי אנשי שם בסוגי' דהתם ובב"ש סימן ט"ז ס"ק כ"ג ובס"י י"ז ס"ק ק"ע ע"ש. והתוס' (שם) ד"ה א"ה כתבו וז"ל: הא דלא מייתי נשאת שלא ברשות שהיא ברישא במתניתין משום דאיכא למימר דבגט איירי ע"ש. והקשו המפר' המהרש"א ומהר"ם ומהרש"ל והב"ח דאם מיירי בגט הרי תקשה כמו שמקשה אח"כ א"ה נמלא מחזיר גרושתו משנשאת וכתב מהרש"ל וז"ל: ונ"ל לפרש הא דלא פריך מרישא משום דכל היכא נשאת בעדים קלח חית להו ויודעינן ככל טעמ' שוותין על חלו שאמרו מה בעלה היא נשאת וא"כ יודע שקידושי טעות כן משא"כ בתורת ב"ד דלא ידעינן באיזה יתין התירו

אוהה אם בעדות מיתה או בנידושין עכ"ל. והמהרש"א כתב וז"ל: ואע"ג דאכתי איכא לאקשויי מרישא דא"כ נמלא זה מחזיר גרושתו משנשאת ונגזור שמה יאמרו דמותר להחזיר גרושתו משניסת מ"מ ניחא ליה להקשות. מסיפא בפשי' אהך סברא גופה דקאמר דשמה יאמרו נמלא א"א יולאה בלא גט דהסיפא משמע ליה דאיירי בלא גט כדמסיק מדקתני לא פסלה מן הכהונה ולמסקנא ודאי הרישא נמי ניחא כיון דעפ"י ב"ד ניסת לא צעי גט דלא עבדה איסורא ולא קנסויה והכי איחא בהדיא לקמן עכ"ל. וכן ס"ל למהר"ם מלוזבלין ע"ש. הרי בנשאת עפ"י עדים איכא מחלוקת דמהרש"ל ומהרש"א ומהר"ם הם שיך החשש דשמה יאמרו או לא ולתירך מהרש"ל מוכרחין לומר דלמסקנא הדר הגמר' מטעמא דשמה יאמרו והיכא דעבדה איסורה קנסויה משום קנס לבד כהרי"ף והריטב"א דהו"ל לאמתויה דא"כ תקשה למ"ד דאפילו נשאת עפ"י עדים נמי תלא מזה ומזה דק"ל כותיה הא הטעם דשמה יאמרו לא שיך ביה ולמהרש"א ומהר"ם אפי' בנשאת בעדים שיך הטעם דשמה יאמרו שפיר איכא למימר דבמסקנא לא הדר הגמר' מהטעם דשמה יאמרו אלא שהוסיפה דהיכא דעבדה איסורא קנסויה שלא יאמרו וא"כ במיכל בת שאול שהי' מפורסם לכל הפלוגתא שהיה בין בית דינו של שאול לדוד בענין מלוה ופרוטת דעתיה אמלוה או דעתיה אפרוטת והחליטו ההלכה דדעתיה אמלוה וביטלו קידושי דוד והתירו לפלטי בלא גט וב"ז הי' מפורסם לכל העולם א"כ החשש דשמה יאמרו ליכא א"כ להפוסקים דכ"ל דלא קנסו לראשון אלא משום שלא יאמרו וכיון דבמיכל בת שאול שהי' מפור' לכל שהתירו לפלטי משום ביטול הקידושין איכא למימר דאפי' למ"ד דבנשאת בעדים ג"כ שיך החשש דשמה יאמרו היינו משום דגם בעדים ליכא פרוסם כ"כ אבל היכא דהי' מפורסם לכל ישראל פרוסם גמור לכ"ע לא חיישי' משום שמה יאמרו סתמא דדבר הנעשה בבית המלך נחפרסם לכל בני מדינתו הלכך שפיר היתה מיכל בת שאול מותרת לדוד לאחר שנתברר הלכה דדעתיה אפרוטת משום דכלס ידעו אח"כ שבטעות נשאה פלטי וליכא החשש דשמה יאמרו ואיכא למימר דדוד ס"ל כשעת הפוסקים דכ"ל דלא הדר הגמר' מטעמא דשמה יאמרו והיכא דלא שיך החשש דשמה יאמרו לא הדר הגמר'

א"כ לא קנסוה כלל ובנידן דידן אפי' בלאו הטעם דפרסום ג"כ לא שייך הטעם דשמה יאמרו לפי מ"ש הוסי' יבמות (פ"ט.) ד"ה אמרי קידושי טעות דלר"ע איכא למיתלא בקידושי טעות ע"ש. ועיין ברמב"ם פ"י מה' גירושין ה"ו ובלח"מ שם א"כ בנידן דידן דהראשון לא נשאה אלא קידשה לבד א"כ ליכא חשש דשמה יאמרו גירש זה ונשאה זה ונמלא זה מחזיר גרושתו דהא איכא למיתלא דראשון קידשה אותה בתנאי ממילא ליכא קנסא ויש להעיר ע"ז ממ"ש הרמב"ם פ"א מה' גירושין ה"ו : אכל אם גירש שני לא יקיים ראשון שמה יאמרו החזיר גרושתו ע"ש. וממ"ש המגיד משנה פ"ד מה' אישות ע"ש. וכעת קלרתי ועיין בתשובת רבינו בצלאל אשכנזי סי' כ'.

סעיף ד'

והנה מה שבארנו דלהפוסקים דס"ל דליכא קנסא אלא במקום דאיכא חששא דשמה יאמרו ובנידן דידן דליכא משום שמה יאמרו ה"ה דליכא משום קנסא לא שייך לא לענין דלא כאסרה למקדשה הראשון דהוא לא עביר בה איסורא משא"כ לענין להתיירא למקדש השני לא מהני ולגבי דידיה שפיר שייך למקנסא משום דהו"ל לאחמנוי ולא הו"ל למיעבד איסורא דלענין למקנסא להשני אין לריבין שום לירוף לתנאים אחרים וכדמבואר מדברי הרמב"ם פ"י מה' גירושין ה"ד וז"ל : כל מי שנשאת בגט בטל הרי זו לריכה גט מצעל שני מדבריהן כדי שלא יאמרו אשת איש יולדת בלא גט ולריכה גט מן הראשון להתיירא לשאר העם ונאסרה על שניהם לעולם אעפ"י שנבעלה בשנגה כדי שלא יאמרו החזיר זה גרושתו אחר שנשאת ואם עבר אחד משניהם והחזירה יולדת עכ"ל. עיין במגיד משנה ובלח"מ והמל"מ כתב וז"ל : ומדברי רבינו הללו נראה דנתן טעם לאיסורא על שניהם כדי שלא יאמרו החזיר זה אה גרושתו וקשה דהתיירא לחוסרה על הראשון שייך טעם זה דכיון דמשני לריכה גט כדי שלא יאמרו א"א יולדת בלא גט אסורה לראשון כדי שלא יאמרו החזיר גרושתו וכדאמרינן בעלמא אכל לא יגרש שני וישא ראשון אלא לשני אחי' אסורה וכו' משום דנבעלה ולא חשיבה שוגגא משום דהו"ל למידק הא לימא שסני רבינו כתב ויטור חי' לא חשיב' שוגגא

כלל הילכך שפיר חזר דוד למיכל ונשאה בהיתר גמור דאין לומר דבאמת ס"ל כהפוסקים דבמסקנא דהר"ב לגמרי מטעמא דשמה יאמרו והיכא דעבדה איסורה קנסוה משום דהו"ל לאחמנוי לבד והא דדוד חזר ונשאה היינו משו' דבזמן דוד ערס קנסו חכמים ה' ואז היתר גמור ה' כמ"ש רע"א ז"ל בתשובתיו סי' ר"ו וז"ל : וראיית הרשב"א ממיכל בת שאול וכו' אינו מבין שורש הראי' כיון דהוא רק קנס אי מקנסא לחוד אי בנידוק חשש דיאמרו נשאה הא' מ"מ הוי רק דרבנן וי"ל דבימי דוד אכתי לא גזרו ע"ז ע"ש. ולענד"ג דלא יתכן לומר כן ע"פ מ"ש הב"ש סי' י"א ס"ק ג' לענין אם בא ישראל עליה בלאונס מותרת לבעלה ואם היא אסורה לבעל תלי' בשני התייראים שבגמרת כחובות (ט.) מפני מה לא נאסרה בה שבע גדוד מפני שבא עליה בלאונס ואצט"א גט כריתות ה' כתב אורי' לאשתו והתוס' בסופה ר"פ כ"ס שהביאו ירושלמי דאמר : הוא שוגג והיא מודה אסורה לו הואיל ותלא מחמתו הוא מזיד והיא שוגגת מתדת לבעלה ואם גירש אסורה לזה ס"ל דתיירא השני דאשת אורי' הית' מותרת לדוד מפני גט כריתות שהיה כותב עיקר ע"ש. וזה ודאי דמה דאמרינן בירושלמי דאם גירש אסורה לזה אינו לא דרבנן דהא מה"ת אמרינן כ"ס שאסורה לבעל כך אסורה לבעל וילפינן מקרא דונטמאה וכיון דמותרת לבעלה ה"ה דמותרת לבעלה אלא ודאי דהא דאם גירשה אסורה לזה אינו לא דרבנן ומטעם קנסא דעביר איסורה א"כ תירך השני שבגמ' ס"ל דבלא גט מאוריה היתה אסורה דרבנן הרי ע"כ הקנסות דרבנן בעינן עריות כבר נתקנו גם בימי דוד א"כ מסתמא ה"ה הקנס דעבדה איסורא אסורה לראשון ג"כ כבר ה' בזמן דוד ומה שהילכך הרשב"א להטעם דהיא אטוה גמורה עפ"י הוכחה הא אפי' שוגג נמי אינו אסור מה"ת וטעמא דשמה יאמרו ליכא א"כ גם מדרבנן מותר ובעינן למימר דס"ל כהפוסקים דבמסקנא דהר"ב הגמ' מטעם דשמה יאמרו ומה שהיא אסורה לראשון אינו אלא משום דעבדה איסורה קנסוה ומשום קנס לבד שייך נמי במיכל בת שאול הילכך הנהיך לטעמא דאטוה א"כ בנידן דידן דהי' מפורסם בכל מחבתי העתים שבארלנו וליכא חשש דשמה יאמרו ולרש"י ורא"ש ותוס'

מטעם זה אסורין לה לשני א"כ מטעם זה אסורה לראשון דהא קי"ל אסורה לבעל ולבעל והנדה בכוונת דביתו ז"ל דודאי הכא שוגגת היא וסן הדין מותרת לבעלה ולבעל אלא דחכמים קנסו לה לא תנשא לבעל משום דעבדא איסורא לא דהקשה לרבינו דהתינח דקנסו לשני אלא ראשון דלא עבדי איסורא אמאי קנסוה ותיקן דכיון דע"כ לריבה גט משני כדי שלא יאמרו א"א יולא בלא גט מש"ה אסורה לראשון שלא יאמרו החזיר גרושתו ע"ש. מבוואר מזה דהרמב"ם ס"ל כרש"י והרא"ש ותו"י דעמא דקנסא צבי לירוק להטעם דשמא יאמרו ולענין לאוסרה להשני הו"ל קנסא לבר ולא צבי שום לירוק דבר אחר וכן איתא בירושלמי פ"י דיבמות ה"א בהדיא וו"ל : קנסו בה אלל השני ולא יקנסו בה אלל הראשון שנייא היא שנשאת לו דרך היתר ומפרש הפני משה וו"ל : דסברה שמת בעלה ובנשואין גמורין הן וכ"ע לא ידעי ואיכא משום גזרה שמא יאמרו גירש זה ונמלא א"א יולא בלא גט עכ"ל. ונלעג"ד לפרש דה"פ יקנסו בה כו' בשלמא לשני היא אסורה לו משום דעבדא בה איסורא ושייך למיקנסא אבל לראשון דלא עבדא בה איסורא אמאי קנסין ליה ומשני היא שנשאת לו דרך היתר פ"י כיון שנשאת לו בהיתר צ"ד א"כ סוברים העולם דראשון גירשה ונשאת אח"כ להשני א"כ איכא חשש משום שמא יאמרו שמחזיר גרושתו הכי צהי"א דלראשון הוא דבעי' להט' דשמא יאמרו אבל להשני אסורה משום קנסא לחיד א"כ צנז"ד אס נימא דלונס עפ"י הוראה אינו לא כשוגג בעלמא הו"ל לאוסרה לשני אפי' לאחר שיגרש בה הראשון משום דעבדא בה איסורא ואיכא למימר דהלכך דקדק הרמ"א בשוף סו' י"ז בזה"ע דשהעתיק דברי הרשב"א בתשובה הג"ל וכתב דמותרת לבעלה הראשון ועיין בתשובת הגאון רע"א (סס) שהגניס בזה ע"ש. ומה שהוכיח מדברי הרשב"א דלא ס"ל בזה לפי"ש לזכר דברי הרשב"א לא מוכח מדי. אמנם מדברי בירושלמי (סס) איכא להוכיח דאפי' למ"ד משום קנסא לבר נמי אס היתה אטסה עפ"י הוראות צ"ד מותרת להנשא לראשון ולא קנסין לה דפריך ה"ס וו"ל : כמה דתימר תמן תפרישין אותן שלשה חדשים שמא מעוברת סן ואס"ה קנסוה ולא ה"ז ראיות להוליד מעוברת אותן מיד אף הכא כן שריא היא תמן

אחרים הטעו בזה והכא לא אחרים הטעו בה קנס קנסו בה שמהא בודקת יפה עכ"ל. והא ע"כ המקשה ס"ל דהטעם דנאסרה לראשון משו' קנסא לבר הוא דאס נימא דס"ל הטעם דקנסא משום שלא יאמרו א"כ מאי מקשה מהא דמפרישין אותן שלשה חדשים ה"ה התם ליכא טעמא דשמא יאמרו והלכך לא קנסין לה וכן ס"ל להירושלמי במסקנא ביבמות פ"ד ה"א וו"ל : צאו ואמרו לה מת בעליך והלכה ונשאת חדש ואח"כ צא הפיקח הויקן סברין מימר יוליא החדש ויקיים הפיקח עוד הוא צה"ל"ן קגסי"א עכ"ל. עיין במגיד משנה צפ"א מגירושין ה"ו ובמל"מ (סס) ואעפ"כ משני הירושלמי תמן אחרים הטעו בזה הכי ס"ל דאפי' למ"ד קנסא לבר נמי איכא דאחרים הטעו בזה לא קנסו א"כ ה"ה חונס דעפ"י הוראות צ"ד הג"כ הו"ל אחרים הטעו אותו דלא קנסו ולפי"ז אין חילוק בין ראשון לשני ואיכא למימר דזהו ג"כ סברה הרשב"א ואח"כ מלאתי להדיא להרשב"א בתשובה סימן י' שמדמה דין אטסה עפ"י הוראה לדין נשים שהחלפו של זה לזה ע"ש. א"כ בנידן דידן דהו"ל ג"כ אחרים הטעו אותה כמה שהתירו אותה להנשא לאחר צה"ג לא קנסוה לא לראשון ולא לשני ולבעל המאור בלא"ה שפיר היא מותרת לראשון ולהשני לאחר שיגרש אותה הראשון דהא דאיתא ביבמות (ז"א) : דרב פפא סבר למיעבד עובדא במאי הו"ל למיעבד אחר ליה רב הונא בריה דרב יהושע לרב פפא והתניא כל הני מתנייתא א"ל ולאן שנינהו א"ל ואשינויי ליקו וליסמוך מפרש בעל המאור במילי אחרנייתא וו"ל : ויש לפרש ה"ה דאמרינן רב פפא סבר למיעבד עובדא במאי הו"ל לאו כשנשאת עפ"י עדים דבהדיא פסקו לה הלכתא רב ושמואל לא כגון הני מתנייתא דלעיל דאית' בגמר' כגון כונס אה יבמתו שאמרו לה ללדתה היא מעוברת ונשאת ונמלאו דברים בדין ונמלאו זו איילונית א"כ בנט שנתנו למי שאינו בקי צו לקרותו ואמר לה שהוא כשר כגון אלו הדברים ודומיהם סבר רב פפא למימר מאי הו"ל למיעבד א"ל רב הונא בריה דרב יהושע ה"ה תני הני מתנייתא ואמר ליה רב פפא לאו שנינהו איבעי ליה לאתמוגי ואיבעי לה לאקרויי געה זה הואיל והמתנה ואמרו לה כך או שנתנה הגט לקרותו וטעה בו

לה כשר הוא אנוסה היא במאי הו"ל למעבד
 וא"ל רב הונא ברביה דרב יהושע ואנו אשטויי
 ניקוס וגסמוך ע"ש. לפי"ז איכא למימר דהיכא
 דנשאת עכ"י ע' מותרת לשתייהם משום מאי הו"ל
 למיעבד אפי' לרב הונא ברביה דרב יהושע ועל
 דין זה לא אמר דאין אשטויי ניקוס וגסמוך לא
 דמודה לרב דאמר דאפי' לרבנן מותרת לשניהם
 דלא מנינו דשליג עליה בשום מקום דעפ"י
 עדים האונס יותר גדול ואונס גמור הוא
 וה"ה אנוסה עפ"י הוראת ב"ד הו"ל כנשאת
 בעדים ואמרינן מאי הו"ל למיעבד.

סעיף ה'

עוד איכא למימר דאפי' למאן דמפרש רב
 הונא קאי כנשאת בעדים מ"מ כנשאת
 עפ"י הוראות ב"ד מודה דלא אמרינן הו"ל
 לאמתוני ולא דמי לנשאת בעדים דבשלמא
 בעדים דהספק הוא במליאות הילכך שייך לומר
 הו"ל לאמתוני דע"י התנה אפשר שיחברר
 הדבר ביותר דשם יבא בעלה ברגליו משא"כ
 כנשאת עפ"י הוראת ב"ד דאין הספק במליאת
 אלא בדין וב"ד פסקו דדין מאי שייך לו הו"ל
 לאמתוני מה יהי' אם ימתין הלא הדין נפסק
 הלכך הו"ל אנוסה גמורה וכן מלאמי ג"כ שהעירו
 בזה כנה"ג באה"ע סי' י"ז בהגהותיו לטור
 ס"ק תקל"ט והנ"ב תנינא סי' קל"א לחלק
 בהכי ע"ש. ובנידון דין נשאת לשני עפ"י
 הוראת ב"ד ששעו והורו לה יתיר להנשא וגם
 הם בעלמם הכניסוה לחופה כי הם סידרו לה
 החופה וקידושין ואיכא למימר דבכה"ג אפילו
 למוהרי"ק נשאת בעדים מ"מ באופן דידן מודה
 דמאי הו"ל למיעבד יותר ומאי הו"ל לאמתוני
 שייך בזה הילכך הו"ל אנוסה גמורה ולא קנסוה
 חכמים בכה"ג ואעפ"י דלענין חיוז קרבן שייך
 אפי' בכה"ג דק"ל יחיד שעשה כקוראות ב"ד
 חייב מ"מ לענין לאוסרה לשניהם מהני אונס
 דכה"ג ג"כ וחיוז קרבן ולאוסרה לשתייהם לא
 תליא זב"ז כדאיכא בגמרא דיבמות (ל"ג :)
 גבי שנים שקידשו שתי נשים ובשעת כניסתן
 לחופה הוחלפו מותרין לבעליהן לאחר זמן
 הפרשה משום דאנוסין הן וחייבין בשש עשרה
 חטאות ע"ש. הכי כהד"א דאין גודל האונס
 דלריבין לענין לפטור מקרבן לריבין נמי לענין
 להתייר אשה לבעלה ולבעלה אלא באונס פחות
 מזה

עבירה העושה על פיהם הלכך איכא חיוז
 קרבן העושה על פיהם ודוקא לפנין שלא
 תאסר לבעלה ולבעלה הוא דמהני אונס דעפ"י
 הוראה ג"כ אבל קרבן דלכפרה הוא כפרה
 צורא לריך דעכ"פ עשה מעשה דעבירה על
 פיהם משא"כ הא דתאסרת לבעלה או לבעלה
 אינו בגדר כפרה על העבירה לא בחור קנס
 ובאונס לא קנסו והלכך אחי נמי שפיר הא
 דאיכא בסנהדרין וז"ל : מקיש קידושי מרב
 לעדריא לקידושי מיכל לפלמי בן ליש מה קידו'
 מיכל לפלמי בעבירה אף קידושי מרב לעדריא
 בעבירה ע"ש ולריך להבין כיון דמיכל בת
 שאול הייתה מותרת לדוד מטעם דאנוסה הייתה
 איך מכנה קידושי מיכל לפלמי שם עבירה אבל
 לפי הג"ל אחי שפיר דאעפ"י דלא תאסרה לדוד
 מחמת נשואי פלמי משום אונס עפ"י הוראה
 מ"מ מדי עבירה לגמרי לא ילא וחיוז קרבן
 דלכפרה איכא (ומ"ש רש"י סס) ד"ה קידושי
 מיכל וז"ל : פשיטא לן דבעבירה דהא כתיב
 אשתי מיכל וק"ל (קידושין מ"ז) דעתיה אפרוטה
 דבת קידושין היא ע"ש. ל"ע הא התם מפרש
 איבא דר' יוסי ור"י ס"ל התם דמיכל אחר
 מיתת מירב נשאה וס"ל דקידושי מרב הי' קי'
 ודאי והיינו משום דתקדשה בהעשר גדול אשר
 הבטיח שאול לדוד בשביל גלית ואעפ"י דהמקדש
 במלוה אינה מקודשת איכא למימר דקדשה
 בהנאה מחילה מלוה כדכתב מהרש"א (סס) או
 איכא למימר דתקדשה במלוה עומה ומקודשת
 משום שהיתה מלוה דאחרים דמהני במעמד
 שלשתן עיין בש"ע אה"ע סי' כ"ח סעיף י"ג
 והא דאמרינן התם לר' יהושע דקידושי טעופ
 היו איכא למימר דס"ל כהפוסקים דאפילו
 במעמד שלשתן ובמלוה דאחרים נמי לא
 מהני א"כ אין שייך לומר לר' יוסי דקידושי מיכל
 לדוד היו בטעות משום מקדש במלוה ופרוטה
 דהא לר"י במלוה כבר נתקדשה מירב ולא נשאה
 רק הפרוטה א"כ ודאי הי' דעתו על הפרוטה
 איבא דכ"ע ועוד הא לביטת ר' יוסי במלוה
 לחודיה הוה מלי לקדשה והא ס"ל מלוה דאחרים
 הוא אך משום זה יש לומר דאיכא למימר דס"ל
 דמיכל קטנה היפה והקידושין היו ע"י שאול
 עלמו כדכתב לקמן ולא הי' מלוה דאחרים
 אבל עכ"פ לר"י במלוה כבר נתקדשה
 מירב ולא נשאה רק הפרוטה א"כ אין שייך
 רש"י איבא דר' יוסי דקי' מיכל בעבירה כ"ה

דק"ל דעתיה אפרוטה הא לר"י ע"כ בעיקר למימר דמחלוקת דשאלו ודוד היו בענין המאה פרלות לבד אם שזה פרוטה או לא כדאיתא בהם באצט"א ע"ש. ובמד"ר פ' ל"ב א' דסברה שאלו היה מסוס דדוד מורד במלכות ה' וחשוב במה ואין אישות למה ע"ש. ואיכא למימר דכונת רש"י לפרש בדברי ר"י בהיקשו קידושי מירב לקידו' מיכל הוא רק להוליא מדעת ר' יהושע דהא לכאורה קשה הא לר"י איכא הו"ל להקיש קידושי מיכל לקידושי מירב דהא לדרידה קידו' מירב הוי קידושי ודאי בין לשאלו ובין לדוד דצדקושי מיכל הוא דפליגי אלא ודאי דכונת ר"י דמקיש היינו להוליא מדעת ר' יהושע בר פלוגתיה לדרידה קידושי מירב אינו קידושין כלל וקידושי מיכל פליגי שאלו ודוד ע"ז אמר דהכתוב מפיק מדעת ר' יהושע דמקיש קידושי מירב לקידושי מיכל הו"ל ודאי קידושין אפי' לר' יהושע ואפי' למירב ראשון דגמיר' דפליגי אם מלוה ופרוטה דעתיה אמלוה או דעתיה אפרוטה וכיון דק"ל דדעתיה אפרוטה א"כ הו"ל קידושי ודאי הרי היתה קידושי מיכל לפלטי בעצירה אף קידושי מירב לדוד היו קידושי ודאי כג"ל וקידושי מירב לעדריא בעצירה וכן אתי שפיר הא דאיתא ביבמות (י"ג:) לא נמנעו ב"ש מלישא נשים מב"ה ולא ב"ה מב"ש ע"ש. ועיין רש"י שם ואם נמא דאנוס עפ"י הוראות ב"ד הו"ל אנוס גמור וליכא כגד עבירה א"כ אמאי הו"ל למנוע ב"ש מב"ה וב"ה מב"ש מלישא נשים הא היו אנוסים עפ"י הוראות ואינו נחשב הולד שבא מאיסור ונהא לא כמו גולד ע"י אמצעי עיין חגיגה (ט"ו.) ובח"מ למה"ע סי' א' ס"ק ח' וב"ש ס"ק י' וכן הא דהלכיו השרשה שלשה חדשים גבי נחלפו אעפ"י דהו"ל אנוס גמור דהילכך לא נאסרו לבטליק וכן מ"ש מהרש"א במדושי הלכות לקידושין (י"ג.) אבבאר טפתא דר"י דאמר וקטן מזור המושל מסוס חקש ממורות ע"ש. והא בהם ג"כ ע"י הוראות ב"ד נישאו ואנוס עפ"י הוראה הוא והא"ל דמהתם איכא למימר דרין שריט ידע בריי מ"ק לאו אנוס עפ"י הוראה הוא דהרי הו"ל ביהרתי דגם התם מיד כמותה דמ"ד שני מ"ש בהקדמה אבל כג"ל הו"ל אנוס גמור וליכא אנוס עפ"י הוראה וכן נחלפו אנוס גמור וליכא אנוס עפ"י הוראה

כ"כ ללא נעשה שום דגמור עבירה והילכך איכא ביה מסוס ממורות ואיכא ביה חיוב קרבן א"כ קושי' ה"ז שהקשה להרשב"א מהיוב קרבן לבד לא קשה מידי ואף מה שהיקטנו מקרבן יחיד שעשה עפ"י הוראה ג"כ לא קשה מידי ולענין קנסא דתלא מזה ומזה הו"ל אנוס גמור ולא קנסינן לה א"כ בצידן דידן איכא למימר כיון שהיתה אנוסה עפ"י הוראות ב"ד המתירים בטעות נחשבה כאנוסה ולא קנסוה. עוד איכא למימר דכיון דלא אשכחן בש"ס בהדיא דקנסוה איכא שהיא אנוסה עפ"י הוראות ב"ד אין לנו לחדש קנסות מעלמנו עיין במגיד משנה פ"י מה' גירושין ה"ד ובלחם משנה שם ע"ש. ומה שהקשה ה"ז (שם) לדברי הרשב"א שכתב שמיכל נבעלה בע"כ מהסוגי' דסנהדרין (שם) דאיתא דלא נבעלה כלל לפלטי וע"כ נקרא פלטי שפלטי א מן העבירה ודרשינן (שם) עד הכתורים שהיו ככתורים שלא עעמו טעם ביאה ע"ש. כבר הרגיש בזה הרשב"א עלמו בתשובותיו (שם) סי' י' והוא תירץ אחד מתירוליו על קו' שהקשה על דוד איך חזר למיכל בת שאלו וו"ל: ועוד אפשר לומר שלא בא עלי' פלטי בן ליש וכמו שאמרו חכמים שנתן חרב בינו לבניה וא"ת אם מחמת טענה זו מנין ה' יודע כן שזה סרחת ערסותיהן היתה יש לנו לומר כי נביאים היו בימי דוד ועל פי נביא עשה ואעפ"י שלא נזכר זה בכתוב ע"ש. ועדיין יש לדקדק אם ידע פלטי דאסורה לו איסור א"א איך עבר פלטי על איסור תורה דידוד עם א"א דאורי' הוא כדאיתא בע"י (ל"ז:) סנהדרין (כ"ה.) ובתוס' (שם ל"ז.) ד"ה התורה ובסוטה (ז.) ד"ה נדה ובש"ע אה"ע סי' כ"ד וב"ש ס"ק א' ואם נמא דמתייחד עמה בעדים הא א"ל לומר דעפ"י נבואה ידע ועוד דמהסוגי' שם מבואר דלא נתיחד עמה בעדים דהא אמרינן (שם) מה עשה נתן חרב בינו לבניה ע"ש. ואם נתייחד עמה בעדים למה ליה לנתן בחרב א"כ אכתי חקשי אפלטי איך עבר על איסור תורה ואפשר דס"ל דמזנת שצירת הי"ד דוחה לאיסור דידוד דהא אמרינן (שם) הלך ובכה על המזנה דאזיל מניה ע"ש. ודוחק הוא ועוד קשה איך כתב הרשב"א דעפ"י נביא עשה נהי דלא נבעלה מ"מ אסורה לדוד מסוס דעברה לאיסור יחוד דהא כתבו הפוסקים דאפי' יש עדים שלא נבעלה כיון דנכנסה לחופה ג"כ נאסרה עיין

במהרש"ל

שאל ושאל נמן משום דקטנה היתה א"ל לה לקבל קידושין בלא דעת אביה והילכך שפיר דקדק הגמרא' ואמרה דעת' אמלוג דעת' אפרוטא ולא אמרה דעתה אמלוג דעתה אפרוטא משום דבאמת לא תלי' בדעתה כלל אלא העיקר בדעת אביה תליא והכי אמר שאל לדוד דעת' בודאי היתה אמלוג דהא הכי ס"ל דמלוג ופרוטא דעתיה אמלוג חלל אפי' דעתך נמי אמלוג היתה דאין סהדי דסתמא דאינשי מלוג ופרוטא דעתיה אמלוג דחשיבא והלכך אמרה הגמרא' דעתיה אמלוג ומפרש רש"י דמקדש לקדש במלוג דחשיבא וכין דמוכח הוא דמיכל קטנה היתה וקי"ל פיתוי קטנה אונס הוא כדאיחא ביבמות (ל"ג:) (ס"א:): ואונס בישראל מישראל שרי הילכך אעפ"י דאח"כ נשאת לפלטי מ"מ מותרת לדוד משום דמה"מ ליכא איסור דפיתוי קטנה אונס הוא ורובן לא קנסו לקטנה דבלא"ה לאו בת עונשים היא והחשש דסתמא יאמרו נמי ליכא דהא כיון דנשאת שוב אין לאביה רשות בה ואינה יכולה להתגרש בקבלת אביה ובקבלת עלמה נמי א"א דהא אין לקטנה יד לקבל גיטה ואפי' אם היתה מבחנת בין גיטה לדבר אחר ומתגרשת ע"י עלמה עיין בש"ע אה"ע סי' קמ"א סעיף ו' מ"מ ליכא חשש דסתמא יאמרו מחזיר גרושתו דהא כיון דעריין קטנה היתה בשעה שנתן שאל את צפו אשת דוד לפלטי לא ה"י לה זכות לקבל קידושין גם בידה ואם נתקדשה לאחר אינה מקודשת אלא קידוש דרבנן ואינה לריבה גט אלא יולדת במיאון עיין בש"ע סי' קנ"ה סעיף ח' והרשב"א שמתרן באופנים אחרים ס"ל דמיכל לא ה"י קטנה ומשמע מתשובתו סי' י' דגרס בגמרא' דעתה אמלוג דעתה אפרוטא ע"ש.

סעיף ו'

והנה בגד"ד אעפ"י דמקדושה עומדת ונחתה שלא נתקדשה כלל וכיפדת הכל מ"מ לא אמרי' דאינה ארסה אלא ששעת' ולא עפ"י ההוראה נישאת אלא לנשאת דנשאת הוא דקא עבדה ולעברה על דת סמך וכמעט כותמה דהא הכל יודעין דלא חשיב' אלו ח"ן חתונה כהנ"ל יודעת כן דהוראה וכתובה לא סתמה ואלא מורדת וסביק בנשים תליא חללה ואלא חתונה יאמר דהיא נתקדשה אפי' שלא חתמה ואלא חתונה דלא נתקדשה לא זעיל ונחתה דהיא כהנ"ל

במהרש"ל פ"י דיבמות ובמנ"י (סס) ועיין בב"י אה"ע סס"י י"ז מ"ש בשם הרשב"א עלמו ובש"ע סעיף ג' ובב"ש ס"ק ק"ע ובמהרשד"ס חאה"ע סי' כ"ב? והנה הרד"ק כתב טעם דנתן שאל את צפו מיכל שהיתה אשת דוד לפלטי משום ששאל אנס את דוד לגרשה ומה שהתורה דוד משום שהיה גט מעושה ופסול. אבל אחתי קשה איך נשאה פלטי על ידי גט פסול וקשה ככל הנ"ל. אמנם לענ"ד נראה לתרן עפ"י מה דלכאורה לריכין להבין הא דאמריין במנהדרין (סס) דשאל יודו היו מחולקים בדן מלוג ופרוטא אם דעתיה אמלוג או דעתיה אפרוטא וכתב רש"י ד"ה שאל סבר כו' וז"ל: דמקדש לקדש במלוג דחשיבא ע"ש. למה קפד דוקא אדעתיה דמקדש הא בעינן דעת שניה בקידושין דבקידושין (מ"ח:) איחא דעתיה אמלוג דעתיה אפרוטא (סס) (מ"ו.) איחא וז"ל: המקדש במלוג ופרוטא דעתה אפרוטא ע"ש. והא דוד דס"ל דמקדש במלוג ופרוטא דעתיה אפרוטא הו"ל לדקדק ולומר דעתה אמלוג דהא דוד בעלמו בודאי עשה כשמעתי' ודעתיה אפרוטא א"כ העיקר הו"ל לומר דעתה אמלוג פי' נהי דדעת דוד ה' אפרוטא כמו שאמר (שמואל ב' ג') תנה את מיכל אשר ארשתי לי במאה ערלות פלשתים ע"ש. אבל כיון דדעתה אמלוג משום דהיא חשבה כדעת אביה דדעתה אמלוג הילכך לא הו' קידושין משום דבעינן דעת שניה לכן נלענ"ד דס"ל להגמרא' דמיכל קטנה היתה ולא ה"י לה יד לקבל הקידושין בעלמה אלא ע"י אביה או היא ע"י שליחות אביה להפיה' דמהני בתורת שליחות ע"י צפו הקטנה או שעמד אלה (עיין מ"ש לעיל בפ"י סעיף ז') וכן משמע פשוט לשון הכתובים בשמואל א' קפ"טל י"ח פסוק כ"ז: ויתן לו שאל את מיכל צפו לאשה ובקפ"טל כ"ה פסוק מ"ד כתיב: ושאל נתן את מיכל צפו אשת דוד לפלטי בן ליש וגו' ולא כתיב והיא נתנה לדוד לאשה והיא נתנה לפלטי בן ליש כמו דכתיב (סס) קפ"טל י"ח גבי מרז: והיא נתנה לעדריאל המחלתי לאשה אלא ודאי דמרז היתה גדולה כתיב בה והיא נתנה כלומר שהיא בעלמה קבלה בקידושין עיין במלכות דוד שם משא"כ מיכל שהיתה קטנה לא היתה יכולה לקבל קידושין בעלמה בלא דעת אביה הילכך כתיב ויתן לו

תאמר אף פעמים דתקדש' וליכא עדים להעיד
 אין בדבריה כלום לענין הטוגע לזולתה וכיון
 דלא נישאת לשום איש ערם התיקוה ב"ד
 המתירים הרי לא עשתה על דעתה הנפשה
 כלום ומה שהיא אומרת ומכשחת הקי' לגמרי
 איכא לתלות ולעמוד אותה על חזקת כשרות שלה
 דרק בפני בני אדם שלא תתגנה בפניהם ושלא
 תתגנה בפ' בע' אמ' כן אבל מה שטוגע לשמים לא
 פשעה ולא מדדה הרי חיכתה והמתנה עד שהת'
 לה להנשא ומאי הו"ל למיעבד ובאמת גם שקרי
 טעמי ההוראה שלהם לא היו מחמת שסמכו
 על פיה רק מחמת שפסלו עד אחד שקיבלו
 עליו עדות שהעיי' עליו שחלל את השבת (בטעות
 כאשר ביארתי לעיל) והשאי' בטלי בעדי הומה
 (בטעות כאשר ביארתי לעיל) וסמכו על הסכמות
 והחרמות (וכבר ביארתי שאין להם שחר כלל)
 ואע"ג דהכשתה הועיל גם ללדדי היתיר במה
 שעשו דין הקידושין לדין מרומה והלריכו חו"ד
 הרי בזה לא היא פשעה אף המתירים פשעו
 שהיו דנו על השערות ששיערו שלא תקרנו ולא
 דרשנו כד"ג ערם ששא' מפי איך הי' המעשה
 בכל סדר הקב"ע ולו שאו ממני אז לא ילא
 הפגל הזה ואם לא מצאו לנחוק שלא היה לירוף
 הזה להם לעיקר רק לרוחה דמילתא הרי עכ"פ
 היא לא פשעה בנשואין שלא כדיון וכל מעשיה
 היתה עש' ב"ד המתירים ומה הו"ל למיעבד.
 ומ"ש הכנה"ג בס' י"ז בזה"ע ס"ק ת"ר
 בשם הרדב"ז סי' ל"ט וז"ל : דאם נשאת האשה
 עפ"י הוראת חכמי אסורה לחזור לבעלה הראשון
 ושלא הי' לה לסמוך ע"ז החכם כיון שיש גדול
 ממנו בדור ואפי' הכ"ד שיש במדינה שאין גדול
 ממנו אינו נקרא אונם שכבר אפשר שיש גדול
 ממנו במקום אחר ע"ש. איכא למימר דהיינו
 דוקא בהוראה שלא מב"ד להיטר ולא תליא
 בגב"ש בכה"ג ש"ל דאפשר לה להמתין ולשאול
 פי' למי שגדול ממנו תשא"כ בהוראה שילא עפ"י
 דקדוק קב"ש אפי' ב"ד וז' שהעדים לפנייהם ובידם
 לחקור אמרי דברי העדים בכל האפשרי ולהב"ד
 אפי' במדינה אחרת אין להם ידיעות המעשיות
 ולא ידעו ולא יבטו לטעות שום דבר לא ימין
 ולא שאלו בכה"ג ל"ש למי דהו"ל לאמתני
 ושלילתו לא פי' הגדול ממנו. ועתה עלינו רק
 לומר איכא דאיכא ב' ב"ד מחלקים והלכה וטעמ'
 ע"פ ח' קמן אם היא נשאת אונם בכה"ג
 והנה הכנה"ג מסיק (שם) וז"ל : אמר

המאסף לכאן נר' דהנך תשו' דהרשב"א ז"ל
 ומעשה דמיכל בה שאלו היו תיובתא שהרי התי'
 מפני שנבעלה בהוראה שהיתה מותרת וטעות כזה
 אונם הוא וכמ"ש הרשב"א ז"ל ואת"ל שכבר
 מודה הרב ז"ל דאם נשאת עפ"י גדול הדור
 אטובה הוי בקי' מיכל היו גדולים משאלו דוד
 וב"ד ז"ל חדא מתרתי או ששאלו וב"ד באותו
 הזמן גדולים היו מדוד וב"ד ובפרט שהיה שם
 יהונתן שאמרו ז"ל ע"כ דכר שהי' אומר דואג
 על דוד הי' שאלו אומר יהונתן בני כמוהו וכיון
 שמיכל נשאת עפ"י שאלו וב"ד שהיו גדולי הדור
 אטובה מקרי או שאעפ"י שדוד וב"ד היו גדולים
 משאלו מיכל היתה עושה כזה וסבורה היתה
 ששאלו וב"ד היו גדולים מדוד וב"ד אבל כגדון
 הרדב"ז היתה יודעת שיש גדול מאותו חכם
 שהורה להנשא ועוד אפשר לו' דאע"ג דדוד וב"ד
 גדולים משאלו וב"ד בחכמה ומיכל ג"כ היתה
 יודעת כן כיון ששאלו הי' מלך גדול הדור מקרי
 עכ"ל. ובג"ד ג"כ היא געה בדב"ז דלא יש ב"ד
 היותר גדולים מהב"ד שהתי' א"כ אפי' להרדב"ז
 נקראה אטובה ואע"ג שהב"ד של ע"ע שלחו לה
 להודיע שחייבת בהפרעה ועומדת בדעתה אעפ"כ
 לא נקראת מזידה יען שהמתירין הראשו' הלכ
 לעולמם והיא תולה הוראתה דוקא על מהירה
 הראשון. אמנם מה שהוכיח הכנה"ג ממעשה
 דמיכל בה שאלו לענין דאפי' יש מחלוקת בין
 ב' ב"ד נמי דין אטובה חיה לה נלענ"ד להעיר
 מדברי החוס' דחגיגה (ט"ו.) ד"ה יוסי כן יועזר
 וז"ל : בירושלמי אמר בראשונה לא הי' מחלוקת
 אף על הסמיכה בלבד ועמדו שמאי והלל ועשו
 ד' משרבו תלמידי שמאי והלל שלא שמשו כל
 זורק רבו מחלוקת בישראל ונחלקו לב' כיתות ויש
 לתמוה הרי נחלקו כבר בימי שאלו על מלוה
 ופרוטה ושמה כיון דשאלו וב"ד הוו סברי דעתו
 אמלוה ולא היה אדם חולק עליו רק לפי
 סברת דוד לא מתקרי מחלוקת עכ"ל. הרי
 ס"ל להחוס' דמחלוקת דשאלו ודוד בענין קידושי
 מיכל לא מתקרי מחלוקת של שני בתי דינים
 אך באמת דברי החוס' לריכוס ביאור אט
 באמת לא הי' מי שחלק על שאלו ובית דיעו
 כלל איך אמרינן בגמרא' דסנהדרין (שם)
 דקידושי מיכל הי' קידושין גמורים וכשאת
 לפלטי ביאור הא' כיון דשאלו ובית דיעו
 הגדול שבדור הכוא פסקו דדעתיה אמלוה
 וסברת דוד הי' בטלה ומבטלת ה"כ הרי

הלכה היתה כשאלו וב"ד וכל ישראל היו מחויבים
 לפסוק דעתיה אמלוה דהא כתיב וזאת אל
 השופט אשר יהי בימים ההם ואיך שלח דוד
 מלאכים אל איש בשם בן שאל לאמר תנה
 את אשתו את מיכל אשר ארשתי לי במאה
 ערלות פלשתים הלא כבר נתבעלה מענתו
 משום אחרי רבים להטות ושאלו ובית דין
 היו רבים ואין להקשות בלא"ה הא ק"ל דת"ח
 שאמר דבר הלכה בדבר השי"ך לדידיה אם
 אמרה קודם מעשה שומעין לו א"כ הוראות
 דוד לבד כמאן דליחא דמי דהנ"ל בדבר
 שאמר כך קבלתי אבל אם אמר דבר מסברא
 שומעין כדכתיב הנמ"י בשם הריב"ז והביאו
 הרמ"א ב"ד ס' רמ"ב סעיף ל"ו ע"ש. והא
 הדין דמלוה לפרוטה דעתיה אפרוטה מסברא
 הוא וחולי דלאחר שמלך דוד ובית דין היו
 בית דין הגדול שבכל ישראל נשאו ונטנו בדין
 קידושין דוד למיכל בת שאל ואז נמחדש הלכה
 דמלוה ופרוטה דעתיה אפרוטה ואז שלח
 מלאכים להביא את מיכל אשתו.

סעיף ז

והנה לכאורה יש להעיר ולחלק לדין דידן
 מהא דהותרה מיכל לדוד משום דהתם
 עיקר היתר תלוי רק בהוראה לבד ולא תלי'
 בעדים כלל הילכך ה"ל אטושה גמורה ומאי
 הו"ל למיעבד וענין התלוי בהוראה לא שייך
 לומר דהו"ל לאתמוני כדכתיבתי לעיל משא"כ
 בנידון דידן דההיראה גופי' תלוי בב"ד עפ"י
 עדות העדים וההוראה שנעשה עפ"י עדות
 העדים לא שייך לומר אטושה ומאי הו"ל למיעבד
 דהא אפשר לאתמוני ויהבדר עפ"י עדים אחרים
 בירור גמור הדע הא דנשאת עפ"י עדים תלא
 מזה ומזה אפי' נשאת עפ"י עדים וגם עפ"י
 ב"ד נמי הלא כדכדכו הפוסקים והוכיחו מהא
 דכתב המרדכי ריש פ' האשה רבה ע"ש. והיינו
 משום דעכ"פ ההוראה נעשה עפ"י העדים
 ואינו הוראה אלא טעות א"כ ה"ה ידון דידן
 אע"פ שנעשה היתר עפ"י הוראה בית דין
 אבל עכ"פ כיון דההוראה נעשה עפ"י נביות
 עדות של העדים שייך לימר הו"ל לאתמוני
 כיון דהטעות אינו בהוראה אלא במליאות אם
 העדי קידושין באתם פסולים כינאו או לא
 ובטעות עפ"י מליאות שייך שפיר לומר הו"ל

קידושין מיכל המחלוקת שהי' בין שאל לדוד
 ענין מליאות הוא להאב"ע דסנהדרין לכ"ע
 מלוה ופרוטה דעתיה אפרוטה אלה דפליגי
 במאה ערלות דפלשתים אם חזי למידי או לא
 חזי ולא מידי ודמי כמו הוראה עפ"י עדים
 איכא למימר דלאו במליאות הוא דפליגי אלא
 כולה בהוראה לבד ולא במליאות ועיקר
 מחלוקתם הוא אם ערלות פלשתים מותרים
 בהנאה או איסורים בהנאה והמקדש באיסור
 הנאה אינה מקודשת כדכתיב הסבות יעקב
 בח"א י"ד ס' פ"ג בשם ברכה הובח ובתשובת
 ל"ל שמקשים על שאל דוד שקידש במאה
 ערלות פלשתים הם הם איסור הנאה ומתוך
 משום דמי שקנו לו בשרו מותר בהנאה
 והפלשתים היו קמים לו בחוקת מלחמה ע"ש.
 ואיכא למימר דבהבדלה זאת היו מחולקים
 שאל דוד שאל ס"ל דלח חזי ולא מידי
 משום דאיסור בהנאה ודוד ס"ל דמותר בהנאה
 אמנם איכא למימר דגם בנידון דידן הו"ל
 אטושה עפ"י הוראה גמורה דהא גם בענין
 קבלת עדות המזימן והפוסלין ולפסול עדות
 הקידושין הכל תליא בהוראה ולא במליאות
 ועיקר טעונו ה"י בהוראה שלא דנו בדין
 הומה כהלכה ולענין לפסול עדי קידושין לפדות
 ולענין ביטול העדות משעם נמלא אחד מהם
 קא"פ וכל הענין השי"ך לדיני עדות הכל ה"י
 שייך בענין הוראה ולא בענין מליאות א"כ
 אין ההוראה מוטעה מלד העדים אלא אדרבה
 הטעות שנעשה ע"י העדים יאל מטעות בהוראה
 הילכך הו"ל אטושה עפ"י הוראה גמורה ואם
 תקבל רוח גם מהמקדש הראשון חיים תהי'
 מותרת למאיר לאחר זמן הבתנה אבל כ"ז
 שלא מתגרם מהמקדש הראשון הרי היא אסורה
 למאיר באיסור מאורסת לחיים גמורה מה"ת.
 כן נלענ"ד להלכה עפ"י כל הדיעות מעטות
 הדועה ל' מחתי ועד סופה בדיעות גדולות
 בלי שום הפרזה לא לכה בטוס שהיא תעשה
 החובה שבתע"פ לאחי אלפי ישרא' שישמחו
 בפרן והבביר והתעלה כולם מישראל אשר היא
 קשה לפולם ישרא' מזור כהנאל וכו' וכו' וכו'
 תאבל הארץ ותתפלל כל יום יום על עמך ישראל
 ובשוק וגם דני יום יום יראשון וכו' וכו' וכו'
 לעיל במקדש וכל המעשים שבתע"פ וכו'
 מהא דתלוי וכו' וכו' וכו'

יען שקבלתי האגרת הקדש מכבוד זקן הרבנים הנאון הגדול הצדיק
המפורסם כקש"ת הרב חיים ברלין שליט"א לאחר שנדפס רוב ספרי ולא
הי' אפשר להזכירו במקומו וכו' רצוף אהבה בדברי
הריב"ש שפלפלתי בדבריו בספרי הנכחי הרבה לכן הנני להעתיקו פה.

עזרי מעם ה' א' לסדר ושמתי פדת כ"ד טבת ברכי נפשי לפ"ק

ישאו הרים שלום פנתרים לסגלת יקרים כבוד ידידי עזו הרב הנאון החריף
ובקי בוצינא דנהורא ומשיב מלחמה שערה, כש"ת מוהר"ר יוסף צבי הלוי
הי"ן — בך ה' הילו וכבוד אומר כלו, סלה.

נתכבדתי במכתבו הגלוי, גם הניעוני הקונטרסים הנדפסים מספרו **טיב קידושין**
וקראתי לשבת עונג, להשתעשע, בפלוליו הנחמדים
החולכים למישרים בחורפא מעליא לשבח במכרות ישראל ונכוחות המקום יהא בעזרו,
לגמור בעדו לטובה.

אמנם בעיקר שאלת הקידושין יסוד ספרו זה לא לבי הולך להבנים עצמי בזה לחוות דעה
בהלכה למעשה כו' וידוירב לו לכתר"ה שיחי' להורות בזה כהלכה ותסתים האי עובדה
באחרים וולתי רבני גדולי הדור הפקיע שמייהו כו'.

אמנם להשיב תורה מפני הכבוד כו' אמרתי להעתיק לפניו מה שרשום אצלי מכבר על
דברי הנודע ביהודה בתשובתו הארוכה סי' ע"ב שחקר ברעת הריב"ש הידועה
בהזמה שלא בפני העדים שהעדים הניזומים נפסלים לכל עדות שבעולם והסכים עמו
המהר"ש ז"ל והרלב"ח ז"ל חלק עליו והנאון הנובי ז"ל מחא לה אמוחא לדעת הריב"ש ז"ל
והביא שלשה ראיות נגדו הלא בספרתו ורשום אצלי מכבר לדחות ראיותיו והנני להעתיקם
בזה לפני כתר"ה הנאון שיחי'.

והנה ראיתו הראשונה מדברי התוס' בפ"ק דסנהדרין (ת: ד"ה והביא האב עדים והוימום
שכתבו דמיירי קודם נמר דין דליכא מיתה בזומטין ולדבריו הריב"ש הרי ז"ל גם
אחר נמר דין אך שהוימום שלא בפניהם דלהריב"ש ניזומים בודאי וחייב מיתה אין כאן.
ולענ"ד י"ל על פי מה שהסביר החומים כסיו' ל"ח דעת הריב"ש דס"ל כרבי"ה ז"ל שהוכיחו
מהא דהזמה שלא בפניהם הכחשה מיהא הווי דאם כדיעבד קבלו עדים שלא בפני בע"ד
מהניא עדותם ולפי"ז פשוט דעד כאן לא קאמר הריב"ש דהעדים נפסלים ע"י הזמה שלא
בפניהם אלא כדיעבד אם כבר הוימום שלא בפניהם אבל לכתחלה וראי אין כ"ד מקבלין עדות
הזמה שלא בפניהם אפי' אם אין כונת המזימן אלא לפוסלם לעדות וא"כ הרי שפיר הוכרחו
התוס' לאוקמי דמיירי שהוימום קודם נמר דין דאלו לאחר נמר דין אין כ"ד מקבלין עדות
הזמה שלא בפניהם כלל וכו' נדחה גם הראי' השנית שהביא הנובי שם ממה שהקשו
התוס' שם ט' ב' ד"ה עדי האב דאמאי עדי האב נהרנין הא יכולין לומר דלא באנו אלא
לחייב הפעל מאה סלע והקשה הנובי ז"ל דלהריב"ש אם היה כונתם אך לחייב הפעל היו
יכולין לומר שלא בפניהם ונמר ראי' זו נדחתה דהרי לכתחלה גם הריב"ש מודה דאין כ"ד
נוקטין לקבל עדות הזמה שלא בפני העדים וזה פשוט לענ"ד. (א"ה לפי מ"ש בפ"א סעיף
ו' דרמ"ה ס"ל דהא דאין מקבלין עשכבע"ד אינו אלא דרבנן ומה"ת מקבלין אפי' לכתחילה
ומסקים אינם מקבלים אפי' מדרבנן לכתחלה יש לחזק הסתירות של הריב"ש על דעת הריב"ש
הג"ל וכפ"י דהענין המעין בספר הנכחי שפלפלתי במקצוע זו הרבה יראה צורה חדשה
בדברי הריב"ש ובדעת הרב"ה) ומה שהוסיף הנובי בהגה"ה שם להקשות אמאי
עדי האב נהרנין הא יכולין לומר דלא באנו אלא לפטור את האשה מסיתה ודאי לא קשו
מיד לענה ולומר את מעשה המיתה היו יכולין גם ע"י הבחשה ולא היו צריכין לביא

להעיד בהזמה ופשיט (א"ה לר"ה דאמר בהדי ס"ש ל"ל איכא למימר דלא ניהא ליה לבא
 להעיד בהבחשה כי היכי דלא יפסלו עצמם לעדות עתה נשארה לפנינו ראיית הנוב"י ז"ל
 מסוגיא דריש מס' מכות בהא דעד זומם משלם לפי חלקו כגון דאיתום חד מנייהו דמשלם
 פלגא דירי' ומקשה הש"ס ומי משלם והא אין ע"ז משלם עד שיוזמו לשניהם ולהריב"ש הרי
 יש לאוקמי שהוזמו שניהם א' בפניו וא' שלא בפניו וזה שהוזם בפניו משלם לפי חלקו
 ודאי' זו ודאי צריכה לפנים (א"ה עיין ס"ש בזה בספרי הנוכחי בפ"ח סעיף ג') ונלענ"ד
 ליישב דעת הריב"ש ולהצילו מקושיא חמורה זו עפ"י מה שראיתי בס' שער משפט סי' כ"ה
 ס"ק י"ג שהקשה בסוגי' דפ' ז"ב ל' א' דבשנים אומרים חייב ואי אומר זכאי אם טעו בדינם
 יחייבים לשלם לא משלמי אינהו מנחא דירדיה והכי קי"ל בחו"מ סי' כ"ה סעיף ג' דאם היו
 שלשה דיינים והלכו אחר שנים מהם וטעו משלמין השנים שני חלקים והחלק השלישי מפסיד
 הבעל דין והקשה השער משפט מהא דקי"ל בפ' הפרה כר"ג דשנים שהזיקו דכל היכא
 דליכא לאישתלומי מהאי משתלם מהאי והכי קי"ל בשו"ע להלן סי' ת"ו בשור ואדם
 שדחפו לבור וה"נ בשלשה הדיינים שנפסק הדין בשלשתן וליכא לאשתלומי מאחד למה לא
 ישלמו השנים גם חלקו וכן הקשה גם בסוגי' דירן בעד זומם דמשלם לפי חלקו לפי הס"ד
 דמוקי דאיתום חד מינייהו אדפריך הש"ס הא אין העדים נעשים זוממין עד שיוזמו שניהם
 ליפרוך מהא דר"ג דכהרללאממ"מ והשער משפט הביא קושי' זו בשם הקצ"ה בס"י כ"ה (ואין
 סקצ"ה לפני כעת) והשער משפט האריך בקושיא זו ונשאר בצ"ע ולענ"ד לא קרב זה אל זה
 דעד כאן לא קאמר ר"ג דכהרללאממ"מ אלא היכא דשניהם הזיקו כמו בשור ואדם שדחפו לבור
 דגם השור הזיק כמו האדם אלא דשור תם אינו משלם אלא חצי נזק מגופו בהא קאמר
 ר"ג דכיון דגם השור הזיק ביחד עם האדם אלא דבשור אין להשתלם ממנו אלא חצי נזק
 מגופו בהא אמרי' דכהרל"ל מהשור משלם האדם שהוא הזיק ביחד עם השור וכן באדם
 שדחף כלים לבור ונשברו דבעל הבור פטור על הכלים וכיון דהאדם הזיק ג"כ ביחד עם
 הבור ומבעל הבור ליכא לאישתלומי על הכלים חייב האדם לשלם הכל לר"ג אבל בשני
 עדים שהוזם אחד מהם שיוכל להיות שהשני הגיד עדותו באמת שלא הוזם ולא הוכחש ואם
 כן הרי לא עשה שום הזיק או בדוינים שהדין השלישי לא הסכים לשני הדוינים ע"ז לא
 קאמר ר"ג דמי שהזיק ישלם גם בעד מי שלא הזיק כלל ומשיה אם איתום חד מינייהו שפיר
 אינו משלם אלא לפי חלקו ולא חלק חבירו (א"ה בעד זומם בלא"ה אתי שפיר לענ"ד
 דכיון דע"ז חידוש הוא איכא למימר דאפי' ר"ג מודה דל"א כי ללאממ"מ ואין לך בו אלא
 חידושו כאשר זמם להפסיד בשותפות כן החיוב בשותפות דוקא) אלא דאוקמתא זו נסתרה
 מצד אחר מהא דאין העדים נעשים זוממין עד שיוזמו שניהם והסברא פשוטה אצלי מאד
 עד שתמה אני על הנאונים הקצ"ה והשער משפט שלא ירדו לחלק בזה (א"ה איכא למימר
 דס"ל דאררבה ק"ו דאם העד שלא ניזום והדין השלישי לא הזיק הרי הניזום וב' הדוינים
 עשו כול' ואחרי כל זה טוב אין מקום לקושי' הנוב"י על הריב"ש לוקים הש"ס
 הא דעד זומם משלם לפי חלקו כגון שהוזמו שניהם אחד בפניו ואחד שלא בפניו דאז הרי
 שניהם הזיקו אלא דמאותו העד שהוזם שלא בפניו אי"א לאישתלומי מיני' לפי שלא הוזם
 בפניו ואין חבין לאדם אלא בפניו דא"כ הרי זה רומה לדינא דר"ג בשור ואדם שדחפו לבור
 דקי"ל דכ"ה דליכא לאישתלומי מהאי משתלם מהאי ובהא לא היה קאמר רב דעד זומם
 משלם לפי חלקו כו'.

אבמשהו לכבדני בספרו זה בצאתו נמור ומשובלל מבית הדפוס בראות ה' גרדו ויהי
 לי לשעשוע ואענדרו עמרה לראשי וירום ונשא ונבה עד ונבה ושנה והודו
 על ארץ רבה וימלא ה' כל משאלותיו לסוכה כאשר אנרכנו באהבה רבה ויית
 דו"ש ושלום תורתו מלב ונפש המצפה לישועה **חיים בידין**